SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES

34

Edited by Şinasi Tekin & Gönül Alpay Tekin

TURKISH SOURCES XXXI

BATTALNAME

Introduction, English Translation, Turkish Transcription,
Commentary and Facsimile
(Part 2: Turkish Transcription and Commentary)

Yorgos DEDES

Published at
The Department of Near Eastern Languages and Civilizations
Harvard University
1996

DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARININ KAYNAKLARI

34

Yayınlayanlar
Şinasi Tekin . Gönül Alpay Tekin

TÜRKÇE KAYNAKLAR XXXI

"BATTALNAME"

Giriş, İngilizce Tercüme, Türkçe Metin, Yorum ve Tıpkıbasım
(2. Kısım: Türkçe Metin ve Yorum)

Yorgos DEDES

Yayınlandığı yer
Harvard Üniversitesi
Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü
1996

Middle East
PL
248
.B35
A23
1996x
vol. 2

Copyright © 1996 by the Editors
All rights reserved

Bütün telif hakları yayınlayanlara âittir

HARVARD UNIVERSITY
LIBRARY
MAY 0 6 1996

Managing Editor of
THE SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES AND LITERATURES
Selim Sırrı KURU

This volume has been typeset by Yorgos Dedes

Library of Congress Catalogue Card Number 70-131003

BATTALNAME
TRANSCRIPTION
OF THE
TURKISH TEXT

Sigla

A	Archaeological Museum, Istanbul, no. 1455
P	Bibliothèque Nationale, Paris Ancien Fonds Turc 318
P_1	Bibliothèque Nationale, Paris Ancien Fonds Turc 338
D	Sächsische Landesbibliothek, Dresden Cod. turc. no. 104

Signs

<	> for words skipped by scribe and supplied by editor
<	> for words added by editor
‡	‡ for uncertain or meaningless readings

TEXT

p1b

Bismillāhi r-raḥmāni r-raḥim

Hāẕā kitāb Seyyid Baṭṭāl Ġāzi

Rāviyān-ı kühün ve nāqilān-ı seḫün şöyle rivāyet qılurlar kim bir gün o *'alem faḫri* Muḥammed-i Muṣṭafā ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem mübārek arqasın miḥraba virüp ay yüzinüñ nūrıyılan küfr qarañuluğından ba'id[1] olmışıdı ser cümle cihān-ı cihāniyān. Aṣḥāb-ı güzide[2] **P^{2a}** ridvānu 'llāhi 'aleyhim ecma'in qarşusında otururlarıdı. Ammā resūl *ḥaḍre*-tinüñ ḫāṭırı ḫeyli perişānıdı şol sebebden kim üç ay üç gün olmışıdı kim Cebrā'il 'aleyhi's-selām gelmemişidi *ḥaḍret-i rabbü'l-*'ālemindden vaḥy getürmemişidi. Bes resūl *ḥaḍreti* mübārek yüzin yāranlardan yaña dönderdi eydür: "Yā aṣḥāb dilerem sizden kim biriñüz bir laṭīf ve bir ġarib ḥikāyet veyaḫūd bir sergüzeşt idesiz birez aña meşġūl olavuz *inşa'allāh*[3] ki

[1] ba'id: ba'id P
[2] güzide: güzide P
[3] inşa'a' llāh: inşā allāh P: inşā llāh, vocalized inşallāh P_1

qarındaşum Cebrā'il gele vaḥy getüre" didi. Aṣḥābları ortasından bir yigit uzun boylu ḫüb yüzlü adı 'Abdü'l-Vehhāb [P_1[1a]] yirinden turdı. Geldi resūl öñinde du'ā qıldı[1] eydür "Yā resūlü 'llāh çoq seferler çekdüm[2] ve çoq iqlimler temāşā qıldum[3] ammā dükeli gördügüm yirlerde Rūmdan yig hiç yir ve maqām görmedüm. Şehirleri birbirine yaqın suları firāvān çeşmeleri çoq havāsı ḫüb ten-dürüst şikārları bol[4] ni'metleri vāfir ādemüleri ġarīb düst ammā kāfirlerdür. İnşa'allāh[5] ol vilāyetleri Ḥaqq Te'ālā islām[6] rüzi qıla." Şol qadar vaṣf[7] eyledi ki resūl ḥaḍretinüñ mubārek ḫāṭırı Rūma meyl[8] eyledi. Ol[9] sā'at Cebrā'il emin geldi ḥaḍret-i rubūbiyatdan ḫaber[10] getürdi eyitdi "Yā resūlü' llāh ḫāliq-ı 'ālem -celle celālühū[11]- durūz[12] ve selām viribidi[13] buyurur kim 'Benüm resūlümüñ mubārek ḫāṭırı Rūma meyl eyledi, bendaḫı ol vilāyeti ümmetine rüzi qıldum' didi[14] gerek kim deyrlerin yıqalar yirine[15] mescidler ve [P[2b]] medreseler yapalar. Çün ḥükm-i risālet geçe[16] tamām ola iki yüz yıldan soñra bir yigit uzun boylu [P_1[1b]] ḫüb yüzlü buğday efīlü ola[17] senüñ oğlanlarından şehr-i Malāṭiyye den adı Ca'fer ola, pehluvānluqda Ḥamzaya[18] beraberi[19] ola, 'ayyārliqda 'Ömer bin Ümeyyeden[20] ziyāde ola, yalñuz yörüyüci ola dört kitābı yad qıla. Çün avāz çeke nesne oqıya havā yüzinden quşlar aşaqa döküle. Ol vilāyeti güşād qıla[21] kilisālar yerine[22] mescid ve medreseler yapa.[23] İstanbuluñ qapusın ol aça keşişler[24] cigerin kebāb ide[25].

1 qıldı P: qıldıP$_1$
2 şafarlar çekdüm P: seferler P$_1$
3 qıldum P: qıldum P$_1$
4 bol P: çoq P$_1$
5 inşā' allāh: inşā allāh P: inşā āllah, vocalized inşallāh P$_1$
6 vilāyetleri ... rüzi P: vilāyeti b.t. müsülmānlara rüziP$_1$
7 vaṣf P: vaṣfı P$_1$
8 meyl P: meyil P$_1$
9 ol P: şoloqP$_1$
10 ḥadret ... ḫaber P: ḥaḍret-i rabbü'l-'ālemünden vaḥy P$_1$
11 celālühū P: celālehū P P$_1$
12 durūz ve P: safīa P$_1$
13 viribidi P$_1$: veribidi P
14 qıldum didi P: qılam P$_1$
15 yirine P$_1$: yerine P
16 geçe P: om P$_1$
17 ola P: om P$_1$
18 Ḥamzaya P: ḥadret-i 'Ali P$_1$
19 berāberi P: berüber P$_1$
20 'Ömer bin Ümeyyeden: 'Ömer-i Ümeyyeden P: 'Ömer <i>bn-i Üniyyeden P$_1$
21 güşād qıla: ol güşāde P$_1$
22 kilisālar yerine P: kilisāların yıqıp yirine P$_1$
23 yapa P: bünyād ide P$_1$
24 keşişler P: keşişlerin P$_1$
25 ide P: eyleye P$_1$

Resūlümüñ[1] mubārek ḫāṭırıñ[2] aşūde olsun[3]" didi 'urūc qıldı. Çün resūl ḥaḍreti şallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem- bu ḫaberi işitdi şādmān[3] oldı mubārek yüzi açıldı. Baş yuqarı qaldurdı[4] eyitdi: "Pādişāh-ı 'ālem perverdigār ol vilāyeti baña ve benüm ümmetüme bağışlağıl[5]" didi. Aṣḥāb bu sözden 'azīm şād ḫurrem oldılar.[6] Bes 'Abdü'l-Vehhāb yirinden[7] toru geldi eyitdi "Yā Resūla' llāh bu aṣḥābdan ol zamāna hiç kimesne irişe mi ol yigidüñ yüzin göre mi" didi. Yine[8] Cebrā'il geldi[9] eyitdi[10] "Yā Muḥammed Ḥaqq Sübḥānehū ve[11] Te'ālā şöyle P_1[2a] buyurdı kim ol kişi kim su'āl eyledi ol zamāna ol qalacaqdur. Ol yigidüñ yüzin görüp anuñla çoq ġazālar idecekdür. Benüm ḥabibüm 'Abdü'l-Vehhābuñ başın şiğasın ve mubārek yarın[12] ağzına[13] qoysun[14]. Bu güni ve bu sa'ati tārīḫ idüp aña ışmarlasun qaçan kim ol yigide [P[3a]] irişe resūlümüñ mubārek mektūbın[15] aña vire" didi 'urūc qıldı. Bes resūl ḥaḍreti buyurdı kim 'Oşmān yazdı[16] tārīḫ itdiler. 'Abdü'l-Vehhāba ışmarladılar ve başın dahı sığadı mubārek ağzı yarın ağzına qoydı 'Abdü'l-Vehhāb yutdı. İndi boğazında durdı aşağa inmedi zirā kim emānet idi.[17] Dahı çoq naṣīḥatlar eyledi eyitdi "Çün Ca'fere irişesin benüm selāmumu aña degürsin" didi. 'Abdü'l-Vehhāb dest-i ḫaṭṭı aldı yüz yire qodı[18] şaqladı. Çün risālet tamām oldı resūl 'aleyhi's-selām bu dār-ı fenādan ol dār-ı baqāya rihlet itdi. Ḫilāfeti Ebū Bekre degdi iki buçuq yıl ḫalife oldı dünyadan naql eyledi. Andan ḫilāfete 'Ömer oturdı.[19] Andan ḫilāfete 'Oşmān oturdı on üç yıl ḫalife oldı. Andan soñra ḫilāfet 'Aliye degdi -ridvānu 'llāhi 'aleyhim ecma'in- anı dahı şehīd qıldılar. Evlād-ı 'Aliyi cümle perākende qıldılar Ḥasanı ve Ḥüseyni şehīd eylediler. Andan soñra āl-i Yezīd ḫurūc qıldı ḫilāfeti ġaḍabıla[20] dutdı. Yetmiş dört yıl ehānet itdiler. 'Ali ḫānendānında

1 Resūlümüñ P: om P$_1$
2 ḫāṭırıñ P: ḫāṭırı P$_1$
3 şādmān P: şād P$_1$
4 qaldurdı P: qaldırup P$_1$
5 bağışlağıl P: bağışladı P$_1$
6 ḫurrem oldılar P: olup sevindiler P$_1$
7 yirinden P$_1$: yerinden P
8 yine P: ol sā'atiP$_1$
9 geldi P: gelüp P$_1$
10 eyitdi P: eydi P$_1$
11 sübḥānehū ve P : om P$_1$
12 yarın P: ağız yārın P$_1$
13 ağzına P: anuñn a. P$_1$
14 qıdsun P: qoysun P$_1$
15 mektūbın P$_1$: başın mektūbım P
16 'Oşmān yazdı P: yazdılar P$_1$
17 indi ... idi P$_1$: om P
18 qodı: urdı P$_1$
19 andan ... oturdı: in margin P
20 ḫilāfeti ... ġaḍabıla: āl-i Yezīd la'net ḫurūc Ḥasan Ḥüseyin şehīd itdiler evlād-ı 'Ali cümle perākende oldılar ḫilāfeti ġaḍabıla P$_1$

ḫutbe kim oqunurdı 'Alī adın añmazıdı.[1] Bes eyle olsa. Bir yigit varıdı 'Alī adlu[2] 'Abdü'llāh[3] oğlanlarından. Anası daḫı 'Alī qızlarından idi. Bes bu[4] 'Alī daḫı Medīnede iqāmet itmiş idi. Gördi kim rūzgār böyle oldı[5] 'ālemi ḫārici ṭutdı. Bir gice medīneden çıqdı qaçdı[6] Bağdāda geldi. Bir yıl anda durdı. Andan Malāṭiyyeye geldi. Malāṭiyyenüñ bir begi varıdı. Emīre'l-mu'minīn 'Ömer oğlanlarındanıdı[7] adına Ziyād dirleridi.[8] İdi mu'min muttaqī[9] gişiydi. [P^{3b}] Sürdi 'Alī bunuñ qatına geldi. 'Azīm ḫoş gördi nüvāḫt itdi[10] şehrüñ ḫiṭābetün virdi.Dört yıl anda durdı vefāt itdi. Bir oğlı qaldı Zeyd Rabī' idi. Ġāyet 'ālim qopdı ḫiṭābetüñ añā virdiler. Otuz[11] yıl ḫaṭībluq[12] eyledi. Ol daḫı vefāt itdi bir oğlı qaldı adına 'Alī dirler idi. 'Alī daḫı vefāt itdi[13] yirine iki oğlı qaldı. Biri Ḥasan ve biri P_1[3a] Ḥüseyn. Birisi ḫvāb-āvāz qopdı ve hem 'ālim oldı[14] ammā Ḥüseyn pehlevān qopdı. Yedi gez qayṣardan çerī geldi ṣıdı[15] altı pare şehrin on iki pare qal'a[16] aldı yıqdı.[17] Andan şoñra Malāṭiyyenüñ[18] begi Ziyād[19] üldi. Yirine oğlı Nu'mān beg oldı.[20] 'Azīm görklü mu'min ve muttaqī[21] qopdı. Ḫiṭābeti Ḥasana virdiler Malāṭiyyenüñ[22] ser-leşkerligin Ḥüseyne virdiler. Bes Qayṣar 'acze gelüp tururıdı[23] Ḥüseyn qorqusından şöyle kim yedi mil yapdurupdururdı Ḥüseynile qavl idüpdürürdi kim ol millerden geçmeye. Her yıl armağanlar ḫaräclar gönderürdi. Ammā ḫarācı armāğān diyü[24] virürdi. Ḥüseyn daḫı ol ṭarafa varmaz idi. Evet her gün şikār ider idi. Her gez [D^{4a}] avdan ḫālī degül idi[25]. Bir gün Malāṭiyye beglerile

1 ḫanedānında ... añılmazdı P: ḫānedānına ḫutbe kim oqunurdı 'Alī adın añmazlardı P_1
2 'Alī adlu P: om P_1
3 'Abdü'llāh P: Zeynü'l-'Ābidīn P_1
4 bu P: om P_1
5 rūzgār böyle oldı P: om P_1
6 qaçdı P: om P_1
7 emīr ... oğlanlarındanıdı P: om P_1
8 dirleridi P: eyderler P_1
9 mu'min muttaqī: mu'min muttaqī P: mu'min<-i> muvaḥḥid P_1
10 nüvāḫt itdiP : nüvāḫt qıldı P_1
11 otuz P: on P_1
12 ḫaṭībluq P_1: ḫaṭībḥq P
13 bir... itdi P_1: om P
14 birisi ... oldı P: Ḥasan ġāyet 'ālim qopdı ḫiṭābeti añā virdiler P_1
15 çerī ... ṣıdı P: ḫaräc aldı P_1
16 qa'la P: qal'aṣın P_1.
17 yıqdı P: yaqdı ḫarāb eyledi P_1
18 şoñra Malāṭiyyenüñ P: şehrüñ P_1
19 Ziyād P: Ziyāde P_1
20 beg oldı P: ṭabṭa geçdi P_1
21 muttaqī P: muvaḥḥid P_1
22 Ḫiṭābeti ... Malāṭiyyenüñ P: şehrüñ P_1
23 'acze gelüp tururıdı P: 'acez kelbli) idi P_1
24 göndertirdi ... diyü P: om P_1
25 Her ... idi P_1:-- olmaz idi D: om P.

A 1

oturırken Nu'māna muştuladılar kim oğluñ doğdı diyü
sevindi[1] şād oldı [2] şāzuluqlar eyledi. Adın Emīr 'Ömer qodılar. Yedi gün
ṭoylar qıldılar. Bir gün Ḥüseyn Şām ṭağlarında[3] avlandı bir
geyik[4] gördi munaqqaş aṭlās çul üstünde. At depdi
geyik qaşdı Ḥüseyn eydür "Qomazam tā seni ele getür [P_1^{3b}] meyince
tā kim Nu'mānuñ oğlı 'Ömere armağān ilteyem" didi [P^{4a}] qovdı.[5] Geyik
qaça geldi bir mağaraya girdi belürsüz oldı. Ḥüseyn atından aşağa indi mağaraya girdi[6] bir
iki qadam yöridi gördi bir şaru
at ṭurur elegim sağmaya beñzer, eyer ve oyan üzerinde bir boğ[7]
eyerde berkenmiş. Bir süñü at öñünde yire sancılmış
bir 'azamet gürz ṭurılında[8] berkenmiş. Ḥüseyn gördi
ḫayrān oldı eydür: "Bunuñ gibi at bunda neyler" diyü ileri
yöridi ki atı ṭuta. At ürkdi döne geldi[9] bir çifte şaldı.
Ḥüseyn girisine sıçradı. Niçekim cehd eyledi dutmağa[10] 'āciz qaldı.
Mağaranıñ köşesinden bir avāz geldi [D^{4b}] kim "Yā Aṣqar[11] muṭī' ol
ol yigide [12] kim daḫı henüz[13] vaqt[14] olmadı kim ben çıqam seni Ḥaqq
A 2
Te'ālā Ca'fere virdi kim gele yir yüzinde[15] ġazālar qıla 'ālemi küfr qarañu
lığından qurtara. Ol yigide muṭī' ve munqād[16] ol" didi. Çünki
at bu avazı işitdi bir yirde ṭurdı Ḥüseyn dörd[17] yaña baqdı hiç

1 oturırken ... sevindi A P: right margin P_1
2 şād oldı: left margin P_1
3 ṭağlarında A: ṭağlarından yaña P
4 geyik A: geyik qeek- P_1
5 didi qovdı A P: om P_1
6 belürsüz ... girdi P P_1: gördi kim belürsüz oldı. Ḥüseyn atından inüp mağaraya girdi D: omA
7 boğ A: boğça P
8 ṭurılında A: ṭurılndaP$_1$: yanında P: om D
9 at ... geldi A P: hemāndem döne geldi D: om P_1
10 cehd ... dutmağa A: c.e. ṭutamadı P: dutmağa c. itdi P_1
11 Aṣqar A: 'Aṣqar P
12 ol yigide: o yigide P_1
13 daḫı henüz A D: henüz daḫı P
14 vaqt A P: vaqti D P_1
15 virdi ... yüzinde A: virdi gerekdür kim yir yüzünde D: virebidi kim gele sevüdi arquñda P: virib<i>di gele yir yüzünde P_1
16 ve munqāde A: om P_1
17 dörd A: dört P_1

kimse[1] görmedi. İlerü vardı atuñ [P_1^{4a}] oyanın[2] elinc aldı. Süñüyi çekdi[3]
çıqardı gördi yazılmış ki[4] "Bu süñü Keyvüsüñdür" Boğı 'aybeyi[5] açdı
gördi kim Ādem peygamberüñ iki bölük saçı ve Davud peygamberüñ zirihi[6]
ve İshāq peygamberüñ çuqalı tamām[7] emire'l-mu'minīn[8] Hamzanuñ yaragı[9] ḥāḍır.[10]
Ḥüseyn şād oldı sevindi [P^{4b}] gendü atın[11] bindi gitdi.[12] Yolda
fikir ider ki[13] "Yā rabb 'acab Ca'fer kimdür ki[14] bunuñ gibi at ve
bunuñ gibi[15] yaraq aña virile[16]" [D^{5a}] didi. Bu fikirde iken uyqu[17] ġalebe
qıldı atdan indi bağladı gitdi gendü yatdı uyıdı. Düş gördi.
Bir pīr gelür eydür "Yā Ḥüseyn beşāret olsun saña kim ol
Ca'fer senüñ oğluñdur. Az qaldı kim ẓuhūra[18] gele. Temāmet Rūmı[19]
müslimānlıq[20] ide işler ide kim hiç pehlevānlar itmemiş ola"
didi. Ḥüseyn uyanu geldi secde-i şükür qıldı ṭurı gelip[21] atına
A3[22]
bindi şehre geldi. Bir zamān böyle geçdi. Nu'mān bin Ziyād öldi oğlı taḫta geçdi Emīr
'Ömer[23] pādişāh oldı ṭoylar eyledi ḫil'atlar üleşdürdi bu şādı
luqda oturu ṭurırdı.[24] Bir qulı [P_1^{4b}] varıdı [D^{5b}] ġāyet pehlevān idi adına Ṭevābil
dirler idi.[25] Qapudan içerü girdi Ḥüseynüñ qulağına söyledi.

1 kimse A: kimesne P_1
2 ilerü ... oyanın A: ilerü yörüdi atuñ oyanına yetişdi mıdıP: ilerü vardı ol atun oyanından dutdı D: ileri yörüdi atuñ oyanın eline aldı P_1
3 süñüyi çekdi A: süñüye çaqdı P_1
4 yazılmış ki A: kim yazılmış P_1
5 boğı 'aybe<yi> A: 'aybeyi P: om P_1
6 zirihi A: zeri P_1
7 temām A: temāmet P_1
8 emire'l-mu'minin A: emire'l-m. pehlevān P: emir D: Ḥaḍret-i emire'l-m. P_1
9 Hamzanuñ yaragı A P: cümle barb alātı ve yaragı D: yası ve yaragı P_1
10 ḥāḍır A: ḥāzır P: ḥāḍır D: om. P_1
11 atın A: atına P P_1: atında D
12 gitdi A: ‡ yetdi‡ P_1
13 ki A: idi kim P_1
14 ki A: kim P_1
15 gibi A: om.P_1
16 virile A: virele(ü) P_1
17 uyqu A: uyḳusa P_1
18 ẓuhūra A: ẓahūr P_1
19 rūmı A: rūmī P_1
20 müslimānlıq A: müsülmanluq P_1
21 ṭurı gelip A: om P_1
22 First line unreadable.
23 oğlı ... 'Ömer D: yirine Emīr taḫta geçdi pādişāh oldı P P_1
24 otur ṭurdı A: otururlar idi P_1
25 Bir... idi A: Ḥüseyn Ġāzinüñ bir qulı vardı adına Tavābil eydürler idi. Ġāyet pehlivān idi P_1

Ḥüseynüñ yüzi qızardı[1]şād oldı Ṭevābil çaqdı gitdi. Emīr 'Ömer[2]
şordı ki[3] "İy pehlevān ḫaber ne, bize daḫı bildür" didi. Ḥüseyn dā'ā
qıldı eydür "Quluñuzuñ[4] oğluncuğı vücūda gelmiş" didi. Emīr 'Ömer
uşturlab 'ilmi yaḫsi bilürdi uşturlaba ṭāli'in baqdı gördi
kevākiblere naẓar eyledi. Ṭāli'in ġāyet quvvetlü gördi[5] ḥükmi[6] qıldı kim
"Yā Ḥüseyn bu oğlan gerekdür kim ġāyet pehlevān qopa ve hem
qatı dindār ola işler ide kim hiç [P^{6a}] kimsenüñ[7] elinden gelmemiş
ola. [D^{6a}] Bunuñ adı Ca'fer olsun" didi. Bir qaç dō'ālar yazdı virdi.[8]
Eyitdi: "Başına bağlañ." Andan şoñra[9] Ḥüseyn daḫı qonuqluq eyledi şehrüñ
ekābirleri cem' oldı[10] üç gün yimek içmek eylediler.[11] Andan[12] Ca'feri
beslediler. Üç yaşına yitdi her ki göre idi yidi[13] yaşında şatır
A 4
ıdı. Şunuñ gibi ḫūb-sūrat[14] oldı kim naẓırı yoğıdı. Her kim eline alsa yine[15] qomaz idi.
Ḥüseyn [P_1^{5a}] daḫı[16] her gün şikār iderdi.[17] Qayşar daḫı her yıl ḫalifeye[18]
ḫarāc[19] virbirdi.[20] Ḥüseyn daḫı tuḥfalar ve armağānlar virbirdi.[21] Bir gün
Ḥüseyn Ma'müriyye ṭarafına şikāra çıqdı. Üç gün avladı
nāgāh öñinden[22] bir geyik çıqa geldi. Bir atlas çul üstinde qiymeti
taşlar berkenmiş[23]. Ḥüseyn eydür: " Bunı dirice dutayın Ca'fere
armağān ilteyim" didi. Bir qaç gez kemend atdı qolay gelmedi geyik

1 yüzi qızardı A: om P_1
2 'Ömer A: om P_1
3 ki A: kim P_1
4 Quluñuzuñ A P: eksikliğiüzüñ P_1
5 Ṭāli'in ... gördiA P: om P_1
6 ḥükmi A: ḥükm P: ḥüküm P_1
7 kimesnüñ A: kimesne itmemiş ola ve kimesnenüñ P: kimesne D: kesnesoenüñ P_1
8 virdi A: om P_1
9 şoñra A: om P_1
10 ekābirleri il cem' oldı A: ekābirlerinden il cem' qılup P_1
11 eyledilerA: oldı P: eyledi P_1
12 Andan: om A
13 yidi A: yedi P_1
14 ıdı ...sūrat P
15 yine P P_1: ‡yinde A
16 daḫı A: om P_1
17 iderdi A: ider idi P_1
18 ḫalifeye A: om P_1
19 ḫarāc A: ḫarā il çlar ve armağanlar P_1
20 virbirdi A: virürdi P D: virür idi P_1
21 Ḥüseyn ... virbirdi A: om P D P_1
22 öñinden: öninden A: om P_1
23 bezetmiş DSb

qaçdı. Bu qovalayı[1] bir tağı öte aşurdı. Ḥüseyn arḳınca cıqdı
aşağa nazar qıldı gördi kim bir qal'a havā yüzinde. Qal'anuñ eteginde
bir şehr-i mu'aẓẓam. Ġalabalıḳ şehrüñ [I^{5a}] öñinde ḳurı biñ ḳadar çerī
ḳonmış yatur, yeşil aṭlas ḳızıl aṭlas bārgāhlar ve şayvānlar
ḳurulmış. Aṭlar üninden adamlar[2] avazından işidenüñ zehresi
çāk olur. Bu şehir ḫōd Ma'mūriyye imiş.[3] Şehrüñ begine Mihriyāyīl[4]
eydürlerdi qaysar[5] 'avratınuñ ḳarındaşıydı. [P^{5b}] Bunlar üç ḳarındaşlarıdı.
Uluları Mihriyāyīl[6] ortaḳıları Mihrān [P$_1$^{5b}] kiçileri Şāmasp. Meger ol[7]
A5 (unreadable, P used as basis)
geyik Mihriyāyīlüñ imiş ḳanda[8] gerekse yörirdi kimsenüñ zehresi yoḳ
idi kim[9] aña bir gez[10] naẓar ḳıla.[11] Beş āhū segirdi segirdi darlamış[12] geldi Mihriyāyīlüñ
ḳadırına düşdi.[13] Baqdı gördi kim darlamış ġaḍaba geldi eydür:
"Hay tïz[14] görüñ kim[15] benüm geyüğümi[16] qovan kimdür emān virmeñ başın
kesüñ[17]" didi. Ḳullar segirtdiler[18] aṣaqa yuḳarı gördiler[19] kim bir şaḥṣa[20] depe başında
durur eyitdiler: "Hay sen[21] delü misin? Bu pādişāhuñ sevgilü geyigin
niçün qovduñ?[22]" didiler.[23] Ḥüseyn Ġāzī eydür: "Ben Ḥüseynven vāruñ
eydüñ begüñüze[24] ol geyicek[25] benüm göñlümе ḫoş[26] geldi baña virsün

1 bu qovalayı A: qovdı P: qovalayu P$_1$
2 adamlar A P$_1$: ademiler P
3 bu.. imiş A P: bu şehrüñ adına Ma'mūriyye dirler imiş P$_1$
4 Mihriyāyil P$_1$: Mihreyāyil ad P
5 qaysar A: q.-i rūm D5a
6 mihreyāyil A: Mehreyā'il P
7 ol: ol ol A: meger ol P
8 qanda A: her qanda P$_1$ P D
9 yoḳ i idi kim: in margin P$_1$
10 gez A: bir yavuz zehreyile naẓar idüp baqayıdı P
11 bir ...qıla A: aña naẓar qılayıdı P$_1$: bir yavuz zehreyile naẓar idüp baqayıdı P:
12 darlamış A P$_1$: yorılmış P
13 düşdi: in margin P$_1$
14 tïz: tïz A P: om P$_1$
15 kim A: om P$_1$ P
16 geyüğüni P$_1$: geyigimi A: geyigim P
17 kesüñ P$_1$
18 segirdiler post yuqarı P$_1$
19 gördiler kim A P$_1$: gezdiler P D
20 şaḥsa P$_1$ gişi P <A>
21 om P$_1$
22 qovarın P$_1$
23 om A
24 Mihriyāyile P$_1$
25 geyicek A: geyicegi P
26 ḫoş A: ḫoşa P

yoḫsa gendü bilür 'ālemi gözine ṭār iderem[1]" didi. Beş ḳullar segirdüp
Mihriyāyīle geldiler ḫaber virdiler. Mihriyāyīl ḳorḳudan[2] ḳanı ḳurudı buyurdı temāmet
leşker[3] bindiler[4] Ḥüseyn Ġāzīyi ortaya aldılar. Ḥüseynüñ çıqalı
yoğıdı eydür[5] [P$_1$^{6a}] "Gördüñ mi yaraqsuz bulındum"[6] didi "hem[7] daḫı ḳorḳulu düş
gördüm"
diyüp Allāha tevekkül qıldı "Yazılmışda yoyılmış yoḳ" didi. Bir gez
na'ra urdı ḫamle qıldı. Qalbi[8] qalba urdı gāh qılıçla gāh gürzile ve
gāh sünü ile dürtişdi. Kāfir qanın şu gibi[9] aqıtdı aḫşam namāzına
A 6-9 illegible
degin ceng [P^{6a}] qıldı. İki def'a Mihriyāyīle[10] uğradı [D^{7a}] bir bir ḍarbıla[11] yıqdı geçdi.
Gendü daḫı zaḫmetlü oldı. Zaḫmetinden qan çoq aqdı süst oldı[12] tāqatı qalmadı kim
çeriden çıqa gide. Qaḍā-i āsumānī[13] ve taqdīr-i yezdānī[14]
irişdi. Ġulū qıldılar kemendler[15] aldılar Ḥüseyn Ġāzīyi
şehīd itdiler. Nice kim cehd[17] itdiler anı dutamadılar,
qızıl qana ġarq olup Malāṭiyye yoḫın dutup revāne oldı.
Bir gün yāranlar 'Adbü's-Selām ve Cu'da ve 'Alī bin Hāşim ve Yaḥyā bin
Manṣūr ve Emīr 'Ömer ve 'Abdü'l-Vehhāb oturmışlar ıdı gördiler ki Ḥüseynüñ
anı qızıl qana ġarq olmış çıqa geldi. Feryād figān eyilediler ağlaşdılar
"'Acaba bu işi kim itdi ola"[18] [P$_1$^{6b}] didiler. Gördiler kim Yaḥya bin Manṣūr
geldi. Sunnilerüñ[19] peykiyidi 'Ömer Ümeyye oğlanlarından ıdı ol ḫaber virdi kim
"Ḥüseyni Ma'mūriyyede[20] Mihriyāyīl[21] qırq biñ erile ortaya almış[22] üç gün

1 idem P$_1$
2 qorqudan A: qorqusından P$_1$
3 leşker A: rūm leşkeri P
4 binüp P$_1$
5 yoğıdı eydür A: yarağı yoğıdı şikārda yörürdi P: qalmadı eydür P$_1$
6 bulundum P$_1$
7 om A
8 qılbı P$_1$
9 su gibi A: sil mānendi P: sil gibi P$_1$
10 Mihriyāyile : Mehreyā'ile P: Mihriyā'ile P$_1$
11 bir bir ḍarbıla P:bir bir ḍarbıla D: bir ṭadar P$_1$
12 süst oldı D: om P P$_1$
13 Qaḍā-i āsumānī P D: Qaḍā-i āsumāni ve taqdīr-i yezdānī P$_1$
14 ve taqdir-i yezdāni A P$_1$: om P
15 kemendeler P$_1$
17 cehed P$_1$
18 bis P$_1$
19 sunnilerüñ P D: müsülmānlarım P$_1$
20 Ma'mūriyyede D P$_1$: om A P
21 Mihriyāyil P$_1$ D: Mehreyā'il P
22 almış D P: aldılar P$_1$

'azim[1]ceng qıldılar andan şoñra şehid qıldılar[2]" didi.[3] Andan müsülmānlar yidi gün yas dutdılar nāme[4] yazdılar Bağdāda dahı ḫalifeye gönderdiler[5]. Ol zamānda[6] ḫalife Ṭavāmiq[7] bin Ma'didi[8] çoq te'essüfler yidi üç gün 'azāsın dutdı. Andan biti yazdı Emīr 'Ömere[9] Malāṭiyye ğāzilerine ki[10] "Zinhār hāy ğāfil olmañ mābādā ki qayṣar yöriye. Anuñ gibi ḫāl olursa[11] tüz bañla ḫaber bildiriiñ" didi. Hem dahı şol[12] adı bellü gişilere[13] [P6b] eyü ḫil'atlar viribidi istimālet virdi "Hiç qorqmañ Allāha ṣtğınuñ" didi. Çün ḫaber[14] Malāṭiyyeye yetişdi qamusı şād olup sevindiler. Bir [P1 7a]ulu cem'iyet qıldılar tanışıq eylediler. Emīr eyitdi: "Yāranlar serleşker gerekdür. Ca'fer dahı henüz ma'şūmdur atasınuñ yerine qāyimmaqām olmaz büyüyince. Bir er buluñ serleşker olsun" didi. Ulular danışdılar şöyle maṣlahat gördiler kim Ca'fer büyüyince 'Abdü 's-Selāmı serleşker qıldılar. On yıl üzerine geçdi bir zamān böyle qaldı 'ālem münevver oldı.[15]

Ḥikāyet-i evvel[16]

Rāviler söyle rivāyet qıldılar kim[17] çünkim Ca'fer on üç yaşına degdi 'azim yāl ü bal qadd ü qāmet çekdi.[18] Dört kitābı oqudı[19] 'ilm-i tefsīr ve aḥādiṣ içinde ğāyet hünerbend oldı. Vardılar ḫiṭābeti Ca'fere virdiler. Cum'a gün oldı[20] minbere çıqdı ḫuṭbe oqudı ḫelāyiqdan ğriv ve zārlıq qopdı şankim qiyāmet oldı.[21] Cem'-i müsülmānlar aferin oqıdılar[22]. Andan şoñra silihşörlığa[23] heves eyledi[24] ğāyet

1 'azim P D: om P1
2 qıldılar... qıldılar: eylediler ol arada şehid eylediler P1
3 didi P1: om P
4 yas ... nāme P D: ‖ 'azāsın dutdılar yas ṭonların geydiler. Andan şoñra ‖ nāme P1
5 gönderdiler P: ḥikāyeti ḫalifeye bildürdiler D: ‡ bildüridüler‡ P1
6 zamānda P D: zamān P1
7 Ṭavāmiq: Ṭavābiq P6a
8 Ma'dī: Ma'īd P D
9 Emīr 'Ömere: Emīre 'Ömere P
10 Malāṭiyye ... ki P: M. beglerine D: ve qalan beglere kim P1
11 amā ... olursa P: om P1
12 şol P: her bir P1
13 gişilere P: beglere P1
14 ḫaber P1: om P
15 bir ...oldı P1: om P D
16 ḥikāyet-i evvel P1: om P: blank space (2 lines) D
17 Rāviler ... kim P 123 : om P1
18 çekdi: oldı P1
19 oqudı: yād qıldı (in margin) P1
20 'ilm-i ... oldı: om P1
21 oldı P: peydā ‖ oldı P1
22 Müsülmānlar ... oqıdılar P: om P1
23 silihşörliğa P1: silāhşörliğa P
24 eyledi: qıldı P1

hünerbend oldı ve hem bir ğāyet hünerbend silihşör varıdı Gaḍbān[1] Ca'fer añā ḫizmet[2] eyledi tā kim ğāyetine ireşdürdi silāhşorluq içinde şunuñ gibi ğāyet hünerbend oldı kim naẓiri yoğıdı at segirtmekde süñü oynatmaqda [P7a] at segirdürken at altından geçmekde gürzde qılıçda güreşde bunuñ gibi nesnelere ğāyet hünere ireşdürdi bir dahı miṣl-i mānendī yoğıdı.[3] Yigirmi arş qadd ü qāmeti oldı.[4] Meger bir gün yāranlarıla teferrüce çıqdılar. Bir şu kenarında abdest aldılar namāz qıldılar şoḥbete meşğūl oldılar 'ilm-i tafāsirden[5] ve eḥādişden baḥş eylediler Ca'fer qamusın[6] mülzem itdi. Andan şoñra dilek eylediler kim "Bugün Ca'fer bize silihşörluq qılsun teferrüc eyleyelüm" didiler "ve hem qatı ögerler görelüm" didiler.[7] Tiz at[8] getürdiler[9] bir müddet silihşörluq gösterdi oyunlar lu'blar[10] gösterdi kim hiç kimesne gördügi yoğıdı[11] düğelisi du'ā[12] qıldılar āferin getürdiler eyitdiler "Atasından bu hünerbend qopmış yā pes atasınuñ mansıbın niçün taleb itmez yādlar gendüniiñ mālın taṣarruf[13] ider bu şöyle aç bi-nevā yörür" didiler "işbunuñ gibi hünerlerile."[14] Ca'fer eyitdi: " Yārenler hele şimdi vaqt[15] degilldür. Ol vaqt ki[16] bendaḥı bir hüner gösterem atamuñ manşıbın taleb idem" didi. Bu qavm eyitdiler: " Hüner direysek[17] ancaq olur hele şimdi ki vaqtde[18] senüñ elüñden gelen ğayri kimsenüñ elinden gelmez" didiler. Şol qadar söylediler kim Ca'fernüñ gönli manşabın taleb qıldı. Gice yetişdi ṭurdılar şehre vardılar her biri evlü[19] evlerine gitdiler. Ca'fer sürdi anası qatına geldi. Anasınuñ[20] adı Sa'ide ḫātūn ıdı [P7b] qarşu geldi iki gözinde öpdi aldı eve girdi otırdı öñüne ṭa'ām getürdi[1] hiç[2]

1 ğāyet ...Gaḍbān: Gaḍbān adlu bir silihşör varıdı ğāyet hünermendidi P1
2 ḫizmet P1
3 tā ... yoğıdı: ta'abhid (tā ḥaddi?) ğāyete irişdi silihşörluqda hiç mānindi yoğ idi. At segirdümekde ve süñü oynatmaqda at sigirdirken altından geçmekde gürzde ‖ ve qılıçda bunuñ gibi nesnelerde hiç daḥı naḍırı yoğ ‖ idı P1
4 qadd u qāmeti oldı: qadd-i qāmeti P: qadd-i qāmet çekdi P1
5 aldılar ... tefāsirden: alıp namāz qıldılar 'ilm-i tefsirden P1
6 Ca'fer qamusın P1: neqadar ulular varısa P
7 qılsun ... didiler P: idivirsün yāranlar teferrüc idevüz P1
8 at: bir at P1
9 getürdiler P: getürdiler bindi P1
10 bugün .... lu'blar P: Ca'fer < ....>lıq D
11 oyunlar,.. yoğıdı P: om P1
12 du'ā P: dü'ā P1
13 taṣarruf P: ṣarf P1
14 işbunuñ ... ile P D: bunuñ 8a gibi hünerler bunda var P1
15 vaqt P: vāqtı (for vaqtı) P1
16 vaqt ki P: vaqtı kim P1
17 direysek P: didiğileri P1
18 şimdi ki vaqtde P: şimdi P1
19 ṭurdılar ... evlü P: döndiler şehre her biri P1 : evlerine D
20 Ca'fer ... anasınuñ P: Ca'fer daḥı ‖ evlerine vardı anası P1

geldi iki gözinde öpdi aldı eve girdi oturdı öñüne ṭa'ām getürdi[1] hiç[2] muqayyede olmadı. Anası gördi kim gözleri ṭola ṭola geldi āh eyledi eydür: "Cānum oğul ne ağlarsın"[3] Ca'fer eydür: "Nice ağlamayayin anlar ki benüm atamuñ qulları ıdı atam qılıcıla gelmişleridi[4] her birisi şimdi bir ev bekler māl ıṣları ve memleket ıṣları olmışlardur[5] benüm etmegüm tarama yitmez" didi.[6] Anası dahı ağladı eydür "Ciger küşem[7] senüñ atañ İstanbuldan ḫarāc alurdı anuñ qılıcı qorqusından qayṣar taḫtında yatmazıdı. Şimdi bizüm ḥalümüz neye irişdür gör[8]" didi dahı ağladı[9]. Ca'fer anasına eydür "Hiç ağlama ben atamuñ manṣıbın kimse qomazın" didi "ḥele bi-ḥamd-i 'llāh ki tamām 'ulūmı ḥāṣil qıldum silāḥşörlığı kemāle yitişdürdüm ben atamuñ manṣabın ṭaleb iderem[10] " didi. Anası eyitdi: " Ciger küşem ṣabr eyle ferā ğat it[11] ol 'Abdü's-Selām şimdikiḥālde māl issi ve qavmı qabilesi çoq gişidür hem dahı Emīr 'Ömer qavmıdur[12] sen[13] söyleyesin qabūl itmeyeler ortada düşmanlıq ḥāṣil ola.[14] Gel[15] kerem eyle oğul[16] bu sözi[17] söyleme görelüm[18] Ḥaqq Te'ālā neye irişdürür[19] " didi. Ol gice gecdi 'alā 's-ṣabāḥ ṭurı geldi[20] abdest alup mescide vardı geldi namāz qıldılar çün namāzdan fāriğ[21] oldılar cemi' umerā anda ḥāḍırıdılar Ca'fer baş qaldurdı eydür "Yā Emīr 'Ömer ben quluñ[22] bir sözi vardur eger buyurursañuz 'arḍ qılayım"[23] didi. Emīr eyitdi: "Söyle işidelüm" didi. Ca'fer eydür"Atam manṣıbın [P[8a]] ṭaleb isterem"[24] didi "ve hem şimdikiḥālde

1 getürdi P_1: getürdiler P
2 aldı ... hiç P : eve girdiler oturdılar öñüne yimek getürdi Ca'fer dahı hiç P_1
3 ne ağlarsın: nolduñ ağlarsın ḫāluñ nedür eydi vir" didi. P_1
4 qulları ... gelmişleridi P: qılıcı artuğın yirler P_1
5 bir ... olmışlardur P: ulularbegler olmışlardur D: māl u memleket ıṣlardur P_1
6 etmegüm ... didi P P_1: atamuñ nereme yitmezdi eyle diyince D
7 ciger küşem P: cānum oğul P_1
8 ḥālümüz ...gör P : bu ḫālümüz gör ki niye irişdi P_1
9 Dahı ağladı.P_1: om P D
10 kimse ... iderem P: ṭaleb iderem P_1
11 ṣabr .. it P: ferāğat P_1
12 şimdikiḥālde .. qavmıdur P: şimdi qavm qabile issi il gişidür hem dahı Emir qavmındandur P_1
13 in margin P_1
14 ortada düşmanlıq ḥāṣil ola P: ortaya düşmanlık düşe P_1
15 gel P: om P_1 D
16 oğul P: add D
17 bu sözi P: om P_1
18 görelüm P_1
19 neye irişdürür P D : başımıza ne göürürP_1
20 'alā ... geldi P: ṣubḥ vaqtinde durdı P_1: ṣubḥ dem durdı D
21 fāriğ P
22 quluñ P D: bea egaieldüñüzüñ; egaillañū in margin, egaegā below the line P_1
23 'arḍ qılayım P: diyem P_1
24 isterem: iderem P_1

pehlevānlıqda[1] urmada dutmada kimseden girü degülem.[2] Neçün benüm atam manṣıbın ayruqlar şarf ideler[3] ben ac bi-nevā[4] yüriyem[5]" didi. Oturanlarıñ[6] dügelisinüñ[7] cigerleri yandı cemi'[8] Ca'fer içün "Rāst ve gerçek[9] söyler"[10] didiler. Andan 'Abdü'l-Selām eyitdi "Yā Ca'fer atañ manṣıbını ṭaleb mi idersin?" didi, Ca'fer eyitdi[11] "Bali" 'Abdü'l-Selām [$P_1{}^{9b}$] eyitdi: " Senüñ atañ hünerler gösterdi ki manṣıbı aldı.[12] Sen dahı hüner göster andan manṣıbı ṭaleb eyle"[13] didi. "Henüz senüñ atañuñ qamı yirde qurumadı senüñ manṣıb ne ḥaddüñ dur[14] senüñ yirlüñ yöre-i[15] mescid veya medrese köşesidür oturup 'ilmi ḥāṣil qılasın[16] yoğsa sen ata binmek erlik da'vesin itmek senüñ ne işüñ dürür"[17] didi "ve eger dilersen kim atañ manṣıbıñ saña vireler var atanuñ qanın al Mihrayayili depele gel atañuñ manṣıbın ben saña vireyin" didi. Bu[18] ḫelāyiq iki ṭarafa bölündiler[19] ba'ḍısı 'Abdü's-Selām ṭarafın dutdı[20] ve ba'ḍısı Ca'fer ṭarafın dutdı ara yirde[21] çoq söz oldı. Ca'fer ṭurı geldi gitdi anası qatına geldi.[22] Anası gördi kim Ca'fer melūl olmış eydür "Iy iki gözüm nūrı nolduñ?" [D^{9a}] Ḥikāyeti eydi virdi [23] anası eydür "Yavuz iş itdüñ. [$P_1{}^{10a}$] Ben dimedümidi[24] senüñ sözüñ qabūl itmezler[25]" didi. Bunlar bu[26] sözdeyiken Ca'ferüñ lālası Ṭevābil çıqa geldi[27] eydür: "Yā Ca'fer eyü itmedüñ neçün baña bildürmedüñ [I^{8b}] saña öğüt vireydüm" didi.[1] Anası eydür[2] "'Abdü's-

1 pehlivān P_1
2 kimseden girü P : hiç kimesneden alū P_1 : hiç kimesneden alūda D
3 ayruqlar ... ideler P P_1: ayruqlara virürsin D
4 binevā P_1
5 yöriyem P: yörürem P_1 D
6 oturanlarıñ: oturdılar o. P_1
7 om P_1
8 cemi' P: dügelisi P_1
9 ve gerçek D P_1: om P
10 söyler P D: söyle--ler ! P_1
11 eyidi P_1
12 gösterdi ... aldı P : gösterdi manṣıbı aldı D: gösterdi<y>di manṣıbı alda<y>dı P_1
13 qıl P_1
14 ne... dur P D:fenāñdür P_1
15 yirlüñ yöre-i A: işüñ bir P_1
16 köşesinde 'ilmi ḥāṣil itmekdürP_1
17 ne ... durur P: işüñ değüldür P_1
18 pes P_1
19 bölük oldılar D P_1
20 ṭarafından P_1
21 ara yirde P: ortada P_1
22 vardı P_1
23 Ca'fer eyitdi "Ol gice ki sözi söylodüm" didi add. P_1
24 safīa dimedümki P_1
25 yavuz ... itmezler P: ... sözin qabūl olmmaz P_1: 'Abdü's-Selāma birle yavuz olduñ <.....> sözüñi qabūl itmez didi" D
26 bu P P_1: om D

baña bildürmedüñ [I^{8b}] saña ögüt vireydüm" didi.[1] Anası eydür[2] "'Abdü's-Selām böd qavm qabā'ili[3] çoq gişidür. Şimdiki vaqtde bunuñla ma'ārada [P^{6b}] itmek lāzim degülidi[4]" didi. Ca'fer hiç dinmedi[5] cevāb virmedi eved[6] Mihrayayili becid[7] şordı. Ṭevābil eyitdi: "Bir dirāz er dür[8] uzun boylu qara yağız semüz[9] heybetlü pehlevāndur[10] bir daḫı nazīn yoqdur qayşar[11] 'avratınuñ qarındaşıdur yavuz mel'ūndur.[12] Zinhār bu sevdādan giç[13] nice nice müsülmān er öldürülpdürür" didi. Dün buçuğına degin naṣīḥat itdi qatından turdı ve gitdi.[14]

Rāvīler şöyle rivāyet qıldılar kim[15] Ca'fer dün yarısında ṭurı geldi atasınuñ bir qara atı varıdı çıqardılar eyerlediler qılıcın[16] quşandı gürzin eyere bıraqdı.[17] Rūmīler şivesinde[18] gendüyi arāste qıldı. Azīnc[19] [P$_1$ ^{10b}] gicesi idi anası nice kim ağladı[20] "İşbu vaqt qancarı gidersin?" didi çāre olmadı[21] atına bindi[22] revāne oldı. İrteye degin bir çeşmesāre getürdi erişdi[23] atından indi abdest aldı namāz qıldı yine atına bindi revāne oldı. **Ez in cānib** bu ṭarafdan[24] Malāṭiyyede mu'ezzin[25] bañladı ḫelāyiq mescide cem' oldılar ulular begler geldiler[26] Ca'fer gelmedi. Evlerine adam

27 Ca'ferüñ ... geldi P: bir lālāsı vardı adına Tevābil eydürleridi ol geldi iceri girdi P$_1$: bir lālāsı <..... Ca'ferüñ> Tevābil dirleridi ol geldi icerü girdi D

1 saña ... didi P: kim seni ögülleyim P$_1$
2 Anası eydür D: om. P P$_1$
3 qabā'ili P: qabilesi P$_1$
4 şimdiki ... degülidi P: niçün böyle itdüñ D: om P$_1$
5 hiç dinmedi P: buña P$_1$
6 eved P: evet D: illā kim P$_1$
7 becid P: om D P$_1$
8 Bir erdürP: bir er dür D: ‡bir odadur‡ P$_1$
9 yağız semüz P: yağuz semiz P$_1$
10 pehlivān P$_1$
11 qayşar P: q.-ı rūm P$_1$: qaysaruñ D
12 zālim kāfir dür add D
13 giçP: geçgil D P$_1$
14 Ca'fer eyitdi her çe hād bād add D: Hemān ol gice gidicek add P$_1$
15 rāviler ... kim P: blanc space (2 lines) D: om P$_1$
16 bir ... qılıcın P: qara atın eyerledi qılıcın ḫimāyil P$_1$
17 berkitdi P$_1$
18 donuna D
19 azinc: azine P$_1$
20 nice ... ağladı P: bi-çāre nice kim ağladı D: bi-cāre ağlarıdı P$_1$
21 didi ... olmadı P: diyü çāre idemedi P$_1$
22 atına bindi P: ‡ ‡ān ḫimmetüñ bile beniimle olsun didi D: Ca'fer ḫimmetüñ olsun diyü P$_1$
23 çeşmesāre ... erişi çeşmeye irişdi P$_1$
24 tarafdan P$_1$: tarafda P
25 mu'ezzin P$_1$
26 ulular ... geldiler P D: om P$_1$

viribidiler[1] anası eyitdi: "Dün buçuğıydı[2] atına bindi ve[3] gitdi" didi. Emīr 'Ömer eyitdi: "Tiz namāz qılun daḫı[4]ardınca varuñ" didi "Mabāda[5] ki 'azm-i[6] Rūma qıla ol kāfirüñ [P^{9a}] ḫālin bilmez nāgāh anda helāk ola.[7] 'Alīnüñ[8] yādigārıdur" didi. İki yüz adı bellü pehlevānı[9] ardınca gönderdiler dağı taşı[10] istediler çāre idüp bulmadılar geldiler Ca'fer içün perişān oldılar.[11] Anası bi-çāre ağlardı zārıluqlar[12] qılurdı. Çün[13] Ca'fer irteye degin gitdi irte giceye degin[14] bir deyre erişdi[15] gördi bir deyr [16] qal'a bigi [P$_1$ ^{11a}] aq mermer yapılmış bir[17] demür qapusı var bir keşiş[18] tamda ṭurur. Çün Ca'fer yaqın vardı ruhbān qarşu çıqdı Ca'fere qarşu yöridi selām virdi "Ḫoş geldüñ yā Ca'fer bu gice atañı hem[19] düşümde gördüm, eyitdi 'İrte[20] oğlum Ca'fer bunda[21] gelür benüm qanum istemege gider.[22] Aña yir vir[23] naṣīḥat qıl" didi içerü da'vet itdi.[24] Ca'fer bunuñ sözine ḫayrān qaldı[25] atdan[26] inüp ruhbānıla görişdi. Meger bu ruhbānuñ adı Şemmāsıdı[27] içerü girdi[28] oturdılar etmek üzüm [D^{10b}] bekmez getürdiler yidiler. Çün[29] aḫşām oldı Şemās[30] Ca'ferüñ

1 viribdiler P$_1$
2 buçuğıydı: buçuğında P$_1$
3 om P$_1$
4 om P$_1$ D
5 mabāda P: mabādā D: mābāzā P$_1$
6 'azm-i D:'azm-i P
7 ki ... ola P D: anda bir elem irişe ḫadret-i P$_1$
8 'aynī P$_1$
9 adı bellü pehlevān P: atlu P$_1$
10 dereleri add P$_1$
11 geldiler ... oldılar P : geldiler didi 'azim perişān oldılar D: yine dönüp geldiler çoq te'essüfler yidiler 'azim perişān oldılar P$_1$
12 ağlardı zārıluqlar P: daḫı ağlar zāluq P$_1$
13 çün P: Ez in cānib çün D P$_1$
14 irteye ... degin P: ol ‖ gice gitdi subuḥ vaqtında P$_1$
15 erişdi P: irişdi P$_1$
16 kim bir P$_1$
17 bir P: om P$_1$
18 keşiş P D: ruhbān P$_1$
19 bābānı P$_1$
20 irte P P$_1$: om D
21 bunda P: om D P$_1$
22 gider P: om D P$_1$
23 yir vir P: ‡ögüt‡ vir D: yarar P$_1$
24 itdi P: qıldı P$_1$
25 qaldı P: oldı P$_1$
26 atdan P: atından P$_1$
27 Şemmāsıdı P$_1$: Şemāsıdı P D
28 girüp P$_1$
29 om 318
30 Şemāsp P

elin aldı[1] bir qapuya gelдiler içerü girdiler Ca'fer gördikim yir altında bir mescid ve
bir miḥrāb düzülmiş ve qandiller[2] aşılmış reḥlile muṣḥaf miḥrābda turur. İlerü
yöridi Ca'fer muṣḥafı açdı gördi gendü atası ḫaṭṭıyla[3] yazılmış. Muṣḥafı yüzine ve
gözine sürdi. Şemmās daḫı ruḥbān ṭonların çıqardı bir qaç şūfiyāne ṭonlar geydi
ezān oqıdı[4] Ca'fer imāmlıq itdi[5] namāz qıldılar. Çün namāzdan fāriġ oldılar
[P$_1$[11b]] Ca'fer muṣḥaf açdı bir niçe āyet[6] [P[9b]] oqıdı tefsir[7] eyledi. Şemmās
ḫayrān

A8

oldı Rūmuñ ḥikāyetlerin ve Mihriyāyīlüñ qıṣṣaların heybetin[8] söyledi
çoq naṣīḥatlar eyledi irteye degin.[9] İrte oldı ṣubḥ namāzın
qıldılar evrād oqıdılar.[10] Ca'fer atlandı[11] Şemmās[12] vidā' qıldı tevekkül
Allāh[13] qılup revān oldı.[14] Şikār ide ide giderdi[15] Ḥaqq Te'ālādan
isti'ānet isterdi eydürdi kim "İy ḫāliq niçün nola bu bi-çāre miskin
yetīm[16] quluña luṭf[17] iḥsān idüp yardım qılasın[18] qudret ve quvvet
viresin bu Rūm memleketin müslimānlıq idesin[19] kiliselerin
ḫaqam yerine mescidler ve medreseler yapam[20]" dir idi. Nāgāh qarşudan[21] bir süvār
çıqa geldi [22] temāmet anı silāḥı ve ṭonı qızıl altına ġarq olmış.
Çünki Ca'feri gördi ilerü yöridi çağırdı "İy ne gişisin gelişiñ qandan [D[11b]]
bu yaña qanda gidersin" didi. Ca'fer eydür: "Cindenem atama Qanāṭōs-ı

1 Şemāsp Ca'feriñ elin aldı P: Ca'ferle P$_1$
2 qandiller P
3 ḫaṭṭıyla P$_1$
4 ezān oqıdı P: baṣladı D: om P$_1$
5 itdi D: qıldılar P: eyledi P$_1$
6 qu'rān add D
7 tefsir: tefsir P
8 ḥikāyetlerin ... heybetin A D P$_1$: ḥikāyetlerden ve Mihriyāyīlüñ qıṣṣalarından P
9 degin A D : degin ṣoḥbet oldılar P: degin ṣoḥbet qıldılar çünkim P$_1$
10 evrād oqıdılar A; om P D P$_1$
11 atma savār olup P$_1$
12 Şemmāş A P: Şemmāsile D: Şemmāsı P$_1$
13 Allāh P: Allāha A
14 oldı A: om P: bis P$_1$
15 ide A: bis P
16 yetīm A: yetīm P
17 luṭf A: ḫuṭf ve P: luṭf-ı P$_1$
18 yardım qılasın A: ora P: ḫuṭf idüp yardım idesin D
19 müslimānlıq idesin A: ẓabṭ idem P: müslimānlıq qılasınD; ābād idem P$_1$
20 kiliselerin ... yapam A P P$_1$: om D
21 Nāgāh qarşudan A P$_1$: nāgāh bu fikirdeyiken giderken P: bu fikirde giderken D
22 geldi A P$_1$: gekli qarşusında P D

Zerker[1] dirler silāḥşörlüġa heves qıldum" didi. Çünki bu gebr[2]
naẓar qıldı gördi kim bir maḥbūb-ı 'ālem[3] ayuñ on [P$_1$[12a]] dördine beñzer[4] bir
şīrin-zübān yigit[5] kirpükleri yañaġın[6] örtmiş[7] beñler yüzin ṭoldurmuş[8]
aġza ḫoqqaya beñzer dişleri dürr däneye beñzer.[9] Hemānki gördi bu gebrüñ[10]

A 9

ḫayātı gitdi eydür: "Yā oğlan devletüñ yārı qırmış[11] Mihriyāyīlüñ
qarındaşıyam benüm adum[12] Şāmaspdur Rūmda ve Şāmda benüm bigi silāḥ
şör olmaya çünkim[13] baña irişdüñ benüm qatımda dur seni şol [P[10a]] silāḥ
şörlardan idem[14] ki[15] 'ālem eṭrafında[16] söyleyeler benüm adum 'ālemde çavlanup dururdı
benüm[17] heybetümden ḫalife gice Bağdādda yatmaz[18]" didi, Ca'fer
eydür[19] "Bendaḫı igende[20] nesne bilmez degülem süñü oyunından[21] bilürem gerekse
bir deñeseñ[22] görseñ ola mı" didi. Şāmasp eydür "Maṣlaḥatdur" didi elindeki[23]
süñüyi Ca'fere ḥavāle qıldı, men' eyledi. Gürzi ḥavāle[24] qıldı ṣabr eyledi gürz inicek[25]
berk ṭutdı. Şāmasb[26]

1 Zerker A P D: zerkerā P$_1$
2 gebr A D P$_1$: kāfir P
3 'ālem A D(over ġulām): zamān P: om P$_1$
4 manond olmış D
5 maḥbūb D
6 yanaġını D
7 bir ... örtmiş A: bir şīrin kirpüklü P$_1$
8 ṭoldurmış A D P$_1$: dutmış P
9 beñzer A: om P
10 gebrüñ A D P$_1$ tersānuñ P
11 yārı qılmış A: y. qıldı D P$_1$: yarımış yārı qıldı ki sen baña iüş olduñ bilgil kim ben P
12 adum A: adum bilgil kim P
13 çünki P$_1$
14 qılayım A P: ideyim P$_1$
15 kim P$_1$
16 'ālemde P$_1$
17 'ālemde ... benüm A P: 'ālemlere gidüpdürürdi P$_1$
18 yatmaz A D P$_1$: uyqu uymaz P
19 eyitdi P$_1$
20 igende A: igen P P$_1$
21 oyunından A: oyunın 'alā qadar P
22 deñe P$_1$
23 Şāmaşp ... elindeki A: Şāmasp eydür "Maşlaḥatdur" elindeki D: Şāmasp eyiedi "Maşlaḥatdur" didi elinde P$_1$: Şāmasp elindeki P
24 süñüyi ... ḥavāle A D: süñüyi ḥavāle A: gürzini qaqıyup Ca'fere ḥavāle P: gürzi ḥavāle P$_1$
25 gürz inicek A P$_1$: inecek gürzi D: kim gürz enince enicek gürzi P:
26 Şāmasp A P$_1$: Şāmasp aḥmadı P: Ş. aḥmadı D

qaqıdı gözleri qana[1] döndi gürzi[2] çekdi.[3] Ca'fer quvvet qıldı[4] çekdi gürzi [D[11b]] elinden
aldı. La'inüñ[5] ayası derisi gürz şâbında qaldı. La'in üni[6] qaldı. [P$_1$[12b]] geldi kim
geçe iki yağrını arasında bir gürz eyle urdı kim iki ayağı üzengüden qaydı[7]
depesi üstine mu'allaq yıqıldı.[8] Ca'fer[9] sıcradı atından aşağa inüp[10] sinesin[11] üstinde
oturdı[12] saqâlına yapışup ḫancer boğazında qodı. Şâmasb gözin
açdı Ca'fer[13] dîne da'vet qıldı gördi kim qâbiliyyet yoq başın
gövdesinden[en] cudâ qıldı.[14] Derḥâl gövdesin defn qıldı anna[15]

A 10

binüp reväne oldı. Ol gün gitdi her nereye uğrasa şikâr ideridi.
Ol gice irteye degin gitdi şubh vaqtinde bir bütaya erdi[16] aşağa
nazar qıldı gördi kim bir qal'a öñinde bir şehr-i mu'azzam.[17] Şehir
öñinde qırq biñ qadarı leşker otururlar çadırlar ve[18] sâycbânlar qurulmış orta yirinde bir
qızıl seyvân çekilmiş. 'Acebledi: "Bu ne leşker ola?" diyü. Gördi bir gişi
gelür aña sordı: [P[10b]] "Bu şehr ne şehrdür ve bu leşker ne leşkerdür?" Ol gişi
eydür: "Buña Ma'mûriyye dirler bu leşker Mihriyâyîlûñdür kim
Ḥüseyn Gâziyi şehîd qılmışdur[19]. Şimdi[20] qasdı[21] oldur kim Malâṭiyyeyc
çeri ile şehri yıqa ḫarîb eyleye qavmın [P$_1$[13a]] qına Şâmı Şâmâtı
ḫarâb qıla[22] Ka'belerin [D[12a]] oda[23] yaqa" didi ve gitdi. Çün[24]

1 qana P P$_1$: qanu? A
2 yine add D
3 om P$_1$
4 yine alamadı ol şîr-i budâ ḫamle qıldı add D
5 elinden ... la'inüñ A: Şâmasbuñ P
6 üni A P D: ayasın ava P$_1$
7 çaqdı P$_1$
8 yıqaldı P$_1$
9 Ca'fer: om A
10 indi P$_1$
11 sine sine P$_1$
12 çaqdı P$_1$
13 Şâmasp ... Ca'fer A: om P$_1$
14 kesdi P$_1$
15 yine atına P$_1$
16 irüzdi P$_1$
17 mu'azzam ll şehir P$_1$
18 ve: om A
19 qılmışdur P: qaldılar P$_1$
20 om P P$_1$
21 qasdları P$_1$
22 añar qılar tâ vara D . : tâ Ka'be qapusına degin vara 123
23 od P$_1$
24 om P$_1$

Ca'fer[1] aşağa indi şaḥrâda[2] bir laṭîf yire yitdi bir 'azamet büyük baḥçe[3]
var.[4] Ṭolaşdı qapusına geldi[5] içerü girdi gördi[6] cennete beñzer[7] dürlü dürlü envâ'-ı
yimişler gülistânlar ve reyḥâniler teferrüc ide[8] bâğuñ orta yirine vardı.
Gördi[9] bir buñâr bir ulu ağac var. Dibinde bir ṭâq çekilmiş[10] öñinde bir şâdırvân
bir ulu ḥavd içi ṭolu balıqlar oynar. Ca'fer atın qoyu virdi gendi

A 11

taḫt üstine çıqdı oturdı. Teferrüc iderken[11] uyḳu[12] ğalebe qıldı yatdı uydı.

Empty space for miniature in A (ten lines).

Eydür "Birez yatayım andan turayım gendümi Allâha ışmarlayup bu ağır leşkere urayım[13]
in şâ'a 'llâh ki Allâhu Te'âlâ fursat vire" didi.[14] Meger kim bu maqâm[15]
Mihriyâyîlüñ teferrüc
gâhıyıdı dâ'im gelürdi soḥbet[16] iderdi. Yine beglerile[17] çıqa gelditer gördiler[18]
bir maḥbûb oğlan aya beñzer taḫt üstinde[19] yatur. Begler girdi ve anı gördi taḫtı

A 12

otaya aldılar Ca'fer yatduğı yirde teferrüc qılurlardı.[20] Mihri [P$_1$[13b]] yâyil eydür:
"Begler bu ne oğlan ola." Eyitdiler: "Ğarîbe beñzer." Eyitdi: "Ğarîb olmasa
ya bunuñ gibi küstâḫlıqnı ideyidi."[21] Bes avâz ğalabalığından[22] Ca'fer uyandı

1 Ca'fer ğâzi P$_1$
2 saḥâda P$_1$
3 baqça P$_1$
4 vardı. P$_1$
5 vardı P$_1$
6 gördi P P$_1$: om. A (haplography)
7 cennete beñzer A P$_1$: c.b. bir laṭîf maqâm P: om D
8 ide A P$_1$: iderek P D
9 yirine ... gördi: yirinde gördi P D: yirine geldi P$_1$
10 ṭâq çekilmis A P D: taḫt qurulmuş P$_1$
11 Teferrüc iderken A P$_1$: bu küşki temâşâ i. P : teferrüc iderek D
12 uyḳusı P$_1$
13 leşkere urayım A: om D
14 eydür ... didi A: om P$_1$
15 bu maqâm A 18: ol âracuqda D: qudret-i illâhi bu baqçe P$_1$
16 gelür begler ile teferrüc P$_1$
17 begleriyile P D P$_1$
18 geldi gördi P$_1$
19 taḫt üstinde: om. A
20 yirden temâşâ qıldılar P$_1$
21 bu ...ideydi A: bu ne oğlan ola ğaribe beñzer. Bunlar eyitdiler: "Yâ ğarîb olmasa bunuñ gibi küstâḫlıq mi iderdi" didiler P: bu ne oğlandur." Eyitdiler: "Ğaribe beñzer. Ğarib olmasa bunuñ gibi küstâḫlığı ider miyidi" didiler D: 'aceb bu ne oğlan ola" didi. Eyitdiler: "Ğaribe beñzer." Mihriyâyîl eyitdi:"Ğarib olmasa bunuñ gibi küstâḫlıq ideydi" didi. P$_1$
22 ğalabesinden: P$_1$

gördi begler[1] taḫtı ortaya alınışlar serverler cep cevre[2] ṭururlar orta
larında Mihriyāyīl ṭurur. Ca'fer ṣaḥradı aşağa indi el bağlayup qarşu
durdı ḫizmet qıldı[3] Mihriyāyīl bunı gördi qahqahāyile güldi gecdi taḫtında
otırdı begler cevre[4] otırdılar. Buyurdı ol avda alınan geyiklerden[en]
kebāblar qıldılar. Mihriyāyīl Ca'feri ilerü oqıdı[5] eyitdi: "Kimsin geliṣüñ
qandandur." Eyitdi: "Çin vilāyetinden[en] atam Sercāyildür.[6] Bendaḫı ata binmege
silihşörluq öğrenmege heves eyledüm eyitdiler[7] Rūmda silihşörlar[8] [P_1[14a]]
çoq olur' ol[9] hevese bu ṭarafa 'azm[10] eyledüm" didi. Mihriyāyīl güldi
eydür: "Senüñ ṭālī'üñ yārī qıldı ki benüm qatuma düşdüñ. Baña Mihriyāyīl
dirler qayṣar-ı Rūmuñ serleşkeriyem ve hem cihān pehlevānıyam. Cihānda[11]
benüm gibi yoqdur Şām u Şāmāt benüm heybedümden āsāyiş qılmaz.
Yidi[12] yüz qulum vardur dükelisi silihşörlardur. Her biri gendüyi biñ gişiye
A 13
ṭurur[13] gerekdur kim seni dükelisinden daḫı yig eyleyem" didi. Ca'fer ḫizmet[14]
eyledi hele[15] kebāblar ve şarāblar[16] getürdiler. Mihriyāyīl Ca'feri ilerü oqıdı[17]
şarāb virdi Ca'fer eydür: "'Ahdlüyem[18]ol vaqṭ kim[19] atam qatından
gitdüm saqālum gelmeyince şarāb içmeyem didüm. [P^{11b}] Evet sāqılıq
ideyüm" didi ilerü yöridi elin yudı[20] qadeḥ cline alup ol ilere sāqılıq
eyledi. [D^{13a}] Çünkim bir qac qadeḥ [P_1[14b]] içdi mest oldı. Ol la'in Ca'feriñ
yüzine nazar qıldı bir ḫūb ṣuratlu gördi meyl eyledi kim bir qac şeftālu
karlıq ide ṭurdı taḫtdan aşağa indi Ca'ferün elin aldı

1 kim begler P_1
2 canıb cevre: P_1
3 eyledi P_1
4 canıb cevre P_1
5 oqudı P_1
6 vilāyetinden[en] atam Sercāyildür A: vilāyetinden gelürem aduma Sercāyil-i Zerker dirler P: vilāyetinde gelürem benüm adum Sercāyil zerker eydürler D: velāyetinden gelürem atama ll Sercāyil zerker eydürler P_1
7 eyitdiler A P_1: işidüm ki P: didi eyitdi kim D
8 silihşörlarA : silāhşorluq P: silihşorluq D P_1
9 ol hevese A D: didiler ol hevesden P: didiler bendaḫı ol hevese P_1
10 'azem D
11 cihānda benüm adum doldı P_1
12 qılmaz yidi A P_1: qılmazlar didi ṭdevreṭ yüz P: qılmazdı yüz D
13 ṭurur: ṭurur evvetP
14 ḫizmet A
15 om P_1
16 am P_1
17 oqudı P_1
18 'abdlüyem: 'abdliyem A P: 'abdlüyem P_1: ahadlüyem? D
19 ol vaqṭ kim: ol vaqtı kim A: ol vaqt kim P D: vaqtinkim P_1
20 elin yudıA D?: om P P_1

tenhā baḫçe buçağına gitdiler bir ḫelvet yire vardılar ki hiç
kimse bunlarun ḫāline muṭṭalı' degül. Diledi kim bir qac öpe Ca'feri[1]
gördi kim ḫāli ayruqsı<y>dı[2] eydür: " Hā hüner göstereyek vaqt oldı" didi.
Bu la'in dest-i dirāz qıldı kim elin boyunına bıraga. Ca'fer dört
yaña baqdı hiç kimse görmedi eydür "Di imdi atañ qanın al" diyüp
yumruğın dögdi cüş eyitdi: "Yā Allāh"[3] bir muşt urdı gögsinde depesin
üstüne mu'allāq yıqıldı sinesi üstüne[4] çıqdı şol eşek quyruğı gibi
A 14
saqālın[5] eline ṭoladı ḫancer boğazında [P_1[15a]] qodı. Mihriyāyīl 'aqlı başına
geldi[6] eydür: "Hāy neylersin?" Ca'fer eydür: "Yā la'in hiç bilür misin ben
kimem. Ben Ḥüseyin Ğāzinüñ oğlıyam adum Ca'ferdür atam qanın isteyü
geldüm. Şimdi eger müslimān olduñ qurtulduñ. Yoq dirseñ başuñ
keserem" didi. Ol kāfir herzeye başladı gördi kim imāna gelmez[7] [P^{12a}]
başın gövdesinden cudā qıldı. La'in cān cehenneme ışmarladı. Andan
yine geldi iki ulu meliki qığırdı ki gel sizi Mihriyāyīl oqu[8] diyü iletdi
başların kesdi. İki daḫı iletdi depeledi. [D^{13b}] Fi'l-cümle on dört adı bellü
begleri öldürdi. Bir quḥ qaldı Eflaḫūn adlu anı daḫı iletdi ol
başları gösterdi eydür: "Gördüñ mi[9] ben Ḥüseyin Ğāzinüñ oğlıyam tüz müslimān
ol yoḫsa [P_1[15b]] seni daḫı bunlarun yoḫına viribirem" didi. Eflaḫūn yüz yire
urdı müslimān oldı. Ol on dört başı hegbeye qoydılar
ṭonların atların ve cemī' yaraqların aldılar. Dünüñ bir bahşı geçmişidi[10]
çıqdılar gitdiler ol yire yetişdiler kim Şāmasbı öldürdiyidi anuñ başın kesdi ṭonların aldılar
gitdiler[11] üç günde Malāṭiyyeye yitişdiler. Bu yañadın[12]
leşker Mihriyāyīliñ ḫālinden ḫaberdār oldılar feryād figān
A 15

1 Ca'feri A: C'afer P D P_1
2 ayruqsı<y>dı A: ayruqsı P: ayruqsı oldı D P_1
3 cüş ... Allāh A D P_1: cüş qılup eyitdi "Be-nām-i Ḫudā be-devlet-i pūr-i Muḥammed-i Muṣṭafā ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem P:
4 şıcradı şāhın bigi gögsine P_1
5 sāqālın P_1
6 gözin açdı 'aqlın başına devşildi P_1
7 gelmez A D : gelmez mümkin degüldür P:
8 ister P_1
9 om P_1
10 geçmedin D
11 gitdiler ... gitdiler: gitdiler A: gidiler ol yire erişdiler ki Şāmasbı öldürdiyidi anuñ daḫı başın kesdiler ṭonların aldılar daḫı revāne oldılar P: gidiler ol ırmaya yitişdiler ki Şemāsbı öldürdüği yire anuñ daḫı başın aldılar ṭonların alup revāne oldılar D:gidiler ol yire yetişdiler kim Şāmasbı öldürdi didi — öldürdiyidi anuñ başın kesdi ṭonların aldılar gitdiler P_1
12 Bu ṭarafdan P_1

lar qopardılar, on dört begi dahı başsuz buldılar, hiç bilmediler ki
bu işi kim işledi. Tiz qayşara nāme yazdılar ki hāl şöyle oldı.
Ol vaqt 'Arāqila qayşar dirlerdi[1] çünki nāme geldi oqıdılar
gördiler.[2] Qayşar götürdi[3] tācin yire urdı şol boğazlanmış tavuq gibi gendüyi[4]
yire urdı zārılıqlar eyledi. [P1 16a] Tamām rūmda[5] qırq[6] gün yas mātām
oldı.[7] [P12b] **Bu yañadın**[8] Ca'fer Malātiiyeye irişdi Hüseyin ğazinüñ
dört bāğı varıdı her birinde bir köşki varıdı. Ca'fer geldi ol bāğda
qondı. Eflahūn atları başları anda qodı gendü tenhā[9]şehre vardı.
Ṣubḥıdı[10] evlerine girdi [D 14a] anası ağlardı firāq iderdi. İçerü girüp selām
virdi anası Ca'feri gördi āh[11] eyledi "Cānum oğul qandayduñ beni firāqıla
qoduñ gitdüñ qandayıduñ[12]" didi yüzin gözin öpdi. Ca'fer ḥikāyeti
eydi virdi anası secde-i şükr qıldı. Tevābile ḫaber oldı ol dahı geldi
Ca'feri[13] görüşdi " Ciger köşem qandayduñ" didi. Eydür: "Vardum[14] atamı öldüreni
öldürdüm başların uş nişān getürdüm" didi. [P1 16b] Tevābil sevindi şād
oldı. Andan yāranlara ḫaber oldı geldiler, görüşdiler, aldılar, Emīr 'Ömer
A 16
qatına getürdiler ol dahı qarşu geldi Ca'fere görüşdiler cemi' ulular geldiler
Ca'fertñ yüzin görüp şād oldılar. Emīr 'Ömer baş qaldurdı eyitdi:
"Yā Ca'fer işidük kim Rūma varmışsın atañuñ qanın aldıñ mı
ḥāl nice oldı" didi. Ca'fer dizinüñ üstine geldi eydür: "Devletüñüzde vardum
Mihriyāyil ve qarındaşı Şāmasbı on dört begiyile öldürüp başların
sulṭānıma nişān getürdüm ve birisin müslimān eyledüm" didi. Çün 'Abdü
's-Selām bu ḫaberleri işitdi qahqahāyıla güldi. Qaçān kim ol [P13a] güldi qamusı
güllüşdiler eyitdiler:[15] "Eger Mihriyāyil ölse yüz senüñ gibi yirinden

1 ol ... dirlerdi A: meger ol vaqt kim qayşar 'Arāqıldı P: om. D: ol vaqt 'Arāqıl qayşara eydürleridi P1
2 ki ... gördüler: bu hāli bildürdiler D
3 qayşar götürdi P: om A D P1
4 gendüyi: A D P1: gendüzini P
5 tamām rūmda A D: temāmet diyār-i rūmda P: temāmet rūm ehli P1
6 qırq A D P1: qara P
7 oldı A D: oldı ki vaṣfa gelmez P: dutdılar P1
8 bu yañadın A D: Ez in cānib rāviler şöyle rivāyet qılurlar kim qaçan P: bu tarafdan P1
9 tenhā A D: tenhāce sürdi P: tenhā sürdi P1
10 vaqtında P1
11 ağladı āh P1
12 gitdüñ: gitdüñ qandayduñ A: gitdiñ P
13 Ca'feri A: Ca'ferile P: om D: Ca'ferle P1
14 vardum P1: vardun A
15 eyitdiler A: 'Abdü's-Selām eyitdi P1

qaldurmaya. Bu ne herze sözdür bu nice qulmaşlıqdur"[1] didiler[2]. Ca'fer eyitdi:
"Yalan söylemek erenler işi degüldür on beş[3] başı ve atlarıyla [P1 17a]
tonlarıyla ve ol müslimān olan yigidile[4] işde bizüm bāgda durur[5]" didi. Tevābili ilerü oqıdı
"Tiz var
ol yeñi müslimānı ve ol başları alı gel[6]" didi. Vardı Eflahūnıla[7] başları
aldı geldi ortaya yire bıraqdı. Mihriyāyil ile Şāmasbuñ başın bildiler qamusı
tahsin qıldılar şād olup sevindiler. 'Abdü's-Selāmuñ qanı qurıdı demi nefesi
bağlandı. Tiz ol başları çıqardılar burca aṣa[8] qodılar. Ḫalīfeye biti yazdılar ḥikāyet
A 17
bir bir[9] bildürdiler. Çün nāme ḫalīfeye yetişdi sevinüp şād oldı. Tiz
yine nāme yazdı Ca'fere dil nüvāz eyledi Ca'fere ve Emir 'Ömere ve dahı nice
beglere[10] ḥil'at viribidi eyitdi: "Zinhār uşañ olmañ[11] mābādā qayşar
ḥareket qıla hīç qorqmañ allaha şığınuñ" didi. İşde bunlar qaldı [P1 17b] şādılıqda.[12]
Bu tarafdın[13] Şem'ūn qayşaruñ oğlı İstanbulda olurdı işidi ki dayısı[14]
öldi bunca beglerile feryād eyledi tiz cāsuslara şaldı. Geldiler[15]
ḫaber getürdiler ki Hüseyin Ğāzinüñ bir[16] oğlı[17] imiş bu işleri iden. Tiz nāme
yazdılar qayşara [D 15a] viribidiler kim Hüseyn gāzinüñ bir oğlı qopmış [P13b] Mihriyāyili
öldüren ol imiş[18] henüz dahı ön dört yaşında imiş. Eger büyüyüp
bir qaç gün muqayyed olmazsañuz atasından beter olur. Bunuñ qaydın
şimdiden yirnek gerek" didi. Çün nāme qayşara yitişdi ḥikāyeti

1 qolmaşlıqdur A P: qomaşlıqdur D: om. P1
2 didiler P D: didi A
3 on beş A P: on altı D: on dört P1
4 ve .. yigidile add P
5 durur: qodumP
6 tiz ... gel: tiz vār cem'iyi al gel P
7 Eflihūna varuñ P1
8 asa A
9 bir bir A D: om P P1
10 yine ...beglere A: yine cevāp nāme yazdılar Ca'fere dil-nüvāzlıq qılıdılar Emir-i 'Ömer ve dahı beglere P: yine yazdı Ca'fere dil-nüvāzlıq eyleçi Emir 'Ömer ve nice beglere D: tiz nāme yazdı Ca'fer-i Ğāziye ve Emir 'Ömere ve dahı ulu beglere birer eyü P1
11 viribidi ... olmañ A P1: viribidiler eyitdiler "Rūmdan ğāfil olmañ zinhār P: viribidiler eyitdiler zinhār ḫolşūḫ olmañ D
12 qaldı şādılıqda A: şādılıqda yimekde içmekde P: şāzılıqda D: şādlıqda bir zamān böyle qaldı 'ālem münevver oldı P1
13 Bu tarafdın A: Ez in cānib rāviler şöyle rivāyet iderler kim bu tarafdan kim P: Ez in cānib bu tarafdan D: Ḥikāyet-i Rebi'. Rāviler söyle rivāyet iderler kim qaysaruñ ulu oğlı İstanbulda olur idi P1
14 lāyası P1
15 om P1
16 bir A P1: om D
17 getürdiler ... oğlı A D P1: virdi kim bu işi iden Hüseyin ğāzinüñ oğlı P
18 imiş ...imiş A D: qopmış Mihriyāyili öldüren ol imiş P: qopmış bu işleri iden ol imiş

bildiler meşveret eylediler ki nice idelüm diyü.[1] Qayşaruñ dört oğlı varıdı
ulusı Şem'ün andan kiçisi Şamāşdı dahı birisi Qoşanṭinıdı
kiçileri dördüncisi Rebi'idi. Bes Rebi'[2] yirinden turı geldi [P$_1$[18a]] eyitdi: "Yā Şāhā
işitdüm kim dāyumı öldüren oğlanmış. Ol oğlan ben oğlan ven
A 18
buyur ben varayın ṭayımuñ qanın alayın" didi. Ataşı eydür: "Maşlaḥatdur" didi.
Tiz buyurdı qırq biñ gişi aṭı ṭonlu gendü ṭonlu yaraqlandı. Qayşar
eyitdi: "Zinhār ol oğlan öldürme baña anı diri getür tā kim dcrisin
yüzüp çıqaram Rūmı tamāmet gezdürem" didi. İki mel'ün varıdı qatında
birinüñ adı Gibriyānos birisi Abriyānōsidi. 'Azīm pehlevānudı. Anları
daḥı bile qoşdı qırq biñ er ve qırq çift naqāre revāne oldı.
Çün [3] yaqın geldi nāme yazdılar Emīr 'Ömere ki "Söyle bilesinki Ḥüseyin
Ğāzinüñ [D[15b]] oğlın dutaşın baña viribiyesin ve daḥı yidi yıllıq
ḫarāc [P$_1$[18b]] viresin ve hem daḥı ḫalifeñüzle qayşara istiqbāl idesin.
Yoq dirseñüz şol niyete gelmişem kim ka'beñüzi ḫarāb qılam ne sizi qıram[4]
ve ne ḫalifeyi[5]" didi peyki becit gönderdi.[6] [P[14a]] Bir gün[7] müslimānlar oturmışıdı
Emīr 'Ömer qatında bir peyk girüp geldi, elinde nāme. Emīr 'Ömer öñünde
nāmeyi qodı oqıdılar qamusı dembeste qaldı.[8] 'Abdü's-Selām baş getürdi
eydür: "Uyur esrük adem öldürmek sehel iş olur. Çünkim bu oğlan
fitne[9] qopardı girü cevābın ol virsün. Uyur ejderhānuñ quyrūğın başmaq
A 19
eyü[10] degüldür işde ğarimi[11] varsun cevāb virsün[12]" didi. Ca'fer nāmeyi
aldı pāre pāre qıldı tiz cevāb yazdı viribidi eyitdi: "Bu işleri
ben işledüm yalñuz kimseyile ṭanışmadum, uş yine tenhā vardum[13] [P$_1$[19a]] elinden[14]

1 meger kim P$_1$
2 Rebi' A P$_1$: bu R. P: kiçisi D:
3 yaqın A P$_1$ D: dāri 'l-isläma yaqın P
4 qoyam P$_1$
5 ka'beñüzi ... ḫalifeyi A: ne seni qoyam ne ḫalifeyi qoyam P: tā k.ḥ. q. didi ne sizi qoram ve ne ḫalifeyi D: k. ḥ. q. n. s. qoyam ve ne ḫelifeñüzi P$_1$
6 peyki ... gönderdi A D: nāmeyi gönderdi P:peyki gönderdi P$_1$
7 bir gün A P$_1$: ez în cānib şöyle meger bir gün P: bu ṭarafdan D:
8 qıldılar P$_1$
9 fitne A: bu fiineyi P D P$_1$
10 revā P D
11 ğarimi D
12 cevāb virsün A P D: ne gerekse itsün P$_1$
13 varuram P D
14 elinden P$_1$

ne gelürse işlesün[1]" didi. 'Abdü's-Selām eydür: "Hāy fuḍul kim
sensin göre. Bir dir misinkim[2] "Hele yañuldum bir işi işledüm, ulular
siz daḥı yardum idüñ" diyü hiç[3] yalvarur mısın" didi. Ca'fer eydür:
"Bu ṭa'na urmaqdur eyü söz degüldür. Ben Allāha[4] şığınuram hiç kimseden
derdüm[5] yoqdur" didi çıqdı gitdi.[6] Bu yañadın[7] peyk Rebi'e [D[16a]]
geldi ḫaber gönderdi Rebi' bin Qayşar vāyiki qaqıdı buyurdı leşker bindiler
gelmek içinde.[8] Bu yānadın[9] Ca'fer evlerine geldi [P$_1$[14b]] tiz 'Aşqari div-zādi eyerledi
'aybeyi
ortaya getürdi şol otuz altı pāre sāz u saleb kim Ḥamze
pehlevān[10] geyüridi Ca'fer daḥı bir eksiksüz geydi üğ-ı Ḍaḥḥāki ḥamāyıl qıldı[11]
Keyvüs[12] süñüsin [P$_1$[19b]] eline aldı. Anası bī-çāre ağlayup eydür:[13] "Cānum oğul yine
qancarı gidersin" didi.[14] Ca'fer eyitdi: "İy māder-i mihrubān-ı muṣfıqa himmetüñ beniimle
olsun" didi, çıqdı, gitdi, şehrüñ qapusına vardı. Qapucıya İbrahīm
A 20
bin Mes'ūd dirleridi. Qapuda ol durunıdı. Eydür: "Yā İbrahīm tiz qapuyı
açğıl" didi. İbrahīm[15] eydür: "Qancarı gidersin." Eydür: "Küffāra qarşu varuram
yā baş virem veyāḫod baş alam" didi. İbrahīm eydür: "Leşker
çoqdur şabr eyle şabāḥ müslimānlarıla sen daḥı bile çıqasın" didi.
Çāre olmadı[16] cebrile qapuyı açdurdı revān[17] oldı. Ol gice irteye
degin bir çeşmeye irişdi aşağa indi abdest aldı irte namāzın qıldı.
Atına bindi evrād oquyu oquyu gitdi. Şabāḥ müslimān [P$_1$[20a]] lar mescide cem'
oldılar Ca'fer gelmedi. Qapucı eydür: "Dün bucuğında ki geldi qapuya
tonanmış beni çağırdı getürdi diler dilemez qapuyı açdurdı küffāra qarşu
giderem didi çıqdı gitdi. Emīr 'Ömer eydür: "İy dirīğā oğlandur māhādā

1 işle P$_1$
2 sen ...misinkim A: sen sin göre bir P: om D: sen seni gördük bir dir P$_1$
3 hiç P: om A D
4 Allāha A P$_1$: tehriye P: Allāh Te'ālāya
5 derdüm A P$_1$: qorqum P: ‡ ‡ D
6 çıqdı gitdi <A> D P$_1$: çıqdı evlerine vardı P
7 Bu yañadın A: Ez în cānib böyle rivāyet iderler kim P: bu ṭarafdan P$_1$
8 leşker ... içinde A P$_1$: çerirevāne oldılar P:
9 bu yañadın A P$_1$: bu ṭarafdan 138 D
10 Ḥamze A: pehlevān Ḥamze P: Ḥamze pehlevān D P$_1$
11 qušandı P$_1$
12 Keyvüs: ‡ ...‡ A: Keyvüs P: Keyavüs P$_1$: ‡ ...‡ D
13 eydür: eydür idi kim P$_1$
14 diyu P$_1$
15 om A
16 olumadı P$_1$
17 revān A: revāne P D P$_1$

elem irişe bir çāre idüñ" didi. 'Abdü's-Selām eydür: "Qorqdı qaşdı [P15a]
siz eyle taşavvur itmeñ kim ol yāğıya qarşu ṭura. Bir fitne bıraqdı ortamıza
çıqdı qaçdı" didi. Ṭevābil eydür: "Ḥāşā ki ol neçe kimse anuñ neslinden
düşmandan yüz çevirmedi ol dahı düşmandan yüz çevirmez. Sen hemān
olurmışsın erenlere ta'ana urmaqdan artuq elüñden iş gelmez
A 21
Hele bāri sen ne hüner gösterdüñ. Ḥüseyin Ġāzi ölelden berü atasınuñ
qılıc şadaqasıdur yidügüñ" didi. 'Abdü'l-Selām dahı çoq bi-vech sözler
söyledi. Ṭevābil "Hele siz ğazāyı terk eylemiş siz oturuñ evde qo-
quşuñ çinkim ol gitdi ben dahı uş gitdüm" didi. Yöriyivirdi geldi atın
ṭonın yarağın gördi bindi revāne oldı. Cu'da dirleridibir
varıdı dört
oğlı varıdı Süleymān Evḥad ve Muḥammed ve Mūsā. [P1 20b] Bunlar Ca'fer'iñ
yāranlariyidi.
Bunlar dahı durdılar eyitdiler: "Biz dahı Ca'fer'iñ ardınca gidersüz"didiler. Çuqal
geyüp revāne oldılar. **Bu tarafdan** Ca'fer Şemās deyrine irişdi
qarşu çıqdı görişdi aldı içerü girdi Mihriyāyil öldürdügine ḫeyli taḥsīn
qıldı. Öñine ṭa'ām getürdi abdest alup ṣubḥ [D17a] namāzın qıldılar. Şemmās
eydür: "Ciger köşem yine qancaru gidersin?" didi. Ca'fer eydür: "Qayşarıñ oğlı qırq
biñ gişiyile [P15b] Mihriyāyilüñ qanın isteyü gelürmiş[1]. Yāranlar işitdiler
ḫayli mütevaḥḥim oldılar, ben Allāha şığındurn qarşu giderem. Eger şehid olam
devlet benüm" didi.[2] Şemmās eydür: "Leşker çoqdur sen yalñuz nice ola[3]" didi.
Ca'fer eyitdi:[4] "Ne qadar çoq olursa çāre yoqdur ki dönem. Her çe bāde bād" didi
A 22
Bunlar bu sözdeyiken qarşudan küslar ve naqāreler nefirler [P1 21a] çalındı tozlar
qopdı. Tiz Ca'fer 'Aşqan daşra çaqardı suvār oldı eydür: "Yā pir bereket[5]
himetüñ bile olsun deyr ṭamından teferrüc qıl gör kim Allāh 'ināyetinde[6]
neylerem" didi. Qarşu yöridi bir depeye çıqdı durdı toz yanıdı qırq biñ gişi
alayı bağlayup çaqdılar gördiler bir şāh suvār qarşu durur. Tiz Rebī'e
ḫaber virdiler. Bir kāfir viribidi "Görüñ kimdür" diyü yügüri geldi eydür: "Kimsin

1 şehir imiş P1
2 om A
3 varursun P1
4 om A
5 bereket P1
6 'ināyetinden P1

ve ne gişisin? " didi. Ca'fer eydür: "Ol istedügüñüz gişi benüm ki Mihriyāyili[1]
öldürdüm on dörd begiyile" didi. Gebr[2] eydür: "Ḥüseyin Ğāzinüñ oğlı
sen misin?" didi. Eyitdi: "Balı benem."[3] Eydür: "Ne zehreyile şunuñ [P1 21b] gibi işler
işlediñ
qayşardan qorqmayup?"[4] Ca'fer eydür: "İy seg-i bi-dīn dahı siz qanda uyursiz
niyetüm [D17b] oldur kim qayşarıñ başın kesem temāmet Rūmı müslimānlıq idem
kiliselerin [P16a] yıqup yirlerine mescid yapam" didi. Böyle dise[5] bu mel'ün
qaqıdı eydür: "Hāy baña Ṭānōs-ı Rūmī[6] dirler şimdi seni bir qılıcla iki
pāre iderem" didi. Qılıcı ḫavāle qıldı geldi kim çala. Ca'fer tīğ-ı Ḍaḥḥāki çıqardı
tekbir getürdi şol qoltuğı altında söyle çaldı kim başı iki elleri
A 23
yarı gevdesi[7] havāya perān oldı. Deyr dāmından Şemmās aferin oqıdı[8] "'Alayka 'aynu
'llāhi iy pehlevānzāde" didi. Küffār çerisinden ğriv qopdı. Bir kāfir dahı
viribidi Cümhūr dirlerdi gendü qatında adı bellü gişiyidi. Anı viribidi [P1 22a] emān
virmedi
anı dahı depeledi. Qayşar qaqıdı Gibriyānōsa eyitdi: "Tiz gir şunı depele ki çerimüñ
yüzi şuyın[9] yire dökdi" didi. Ol mel'ün at meydāna sürdi. Bir ṭağ gibi gürz omuzında
biş yüz batman heybetile[10] irdi ḫevāle qıldı. Ca'fer Göştasp qalqanın qarşu
bıraqdı indi doqundı bir qılına ḫaṭā qılmadı Ḫaqq ta'ālā şaqladı. Bu la'în almadığına
qaqıdı ikinci[11] ḫamle qıldı gürz[12] inerken iki ayasın qarşu dutdı[13] şarqıldısından
meydān ṭoldı iki qollabından dutdı[14] çekdi [15] [D18a] ayasınuñ derisi gürz sapunda[16]
qaldı. Bu[17] ayasın ova qaldı. Ca'fer "Ḫoş" eyitdi: "Be-nām-ı ḫudā-yi be-dürüstü

1 ve qarındaşı Şāmash P1
2 gebr A: kāfir P P1: gibir D
3 didi. Kāfir P1
4 qorqmadan P1
5 dise A P P1: diyince D
6 rumi A
7 gövdesi P1
8 om P1
9 suyın A
10 gürz P1
11 ikinci A D: daf'e bir gez dahı P
12 gürz: Ca'fer gürzi inerken gözledi P
13 dutdı: bıraqdı P
14 iki qollabından dutdı: gürzi berk dutdı P: bir berk dutdı P1
15 Gipriyānōsuñ add P
16 şapında P1
17 bu A: iki P

[P_1 22b] Muṣṭafā[1]" bir gürz urdı. [P 16b] Kibriyānōs qalqan beraber getürdi qalqan ḫurd oldı
doqundı depesine beynisi ṭağıldı. Yine ğrīv zarılıq Rūmdan [2] qopdı. Qardaşı[3] Ebriyānōs ḫamle qıldı qılıc ḫavāle eyledi. Bunlar cengdeyiken Malāṭiyyeden[4] toz qopdı Ṭevābil çıqa geldi gördi leşker muṣāf[5] yirinde durmuşlar. 'Alemler gün-ā-gün dikilmiş Ca'fer Kibriyānōsi depelemiş Ebriyānōsile ceng ideridi la'in qılıc ḫavāle
A 24
qıldı men' eyledi gürz ḫamle qıldı redd eyledi. Nevbet Ca'fere degdi. 'Aṣqarı sürdi yitdi[6] Ebriyānōsuñ quşağından dutdı quvvet eyledi ol ṭağ gibi kāfiri sāzile selebiyile bir elma gibi anıdan qapdı. Ol demde Cu'danuñ[7] [P_1 23a] dört oğlı çıqa geldiler gördiler ol deryā gibi leşker durmuş Ca'fer meydān içinde bir qaç kāfiri depelemiş birindaḫı anıdan qapmış. Bunlar ḫayrān qaldılar. Ca'fer quvvet qıldı getürdi Ebriyānōsi ḫavāya atdı inerken qılıcıla çaldı iki pāre qıldı. Cu'da ve Süleymān Evḥad ve Mūsā ve Ṭevābil bu biş gişi du'alar qıldılar Ca'fer çağırdı meydāna er diledi bir kimsenüñ zehresi olmadı kim meydāna gireydi[8] gördi ki kimse gelmez.
Anıdan [D 18b]
aşağa indi üc yirde qolañını berkitdi şıcradı[9] bindi. Ḥamzavār [P 17a] bir na'ra urdı[10] gendüyi yirleri ve gökleri yaradan Allāha işmarladı 'aṣqarı depüp ol küffār çerisine ḫamle qıldı. Çün ol biş server anı gördiler [P_1 23b] anlar daḫı ḫamle qıldılar.[11] **Bu ṭarafdan**[12] çün 'Abdu'l-Vahḥāb[13] gördi ki Cu'da oğlan<ları>[14] birle Ṭevābil gitdiler eyitdi "Yā Emīr 'Ömer müslimānluq ve dindārlıq ve beglik böyle mi olur?. Üstümüze kāfir geldi bir qaç qarındaşlarımız kāfire qarşu varalar biz evde oturup anlarıñ mesāvīlerin idevüz[15]" didi. Emīr eyitdi>

1 ḫudā-yi ... Muṣṭafā A: ḫodā be-deviet-i nūr-i Muḥammed-i Muṣṭafā diyüp P: ber nūr- Muḥammed-i Muṣṭafā diyüp P_1
2 ğrīv Rūm leğerinden P_1
3 qarındaşı P_1
4 yolından P_1
5 meṣāf P_1
6 'Aṣqarı sürdi A: 'Aṣqarı meḥmūze aldı P: 'Aṣqarı meḥmūz urdı P_1
7 Ca'danuñ P_1
8 gire P_1
9 şıcradı A
10 ḫayqırdı P_1
11 Çün ... qıldılar A P_1: om P
12 Bu ṭarafdan A D: **Rāviler şöyle rivāyet qılurlar** kim P: ez īn cānib bu ṭarafdan P_1
13 Çün ... Vahḥāb A: Malāṭiyye ṭarafından 'Abdü'l-Vahḥāb ğāzī raḥmetü 'llāhi 'aleyh P: 'Abdu'l-Vahḥāb P_1
14 oğlan<ları> birle A: oğlanlarıyla ve Ṭevābil P
15 idevüz: A idersüz revā mıdır P

Lacuna A : P 17a-18a ; P_1 23b-25a

"Ḫüş didüñ ey pīr-i berekāt" didi. Emīr itdi[1] naqāreler dögdiler biş biñ susnı müsülmānlar ḫāżır oldılar biñ gişiyle evvel 'Ali bin Hāşimi gönderdiler biñi daḫı 'Abdü's-Selāmile gönderdiler biñi daḫı 'Abdu'l-Vahhābile gönderdi. İki biñ ğāzī emīr el-mu'minīn 'Ömerile revāne oldılar. Evvel biñ gişiyle 'Ali erişdi ḫamle qıldı kāfir qanın sil gibi aqıtdı. Şemmās deyr ıṭmından dü'ālar qılur. Anuñ ardınca 'Abdü's-Selām erişdi ḫamle qıldı. Rebī' anı gördi kim ḫāl ayruqsı oldı Ca'ferüñ öñüne hiç [D 19a] kimse ṭurmaz āh eyledi bir gez çağırdı "Hāy nolduñuz Lāt ü Menātüñ yüzi şuyın yire dökdüñüz" diyince iki biñ ğāziyile Emīr[2] 'Ömer [P 17b] erişdi tekbīr getürdiler ḫamle qıldılar. Ca'fer gördi kim müsülmānlar erişdi ğayretlendi bir na'ra eyle ḫayqırdı kim cemī' leşker-i kāfir müsülmān birbirine ṭoqınadılar niçelerüñ 'aqlı gitdi atdan yıqıldı zīrā bunlar bunuñ gibi na'ra gördükleri yoğıdı. Kime kim qılıç urardı iki pāre qılardı kime kim gürz vursa ḫürd <ü> ḫaşḫāş iderdi. Şağından ḫamle qılıp kāfiriñ şolına çıqardı her qanqı alāya uğrasa tār ü mār iderdi. [P_1 24b] **Ez īn cānib** Ca'fer Ğāzī ra'dīvār bir na'ra daḫı urdı at başını **Rebī'** qayşaruñ üzerine[3] şaldı. Rebī' bin Qayşar feryād eyledi "Bere qomañ" diyü evvel tīr-āndāzlar oqlar şapdılar nāvek ü zenberek oqların dike qodılar atdılar çāre ü dermān idemediler. Ca'fer adam qanından lāle renk pelenge dönmişidi Rebī'üñ üzerine geldi qılıç çaldı 'alemī 'alemdāriyile iki pāre eyledi qarvadı. Rebī' bin Qayşar at üstinden qapdı yire urdı diledi kim[4] ine bağlaya ardından Eflīḥūnile Ṭevābil çıqa geldiler buyurdı Rebī'i bağladılar küffār leşkerin şıdılar. Müsülmānlar ardınca qodılar, qırdılar, tutdılar, bağladılar, aldılar, girü[5] döndiler. Ca'fer qayşaruñ çādırına geldi Emīr 'Ömer ve Cu'da oğlanlarıyla 'Abdü'l-Vahḥāb Ṭevābil ve 'Abdü's-Selām ve cemī' yārenler aṣḥāb ü aqrān cemī'isi bir yire cem' oldılar dīvān qurdılar [P 18a] oturdılar. Ca'fer emr eyledi eyitdi [D 19b] "Qanı qayşaruñ[6] oğlı getürüñ" didi. Eflīḥūn vardı getürdi bir ḫūb ṣuratlu oğlan maḥbūb-ı 'ālemdür. Ca'fer eyitdi "Yā Rebī' gel müslüman ol başuñ qılıcdan cānuñ ordan qurtar" didi "Yoq mı dirsin başuñ gider küfr ü ẓulmāt birle ölürsin" didi. Ḥemān şā'at Ḥaqq Te'ālā hidāyet virdi bermaq getürdi īmān 'arḍa qıldı müsülmān oldı. Biş biñ gişi

1 emr itdi A: ṭiz buyurdı P_1
2 Emīr: Emyr ü P
3 Ez .... üzerine A:buğur at başını Rebī'üñ başını Rebī'üñ üstüne P_1
4 diledi kim bis P
5 qırdılar ... girü P : esir idüp yine P_1
6 Ca'ferüñ qayşaruñ P

esīr olmışıdı bu 'inâyeti gördiler qamusı imân getürdiler dügelisi Ca'ferüñ öñünde
yüz yire vurdılar qamusını ḫil'atladılar. Rebi'üñ çâdırın

A 25

girü Rebi'e virdi ol dağı çoq mâl üleşdürdi ğâzilere[1]. Ğâziler de[2] biş biñ gişiden
iki yüz gişi şehîd oldı bâqîsı geldiler Ca'fer öñünde du'â qıldılar.
Ca'fer dağı qamusıyla görişdi. Şemmâs dağı deyrden geldi Ca'fere ḫaber
qıldılar durdı qarşu vardı Emîr 'Ömeri bilesinde[3] görişdi[4]. Şemmâsuñ ḥikâyetin
müslimânlığın [P_1^{25b}] beglere şerḥ eyledi qamusı görişdiler oturdılar yimek yidiler
şükr eyleyüp şerbetler eylediler[5] ṣoḥbet qıldılar[6]. Andan Cu'da ve 'Alî
bin Hâşim ve Süleymân ve Evḥad yirlerinden durup Ca'fere du'â qıldılar eyitdiler:
"İmden girü biz qamumuz Ca'feruñ qulıyuz bizüm serverimüz ḥadretüñdür" didiler.
Ca'fer dağı bunlar[7] ḫâṭırların ḫoş eyledi [P^{18b}] sıdqıla ve iḫlâṣıla Ca'fere
qul oldılar. [D^{20a}] Bes[8] Abdu'l-Vahhâb yirinden turı geldi eyitdi: "Yâranlar
benüm bir sözüm vardur eger buyurursañuz söyleyeyim" didi. Emîr 'Ömer ulular
eyitdiler: "Söyle işidelüm" didiler. 'Abdu'l-Vahhâb eyitdi: "Yâranlar beni uşbu
yire ve bu maqâma oi iki cihân faḫrı Muḥammed-i Muṣṭafâ *ṣallâ 'llâhu 'aleyhi ve selle*
viribidi. Cebrâ'îl[9] emîn[10] geldi uşbu yigitüñ vaṣfın söyledi Rûmı temâm
bu yigit aça kilisâların yıqup mescid bünyâd eyleye. Şol nişânlar ki

A 26

Cebrâ'il Resûl Allâha *ṣalâ 'llâhu 'aleyhi ve sellem* eydi virdi Resûl Allâh ḥadreti
dağı ben bi-çâreye ve aṣḥâba söyledi ol nişânlar kim işitdüm ve ol
ḥareketler ki vaṣf olundı qamusın uşbu yigit [P_1^{26a}] de gördüm. "Uş hâ resûlüñ
nâmesi" didi çıqardı öpdi başında qodı ilerü yöriyüp Emîr 'Ömer öñünde qodı.
Çünkim ol ğâziler Allâh Resûlinüñ nâmesin gördiler yirlerinden ayaqları üstine
durı geldiler tekbîr getürdiler. Bir ḥarîre ṣarıluyıdı müşk 'anber qoqusından
qamusınuñ dimâğı duıldı[11]. Açdılar gördiler ki Emîr-ül-mu'minîn 'Oşmânuñ[12] ḫaṭṭı

1 ğâzilere P: om A P_1
2 ğâziler de A: bu Malâṭiyye ğâzileri ki P: ğâzilerden ol P_1
3 bilesinde A: ve bâqi eṣḥâb P
4 görişdi A: görüşdüler yaşladı Ca'fer P
5 içdiler P_1
6 qarşu ... qıldılar A: sentence order P_1
7 bunlar A: <...>çekdi öpdi P: <...>P_1: bunları <öp>di D
8 bes A D: Râviler böyle rivâyet qılur kim ol zamân P
9 Cebra'il A
10 emîn A: om D: ḥadreti P
11 tınıldı P_1
12 'Oşmânuñ A P: Alînüñ P_1

raḍiya 'llâhu 'anhu ol yazmış[1] Allâh[2] adın anmış "Ben ki Ḥaqq Te'âlânuñ [P^{19a}]
Resûliyem,"
andan eṣḥâb-ı guzide *riḍvânu 'llâh 'aleyhim ecma'în*. Andan ṣoñra
"İy benüm muqbil ümmetlerüm size ma'lüm olaki Ḫâliq-ı 'âlem *celle celâluhu*
buyurup durur ki senüñ iki yüz yıluñdan ṣoñra Malâṭiyyede bir oğlan
qopa senüñ neslüñden adı Ca'fer ola. Şağ yüzinde bir beñi ola. Qızıl
yüzlü uzun boylu temâmet Rûmı aça küfr ü zelâletden qurtara[3] kilisâları[4]
yirine mescidler [P_1^{26b}] yapa. Her kim benüm ümmetlümden ol zamâna qala ol Ca'fere
mutâba'at qıla. Anuñ ḥükminden dışaru çıqmaya. Her nekim ol dirse benüm

A 27

didigümdür. Her ne kim ol hükm iderse benüm ḥükmümdür. Benki Resûl-i evvelin ü
aḫirinem Ca'ferden ḫoşnûdam. Allâhu Te'âlâ buyruğıla 'Abdu'l-Vehhâbı
ol ṭarafa viribidüm ki ol yigide yitişe. Benüm selâmum ve ağzumuñ
yarını aña değüre" didi. 'Abdu'l-Vehhâb ilerü yöridi "Bir berü baqıñ" didi gendü
boğazın gösterdi. Gördiler boğazında bir yumrucuq fındıq qadar nesne var
eydü virmiş "Gördüñüz mi?" Eyitdiler: "Biz anı dâyım görürüz. Ol ne nesnedür?"
didiler. Eyitdi: "Ol Resûlü'llâhuñ mubârek ağız yarın ki gizlerdüm budur.
Baña emânet virmişdi eyitmişdi ki dağı bir ulu 'alâmet ol
ola ki qaçan ol yigide irişesin. Bu emâneti [P^{19b}] aña [P_1^{27a}] işmarlaya
sın[5]" didi. Ca'fere qarşu yöridi eyitdi: "Aç ağzuñı." Açdı[6] ol mubârek yar
'Abdu'l-Vehhâb ağzından çıqdı Ca'fer ağzına girdi. Qaçan kim yutdı[7] yitmiş
iki dürlü dili on iki 'ilmi ḥâṣıl eyledi. Sunniler [8] anı gördiler sevindiler
qamu Ca'fere du'â qıldılar. Her birinüñ 'işqı biñ ol qadar ziyâde oldı.
Ca'fer ol nâmeyi aldı yüzine sürdi bâzû bend idindi. Abdü's-Selâm dağı
ḫüh u nâ-ḫüh Ca'fere taḥsîn qıldı. Andan göçdiler 'azm-ı Malâṭiyye qıldılar

A 28

şehre yitişdiler ḫalâyıq qarşu çıqdılar şâzlıq qıldılar. Ğanîmet mâlından
yidi yük altun iki yüz at Cu'dayıla Bağdâd ḫalîfeye armağânlar viribidi.
Çün feṭḥ nâme ḫalîfeye irişdi oçıdılar şâd oldılar temâmet Şâm vilâ
yetine adamlar şaldılar bu ḫaberi bildürdiler. Ḫalîfe buyurdı Rebi'e ve Cu'daya

1 ol yazmış A: evvel yazılmış P
2 evvel Allâh P_1
3 küfr ... qurtara A: om P
4 kilisâları A: kilisâların yıqup P_1
5 degüresin P_1
6 açdı A: ve key açdı P
7 yutdı A: qurşağma düşdi P
8 sunniler: sunnilerA: bu aṣḥâb ve cemi' sunniler P

[P1 27b] ḫila'dar virdiler. Yidi gün anda durdılar, sekizinci gün ḫalife buyurdı
menşūr yazdılar atasınuñ serleşkerligin Ca'fer aduna yazdılar. Emīrü'
l-mu'minīn[1] Ḥüseyn[2] 'imāmesin Muḥammed Ḥanefīnüñ qılıcın ve Lendühufī[3]
gürzin Emīr el-mu'minīn Ḫaṭṭābuñ sancağın Ca'fere virdi. Emīr 'Ömere
ondan her adı bellü ğāziye ḫil'atlar ve naṣīḥatlar viribidi. Ḫalīfenüñ nāmesi
yitişdi ulular hep bir yire cem'oldılar menşūr oqıyup şāz oldılar[4] [P20a]
ammā Abdü's-Selām qatı melūl oldı[5]. [P20a] **Bu yañadan**[6] şınğın[7] leşker
qayṣara irişdi ḫaber virdiler oğlı ḥikāyetin bildürdiler. Tācīn [P1 28a]
götürdi yire urdı ağladı feryād eyledi. Yidi gün taḫta oturmadı hiç kimse
yüzin görmedi loqma daḫı yimedi. Begler vezīrler dirildiler[8] qatına girdiler
eyitdiler: "Şāha ağlamağıla[9] iş bitmez buña yaraq[10] gerek çerī[11] di<v>şirelüm
A 29
varalum Muḥammedileri qılıçdan geçirelüm" didiler. Aldılar qayṣarı taḫta getürdiler, geçdi,
oturdı.
Nāmeler perākende qıldılar. Qayṣaruñ bir 'ammısı oğlı varıdı Aḥmer Tarrān ad
eydürleridi.[12] Ġāyet gürbüz pehlevānıdı anı getürdi yüz biñ er qoşdı gendü
ḫāç peyker 'alemin virdi gendü boyunından nuṣrat ḫacın çıqardı añа
virdi eyitdi: "Yatma uyma tā ol vilāyetü ḫarāb itmeyince" didi gönderdi.
Bu ṭarafdan ḫaber Emīr 'Ömere yitişdi Aḥmer geldügin bildiler. Buyurdı daşra
illeri[13] ba'zı şehre geldiler ve ba'zı ṭağlara dağıldılar. Bu ṭarafdan yine qayṣar
ulu oğlın qığırdı ki añа Şem'ūn dirleridi. Elli biñ gişi qoşdı Aḥmer
ardınca anı daḫı gönderdi. Anuñ ardınca Şemmāsı qığırdı elli biñ gişi añа
daḫı virdi [P20b] Mihrān bin İlyūnı[14] ve Feridūnı ve Serçāyīl-i gebrile[15]
qoşdı [P1 28b] Bunlar ulu vezīrleridi. Sürdiler geldiler Aḥmer<de> buluşdılar daḫı
yöridilar. Yaḥyā bin Manṣūr islām leşkerinüñ cāsūsıyıdı geldi ḫaber

1 emīrü'l-mu'minīn: emīr el-mu'minīn A ; emīre' l-mu'minīn P
2 Ḥüseyin P1
3 Lendühānuñ P1
4 oldılar: bunlar bu ḥāl içinde yimekde ve içmekde add P
5 ammā ... oldı A P1: om P; ammā Abdü's-Selām qatı melūl ġāyet de perişān oldı. İşde bunlar D
6 **Bu yañadan A: Ez în cānib rivāyet iderler kim qaçan kim bu ṭarafdan P: empty space (2 lines) for heading D: Ḥikāyet-i Aḥmed Durān.** Rāviler şöyle rivāyet iderler kim bu ṭarafdan P1
7 şınğın A: şmğān P D: şıngın P1
8 cem' oldılar P1
9 ağlamağıla P: ağlamayıla A
10 buña yaraqP1: buña yaraq A: bunuñ ẖdidenẖyimek P
11 çerī A
12 Aḥmer ... eydürleridi A: aduna Aḥmer dirleridi P
13 illeri A: iller P
14 ve Qudum add P
15 gebrile: gebri kim bunlar bile add P

getürdi ki qayṣaruñ oğlını[1] Şamās ve Şem'ūn ve Aḥmer iki yüz biñ gişile
fulān yire qondılar diyü. Çünki Malāṭiyye ululanı bu ḫaberi işitdiler munāsib
qıldılar ki ğazāya ḫāḍir olunı diyü. Şehir öñüne çıqdılar çadırlar qurdılar
A 30
sancaq çıqardılar on iki biñ ğāzī ü yaraqlu müslimān cem' oldı ve daḫı
üç biñ piyāde dirildi. Cū-yı Qaraqıb dirleridi anda geldiler turdılar.
Ca'fer atına bindi ilerü gitdi bir depeye çıqdı aşağa nazar eyledi gördi
bir 'aẓamet leşker qonmış ki ḫaddin Allāh bile. At başın çekdi birez
durdı [P1 29a] teferrüc eyledi eydür: "İy Ḫuẓā yā cemī' müşkil sāña asāndur
'aceb nolaydı bu ḍa'if bi-çāre quluña luṭf idüp bu la'înleri
bañа zebūn idi virseñ" didi. Bu sözdeyiken gördi Cū'da dörd oğlıyla
çıqa geldi eyitdiler: "Yā Ca'fer neylersin bu leşker[2] ol evvel gelen
leşkere beñzemez. Bu anuñ qatında deryādur yarağıla düzenile gelelüm" didiler
Kufār çerisi gözciler[3] gördiler ḫaber eylediler er görindi diyü bu iki yüz
biñ gişi qarcaşup atlandılar. [P21a] Ca'fer eydür: "Yāranlar bir dem siz teferrüc
idüñ görün ben neylerem. Andan aşağa indi atınuñ qolañın çekdi
diledi ki ḥamle qıla. Tevābi'[4] yitişdi eydür: "Ciger küşem şabr eyle uş leşker
yitişdi bir meşveret idelüm görelüm." Bunuñ 'aqabınca Emīr 'Ömer on biñ
gişi [P1 29b] atlu yaraqlu üç biñ de piyāde 'alem-i 'Ömer bin Ḫaṭṭāb çıqa geldi.
A31
Emīr 'Ömer yitişdi Seyyid<i> qomadı[5] "Vaqt[6] ṭardur bir qonacaq yir görelüm" didiler.
Ca'feri dönderdiler ṭanışıq qıldılar. 'Abdü'l-Vehhāb eyitdi: "Gelüñ şol
ṭağ kenarında qonalum çep çevre ḫandaq keselüm bir iki yirde çapular
qoyalum andan çıqalum savaşalum" didi. 'Āẓim maṣlaḥat gördiler ve hem
eyle qıldılar. Şem'ūn buyurdı nāme yazdılar Bulqās[7] dirleridi bir pehlevān
varıdı añа virdi. Qırq gişile qoşdı gönderdi. Emīr 'Ömer ve qalan yüranlar
oturmışlardı "İlçi geldi" didiler yol eylediler içerü girdi nāmeyi şunı virdi
oqıdılar yazmış kim "Nār-ı nūr benüm qatumdan kim Şem'ūn qayṣar-ı[8] Rūmuñ

1 oğlını : oğlanları P
2 bu leşger: gelen inserted P1
3 gözcüler görindi P1
4 qomadı add P
5 idelüm ... qomadı A: eyleyelüm görelüm nenüñ gibi şūrate gösterür diyince Emīr 'Ömer erişdi Seyyidi qomadıP: idelüm görelüm bunuñ birle ne reşme buluşmaq gerek diyince Emīr 'Ömer yitişdi Seyyide qomadılar D: idelüm görelüm didi. Bunuñ 'aqabınca Emīr on iki biñ ğāziyile içaşa geldi Ca'fesi qomadı P1
6 vaqt A P D: vaqit P1
7 Bulqās A: Balqās P
8 qayṣar-i: qayṣar A

oğlıyam[1] bilesin yā Emīr 'Ömer ve qalan begler[2] dutasız Hüseynüñ
oğlını dest be-dest ve gerden best bafia viribiyesiz. Ve dahı ol
qoca ki 'Muḥammedi *ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem* gördüm' dir yalan söyler bafia viresin.
Ve dahı [P_1[30a]] yidi yılıq ḫarāc viresin. Ḫelifeñüz kefen boğazına ṭolaya gele ve hem
ḫarācın getüre qayṣara istiqbāl ide. Eger yoq dirseñüz bundan Ka'beye
qapusına degin ururam ḫarābluq iderem Ka'beyi oda yaqaram" didi. [P^{21b}] Çünkim
Ca'fer bu ḫaberleri işitdi yirinden ṭurı geldi Bulqāsufi burnını ve iki qulağın
A 32
kesdi ve girü qalanına dahı birer nişān urdı eyitdi: "Var Şam'üna eyit ki gerekdür kim
temām Rūmı alam müslimānlığa döndürem kilīsāları yıqup yirine mescidler bunyād
qılam. Qaīṣar-ı Rūmı boğazından asa qoyam İstanbulı ḫarāb qılam" didi.
Çünkim geldi Şem'üna bu ḫaberi virdi cānı başına sıçradı. Ol gice ıtcye
degin uyqu gözine girmedi[3]. Çünki ṣabāḥ oldı Şem'ün buyurdı naqāreler
döküldi küffār leşkeri ata bindiler ṣāflar ve qalbler dutup durdılar.
Qamusı göm [P_1[30b]] gök demürdi. Bu tarafdan müslimān dahı bindiler ḫandaqdan
çıqdılar on iki bin sunnī müslimān ṣāf çekdiler durdılar.
Evvel ki meydāna 'azım eyledi Cu'da idi. Meydāna girdi er diledi bir kāfir
girdi emān virmedi Cu'da depeledi. Bir bir yigirmi kāfir depeledi
sunnīler ṣād oldılar. Şem'ün qaqıdı. Bir pehlevān varıdı İlyā[4] bin
Sunbāṭ dirler evvel girdi ḫeylī ceng eylediler öylçye degin. İlyā
qaqıdı qılıç ḫavāle qıldı Cu'danuñ qalqanı ḫaṭā qıldı başını
savdı[5] atı boyunına doqındı. At yıqıldı tüz at irüşdürdiler [6] Süleymān
ḫamle qıldı atasın qurtardı, [D^{23b}] İlyāya irdi bir qılıç urdı qalqan iki pāre
A 33
oldı qılıc yanına doqındı bir qarış yardı. Ol la'in Süleymānuñ öñünden
gidi virdi müslimānlar ṣād oldılar. [P_1[31a]] Öyle vaqti irişdi nāmāz qıldılar
yine [P^{22a}] meydān gözetdiler Firidūn-i 'acemi meydāna girdi Süleymāna bir gürz urdı
qalqan elinde pāre pāre oldı atından yıqıldı. Evḥad ve Mūsā
ḫamle qıldılar Süleymānı aldılar 'Alī bin Sa'd[7] ḫamle qıldı Feridūn[8]
qılıc ḫamle qıldı 'Alī tāziyāneyle ṣavdı qılıcın şıdı. La'in geldi kim

1 nāc ... oğlıyam A: be-ḥaqq-ı nān u nūrum kim ben Şem'ün bin qaysaram P
2 ve qalan begler A: ve āgāh olasın P
3 uyḳu gelmedi P_1
4 İlyās P P_1
5 başını savdı A; başın savdı P: başın şıdı D
6 bindi oğlı P_1
7 Sa'id P
8 Feridūn: Firidūn A

geçe 'Alī şöyle çaldı kim iki pāre oldı. Müslimānlar aferin getürdiler.
Yidi gebr[1] dahı girdi depeledi. Küffārdan feryād ü fiġānlar qopardılar.
Aḥmer Tarrān[2] at meydāna sürdi qaqımağıla 'Aliyi bir gez[3] urdı. 'Alinüñ
elinde qalqan[4] iki pāre oldı başını ṣavdı atına doqındı atıyla gendi
bile yıqıldı Abdü's-Selām atın meydāna sürdi Aḥmerle bir qaç ḫamle
ortadan geçdi[5] Aḥmer qaqıdı bir gürz urdı Abdü's-Selāmuñ qalqanı
[P_1[31b]] dağıldı sügsünine doqındı atından aşağa yıqıldı. Qullar gülü qıldılar
Abdü's-Selāmı qapdılar meydāndan daşra çıqardılar. Ol gün Aḥmer
meydān ṭutdı qırq sunnī müslimān zebūn itdi. Kimin öldürdi kimin
A 34
mecrūḥ[6] eyledi. Yine meydāna er istedi kimse girmedi. Aḥmer şāğ qola ḫamle
eyledi ḫeylī gişi yıqdı tār u mār qıldı. Yine döndi meydāna geldi. Küffār
leşkeri şād hücrem oldılar. Şem'ün Aḥmere du'ā qıldı qarşu geldi buyurdı
üstine saçılar saçdılar ḫil'at geyürdiler dolandılar. Çādırına gelüp
bezme meşġūl oldılar. Aḥmer eyitdi: "Şāhā ıte ol Ca'fer dahı ol
qoca ki 'Ben Muḥammedi gördüm' dir[7] ikisin dahı dest be-dest dutup sulṭānumuñ[P^{22b}]
qatına getüreyim." Qaysar du'ā[8] qıldı. Bu ṭarafdan [P_1[32a]] sunnīler meīūl oldılar
abdest alup aḫşam namāzın qıldılar. Çünki ıte oldı küffār
leşkeri bindiler savaş yirine geldiler alay alay durdılar. Müslimānlar
dahı bindiler ḫandaqdan daşra çıqdılar ṣāf bağlayup durdılar.
'Abdu'l-Vehhāb meydāna girdi bir gez çağırdı ki "Benem 'Abdu'l-Vehhāb
Ġāzi ki Muḥammedi ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem gördüm öñünde çoq çoq ġazālar
qıldum ve her kim ölüm arzu qılırsa gelsün" didi Aḥmer anı işitdi meydāna
girdi bi-maḥābe süñü ḫamle qıldı men' eyledi. 'Abdu'l-Vehhāb dahı süñü ḫavāle qıldı
Aḥmer dahı men' eyledi. [9] Ceng itdiler on iki ḫamle ortada ḫaṭā[10] olmadı.
A 35
Aḥmer qaqıdı bir gürz urdı 'Abdu'l-Vehhābuñ qalqanı dağıldı yağrınına [P_1[32b]] doqındı
dem nefesin bağlandı ağzından burnından qan revān oldı atından
yıqıldı. Emīr 'Ömer atın meydāna sürdi Aḥmerüñ öñün bağladı. Aḥmer gördi

1 kāfir P_1
2 ora P D
3 'Aliyi bir gez A: 'Aliye bir gürz P D P_1
4 'Alinüñ ... qalqanA: elinde qalqan D: qalqanı P: 'Alinüñ qalqanı P_1
5 ortada ḫaṭā P
6 mecrūḥ: zebūn P
7 dir: dirmiş P
8 du'ā: du'ālar P
9 bayli add P
10 ortada ḫaṭā: orta yirde ḫaṭā geçdi P

bir pādişāh emirāne ṭonlar giyer ammā ḍa'if. Terkib eyitdi "Kimsin?" eydür
"Emir 'Ömer sunnilerüñ serveri" didi. Eydür: "Ben daḫı seni isterdüm". Cenge
başladılar. Abdü's-Selām anı gördi Ca'feruñ yanına geldi eydür: "İy şüm
qadem senüñ şümlığuñdan bunca müslimānlar helāk oldı. Ne şüm
sā'andı kim sen anadan toğduñ[1] [P[23a]] ata *bindüñ*,[2] Emir 'Ömer *ne* aḥmer ḥerifdür ne
durmış<s>ın[3] kim
'ālemi ḫarābe virdüñ" çoq yaramaz sözler söyledi Ca'fer ṣabr
eyledi hiç dönmedi. Aḥmer Emir Ömerüñ süñüsin [P[1]33a] qılıcın ve gürzin şavdı nevbet
gendüye degdi. Bir gürz urdı Emir qalqan dutmadı başın şavdı at
başına doqındı at yıqıldı. Ca'fer ayruğ qarār eylemedi durduğı yirden
bir na'ra urdı ra'dvār ḥayqırdı. Aḥmere eyle sandı kim yir ve gök
birbirine doqındı. Müslimānda ve küffārda ne qadar adam varısa qarnısı
serāsime oldılar. Aḥmer gendüzin dişürdi[4] qarşudan gördi bir atlu

A 36

gelür qan[5] heybetlü altında bir at binmiş ayaqları yire doqunmaz uçar. İrişdi
yaqın gelicek yüzinden burqa'[6] götürdi Aḥmer gördi ki bir oğlandur qaqıdı
eydür: "Hay ayruq adam yoqmıdur ki senüñ gibi oğlan viribidiler?" Ca'fer
eydür: "Oğlanlığum gözetmegil. Benem küşende-*i* Mihriyāyil ve Şāmasb" didi.
[P[1]33b] Aḥmer eydür: "Yā bendaḫı *seni isterem*, qanda sın?" didi elindeki süñüyi
ḥavāle qıldı. Gelürken qamçısıla çarpı virdi süñü pāre pāre ol<dı>. Aḥmer[7] vāy
ki qaqıdı gürzin eline aldı ḥavāle qıldı. Ca'fer Aḥmerüñ gürzine yağrın tutdı
indi doqındı Allāhu Te'ālā saqladı Muḥammediñ mu'cizāti berekātında bir qılına
ḫaṭā gelmedi. Müslimānlardan tekbir avazı yidinci qat göge irişdi.

Empty space for miniatures (six lines)

A 37

'Abdu'l-Vahhāb çağırdı kim "'Aleyka 'aynu 'llāh iy pehlevān" didi, Şemmās
ve[8] Şem'ün anı gördiler eyitdiler: "Hay bu kimdür ki Aḥmer gibi
pehlevānuñ gürzine yağrın tutdı" didiler. Üstlerine heybet oturdı nefes

1 anadan doğduñ P[1] : om A
2 ertük ü da'vasın qılduñ add. P[1]
3 turursın P[1]
4 devşürdi P[1]
5 qatı A: ve ilā qatı P
6 burqa' A: burqa'ın P
7 om A
8 ve A: om P

leri bağlandı. Aḥmer qaqıdı ikinci ḥamle qıldı. İnerken Ca'fer[1] qarvadı gürz elinden
aldı götürdi [P[1]34a] atdı ḥavāya inerken qarvadı tutdı. "Hāḍır ol Aḥmer " didi.
Bir ḍarb urdı Aḥmer qalqanın berāber qıldı[2] bürd ü[3] ḫaşḫāş oldı
doqındı kitfine dem nefesi[4] bağlandı. Ağzından ve burnından qan revān
oldı ṭirāz be-ṭirāz yıqıldı. Qıyaqı[5] müslimānlardan asumāne irişdi.[6]
Ca'fer at başın çekdi durdı. Tiz at irişdürdiler Aḥmer bindi
gendüyi dişürdi[7] yine Ca'fere berāber geldi. Ca'feruñ erligine[8]
'acāyibe qaldı eydür: "Yā Ca'fer gice irişdi hele var bu gice diñlefi
hem bendaḫı ğāfil bulundum irteye yine bulışuz?" didi. Ca'fer geldi
"Ḫoş ola" didi. İkisi daḫı döndiler. Ca'fere qarşu geldiler
şādılığıla aldılar getürdiler[10] [P[1]34b] taḫsīn qıldılar. Küffārlar perişān
döndiler ḫayme lerine geldiler. Şem'ün ve Şemmās taḫtlarına geçüp oturdılar

A 38

Aḥmer geçdi zerrīn kürsi üzerine oturdı dem be-dem añar Ca'feruñ erligin
ve pehlevānlığın[11] [cf. P 34b]ki Şemmās eyitdi: "Yā Aḥmer sen çoq dürişdüñ[12]
yoḫsa ol qandan sen qandan" didi. [13] Aḥmer eydür [P[24a]]"Ben daḫı [14]'ömrüm içinde
buncalayın[15] oğlan görmedüm" didi. Bu ṭarafdan mu'minler abdest
alup namāz qıldılar. Aḫşam Ca'fer imāmiq eyledi. Ba'd aṣ-ṣalāt ṭa'ām
getürdiler yidiler. Andan Ca'fer gendü bārgāḫına geldi rūmī[16]
ṭonların geydi atına bindi küffār leşkerine gitdi[17]. Yolda [P[1]35a] Ṭevābīle uğradı
qaravul beklerdi gördi eydür: "Yā Ca'fer qanda gidersin?" Ca'fer eydür:
"Himmetüñ bile olsun rūm leşkerinden yaña giderem[18]" didi. Ṭevābil

1 om A
2 götürdi elinde qalqan burdı P[1]
3 ve : add. A
4 nefes A
5 qayaqı P[1]
6 iki leşgerden qopdı P[1]
7 devşürdi P[1]
8 erliñine A
9 bulışāvuz P[1]
10 alup ḫaymeye iletdiler P[1]
11 erligin ...eyitdi A: erligin söyler ve pehlevānlığın yād ider 'acebe qalar. Şol qadar öğdi Ca'feruñ merdānlığın kim Şemmās ve Şem'ün eyitdiler?: erligin ve pehlevānlığın 'acebe qalur şol qadar taḫsīn itdi öğdi Ca'feruñ pehlevānlığın kim Şemmās eyitdi
12 çoq dürişdüñ A: dürişüp durursın P: dürişdüñ D
13 ne kişidür didiler görklü oğlan görmedüm dir P[1]
14 çoq adam gördüm evvel add. P
15 buncalayın A: bu P
16 rūmi A : rūmiyāne P[1]
17 gitdi A: göneldi D
18 giderem A: ḥāl bilmege P

eydür: "Gitmegil şayad ki bileler ele giresin" didi. Ca'fer eydür:
"Hele Allāh Allāh[1] varuram Ḥaqq Te'ālā[2] başıma[3] ne yazdısa görsem gerek
dür" didi[4] revān oldı.[5] Anı bir yerde qodı gendü Şemmās çādırına vardı
gördi begler ve mālikler oturdılar.[6] Aḥmer bir qızıl altun kürside
oturmış Ca'ferüñ erligin vaṣfın[7] ider eydür: "'Ömrüm içinde ben bunuñ
gibi oğlan görklü eyü ḫulu[8] görmedüm" dir. Dem be-dem qadeḥle içer Ca'feri añar
A 40[9]
söyler başın şalar. Hele birez Ca'fer durdı teferrüc eyledi. Andan Aḥmer
durdı gitdi, Ca'fer ardınca vardı, çerīden daşra çıqdı gitdi[10]. Bir qaç
qullar öñince[11] [P[24b] P$_1$[35b]] anlara daḫı destür virdi. Döndiler yöriyi virdiler. Ca'fer
eydür: "Bir göreyin qanda gider." İki dere ve depe aşdı[12] bir şaḥrāya çıqa geldi.
Şaḥrānuñ ortasında bir bāğ çıqa geldi ārāste. Ol bāguñ qapusına
geldi andan aşağa indi içerü girdi anı qoyı virdi qapuyı berkitdi
māhāzā muḥammediler[13] gele diyü gitdi.[14] Ardınca Ca'fer daḫı girdi gördi bāğ içinde
bir qaṣr[15] nardubān dikilmiş[16]. Gördi ki Aḥmer bāğ içinde yörir[17] adem arar[18]
"māhāzā muḥammedīlerden kimse gizlenmiş ola" dir. Ca'fer eydür: "Hele qandan ise
Aḥmer bu araya gelecekdür bir yuqarı çıqayım" didi. Yuqarı çıqdı gördi bir taḫt
bağlanmış[19] taḫt üstinde bir maḥbūb[20] ayuñ on dördine beñzer oturur.
Bezm aleti[21] qurılmış şarāb dökülmiş, muqullar ārāste, altun şam'idānlar[22]

---

1 hele Allāh Allāh A D: om P: Allāh Allāh P$_1$
2 Ḥaqq Te'ālā A: teālī P
3 başuma P P$_1$
4 dür didi P D: dürdi A
5 Ez in cānib rāvīller şöyle rivāyet qılurlar kim qaçan kim Ca'fer gāzi küffār leşkerine yaqın varıcaq P: om A D P$_1$
6 çeb çevre otardılar P$_1$
7 vaṣf A
8 nerdāne pehlevān add. P
9 Mistake in numbering of A's pages: there is no page 39.
10 Ca'fer ... gidi: Ca'fer ardınca düşdi bile gidi çerīden ṭaşra çıqdılar P: om P$_1$
11 öñince A: ardınca öñince bile vardılar P: bile gidileril P$_1$
12 aşdı P: açdı A
13 muḥammediler A : muḥammedīlerden kimesne P$_1$
14 diyü gitdi A: didi P: diyü P$_1$
15 qaṣr A P$_1$: ferāz qaṣr var P
16 dikilmiş: urulmış P
17 yörür P$_1$
18 ister P$_1$
19 bağlanmış: urulmış P$_1$
20 maḥbūb : maḥbūbe P$_1$
21 aleti : om A
22 şam'idānlar : şam'idānlarda mumlar P P$_1$

yanar.[1] Aḥmer daḫı [P$_1$[36a]] geldi[2], qız berāber vardı, elin boyunına buraqdı,[3] aldı taḫta[4]
geçürdi, eydür: "Ne giç geldüñ.[5]" Eydür "Şem'ün ve[6] Şemmās qatındayıdım." Bir iki
qadeḥ
şarāb içdiler[7]. Qız işāret eyledi bir ısıcaq quzı biryān[8] getürdiler,
A 41

Empty space for miniature (eight lines).

bir iki loqma yidiler. Aḥmer germ oldı bir qadeḥ eline aldı eydür: "Bu şarāb
anuñ 'işqına içerem ki bugün meydān içinde beni zebūn qıldı" didi.
Şordı ki[9] "Seni kim zebūn itdi?" Aḥmer başladı Ca'ferüñ erligin [P[25a]] ve ḫūbluğun
şol qadar söyledi ki Ca'fer eydür: "'Acebdür eger bu yigit müslimān
olmazsa" didi. Qaçan kim germ oldı her qadeḥ ki içer "Ol oğlanuñ 'işqına
içerem" dirdi.[10] Ca'fer köpür köpür nerdubāndan aşağa indi eydür: "Şiḥat bāde."
[P$_1$[36b]] Aḥmerüñ içine qorqu düşdi eydür: "Kim sin?" Ca'fer eydür: "Senüñ bir qaç
qadeḥleri

Lacuna in A: P 25^a- 27^a: D 26^a-28^b: P$_1$ 36^b-39^b

kimüñ 'işqınā içdüñ?[11] Ben ol ven kim[12] bugün senüñle muḥārebe[13] qılduq. Ben
seni düşman şanurdum sen ḫōd düst imiş sin benüm 'işquma qadeḥ içersin. Gel
imdi müslimān ol baña yār ol cānuñı[14] cehennem odından ḫelāş eyle" didi. Aḥmer
eydür: "Hay sen bunda neylersin?" didi. Ca'fer eydür: "Beni her yirde kim afisalar
ben anda ḥāḍıram" didi. Aḥmer eyitdi: "Hele ḫoş geldüñ. Di imdi senüñle güreş
dutalum eger sen beni başarsañ ben müslimān olam ve eger ben seni başarsam
benüm dinüme giresin" didi. Ca'fer eyitdi: "Ḫoş ola" didi. Aḥmer ṭurdı tomān[15]

---

1 gördi kim Aḥmer gelür Ca'fer baqdı yuqarı bir nerdubān gördi gider nerdubānı ṭurdı yuqarı çıqdı add P
2 geldi A P: yuqarı çıqdı P$_1$
3 bağladı: şaldı P$_1$
4 taḫta : taḫtına P$_1$
5 geldüñ A P$_1$: geldüñüz P
6 Şem'ün ve P$_1$: om A P
7 qatındayıdım... içdiler: qatındayıduq bir qaç qadeḥ şarāb içdük didi turdı P
8 bir ... biryān A P$_1$: birez biryān P
9 şordı ki A: qız sordı eydür P: qız eyitdi P$_1$
10 Aḥmar ... dirdi A P: om P$_1$
11 içdüñ P$_1$: nāş qılduñ P
12 ben ... kim P: om P$_1$
13 muḥāçebe P: maḥāribe P$_1$
14 cānunı P$_1$
15 turdı P: bir ḫāş P$_1$

geydi Ca'ferüñ öñine[1] geldi eyitdi "Quşağını[2] baña vir benüm quşağumı sen [$P_1$37a] dut" didi. Birbirinüñ quşağın dutdılar. Aḥmer üç gez quvvet eyledi Ca'feri alımadı. Qız ol iki ejderhāyi ol dün içinde temāşā ider.[3] Aḥmer alımadığına [P25b] qaqıdı diledi kim bir muşt ura. Ca'fer ol dün içinde ra'dıvār bir na'ra ḫayqırdı kim zemīn ol zamān ditredi anca quşlar düneginden uçdı, rū-yi zemīne bir hevl düşdi Aḥmerle qız gendüden geçdi.[4] Ca'fer quvvet eyledi Aḥmeri arqancacıq[5] yire vurdı[6] sıçradı şol şāhīn bigi sinesine bindi.[7] Aḥmer gözin[8] açdı gördi Ca'feri gögsinüñ üzerinde oturmış[9] eydür: "Nicedür şartı yirine[10] getürür misin?" didi. Aḥmer eydür: "Erlik oldur kim sözinden çıqmaya[11]" didi. Ca'fer durı[12] geldi. Aḥmer daḫı qalqdı Ca'ferüñ öñinde yüz yire qodı eyitdi: "Ne diyeyim kim ben[13] müsülmān [D27b] olam" didi. Ca'fer buña[14] kelime-i şehādeti ögretdi imān 'ard idüp[15] müsülmān oldı eyitdi "*Eşhadu 'an lā ilāha 'illā 'llāhu v'eşhadü enne Muḥammedun 'abdühü ve resūlühü*" didi. Tiz bir qadeḥ ṭoldurdı Ca'fere şum virdi "Mā al[16]içgil" didi Ca'fer eydür: "Bizüm dinde sücü içilmez ḥarām[17]dur" didi. Qız anı işitdi bezm aletin[18] devşürdi quzu[19] biryānın ortaya getürdi birez yidiler.[20] Ca'fere Aḥmer eyitdi "Dilerem[21] kim ben saña bir laqab qoyam baña ḫāṭıruñ qalmasun" didi. Seyyid eyitdi: "Ḫoş ola" didi. Aḥmer eydür: "Senüñ aduñ Baṭṭāl olsun" didi. Baṭṭāl eyitdi: "Ben daḫı saña ad qoram" Aḥmer eyitdi: "Ḫoş ola" Baṭṭāl eyitdi: "Senüñ aduñ Aḥmed-i Ṭurān[22] olsun" didi. Şād

1 öñine P: qatına P_1
2 quşağını P_1
3 qız ... ider P: qız teferrüc ideridi dün içinde || iki ejderhā birbirine şarmaşdı P_1
4 Ca'fer ... geçdi P: Ca'fer bir na'ra urdı Aḥmerüñ || qızuñ 'aqılları başlarından gitdi P_1
5 arqancacıq P_1: arqanacaq D: göürdi P
6 vurdı P: qodı P_1
7 sinesine bindi P: gögsine çıqdı P_1
8 gözin P_1: om P
9 gördi ... oturmış P: gögüsi || üstinde oturur P_1
10 yirine P_1: yerine P
11 çıqmaya P: dönmeye P_1
12 durı P: gögsinden turu P_1
13 kim bea P: om P_1
14 Ca'fer buña: om P
15 'ard ... tizP: 'arda qıldı qız daḫı bilesinde imān göttürdi. Yine Aḥmer P_1
16 al P: on P_1
17 sücü içilmez P_1: bun içmek P | ḥarām P_1
18 aletin P: altın P_1
19 quzu P_1: quzı P
20 birez yidiler: birez yediler P: yidiler P_1
21 dilerem P: Yā Ca'fer gerek P_1
22 Turān P: Turrān P_1

ḫurrem oldılar [1] Seyyid Baṭṭāl Ġāzi [P26a] çoq şükrler[2] eyledi. Aḥmed eyitdi: "Di imdi yā pehlevān[3] girü[4] maqāmuña varğıl ben daḫı leşkerüme varayın. İrte meydāna gelgil[5] bende gelem[6] birbirümüzile ceng idelüm.[7] [$P_1$38a] Beni yaqasın meydān içinde imān 'arḍa qılam bu ḥāḍır leşkerler[8] işideler. Andan şoñra göresin küffār leşkerine[9] neler qılam[10] " didi. Baṭṭāl eyitdi: "Ḫoş ola" didi[11]. Ez in cānib ikisi daḫı durdılar leşkerlerine vardılar. Çünkim şabāh oldı iki leşker yasandı[12] şāflar bağladılar. **Rāvīler şöyle rivāyet qilurlar kim**[13]

Baṭṭāl Ġāzi meydāna girdi çağırdı "Aḥmer qanı? Meydāna gelsün ceng idelüm" didi. Aḥmer daḫı atına bindi meydān gözetdi. Seyyid nazār itdi[14] gördi kim Aḥmer giceki degül 'aḥdi [D28a] şumışa beñzer[15] eyitdi: "Yā Aḥmer 'aḥdi şımışsın ola mı?" dir. Aḥmer eydür "Ol gice ki geçdi, gün bugündür. Gice serboşdum ḥesāb degül dürür" didi.[16] Elindeki süñüyi ḫavāle qıldı. Bu tarafdan Seyyid qarşudan tāziyāne ile çarpı[17] virdi süñü pāre pāre oldı. Geldi kim geçe bir muşt gögsine[18] eyle urdıkim iki ayağı üzengüden qopdı[19] depesinüñ üstine mu'allaq yıqdı.[20] Qayaqı islām leşgerinden qopdı qamusı [21] [$P_1$38b] āferin qıldılar. Baṭṭāl ol qadem sıçradı şāhīn bigi gögsine çıqdı ḫancer boğazında[22] qodı eyitdi "Ya Aḥmer[23][P26b] giceki qavle ṭurur mısın yoqsa başuñı keseyim mi?[24]" didi. Aḥmer amān diledi. Seyyid ṭurı geldi Aḥmed qalqdı başını Seyyidüñ qademinde qodı qatı yüzin

1 şād ḫurrem oldılar P: şāz ḫurrem olmdılar P_1
2 şükrler P: şükürler P_1
3 Yā pehlevān di imdi P_1
4 girü P_1: om P
5 gülgel P_1
6 bende gelem P: daḫı varayım P_1
7 edelüm P_1
8 bu .. leşkerler P: cem'isi P_1
9 küffāra P_1
10 qılam P: iderem P_1
11 ola didi P_1: om P
12 yasandı P: bindiler P_1
13 Rāviler ... kim P: om. D P_1
14 atına ... itdi P: meydāna girdi Baṭṭāl P_1
15 şumışa beñzer P: şımış D P_1
16 Yā ... didi P: Aḥmer 'ahdumdan dönduümi" || didi. Aḥmer eyitdi: "Ol gice geçdi dürüst degül sarḫoşidüm" || didi P_1
17 Seyyid ... çarpı P_1: Seyyid qamçıla qaçı P_1
18 püşt ü pāy P_1
19 qopdı P : çıqdı P_1
20 yıqdı P: yıqıldı P_1
21 islām ... qamusı P: iki leşkerden na'ra qopdı müslimānlar P_1
22 ol ... boğazında P: şol şāhīn gibi gögsine || çaqdı ḫancer boğazına P_1
23 Aḥmer P_1 D: Aḥmed P
24 yoqsa ... mi P: om P_1

küffārdan yaña ṭutdı bülend[1] avazıla eyitdi kim: "*Eşhadü 'an lā ilāha 'illā 'llāhu ve eşhadü 'enne Muhammadun 'abdühü ve resūlühü*" didi. Kelime-i şehādet 'arḍa qıldı eyitdi: "Yā pehlevān bir dem teferrüc qıl gör kim ben daḫı bu 'aşilere[2] neler iderem" didi. İlerü yöridi[3] çağırdı kim[4] "İy kāfirler sizden ve sizüñ dinüñüzden bizer oldum.[5] Muḥammedī oldum[6]" didi "cānımı ṭamu odından qurtardum. Şimdiye degin adum Aḥmer idi şimdi Aḥmed-i Ṭuran oldı" didi.

Şem'ūn anı gördi feryād[7] eyledi "Ca'fer [D[28b]] Aḥmedi ẓulm eyledi cāẕuladı. Çāre idüñ"[8] didi. Qayṣaruñ bir veziri varıdı Şahdās adlu,[9] anı viribidi. Geldi eydür: "Hā saña noldı kim seni böyle cādüladılar?. Gelgil ki seni keliseye iledem vaftiz itdürem"[10] didi. Aḥmed qaqıdı[11] eydür: "Gel sen daḫı müslimān ol cānuñı oddan[12] qurtar[13] yoḫsa başuñı keserem" didi. Vezir[14] qaqıdı Aḥmed[15] ilerü yörüdi vezirüñ qarvadı başını üzdi götürdi meydān içine atdı küffāra qarşu.[16] Şem'ūn anı gördi[17]feryād[18] eyledi. Küffār [P[27a]] çerisinüñ beñzinde qan qalmadı. Bir ulu kāfir daḫı varıdı Matrān adlu. Meydāna girdi eydür: "Yā Aḥmed[19] noldı saña?. Ne oldı kim[20] atañ dedeñ dinin terk eyledüñ?. Bunuñ gibi iş idesin revā mıdur?[21]" didi. Aḥmed anı daḫı dine da'vet qıldı. Çoq herze söyledi.[22] Aḥmed[23] bir ḍarbıla anı daḫı helāk eyledi. Bir bir ardınca[24] qırq kāfir depeledi ayruq kimesne

1 qalqdı ... bülend P : daḫı durdı ‖ Baṭṭāluñı qadamında baş qodı qatı P_1
2 'aşilere: 'aşilere P D
3 ilerü yöridi P: Atına ‖ süvār oldı P_1
4 kim P: eyitdi P_1
5 bizer oldum: bizerem P_1
6 Muḥammedī oldum: M. ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem dinine girdüm P_1
7 feryād: feryād figān P_1
8 Ca'fer ... idüñ: Aḥmer cāẕ oldı P_1
9 Şehdās P: Şehlās eydürleridi P_1 :
10 Hā ...itdürem P: Yā Aḥmer saña ne geldi kim böyle olduñ. Seni cāẕuladılar gel beri seni ‖ iletem maẕurladayım $P_1$39a
11 qaqıqıdı P
12 oddan: ondan P
13 cānuñı ...qurtar: om P_1
14 vezir P: Sahlāş P_1
15 Aḥmer D
16 vezirüñ ... qarşu P: atından qabdı Şehlāsı çekdi başın üzdi meydān içine götürdi küffāra qarşu ‖ atdı P_1
17 anı gördi P: om P_1
18 feryād P: feryād figān P_1
19 Aḥmer P
20 noldı ... kim P: niçün P_1
21 eyledüñ ... mıdur P: itdüñ P_1
22 herze söyledi P_1: herzeler didiP
23 Aḥmer P
24 bir... ardınca P: bir qılıc urdı iki pāre eyledi P_1

gelmedi[1]meydāna girmedi. Aḥmed ilerü geldi Baṭṭāl Ġāzınüñ qademinde baş qodı eyitdi "Pehlevān dilerem kim gendümi bu leşkere[2] uram[3]" didi. Baṭṭāl destūr virdi. Aḥmed[4] atından aşağa indi qolaġın berkitdi[5] [P_1[39b]] atına süvār oldı ol 'azamet deryā leşkere gendüzin[6] urdı. Ardınca 'Abdu'l-Vahhāb Ġāzi ḥamle qıldı. Daḫı ardınca Baṭṭāl Ġāzi ḥamle qıldı ve 'Abdü's-Selām ve Cu'da dört oğluyla ḥamle qıldılar.[7] Emīr üç

A 42

biñ piyāde alı qodı bāqısın cenge viribidi. Bir gün ve bir gice qatı
ceng oldı qan sile döndi ṣanki qiyāmet qopdı. Sunnīler az qaldı kim
şınalar. Seyyid yüzin göge dutdı eydür: "Ḫuẕāyā bu cenge ben sebeb
oldum beni şermsār itme" didi. Hemāndem bir yıl çıqdı ṭoprağ şavurdı
kuffār leşkerinüñ gözine qoydı kör qıldı. Seyyid atın sürdi şaflar
söke söke[8] 'alem dibine çıqa geldi. 'Alem yıqıldı[9] küffār leşkeri şındı
yüz qaçmağa dutdı. Müslimānlar qodılar qırdılar.[10] Üç [P[27b]] günden şoñra geldiler
genc-i 'ilem şahrāyı dutdı. Şemmāsuñ [P_1[40a]] ḫeymesin ve çādırların[11] Aḥmed-i Turrāna[12] virdi.
Yitmiş biñ kāfir qılıçdan geçdi yidi biñ daḫı esir götürdiler. Qamusınuñ göñline Allāh Te'ālā īmān buraqdı qamusı[13]
sunnī[14] müslimān oldılar. Dükeline[15] Seyyid Baṭṭāl ḫil'atlar atlar
ve ṭonlar bağışladı. Ol yeñi müslimānları qayṣaruñ oglı Rebī' bin
Qayṣara ışmarladı. Andan şoñra buyurdı bence yik[16] çıqardılar ḫalife ḫaqqı.
Bāqī[17] qaların üleşdürdiler. Bir ḫabbesin qabūl itmedi. Andan göçdiler
Malāṭiyyeye geldiler tiz feüḥ nāme yazdılar ol bence yik malıla Cu'dayı
ḫalifeye viribidiler. Çünkim ḫalife ḥaẕretine nāme irişdi nāmeyi oqıdılar

1 kimesne gelmedi P: kimsene meydāna girmedi P_1
2 bu leşkere P: işbu çeriye P_1
3 urım P_1
4 Aḥmed P_1: om P
5 qolaġın berkitdi P: atınuñ qolaġın çekdi P_1
6 atına ... gendüzin P: yine atına bindi gendüyi ol çoqlu çeriye P_1
7 qıldılar P: eylediler P_1
8 söke ve qalbler yara P_1
9 'alem yıqıldı A: 'alemi 'alemdārı yıqdı P
10 qodılar qırdılar: juttılar qodılar qırdılar bağladılar aldılar döndiler P
11 çādırların A P_1: bargāhların P: cümle çādır-larını- D
12 Aḥmed-i Turāna P: Aḥmere A: Aḥmede D
13 qamusınuñ ... qamu P: qamusı A P_1
14 sunnī: om. P_1 P: sunnī A
15 dilgetisine P_1
16 ġanimekden pencik P: pencik P_1
17 bāqī: bāqı A

A 43

Seyyidüñ fethine şāzumān oldılar beşāretler eylediler Şām vilāyetine
ḫaberler bildürdiler. Yidi gün soñra ḫalīfe buyurdı Cu'daya ḫil'atlar
virdiler ağır bahalu ṭonlar Baṭṭāla ve Emīr 'Ömere ve qalan sunnīlere ḫil'at
viribidi. Yine Cu'da geldi ol ḫil'atlar Baṭṭāla ve beglere üleşdürdi. Ḫalīfe
ağzından dükelin dil nuvvāzlıq[1] [P$_1$ 40b] eyledi. Cemī' beglerüñ ḫāṭırı ḫoş oldı
qakdılar yimekde içmekde. Ol qış geçdi [2]bahār geldi 'ālem uçmağa
beñzerdi.[3] **Ḥikāyet-i Ġazā-yi Fāṭima Ḫatun**[4] [P^{28a}] Bir gün Emīr 'Ömer ve Baṭṭāl ata
bindiler teferrüc ide bir ulu su kenārına
geldiler[5] qondılar. Seyyid diledi kim suya gire atına bindi suyı geçdi sürdi bir yire geldi
şuya girdi şudan çıqup ṭonın geydi nāgāh gördi kim bir büyük[6] köşk
bāğuñ orta yirinde çeb çevre çare dīvār yapılmış içi ṭolu yimişler
dürlü dürlü. Seyyid eyitdi: "Ne ḫūb maqām olur 'aceb şu kimüñ?" diyüp
tüz atına bindi qapusın ister ki teferrüclene.[7] Nāgāh bu qasruñ penceresi çarqıda[8]
açıldı Seyyid naẓār qıldı gördi kim bir maḥbūbe. Boynı qulağı açuq zerren-dud içinde
ġarq olmış. Biline degin pencereden[9] taşra çıqmış teferrüc [P$_1$ 41a] ide. Biñ biñ Yūsuf-ı
Mışrī ve Züliḫā bunuñ öñinde ser-gerdān ola[10]. Hemān evvel[11] baqışda
A 44
yüz biñ cān u göñül[12] ile 'āşıq oldı. Qız daḫı Seyyidi gördi ol daḫı[13] hemān
dīvāne oldı dāyesine eyitdi "Yā dāye şol yigid kimdür hiç bilür misin?"
eyitdi: "Bali bilürem". Sırrın dāyesine eydürdi. Dāye eydür: "Bu Seyyid Baṭṭāl
Ġāzidür senüñ 'amuñ oğlıdur 'azīm zāhidlerdendür ki sāqın sırrıñu[14]
saqla görelüm Ḫaqq Te'ālā ne qılur[15]" didi. Baṭṭāl daḫı döndi beñz şararmış 'ışq[16] cānına

1 nuvārlıq A
2 cem-i 'ālem münevver oldı add. P
3 beñzeridi P$_1$: döndi P
4 Ḥikāyet-i Ġazā-yi Fāṭima Ḫatun P$_1$: blanc space (half line) D: **Ez in cānib rāviler şöyle rivāyet qılurlar kim** P
5 geldiler: vardılar ın marg. P$_1$
6 bilyük A: laṭif P
7 teferrüc itmege P$_1$
8 çarqıdaA: om P
9 pencereden P: om A
10 bunuñ ... ola A : bundan sebeq alur bunuñ öñinde ser-gerdan olur P
11 ol P$_1$
12 cān u göñül ile: cānı dilliyle P
13 ol daḫı A: om P
14 sırruñu P$_1$
15 ne qılur A: neyler P
16 'ışq: - odı P$_1$

eger qılmış[1]. Emīr 'Ömer qatına geldi anlar daḫı bindiler şehre döndiler Baṭṭāl
Emīr 'Ömere su'al qıldı ki bu qasır kimüñdür diyü Emīr 'Ömer eydür: "Senüñ 'amuñ
Ḥasanuñdur. Bir qızı vardur adı Zeynepdür bir daḫı ḥūblıq içinde
naẓīri yoqdur" didi. Baṭṭāluñ 'işqı ziyade oldı cānına [P^{28b}] od düşdi.
Qız daḫı ne beñzer [P$_1$ 41b] buña.[2] Bunuñ üzerine qırq gün geçdi bir gice Emīr 'Ömer
resūl
ḥadretin düşinde gördi eydür; "Yā Emīr 'Ömer irte olıcaq adam viribi Ḥasanı
oqı eyit ki ben qızuñı Baṭṭāla virdüm digil[3] iki bir dimesün qızın virsün
düğün eyle qızı Baṭṭāla ışmarla" didi.. Çünki ṣabāḥ oldı adam viribidi Ḥasana
oqıdı ḥikāyeti eydi virdi ve [D^{30b}] Ḥasan şāẕ oldı tüz ulular cem' oldı
yidi gün ṭoylar qıldılar nikāḥ idüp Zeynep ḫātūnı Baṭṭāla virdiler
A 45
murād ḥāṣil oldı. Üç ay bunuñ üzerine geçdi.[4] Bir gün begler oturmışlarıdı
bir çavuş[5] içerü girdi eydür: "İbrahīm ve[6] Munẓār geldiler destūr dilediler." Destūr
virdiler içerü girdiler du'ā qıldılar müslimānlarıñ çaṣūsıyıdı. Bunlara[7] Munẓār
eydür: "Ma'mūriyyedcn gelürem siz ġāfilsiz.[8] Şem'ūn qayṣaruñ oğlı biş[9]
yüz biñ er 'arḍa qıldı bunda gelmek ister[10] [P$_1$ 42a] Mihrān qomadıl[11]
Qayṣara bildürdi daḫı yardım virsün didi adamlar ṣaldı[12] ayruq bilmezem ki
ḥāl nedür" didi. İbrahīm eydür[13]: "Ben İstanbuldan gelürem.[14] [P^{29a}] Mihrān[15] anda geldi
ağladı eydür: "Tiz yaraq eyle çeri[16] vir varalum müslimānları qıralum. Sen Baṭṭālı
sehel dutduñ ol küstāḫ oldı gendü oğluñu dininden çıqardı
gendü dinine döndürdi. Aḥmer-i Tarrān[17] gibi pehlevān müslimān eyledi 'ālemi
ḫarābe virdi iki def'a senüñ leşkerüñi ṣıdı " didi daḫı ağladı. Qayṣar
eydür: "Dörd oğlum var. Bile varsun temāmet müslimānları qılıçdan

1 eylemiş P$_1$
2 qız ... buña A: om P: Seyyid P$_1$?
3 digil P$_1$ P: om A
4 **Rāviler böyle rivāyet qılurlar** meger add P: blanc space (2 lines) D: om P$_1$
5 çavuş A P: çāsūs P$_1$
6 ve A D P$_1$: om P
7 girdiler ... bunlara A: girdi yuz yire vurup P: girsiler du'ā qıldılar D: g.d. q. m. c. P$_1$
8 oturmışız add. P28b
9 biş: beş P$_1$ om P
10 istedi P$_1$
11 Mihrān qomadıl P$_1$ D: Mihriyāyil ve Mihrān qomadılar A P
12 adamlar ṣaldıA: ademler ṣaldılar P
13 eydürA: daḫı eyitdi P
14 İstanbuldan gelüurem A D: İstanbulda vardum idi P
15 Mihrān P D P$_1$: Mihriyāyil A
16 çerī A
17 Aḥmer-i Tarrān A: Aḥmer P D

geçürsünler tā Ka'be qapusına degin varsunlar yıqsunlar Ka'beyi oda virsünler.
Baṭṭāluñ derisin çıqarsunlar[1]. Her ki Baṭṭālı [D31a] öldürer tamām taḫtum anuñ
ola[2]" didi. "Her biri da'viler qıldılar uş yitişdiler ben bu ḫaberleri ṭuydum
A 46
size ḫaber getürdüm ḫāḍır oluñ" didi. Emīr 'Ömer İbrahīme eyitdi" Şimdi leşker
qandadur?" İbrahīm eydür: "Ma'mūriyyeye geldiler ola" didi. Emīr 'Ömer eyitdi: "Yā
Baṭṭāl
[P1 42b] nice idelüm?" didi. Seyyid eyitdi: "'Alemler daşra çıqaruñ munādi idüp[3] leşker
cem' idelüm" didi. Ve hem daḫı eyle qıldılar. Yigirmi biñ gişi cem' oldı. On iki
biñin aldılar[4] sekiz biñin şehirde qodılar ki şehrin bekleyeler. Baṭṭāl
evine geldi. Zeyneb eydür: "Ben daḫı bile giderem sensüz benüm ṭāqatum yoqdur" didi.
Baṭṭāl eyitdi: "Yoq olmaz [P29b] sen evüñde turduğuñ yigdür" didi. Leşker yine bindi
hemān girü bayağı yire geldiler qondılar arqaların taga virdiler ceb çevre
ḫandaq kesdiler. Bir gün ḫaber geldi kim "Zeyneb geldi" didiler. Geldi Baṭṭāluñ
elin öpdi eyitdi: "Niçün geldüñ?" Eyitdi: "Ayrılığa ḍoymadum[5]" didi. Baṭṭāl buyurdı
Zeynebi ṭaşra çıqardılar. İrtesi leşker-i küffār çıqa geldi demür ṭon
içinde ğarq [P1 43a] olmışlar gördiler ki bir bölük leşker durur.[6] Şemmāsuñ bir pehlevānı
vardı Milād dirleridi biñ gişile viribidi eyitdi: "Var gör[7] ne qavumdur.[8] Baṭṭāl
diledi [D31b] kim gendüyi ol biñ gişiye ura Aḥmed-i Ṭurrān[9] ve Cu'da ve Mūsā
ve Na'īm ve Naṣr-ı Ḥabbāb ve Sa'īd ve 'Alī bin Hāşim ve 'Abdu'l-Vahhāb
A 47
ve Ṭevābil ve Eflaḫūn bu on gişi dilek eylediler ṭoqsan gişi aldılar[10]
bu biñ gişiye gendüzlerin urdılar. Öñürdi Aḥmed-i Ṭurrān[11] yitişdi na'ra urdı[12]
ḥamle qıldı. Bir sā'at içinde üç yüz gişi qılıçdan geçürdiler. Qaları
mecrūḥ bi-çāre qaşdılar. Sunnilerden hiç birinüñ burnı qanamadı şāz

1 Baṭṭāluñ ... çıqarsunlar A 123 .; om P P1
2 öldüreler ... ola A: baña dirice getüre temāmet tācumı taḫtumı añla vireyin didi Baṭṭāluñ derisin çıqarayın saman toldurayın temāmet Rūmı gezdüreyin didi P29a
3 qıluñ P1
4 aldılarA: gendülerile bile aldılar P
5 doymadum A: ḍoyamadum P29b
6 Aḥmed Turrān .... Ṭevābil ve Eflaḫūn .... bu on server dilek || eylediler ṭoqsan gişi aldılar küffāra ḳarşu gitdiler add. P1
7 ḫol gelen add. P1
8 qavumdur A: qavmdur P
9 Aḥmed-i Turrān: Aḥmedi Turrān P: Aḥmer-i Ṭarrān A: Aḥmed-i Ṭurān D
10 ṭoqsan ... aldılar A D: birez turınca ṭoqsan gişi oldılar P
11 Aḥmed-i Turrān: Aḥmer Tarrān A: Aḥmed-i Ṭurrān P: Aḥmed-i Ṭurān D
12 yitişdi ... urdı A : om P

ḫūrrem döndiler Baṭṭāl qatına geldiler. Milād-ı Rūmi[1] Şemmās qatına geldi[2].
Şemmās qaqıdı sögdi eyitdi " La'net senüñ gibi pehlevāna ki [P30a P1 43b] biñ gişiyile
yüz gişiye durmaduñuz[3]" didi. Milād eyitdi: "Aḥmedi[4] sen bilmez misin ki nice erdür
qılıcına kim durur?" didi. Geldiler qondılar şarāblar getürdiler içdiler genn oldılar.
Şemmās buyurdı qırq keşiş getürdiler. Bir vezir vardı Şabūḥ[5] adlu biti
yazdılar eyitdi: "Yā Şabūḥ var ol qavma eyitgil Baṭṭālı baña vir sunnīler
her yıl ḫarāc boyunlarına alsunlar ki getüreler. Eger eyle idecek olurlarsa ben[6] bundan girü
döneyim " didi.
"Eger yoq dirlerse nār-ı nūr ḥaqqıçün tamām ne qadar islām vilāyeti
varsa oda yaqaram" didi. Qırq keşiş birle viribidi geldiler ḫandaqa uğradılar.
Cu'da ḫandaq bekleridi bunları aldı Emīr 'Ömer qatına geldi.[7] Nāmelerin oqıdılar
Baṭṭāl qaqıdı nāme pāre pāre qıldı eyitdi: "Var eyit ki Şemmās ve Şem'ūn
A 48
müslimān olsunlar. Benüm niyetüm oldur kim temāmet rūmı müslimānlıq eyleyem
İstanbulı ḫarāb qılam kilisyāları[8] yıqup yirine mescidler [P1 44a] yapam ve ḫānaqāhlar
yapam" didi. Ol keşişleri dine da'vet eyledi herzeler söylediler buyurdı[9]
başların kesdiler. Miladuñ bumun qulağın aşağa çeñesile bile kesdiler
viribidiler. Çün şol ḥālile Şemmāsa yitişdi ḥikāyeti eydi virdi.[10] Şemmāsuñ
beñzinde qan [P30b] qalmadı. "Nice yavuz qavm olur? Mabāẕā ki nāmüsumuz şıyalar
yigregi

Empty space for miniature (seven lines)

oldur kim uşbundan girü dönevüz" didi. Şem'ūn qaqıdı eyitdi: "Yay[11] bu ne sözdür?
Evvel seni öldüreyim andan gendüzümi bu leşkere varayın. Yavuz adala dünyāda
A 49
diri[12] olmakdan eyü adıla ölmek yigdür " didi. Tiz buyurdı leşker bindiler.

1 Milād-i Rūmi P: Milād Rūm A
2 geldi A: geldi bāli didi P
3 gişiyile ... durmaduñuz A:gişi yüz güden qaçduñuz P
4 Aḥmedi P D: Ahmeri A
5 Şabūḥ A: Subbuḥ P
6 eger ... ben P: om A
7 bunları ... geldi P: bunları Emīr 'Ömer qatına geldi A: alda bunları Emīr 'Ömer qatına getürdi D
8 kilisyāları A: kelisālerin P
9 buyurdı A: emr itdi cemi'isinüñ P
10 aşağa ... virdi A: kesdiler eline virdiler "Şem'ūna ve Şemmāsa ḫaber vir" didiler. Ol Şem'ūna erişdi cemi' ḥikāyerin ḫaber virdi P
11 hay P1
12 om. P1

Bu ṭarafdan sunnîler daḫı bindi ḫandaqdan daşra şaf bağladılar durdılar
arqaların [P$_1$ 44b] ṭağa virdiler Şem'ün gördi kim sunniler qau şart yirde durırlar.
Bir la'în kâfir varıdı adına Sercâyîl dirleridi anı biş biñ
gişiyile ṭağuñ şağ yanına viribidi eyitdi: "Sen dağı *gird-i pîç* eyle" didi.
Bir mel'ün varıdı adına Nemrûd[1] dirleridi biş biñ gişiyile ṭağuñ
şol yanına viribidi. Gendü naqâresin[2] dögdi daḫı müslimânlara qarşu
yörıdi. Dörd yañadan ḫamle qıldılar. Ṭağdan sunniler çoqlıq daşlar urdılar
ḫaylî[3] kâfir depeledîler gice qarañusına degin ceng oldı. İki ṭarafdan
çerîler qondılar. İrteye degin Sercâyîl gebr ü mel'ün Şemmâs qatında çoq
laf urdı. Naqâreler dögüldi şabâḫ[4] iki ṭarafdan bindiler şâflar bağladılar.
Cu'danûñ oğlı Mûsâ meydâna girdi qırq kâfir depeledi. Sünbâṭ
dirleridi bir kâfir varıdı[5] meydâna girdi. [P^{31a}] Mûsâyıla bir qac ḫamle [P$_1$ 45a] geçdi aḫir
zebûn oldı eydür: "Yâ Mûsâ
benüm ḫâtırum diler ki müslimân olam. Eger destûr virürseñ varayım
çerîm birle geleyim" didi. Mûsâ inandı Sünbât döndi Şem'üna eydür: "Yây
A 50
kücük, ne[6] zaḫmetüm vardı ol belürdi, yoḫsa ol benüm qatımda ne gişidür?"
didi. Ṭâriyûn ḫamle qıldı Mûsâ sünüsin gürzin men' eyledi bir qılıc
urdı kâfir qalqan dutdı qalqanıyla gendüyi gögsine degin iki pâre
qıldı. Ayruq kimse meydâna girmedi. Mûsâ döndi Emîr 'Ömer ve Baṭṭâl
du'âlar qıldılar öyle namâzın qıldılar. Müsânuñ bir 'ammusı varıdı
Muḫammed bin 'Alî dirleridi ol meydâna girdi er dildi. Şemmâs Sünbâṭa
eydür: "Yâ Sünbâṭ nâr-ı nûruñ yüz suyın dökdüñ[7] ḫerîfüñden yüz
dönderdüñ eyle mi gerekdür?" didi. La'în ġayretlendi ḫvûh nâ-ḫvûh[8] Muḫammede
beraber geldi [P$_1$ 45b] bir qac ḫamle dürişdiler yine zebûn oldı eydür: "İy cavân
Mûsâ birle ḫaber viribidüm Battâla. Didi mi?" Muḫammed eydür "Nice ḫaberdür?" Eydür
"Men daḫı dilerem ki müslimân olam nice ki Aḫmed[9] oldı Rebî' bin Qayṣar
oldı. Eger qabûl iderse ben daḫı müslimân olayım" didi. Muḫammed eyitdi:
"Di imdi îmân 'arḍa qıl." Eyitdi: "Evvel sen var " didi. Muḫammed Seyyid qatına

1 Nemruz P
2 naqaresin A
3 ḫayli A
4 naqâreler ... şabâḫ A: kim vasfa gelmez. Çün şabâḫ oldı naqâreler P
5 dirleridi ... varıdı P: om A D
6 Şem'üna ... ne A: Şem'ün qatına geldi Şem'ün eydür "Hey noldıñ?" eyitdi P: Şem'ün eydür Hây <....., noldıñ?> didi eydür qulumcum zaḫmeti varıdı D
7 dökdüñ P: dökdi A
8 om. P$_1$
9 Aḫmed P D: Aḫmer A

geldi ḥikâyeti bildürdi. Seyyid eyitdi "Oi seni aldadı gördi ki zebûn
oldı [P^{31b}] ḥîle eyledi seni berü viribidi[1] gendü ol yaña gitdi" didi.
A 51
Hele aḫşârıdı iki ṭarafdan döndiler qondılar. Sunniler irteye degin namâzda
tilâvet-i qur'ânda irteyi[2] diri dutarlarıdı.[3] Çünki şabâḫ oldı yine bindiler
şâflar çekdiler durdılar.[4] Evvel meydâna Muḫammed[5] girdi çağırdı Sünbâta ki
"İy la'în dön beni aldaduñ qaçduñ yalan söyledüñ eger eriseñ
gel berü" didi. Şemmâs [P$_1$ 46a] işitdi güldi[6] eydür: "İy ḫar herîfüñden niçün[7]
yüz döndürdüñ?" [D^{33b}] Eydür: "Şâha yalan söyler gendü zebûn oldı" didi.
Ṭâhir-ı Antâqî[8] ḫamle qıldı gürz ḫavâle qıldı men' eyledi. Muḫammed bir gürz urdı
gendüyi atıyla yire beraber qıldı. Yidi kâfir peyâpey[9] depeledi. Şemmâs qaçıdı
Sünbâta eydür: "Tîz herîfüñle beraber ol yoḫsa şimdi buyururam pâre pâre
iderler" didi. Sünbât çâr u nâ-çâr meydâna geldi qılıc ḫavâle eyledi. Muḫammed
men' qıldı girü geldi kim süñüyile ḍarb ura.[10] Muḫammed bir qılıc urdı qalqanın
kesdi başın şavdı oylığına uğradı tekne[11] gibi yardı. Sünbât Muḫammedüñ
öñinden gidi virdi qayaqı islâm leşkerinden qopdı. Şemmâs buyurdı [P^{32a}] at
şaldılar Muḫammed üstine. Seyyid Baṭṭâl na'ra urdı ḫamle qıldı. Aḫmed-i Ṭurrân[12]
ve 'Abdu'l-Vahhâb ḫamle qıldı. Aḫşama degin qatı ceng oldı çoqlıq
A 52
kâfir qılıcdan geçdi. Yine döndiler müslimânlar 'alem dibine geldiler. Şol ki
sâğış erenleriyidi [P$_1$ 46b] tamâm eksüksüz geldiler şâd ḫurrem olup qondılar. Bu
ṭarafdan küffâr leşkeri melûl ve perîşân qondılar. Şem'ün eydür:
"Görüñ nâr-ı nûr bize nice ḫûr qıldı ḫürmetsüz şındurdı" didi. İki ṭarafdan
qaravul çıqdı çerîleri beklediler. İrte yine binüp meydân[13] ârâste

1 berü viribidi A beri P$_1$
2 namâzda ... irteyi A: tilâvet-i qurânda temeşiden tehlilden irtesi P
3 namâz ... dutarlarıdı A: namâzda ve qurân oqumaqda D irtesi ki derdi dutdılar P$_1$
4 Ez ün cânib şüyle rivâyet iderler kim add P
5 Muḫammed A D: Muḫammed bin 'Alî P
6 işitdi güldi: qaqıdı P$_1$
7 om. P$_1$
8 Antâqî D: Anṭâqî A: Endâm eydürleridi dün bir kâfir P
9 peyâpey A: biri biri ardınca P: om. P$_1$
10 ura A: ura bir gez Muḫammed salat getürdi Sünbâta P
11 tekne A: nükte P
12 Aḫmed-i Turrân: Aḫmer Ṭurrân A: Aḫmedi Ṭurrân P: Aḫmed-i Ṭurrân D
13 meydân P D: meydâna A

qıldılar[1]. Evvel ki meydāna[2] 'azm qıldı Şem'ūnidi. [D[34a]] 'Alem ve şancāq ve iki yüz altun[3]
quşaqlu qul ve iki yüz rūmi[4] bedevilerile[5] cevelān gösterdi 'azameti
meydāna düşdi. Aḥmed-i[6] Ṭurrān anı gördi 'azm-ı meydān qıldı Şem'ūn
Aḥmedi[7] göricek anı başın çevirdi gidi virdi. Qayaqı müslimānlarda qopdı.
Şem'ūn biçāre gendü qalbine[8] geldi. Şemmās qaçıdı tükürdi yüzine
diledi kim gendü gireydi. Sercāyil[9] qomadı gendüsi[10] meydāna girdi sunnīler
bunuñ gibi qadd ü qāmet ki gördiler ḫayrān oldılar. Fireng pādişāhı[11] [P[32b]] beraber
yitişdi Aḥmede[12] eydür: "Yā Aḥmed[13] revā mıdur sen qayşar gibi pādişāhuñ
cihān pehlevānı olasın atañ dedeñ dinin[14] terk idesin varasın
bir bölük açlara uyasın? Gel seni ilteyim sucuñ dileyeyim yine bayağı[15]

A 53

dintüñe gel. Senüñ ḫaberüñi yoq seni Baṭṭāl cāzuladı ilteyim[16] seni vaftüz
ideyin" didi. Aḥmed[17] qaçıdı elindeki süñüyi ḫavāle qıldı. Sercāyil
men' eyledi çoq ceng itdiler Aḥmed[18] qatı zebūn oldı. Sercāyil
bir gürz urdı Aḥmedüñi[19] qalqanı dağıldı başın şavdı atına doqındı
yıqıldı. Ṭevābil girdi bir ḍarbile yıqıldı her mu'min ki girdi zebūn oldı.
[D[34b]] Seyyid at meydāna sürdi yaqın gelicek bir na'ra urdı. Sercāyil
serāsime oldı az qaldı kim aldan yıqıla. Gendüzin dişürdi eydür:
"Ne gişi sin?" Eydür: "Baṭṭālam kāfiri qattālam." Gebr anı işitdi eydür:
"Ha ben daḫı seni isterdüm" didi. Elindeki süñüyi ḫavāle qıldı Seyyid
men' itdi. Nevbet ki Seyyide degdi bir süñü urdı qalqan [P$_1$[47b]] qarşu
bıraqdı. Çe qalqan Keyvūs süñüsidür. Öte geçdi gendüzin uğurlayamadı

1 irte ... qıldılar A D: irte yine yir yerin bindiler şāflar düzdiler meydān arāste oldı P
2 meydāna P D: om A
3 altun A D: qor P
4 rūmi P$_1$: rūmi A D: om P
5 bedevi atlarıla P$_1$
6 Aḥmed-i P D: Aḥmer-i A
7 Aḥmedi P D: Aḥmeri A
8 qavmuna P$_1$
9 S. dirleridi bir kāfir P$_1$
10 qomadı gendüsi: om. P$_1$
11 pādişāhı A: pādişāhıyıdı men'ūn idi ki pehlevān idiP; pādişāhıyıdı D
12 Aḥmede P D: Aḥmere A
13 Aḥmed P D: Aḥmer A
14 dinin A
15 gel .. bayağı A: 'aqluñ qanda gitdi gel imdi seni ilteyim sucuñ dileyelüm yine bayağı menzilüñe P
16 nār-ı nūr ōhinde li maḥfūzladayım P$_1$
17 Aḥmed P D: Aḥmer A
18 Aḥmed P D: Aḥmer A
19 Aḥmedüñ P D: Aḥmerüñ A

göbegine uğradı yelebide[1] yağrınına çıqdı[2] cān cehenneme ışmarladı. Seyyid
quvvet eyledi atından qapdı meydān içine atdı. Müslimānlar
tekbīr getürdiler du'ā qıldılar. Şemmās anı gördi zārılıqlar qıldı.
Nemrūd dirleridi ol daḫı ḥamle eyledi helāk oldı. Bir bir yitmiş

A 54

kāfir depeledi. İstanbuluñ bir begi varıdı Tekfūr Şāh eydürleridi. Ol daḫı
girdi anı da depeledi. Şemmās feryād qıldı gendüsi meydāna girdi. Eydür: "Bāri şunları
görmeyeyim öleyim" didi. Mulūkāne yonlar geyürdi altun içinde ğarq
olmışıdı. Seyyide beraber geldi. Seyyid şordı: "Ne gişi sin?" Eyitdi:
"Qayşaruñ oğlı Şemmāsam" didi. "Sen kimsin [D[35a]] kim bügün adamlar öldürdüñ
kim her birisiniñ qatında nice nice senüñ gibiler el bağlayup qarşu
dururlarıdı?" Seyyid qaqıdı eydür: "Ḥamle qıl seni daḫı anlarıla [P$_1$[48a]] yolına göndere"
didi. Şemmās süñü ḫavāle qıldı Seyyid süñüsin redd eyledi geldi kim
geçe bir püşt ü pāy urdı aunuñ sağrısına doqunup adım yir[3] mu'allaq[4]
yıqıldı. Şıçradı Aşqardan aşağa indi yine durınca[5] iki elin qafasına
bağladı Eflaḫūna virdi. Şemmāsı aldı 'alem dibine çıqardı[6]. Şem'ūn
qarındaşı ol ḥālde gördi feryād qıldı ḥamle qıldı. Leşker
bir gezden at şaldılar oq sepdiler. Baṭṭāl na'ra urdı ḥamle qıldı.
İslām leşkeri tekbīr getürüp ḥamle qıldılar. Çerī birbirine qarışdı[7]
qan gevdeyi getürdi [P[33b]]yöridi[8]. Baṭṭāl şāflar söke ve qalbler yara[9] çıqa geldi

A 55

ol ḫāc peyker 'alemi aqdardı. Leşker şındı yüz qaçmağa dutdı. Şemmāsı[10]
Seyyidüñ çadıra getürdiler bir qaç gişi muvekkel qodılar üstüne. Ol gişiler çerī
teferrücine meşğūl[11] oldılar. Şemmās gendüyi ḫalvet buldı elin
şeşdi çadırdan çıqdı qaçdı. Meğer[12] Zeynebüñ [P$_1$[48b]] gözi tuş[13] oldı häy häy
diyince ṭağa yöri[14] virdi. Ḫādim segirdi geldi Seyyidi buldı ḫaber virdi.

1 yelebide A: ṭyelbedaq‡D: om P
2 geçdi P
3 sağrısından yedi adım P$_1$
4 mu'allaq: mu'allāq P$_1$
5 yine durınca A : bu yırınca qarvadı tutdı P
6 ol daḫı 'alem dibine alındı P$_1$
7 qarışdı: qarçaşdı P$_1$
8 yöridi P$_1$: om P
9 Baṭṭāl ... yara A D: Seyyid Baṭṭāl ğāzi şafları söke söke qatlar ide qalbler yara yara P
10 Şemmāsı A: Bu yañadan Şemmāsı P: Şemmās Seyyidüñi P$_1$
11 meşğul A
12 om. A
13 tuş A P$_1$: duş P
14 yüriyi P$_1$

Küffār leşkeri şındı qaçdı islām çerisi üç gün qırdılar qodılar
dutdılar bağladılar. Cemi' pehlevānlar geldiler Seyyid Baṭṭāl gelmedi. Ulular
içinde istediler bulmadılar. Yāranlar[1] dört yaña perākende oldılar ṭağlar
ve taşlar ve dereler qomadılar istediler. Çāre olmadı qamusı perişān
oldılar. Çünki çeri şındı Baṭṭāl Şemmāsı aradı. Bir şu kenarına geldi
atından indi ṭonların çıqardı suya girdi. Ṭonların kāfir qanından yudı
öyle namāzin qıldı oturdı. Gördi qarşudan bir adu gelür. Bildi kim Şemmāsdur.
Tiz atına bindi qarşu vardı. Şemmās daḫı Seyyidi gördi ditreme dutdı
nā-çār qarşu geldi eydür: "İy Baṭṭāl ḫalvet yirde eyü elime[2] gürdüñ"
diyüp qılıcın [P$_1$[49a]] çıqardı[3] ḫamle qıldı. Seyyid ilerü yöridi atından qapdı yire urdı.

A 56

İndi bağladı aldı[4] yöriyi virdi. Mu'minler ġussada melūl olmışlarıdı.
Seyyid yitişdi qamu şād oldılar. Ol ġanimet māl henüz daḫı dururdı.
[P[34a]] Seyyid buyurdı bence yik[5] çıqardılar ḫalife içün. Bāqīsın[6] leşkere taqsīm
qıldılar. Seyyid bir ḥebbe qabūl itmedi.[7] Beş[8] Şemmās la'īn ol gice[9] yine furşat
bulur bendden ḫalāş olur Seyyidüñ çadırına gelür bulmaz görür ki Zeyneb
yatur[10] yağlığın ağzına dıqar[11] söylemez[12] iki elin bağlar götürür alur gider.
Çünki irte oldı muvekkeller Şemmāsı bulmadılar ḫādim Zeynebi daḫı bulmadı[13]. Seyyide
bildürdiler bildi kim Şemmās fi'lidür. Tiz durdı rūmiyāne
[P$_1$[49b]] ṭonlar geydi atına bindi rūmdan yaña revāne oldı. Üç gün gitdi
bir deyre yitişdi yidi ruḥbān vardı. Ṣordılar ki "Ne gişi sin?" Baṭṭāl
eyitdi: "Şemmāsuñ qullarındanın" didi. "Siz anı görmedüñüz mi qanqı tarafa gitdi?"
Eyitdiler: "Ma'müriyye ṭarafına gitdi". Seyyid daḫı ardınca revāne oldı.
Yolda şikār eyledi bir şu kenārında qondı atı şalı virdi namāz qıldı
qılıcdan od qapdı yaqdı av etinden bişürdi ki yiyeydi. Gördi bir ruḥbān

1 yaranlar A
2 eyi elime A: eyü elüme P P$_1$
3 çıqardı A: qavadı P
4 om. P$_1$
5 pencik P P$_1$
6 bāqıtım A P$_1$
7 itmedi A: qılmadı P: almadı D
8 beş A P$_1$: Bir qaç gün bunlar yimekte ve içmekte qaldılar. Ez în cānib rāviyān-ı aḫbar şöyle rivāyet qılurlar kim meger bir gice P34a: {blanc space, 1 line} D
9 Şemmās la'īn ol gice A: meger bir gice Şemmās mel'ūn P: bir gice Şemmās D: Şemmās la'īn P$_1$
10 getür ... yatur A P: gül ḫalon zeyneb döşekde uyur berk l yapışur D
11 daqdı P$_1$
12 söylemez A : söyletmez P: söyletemedi P$_1$
13 ḫādimler daḫı bulmadılar P$_1$

çıqa geldi. Seyyid naẓar qıldı gördi ki Munẓar[1]dur müslimānlaruñ çāsūsıdur.

A 57

Eyitdi: "Qanda idüñ?" Eyitdi: "Seni isterem"[2]Şemmāsı ṣordı eyitdi: "Gördüm bir ata
binmiş
daḫı bir at üstinde bir gişi [P[34b]] bağluyıdı[3] Ma'müriyyeye gitdi."[4] Bir günden ṣoñra
bir qaç gişilere uğradı anlardan ḫaber ṣordı eyitdiler: "Qayṣar-ı Rūm Ḫaracnede[5]
[P$_1$[50a]] didiler Şemmās daḫı anda gitdi" didiler. Seyyid tüz[6] atlandı 'azm-ı Ḫaracne qıldı.
Şehre yitişdi bir mağārada atın benhān qıldı gendü şehre girdi.
Çünki Şemmās Ḫaracneye geldi atasına ḫaber oldı. Şāz olup begler qarşu
çıqdılar aldılar Şemmāsı qayṣar qatına getürdiler.[7] Geldi atasınuñ elin öpdi eydür:
"Esīr oldum yine 'İsā beni ḫalāṣ eyledi. Baṭṭāla qaṣd eyledüm bulmadum
'avranın buldum bağladum, aldum, geldüm. Bilürem ki benüm ardınca gelecekdür. Nār-ı
nūr dervletinde elüme gireydi olamı başın kesem 'ālemi anuñ şerrinden qurtaram"
didi. Meger qayṣaruñ üç qızı vardı. Ulusınuñ adı Ketāyūn ortāncısınuñ
adı Humāyūn kiçisiniñ adı Meh-pīrūz. Zeynebi daḫı Meh-Pīrūza ısmarladılar.
Ḫammāma iletdi Zeynebe dürlü ṭonlar geyürdi yanına aldı oturdı. Ez in
cāneb[8] Seyyid gördi kim [P$_1$[50b]] bir pīr qarbuz ṣatar bir aqçe virdi qarbuz aldı oturdı
yimige meşġūl oldı. Pīr ṣordı ki "Yigit qandan sın" Seyyid eyitdi "Şemmās
A 58
qavmındanam. Müslimānlar bizi ṣıdılar her ne kim vardı[9] aldılar beni uşbu
ḫālde[10] [P[35a]]qodılar" didi. Pīr eyitdi "Dünki gün Şemmās geldi Baṭṭāluñ ḫatmın
getürdi 'aẓīm ḫūblerden imiş. Qayṣar daḫı and içdi kim bu def'a
gendü bine tā Ka'be qapusına değin oda yaqa[11] ademisin qıra Baṭṭāluñ
derisin yüze illerde gözdüre. İrte bir gün göçüp Ma'müriyyeye varacakdur"
didi. Ol gice Seyyidi aldı evine vardı qonuqladı döşek idi virdi yatdı.
Çünkim pīr uydı Seyyid durugeldi evden daşra çıqdı. Sürdi qayṣaruñ
sarāyına geldi kemend atdı yuqaru çıqdı. Sarāy damında gördi ki bir pencere.
İçerü naẓar qıldı gördi kim qayṣar taḫtında oturur dört oğlı ceb cevre

1 Munzar A: Manzar P D
2 isterem A: isterdüm P
3 üstinde bağluyidi A: üzerinde bir gişi var bağlu P
4 Andan Baṭṭāl atına bindi revāne oldı add. P: om D
5 Ḫarcanc: haracnede A: ḫarcandadur P: ḫarcanda D: baracanededur P$_1$
6 üz A
7 geldiler A
8 cānib P P$_1$
9 vardı A: vardı P
10 ḫālde A: ḫāle P
11 yaqaram P$_1$

otururlar. Altun gümiş şam'idānlar [P_1 51a] yanar rūm beglerinden bir qaç
ḫāṣlardan oturmışlar Seyyidüñ erligin ve pehlevānlığın söyler
ler. Andan gitdi bir bencereye dahı geldi gördi kim anda dahı mumlar yanar
Ketayūn Humāyūn ikisi otururlar bunlar dahı Seyyidi söylerler.[1] Andan gitdi
bir pencereye dahı geldi gördi kim bir taḫt üstinde[2] bir maḥbūbe oturur. Meh
pīrūz yanında Zeynep ḫatun yimek içmekdür[3]. Meh-Pīrūz Zeynebe şordı kim
A 59
"Aduñ nedür?" Eydi virdi. Seyyid yuqarıdan diñler[4] Meh-Pīrūz Zeynebe şundı
yanından bir varaq çıqardı açdı. Varaquñ içinde Seyyid yāranlarınuñ
şūratı yazluydı.[5] Zeynebe gösterdi Zeyneb eydür "Sen bunları
qanda gördüñ şūratların yazduñ[6]" didi. Meh-Pīrūz eydür "Qırq [P35b]gündür ki
resūl ḫaḍretin ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem düşümde gördüm. Bu qırq sunnīleri
anuñ qatında gördüm. Resūl eydür ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem 'Bu qırq gişileri
uçmağa iletük'[7] dir ben eydürem: 'Yā resūl ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem
beni bunlaruñ birine vir' direm[8] eydür: 'Qırq[9] günden ṣoñra revzenüñden aşağa
kim inerse seni ben[10] añа virdüm' didi. İmdi[11] ben dahı saydum uş bu gice qırq
gicedür [P_1 51b] ki resūl ḫadreti bañа didi. Ol ḫōd yalan söylemez. Eger
ol ḥaqq peyġāmber ise sözi gerçekise yuqaruda kim varısa gele aşağa ine"
didi. Seyyid bunları bir bir diñledi yuqarıdan çağurdı kim *"Amannā ve ṣaddaqnā*
peyġāmber *resūl-i kavneyn imām-i ṣaqaleyn Muḥammed Muṣṭafā ṣallā 'llāhu 'aleyhi*
ve sellem" didi. Nerdubānı dutdı köpür köpür aşağa indi. Zeyneb eydür "Yā nigārin
Seyyid Baṭṭāldur" diyince aşağa indi ikisi dahı qarşu geldiler yüz yire qodılar
A 60
Meh-Pīrūz naẓar qıldı Seyyidüñ cemāl-i kemālin ve yāl u bālın tefekkür qıldı 'işqı
dahı ziyāde oldı. Tiz tāze[12] quzı biryānı varıdı Meh-Pīrūz ortaya getürdi
yidiler şeker şerbet getürdi içdiler. Seyyid eyitdi "Tiz gitmek gerekdür"
didi. Meh-Pīrūz durdı atasınuñ ve gendünüñ ne qadar yararca nesnesi varsa

1 Andan ... söylerler: om. P_1
2 bir taḫt üstinde: om. P_1
3 Meğer bu Meh-Pīrūzdi. Zeyneb daḫı bile otururmışıdı yimekde içmekde P: Meh-Pīrūz ve Zeyneb ḫatun yimek içmekdedür D
4 diñler A: diñlerdi P
5 yazdırmış P
6 yazduñ A D: yazdurduñ P
7 iletük P_1
8 direm A: didüm P D
9 qırq A: sabr eyle qırq P: qırq gün sabr eyle qırq D
10 seni ben A P: ben seni D
11 after imdi, ol vaqıdan berü add. P: imdi uş qırq gicedür ki D
12 tāze A P: qara D

heb dirdi[1] Seyyidüñ qatına geldi[2] şol ki bahada ağır [P36a] ve gendü yiyindi[3]
aldılar. Kemend buraqdı sarāy ṭamından indiler. Şehirden adar aldılar
[P_1 52a] kimisne gendüler bindiler ve kimisne qumaşların yükletdiler. Seyyid öñlerine düşdi
revāne oldılar. Ez īn cāneb çünki inte oldı dayeler ḥāli bildiler
qayṣara ḫaber virdiler feryād eylediler. Oğlanların qatına düşürdi begler cem'
oldı. Üç oğlıyla ve bir qaç ulu begler ve otuz bin ğişi ardlarınca
viribidi eyitdi "Her kim Baṭṭāl öldürse tācum ve taḫtum anuñ olsun"
didi. Ez īn cāneb[4] Seyyid inte olınca [D38a] bir çeşmeye yüşdi indiler abdest
alup namāz qıldılar. Çünki fāriġ oldılar gördiler ki toz belürdi.
Seyyid tiz silāḥ quşandı Meh-Pīrūz Zeyneb silāḥ geydiler.
Toz içinden Şemmās çıqa geldi[5] çağırdı[6] ki "İy büride gişü ya'nı bunuñ gibi
A 61
idersin. Ḫāḳir oldı ki uş yitdüm" didi. Meh-Pīrūz eydür: "Yā Emīr
bir dem tefekkür qıl gör ki qaravaşuñ neler eyler" didi. Şemmāsa qarşu yöridi
ol söyleyince bir sünüñ urdı Şemmāsı atından [P_1 52b] götürdi[7] adım yir[8] öte buraqdı.
Şemmās örselenü durı [P36b] geldi gidi virdi. Kiçi qardaşı Qoşlanğın-ı qayṣar[9]
ḥamle eyledi bir gürz ḍarbıyla anı daḫı yıqdı. Bir qarındaşı daḫı ḥamle
qıldı adına Rāmīn[10] eydürlerdi. Meh-Pīrūzla ana bir qardaşlarıdı
ilerü geldi eydür: "Yā Meh-Pīrūz neyidi şol kim işledüñ? Bizi 'āleme rusvāy
qılduñ" didi. Meh-Pīrūz ol varaq çıqardı gösterdi ve resūl
ḫaḍretin *ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem* düşinde gördüğün her ne kim buyurdı
bir bir eydürdi. Rāmīn çünki ḥikāyeti bildi gönlinde īmān
nūri ṣu'le virdi barmaq götürdi īmān 'arḍa qıldı müslimān oldı.
Seyyid şād oldı sevindi. Rāmīn geldi Seyyidüñ öñinde yüz yire urdı
Seyyid iki gözinde öpdi. Şemmās anı gördi nefesi[11] bağlandı. Leşkere "Qomañ"
diyü virdi. [P_1 53a] Bir uğurdan [D38b] at saldılar Meh-Pīrūz[12] Rāmīn ve Zeyneb
qılıc çekūp ḥamle qıldılar. Seyyid na'ra urdı ḥamle qıldı. Bir aç qurt

1 dirdi A: dirdi divşürdi P: divşürdi D
2 geldi A: getürdi P getürdiler D
3 bahada ..yiyindi A: bahası ağır gendüsi yiyindür P: ağır bahada ola D
4 ez ... cāneb A: bu ṭarafdan P: om D
5 leşker bi-gerānile add P
6 çağırdı A D: Rāvīyān-ı Küheñ şöyle rivāyet qılurlar kim qaçan kim Şemmās ta'in çeşm gelüb çağırdı P
7 getürdi P_1
8 adım yir A: yire vurdı yedi adım P
9 Qoşlanğın bin qayṣar P: Qoşlanğın P_1
10 Rāmīnī P_1
11 demi nefesi P P_1
12 Meh-Pīrūz-ı A

A 62

bir bölük qoyuna nice girüp tār u mār qılursa ol leşkeri Seyyid birbirine şöyle
urdı[1] qan sil mānìnde aqdı yöridi.[2] Seyyid 'alemi aqdardı küffār çerisi
şandılar qaşdılar. Biñ at ve biñ gişi yarağıyla aldılar[3] 'azm-ı Malāṭiyye
qıldılar. Günlerde bir gün Malāṭiyyeye irdiler sunniler Seyyidi[4] görüp
[P37a] şād oldılar. Yidi gün dügün qılup Meh-Pirūzı Seyyide virdiler. Ol
ġanīmet mālın çıqardılar ḫalīfe içün yüz at ve yüz qılıc ve yüz
zire ve yüz ışıq ḫalifeye viribidiler. 'Abdü'l-Vehhāb birle qayṣaruñ oğlı
Rāmin birle ḫalīfeye geldiler şāzılıqlar oldı.[5] Ḫalīfe daḫı eyü at
ve eyü ḫil'atlar viribidi getürdiler. Seyyidüñ yāranları[6] şāz oldılar.[7]
Ḥikāyet-i 'Abdü's-Selāmdur. Rāviler şöyle rivāyet iderler kim[8]
Çünki 'Abdü's-Selām[9] ġāyet göñülledi eyitdi: "Niçün ben daḫı cünbiş qılmayam
bir ad çıqarmayam" didi. "Qamu ulu kiçi Seyyide yüz dutdılar ben ḫvār oldum"
didi. Bir gice ġadabıla çıqdı Tarsūsa[10] gitdi. Ol vaqt Tarsūs müslimān-
lıqıdı Muḥammed bin Ḥüseyn anda pādişāḫıdı on biñ qadarı [D39a] leşkeri varıdı.
Çünki işitdi 'Abd-s-Selām gelür qavmun[11] düşürdi qarşu geldi görişdi aldı
şehre getürdi bir ulu qonuqluq qıldı. Yaḥyā[12] bin Ḥamīd Ebā[13] Bekir bin 'Aziz [14]
A 63
ve Naṣr-ı Ḥabbāb[15] anda olurlarıdı. [P37b] Ol meclisde Seyyidden çoq şikāyet
eyledi "Benüm manṣıbum aldı" diyü. Naṣr-ı Ḥabbāb eyitdi: "Sende bir hüner göster
bir ad qazan. Uş qayṣaruñ qızı Ḫarcanda[16] var getür veya ḫōd İstanbulda
[P1 54a] Serābil-i keşişi öldür ki Rūmda andan mu'teber devletsüz yoqdur

[1] nice .. urdı A: nice tār u mār iderse ol leşkeri şıdılar birbirine vurdılar
[2] yürüdi P1
[3] biñ ... aldılar A: biñ yarar at ve biñ gişi bu otuz biñ leşkerüñ ġanīmetin alup P
[4] Seyyidüñ fetḥin P1
[5] birle ... oldı A P D: 'Abdü'l-Vehhābı birle Rāmini gönderdiler ll çünkim ḫalifeye yetişdiler nāme oquyup şāzılıqlar eylediler P1
[6] yāranları om D
[7] viribidi ... oldılar A D: viribidi Baṭṭāla ve girü qalan adı <bellü> gāzilere getürdiler. Gāziler yimekte içmekte. P: Seyyide ve her adı bellü beglere eyü ḫil'at viribidi. Çünkim ll ḫalifenüñ nāmesi yitişdi oquyup şād oldılar. Bir <zamān> böyle qaldı 'ālem [P1 53b] münevver oldı. P1
[8] Ḥikāyet-i ... kim P1: om A: **Rāviyān-i kübüm bu resme rivāyet qılurlar kim meger kim** P: (blanc space, 1 line) D
[9] ġāyet göñülledi A: Baṭṭāl ġāzinüñ bu merdānlıġın ve mübārezligin gördi ġāyet göñülledi P: Seyyidüñ bu fetḥlerin gördi D: bu işleri gördi P1
[10] Tarsūsa P1
[11] qavmun A: yāranların P
[12] Yaḥyā A: Tarsusuñ serverleri kim varıdı Yaḥyā P
[13] Ebū P
[14] om. P1
[15] Naṣır P1
[16] Ḫarcanadadur P1

yaḫūd ol qandīl ki 'İsā zamānından yanar uvad ve ol
bir but ki qızıl alundandur içi mücevvefdür 'üd[1] ve 'anber ve müşkile
ṭoludur anı uğurla getür āb-ı[2] ma'būdiyyeti dök. Butı ḫalīfeye viribiyelüm
seni yine ulu dikelüm" didi. 'Abdü's-Selām çünkim bu ḫaberleri işitdi
ṭonların degşürdi rūmiyāne ṭonlar geydi 'azm-ı Rūm qıldı. İstanbula
geldi. Bir gice[3] qaṣd eyledi ṭuydılar, dutdılar, qayṣara getürdiler. Buyurdı
işkence qıldılar ḫālin bildiler. Qayṣar buyurdı yaş[4] ḫām gön[5] getürdiler 'Abdü's-Selāmı
şoydılar ol göne qoydılar, dökülmiş cerāḥatlu gişi[6]. Bir zencir
getürdiler bir ucın qal'anuñ [D39b] qulesine berkitdiler bir ucın deyrüñ
qubbesine berkitdiler. Orta yirde havada 'Abdü's-Selām bi-çāreyi aşa
qodılar.[7] Qırq[8] gişi müvekkel qodılar nevbetüle beklerdi[9] [P1 54b] Gün ışısından
A 64
yaş gön qurıdı 'Abdü's-Selāmı [P38a] qısdı qavurdı gicede gündüzde feryād iderdi
zārlıq qılurdı hiç kimse esirgemezdi bu bi-çāreliqda qaldı. **Ez īn cāneb**[10]
bir gişi varıdı na'libandlıq iderdi adına Maḥak-i Hindi[11] dirleridi sunnı
müslimānıdı[12] dāyim anda her ne iş olursa ḫaber iderdi müslimānlara bildürürdi.
Çünkim 'Abdü's-Selām bunuñ gibi oldı sördi Malāṭiyyeye geldi. Yāranlar oturuşlar
'Abdü's-Selāmı söylerleridi kim 'aceb qancaru gitdi diyü. Bilmezlerdi qanda gitdi.
Maḥak-i Hindi içerü girdi yüzin toprāġa sürdi du'ā eyledi. Emīr 'Ömere biti virdi
açdı oqıdı ağladı. Seyyid şordı "Ne ḥikāyetdür?" didi. Nāmeyi virdi oqıdı
feryād eyledi ḫāli yāranlara bildürdi qamu ağlaşdılar. Seyyid eyitdi: "Himmetüñüz
bile olsun ben giderem" didi. Şol sā'at yāranlarla görişdi cāme mübeddel
qıldı [P1 55a] Maḥak-i Hindüyi[13] yanına bıraqdı revāne oldı. Şemmāsün deyrine geldi
'Abdü's-Selāmı ḥikāyetin eydi virdi Şemmāsa 'arẓ eyledi "Himmetüñüz benümle bile
olsun" didi. "'in şā'a llāh ki ḫālış ideyüm ola mı?[14]" didi. Şemmās

[1] 'üdu A
[2] āb-ı: ab-ı A
[3] bir gice A: ẓikr olunan nesnelere P
[4] yaş P: om A
[5] ḫāmegön P1
[6] dökülmiş ... gişi A: hem dökülmiş adam hem cerāḥatlu bir qadāya uğradı kim hiç qadāya beklenmez tüz P
[7] bir ucın qal'anuñ ... qodılar A D: qal'anuñ qulesine çıqardılar berkitdiler bir ucın deyrüñ qulesine berkitdiler çekdiler zencirile gerdiler bevā yüzinde 'Abdü's-Selāmı gerdiler P37b
[8] qırq A: beş yüz P D P1
[9] qonuşlarıdı nevbetile bekleridi P1
[10] **Rāviler şöyle rivāyet qılurlar kim qaçan** 'Abdü's-Selāma bu ḥāl kim oldı adı P
[11] Hindi: hindi A: hindü P
[12] sunni müslimānıdı A: om P
[13] Hindüyi: Hinduyi A
[14] idem P1

eydür: "Ḫayli müşkil işdür Ḥaqq Te'ālānuñ yardımı senüñle ola" didi.
Ol gice anda qaldı ṣabāḥ durdılar[1] revāne oldılar. Seyyid[2] nezr[3] eyledi
A 65
"Eger 'Abdü's-Selāmı qurtaracaq olursam biñ yalıncaq adam donadam ve biñ
gişinüñ daḫı qarnın toyaram" didi. Sürdiler İstanbula geldiler Maḥak-i
Hindüyi evine gönderdi. Anı bir mağārada gizledi silāhın yarağın anda
qodı gendü sürdi şehre geldi. Gördi ki bir mu'azzam şehir ġalabalıq ortasında
bir deyr kilisā bir qal'aya beñzer. Dört yüz ulu keşişler her biri bir iqlımdan
gelmişler 'ibādet qılurlardı dinlerince. Seyyid [P1 55b] sürdi ol deyre geldi
ruhbān ṭonların geymiş. Keşişler qarşu geldiler görişdiler. Meftūl-i
Muğ qatına getürdiler. Dükelisinüñ ulusı Meftūlidi. Seyyidi gördi qarşu
yöridi görişdi. Ol gice anda qonuq oldı Meftūl şordılar kim "Qandan gelürsin?"
Seyyid eyitdi: "Beyte'l-muqaddesden gelürem" didi "adum Şāmil-i Muğdur" didi.
Meftūl-i Muğ eyitdi: "Anda benüm bir qardaşum varıdı Serābil.[4] Anuñ bir
oğlı varıdı uş yigirmi yıldır kim anda taḥṣīl[5] iderdi."[6] "Serābilüñ
oğlı benem" didi "'ilmi temāmına yitişdürdüm" didi. Meftūl ikiledin
görişdi iki gözinde öpdi bağrına başdı. Ol gice şoḥbet itdiler İstanbul
içinde ne qadar ulu ruhbānlar varsa ḫaber oldı Meftūl qatına
A 66
cem' oldılar. İrteye degin baḥş qıldılar dükelisin söyletmedi. Çünki
ṣabāḥ oldı [P1 56a] 'Arāqil qayṣara ḫaber virdiler ki bir 'aziz ruhbān geldi.
Şöyledür ki hemān nār-ı nür gendüsidür.[7] Ne qadar keşişler [P 39a] varsa mülzem
qıldı. Qayṣar eyitdi: "Diñ imdi yaraq idüñ yarın Aya Şofyada cem'
olalım ve hem ol dīn ulusın ziyāret idelüm hem naṣīḥatın
işidelüm" didi. İrtesi qayṣar ve Şemmās ve Şem'ūn ve Maṭrān ve Ilād ve Milād[8]
ve görkin ulu kāfirler din düşmanları ḥāḍır oldılar. Ol
keşişler aldılar Seyyidi deyre[9] geldiler qayṣar qarşu yöridi. Qaçan kim Seyyidi
gördi ditredi bīm oldı kim 'aqlı serāsime ola. Düşmege yüz dutdı
yarından dutdılar. Gendüzin divşürdi geldi Seyyidi ziyāret eyledi.

1 durdılar A: oldı Şenımāsı vedā' qılup P1
2 yolda add P1: yolda giderken add P
3 nezr: nedr A
4 adlu add P1
5 'ilmi taḥṣīl P1
6 iderdi : ider" dedi P1
7 gendüsidür A: zāt-i şerifdür P
8 ve Ilād ve Milād P39a: Ilād Milād A: Ilād ve Milād P1
9 deyre A D: Aya Sofyaya P

Elin virmedi öpmege ki[1] "Sende dünyā muḥabbeti[2] vardur" diyü yüzün şunı
virdi. Qayṣar aldı Seyyidüñ yüzin yüzine gözine sürdi. Begler geldiler
ziyāret itdi[3] Seyyidi minbere da'vet qıldılar. [D 41a] Çıqdı [P1 56b] şol ki 'İsā
āyiniyidi[4] İncil āyātlarından oqıdı yine tefsir qıldı[5] çoq naṣīḥatlar itdi. Qayṣar ve qalan
begler şol qadar ağladılar ki[6]
gendülerinden gitdiler. Çünkim minberden aşağa indi işğırlar
A 67
altun ṭabaqlarla içinde dürr cevherler saçdılar[7]. İstanbolda ne qadar
ulu kiçi varısa Seyyide muḥibb oldılar. Qayṣār ileri geldi eydür: "Yā dīn
ulusı Mesīḥüñ biz qullarıyuz.[8] Bir oğlan peydā oldı ḫayli ulu gişi
müz depeledi buncalarımuz[9] daḫı azdurdı ataları ve dedeleri dininden çıqardı[10]
Muḥammed dinine qoydı. İmdi himmetüñ bile olsun uş yaraq ide durıram
ki çıqam ol oğlanı ele getürem temāmet İslām leşkerin qıldan
geçürem ol Ka'belerin yıqam oda uram Bağdādda ol ḫalifelerin
dutam Mesīḥüñ yüzi [P 39b] şuyın yirine getürem" didi. Seyyid eyitdi: "İmden girü
hīç qayurma[11] ki nār-ı nür saña yardım idecekdür[12]" [P1 57a] didi. Geldi Seyyidüñ
elin öpdi öñince yöridi girü gendü maqāmına getürdi. Ol gice dün buçuğında
durdı daşra çıqdı deyirden geldi[13] gördi kim miskīn 'Abdü's-Selām
ol zencirüñ orta yirinde hava yüzinde aşılmış. Ol gön qurumış
qısmış avāzı çıqmaz olmış. Bir qarañu yirde durdı eydür: "Ṣarp işdür
meger Allāh Te'ālā 'ināyet ide" didi. Bu fikirde dururdı gördi [D 41b] bir gişi
geldi Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid eydür: "Kimsin?" Eydür: "Quluñ Maḥak-i
Hindiyem"
A 68
didi. "Beni ne bildüñ?" Eydür: "Senden ayrılduğuma melūl oldum bu gice çoq

1 öpmege ki A P1: om P D
2 muḥabbeti A: qoqusı muḥabbet P
3 itdi : qıldılar P: itdiler D
4 āyiniyidi: ayiniyidi A: āyini P: 'İsāya inan D
5 İncil ... tefsir qıldı P: om A P1: İncil āyatlarından bir qaç āyat oq<>da tefsir itdi ve ḫayle D
6 ki: in margin A
7 işğırlar ... saçdılar A: altun ṭabaqlarla dürr-i cevāhirler üzerine niğār qıldılar P: altun ṭabaqlarla cevāhir işğıret eylediler D
8 Mesīḥüñ biz qullarıyuz A P: M. biz qulıyuz D
9 buncalarımuzı P1
10 gişimüz ... çıqardı A: gişilerümüz helāk eyledi niçelerimüz daḫı dinden P: gişimüzi d. buncalarımuzı azdurdı a. d. d. ç. D
11 qayıdı yime P1
12 saña ...idecekdür A: senüñ yardımcıñdur P: size yārı qılacaqdır D
13 deyirden geldi A: ol kilisaya kim 'Abdü's-Selām andaydı geldi P
Andan qayṣar gitdi Seyyid ṭaşra çıqdı deyre gelüp ‖ P1

ağladım resûl haḳretin ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem düşümde gördüm. Baña 'Yā Maḥak
dur yuqaru ve fulān yirde Baṭṭāl durur var sen dahı aña yardım it'
didi. Uş geldüm ne buyurursın?" didi. Seyyid eyitdi: "Ne tedbīr qılursın
nice idelüm uşbu müslimānı bu 'aqabeden ḫalāṣ idevüz?" Maḥak eyitdi:
"Siz buyuruñ ben quluñ dutayım" didi.[1] Seyyid buyurdı qırq uzun ağaclar
getürdi[2] [P1 57b] birbirine bağladı.[3] Ağaclar[4] ucına at dināğın yonacaq som
tirāş bağladı. Aldı zencirüñ dibine geldi. 'Ālemi ẓulumāt dutup dururdı
[P 40a] göz gözi görmezdi. Ol biş yüz gişi kim müvekkelleridi qamusı sarḫoş
yatmışlar 'ālemden bī-ḫaber. Seyyid çekdi ḫancerin kesdi ol
biş yüz gişiniñ başların. Andan soñra ağacları Maḥak-i Hindüye
virdi şol yirde ki bağluyıdı bir ucından kesdiler zencīr havā
yüzinden aşağa pertāv oldı. Seyyid ilerü yöridi 'Abdü's-Selāmı qapdı
yirde qodı. Bir ucından dahı kesdiler aldılar Maḥakuñ evine getürdiler.
Görditer ki gön qurumış 'Abdü's-Selām qışmış. Evet dahı nefesi çıqar
A 69
olmamış. Maḥakuñ evinde bir mermer ḥavḍ[5] varıdı bir adem qadince. 'Abdü's-Selāmı
gönile ol ḥavda qoydılar. Şırlığūn[6] yağı [D 42a] getürdiler ol ḥavdı doldurdılar.
Seyyid eyitdi: "Bunuñ timārı budur. Girü ben gelem" didi. Çıqdı andan deyre geldi
[P1 58a] bayağı yirinde yatdı. Ṣabāḥ şehre ġulġule düşdi kim "Bu gice Baṭṭāl gelmiş
'Abdü's-Selāmı uğurlamış biş yüz gişiyi de depelemiş" didiler. Qayṣara
ḫaber oldı. Yöridiler şehri ḫāne ḫāne istediler buḥmadılar. Serābil-i
keşiş dört yüz ruḥbānlar bilcsince aşağa yuqaru cüst ü cü qıldılar
çāre idemediler. Meftūl Serāvil ikisi dahı Seyyid qatına geldiler Seyyidden
şikāyet qıldılar. Seyyid eyitdi: "Yā 'ammī[7] ben söyle görüp dururam ki ol
Seyyid Baṭṭāl gerekdür kim [P 40b] bu Rūmı tamām duta kilīsāların yıqa bu āyīnī
boza ḫarāb qıla" didi. Serābil eyitdi: "'Amm-i cānı ol düşi[8] ben dahı görüp dururın.
Şöyledür ki sen dirsin" didi hāy hāy ağladı. Bunlar ġam içinde.
Bu tarafdan 'Abdü's-Selām bir hafta yatdı ol yağ içinde. Ol gön
biraz yumuşadı. Dem be-dem Seyyid gelürdi görürdi.[9] Ol gönden çıqardılar bir pāre

1 didi A P1: didi sizüñ tedbīriñüz yigrekdür didi P: siz yigrek bilürsiz buyuruñ ‡...‡ didi D
2 getnurdiler P1
3 bağladılar P1
4 ağaclar A : ağacuñ P
5 ḥavḍı P1
6 Şırlığūn A: ‡qumdoğan‡ P: şırlağūn P1
7 'ammī P: 'amnı A
8 ol düşi P : om A D P1
9 gelür görür idi P1

etidi derisüz. Hemān ancaq nefes gelürdi. Seyyid [P1 59b] bādem yağın çıqardı pāre-i
A 70
ḥarīre itdi. Bıçağıla ağzın açdı bir qaşucaq qoydılar[1]. Üç gün
dahı böyle qıldılar. Gözin açdı deprendi añladı.[2] Seyyid şerbet ḫāḍır
qılmışdı[3] yine içürdi. Bāri her gice gelürdi tīmār iderdi şerbetler[4] şarābalar
içürdi[5]. Biraz ḫoş oldı Seyyidüñ ayağına düşdi çoq 'özürler diledi.
Eyitdi: "Ben itdügüm sen itmedüñ. Erlik işledüñ erenlerüñ işi keremdür
Allāhu Te'ālā qatında [D 43b] ḍāyi' olmaya" didi. Seyyid dahı 'Abdü's-Selāma
dil nüvāzlıq itdi 'Abdü's-Selāmuñ içinden ol 'adāvet
gitdi şefā oldı.[6] Bir gice ol ġāziler sulṭānı[7] durdı Serābilüñ
servaqtine geldi gördi yatur ṭoñuz gibi ḫvür ḫvür uyur. Boğazına
yapışdı Serābil gözin açdı eydür: "Kimsin" eyitdi: "Baṭṭālam[8] tüz īmān
'arḍā qıl yoḫsa sen bilürsin" didi. Serābil eydür: "Hāy sen
benüm qarındaşum [P1 59a] oğlı degül misin?[9]" didi. Baṭṭāl eydür: "Söyleme ben Baṭṭāl-i
Ġāziyem[10] [P 41a] geldüm 'Abdü's-Selāmı qurtardum.[11] Tüz imān getür" didi. Bu la'īn
herzeye başladı şol dem başın kesdi. Ol dört yüz keşişler
varıdı cümlesin depeledi. Ol qandili şıdı, āb-ı ma'būdiyyeyi dökdi.
A 71
ol but ki qızıl altundanıdı yitmiş batmān anı aldı. Ve dahı altun
gümüş ve yarar nesneler ki varıdı aldı çıqdı. Dün içinde Maḥak-i Hindinüñ
evine geldi. Ol büyük butdan ġayrisin Maḥāka virdi ġanī eyledi.
Aldı 'Abdü's-Selāmı Maḥaka vedā' qıldı. Burca gelditer, kemend bıraqdılar, indiler.
Seyyidüñ atına geldiler. Bir iki at dahı buldılar birine 'Abdü's-Selām
bindi ve birine ol butı berkitdiler, revāne oldılar, geldiler. **Ez īn cānib**
qayṣara ḫaber oldı. Geldi ol deyre girdi [P1 59b] gördi Serābil ölmiş dört
yüz keşişler qanlmış yatur. Qandil şınmış ab-ı ma'būdiyye dökülmiş
kilisanuñ içi qanla ṭolmış. Feryād eyledi götürdi tācın yire vurdı
yaqasın yırtdı başın yire dögdi zārı zārı ağladı. 'Aqlı gāh gelürdi

1 pāre ... qoydılar A: ağzın açdı qaşucağıla qoydı D
2 añladı A: ifiletdi? P
3 şerbet ... qılmışdı A: ḫāzır bulındı P; şerbetler idüp dururdı içürdi D
4 şerbetler D: şarābalar A P: om P1
5 içürdi A: içürürdi P: içürdiler D: om P1
6 Ez īn cānib ḫaberde böyledür kim add P
7 ġāziler sulṭānı P: ġāzileri sulṭānı A: Seyyid D
8 Baṭṭālam kāfire qatlālam P1
9 degül misin A D: sın P
10 Baṭṭāl-i ġāziyem A: Baṭṭālam P
11 qurtardum A: uğurladım P

gāh giderdi. Götürdiler sarāyına iletdiler. Yidi gün [D^{43a}] yüzin qoyu yatdı
boğazından şu dahı giçmedi. Temāmet Rūmda bu ḫaberler bilindi yas u
mātām oldı[1]. **Ez īn cānib**[2] [P^{41b}] Seyyid ve 'Abdü's-Selām giderken ağaclar
arasına yitişdiler yol iki oldı. 'Abdü's-Selāmıuñ gözleri toldı ağladı.
Seyyid eydür: "Nolduñ safia ne geldi" didi. 'Abdü's-Selām eydür: "Yā Emir
A 72

Empty space for miniature (nine lines).

bu yolda benüm göñlüm qaplanmışdur. Uşbu yol qal'a yolıdur. Bir beg[3] vardur
Serābil dirler. Anuñ bir qızı vardur bu qal'ada adına Nevrüz
Bānū dirler. Bir gez gördüm ḫayāli gözümden gitmez" didi.[4] Seyyid eyitdi: "İmdi sen
bunda gizlen ben[5] gelince" didi. Gendüsi rūmiyāne tonlar geydi keşiş şūratında
[P$_1$ $^{59a(bis)}$] revāne oldı. Bir dem gitdi bir butaya çıqa geldi. Ötesine naẓar eyledi gördi
bir qal'a. Başı asumāna irmiş öñinde bir ḫoş cayır çemen. Altı biñ
A 73
gişi qadan qonmışlar otururlar. Qal'anuñ sübaşı[6] Tuğānöşıdı.[7] Serābiluñ
veziriyidi. Seyyid qal'aya[8] yaqın gelicek ḫaber eylediler qırq ruhbānıla
Tuğānöş qarşu geldiler. Seyyid birle görişdiler şordılar "Kimsin aduñ
nedür" didiler. Seyyid eyitdi: "Borāz-ı[9] keşişüñ oğlı 'Aqānöşam bu yolda çoq
riyāḍetler çekip dururam zaḥmet bisyār görüp dururam" didi. Tağānöş
eyitdi: "Sāqın ki Baṭṭāl olmayasın" didi. Seyyid ağladı "Beni sen
kime[10] benzedürsin?" [D^{43b}]didi. Ağzın açdı [P^{42a}] ḫūb avāzıla bir iki āyāt İncil
oqıdı yine döndi küsdi gitdi. O ruhbānlar feryād eyledi. Eyitdiler:
"Bu şehr[11] bünyād olalı bunuñ gibi sulṭān bunda gelmedi ola. Sen
niçün bunuñ gibi yatlu[12] söz söyledüñ ḫāṭırcuğını[13] [P$_1$ $^{59b(bis)}$] qoduñ" didiler.

1 oldı A: içinde qaldılar P
2 Ez īn cānib A: **Rāviyān-i kühne rivāyetī böyle beyān iderler kim** bu ṭarafdan P; (blanc space, 3/4 of a line) D
3 begi P$_1$
4 didi P P$_1$: didüm A
5 biz A
6 sübaşc: sübaşısı A: sübaşma P P$_1$
7 Tuğānöşadı A: Tağānöş dirleridi P D
8 qal'aya A: Ka'beye qal'aya in margin P
9 Borāz-i A D: Rāzi P:
10 ağladı ... kime A: fi'l-ḥāl ağladı eydür "Gör kim beni kimlere P
11 şehr A: diyār P
12 yatlu söz A: söz P: yatlu aḫbar D
13 ḫāṭırcuğun niçün ‖ yaqar sın

Tağānöş geldi Seyyidüñ ayağına düşdi çoq 'özürler diledi. Dönderdiler
aldılar qal'aya getürdiler. Gice şoḥbet eylediler baḫş qıldılar qamusın
mülzem qıldı. Dün buçuğı Seyyid ṭuru geldi Tağānöşuñ ṣervaqtine vardı
başın kesdi. Qırq ruhbān depeledi daşra geldi. Gördi kim ġalabalıq.
Bir gişiye şordı ki "Nedür bu ġavġa?" didi. Eyitdi: "Tağānöşuñ oğlı[1] geldi Mihribānöz[2]
A 74
dirler. Tāriyün qatında idi bu sā'at geldi" didi. Seyyid ṣabr eyledi ġavġā
sākin oldı. Gördi kim bir ḫādim gider. Ardınca vardı ḫādimi dutdı. Eydür:
"Kimsin?" Seyyid eydür: "Mihribānöz[3] qatından gelürem. Yol var mı ki Nevrüz
Bānūya ḫaberüm var" didi. Ḫādim eyitdi: "Ol hiç kimseye görünmez. Ḫaberüñ
baña eydi vir ben varayım aña diyeyim" didi. Seyyid eyitdi: "Berü gel qulaġuña
diyeyim" didi. [P$_1$ $^{59a(ter)}$] Ḫādimi dutdı boğdı[4] burcdan aşağa buraqdı.[5] İçerü sarāya girdi
gördi bir taḫt bağlanmış qızıl altından. Qız taḫt üstinde yatur. Ayuñ
on dördine benzer. **Meclis-i düvvüm**[6] Qızı uyardı gördi ki bir gişi durur
diledi kim çağıra Seyyid eyitdi: "Ben Baṭṭālam çağırma [P^{42b}] yoḫsa qarnuñı yardım"
didi. Qız dinmedi qorqudan.[7] Qızı bağladı ağzını daqdı burcdan aşağa
indürdi. Bir at buldı qızı bindürdi. Sürdi irteye degin 'Abdü's-Selāma yitişdi.
Çün 'Abdü's-Selām qızı gördi şād oldı. Seyyidüñ ayağına düşdi tamām ol
'adāvetler icinden gitdi. Seyyidüñ quvvı oldı. İrte namāzın anda qıldılar
dilediler ki bineler. Gördiler qal'a yolından toz qopdı[8] on iki biñ kāfir
çıqa geldi. Cün Seyyid leşkeri gördi qızı [P$_1$ $^{59a(ter)}$] bir ağaca şara qodı. İkisi daḫı ol
A 75
leşkere qarşu durdı. Meger bu[9] Mihribānöz[10] yetişdi irigenden[11] atasına vardı
gördi ki başın kesmişler qırq gişi depelemişler qız qarındaşın almışlar.
Feryād eyledi bindi[12] ol idi ki çıqa geldi. Dükelinden öñ Mihribānöz[13]Seyyidi
gördi. Çerisine buyurdı "Bire qomañ ortaya aluñ" didi.[14] Seyyidi ortaya aldılar

1 oğlı A D: oğlı qızı P
2 Mihribānöz P: Mihriyānöz A D
3 Mihribānöz P D: Mihriyāyil A
4 Seyyid ... boğdı A: qatına gelicek boğazına yapışdı cān cehennemse ışmarladı P: cān cehennemse ışmarladı 123
5 buraqdı A: atdı P D
6 Meclis-i düvvüm A: om P D P$_1$
7 dinmedi qorqudan A: qorqusından dinmedi P
8 belürdi P$_1$
9 meger bu P: om A D
10 Mihribānöz P: Mihriyānöz A: Mihriyāyil D
11 irigenden A: om P D
12 bindi A: tiz leşkere "Bin" diyü ḫaber oldı P: **ezeg idi ne qadar leşker varsa bindiler D**
13 Mihribānöz: Mihribānöz: erişdi P: Mihriyāyil A D
14 didi A P: Mihriyāyil Seyyide didi D

oq sapdılar. Seyyid bir gez na'ra urdı ḥamle qıldı. Mihribānōz[1] Seyyide beraber
geldi süñü ḥavāle qıldı. Seyyid tāziyāneyile redd eyledi[2]. Geldi kim geçe bir qılıc urdı.
Mihribānōz qalqan dutdı. İki pāre oldı. Başın şavmadı[3] ışığına doqındı
eglenmedi sinesinde çaqdı[4] eyer qaşına degin iki pāre eyledi.[5] Leşker
anı gördi şındı. Çoq kāfir qırdı.[6] Yine [P43a] döndi 'Abdü's-Selāma geldi.
Yüz yire urdı Seyyide du'ālar eyledi. Ol qırılan qavmuñ atların tonların
aldılar revāne oldılar. Günlerde bir gün[7] Malāṭiyyeye yitişdiler sunnīler qarşu
geldiler. [P1 60a] Seyyid birle ve 'Abdü's-Selām birle görişdiler şāzılıqlar eyledıler
'Abdü's-Selām Seyyidüñ ḥikāyetlerin bir bir şerḥ eyledi. Qarnası du'ā
qıldılar. Nevrūz-ı Bānū daḫı müslimān oldı. Dügünler eyledıler qızı 'Abdü
's-Selāma virdiler. Bir zamān böyle geçdi 'ālemlere Seyyidüñ eyü adı toldı.

A 76

Dükeli 'ālem Seyyide muḥibb oldılar.[8] **Ez in cānib**[9] P43a Ṭarsūs şehrinde bir gün
ulular[10]
otırmuşlarıdı geçen pehlevānları söyleşdiler ki fulān ḫoş pehlevāndı. Naṣr-ı
Ḥabbāb Seyyidi añdı eyitdi: "Bu zamānda şimdi Seyyid Baṭṭāl gibi pehlevān
yoqdur" didi. Medḥūr[11] [P1 60b] dirleridi bir gişi vardı. "Eger[12] Seyyid sen didügüñüse
benüz daḫı atası qanın almarmışdur. Anuñ atasın Mihriyāyil öldürüpdürür.
Anlar üç qardaşlardur ikisin öldürdi ol ki aşlıdur yavuz kāfir mel'ūndurhenüz anı
öldürmedi." "Ol kimdür?" [P43b] didiler. Eyitdi: "Mihrāndur" didi.
Çün Muḥammed bin Fellāḥ Seyyidi ğāyet severdi eyitdi: "Mihrām ben depeleyeyin
Seyyidüñ 'işqına." Durdı yirinden atına bindi 'azm-ı Ma'müriyye qıldı. Üç gün
gitdi. Bir gün giderken bir atluya şataşdı[13] selām virdi eydür: "Qanda gidersin?"
Eyitdi: "Ma'müriyyeye giderem." Muḥammed eyitdi: "Ben daḫı anda giderem" didi. Ol
şḥş
eyitdi: "Hā zinhār sāqın kim Mihrān seni öldürür emān virmez" didi.
Muḥammed eyitdi: "Ben daḫı anı isterem ki başın kesem" didi. Gebr eyitdi: "Ol Mihrān

1 Mihriyāyil A D
2 redd eyledi A D: çarpı virdi süñü pāre pāre oldı P
3 şavmadı A: şavamadı P
4 sinesinde çaqdı A: om P D
5 eyledi A: oldı P: qıldı D
6 çoq ... qırdı A D: çoqluq kāfir depelendi qırdı P
7 günlerde bir gün A P
8 Ulu kişi du'āya qāyim oldılar P: om A D
9 ez in cānib A: **Rāvīyān-ı Kühne rivāyet iderler kim meger** P: (blanc space,2/3 of a line) D
10 ulular A: begler ulular ccm' olup P
11 Medḥūr A: Meḏḥūr P
12 eger A D: eydür eger P
13 şataşdı A: uğradı P D

sen didügüñ er degüldür" didi. El urdı yanından [D45a] qılıc çıqardı Muḥammede ḥavāle
eyledi. Muḥammed men' eyledi. Muḥammede daḫı nevbet degdi bir qılıc urdı kāfiri iki
[P1 61a] pāre

A 77

eyledi. Andan gitdi bir deyre geldi qapusı[1] bağlıyıdı. Bir su kenārında qondı abdest
aldı namāz qıldı. Çünki namāzdan fārığ oldı nāgāh deyr damından bir maḥbūbe
yüz gösterdi. Ayuñ on dördine beñzer ṭām kenārına geldi, Muḥammedi gördi, çağırdı
ki "İy yigit ne gişi sin qandan gelürsin?. Şol arada ne dirlenecek yirdür. Eger quş bu araya
uğrasa perri dökerdür. Tiz git" didi. Muḥammed eyitdi: "Ben müslimānam." Dühter
eyitdi:
"Aduñ Muḥammed midür?" Eyitdi: "Ne bildüñ?" Qız eyitdi: "Ben Mihriyāyiliñ qızıyam
atamı Seyyid Baṭṭāl
öldürdi. [P44a] Bu gice düşümde Resūl ḥaḍretin gördüm müslimān oldum. Senüñ
ḫabertüñ
baña bildürdi eyitdi: 'Mihrānı Seyyid Baṭṭāl öldürür' didi. Bunda çoq
qızlar vardur" didi "pādişāhlar qızlarıdur. Maryam yolına girmişlerdür. Kimesneye
yüz göstermez üstlerine irkek siñek qondurmazlar" didi. Yuqarudan bir menḏil
şarqıdı içinde yimek. Eyitdi: "Tiz imdi yi de dur[2] git. Mihrān gelüp seni bunda
bulmasun. Yoḫsa emān virmez öldürür" didi. Muḥammed eyitdi: "Şimdi Mihrān
qandadur?" didi. Eyitdi: "Şol ṭağuñ öte yanında olur qırq quluyla" didi.
Muḥammed eyitdi: "Eger ben Mihrānı [P1 61b] öldürürsem sen benüm ola mısın?" didi.
Eyitdi:
"Beni ḥaḍret-i resūl safīa virüpdürür.[3] Ben senüñem.[4] Eved Mihrāmı Seyyid depeler"

A 78

didi. Muḥammed qıza vidā' qıldı atına bindi revāne oldı. **Ez in cānib** çünki
Muḥammed gitdi yāranları perişān oldı ḥikāyeti Seyyide bildürdiler. Seyyid
atına bindi revāne oldı ol deyre geldi. Qız Seyyidi gördi Muḥammedüñ ḥikāyetin
ve gendüsüñ müslimānlığın bir bir ḥikāyet eyledi. Eyitdi: "İy pehlevān
tiz iriş Muḥammede yoḫsa Mihrān-ı mel'ūn bir elem irişdürür" didi.
Seyyid tiz bindi revāne oldı. **Ez in cānib** çünki Muḥammed bir iki
depe aşdı çıqa geldi. Gördi bir şaḥra ortasında bir qızıl çadır qurılmış.
Qarşusına günlik dutulmış [P44b] bir zerrīn kürsī qonuşlar Mihrān oturur. Od

1 qapusın A
2 yi de dur A: yi daḫı tiz tiz ṭur P: yi daḫı dur D
3 virüpdürür: viripdürür A: virüp turur P
4 ben senüñ ven P1

yaqmışlar av etinden kebāb iderler. Bu mel'ūn içer[1] qırq quḥ yarağıla
qarşusında dururlar. Qaçankim Muḥammedi gördi vay ki qaqıldı. Bir qulın viribidi
[P$_1^{62a}$] eydür: "Tiz var şol gelen gişinüñ başın kes benüm qatuma getür" didi.
Ol qul bindi Muḥammede qarşu vardı geldi eyitdi: "Hay kimsin?" diyüp
elindeki qılıc ḥavāle qıldı. Muḥammed men' eyledi bir qılıç urdı iki pāre eyledi.
Bir daḫı bir daḫı yidisin depeledi. Mihrān āh eyledi "Bere[2] qomañ" didi. Otuz üç
gişi ḥavāle oldılar ortaya aldılar Muḥammed tekbīr getürüp ḥamle qıldı. Yigirmisin de[3]
A 79
depeledi qalanı qaçdı. Mihrān tiz duru geldi atına bindi. Gürzin eline aldı
qarşu yöridi ezderhā[4] gibi egerdi. Muḥammed anı gördi gendüden ümidin
üzdi[5] eyitdi: "Ben ḥaste yorulmış ne qılayım bu mel'ūne?" didi. Münācāt
qıldı resūl Allāhı şefi' getürdi. Oldı kim Seyyid çıqa geldi. Gördi kim Muḥammed
Mihrāmla muqābil olmış. Çünkim Mihrān ğaḍabıla yitişdi bir süñü
urdı Muḥammedi getürdi atından yabana atdı. Diledi kim döne işin tamām qıla. Seyyid
bir na'ra vurdı ki asumān-ü[6]-zemin ditredi. Mihrān serāsime oldı gendüzin[7]
[P$_1^{62b}$] dişirince[8] Seyyid yitişdi eydür: "Yā la'īn elüñi cek andan ki [P^{45a}] herīfüñ uş
benem" didi. La'īn eydür: "Al imdi ol yidüği armāğāndan sen daḫı" diyüp
elindeki süñüyi ḥavāle qıldı. Seyyid men' eyledi. Geldi kim geçe sağ ayağın
üzerüden çıqardı, Aşqara[9] mehmūz urdı, bir puşt[10] sinüsinde şöyle
urdı kim iki ayağı üzerüden çıqdı at şağrısına depesi üstine mu'allaq
yıqıldı. Örselenü durınca sıçradı sinesine çıqdı. Mihrān gözin açdı Seyyidi
gördi eydür: "Kimsin?" Seyyid eyitdi: "Benem Seyyid Baṭṭāl Ğāzi. Tiz[11] imān
'arḍa qıl yoḫsa başuñı kesdüm" didi. La'īn herzeye başladı başın gövdesinde[n]
A 80
cüdā qıldı. Muḥammed geldi Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid Muḥammedi iki gözinde
öpdi. Mihrān
başın, ol qullarıñ yarağın aldılar deyre geldiler. Qız qarşu çıqdı Seyyidüñ

1 šarāb içer P$_1$
2 bere P
3 daḫı P P$_1$
4 yöridi ... egerdi A: geldi eyidi Hāy kimsin diyüp elindeki qılıç ḥavāle iken Mihrān şaşırdı la'īn egir egir egirdi P: yörüdi ejderhā bigi egerdi P$_1$
5 kesdi P$_1$
6 asumān-ü zemin P: asumān-i zemin A
7 gendüzine geldi P$_1$
8 dişirince A: devşirince P
9 Aqqara A: 'Aqqara P
10 püşt pāy P$_1$
11 tiz : tiz A

ayağına düşdi. Qırq daḫı[1] qızlar varıdı geldiler Seyyidüñ öñinde qamusı müslümān
oldılar. Meger kim[2] qırq sunnī müslimān ol deyrde ḫabisdeyidi.[3] Qızlar eydi virdiler
vardılar[4] çıqardılar ol[5] qırq yigide virdiler. [D^{46b}] Mihrānuñ [P$_1^{63a}$] bir oğlı varıdı İlyās[6]
adlu.
Deyre geldi müslimān oldı. Seyyid anuñ adın İlyās-ı Rūmi qodı. Çoqluq
māl çıqardılar deyrden. Seyyid hep üleşdürdi[7] bir ḥebbesin qabūl itmedi.
Andan sürdiler Ṭarsūsa geldiler Hüseyin bin 'Aliye ḫaber oldı qarşu
geldiler Seyyid birle görişdiler. Aldılar şehre geldiler yimege içmege meşğūl
oldılar[8]. [P^{45b}]
Ḥikāyet-i Sünbāṭdur. Bu räviler şöyle rivāyet iderler kim[9]
Bir gün Seyyid yāranlarıla otururdı ğavğā oldı toz qopdı. Seyyid
"Ḥikāyet nedür?" didi. Ḥüseyin eyitdi: "Yaqın yirde bir qal'a varıdı ḫarābdı
bir kāfir[10] Sünbāṭ dirleridi geldi 'imāret eyledi.[11] Qatında bir ḫarāmi
vardur[12] yolları kesdiler. Vaqtıā gelür bizüm vilāyeti vurur yaqar. Kimse aña
cevāb virmez" didi. Seyyid eyitdi: "'In şā'allāh anuñ şerrin bu iqlimden
def' idem" didi. Tiz[13] nāme yazdılar [P$_1^{63b}$] Malāṭiyyeye bildürdiler gendü ḥikāyetin
A 81
ve qal'a ḥikāyetin. Çün nāme Emīr 'Ömere degdi oqıdı şād oldı. Aḥmed-i Ṭurrān[14]
ve 'Abdü'l-Vehhābı ve Cu'deyi dört oğlı birile ve 'Abdü's-Selāmı ve Ṭevābūli
ve Cüneyd bin Sa'īdi ve Naşır Ḥabbāb<i> üç yüz yigid Seyyide gönderdi.
Bu ṭarafdan Ḥüseyin bin 'Alī yüz gişi aldılar Seyyid birle[15] 'azm-ı Sünbāṭ qıldı.
Geldiler gördiler bir on [D^{47a}] bin qadarı[16] fireng qonmışlar otururlar. Seyyid bu yüz
gişiyi dört baḫş eyledi yigirmi beşer[17] dört yirden. Dün buçuğında davūlbāz urdılar

1 melekzāde add P: om A
2 Meger kim P : om A
3 maḥbūs varıdı ol P
4 vardılar P: om A
5 ol: ol qızları ol P
6 İlyūn A: İlyān P: Ilhūm D46b
7 çoqluq ... üleşdürdi A: Ol deyrde çoqluq māl ve ḫazine varıdı Baṭṭāl ğāzi hep çıqarıb üleşdürdi P: Ol deyrden çoqluq māl çıqardılar Seyyid hep üleşdürdi D
8 oldılar A P D: oldı bunlar şāzılıqda qaldılar bir zamān böyle qaldı 'ālem mütevvver oldı P$_1$
9 Ḥikāyet ...kim P$_1$: om A: Ez în cānib rāviler şöyle rivāyet qılurlar kine zeqer P: <Ez în cānib> D
10 varıdı ... kāfir : bir ḫarāb qal'a varıdı anda bir kāfir turaqlanıb P
11 'imāret eyledi A: qal'ayı yapdı 'imāret eyledi P
12 ḫarāmi vardur A : bir qaç ḫarāmiler eklendiler P
13 tiz A
14 Aḥmed-i Turrān P: Abmer-i Turrān A
15 aldılar ... birle P: aldılar Seyyid A: aldı Seyyidile D:
16 bir on bin qadarı A: kim on bin P: on bin qadar D
17 yigirmi beşer P P$_1$: om A D

şeb-ḫūn qıldılar. Fireng belifledi[1] bir biri[2] qırdılar. Seyyid vaqtıḥ
larda bir na'ra vurdı kāfirler birbirin qırardı. İrteye degin ceng eylediler.
Ceng arasında Seyyid Sünbāṭa irişdi. Bir darbıla yıqdı. Üstine ġulū
qıldılar Sünbāṭı aldılar. La'în ayruq durmadı, qaçdı, qal'aya çıqdı, qapuyı
yapa qodı. Çerī şındı tār-u-mār oldı. On bin erüñ [P46a] mālların aldılar
bir yirde cem' eylediler. Seyyid yöridi qal'aya ṭolaşdı ki bir furṣat bula
qal'ayı ala. Bir yirde irdi gördi kim su gider. Ol suyı dutdı gitdi
Su geldi bir delüge döktüldi. Seyyid eyitdi: "Uşbu şu ḥişāra girür. Eger
cāre olursa [P1 64a] uşbundan çāre olur" didi. Anı bir yirde qodı ṭonların
A 82
çıqardı Allāha ṭevekkül qıldı. Ol su delüginden içerü girdi gitdi. Gide gide
su geldi bir şarnıca[3] dökildi. Seyyid dahı ol şarnıca düşdi. Ġāyet
şovuq şuyıdı ḫayli zaḥmet çekdi. Nazar qıldı nerdübānı gördi. Nerdübānı dutdı
daşra çıqdı. Yatsu vaqtiyidi. Birez durdı gördi bir qarı suya geldi[4] ağlayuraq.
Baqdı Seyyidi gördi düşdi 'aqlı başından gitdi. Bir zamāndan 'aqlı geldi
gözin açdı Seyyidi gördi. Meger bunuñ bir oğlı gitmiş,[5] Ḫudā-yi Te'ālā Seyyidi
anuñ şuratında gösterdi. Eydür: "İy cānum oğul Nevẕer[6] qandayıduñ?"
eyitdi: "Söz vaqti degül. [D47b] Üşidüm beni eve ilet ḫastayam. Ve hem dahı kimseye
dime" didi. Eve[7] iletdi eydür: "Başur[8] yatayım biraz" didi. Seyyid yatdı
qarı bulduğı nesneleri Seyyidüñ üstine[9] örtdi qapuyı bağladı[10]. Seyyid
biraz uyudı gendüye geldi eyitdi: "Ana qarnum acdur nesne getür yiyeyim"
didi. Qarı tiz durdı [P1 64b] yumurda bişürdi üzüm bekmez getürdi. Seyyid yidi
qarnın ṭoyurdı daşra çıqdı. Qarınuñ oğlınuñ ṭonların giymişdi.
Sürdi Sünbāṭı la'ïnüñ sarāyına geldi. Gördi ki içmiş mest olmış lāflar
urur [P46b] eydür: "İrte aşağa ineyim ne Baṭṭālı qoyayım ne anuñ ḫalīfesin
A 83
qoyayım. Her ki elüme girürse öldüreyim.[11] Görin[12] Baṭṭāl teñrisi baña neyler"

1 belifledi A: ṭbelgeldiṭ P: baññadılar irteye degin D; begleri P1
2 bir biri: bir bir A: irteye degin birbirin D P
3 ḫavda P1
4 gelür P1
5 gitmiş A: varıdı gitmiş P: gitmişidi D
6 Nevẕer A: Nāvzer P: om D: om P1
7 eve A: alda ive P
8 başur: bastır P:
9 bulduğı ... üstine A: bulduğun Seyyide P: bilduğın üdi ki D
10 eydür ... bağladı: om P1
11 öldüreyim A: qılıçdan geçüreyim P
12 Görin A: Göreyim P

didi. Mest olmışıdı yatdı uyudı. Qulları ṭağıldılar. Seyyid bir ḫalvet yirde
qaldı ṣabr eyledi[1] 'ālem ağyārdan ḫālī oldı Allāha ṣığınup Sünbāṭıñ
üstine geldi. Başı ucında bir bindi[2] qılıc varıdı. Ol dahı[3] Sünbāṭı uyarıdı.
La'în gözin acdı eydür "Kimsiñ?" Seyyid eyitdi: "Menem Seyyid Baṭṭāl Ġāzi.
Tiz īmān getür[4] yoḫsa sen bilürsin" didi. Mel'ūn dileği kim çağıra. Boğazın
dutdı qomadı kim çağıra. Berk boğazladı götürdi[5] qal'a qapusına getürdi. Qapuda
qırq gişi varıdı qapusı sarḫoş yatmışlar.[6] [P1 65a] Ḫancer çıqardı bağların[7] kesdi.

Empty space for miniature (seven lines).

A 84
Qapunuñ kilidin ṣıdı qapu öñine çıqdı bir gez na'ra vurdı rad'ivar ḫayqırdı[8]
Sunnīler işitdiler bindiler segirtdiler.[9] Qa'la qavmı[10] birbirine ṭoqındı.
Sünbāṭ mel'ūnı dine[11] da'vet qıldı. Çāre olmadı qapunuñ öñinde [D48a]
berdār eyledi. İrteye degin qılıç yürütdiler[12] çünki irte oldı Malāṭiyyeden
üç yüz ğāzi çıqa geldi. Gelüp Seyyidüñ eline öpüp görüşdiler. Qal'anuñ
feṭḥine ġāyet şād oldılar. Çoqluq[13] māl buldılar ğāzilere baḫş eyledi[14]
Sünbāṭıñ qızın[15] Seyyid Ḥüseyin bin 'Aliye virdi. Qal'ayı dahı yıqup ḫarāb
qıldı.[16] Andan Malāṭiyyeye geldiler bir zamān böyle qaldı..[17] [P47a] Şöyle oldı kim
Rūmda Seyyid qorqusından[18] qaysar uyqu uyumazdı.[19] **Ḥikāyet-i Sa'īd**[20]
Rāviler şöyle rivāyet iderler kim meger[21] **bir gün yāranlar cem'**

1 qaldı ṣabr eyledi A: ṭurırdı qaçan kim P
2 bindi:bindi A: bindü P
3 varıdı ... dahı A: tururdı aldı P
4 getuur A: 'arḍa qıl P
5 Boğazın ... götuurdi A: berk boğazın ṭutdı q. k.ç. elini qafasına bağlada P
6 serḫoş yatmışlar A: serḫoşdı P
7 başların A: qamusınuñ başın P
8 na'ra ... ḫayqırdıA: eyle ḫayqırdı kim ra'dıvār zemin-i āsumāna ḫevlānāk zelzele düşdi P
9 işitdiler bindiler segirtdiler A: Baṭṭāluñ na'rasın işidüp ṭiz atlarına bindiler erişdiler P
10 qavmı A: ḫalqı P
11 dine: dine A P
12 yürütdiler çünki A: yürütdi frenk leşkerin qırdılar P
13 Çoqluq A: bi-nihāyet P
14 baḫş eylodi A: üleşdürdiler P
15 Sünbāṭıñ qızın A: meger bu Sünbāṭ-i la'ïnüñ bir maḥbūbe qızı varıdı P
16 qıldı A: eylediler P
17 Andan ... qaldı A: Andan gine 'azm-i Malāṭiyye qıldılar, geldiler. Bir zamān anda qaldılar yemekde içmekde P
18 qorqusından A: ḫavfından P
19 Bunlar yimekde içmekde dür aöd D: Bir zamān şöyle qaldı 'ālem münevver oldı add P1
20 Ḥikāyet-i Sa'īd P1: om P
21 rāviler ... meger P P1: om A: <ez in cānib> D

olup oturmışlarıdı nāgāh bir pīr qapudan ağlayu zārılıqlar idüp
içerü girdi. Seyyid öñinde yüz yire urdı[1] çoq zārılıqlar eyledi Seyyid eyitdi: [P$_1^{65b}$]
"Pīr divşür gendüzüñ[2] ḥālüñ nedür eydi işidelüm ağladuğuña sebeb
nedür" didi.[3] Pīr eydür "Yā Seyyid benüm iki oğlum varıdı birisi Muḥammed ve birisi
Sa'īd. Ġāyet dilāverler idi nāgāh belürsüz oldılar[4] bilmezem nice
oldılar. Pīr gişiyem qorqaram ecel irişe didār[5] qiyāmete qala"didi

didi ağladı. Seyyid ve oturan begler dükelisi melūl oldılar, özleri köyündi,
ağlaşdılar. **Meclis-i sevvūm**[6] Seyyid eyitdi: "Yā pīr sen bunda durğıl tā
ben gelince. Ben senüñ oğlanlaruñ isteyü gideyin" didi. İn şā'allāh ki ele
getürem" didi. Cāme mübeddel qıldı Aşqara süvār oldı 'azm-ı Rūm qıldı.
Gice Şemmās deyrine irişdi. Ol gice Şemmāsıla şoḥbet qıldı. Şemmās eyitdi:
"Qancaru gidersin?" Seyyid ol pirüñ ḥikāyetin şerḥ eyledi. Şemmās eyitdi:
"Pehlevān anlar Maşţırānda maḥbūsdur. Anda bir qal'a vardur.
Şem'ūnuñ oğlı Ġaḍbān dirler. Bir yavuz mel'ūndur. Ḫayli zamāndur ki
her qanda bir sunnī müslimān bulursa ya öldürür veyā ḫōd dutsaq ider.
Dünki gün anuñ ḥikāyetin baña bir ruḥbān [P^{47b}] eydi virdi. Seyyid
çünkim [P$_1^{66a}$] işitdi Şemmāsa vidā' qıldı revāne oldı. Bir gün
qal'a[7] yanında bir çeşmesāre[8] irişdi gice anda yatdı. Şabāḥ oldı gördi ki
qal'adan ḥalāyıq bölük bölük indiler giderler. Seyyid ilerü vardı
birine şordı ki: "Qancaru gidersiz?" Eyitdi: "Uşbu dağuñ üstinde bir deyr
vardur. Anda üç gün sinōd iderler qāmu yirlerden gelürler. Şem'ūn

oğlı Ġaḍbān daḫı anda gelecekdür. Çoq Muḥammediler esīr olmışlardur ol
deyrden anları daḫı çıqarurlar dürlü dürlü 'azābıla öldürürler" didi.
Seyyid çünkim ol ţarafa revāne oldı geldi gördi kim bir deyr qal'aya beñzer,
aq mermerden yapılmış, bir demür qapusı var. Deyrüñ öñinde Tārīyūn
ve Ġaḍbān çadırlar ve sāyebānlar qurmışlar 'iş ider. Seyyid daḫı
arqada bir ağac dibinde qondı. Aşqarı bir yirde gizledi gendüsi deyre geldi.
Aḫşama degin ṣabr eyledi. Aḫşamın kemend atdı deyr ţarımna

1 urdı A: qodı P
2 gendüzüñ A: 'aqluñ P
3 eydi ... didi A: eyit. Sebeb nedür? Niçün zārılıqlar qılursın? P
4 Hiç add P
5 qorqaram ... didār A: ecel erişe diyü qorqaram ḥasret P
6 meclis-i sevvūm A: om P D P$_1$
7 qal'e: bir q. P$_1$
8 çeşmesāre P$_1$: çeşmesāre A

çaqdı aşağa indi teferrüc eyledi ḫāne ḫāne[1] yöridi. Geldi bir demür [P$_1^{66b}$] qapu ber-
kinmiş, zindānıdı. Seyyid qulaq urdı [D^{49a}] iñildi işitdi. Her biri gendü canlarından
ümiżi üzmişlerdi eydürleridi: "Dirīğā kāfirlıqda öldüsedüz yarın çaqarurlar
her birümüzi bir 'azābıla öldürürler" diyüp [P^{48a}] zārılıqlar iderleridi. Seyyid
eyitdi: "Ilahī 'ināyet senden" diyüp ol demür qapuya yapışdı. Quvvet
eyledi, çaldı, qopardı. Gördi qarañulıq qılıçdan od qapdı. [2] Tiz müm yaqdı
içerü girdi. Gördi kim yitmiş iki gişidür elleri ve ayaqları demürde. Qaçan kim
Seyyidi gördiler şād[3] oldılar. Seyyid gendüyi bildürdi sevindiler. Seyyid

bunlaruñ bendlerin götürdi aldı deyrden bir bir aşağa indirdi. **Bu ţarafdan**
Ġaḍbāna ḫaber oldı Şemmās bin Qaysar[4] geldi diyü qarşu vardılar. Yüz otuz
biñ er geldi Ġaḍbānıla görişdi. Qondurdılar yimege içmege meşġūl
oldılar. 'Alā 's-ṣabāḥ ḫaber oldı kim bu gice esīrleri ḫalāṣ itmişler
[P$_1^{67a}$] diyü. Şemmās melūl oldı eyitdi: "Kimse itmedi illā Baţţāl" didi. Ol dem
Seyyid qarşusında ḥāḍır dururdı, ileri yöridi, eydür: "Müzāvend Seyyid
Baţţālı qal'a-ı Sünbāţda öldürdiler. Ben de ḥāḍırdum eved kimseye dimezler"
didi. Bu söz Şemmāsa ġāyet ḫoş geldi. Biñ qızıl buyurdı Seyyide
virdiler. Şemmās eyitdi: "Diñ imdi 'iş idelüm çünkim Baţţāl
öldi, bu qadar leşkerile ineyim ne Şāmı qoyayım ve ne Ḥicāzı ve ne ḫalīfeyi,
dükelin oda urayın" didi. Ol şāzlığıla çoq içdiler sarḫoş
olup yatdılar. Ol gice Ġaḍbānı aldı ol yitmiş iki gişinüñ qatına
iletdi bıraqdı. İrte Şemmās Ġaḍbānı [D^{49b}] istedi bulmadı eyitdiler: "Müzā-
vend şikāra gitdi" Şemmās eyitdi: "Qanqı[5] ţarafa gitdi?" Eyitdi: "Uşbu yaña".
Şemmās elli qul birle [P^{48b}] bindi. Seyyid [P$_1^{67a}$] öñlerince[6] aldı ol dereye getürdi ki

Ġaḍbānı getürmişdi. Yitmiş iki müslimānlar çıqa geldi elli qul birle
Şemmāsı pāre pāre eylediler. Ġaḍbānı daḫı öldürdüler. Andan bindiler
geldiler dün içinde bu çeriyi şebḫūn qıldılar. Seyyid çağırdı ki
"Benem Seyyid Baţţāl-ı Ġāzi." Muḥammed çağırdı ki "Benem 'Abdü'l-Vehhāb Ġāzi."
Sa'īd eyitdi: "Benem 'Abdü's-Selām." Her biri bir ġāzi adın yād qıldılar
ḥamle qıldılar. İrteye degin ol çeriyi bir bir qırdılar. Çünkim irte

1 ḫāne ber ḫāne P$_1$
2 qapdı: çaqdı P$_1$
3 şād A: şādmān P
4 Şemmās bin Qaysar: Şemmās-ı A: Şemmās bni qaysar P: Şemmās D: anılı Şem'ūn P$_1$
5 qanġı P$_1$
6 öñlerince A: öñlerine düşüp P

oldı gördiler kim Şemmās ölmiş Ğāḍbān ölmiş çeri sındı ayruq durmadı.
Çoqluq adam qırdılar mālların aldılar ol deyri oda yaqdılar.
Mubālağa māl alup döndiler gitdiler. Malāṭiyyeye yaqın varıcaq
ol yigitler destūr aldılar maqāmlu maqāmına gitdiler. Seyyid
Muḥammedi Sa'idi aldı bile geldi. Bī-çāre qocacuq oğlanların görüp
şād oldı. Seyyide çoq du'ālar eyledi. Seyyidüñ fetḥin işidüp
ve Şemmāsi öldürdügin bitide yazdılar. Muḥammedi ve Sa'idi ḫalīfeye
viribidiler. [P_1 68a] Cün ḫalīfe işitdi şād oldı. Bu ḫaberi Şām vilāyetine
bildürdiler illerde şāzlıqlar qıldılar. Yine ḫalīfe bitinüñ cevābın
A 89
ağır bahalu donlar birle Seyyide viribidi. Eyitdi: "Hā zinhār ğāfil olmañ.
Eger qayşar [P^{49a}] ḥareket idecek olursa baña dahı bildürtüñ." Üşde bunlar
qaldı yimekde içmekde.[1] **Ez īn cānib**[2] çünkim qayşar oğlanları ḥikāyetin
işitdi götürdi gendüyi taḫtdan aşağa atdı feryād eyledi. Sacın
saqālın yoldı, qırq gün qara geydi, taḫta oturmadı. Bir veziri varıdı
Aqraṭīs[3] adlu. Anuñ bir qızı varıdı[4] adına Bayḍa dirlerdi. Ol
cāzulıq bilürdi. Qayşaruñ qatına geldi eyitdi: "Şāhā benüm qızum qaravaşuñ[5]
eydür: [P_1 68b] 'Beni viribiñ[6] varayın Baṭṭāluñ başın keseyim' dir" didi. Qayşar eyitdi:
"Eger eyle idecek olursa ben dahı oğluma virem gelinim ola" didi.
Şehir içinde bir Cuhūd varıdı Yamlīḫā dirleridi. Anı qığırdılar düzdiler
tācir resmine. Çoq armağānlar virdiler. Qızı aña virdiler. Aldı Malāṭiyyeye
geldi armağān diyü Baydayı Baṭṭāla virdi. Ulularuñ her birine ḫāllü
ḫālince armağān virdi. Gendü bir kārvān-sarāyda qondı[7]. Gözedür ki[8]
qızuñ elinden bir iş gele. Dāyim adam viribir ki "Ne vaqti[9] kim bir iş
ide sen baña ḫaber idesin. Ben seni yine alam gidem" diyü qavl eylemişdi.
A 90
Seyyid dahı qızı gördi gönline ğāyet ḫoş geldi dāyim qatına qığırdı
zevq iderdi. Bir gice yanında yatırken Seyyide qaṣd eyledi ḫancer

1 üşde ... içmekde: çünkim ḫalifenüñ nāmesi yetişdi oquyup şād oldılar. Bir zamān böyle qaldı P_1
2 Ez īn cānib A: Qıṣṣa-yi Vezīr Cāzū. Rāviler rivāyet qılurlar kim P: Room for heading D: **Ḥikāyet-i Bayda Cā dū** . Rāviler söyle rivāyet iderler kim P_1
3 Aqrāṣis adlu A: Āqrāṭis adlu D: Aqarāṭis adlu P_1: om P
4 anuñ ... varıdı A D: bir qızı varıdı, left margin P49a
5 qaravaşuñ: om P_1
6 viribiñ A D : veribiñ P: viribin P_1
7 qondı A D P_1: kirā dutup olurdı P
8 gözedurdugi P_1
9 vaqti: vaqū A: vaqt P D P_1

çeküp üstine geldi. Seyyid ḫaydı bir yumruq [P^{49b}] urup aqdardı diledi kim öldüre. Qız
Seyyidüñ ayağına düşdi īmān 'arḍa qıldı müslimān oldı. Me'lūn Yamlīḫā
duydı mālın yirinde qodı qaşdı. [P_1 69a] İstediler bulmadılar. Qırq yük altun gümiş
varıdı Seyyid ḥebb ğāzilere üleşdürdi. Yine şāzlıqlar eylediler. Seyyidüñ
[D^{50b}] iki oğlı oldı. Birisiniñ adı 'Alī. Zeyneb ḫatundan oldı, ve birisiniñ
adı Nezīrdür,[1] qayşar qızı Meh-Pīrūzdan oldı. Seyyid bunlarıñla
şāz u ḫurrem. **Ez īn cānib** Yamlīḫā qayşar qatına geldi ḫikāyeti eydi
virdi. Ğāyet melūl oldı eydür: "Şunuñ gibi maḥbūbe qız oğlanıla qırq
yük altun gümiş borcum varımış viribidüm[2] qurtuldum" didi çoq ağladı.
Bunlar bunda tedbirde,[3] *Bizüm qışşamuz geldi* Seyyid Ğāziye.[4] Bir gün Seyyid
yāranlar birle oturmışlardı. Tevābül bir pīr getürdi. Pīr içerü girdi
selām virdi. Emīr 'Ömer çünkim pīri gördi bildi eydür: "Yā 'Abdü'r-Raḥmān nitesin?
Ḫayli zamāndur ki qatımuza gelmedüñ. Qandayıdıñ?" didi. Pīr eyitdi: "İstanbulda-
A 91
yıdım" didi. Emīr 'Ömer eydür: "Qayşardan ne ḫaber?" Eydür: "Qayşar üç ay tamām
taḫta oturmadı ata binmedi. Tāriyūn geldi Şemmāsdan ve Ğaḍbāndan ötüri
çoq [P^{50a}] ağlaşdılar. Tāriyūn[5] eyitdi: "Şāhā ağlamağıla iş bitmez. Benüm şimdi elüm
altında yirtmiş pāre qal'am vardur seksen biñ gişi atı donlu gendü
donlu yaraqlu.[6] [P_1 69b] bunca qal'a ve bunca biñ gişiyile Baṭṭāl qorqusından bir şehirden
bir şehre kimse varmaz kārbān yörimez. Baṭṭāl öcinden[7] vilāyet[8] qızlıq
oldı. Bir oğlan çıqdı Meşīḥüñ yüzi suyın yire dökdi. Ne buyurursın
bize ne ögüt virürsin? Nice idelüm? Buyursañ yörisevüz bir iş icün dutsavuz
dādumuzı Seyyidden alsavuz" didi. Qayşar eyitdi: "Ben qorqaram mābāzā ḫalīfeleri
birile bineler Rūmı tamām at ayağı altında pāyumāl ideler" didi. Tāriyūn[9] çünkim
anı işitdi [D^{51a}] qayşara qaqıdı yigirmi biñ erin aldı gendü maqāmına geldi.
Anda deñiz kenārında bir köşk yapdurdı, anda olur. Yigirmi biñ er aşağa ve
yuqarı şaldı kim Seyyidi ele getüreler. İki biñ sunnī müslimān depelemiş ola.
Herkesi kim öldürse ol köşk yöresinde ağaclar dikip durur aña asar. Ben

1 Nezīrdür: Beşīrdür A P D
2 viribidüm A: Baṭṭāla virdüm P: virdüm D
3 Bunlar bunda tedbirde A: üşde bunlar fikr qarañulıġında tedbirde P: om D: çünkim bunlar qaldılar ġam içinde P_1
4 Bizüm ... ğāziye A: om P D P_1
bu rāviler böyle rivāyet iderler kim meger add P: <ez īn cānib> add D
5 Tāriyūn ... Tāriyūn A P D: İliyūn P_1
6 yaraqlu leşkerimüz P_1
7 Baṭṭāl öcinden A: om P D
8 vilāyet A: il vilāyet P
9 Tāriyūn P: İliyūn A D P_1

bunları duydum geldüm size ḫaber getürdüm ki Seyyid bu yıl ol yaña 'azmi qılmaya
A 92
mabāẕā ki ele gire" didi. Seyyid bu ḫaberleri işitdi ol gice tonların degşürüp
tevekkül Allāha qıldı, Aşqara süvār olup 'azm-ı Rūm qıldı. Ol gice gitdi
irtesi Şemmās deyrine irişdi. Aḥvāli Şemmāsa bildürdi. Şemmās eydür:
"Müşkil işdür yalñuz [P_1 70a] varma, yine dön" didi. Seyyid eyitdi: [P 60b] "Çāre yoqdur
elbette
varsam gerek" didi. Ni'met getürdiler yidiler şabāḥ namāzın qıldılar. Seyyid
anna bindi revāne oldı. Bir günden soñra deyre çıqa geldi. Ol ağaçları
gördi ki başlar aşılmış kimisi qurumış kimisi tāze. Seyyidüñ ḫayli
özi köyindi. İlerü geldi köşk qapusına qulaq urdı diñledi. Gördi bir
gişi çıqar geldi. Seyyidi gördi silāḥıyla Seyyidüñ ayağına düşdi.
Seyyid naẓar qıldı gördi kim Muḥammed bin Fellāḥdur. Seyyid eyitdi:[1]: "İy Muḥammed
bunda
neylersin?" eyitdi: "Ḫüẕāvend uşbu mel'ūni işitdüm ki müslimānlara
cezā qılurmış, geldüm kimse bulmadum,[2] sizi anları sandum" didi. Nāgāh Dihyān
İliyūnüñ atası çıqa geldi eydür: "Hāy siz kimlersiz ve ne [D 51b] qavmsız?" didi.
Seyyid eyitdi: "Sen kimsin?" didi. Dihyān gendüyi eydi virdi. Seyyid diledi kim
ḫamle qıla, Muḥammed dilek eyledi. Gendü qarşu yöridi bir süñü urdı aqdardı.
A 93
İliyūn kāfir [P_1 70b] çıqa geldi atasın şol ḥālde gördi[3]Muḥammede bir gürz urdı.
Qalqan dutamadı kitfine doqındı yıqıldı. Seyyid ḫamle qıldı. Bir gürz daḫı Seyyide
urdı. Men' eyledi, çekdi, gürzin elinden aldı, bir ḍarb urdı anıdan yıqdı.
Ol ṭurınca Seyyid sıçradı sinesine çıqdı. Saqālına yapışdı[4] gendüyi
bildürdi. "Tiz īmān getür müslimān ol [P 51a] yoḫsa sen bilürsin" didi. La'īn
duşnām-dād itdi. Seyyid gördi kim qābil degül başın gevdesinden
cüdā qıldı. Dihyān durdı qılıc çekdi qarşu yöridi Seyyidi çaldı. Seyyid
ṭığ-ı Daḫḫāki qarşu bıraqdı Dihyānuñ qılıcı pāre pāre oldı. Seyyid bir qılıc
urdı Dihyān iki pāre oldı. Muḥammed geldi başın kesdi. Seyyid buyurdı ol
ağaçlara asa qodılar. Oldı kim çeri çıqa geldi. Bir gezden ḫamle qıldılar qatı
ceng oldı. Nāgāh toz belürdi. Toz içinden islām şancağı[5] Tarsūs
begleri [P_1 71a] Ḥüseyn bin 'Alī çıqa geldi bilesinde Naṣr-ı Ḥabbāb ve 'Alī bin Hāşim.

1 eyitdi: superscript A
2 b.-madum: in margin by later hand A
3 after gördi: hemān sa'at P
4 Saqālına yapışdı A D P_1: saqālın eşek quyruğı gibi eline toldı P
5 islām şancağı A P_1: islām leşkeri D: om P P_1

Tarsūs yigitleri çıqan.[1] Ḫamle qıldı yigirmi biñ kāfir şıdılar qırdılar
bağladılar. Geldiler Seyyidüñ ayağına düşdiler Seyyidile görişdiler. Köşke geldiler,
on quyu buldılar, içinde müslimānlar, ḫalāṣ eyelediler. Çoqluq māl daḫı
A 94
buldılar aldılar. Köşki oda urdılar. Ol ağaçlardan başları indirdiler namāzların
qılup defn itdiler. Andan döndiler Tarsūs begleri Tarsūsa gitdiler. Seyyid Muḥammed
bin Fellāḥ Malātiyyeye gitdiler. Şol yire vardılar ki Mihriyāyüñ qızın
aldılardı. Anda gelicek Muḥammed ağladı eyitdi: "Pehlevān her bār ki bu aracuğa gelem
'āşıq oluram. Mihriyāyüñ qızı öldi siz bāqi oluñ.[2] Bir gün bu ṭarafa
şikāra geldüm idi uşbu yoldan dört atlu çıqa gekdi. Birine gözüm tuş
oldı. Gördüm [P 51b] qızımış. 'Aqlum başumdan gitmiş. Ben gendüzüme geldüm ayruq
bilmezem kimüñ nesidür[3]. Ol vaqtden berü gice gündüz gözüme uyḫu gelmez" didi.
Bunlar bu sözdeyiken dört atlu çıqa geldi. [P_1 71b] Birisi ilerü yöridi Muḥammede
sünü urdı, atından yabana atdı. Seyyid qaçıdı, ilerü yöridi, eydür: "Kimsin?"
Eyitdi: "Benem Yuḥannā bin Afşīn[4] sunni müslimānam. Sen kimsin?" didi. Seyyid
gendüyi bildürdi, Yuḥannā atından aşağa indi Seyyidüñ ayağına düşdi.
Eydür: "Pehlevān senüñ 'āşıqlaruñdanam. Ma'ẕūr dut ki bilimedüm" didi.
Seyyid birle görişdi eyitdi: "Uş bunlar kim görürsiz benüm ḫalāyıqlarumdur.
Ben göçkinciyem ḫargāh[5] nişinem. Biñ evüz qamumuz sunnilerdür" didi.
A 95
Muḥammed bu ḫalāyıqlara naẓar qıldı Seyyide eydür: "İy pehlevān gördügim bunlar
degüldür" didi. Seyyid Yuḥannāya eydi virdi Muḥammedüñ ḫālin. Yuḥannā eydür:
"Ḫüẕāvend
bunlar ṣaḫq virdügi ben quluñuñ qızıdur" didi. Seyyidi evine iletdi.
Ol ṭağ üstinde yaylada ḫoş [D 52b] şuvuq şular[6] cāyırlar çimenler.[7] Yuḥannā qonuq-
luq eyledi, qızı getürdi, Muḥammede 'arḍa eyledi. Muḥammed güft "Inest". Seyyid duḫter
rā
be-Muḥammed nikāḥ kerd. Si rūz ancā 'arūsi kerdend duḫter-rā be-Muḥammed
supurdend[8]

1 çıqan A: çıqa gelen P
2 bāqi oluñ A : daḫı sağ oluñ P
3 kimüñ nesidür A: kim ol qız kimüñ nesidür P
4 Yuḥannā bn-i Afşīn A: Yuḥannā bn-i Afşīn P: Yaḥya bn-i Aşqa P_1
5 ḫargāh A: şabrā P
6 arasında add P_1
7 çimenler P : om A
8 Muḥammed ... supurdand A: Seyyid qızı Muḥammede kābin idi. Seyyid Muḥammedi qırda anda qodılar gendüsi daḫı yedi gün anda yediler içdiler P: Seyyid qızı Muḥammede nikāḥ eyledi D

Seyyid yidi gün anda durdı, Muḥammedi anda qodı, gendüsi[1] Mālāṭiyyeye geldi. Sunniler
Seyyidi gördiler şād oldılar. Bir qac günden soñra Yuḥannā Seyyide geldi.
Mu'minler qarşu geldiler çoq 'izzet itdiler toyladılar. Andan[2] [P52a] ḫalifeye
viribidiler[3]. Ḫalife [P1 72a] dahı coq 'izzet eyledi ḫil'alladı dilnüvāzlıq idüp
yine gönderdi. Ez īn cānib[4] çünkim qayşar İliyünuñ ve Dihyānuñ
ölüleri ḫaberin işitdi gendüzinden gitdi. Nice qorqu düşdi içine.
Nāme[5] viribidi Seyyide "Bir iki pāre şehrüñ ḫāṣın saña[6]. Otur ayruq
bu ṭarafa gelme" diyü, zirā ki Seyyid qorqusından kimse daşra çıqmazdı. Rūm
vilāyeti gāyet quzlıq oldıydı. Kimse ekin ekemezdi. Çünkim Seyyide nāme geldi
A 96
Seyyid dahı rāḍi[7] oldı. İşde bir zamān böyle qaldı. Qayşar armağānlar
viribirdi ḫarācıdı ammā armağān diyü viribirdi[8]. Seyyid dahı ol bir
qaç pāre şehrüñ ḫarācın ḫāṣın alup müslimānları üleşdürürdi.
Ḥikāyet-i Qaytūr Abād[9] Bir gün
ġāziler Seyyid qatında oturmışlardı iki yigit içerü girdiler Seyyid öñinde
yüz yire urdılar ağladılar. Seyyid şordı ki "Ḫālüñüz nedür, neçün ağlarsız?". Ol
yigitler eyitdiler: "Biz qarındaşlarız şehr-i Sikenderiyyede ehl-i kelāmu 'llāhuz[10]
atamuz öldi biz ma'şūm qalduq. Atamuzuñ coqluq mālı qaldı. Atamuz 'ammumuzı
vāṣi dikdi ol mālumuzı cem' eyledi şimdi bize māl [P52b] gerek oldı ṭaleb iderüz
virmez [D53a]dürlü dürlü buhtānlar ider. İmdi şimdikiḫālde siz [P1 72b] den yik ṭayanacaq
kimsemüz yoqdur bize meded eyle" didiler ağlaşdılar. Seyyidüñ özi köyindi.
Tiz bir nāme yazdı şehrüñ ḥākimine kim "Biti varıcaq bu iki cuvānuñ 'ammusından
ḫaqların alıvresin bunlara ẓülm olmaya. Yine baña gelmelü itmeyesin yoḫsa
sen bilürsin" diyü. Nāmeyi bunlara virdi iletdiler oqıdılar. Ḥākim buyurdı mālların
virdiler. Bir qac gün bunuñ üstine geçdi. Bir gün ġavġā eylediler bir buhtān
urdılar ki bir ademi qaṣd itdiler ki öldüreler diyü. İkisin dahı dutdılar zindāna
A 97

[1] Muḥammed ... gendüsi A: Seyyid qızı Muḥammede Kābin itdi Seyyid Muḥammedi qızıla anda qodılar gendüsi dahı yedi gün anda yediler içdiler andan gitdi P
[2] Yuḥannā ... andan A: Yuḥanāyı P
[3] viribidiler A: gönderdiler P
[4] Ez incānib A: **Rāvīler bu rivāyet eylerler kim Baṭṭāl ġāzi İlyānı ve Dihyāni** P: (blanc space, l/4 of line) D
[5] nāme viribidi A: nāme yazup viribidi māyesinde eyitdi "Titi ü miti Lāt u Menāt Lāt ü 'izzet nār u nūra bizi bağışlasun üşde P
[6] saña A: aña vireyin atası cāniçün olsun P
[7] rāḍi D: rādı A
[8] viribirdi ... viribirdi A: ḫarāclar dāyim Seyyide virürdi P: ve ḫarāclar gönderür idi P1: om D
[9] Ḥikāyet-i ... Abād P1: om A: ez in cānib P: <ez in cānib> D
[10] kelāmu 'llāhuz A: Allāh oqurdıq P1

qoydılar. Bir gice zindānuñ kilidin sıdılar qaçdılar. Malāṭiyyeye gelürken bir yirde
yatdılar. Meger yaqında bir kāfir şehri[1] varıdı adına Qilimiyā dirlerdi
pādişāḫına Qaytūr bin Sāsān[2] dirlerdi. Bir qaç kāfir üstlerine
irişdiler Muḥammedi diyü dutdılar. Qaytūra[3] getürdiler buyurdı zindāna qoydılar.
Bir ay bunlar zindānda yatdılar. Bir gün Qaytūruñ[4] qızı zindāna geldi
teferrüclenmege.[5] Qāsımı[6] [P1 73a] gördi 'āşiq oldı. Dinine da'vet eyledi çoq şīveler
qıldı Qāsımı azdurdı. Birisintiñ dahı adı Mansūr idi anı dahı[7] söyleyü söyleyü dinden[8]
çıqardı ikisi dahı kāfir oldılar.
Bu ḫaber Qaytūra[9] bildürdiler vardı [P53a] qızın Qāsıma virdi. Bir qarındaşı dahı
ḫoş dutdı, adı Manşūrdı, anı dahı avradı.[10] Bir gün Qaytūr qatında otururken
Seyyidüñ erligin söylediler. Qaytūr çoq şikāyetler eyledi Seyyidden. Qāsım
ve Manşūr eyitdiler: "Nicedür eger biz varup Baṭṭālı öldürürsevüz" didiler.
Qaytūr [D53b] çoqluq nesne adadı bunlar dahı yine donların degşürdiler Seyyid
qatına geldiler. Du'ā qılup "Nāmeñi dutmadılar" didiler şikāyet qıldılar. Seyyid
qaqıdı, tüz Aşqara süvār oldı 'azm-i Sikenderye qıldı. Çünkim Qilimiyāya yaqın
irişdiler bir yirde qondılar. Seyyid yatdı uyıdı. Qāsım ve Manşūr durdılar Seyyide qaṣd
itmege[11]
A 98
qıyamadılar. Aşqarı aldılar Qaytūra geldiler eyitdiler: "Uş fulān yire getürdük
çerī virip dutsunlar" didiler. Qaytūr şād oldı buyurdı leşker
bindiler Seyyidüñ üstine geldiler. Meclis-i heftüm[12] Çünki leşker irişdi
ġalabeden Seyyid uyandı. Gördi kim leşker ortaya alnışlar. Atın ṭonın
istedi bulmadı. Silāḥi eyer qaşında berkinmişdi. Ah [P1 73b] eyledi eydür: "Gördüñüz mi? Ol iki gebr beni bunda getürdi ḫileyile" diyince, dört yanından
çerī qoyıldılar. Seyyid turı geldi bir gez na'ra urdı ḫamle qıldı. Bunlardan birin

[1] kāfir şehri A P: qa'ta D
[2] Qaytūr bin Sāsān D P1: Qaṭayūm bin Sāsān A: Sāmān P
[3] Qaytūra D P1: Qaṭayūra A: Qaṭyūra P
[4] Qaytūruñ P P1 D: Qaṭayūruñ A
[5] teferrüclenmege A: teferrüc itmege D
[6] Qāsim A
[7] birisiniñ ... dahı P: om A
[8] dinden: dinden A
[9] Qaytūra D P1: Qaṭūra A: Qaṭyūra P. All manuscripts preserve these readings in all further occurences of the word until the end of the story (A 100).
[10] bir ... avradı A: Manşūrı dahı ḫoş dutdı anı dahı avradı P1: qarındaşın dahı ḫoş tutdı anı dahı avradı P
[11] qaṣd itmege P: om A:
[12] Meclis-i heftüm A: om P D P1

aqdardı[1] atın donın aldı. Leşkeri birbirine vurdı bir elli altmış
qadar kāfir depeledi.. Küffārlar oq sapdılar ḫayli zaḫm urdılar. Qan çoq çıqdı aqdı.
Seyyid süst oldı. Kemendler atdılar Seyyidi dutdılar. Aldılar Qayṭūr
qatına getürdiler. Qayṭūr Seyyidüñ cemāl-i kemālin teferrüc eyledi ḫayrān qaldı [P53b]
eydür: "Ḫayf ki senüñ gibi er öle. Gel benüm yanuma gir seni ḫoş dutayın
qızım saña vireyin." Seyyid eyitdi: "Çoq söyleme Ḥaqq Te'ālā şöyle buyu-
rupdurur kim ben gerek tamām Rūm müslimānlıq qılam" didi. "İmdi sen daḫı
īmān 'arḍā qıl müslimān ol cānuñı ṭāmu odından qurtar" didi.

A 99

Qayṭūr güldi "Tiz bunı alduruñ Rūmdan bunuñ şerri gitsün" didi. [D54a] Bir veziri
varıdı Hām[2] adlu eyitdi: "Bunı sen qayṣara virip nice gerekse itsün. Anuñ
qatı düşmanıdur oğlanların [P1 74a] öldürüpdürür ve hem bunuñ yaranları çoqdur.
Hep 'ayyārlar dur māhāẕā saña bir ziyān degüreler" didi. Ve hem eyle itdiler.
Tiz[3] qayṣara nāme yazdılar viribidiler ḥikāyeti bildürdiler. Seyyidi zindāna
qoydılar. Bir gice Qayṭūr peyġamberi düşinde gördi. Görür kim qiyāmet qopmış
küll-i peyġamberler ve evliyālar ḥaḍret-i risāletden şefā'at isterler.
Qayṭūr daḫı gelür kim ya'nī[4] şefā'at isteye qovarlar. Resūl eydür:
"Yā Qayṭūr benüm oğlum Seyyid Baṭṭāl tiz quyudan çıqar öñinde müslimān
ol tā kim bugün senüñ başuña gelicek ben saña şefā'at idem."
didi. Qaṭūr uyandı dir dir ditredi. Manṣūr daḫı peyġamberi düşinde gördi
ikileyin[5] īmān 'arḍā qıldı. Durdı Seyyide geldi Seyyidi bendden çıqardı,
eline ayağına düşdi, çoq 'özürler diledi. Resūli gördügin ve qiyāmet
gördügin şerḥ eyledi. Seyyid Manṣūrı [P54a] nüvāḫt itdi. "Qayırmaz, olacaq iş
vardur [P1 74b] taqdīrde" didi. Seyyidi aldı evine getürdi ṭa'ām yidürdi. Seyyid eyitdi:

A 100

"Beni Qayṭūra ilet" didi. Aldı Qayṭūrnuñ sarāyına getürdi. Kemend bıraqdılar
yuqarı çıqdılar. Seyyid gördi Qayṭūr yalnuñuz yatur fikirde cāme ḫvāb üstünde[6].
Hemān ol idi kim uyandıyıdı. Çünkim Seyyid kepeñegi qaldurdı aşağa nazar
eyledi Qayṭūr [D54b] başını yuqarı qaldurdı *güft: "Bi-yā zir-i sarāy ey pehlevān-i afāq*[7]

1 bunlardan ... aqdardı A: çoq kāfir atdan yıqıldı birinüñ P
2 Hām A D: Hāmān P
3 tiz: tiz A
4 ya'nī P: ya'nī A: om P1 D
5 ikileyin P : < iki>leyin A
6 yalñuz yatur ... üstünde A: yalñuz oturur fikirde cāme ḫābe üzerinde P: fikirde ḫayrān olmış oturur P1: oturup yalñuz fikirde D
7 güft .. afāq A: eyitdi gel sarāydan aşağa in yā pehlevān-i afāq-i zamān-i zemin yā P: eydür gel aşağa in yā pehlevān resūl ḥadreti D

Seyyid Baṭṭāl Gāzi gel beni küfr qarañulıġından qurtar" didi. Seyyid çünkim
bu ḫaberleri işitdi aşağa indi. Qayṭūr Seyyidüñ ayağına düşdi īmān
'arḍā qıldı müslimān oldı. Manṣūr şāẕ u ḫurrem oldı. Beglerin ve qulların
qığırdı dükeli müslimān oldılar. Şehre ḫaber oldı dükelisi bir uğurdan
müslimān oldılar. Seyyid Qayṭūrı ve begleri aldı coqluq māl birle Mālāṭiyyeye
geldiler. Aṣḥāb qarşu çıqdılar Seyyid ve Qayṭūr birle görişdiler toylar
itdiler şāẕlıqlar eylediler. Seyyidüñ bu feṯḥin daḫı yazdılar ḫalīfeye
bildürdiler. Ḫalife daḫı ağır bahalu donlar Seyyide ve Qayṭūra viribidi taḥsīn
nāmeyle. Qayṭūr daḫı Cū-y: Qaraqıb [P1 75a] qatında bir şehir bünyād eyledi, adına Qayṭūr-ı
Abād[1] qodı. Gendü qavmın anda göçürdi Qayṭūr Abāda getürdi.[2] Qayṣar daḫı
bu ḫaberleri işitdi cigeri ḫvūn[3] oldı. Ehl-i Rūm dükelisi Seyyid qorqusından

A 101

bi-çāre fürümānde oldılar. Bir qaç gün böyle qaldı.[4] [P54b]

Ḥikāyet-i mağrib-i zemīndür[5]

Ez īn cānib

rāviler şöyle rivāyet ider kim[6] bir gün Seyyid gendü evinde oturmışıdı, öñüne
ṭa'ām getürdiler. Sundı bir loqma aldı ağzına qoymağa, elinden düşdi. Yidi gez
ağzına iletdi yine elinden düşdi. Seyyid ta'acübbe qaldı ḫatırına eyitdi:
"'Aceb degül mi?" didi. Eyitdi: "'Acebdür eger müslimānlardan bir mü'teber gişi
evlad-ı Resūlden giriftār degülise" didi. Bunlar bu sözdeyiken Tevābil
bir pīr alup içerü girdi. Gök tonlar geyürdi geldi Seyyide selām [D55a] virdi,
du'ā qılup durdı. Seyyid buña şordı kim "Ne gişisin?" Eyitdi: "Merdān-ı 'ālem[7]
ġāziler sulṭānı bir cuhūd gişiyem. Yitmiş yıldır ki tücāret iderem
cihānı teferrüc iderem. Hiç şehir ve hiç qal'a qalmadı kim ben görmedüm. Mağribde
bir şehir vardur, adına Sāmūniyye[8] dirler. Ol şehri Sāmusuvār[9] bünyād idüpdür[10].
Bir pādişāhı vardur Fīrdevs Şāh [P1 75] dirler. Cuhūdlar ne qadar ki vardur
qamusınuñ ehl-i Naṣārānuñ ḫalīfesidür. Yavuz itdür ve sarp mel'ūndur.
Her müslimān ki eline girür dutar. Gündüz taş taşıdur gice demürler

1 Qayṭūr-i Ayād P1
2 göçürdi ... getürdi: göçürdi Qayṭūr-Abādane getürdi A: cem' eyledi dār ül İslām oldı P: getürdi D
3 ḫvūn: ḫvān A
4 bir ... qaldı A D: bir qaç gün bu resme geçdi P: bir zamān böyle qaldı P1
5 Ḥikāyet-i mağrib-i zemīndür P1: om A P D
6 Tiz ... kim A D: **Rāviler aḫbar içinde böyle rivāyet qılırlar kim P**
7 'ālem P D P1: 'ālemi A
8 Sāmūniyye P D: Sāmiliyye A: Sāminiyye P1
9 Sāmusuvār A: Sāmisuvār P: Sāmsuvār D: om P1
10 idüpdür: idipdür A: idüp turur P

aqdardı[1] atın donun aldı. Leşkeri birbirine vurdı bir elli altmış
qadar kāfir depeledi.. Küffārlar oq sapdılar ḫayli zaḫm urdılar. Qan çoq çıqdı aqdı.
Seyyid süst oldı. Kemendler atdılar Seyyidi dutdılar. Aldılar Qaytūr
qatına getürdiler. Qaytūr Seyyidüñ cemāl-i kemālin teferrüc eyledi ḫayrān qaldı [P^{53b}]
eydür: "Ḥayf ki senüñ gibi er öle. Gel benüm yanuma gir seni ḫoş dutayın
qızım safa vireyin." Seyyid eyitdi: "Çoq söyleme Ḥaqq Te'ālā şöyle buyurupdurur kim ben gerek tamām Rūmı müslimānlıq qılam" didi. "İmdi sen daḫı
īmān 'arḍā qıl müslimān ol cānuñı ṭamu odından qurtar" didi.

A 99

Qaytūr güldi "Tiz bunı alduruñ Rūmdan bunuñ şerri gitsün" didi. [D^{54a}] Bir veziri
varıdı Hāmı[2] adlu eyitdi: "Bunı sen qayşara virip nice gerekse itsün. Anuñ
qatı düşmanıdur oğlanların [P$_1$^{74a}] öldürüpdürür ve hem bunuñ yaranları çoqdur.
Hep 'ayyarlar dur mābeynā safa bir ziyān degüreler" didi. Ve hem eyle itdiler.
Tiz[3] qayşara nāme yazdılar viribidiler ḥikāyeti bildürdiler. Seyyidi zindāna
qoydılar. Bir gice Qaytūr peyġamberi düşinde gördi. Görür kim qiyāmet qopmış
küll-i peyġamberler ve evliyālar ḥaḍret-i risāletden şefā'at isterler.
Qaytūr daḫı gelür kim ya'nī[4] şefā'at isteye qovarlar. Resūl eydür:
"Yā Qaytūr benüm oğlum Seyyid Baṭṭāl tiz quyudan çıqar öñinde müslimān
ol tā kim bugün senüñ başuña gelicek ben safa şefā'at idem."
didi. Qaṭūr uyandı dir dir ditredi. Manşūr daḫı peyġamberi düşinde gördi
ikileyin[5] īmān 'arḍā qıldı. Durdı Seyyide geldi Seyyidi bendden çıqardı,
eline ayağına düşdi, çoq 'özürler diledi. Resūli gördügin ve qiyāmet
gördügin şerḥ eyledi. Seyyid Manşūn [P^{54a}] nüvāḫt itdi. "Qayırmaz, olacaq iş
vardur [P$_1$^{74b}] taqdīrde" didi, Seyyidi aldı evine getürdi ṭa'ām yidürdi. Seyyid eyitdi:

A 100

"Beni Qaytūra ilet" didi. Aldı Qaytūruñ sarāyına getürdi. Kemend bıraqdılar
yuqaru çıqdılar. Seyyid gördi Qaytūr yalunuz yatur fikirde cāme ḫābe üstinde[6].
Ḥemān ol idi kim uyandıyıdı. Çünkim Seyyid kepeñegi qaldurdı aşağa nażar
eyledi Qaytūr [D^{54b}] başını yuqaru qaldurdı *güft: "Bi-yā zir-i sarāy ey pehlevān-i afāq*[7]

[1] bunlardan ... aqdardı A: çoq kāfir atdan yıqıldı birinüñ P
[2] Hām A D: Hāmān P
[3] tiz: tiz A
[4] ya'nī P: ya'nı A: om P$_1$ D
[5] ikileyin P : < iki>leyin A
[6] yalñuz yatur ... üstinde A: yalñuz oturur fikirde cāme ḫābe üzerinde P: fikirde ḫayrān olmış oturur P$_1$: oturup yalñuz fikirde D
[7] güft... afāq A: eyidi gel sarāydan aşağa in yā pehlevān-i afāq-i zamān-i zemīn yā P: eydür gel aşağa in yā pehlevān resūl ḥaḍreti D

Seyyid Baṭṭāl Ġāzi gel beni küfr qarañulığından qurtar" didi. Seyyid çünkim
bu ḫaberleri işitdi aşağa indi. Qaytūr Seyyidüñ ayağına düşdi īmān
'arḍā qıldı müslimān oldı. Manşūr şāẕ u ḫurrem oldı. Begleriñ ve qulların
qığırdı dükeli müslimān oldılar. Şehre ḫaber oldı dükelisi bir uğurdan
müslimān oldılar. Seyyid Qaytūrı ve begleri aldı coqluq māl birle Mālāṭiyyeye
geldiler. Aṣḥāb qarşu çıqdılar Seyyid ve Qaytūr birle görişdiler toylar
itdiler şāẕlıqlar eylediler. Seyyidüñ bu fetḥin daḫı yazdılar ḫalifeye
bildürdiler. Ḫalife daḫı ağır bahalu donlar Seyyide ve Qaytūra viribidi taḥsīn
nāmeyle. Qaytūr daḫı Cū-yı Qaraqıb [P$_1$^{75a}]qatında bir şehir bünyād eyledi, adına Qaytūr-ı
Abād[1] qodı. Gendü qavmın anda göçürdi Qaytūr Abāda getürdi.[2] Qayşar daḫı
bu ḫaberleri işitdi cigeri ḫūn[3] oldı. Ehl-i Rūm dükelisi Seyyid qorqusından

A 101

bi-çāre fürümānde oldılar. Bir qaç gün böyle qaldı.[4] [P^{54b}]

Ḥikāyet-i maġrīb-i zemīndür[5]

Ez īn cānib

rāviler şöyle rivāyet ider kim[6] bir gün Seyyid gendil evinde oturmışdı, öñine
ṭa'ām getürdiler. Sundı bir loqma aldı ağzına qoymağā, elinden düşdi. Yidi gez
ağzına iletdi yine elinden düşdi. Seyyid ta'acübbe qaldı ḫanımına eyitdi:
"'Aceb degül mi?" didi. Eyitdi: "'Accbdür eger müslimānlardan bir mü'teber gişi
evlad-ı Resülden giriftār degülise" didi. Bunlar bu sözdeyiken Tevābil
bir pīr alup içerü girdi. Gök ṭonlar geyürdi geldi Seyyide selām [D^{55a}] virdi,
du'ā qılup durdı. Seyyid buña sordı kim "Ne gişisin?" Eyitdi: "Merdān-ı 'ālem[7]
ġāziler sulṭānı bir cuhūd gişiyem. Yitmiş yıldur ki ticāret iderem
cihānı teferrüc iderem. Hiç şehir ve hiç qal'a qalmadı kim ben görmedüm. Maġribde
bir şehir vardur, adına Sāmūniyye[8] dirler. Ol şehri Sāmusuvār[9] bünyād idüpdür[10].
Bir pādişāhı vardur Firdevs Şāh [P$_1$^{75}] dirler. Cuhūdlar ne qadar ki vardur
qamusınuñ ehl-i Naṣārānuñ ḫalifesidür. Yavuz itdür ve şarp mel'ūndur.
Her müslimān ki eline girür dutar. Gündüz taş taşıdur gice demürler

[1] Qaytūr-i Ayād P$_1$
[2] göçürdi ... getürdi: göçürdi Qaytūr-Abādane getürdi A: cem' eyledi dār ül İslām oldı P: getürdi D
[3] ḫūn: ḫvān A
[4] bir ... qaldı A D: bir qaç gün bu resme geçdi P: bir zamān böyle qaldı P$_1$
[5] **Ḥikāyet-i maġrīb-i zemīndür** P$_1$: om A P D
[6] Ez ... kim A D: **Rāviler aḫbar içinde böyle rivāyet qılarlar kim** P
[7] 'ālem P D P$_1$: 'ālemi A
[8] Sāmūniyye P D: Sāmiliyye A: Sāminiyye P$_1$
[9] Sāmusuvār A: Sāmisuvār P: Sāmşuvār D: om P$_1$
[10] idüpdür: idipdür A: idüp turur P

bir ḫandaqa qoyar. Anda vardum, coq qumāş iletdürmidi, baḥāsın virdi.
A 102
Qiymeti taşum varıdı kimse qiymeti yitirmezdi. Bir qızı varmış ol geldi
ol taşları görmege. Hemān kim yüzin gördüm 'āşiq oldum. Üç yıldur ki
anda olurdum. Bir gün yılda bir gez[1] ol qız taşra çıqardı dervişlere ṣadaqa üleşdürürdi.[2]
Şol bir gez [P55a] görmege qanā'at qıldum. Durdum ol maḥpūslar qatına vardum
bir pīri gördüm ḫālüm aña 'arḍ qıldum. Ol eyitdi "Ben saña çāre ideyim eger
dutarsañ" didi. Ben eyitdüm "Buyur ne dirsin?' Eyitdi "Şimdi uşbundan
durġıl Şām ḥaddine varġıl. Anda bir şehir vardur Mālātiyye dirler.
Anda bir er vardur Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāzī dirler. Saña bir nāme vireyin
anda ilet bizüm daḫı senüñ daḫı ḫālüñi aña 'arḍ id. Bilürem ol bunda
gelür hem P_1[76a] bunda āl-i[3] Resūlden [D55b] bir gişi dutsaqdur yitmiş yıldur ki çāh içinde
yitzine gün doqınmamışdur. Ve daḫı iki gişi daḫı ḥabsdedür. Birisi Ebū Bekr
Ṣıddıq oğlanlarındandur ve birisi 'Ömer[4] *raḍiya 'llāhu 'anhummā* anuñ neslindendür"
didi biti virmek istedi. Yine furṣat bulmadı. Uş budur kim geldüm" didi.
"Ol mu'minlerüñ ḫālin saña bildürdümve daḫı qırq yük altunum vardur
anda gizlemişem, ol daḫı Ḥaqq yolına fidā olsun, ben daḫı müslimān olayım,
A 103
şol şartıla kim ol qızı baña viresin" didi. Seyyid qabūl eyledi yöridi,
Aşqan eyerlediler bindi 'azm-ı Mağrib qıldı. Bir qaç günden şoñra bir yire yitişdiler.
Pişe içinde qondılar, biñār qatında ṭa'ām yidiler. Nāgāh pişeden bir arslān
heybetile çıqa geldi. Bir gez Seyyide nazar qıldı girü döndi gitdi. Bir zamānda[n]
girü çıqa gekdi. Başında bir taş,[5] üstinde tağ yimişleri quru yaş[6].

Empty space for miniature (seven lines).

Geldi[7] Seyyide selām eyitdi "Ma'ẕūr dut bu aracuğuñ yimişi budur." Seyyid
'Ömer birle yidiler. 'Ömer ḫayrān qaldı[8] arslanuñ bu ḥarcketine.[P55b] Seyyid Aşqarı

1 yılda bir gez P : om A D P_1
2 bir ... üleşdürürdi: bir gün ol qız taşra çıqdı dervişlere ṣadaqa üleşdürü A: bir ... ṣadaqa virürdi P: bir gün ol qız taşra çıqdı dervişlere ṣadaqa üleşdürdi D P_1
3 bunda āl-i A P : evlād-i P_1
4 'Ömer A : 'Ömer-i ḫaṭṭāb P
5 başında bir taş A: bir yaşı taş üzerinde başında P: başın üstinde D: bir taşı başı üstine P_1: qomuş üstüne P_1 in margin.
6 quru yaş A P P_1: kimi quru kimi yaş D
7 geldi A P: om. D: getürdi P_1
8 qaldı P_1 : qıldı A

bu arslana[1] ışınarladı. Şir daḫı qabūl eyledi eyerin oyanın bir ağacda qodılar. Aşqan arslan
A 104
aldı gitdi. Seyyid[2] deñiz kenārına gekdiler.[3] Gördiler kim gemi, tācirler gider.[4]
Seyyid daḫı bindiler, revāne oldılar. Bir cezireye [$P_1$76b] çıqdılar, gemicilere[5] tācirler
gitdi, Seyyid 'Ömerile qaldı. Nāgāh gördiler bir 'ifrīt şekli[6] süāḥ üstinde
arāste çıqa geldi. 'Aqabince bir daḫı geldi[7] Seyyide şordı kim "Kimsin?" [D56a] Seyyid eyitdi
"Evvel sen eyit kimsin." Ol şaḫş eyitdi "Ben Sancāram, Firdevsüñ pehlevānı.
Mālātiyyeden yaña giderem ki Baṭṭālı bulam." Seyyid eyitdi "Nidersin Baṭṭāl?"
Sancār eyitdi "Firdevs düşinde Baṭṭālı görür, gelür boğazın dutar, eydür,
'Tiz müslimān ol yoḫsa sen bilürsin' dir. Becid bir qac gice görür cānı acır.
Baña ḥükm itdi kim 'Qızumı saña vireyin eger Baṭṭālı sen öldürüp anuñ şerrinden[n]
bu diyārı emin qılursañ' didi. Şimdi anı isteyü giderem" didi. Seyyid eyitdi
"Beni qayṣar Firdevse viribidi Baṭṭāluñ elinden 'āciz oldı,[8] andan yardım
istedi." Sancār eyitdi "Sen ol Baṭṭālı gördüñ mi nice gişidür, pehlevānlığı
nicedür?" Seyyid eyitdi "Gördüm. Tamām erdür hīç kimse muqābil olmaz kerem
eyleye. Sen daḫı yine dön ol saña bedel er degüldür. Yüz [$P_1$77a] senüñ gibi
aña ḥerīf olmaz. Ben ḥerīf olmadım, sen ḫōd qanda qalduñ" didi.
A 105
Sancār[9] güldi eydür "Hāy sen kimsin ki benüm miqdārum bilesin?" Seyyid
eyitdi "Sen beni begenmediñ mi? [P56a] Berü gel şınaşalum" didi. Sancār ğadaba gekdi Seyyidi
dutdı. Nice kim quvvet qıldı yirinden ıramadı. Nevbet Seyyide degdi bir gez na'ra
vurdı götürdi Sancārı yire vurdı. Sinesine çıqdı ḫancer boğazında qodı.
Sancār gözin acdı gördi kim ḥāl ayruqsı olmış. Seyyid eyitdi "Benem Seyyid
Baṭṭāl Ġāzi. [D56b] Tiz imān 'arḍa qıl yoḫsa cānuñı aluram" didi. La'în
duşnām dād Seyyid başın kesdi. Ol birisi[10] geldi Seyyidüñ ayağına düşdi
eyitdi "Şāhā ben şehr-i Bağdādanam müslimān ve müslimān oğlıyam. Adum Sa'iddür.

1 bu arslana P: om. A
2 Seyyid ... Seyyid A P D: Seyyid 'Aşqarı aldı I aldı gitdi Seyyid tācit brile yola girdiler P_1
3 yitişdiler P_1
4 gemiler ḥāḍır olmış P_1
5 gemiciler A P_1: omP D
6 şekli A: şeklini P:şekli yigit P_1: om D
7 geldi D: om. A P P_1
8 qaldı P_1
9 after Sancār D has one line blanc for heading?!
10 Ol birisi A: ol bir yoldaşı P

Esir oldumdı." Yine imān 'arża qıldı. 'Ömer-i tüccār Seyyide du'ālar qıldı.
Seyyid Sancāruñ donlarını geydi anuñ şuratına girdi andan gitdiler.
Bir hafdadan şoñra bir cezīreye irişdiler. 'Ömer-i[1] tācir eydür "Ḫüẕāvend uşbudur
Sāmuniyye[2]" didi. "Bunda yidi pāre şehir vardur üç yüz altmış altı pāre
qal'a vardur ve biş biñ köy vardur. P_1^{77b} Dükelisi yahūdlardur. Qamusınuñ
ulusı Firdevsdür" didi. Seyyid Sa'īdi ilerü oqıdı. And virdi ki rāzın
saqlaya, eyitdi "Tiz imdi sen iriş Firdevse muṣṭıla Sancār yolda
A 106
Seyyid Baṭṭāli öldürdi, başın uş alup geli yörür digil" didi. Sa'īd
revāne oldı geldi Firdevse ḫaber virdi. Tiz Sa'īde ḫil'atlar buyurdı
şehri donatdılar şāzılıqlar eylediler. Begler qarşu geldiler Seyyid Firdevse
beraber geldi yüz yire sürdi. P^{56b} Sancāruñ başın atı öñüne yuvaladı. Sancāra[3]
Firdevs eyitdi "Niçün yüzüñe niqāb dutarsın" Seyyid eyitdi "Ol vaqtı[4] kim
Baṭṭālla buluşdum beni qarşudan urdı yüzimi pars eyledi" didi[5]. Seyyidi aldılar
Sancāruñ odasına iletdiler qondurdılar. Üç gün anda durdılar
toylar eyilediler. Firdevs P_1^{78a} D^{57a} sarāyın[6] ḫalvet eyledi Seyyidi da'vet qıldı. Eydür "Yā
Sancār
nice idelüm ne tedbīr qılursın? İşde düşmandan emīn oldum. Benüm maqṣūdum
oldur kim Şām vilāyetine çıqam ol vilāyete qayṣar çıqmadan andan
öñdin ben dabı idem" didi. Seyyid dört yaña baqdı gördi ki ġalabadur ḫalvet
degüldür. Eyitdi "Şāhā Baṭṭāl birle buluşıcaq baña bir qac ḫaberler didi. Buyur
ḫalvet olsun saña eydi vireyin" didi. Tiz buyurdı ḫalvet qıldılar.
Seyyid ilerü yöridi yüzinden niqāb göürdi "Berü yüzüme baq" didi. Firdevs naẓār
qıldı ḫayrān oldı. Eydür "Kimsin?" Eydür "Benem Baṭṭāl-ı Ġāzī. Geldüm ki seni
A 107
müslimān qılam. Nice vaqt seni düşüñde da'vet eyledüm, müslimān olmaduñ.
Şimdi geldüm müslimān ol yoḫsa sen bilürsin. Ol baş ki gördüñ
Sancāruñ başıdur" didi. Firdevs bu ḫaberleri işidicek serāsime oldı.
Eydür "Ölürsem ben, bu kelecileri dimeyem"[7] didi, diledi kim çağıra. Seyyid Firdevsüñ
saqāḫına yapışdı, çekdi, taḫtdan aşağa indürdi, başın kesdi. Nāgāh taḫt

1 'Ömer-i D: 'Ömer A P P_1
2 Sāmuniyye A: Sāmüniyye P D: Sāminiyye P_1
3 Seyyide P_1
4 vaqtı kim: vaqtı kim A: vaqı P D P_1
5 Sancāra ... didi A D P_1: om P
6 sarāyın P_1: om. A D: odayı P
7 Ölürsem müslimān olmam P_1

altından bir oğlan çıqdı. Geldi Seyyidüñ ayağına düşdi, eydür "Ben peyġamberi
düşümde gördüm müslimān oldum. Baña eyitdi 'Gelen Baṭṭāldur, P_1^{78b} Sancār degüldür.
[P^{57a}] Firdevsi öldürse gerek. Sen var aña yār ol bu ulu ġazāda bile
buluñ!'" didi. Parmaq getürdi müslimān oldı. Eyitdi "Benüm adum Evḫaddur" didi.
Seyyid eyitdi "Tiz imdi ol elli gişi qanda dutsaqdur eyit ki Firdevs
düş gördi, qorqulu, bunları qurbān ider[2]. Digil daḫı alġıl gelgil" didi.
Sa'īdi daḫı bilesince viribidi. Geldiler bu elli D^{57b} miskinleri aldılar, getürler.
Bunlar aglaşurlar feryād iderler "Diriğā kāfiristānda qalduq" diyü
aldılar sarāya girdiler. Seyyid buyurdı "Tiz qapuları yapuñ kimesne ḫaberdār
olmasunlar" diyü. Sa'īd buyurdı tiz ellerin şeşdiler. Bunlar naẓar qıldılar
A 108
Seyyidi gördiler gelüp ayağına dökildiler. Seyyid "Benem Baṭṭāl Ġāzi" didi. Qamu
şād oldılar silāḫlandılar. Seyyid Evḫada eyitdi ki "Di imdi şol ulu begler
bir bir iki iki qığır gelsünler. Eyit[3] ki 'Şāh sizlerden tedbīr ister' diyü."
Aldı getürdi Seyyid Firdevsi[4] gösterdi, dine da'vet qıldı. Gelmediler,
başların kesdi. On adı bellü beg varıdı depelep yine buyurdı. Elli elli
dutsaqlardan getürdiler ellerin şeşdiler silāḫlandurdılar. Bu nev'a
P_1^{79a} biş biñ gişi esīridi irteye degin ḫalāṣ eyilediler. Qamusı donandılar
demür içinde ġarq oldılar. Seyyid ṣabāḥ sarāy ṭamına āvāzla irte
namāzın bañladı. Ḫalāyıq işitdiler "Hāy nedür?" diyü evlerinden ṭaşra çıqdılar.
Gördiler Firdevsüñ başı on adı bellü beglerüñ başları kesilmiş, süñülere
dikmişler. Seyyid biş biñ gişi birle yaraqlanmışlar. Şehir qavmı anı görüp
birbirine doqındılar. Seyyid irte namāzın biş biñ gişiyile sarāy damında
qıldılar. Namāzdan fāriġ olıcaq Seyyid avāzla çağırdı ki "Benem Seyyid
Baṭṭāl-ı Ġāzi. Uş geldüm Firdevsi öldürdüm begleriyile biş biñ
gişi esir olmışlardı ḫalāṣ D^{58a} eyledüm. Siz daḫı imān getürüñ qurtuluñ,
A 109
yoḫsa depelerem[5] dükeliñüzi[6] oğluñuzı qızuñuzı esīr iderem." Şehir qavmı ṭūnkim bunuñ
gibi
ḫaber işitdiler ġüriv[7] qopardılar. Seyyid buyurdı qapuyı açdılar, çıqdılar, quhe yöritdiler.

1 buluñ: bulun A P: bulun D
2 eyit ... ider A: eyit ki F. qorqulu düş gördi gerekdür kim dutsaqları qurbān ide P: getürüsi gerekdür kim bunları qurbān ide D
3 eyit P: eyitdi A
4 aldı ... Firdevsi D: Aldı getürdi. Seyyidi ve Firdevsi A: aldılar getürdiler. Seyyid Firdevsi P
5 om D
6 qılıcdan l göçürürüm qırarım add D
7 ġüriv A : qığırığı D

Bir gün bir gice qırdılar şehir qavmı amān dilediler. Biş biñi esir getürdiler. Seyyid bunları dine da'vet qıldı qavmı müslimān oldılar. Yidi gün[1] şehri tamām düzdiler müslimān eylediler.[2]

Seyyid taḫta geçdi oturdı, buyurdı deyri yıqdılar ḫarāb eylediler. Deyrler yirine mescidler yapdılar. Tiz cu'ma mescidi buyurdı yapdılar. Andan şoñra "Diñ imdi bunda ḫabisde evlad-ı Resülden kimse varımış. Eydüñ qandadur" didi. **P[58a]** Evḥad ilerü geldi eydür "Taḫt altında durur[3]" didi. Buyurdı taḫtı getürdiler. Bir demür pencere açıldı Seyyid[4] içerü girdi on **P$_1$[79b]** dörd ayaq nardubān aşağa indi. Gördi bir pīr-i mübārek aq saqāllu. Saqāli gögsine düşmiş, ol quyuda şankim çirāq yanar diyü yüzi nūrından, müşk 'anber qoqusından ademüñ dimāġı dopdolu olurdı. Raḥliyile muṣḥaf öñinde durur. Çünkim Seyyidi gördi "Şād geldüñ Baṭṭāl-ı Ġāzi. Bu gice ceddum Resūl ḥaḍreti 'aleyhi selām düşümde gördüm.[5] Baña ḫaber virdi 'İrte Seyyid senüñ qatuña gelür' didi 'seni ḥabsden çıqarur"' didi. Seyyid ilerü yöridi, selām virdi elin ayağın öpdi. Ol daḫı Seyyidi

A 110

gözlerinde öpdi eyitdi "Yidi yaşumdayıdum **D[58b]** giriftār oldum. Uş şimdi yitmiş yıldur ki quyudayam" didi. Seyyid elin dutdı quyudan çıqardı. Adı 'Āşumıdı ḥammāma iletdiler imāmane donlar geyürdiler alup taḫta geçürdi. 'Āşım[6] eyitdi "İki gişi daḫı maḥbūsdur. Birī Ebū Bekir neslinden 'Avf[7] adlu, biri 'Ömer neslinden Ebū Tāhir adlu. Buyurdı anları daḫı çıqardılar ḥammāma iletdiler ikisini[8] daḫı 'Āşıma vezir eyledi[9] vezir eylcdi. Cu'ma mescidi tamām oldı. 'Āşım ve Ṭāhir ve 'Avf mescide gelditer. Seyyid çıqdı ḫuṭbe oqıdı namāz qıldılar. Namāzdan fāriġ oldılar *her yiki be-maqām-ı ḫod reftend. Nāgāh ġulġula peydā şüd.*[10] **P[58b]**

Meclis-i heştüm

Ebū 'l-Muẓfif Şāmī rivāyet qılur eydür[11] Firdevsüñ bir oğlı **P$_1$[80a]** varıdı Cālüt[12] adlu. Bir daḫı güyegüsi varıdı Ḥārūt adlu. Meger anlar işitmişler Baṭṭāl

[1] Yidi gün A: om. P
[2] müslimān eylediler: om. A: müslimān eylediler P
[3] durur; bir çāh vardur andadur D
[4] Seyyid... girdi: aşağada bir cāh var içerü girdiler D
[5] gördüm P D: om. A
[6] 'Āşım P D P$_1$: 'Āḍım D
[7] 'Avf A P D: om P$_1$
[8] ikisini A: ikisin P
[9] 'Āşıma ... eyledi D: 'Āşım Ṭāhiri vezir eylcdi A: 'Āşımı ve Ṭāhiri vezir idindi çün P
[10] *her*... *şud*: birez ṣoḥbete meşġūl oldılar nāgāh qapudan ġavġa belürdi P: amma her maqāmda bu ḥāli itdiler ġulġule peydā oldı D: (obcaq) nāgāh ġulġule peydā oldı P$_1$
[11] Meclis-i heştüm ... eydür A: Ez in cānib rāviler böyle rivāyet eylerler kim bu Firdevsüñ bu Firdevsüñ P: <ez in cānib> D: Rāviler şöyle rivāyet iderler kim P$_1$
[12] Cālüt A D: Çalüt P P$_1$

gelüp Firdevsi öldürdügin. Üç yüz biñ cuḫūd cem' idüp irişdi. Çünkim vilāyet işitdiler ürküp şehre dökildiler. Şehir mühkem şehirdi. Burcı bārūsı berkidi durdılar.[1] Ol üc yüz biñ leşker gelüp şehri ortaya alup qondılar. Ol gice Seyyid çıqdı şehbūn qıldı irteye degin cuḫūdlar birbirin qırdı.[2] Çünkim irte oldı gördiler kim hiç bigāne yoq, gendüler

A 111

hemān birbirin qırmışlar. On biñ adam qılıcdan geçmiş. Eyitdiler "Baṭṭāl 'ayyār[3] gişidür. Gör ki bize ne qıldı" didiler. Cālüt buyurdı çeri bindiler şāflar bağlayup **D[59a]** durdılar. Cālüt meydāna girdi çağırdı "İy Baṭṭāl[4] 'ayyārlığıla cihāna ḫarābe virdüñ. Eger[5] ersin[6] meydāna gel saña erlik nicedür göstereyim" didi. Seyyid 'Āşımı biş biñ gişiyile hişārda qodı bāqisın[7] aldı daşra çıqdı. Atın depdi Cālūta beraber geldi. Cālüt eydür "Kimsin ve ne gişisin?" Eyitdi "Benem Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāzi küşende-i Firdevs" didi. Cālüt ah eyledi elindeki süñüyi ḫavāle qıldı. Seyyid qarşu vardı süñüyi dutdı, çekdi, elinden aldı. Cālüt geldi kim geçe **P[59a]** süñü göüyile[8] quşağında eyle qaqdı[9] kim at şağrısına[10] yıqıldı. Sıçradı aşağa indi ol dırı gelince saqālına yapışdı[11] dine da'vet qıldı. Gördi kim qābiliyet **P$_1$[80b]** yoqdur başın kesdi. Ḥārūt feryād eyledi ser-cümle çeri ḫamle qıldılar. Seyyid na'ra vurdı leşkeri birbirine vurdı. Ceng içinde Ḥārūta uğradı bir qac ḫamle ḫaṭṭā geçdi. Ceng iderken Ḥārūtuñ öñinden aldı yöriyi virdi zebūnlıq gösterdi. Cemī' 'ālem yuqarudan aşağadan göre durmışlardı. Ḥārūt na'ra vurdı eydür "Yā Baṭṭāl qanca qaçarsın bentüm elümden? Ya'ni seni[12]

A 112

qor mıyam ki qaçarsın[13] başuñı kesmeyince senüñ şerrüñi bu vilāyetden def' itmeyince" didi. Atın sürdi Seyyidüñ ardınca tā şuña degin kim ağac arasına girdiler. Ḥārūt yitişdi "Mire[14] 'ayyār Rūmda adam yoğımış. Bu Mağribi sen ne şanduñ,

[1] üç yüz .... durdılar : bunlar daḫı P$_1$
[2] qırdılar P$_1$
[3] Baṭṭāl-i qitāl P$_1$
[4] Baṭṭāl A: Baṭṭāl-i qattāl 'ayyār-i nā-bekār P
[5] eger P D: iger/egir A
[6] ersin A: erisen P D
[7] bāqīsın: baqısın A
[8] götüyile...qaqıdı: eyle eyle çaldı D
[9] qaqdı P: qaqıdı A: çaldı D
[10] şağrısına A D: sağrısından yedi adım mu'allaq yatsa üzerine P
[11] saqālına yapışdı A D : saqālın eline aldı P
[12] qurtuldum mu dirsin P$_1$
[13] qaçarsın A: qaçasın qurtlasın P: qaçar qurtulasın D
[14] mire: bre D

Rūm mu uşduñ? Gör ki sana neler quluram" didi. "Şol [1]yaqın **D[59b]** geldügi[2] sā'at[3] döne
geldi, bir ṭa'n-ı darbe söyle urdı kim Hārūt at[4] sağrısından yidi adım
yir girüsine aqdarıldı. İndi fi'l-ḥāl başını kesdi[5]. Hārūtuñ ṭonlarına girdi gendü bindügi
P[59b] at boyunına Hārūt başın aşa qodı. Şol qadar yire dökdi Hārūtuñ başını
ki kimse görüp bilmeye diyü. Yine bişede[n6] çıqa geldi. Müslimānlar gördiler kim Hārūt
geldi, Seyyidüñ anı yeder başın kesmiş. Feryād qıldılar eyitdiler "İy dirīğā
nāzenīn Baṭṭāl" diyü ağlaşdılar. Küffār leşkeri şāzılıqlar qıldılar.
"Hay ne yanımsız nār-ı nūr bize şunuñ gibi furṣat virdi. Duruñ yuqaru
hişāra yöriyelüm" didiler. Seyyid eyitdi "Ben Baṭṭāl birile çoq çalışdum **P[1]81a** siz
yörüñ şehri ortaya aluñ. Qomañ ki Muḥammediler çıqalar qaçalar. Ben birezcük yatam"
didi. Hem eyle itdiler. Seyyid birez yatdı. Dünüñ bir bahşı geçdi duru geldi. Gördi
iki oğlan otururlar bunları ilerü oqıdı eydür "Benem Baṭṭāl-ı Ġāzi Hārūtı öldürdüm
A 113
tiz siz daḫı īmān 'arḍa qılıñuz yoḫsa siz bilürsiz?" didi. Bunlar gelditer Seyyidüñ
ayağına düşdiler "Biz müslimānlaruz Şām vilāyetinde[n] bu diyāra geldük esir

Empty space for miniature (nine lines)

olduq. Atalarımızı qırdılar bizi oğlan diyü öldürmediler" didi barmaq getürüp
īmān 'arḍa qıldılar. Seyyid eyitdi "Tiz Ṭālūtı oqıñ." Kiçi qardaşıydı Hārūtuñ.
D[60a] Oqıdılar tenhāca geldi içerü girdi. Seyyidi gördi cān başına sıçradı. Seyyid eydür
"Benem Baṭṭāl-ı Ġāzi öldürdüm Hārūtı" didi. "İmdi sen daḫı müslimān ol
A 114
yoḫsa seni öldürürem" didi. Ṭālūt diledi kim feryād ide. Sıçradı bağrına[8] yapışdı
başın kesdi. **P[60a]** Bir bir[9] beglerin qığırdı dün içinde depeledi. Ol iki oğlanı
aldı hişāra geldi hişār qapusında gülbang qıldı. 'Āşım Seyyidüñ avāzın
işitdi qapuyı açup Seyyidi içerü qoydılar şāzılıqlar qıldılar. 'Āşım eyitdi

1 yire degin çekdi bunakim Ḫalūt qıd...> add D
2 geldügi A D : geldügi gibi P
3 sā'at A D P_1: gibi P
4 at P: atı A
5 Hārūt ... kesdi A : ol ta'in at sağrısından yedi adım yir dıraz be dıraz yıqıldı cürük ablāt tek depesi üzerine dikildi fi'l-ḥāl cān cehenneme ışmarladı tā Baṭṭāl geldi indi başın kedi P: at sağrısından yedi adım yir girüsine aqdardı indi fi'l-ḥāl D: Hārūt .. aqdarıldı Seyyid indi başın kesdi P_1
6 başını... bişeden: başın belürsüz eyledi bindi Ḫarūtuñ atına gendü atın yetdi bošede D
7 başıñuzı keserem P_1
8 boğazına P D
9 şol adı belli add D

"Pehlevān qaçarkim ol başı biz gördük odumuz şındı.[1] Neyidi ol baş?". Seyyid
eyitdi "Erlik **P_1[81b]** ondur toquzı ḫüledür" didi. Çünkim şabāḥ oldı şehir içinden
naqāreler dökildi Seyyid taşra çıqdı. Bir gez avāz-ı bülendile çağırdı kim
"Menem Seyyid-i Baṭṭāl kāfiri qatlāi. Öldürdüm Hārūtı Ṭālūtı tiz siz daḫı
īmān 'arḍa qılıñ müslimān oluñuz yoḫsa dükelöñüzi ḥebb qararın"
didi. Ol qavm anı işitdiler feryād eylediler çadırlarına segirdiler
beglerin bulımadılar başsuz buldılar. Ayruq dayanımadılar yüz qaçmağa dutdılar.
Gemileri deñiz kenārında ḥāḍırdı gemilerine geldiler kim gireler
qaçalar. Nāgāh Ḫıḍır peyğamberi çıqa geldi eydür "Yā qavm niçün qaçarsız?"
"Baṭṭāl-ı qattāl bizi qırdı begimüzi depeledi" didiler. Eyitdi "Niçün?" Eyitdiler "Bizi
dine da'vet qılur biz gendü dinümüzi terk itmemiz[2]" didiler. Ḫıḍır eyitdi
A 115
D[60b] Anuñ dini ḥaqqdur gerçek dindür. Rāst eydür. Varuñ uyıñ" didi. Bunlar
eyitdiler "'İsā[3] **P[60b]** ölüyi diri qılurdı Musā bunca mu'cizeler gösterdi biz aña iqrār
getürdük. Bundan ne gördük kim varalum dinümüzi terk idelüm?" didiler. Ḫıḍır
peyğamberi eyitdi "Siz buña eydüñ 'Ölü diri qıl biz saña iqrār getürelüm' diñ" didi.
Çünkim bu sözi işitdi bir gezden döndiler **P_1[82a]** Seyyide geldiler eyitdiler
"Yā pehlevān bizi niçün öldürürsin?" Eyitdi "İmān getürüñ ḫalās olup
qurtuluñ" didi. Bunlar eyitdiler "Diler misin kim biz saña muṭi' olavuz? Senüñ
qatuñda bir sözümüz vardur qabūl it" didiler. Seyyid eyitdi "Sözlüñüz nedür?"
Eyitdiler "Ölüyi diri qıl tā kim biz senüñ dinüñe uyavuz" didiler. Hemān kim
Seyyid bu ḫaberleri işitdi çağırdı kim "Ayruq adam öldürmeñ." Bunlara eyitdi
"Duru duruñ. İmdi benüm daḫı ölülerüm var varayın meşveret ideyim"
didi. Sürdi 'Āşım qatına geldi eyitdi "Hiç adam[4] var mıdur kim ölüyi diri qılur" eyitdi
"Beli İliyās peyğamber qatında bir du'ā vardur kim ki[5] oqırsa öli diri
olur[6]" didi. Seyyid eyitdi "Ol qanda ola kim ol[7] ele girür." 'Āşım eyitdi "Şol
ṭağ ki deñiz ortasında görinür, maqām-ı İliyās ve Ḫıḍır peyğamberi andadur. **D[61a]** Qırq
A 116
gün oruc tut andan soñra murāduñ ḥāṣıl ola" didi. **P[61a]** Seyyid
ol küffār leşkerine eyitdi "Qırq gün siz daḫı baña mühlet virüñ

1 şındı P D: sıddı A: şundı P_1
2 itmezüz D
3 'İsā A: Her peyğamberbir mu'cizi gösterdi 'İsā P
4 adam: du'ā P_1
5 kim ki: her kim D
6 öli ... olur: ölüyi diri qılur D P_1
7 ola kim ol: om D
8 **Ez ln cānib rāviler bu cihetle rivāyet eylerler kim ol vaqt add P**

ben daḫı Allāhuma yalvarayın benüm daḫı ḥācetüm revā eylesün" didi.
Tiz bir zevraqa bindi ol ṭaġa geldi. Bir cezīre gördi kim ucmaġa beñzer,
murġızārlar şular[1] şekere beñzer dükelisi. Yaşıl ṭaġuñ ötesine
geldi. Bir ulu çeşme-sār, zilläle beñzer, qatında bir ulu aġac gölgesinde
bir şavma'a yapılmış. Bir qapusı var aq gümişden bir altun ḥalqa P_1^{82b} qapuda aşılmış.[2]

Empty space for miniature (seven lines).

Geldi anda abdest aldı ṭā'ata meşġūl oldı. Qırq gün yimek içmek itmedi
A 117
oruc dutdı[3]. Qırqıncı gice şubḥ vaqtinde İlyās peyġamber çıqa geldi. Aq saqāllu,
adam yüzine baqamaz, nūrdan gözi qamaşur. Hemān kim Seyyid gördi ayaġına
düşdi elin öpdi. İlyās daḫı Seyyidi iki gözinde öpdi eyitdi "Yā Seyyid
bildüm kim neye geldüñ murāduñ nedür." Ol dem ol du'āyı Seyyide öġretdi.
Eyitdi "Ciger kūşem gerek senüñ qademüñde bu vilāyet islāma gele" didi.
"Berü gel irte namāzın qılalum" didi, aldı, qapuya geldi. Yaqın gelicek
qapu çirāqıda acıldı eyitdi "Yā Seyyid bang-i namāz[4] oquñ" didi. Seyyid bañladı
içerü girdi. D^{61b} Gördi bir miḥrāb bir yeşil seccāde döşenmiş, nūrı göge çıqar.

Empty space for miniature (five lines).

Miḥrābuñ bir köşesinde daḫı dürlü durur[5]. Aldı anı Seyyide virdi "Benüm yādigārum
olsun" didi. Sünneti qıldılar İlyās imāmlıq eyledi fardın qıldılar
A 118
P^{61b} du'ā qıldı. Namāzdan fāriġ olıcaq Seyyide naṣīḥat qıldı eyitdi "Gözüñ yum"
didi. Yumdı gözin açdı gendüyi deñiz kenārında[6] buldı. Ne İlyās var
ve ne şavma'a var. Eved ol seccāde P_1^{83a} bilesince. Seyyid 'acebe qaldı. Bir avāz
geldi "Yā Seyyid yöri imdi murāduñ ḥāṣıl oldı" diyü. Seyyid secde-i şükr
qıldı zevraqa bindi kenāra[7] geldi. Ḫaber oldı müslimānlar qarşu geldi
şazılıġıla Seyyidi getürdiler. Seyyid adam viribidi ol kāfir beglerin

[1] şular A: āḍ-i revān şular P: sovuq suları D
[2] aşılmış P D: om. A
[3] yimek ... dutdı A: yimedi ve içmedi 'ibādete meşġūl oldı P
[4] bang-i namāzın oquñ: ezān oqu D baña namāz qılalum P_1
[5] dürlü durur:A: burağılmış P: durur D
[6] öte yaqasında P_1
[7] kenāra A: revāne oldı. Ez în cānib rāviler böyle rivāyet qılurlar kim qaçan kim P

ve uluların oqıdı. Eyitdi "Diñ imdi ne dirsiz. Baña göstersüñ Allāh 'ināyetinden
ölüyi diri qılayım" didi. Anlar eyitdiler "Şol qarşu ṭaġda bir er ve bir qız
ölüpdürür. İkisin daḫı Firdevs öldürüpdürür anları bize diri it,
dursunlar senüñ dinüñe iqrār itsünler. Biz anı göreliim saña muṭī'
olalım" didiler. Seyyid buyurdı ne qadar müslimān ve kāfir varısa
anda ḥāḍır oldılar. Ol güri Seyyide gösterdiler[1]. Seyyid seccādeyi
üstine urdı İlyās peyġamber du'āsın oqıdı D^{62a} qamu müslimānlar el götürdi.[2]
ler amin didiler. Çünkim Seyyid du'āyı qıldı Ḫaqq Te'ālā qudretinden
gür yarıldı P^{62a} iki gişi başında[3] ṭobrağun saça dun geldi. Bir yigit ve bir qız
A 119
ayuñ on dördine beñzer. Eyitdiler ki *"Eşhadü 'enne lā ilāha 'illā 'llāhu ve eşhadü
'enne Muḥammeden 'abduhu wa resūlühü"* didiler. Hemān kim ol qavm anı gördiler
barmaq götürüp imāna geldiler. Ol iki P_1^{83b} şaḫs eyitdiler "Yā Seyyid ol du'āyı
yine oquġıl ki bizüm bu dünyadan naṣībümüz yoqdur. Biz ol cihān lezzetin
ṭuyduq bize bu cihānı gerekmez" didiler. Seyyid yine ol du'āyı oqıdı
ol iki gişiler yüz yire qodılar cān ışmarladılar. Onları anda Seyyid
defn eyledi buyurdı üstlerine qubbe yapdılar. Şimdiki zamānda daḫı ol
ziyāretgāhdur. Yidi gün anda durdı andan şehre geldi. İki yüz elli

Empty space for miniature (six lines).

biñ kāfir müslimān oldılar. I'tiqādıla yidi pāre ulu şehir ve üç yüz
A 120
altmış altı pāre qal'a ve biş biñ köy[3] Seyyid elinde müslimān oldı.
Bunlarıñ işi tamām olıcaq Seyyid ol Cuhūd tācirini imāna da'vet qıldı. Seyyid öñinde
imān 'arḍ qılup müslimān oldı. Seyyid daḫı Firdevsüñ qızın tācire nikāḥ idüp virdi.
Tācir daḫı ol qırq yük altını Seyyidüñ öñinde qodı. Seyyid daḫı qırq yük mālın
Ḫaqq yolına fidā eyledi. Andan şoñra Seyyid[4] 'Āşımı qığırdı diledi kim
anda ḫalife dike[5]. 'Aşım qabūl itmedi eyitdi "Ben ḥabsde 'ahd itdüm kim
eger Ḫaqq Te'ālā ḫalāṣ idecek olursa 'azm-ı Ka'be qılam D^{62b} anda qalam. İmdi
bi-ḥamd-i llāh ki senüñ qademüñde ḫalāṣ P_1^{84a} oldum. Ben senden ayrılmazam" didi.

[1] gösterdiler: götürdiler I Seyyid seccāde üstine oturdı D
[2] getürüp P_1
[3] altmış altı A P D: altmış pāre P_1
[4] Seyyid ol ... andan şoñra Seyyid D: andan şoñra Seyyid A: Baṭṭāl ġāzi P: Seyyid ...fidā eyledi cem'isin üleşdürdi bir behbesin qabūl itmedi. P_1
[5] dike P D: ola A: qoya P_1

Niçe kim söyledi çāre olmadı. Seyyid eyitdi "Şimdi bunda bir gişi gerekdür ki bu ilde
ḫalīfe ola. Her ne P[62b] dürlü ḥāl olursa bize bildüre" didi. Vardılar Ebū Bekir
oğlanlarından 'Abdü'l-Mu'min[1] dirler, anı pādişāh qodılar ve daḫı yaraq itdiler.
Firdevsüñ mālın ve Cālūt Hārūt ve ol begler ki Seyyid elinde
öldiler anlarıñ mālların[2] cem' eylediler. Gemiler ḥāḍır idüp bindiler
revāne oldılar. Bir gün quruya çıqdılar.[3] Seyyid daşra geldi bir na'ra urdı
arşlan çıqa geldi Seyyidüñ öñinde yüz yire qodı ḫidmet eyledi. Yine gitdi
vardı Aşqarı getürdi, yidi yüz at bilesinde. Eyitdi "Aşqara mü'nis[4] itdüm ki[5]
melūl olmaya" didi. Seyyid arşlanı nüvāḫt qıldı. Dutdılar ol sunnīler
atlara bindiler kimine qumaşlar yükletdiler revāne oldılar.[6] Yolda bir qal'a
A 121
varıdı, bir gebr pādişāḫı varıdı adına Baḫtiyār dirleridi. Yavuz mel'ūnıdı
hīç müslimānlara şefqat itmezdi. Seyyid bu kāfirüñ ḥālinden ḫaberdār oldı[7] yāranların
benhān qıldı gendü
qal'aya yöridi. Qal'a öñinde bir ṭoñuz cübānı buldı. P[63a] D[63a] Qal'anuñ ḥālin andan
şordı.
Eyitdi "Bu qal'aya Ḥişn-ı Balang dirler" didi. Cübānı dine da'vet qıldı
diledi kim çağıra boğazından dutdı boğdı. Cübānuñ ṭonların geydi ṭoñuzı sürdi
P$_1$[64b] qal'aya çıqardı. Ol qavm eyitdiler "Hay saña noldı kim uşbu vaqt qal'aya
geldüñ?" didiler. Seyyid eyitdi "Fulān derede bir qac Muḥammediler gördüm anuñçün
geldüm" didi. Segirdişdiler aşağa gitdiler qal'a içi ġavġā oldı. Baḫtiyāra
ḫaber virdiler. Qahqahāyıla güldi eyitdi "Baṭṭāl benüm qorqumdaⁿ yatmaz gözine uyqu
gelmez. Kim ola bunda gele. Tiz ol çüpānı baña getürüñ ḫaberin alayım" didi.
Seyyidi aldılar Baḫtiyāra getürdiler. Seyyid gördi bir mel'ūn sarḫoş oturur. Öñünde
bir ṭağ gibi demür gürz qomış,[8] otuz iki arşın qadd ü[9] qāmeti var. Dört yüz
qul qarşuşına dururlar. Seyyiddeⁿ ḫaber şordılar. Seyyid eyitdi "Fulān
derede bir qac Muḥammediler gördüm anlardan qaçdum" didi. Baḫtiyār qaqıdı

[1] 'Abdü'l-Mu'min A: 'Abdü'l-Mu'minīn P D P$_1$
[2] mālın ..mālların A: mālın ve ḫazīnesini ve Cālūtuñ ve Hārūtuñ ol beglerüñ ki Seyyid elinde ölmişleridi cem'isinüñ mālını ol dem P: ve Cālūtuñ ve Hārūtuñ mālların ve ol ölen beglerüñ mālarını D: ol ulu begler kim Seyyid elinde ölmişleridi anlarıñ mālların P$_1$
[3] quruya çıqdılar A P$_1$: quruya çıqdılar D: ol kenāra geldiler kim ol arşlana 'Aşqarı virdi P
[4] mu'nis P: münis A
[5] itdüm ki A : ola diyü getürdüm tā ki P
[6] ez īn cānib A: **Ez īn cānib rāvīler bu rivāyetī böyle qılurlar kim qaçan** kim P: <ez īn cānib> D
[7] bu kāfirüñ ḥālinde ḫaberdār oldı P: om A: bu ḥālinden ḫaberdār oldı D: om P$_1$
[8] gibi ... qomış A: gurzi var öñinde qomış oturur P: gibi ...qomış ḫayrān oldı D
[9] qadd ü P: qaddi A

qullarına eydür "Siz inüñ aşağı, dutuñ, aluñ getürüñ[1]" didi. Bunlar çıqdılar
A 122
gitdiler. Baḫtiyār ḫalvet qaldı. Baqdı qarşusında Seyyidi gördi eydür "Hāy bre D[63b]
cūpān sende bile varsañadı" didi. Seyyid eydür "Benüm [P[63b]] saña ḫaberüm vardur.
Eger
buyurursañ eydeyim" didi. Baḫtiyār eydür "Eyt." P$_1$[65a] Seyyid ilerü yöridi qarvadı gürzi
eline aldı bir elma gibi qaldurdı. Baḫtiyār eydür "Neylersin?" Seyyid eydür
"Beni bildüñ mi? Benem Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāzi. Tiz īmān getür yoḫsa başuñı pāre
pāre eyledüm" didi. Baḫtiyār eli qılıca urdı Seyyid bir gürz urdı oturduğı taḫtıla
yire beraber eyledi. Seyyid [2]daşra geldi na'ra vurdı şehir içine qılıc yöritdi. Daşradın
ġāziler daḫı ḫamle qıldılar Seyyid içerden ġāziler taşradan[3]
qırdılar[4] kimisi qaçdılar kimisi[5] amān dilediler müslimān oldılar. Seyyid buyurdı
qal'ayı yıqdılar ḫarāb eylediler. İki yüz mu'min müslimān yarar adamlar Seyyide
uydılar.[6] Qal'anuñ mālın alup altı yüz gişi[7] revāne oldılar. **Ez īn cānib**[8]
qaysar-ı[9] Rūma ḫaber geldi kim Baṭṭāl öldi belürsüz oldı diyü. Bir pehlevān varıdı
Şāmash adlı. Yüz biñ er qoşdı Sercāyili bile viribidi eyitdi "Yörüñ islāmı
ḫarāb idüñ kimseye amān virmeñ" didi. Ḫaber Malāṭiyyeye irişdi. Emir
'Ömer yāranları cem' eyledi ḥikāyeti bunlara bildürdi. Meşveret itdiler her biri bir dürlü
söz söyledi. 'Abdu'l-Vehhāb eyitdi "Maşlaḥat oldur kim bundan göçevüz yine Feṯḥ-i
A 123
Cebele P$_1$[65b] varavuz bayağı gibi[10] ḫandaq qazavuz oturavuz düşmana cevāb virevüz. Ve
hem
ol yir mübārek yirdür niçekim biz anda vardıq Muḥammedüñ mu'cizāt berekātında
Ḥaqq Te'ālā bize furṣat ve nuṣrat virdi" didi. Dükeli 'Abdu'l-Vahhābuñ sözin
begendiler. On iki biñ sunnī müslimān ġāziler göçdiler Feṯḥ-i Cebele
geldiler qondılar tevekkül Allāha qıldılar durdılar. Nāgāh bir gün küffār
leşkerinüñ tozı belürdi. Tolp ṭolp kāfirler çıqa geldiler ḫāç peykar

[1] varuñ buluñ getürüñ P$_1$
[2] mel'ūnuñ yarağın gendüye ārāste ! qıldı add D P
[3] ġāziler daḫı ... taşradan P$_1$: om A: ġāziler ḫamle ! qıldılar Seyyid içerüden qırdı D: **ġāziler daḫı ḫamle qıldılar** Seyyid Baṭṭāl Ġāzi içerden ġāziler taşradan P
[4] qırdılar A P$_1$: qırdı D: kāfirleri qırdılar P
[5] kimisin A
[6] bile gitdiler add P
[7] cemi' sunniler oldılar P
[8] Ez yn cānib A P$_1$: **Ez īn cānib Rāvīler anı rivāyet qılurlar kim qaysar MAlāṭiyye ehli** Şāmasp viribidügin bildürür kim Seyyid-i Baṭṭāl ġāzi Mağribe 'azm idicek göç gekli eglendi P: <ezincānib> bu ṭaraftan D
[9] qaysar-i Rūma: qaysar Rūma A: qaysur-i Rūma D: qaysara P
[10] yirde P$_1$

'alemler birle geldiler qondılar. Şāmasb buyurdı bitü yazdılar mu'minlere viribidiler ki "Gelüñ baña muṭī' olup sizüñ suçuñuzı bağışladum. Baṭṭāl ḫōd Maġribde öldi, siz kimüñiçün dürişürsüz? Ve hem dahı şol Muḥammedi gördüm diyen çocayı bağlañ baña viribiñ, Baṭṭāla idecegüm añā ideyin" didi. İlçi geldi nāmeyi oqıdılar pāre pāre qıldılar. Gelen adamuñ burnın iki qulağın kesdiler gönderdiler. Şāmasb gördi qaçıdı buyurdı leşker bindiler gendüsi meydāna girdi. Cevelān gösterdi er diledi. Bundan[1] Aḥmed-i Ṭurrān[2] girdi çoq ceng eyledi. Nāgāh Aḥmeduñ[3] atı sürdi yıqıldı. Duru gelince la'īn kemend atdı Aḥmedi[4] dutdı. Qulları yetişdi Aḥmedi[5] şancaq dibine getürdiler. D[64b] Gāziler perişān oldılar 'Abdu'l-Vahhāb

A 124

P[64b] girdi giriftār oldı. Cu'da girdi esīr oldı. On dört guzide[6] pehlevān aqdardı. Sunniler giri idüp at şaldılar. Leşker-i küffār P$_1$[86a] cümle ḥamle qıldılar. Müslimānlar şındılar, ḥandaqa girmediler Mālāṭiyyeye qaçdılar. Emīr 'Ömer Mālāṭiyyeye geldi tiz ḫalīfeye nāme yazdı. Ḫāli 'arḍ eyledi ki "Seyyid Maġribe gitdi ayruq belürmedi. Bizüm ḥālümüz dahı şöyle oldı" diyü. Bu ḫaberleri ḫalīfe işidicek melūl oldı. Miḥrāb-ı Ḫorezminüñ oğlı 'Alī bin Ḫorezmī anda ḥāḍırdı. Ebü'l-Muslimüñ qız qarındaşınuñ oğlıydı. On iki[7] biñ gişiyile yardıma viribidi. **Ez īn cānib** Şāmasb ol yāranları Manṭīnōş-ı gebre ısmarladı, biñ gişi bilesince qoşdı. Dahı iki yüz esīr olmış müslimānlar varıdı, anları dahı Manṭīnōş-ı gebre ışmarladı. Dahı eyü atlar birez māl dahı qayşara armağān viribidi. Andan göçdi Mālāṭiyyeye geldi. Şehri ḥişār itdi şehir ġāyet[8] qızlıq oldı. Müslimānlar firūmānde oldılar tāqatları qalmadı açlıqdan. **Meclis-i nühüm**[9] Rāvī şöyle eydür kim[10] bir gün küffār leşkeri ġalābe qıldı şehre yöridi şehri qatı bekletdi yir yirin ḥişān[11] deldiler.[12] Nāgāh Bağdād yolından 'Alī bin Miḥrāb on iki biñ sunnī müslimān birle çıqa geldi.

A 125

1 bunlardan D: om. P
2 Aḥmed-i Turrān: Aḥmedi Turrān P: Aḥmer-i Turrān A: Aḥmed-i Turrān D
3 Aḥmeduñ P D: Aḥmerüñ A
4 Aḥmedi P D: Aḥmeri A
5 Aḥmedi P D: Aḥmeri A
6 guzideA: güzide P: adı bellü D
7 iki: superscribed A
8 ġāyet A : qavmı qatı P
9 meclis-i nühüm A: om P D P$_1$
10 Rāvi ... kim A: räviler böyle (şöyle D) rivāyet qılurlar kim P
11 bişārı add P
12 şehri qatı ... dekdiler A : şehr qatı buñaldı yer yerin bişān deldiler P: buñaldı bir yir bişarladılar D: yörüdüler yiri yirin dekdiler müsülmānlar qatı buñakdılar evliyāyı enbiyāyı şafī' getürdiler P$_1$

'Alī buyurdı ki türi[1] bārān ideler. Yir yir[2] tekbir getürdiler P[65a] ḥamle qıldılar on D[65a] biñ kāfiri kimin öldürdiler kimin mecrūḥ itdiler. Kāfir leşkeri qal'adan ıraq gitdi. 'Alī buyurdı daf'e-i diger qılıç çekdiler depindiler yigirmi biñ kāfire[3] doprağa bıraqdılar. Gice yaqın olmışdı girü döndiler. Emīr 'Ömer beraber geldi 'Alī bin Miḥrāb birle görişdi aferīn oqıdı. Aldı 'Aliyi şehre getürdi. P$_1$[86b] İrtesi oldı naqāreler dögildi çerīler[4] bindiler. 'Alī meydāna girdi cevelān gösterdi er diledi. Bir bir toqsan kāfir depeledi. Sāmasb-ı la'īn çünkim anı gördi 'azm-ı meydān qıldı. 'Alī birle ol gün ol gice ceng qıldılar. Birbirin alımadılar yine döndiler. Emīr 'Ömer ve sunnīler 'Aliye du'ālar qıldılar. 'Alī buyurdı şehir öñinde çadırlar qurdılar. Emīr 'Ömer qonuqluq eyledi ol gice irteye degin şoḥbet qıldılar. Bir zamān Seyyid içün melūl oldılar. İrte oldı naqāreler dögildi, çerīler[5] bindi, şāflar düzildi. **Bu ṭarafdan**[6] mel'ūn Manṭīnōş biñ gişiyile alup ol esīrleri giderdi. Yāranlar bendile iñleşürlerdi "İy dirīġā qayṣar bizi göricek olursa amān virmez, ayruq Seyyidüñ yüzin görmeyiseriz. Dīzār qiyāmete qaldı" diyü ağlaşurlardı. Nāgāh qarşudan toz belürdi. Yil doqındı toz iki pāre oldı. Toz içinden

A 126

islām 'alemi çıqa geldi. Aḥmed[7] naẓar qıldı gördi kim P[65b] 'alem dibinde bir yigit yāl u bāl issi. Bunlar ah eylediler eyitdiler: "Nolaydı ki şol gelen D[65b] Seyyid olaydı, bizi bu mel'ūnuñ elinden ḫalāṣ ideydi" didiler. **Bu ṭarafdan** Seyyid dahı bunları gördi ve kāfir 'alemin gördi. Eydür: "Bu qadar küffār bunda neyler ola?" diyüp ta'accüb eyledi. Tiz buyurdı raḫṭı bir yirde qodılar. Bunlar alu yüz sunnīleridi. Seyyid atından aşağa indi, qoların berkitdi, atına binüp bir gez na'ra P$_1$[87a] urdı. Ol biñ gişi şandılar ki gökler ve yirler aşağa geçdi. "İy la'ınler siz eyle şanduñuz kim ben ayruq geimeyem, Uş irişdüm" didi ḥamle qıldı. Manṭīnōş Seyyidi gördi diledi kim qaça yitişdi bir ḍarb urdı iki pāre eyledi. Küffār çerīsi[8] anı gördiler yüz qaçmağa dutdılar. Seyyid esīrlere irişdi qarusı Seyyidi gördiler ağlaşdılar. Seyyid aşağa indi bunlaruñ bendlerin giderdi. Seyyidüñ ayağına düşdiler Seyyid bunlaruñ ḥālin şordı ḥikāyeti bildürdiler. Yidi yüz kāfir depelemişler atların ve ṭonların aldılar 'azm-ı Mālāṭiyyeye qıldılar. **Ez īn cānib** bu ṭarafdan **'Alī bin**

1 türi A P: tür D
2 yir yir A : bir birin D : yir yirin P
3 kāfire A: kāfir P
4 çerīler A
5 çerīler A
6 bu ṭarafdan A D: räviler böyle rivāyet qılurlar kim P
7 Aḥmed P D: Aḥmer A
8 çerīsi A

Mıḥrāb meydāna girdi, Şāmasb oqıdı. Şāmasb anı gördi at meydāna sürdi
'Aliye beraber gedli. Çoq ceng itdiler. Aḫır Şāmasb zebūn oldı eydür: "Yā 'Ali
A 127
zebūn mi olduñ ki leşkerüñ göze dursın" didi. 'Ali eydür: "Sen ne qadar gişi
olasın kim beni zebūn [P66a] idesin" didi. Eydür[1] "İmdi qavmuña eyit ki girü yirlerine[2]
varsunlar."[3] 'Alī girçek şandı, döndi, qafasına baqdı. La'în qılıç çekdi yitdi
'Alīyi çaldı budın yardı.[4] 'Alī ah eyledi *"İy mel'ūn* [P1 87b] *marā ğāfil kerdī be-ḥīle
zaḫmī zedī."*[5] [D66a] Qulları anı gördiler atı buraqdılar 'Alīyi aldılar meydāndan çıqardılar.
Emīr 'Ömer buyurdı şehre iletdiler. Sunnīler bī-çāre oldılar zārlıqlar itdiler.
Ol demidi ki toz peyzā oldı. Toz içinden 'alem-i şīr-peykār çıqa geldi. 'Alem
dibinde Seyyid Baṭṭāl Ġāzī. 'Aqabınca ol pehlevānlar ki esīr olmışlarıdı, biñ qadarı
gişi bile. 'Alem dibinde müslimānlar anı gördiler şād oldılar beşāretler
çaldılar. Seyyid at meydāna sürdi la'în beraber geldi. Seyyid eydür: "Kimsin?"
Şāmasb eydür: "Qayṣarıñ pehlevānı Şāmasbam" didi. Seyyid eydür: "Beni bildüñ mi?"
Eydür: "Bildüm, Baṭṭālsın." Eydür: "İşte bildüñ. Tiz īmān 'arḍa qıl yoḫsa
sen bilürsin" didi. La'în eydür: "Şuña bir naẓār it." Naẓar itdi gördi kim bir adem
budı yatur. Seyyid eydür: "Nedür bu? La'în eydür: "Ḫorezm mālikiniñ zānidür" didi.
Seyyid çağırdı ki "Tiz 'Alīyi bunda getürüñ. Eger mecālī yoğsa bir taḫtaya saruñ getürüñ"
A 128
didi. Hem eyle qıldılar bir taḫtaya şardılar aldılar meydāna getürdiler. Seyyid qarşu vardı
buṭı yirinde qodı İlyās peyğamber du'āsın oqıdı. Ol dem Ḥaqq Te'ālānuñ qudretinde[n] [P66b]
şapa şağ oldı. 'Alī ayağı üstine dun geldi. [P1 88a] *Ser der qadem-i Seyyid nihāde est ve
pā-yi Baṭṭāl rā būsīd ġulām merkeb āvered. 'Alī süvār şūd yārān hame ḥālrā
dīdend hame şād şūdend du'ā ve āferīn kerdend. Sāmasb-i la'īn īn rā dīd hayrān şūd*[6]
eydür: "İy Baṭṭāl cāvuyımışsın. Uş ben senüñ başuñı keseyim. Eger hünerüñ
varsa gendüñi qurtar" didi. Anı Seyyidüñ üstine sürdi ki qılıclaya. Seyyid aşağadın
şöyle çaldı kim bir eli başı havā yüzine perrān oldı. Yāranlar ayruq durmadılar
yir yirin na'ra urup depindiler. Küffār leşkeri görüp yüz qaçmağa dutdılar.

1 eydür P: om. A
2 quyularına P1
3 meydāna yaqın geldiler" didi add. P1
4 budın yardı A: bir budıyın düşürdi P: bir budını yire düşürdi D: bir budını yire düşürdi P1
5 marā ... zadi A: baña hile eyledüñ zaḫm irişdürdüñ diyince P: beni ğāfil idüp zaḫml urduñ didi D: ğāfilliken l adam mı çalarlar didi P1
6 ser ... şud A: başını Seyyidüñ qademinde qodı ġulām at erişdürdi 'Alī ata süvār oldı yāranlar ol ḥālī gördiler qamusı şād oldılar du'ā-yi āferīn qıldılar. Şāmasp la'în anı gördi ḥayrān qaldı P: baş Seyyidüñ qademinde qodı ayağın aldı öpdi at getürdiler 'Alī süvār oldı yāranlar ol ḥālī gördiler qamusı şād oldılar du'ā-yi āferīn qıldılar Şāmasp anı gördi ḥayrān oldı D: Seyyidüñ qademinde baş qodı sevinüp şād oldı. Seyyid buyurdı at getürdiler 'Alī bindi yāzanlar sevinüp ḥayrān oldılar Şāmasp la'înüñ dili bağlandı serāsime oldı P1

Müslimānlar üç gün qodılar esirler idüp yine döndiler geldiler. Ol
çerīnüñ mālların bir yire cem' itdiler ḫalīfe içün pence yik çıqardılar bāqısın
ğāzīlere üleşdürdiler. Seyyid getürdüği mālı daḫı üleşdürdi. Bir qaç gün 'Aşına
ve Ṭāhire ve 'Avfa çoq ḫidmetler qıldılar. Andan ḫalīfeye viribidiler. Ḫalīfe bunları
gördi 'azīm şād oldı. Andan Seyyidüñ ḥikāyetlerin ḫalīfeye 'arḍ itdiler.
Ḫalīfe ḫayrān qaldı Seyyide çoq du'ālar eyledi. Andan destūr[1] dilediler 'azm-ı Ka'be
A 129
qıldılar vardılar anda mucāvir oldılar. Ez īn cānīb[2] qayṣara ḫaber oldı
çerī şındı, Şāmasb öldi, [P67a] Baṭṭāl geldi. Mağribde yidüği[3] ḥikāyetlerin 'Alī bin
Mıḥrāb ḥikāyetin bir bir şerḥ eylediler. Qayṣar melūl oldı [P1 88b] çoq ağladı
eydür: "İy dirīğā 'acebdür eger[4] bu Baṭṭāl peyğamberluq da'vesin qılmazsa.[5]
Dirīğā āyin-i 'İşā ḍa'īf oldı dīn-i Muḥammed quvvet dutdı. İmden girü
bizüm dīnümüzüñ revnaqı qalmadı" didi. Bir vezīr vardı Mancāyil [6] adlu eyitdi:
[D67a] "Şāhā benüm ḫāṭuruma bir nesne geldi. Eger buyurursañ eydeyim" qayṣar eyitdi:
"Eydi işidelüm." "Saña ta'alluq ne qadar il varısa dükelisi derbendleri bağlasunlar.
Şol adem geçecek yirlerde çerīler dursun hiç bir aḫad geçirmesünler.
Her kimkim bulurlarısa öldürsünler amān virmesünler. Şolki gendüler bildükleri
ademdür size viribisünler, dilersiz öldüresiz veyāḫūd zindāna qoyasız.
Elbetde Baṭṭāl dek durmaz bu yaña gelür. Şāyed Mesīḥ devletinde ele gire
ḫaqqından gelesiz" didi. Qayṣara ḫūb geldi tiz oğlı Şem'ūna nāme yazdılar
aḫvāli bildürdi. Andan Sünbāṭ bin İlyūna nāme viribidiler. Andan Kelīb bin
Sabbāḫa[7], Feridūn-i 'Aceme[8] ve Qālūn-ı Qudsiye[9] ve Teklūr-ı Şāha ve Gülbād-ı Rūmiye
A 130
dir[10] ki derbendleri saqlayalar kim bulurlarsa [P1 89a] öldüreler veyāḫūd qayṣara viribiyeler.
Hem eyle
itdiler. Qatı yasaq eylediler ki quş geçmeye. Her derede iki biñ biş biñ leşker
qodılar. Yir oldı kim on [P67b] biñ yigirmi biñ er durdı. Uşbu nev'a şaqladılar. Andan
qayṣar getürdi Şemmāsa[11] on biñ altun viribidi ki "Zinhār, eger Baṭṭāl bu yaña

1 destūr P: destur A
2 Ez in cānib A: Ez īn cānib rāviler böyle rivāyet qılırlar kim P: <ez in cānib> D
3 yidüği A: olan P D: itdüği P1
4 eger 'acebdür A
5 itmezse D
6 Mancāyil A P P1: Mihāyil D
7 Kelīb bin Ṣabbāḫa: Kelīb bin Ṣabāḫa A: Kelīb ibn Ṣabbāḫa P: Kelīb bin Ṣabāḫa D
8 'Acceme A P1: 'Acemiye P D
9 qudüssiye D
10 dir: om. A: der P: nāmeler viribidiler D:
11 Şemmāsa A P: Şümmās-i rāhibe D

gelecek olursa ḫaber bildüresiz" diyü. Şemmās ḫōd mu'min müslimānıdı
ve hem Seyyidüñ düstıydı. Ez īn cānib[1] bir gün Seyyid yāranları birle otururlarıdı
Yaḥyā bin Munzar qapudan içerü girdi. Yāranlarıla görişdi Seyyid *güft: "Ez kuǧā mī āyī"*
güft: "Ez Rūm mī āyam qayṣar tamām[2] D^{67b} derbendler varsa bağlatdı. Her bir yolda
derede
ve depede on biñ yigirmi biñ leşkeri qodı. Qan yasaq eyledi kim quş geçmez. Uşbu
ḥāli gördüm, uş geldüm, ḫaber getürdüm mābaǧā ki Seyyid bu yıl Rūma 'azm ide
diyü" didi. Emīr 'Ömer eyitdi: "Qanı ol kāğiz ki Tarsūsdan geldi? Getürüñ" didi.
Getürdiler Seyyidüñ eline virdiler. Oqıdı yazmışlar "Zinhār zinhār bu yıl Seyyid
Rūma heves itmeye ḫikāyet söyledür. Şāyed ele girer ḥāl ayruqsı ola"
dimiş. Seyyid eyitdi: "Bu bitü qaçan geldi?" Eyitdi: "Yigirmi gün vardur." Eyitdi: "Bāña
niçün
göstermedüñ?" Eyitdi[3]: "Pehlevān qorqdum zirāne kim işidürsin becid P_1^{89b} olursın 'aksin
A 131
işlersin"[4] didi. P^{68a} Seyyid eyitdi: "Bunda daḫı Ḥaqq Te'ālā daḫı ne işler[5] göstereeckdür.
Hele siz
benümle himmet yoldaş idüñ, ben giderem" didi. Aṣḥāb coq söylediler men'
idemediler cāre olmadı. Seyyid ol gice cāme mubeddel qıldı 'azm-ı Rūm qıldı. Şemmāsuñ
deyrine geldi. Ol gice Şemmās birle muṣāḥib oldı. Rūmdan ḫaber şordı Şemmās
eyitdi: "Yidi gündür ki qayṣaruñ ādemisi geldi on biñ altun getürdi, eyitdi: 'Ne
vaqt ki Baṭṭāl 'azm ide bāña ḫaber virib tā ben anı bir ele getüreydüm ola mı'
demiş. İmdi işde ol altun al ḫarc eyle, bu yıl Rūma varma" D^{68a} didi.
"Çāre yoqdur elbetde varsam gerek!" didi.. İrte ṣabāḥ atlandı revāne oldı.
Qālūn qal'asına geldi. Otuz biñ gişi yolları beklerlerdi andan geçdi. Her yire kim
uğradı ṭolp ṭolp çeriler durmışlardı yolları göze durlarıdı. Bir saḥraya yitişdi
qarşudan bir atlu silāḥıla çıqa geldi. Seyyid üstine at ṣaldı süñü
ḫavāle qıldı. Seyyid süñüsin men' eyledi. Geldi kim geçe quşağından berk ṭutdı
quvvet eyledi. Gördi kim Mūsā bin Cu'dadur. Aşağa qodı eydür: "*Hā Mūsā īncā çi kār*
dārī?"[6]

1 Ez īn cānib A: Ez īn cānib rāviler böyle rivāyet qılurlar kim P: <ez īn cānib> D
2 güft ... tamām A: eyitdi "Qandan gelürsin" eyitdi "Rūmdan gelürem qayṣar ne qadar P D: P_1 adds flourishes to Yaḥya's last answer: Şāh-i şāhanşān-i cihān ğāziler sulṭānı, Rūmdan ...
3 eyitdi A: eyitdiler P
4 qorqdum .. işlersin A: qorqduq zirā kim bir nesneyi işidürsin becid olursın 'aks safa ḫattā gele diyü dimeğlik P
5 te'ālā ... işler A: te'ālānuñ işi coqdur kim bile ne P
6 Hā ..dārī A: hāy Mūsā bunda neylersin P D P_1

Mūsā daḫı P_1^{90a} Seyyidi bildi yüz yire urdı eydür: "Ḫüzāvend çünkim siz gitdüñüz
yāranlarperişān oldılar, eyitdiler: "Ne revādur Seyyid gice gündüz baş oynar dīn
yolına
A 132
biz evde oturmaq revā degüldür!" didiler. Bu sözdeyiken on pehlevān çıqa
geldiler. Çün Seyyidi gördiler P^{68b} atlarından inüp yüz yire qodılar. Seyyid naẓar
eyledi gördi kim Aḥmed-i[2] Ṭurān ve Naṣr-ı Ḥabbāb ve Eflaḫūn ve 'Abdü's-Selām
ve Muḥammed bin Zeyd ve 'Ali bin Hāşim ve Qāsım ve Manṣūr Yuḥannā bin Afşindür.[3]
Seyyid dügelisiyile görişdi eydür: "Yāran bunda neylersiz" eyitdiler: "Geldük
senuñ rikābuñda bile olavuz" didiler. Seyyid eyitdi: "Yāvuz[4] itdüñüz. Benüm ğuṣṣamı
arturduñuz. Ben yalñuz ḫoşam[5] siz bāña ser-ber olduñuz" didi.
Bunlar eyitdiler: "Ḫüdāvend bir 'acāyib gördük. Ḥaḍretüñüñ ardınca
gelürdük bu[6] D^{68b} yoldağı çerileri gördük, yine döndük, geçmedük. Nāgāh bir
qarıcuq çıqa geldi seccāde omuzında elinde 'aṣā Bize eydür: "Dönüñ sizi
Seyyide iledeyim" didi. Bizi aldı uşbu cāyigāha getürdi gendü nā-bedid oldı."
Bunı dirken Ṭevābil çıqa geldi. Seyyid birle görişdiler eyitdiler: "Sen nice
gecdüñ bu derelerden?" Ṭevābil eyitdi: "Geldüm yoldağı leşkerleri gördüm yine
döndüm. Bir P_1^{90b} qarıcuq bāña delīl oldı. Beni uşbunda getürdi. Gendüsi
bilmezemqarıcaru vardı" didi. Seyyid "Hele ne dirsiz nice idelüm?" Eyitdiler:
"Şebḫūn
A 133
qılalum" didiler. İmdi şol yirde ki qayṣar gendüsidür anda varalum ne ider
sevüz anda idelüm" didi. Sürdiler qayṣar leşkerine geldiler. Gördiler iki
yüz biñ qadar çeridür. Qonmışlar gendüleri saqlarlar, Seyyidden ğāyet
qorqarlar. Seyyid iḥtiyād qıldı "Mabāǧā yāranlarıma bir elem gele[7]" didi. Andan
geçdiler qal'a-ı Maṣṭūrāne geldiler. P^{69a} Elli biñ gişiyile Kelib bin Ṣabbāḥ[8]
anda qonmış oturur. Seyyid eyitdi: "Yāranlar uşbu bınar kenārında bir dem
arām qılalum. Andan duravuz tevekkül Allāh idüp gendümüzi bu leşkere

1 oturmaq ... degüldür A P_1: oturavuz revā degüldür P: oturmaq D
2 Ahmed-i P D P_1: Ahmer-i A
3 'Abdu'l-Vahhāb add. P_1
4 yavuz A: yaramaz P
5 yalñuz ḫoşam A: yalñuzca idüm P D
6 ḥaḍretüñüñ ... bu A: om D
7 gele A: irişe D
8 Kelib bin Ṣabbāḥ D: Kelb bin Ṣabbāḥ A: Kelip ibn Ṣabbāḥ P

uravuz" didi. Su kenārında indiler. Seyyid ilerü vardı. 'Ādetiyidi[1] kim vaqtī[2] kim[3] ğazā qılsa bir şuya girürdi[4] ğusl iderdi. *Cāme beder kerd merkeb-rā istāde be-āb dar āmed ğavī kerd.*[5] Ol dem[6] Kelb bin Kelb[7] serleşkeridi anda[8] geldi gördi bir at durur D[69a] öñinde bir süñü yire[9] şançılmış[10] bir gişi şuya girmiş eydür: "Ne gişisin kimsin?" Seyyid eydür: "Kelib qullarındanam" didi. Kelb[11] eydür: "Yalan söylersin *biyā birūn āy tā bīnem*[12]" Seyyid coq bahāne eyledi çāre olmadı. P_1[91a] Kelb[13] eyitdi: "Sen Baṭṭālsın bu ğusl ki idersin bu Muḥammediler ğuslıdur" didi. "Tiz berü gel göreyim yoḫsa tīr u bārān[14] iderem" didi. Seyyid gördi kim la'īn becid oldı

A 134

sunuñ[15] ortasına[16] gitdi eyitdi: "İy la'īn bir gice beni başuñ ucında bulasın" didi. Kelb anı işitdi[17] buyurdı oq sapdılar.[18] Seyyid baḫrivār şuya ṭaldı Ḥaqq Te'ālā[19] şaqladı.

Meclis-i dehhūm [20] Gice irişdi Seyyidüñ atın donın aldı[21] revāne oldı. Geldi[22] ol on yāra uğradı. Bunlar daḫı [23]yatırlarıdı [24]irdi bir bir bağladı aldı. Kelib bin Ṣabbāḥ qatına getürdi[25] eydür: "Baṭṭāḥ buldum şuya girmiş tīr u bārān[26] itdüm coq zaḫm-dār oldı. Şimdiye degin öldi ola. Atın donın

1 'ādetiyidi ... kerd A: om P_1
2 vaqtī: vaqti A
3 vaqti kim: vaqti kim A: ne vaqt kim P: om D
4 girürdi A: girüp D
5 Cāme ... kerd A: cāmesin çıqardı atını bağladı şuya girdi ğusl iderdi P D
6 ol dem: om D
7 Kelb bin Kelb: Kelib bin Kelb A: Kelib bin Ṣabbāḥ P: Kelb bin Ṣabāḥ D
8 anda A: bunca ? gişiyile seyr iderdi nāgāh ol araya çıqa D
9 om D
10 sançla D
11 Kelb A: Kelib P: om D
12 biyā ... binem A: gel berü yā ben seni eyi bilürem P: gel berü cıq ya seni göreyin didi D
13 Kelb A: Kelp P: om D
14 tir u bārān A: tir-i bārān P: tir bārān D
15 sunuñ A: şunuñ P: suyuñ D: om. P_1
16 baḫrivār şuya ṭaldı P_1
17 Kelb ... işidi A: Kelip anı işitdi P: om D
18 oq sapdılar: üzerine oq serpdi D
19 Ḥaqq Te'ālā A P: Ḫāliq-i 'ālem D
20 meclis-i dehhūm A: om. P P_1: <Ez in cānib> D
21 aldı D: aldılar P D
22 oldı geldi A:oldılar gelourken P: oldılar geldiler D
23 yāra ... aldı A: yātı yatırken ğāfil buldılar hep tutdılar bağladılar P: on yāra daḫı uğradılar bunlar daḫı ğafil yatarlarıdı üstlerine geldire anlarb daḫı bir bir dutup bağladılar akıllar D
24 üstlerine çıqa geldiler add D
25 getürdi eydür A: getürdiler eyitdiler P: geldiler eydür D
26 tir u bārān A: tir-i bārān P: tir bārān D

aldum yāranların dutdum P[69b] uş getürdüm."[1] Kelib[2] naẓār qıldı Aḥmedi[3] bildi eyitdi: "Yā Aḥmed[4] revā mıdur ebā vü ecdāduñ dinin terk idesin varasın bir cāẓūnuñ dinin dinlenesin.[5] Gel yine 'İsā dinine gir, ben şefā'at ideyim, qayşardan suçuñ dileyeyin, safa yine ilüñ günlüñ alı vireyin[6]. Yoq dirseñ başuñı D[69b] keserem" didi. Aḥmed[7] eydür: "La'īn herze söyleme ben dinümi buldum iqrār getürdüm. Eger senuñ daḫı devletüñ varsa gel bu dine gir" didi. Kelib mel'ūn qaqıdı "Hāy tüz bunları öldürün" didi vezirleri qomadılar. Eyitdiler: "Maşlaḥat oldur kim sen öldürmeyesin qaysara gönderesin. Hem Baṭṭāl öldüği ma'lūm degüldür. Sen anı bulmaq ardınca ol" didiler.

A 135

"Baṭṭāl yavuz P_1[91b] gişidür. Kin ide bir gice gele ne seni qoya ve ne bizi. Bunları zindāna qoyğıl tüz ademler şal ele getürsünler" didiler ve hem eyle itdiler. Yāranları zindāna qoydılar. Oğlı Şem'ūnı, qırq gişiyile bir zevraq donatdılar, Seyyide viribidiler.[8] **Ez in cānib**[9] Seyyid irte degin gitdi irte bir yire irdi gördi bir ulu şu kenārında bir ulu deyr, demür qapusı var durur. Deyir qapusına geldi el urdı. Qapuyı açdı iceri girdi etmek balıq buldı, yidi, qarnı ṭoydı.[10] Yine taşra çıqdı bir mağara gördi girdi. Ol mağārada oturdı P[70a] gördi su yüzinde[11] bir zevraq gelür qırq iki gişidür. Seyyid mağārada gizlendi. Bunlar geldiler dört yaña aradılar bulmadılar yine çıqdılar. Biş gişi mağārada qaldılar. Bir iki ayaq sücileri[11] varıdı ortaya getürdiler içmege[12] D[70a] meşğūl oldılar. Birbirine ṭolular içdiler. Birisi eydür: "Ben bu qadeḥi ol sulṭān-ı merdān 'işqına içerem" didi. Anlar eyitdiler: "Kimdür ne gişidür?" didiler becid oldılar. Eyitdi "Baṭṭāldur" eyitdiler: "Hāy sen Muḥammediyimişsin?" didiler dutdılar bağladılar. Şöyle bırakdılar gendüler 'işe meşğūl oldılar. Bu meskin yatduğı yirde[11] iñledi eydür: "İy Baṭṭāl teñrisi baña sen meded eyle" didi. Seyyid

A 136

1 buldum ... getürdüm A D: buldıq ... itdük ... dutduq ... getürdük didiler P
2 Kelb A: Kelib P
3 Aḥmedi P D P_1: Aḥmeri A
4 Aḥmed D: Aḥmer A P
5 dinlenesin A: giresin P D
6 safa ... vireyin: om P_1
7 Aḥmed P D P_1: Aḥmer A
8 oğlı ... viribidiler A: bir oğlı varıdı Kelibüñ Şem'ün eydürlerdi qırq gişiyile gönderdiler zevraq tonatdılar Seyyidi aramağa gitdiler P: Kelibüñ bir oğlı varıdı Şem'ün adlı qırq gişiyile zevraqa bindiler Seyyidi aramağa gitdiler D: oğlı Şem'ünı qırq gişiyile bir zevraqa bindiler Seyyid aramağa gitdiler P_1
9 Ez in cānib A P_1: Ez in cānib rāviler böyle rivāyet qılurlar kim P: <ez in cānib> D
10 toyurdı D
11 Bir ... sücileri: bir qaç ṭabaq şarābları D
12 om A

bunlarıñ sözin işidürdi. Delükden çıqa geldi. İrdi ikisiniñ bağrından tutdı
boğdı ikisin dahı depeledi. Ol biri yatduğı yirden göze P_1[92a] dur turı geldi, Seyyidüñ[1]
ayağına düşdi eydür: "Kimsin?" Seyyid eydür: "Sen qadeḥ kimüñ 'ışquna içdüñ?
Benem[2] Baṭṭāl-ı Ġāzi" didi. İkiledin Seyyidüñ ayağına düşdi
imān 'arḍa qıldı. Seyyid yalıncağıdı birisiniñ donın geydi eyitdi: "Qanı Kelb?"
Eydür: "Bilmezem seni isteyü gitdiler" didi. Ez īn cānıb[3] Kelb[4] mel'ūn biraz
gezdi, sürdi, deyre geldi qapuyı qaqdı. Eyitdiler: "Kimsin?" eyitdi: "Kelbem"[5]
eyitdiler: "Yalan söylersin, Baṭṭālsın" didiler. And içdi "Kelbem[6]
Baṭṭālı isteyü geldüm" didi. Qapuyı P[70b] açdılar içerü girdi. Qırq ruhbān varıdı
qarşu çıqdılar 'izzetüle aldılar deyre geldiler[7] ṣoḥbete meşġūl oldılar.
Bu ṭarafdan Seyyid ol yigide: "İmdi işde Kelb[8] deyre geldi. Var qığır
eyit 'Anda mağārada bir ölü cıqdı şudan Baṭṭāla beñzer' digil
al bunda gel" didi. Ol yigidüñ adı Yemliḥāyıdı[9] D[70b] geldi eydür: "Ḥüẕāvend
biş gişiyidük qarşu mağārada qaldığıdı. Otururken meve urdı bir ulu
çıqardı tamām Baṭṭāla beñzer" didi. Kelb[10] sevindi tiz zevraqa bindi geldi mağāraya.[11]
A 137
"Qanı qandadur?" diyince Seyyid[12] bir qılıc urdı başı perrān oldı qırq qulı da depeledi.[13]
Kelbüñ[14] oğlı henüz dahı oğlanıdı. Seyyidüñ ayağına düşdi imān 'arḍa qıldı
müslimān oldı. Adın İsma'il qodı Yemliḥānuñ adın Aḥmed qodı. P_1[92b] Seyyid eyitdi:
"Diñ imdi deyre varalum" didi bindiler zevraqa deyre geldiler. Qırq keşiş
varıdı, qarşu çıqdılar ḫaber şormağa. Seyyid ilerü yöridi. Bir ululaṛı varıdı
adına Ḫayṣ[15] eydürleridi. Anı dine da'vet qıldı feryād eyledi, diledi kim
qaça. Seyyid bir qılıç urdı iki pāre qıldı. Qırqın dahı depelediler. Andan zevraqa
bindiler gitdiler. Seyyid eyitdi: "Yā İsma'il hele müslimān olduñ. Di
imdi atañı qatına var eyit ki Ḫayṣ qatına bir ruhbān gelmiş Küh-i Selvāndan

1 biri ... Seyyidüñ A: bağlu yatduğı yirden gözedurdı Seyyi bendin götürdi P
2 benem : eyitdi b. A
3 ez īn cānib A: om P
4 Kelb: Şem'ūn P P_1: Kelb A D
5 Kelbem: Şem'ūn bin Kelbem P: Kelbem A
6 inandurdı P: Kelibem A: Kelbem D
7 çıqdılar ... geldiler P: geldiler 'izzetüle Kelbi ağırladılar. Bunlar A
8 Kelb A D: Şem'ūn P P_1
9 ol yigidüñ adı Yemliḥāyıdı P: Sürdi Yemliḥa Kelib qatına A D: Yemliḥā Şem'ūn qatına P_1
10 Kelb A D: bu kāfir P: Şem'ūn P_1
11 ive ive girdi add D
12 Seyyid D: om. A: öñince bir ulu kāfir giderdi Seyyid çıqa geldi P
13 depeledi P D P_1: depelediler A
14 Kelibüñ D P: Kelbüñ A
15 Ḫayṣ A D: Ḥayd P: Ḫayd P_1

'İsā dininüñ quṭbıdur.[1] 'Acāyib ġarāyib P[71a] sözleri var. Ḫayş size viribidi kim
naṣiḥatlar ide' digil.[2] Bende anda varayın şāyed ki Ḥaqq Te'ālā döndere
müslimān ola" didi. Oğlan cıqdı[3] D[71a] atası qatına geldi külāhin yire vurdı
eydür: "İy bābā Kelb[4] qanı ol qırq qul ve Ḫayş ve qırq ruhbān qanı?"
Kelīb eydür: "Noldılar?" Eyitdi: "Baṭṭāl dügelisin qılıçdan geçürdi. Şimdi işde
geldi zevraq birle[5] gendüyi şūrata qoydı. Ben ḥile itdüm dinine girdüm
A 138
qurtuldum. Beni viribidi 'Var ataña şöyle şöyle digil' didi 'ola kim müslimān
ola' didi. Ne otursın? Dur yuqaru qayduñ gör" didi. Kelīb bin Ṣabbāḥ buyurdı
elli bin er bindiler Seyyidüñ üstine geldiler. Seyyid anları gördi
zevraqı defīze sürdi. Aḥmede eydür: "Gördüñ mi ol mār beçe vardı[6] beni
ġamz qıldı üstümüze bunca leşker getürdi. Qayurmaz Ḥaqq Te'ālānuñ 'ināyeti
bizimiledür" didi. Kelīb geldi qırq ulu ruhbān bilesince Seyyide beraber
durdı eydür: "İy Baṭṭāl-ı[7] qatūl 'ayyārlığıla[8] benüm eltümden cān qarda
qurtarsın? Nice nice mekirler ve ḥileler idesin bu gez seni helāk
iderem" dir. Seyyid eydür: "Şol qadar göñlüñe qorqu düşmiş kim her
kimi görürseñ Baṭṭāla şanursın. Benüm Baṭṭāla nem beñzer? Ben Küh-i Selvānda[a]
gelürem[9]" didi. P[71b] Ağzın açdı İncil ayetlerinden[10] bir qaç ayet oqıdı avāzı-ı Dāvūd ile
maqām-ı Ḥüseyn. Ol ruhbānlar[11] ağlaşdılar eyitdiler: "Hāy bu ne Baṭṭāl
olsun! Bu vilāyete bir bunuñ gibi dāḥı 'aziz gelmemiş[12] ola. Be-cān-ı 'İsā
D[71b] bunuñ ḫāṭırın yıqmañ kim siz didügüñüz degüldür" didiler. Oğlan feryād
eyledi eydür: "*Be-ḥaqq-ı 'İsā ve Meryem ki in merd Baṭṭālest*[13]. Sizi yoldan iledür" didi.
A 139
Ruhbānlar feryād eyediler "Bu Baṭṭāl degüldür. Biz bilmez miyiz?" didiler. Baṭṭāl
çağırdı ki "Ol oğlanuñ şar'ı vardur. Gemide qasd eyledi kim gendü defīze
ata. Baña neler sögdi anuñ dimāğında ḫalel vardur añā timār gerekdür"
didi. Oğlan eydür: "Bābā bu gişi Baṭṭāldur sen keşişlere inanma" didi.

1 quṭbıdur A: quṭb-i din P
2 digil D: degil A
3 çıqdı: eyitdi: "Hōş ola" D
4 Kelb A D: om P
5 zevraq birle A P: zevraqa bindi D
6 vardı A: varup diyü virdi üzerimize P
7 Baṭṭāl-ı P: Baṭṭāl A
8 'ayyārlığıla A D: 'ayyār-i nā-diger P
9 gelürem A D: sendüñ Mesīḥ dinine i'tiqādıñ işitüm senlinle ṣoḥbet itmeğe geldüm P
10 ayetlerinden: the Arabic plural *āyāt* is never used in any of the manuscripts.
11 işitdiler add P
12 gelmedi D
13 ki ... Baṭṭālest A: ki bu gişi Baṭṭāldur P: ki merd Baṭṭālest D: ki bu Baṭṭāldur P_1

Keşişler çağırdılar oğlana kim Çoq söylemegil bu Baṭṭāl degüldür. Nār-ı
nūr bu dur" didiler. Oğlan niçe kim çağırdı feryād eyledi çāre olmadı.
Dügeli atlarından P_1[93b] aşağa indiler başların açdılar çoq yalvardılar ki
"Ma'ẕūr dutasın kim Baṭṭāl bize çoq işler idipdürür." Seyyidi taşra
çıqardılar, ayağına düşdiler ziyāret itdiler. Seyyid bunlara şol qadar
ma'rifet söyledi kim bunlarıñ ağlamaqdan yürekleri yarıldı. Ruhbānlar eyitdiler:
"Bu kelimātlar kim bu ider meger Mesih ola. Bunuñ gibi sözler maqdūr-ı
beşerde[n] gelmez" didiler. Oğlan feryād P^{72a} eyledi eydür: "İy qavm ben delü
degülem. Bilürem ki taḥqīq uşbu gişi Baṭṭāldur. Geldi sizüñ başuñuza māluñuza
qaṣd ider" didi çāre olmadı. Oğlanuñ sözini kimse i'tibāra almadı. Seyyidi
aldılar, bir ulu deyr varıdı, anda qondurdılar qonuqlıqlar itdiler. Seyyid buyurdı
A 140
minber arāste D^{72a} qıldılar[1] çıqdı bunlara bir qaç İncīl ayetlerinde[n] oqıdı tefsīr itdi.
Temāmet keşişler gendülerinden gitdi şol qadar ağlaşdılar ki qiyāmet
qopdı şanayduñ.[2] Eved kūçak atası yanında[n] becid ağlardı kim "Bābā zinhār inanma
ki. Bu gişi Baṭṭāldur. Eger bāña inanmazsañuz adem viribiñ varsun deyre
Ḥayşi görsün. Eger diriyise ben yalanam" didi. Yanında[n] vezir eydür: "Şāhā oğlan
dekin söylemez. Zevraq viribiyelüm ne qadar yoldur? Bir sā'atda gelür ḫaber getürür"
didi. Ol dem bir qaç gişiler çıqardılar, Seyyidüñ bunda[n] ḫaberi yoq, viribidiler.
Bir sā'at üzerine geçdi Seyyid dahı minberden indi. Baş aşağa idüp oturur
fikirdedür kim "'Aceb yāranları nice P_1[94a] qurtaram? Gice ne vaqt ola" diyü fikirde-
yidi. Deyre gidenler geldi yüzleri za'feräne dönmiş. Kelīb[3] eydür: "Hāy tüz söyle
ḥālüñ ne? Ḥikāyet bir bir eydi vir" didi. Ḥayş qırq qullarıla qırılduğın
ve qırq ruhbān öldügin eydi virdi. Kelīb[4] el altında[n] qırq qulın
düzdi P^{72b} geldiler.[5] Seyyid[6] ğāfil otururken kemendler bıraqdılar hāy diyince
Seyyidi dutdılar bağladılar. Keşān ber keşān Kelīb qatına getürdiler. Kelīb
buyurdı ki "Tiz boyunın urıuñ bunuñ şerrin cihāndan getürüñ[7]" didi. Cellādlar
A 141

[1] qıldılar A P: eylediler D
[2] gitdi ... şanayduñ A D P_1: gitdiler ağlaşa ağlaşa hihüş oldılar P
[3] Kelīb P: Kelīb A
[4] Kelīb A D P_1: Kelībüñ cāni başına sıçradı fi'l-ḥāl P
[5] geldiler A P_1: om P: viribidi geldiler D
[6] Seyyid A: Ez in cānib rāviler böyle rivāyet qılurlar kim ol 'aṣırda Baṭṭāl-i ğāzi fikirle P
[7] şerrin cihāndan getürüñ A: şerrinden cihāni halāṣ olsun D

tüglar çekdiler ki boyunın uralar. Vezir qomadı eydür: "Şāhā qayṣara bildür bu
azacuq[1]nesne degüldür coq işdür. Hem bu gişi qayṣara D^{72b} coq acıqlar idipdürür.
Öldürürse
ol öldürsün. Her ne iderse ol itsün. Şāyed saña 'itāb
ide bunuñ gibi işi bāña denemeduñ diye" didi. Tiz Baṭṭālı zindāna viri-
bidiler. Qayṣara nāme yazdılar qaḍīyayı bildürdiler "Baṭṭālı dutdum zindāna
qoydum. Ne buyurursın saña viribiyeyin mi yoḫsa bunda öldüreyin mi?" diyü.
Ez in cānib bu yaña Seyyidi zindāna getürdiler. Yāranlar Seyyidi gördiler
feryād fiğān itdiler. Eyitdiler: "Bizüm ümidümüz senidüñ. Sen dahı bende düşdüñ"
didiler. Seyyid eyitdi "Qayınmaz. Yāranlar melūl olmañ bu dahı bizüm başımızda
yazluyıdı. Hele bu demi dahı ḫoş görelüm. Ḥaqq Te'ālānuñ P^{73a} dilekleri vardur
yirine[2] gelse gerekdür. Hele bir görelüm başımuza ne gelür, ğaybe muntaẓir olalum"
didi. Zindān bucağında ẕikre meşğūl oldılar. Ez in cānib
qayṣāra ḫaber oldı çünkim Ca'fer dunlduğın işidi tācın asumāna
atdı, buyurdı beşāretler eyledıler. Yine cevāb yazdı kim "Tiz elli biñ gişiyile
al bunda gel dürlü dürlü 'azāblar birle öldürsem gerekdür" didi.[3]
A 142
Nāmeyi peyk eline virdi gönderdi. Ez in cānib Kelīb oğlan yanına aldı
'işe P_1[94b] meşğūl oldı. Bir gice Kelīb oturmışdı oğlı gendüniñ dizin
yastanu uyıdı. Nāgāh çağırdı durı geldi. Kelīb eydür: "Hāy noldıñ?" eydür:
"İy bābā düş gördüm bir ejderhā bāña D^{73a} qaṣd ider. Ben qaçaram ardımca
çağırur eydür 'Eyd bābāña küfri terk itsün Muḥammed dinine girsün
yoḫsa sarāyıyıla gendüyi yudaram'" didi. Kelīb eyitdi: "Ciger küşem
qorqupdurursın Baṭṭālıñ vehmidür" didi. Oğlan yine yatdı, düş gördi,
yine feryād eyledi. Kelīb eydür: "Yine noldıñ?" Oğlan eydür: "İy bābā bir
arslan bāña qaṣd itdi yine qaçdım. Ardımda[n] çağırdı ki 'Eyt bābāña
küfri terk itsün müslimān olsun yoḫsa helāk olur'" didi.
Kelīb eydür: "Senüñ qorqudan P^{73b} dimāğuñ fesāda varıpdurur" didi.
"Saña tenqiye gerek" didi. Yine uyıdı bir neheng gördi *dehān güşūde*
ḥamle-i ū mi kerd. Kūçek mi gerid neheng mi guyad: "İy peser bā peẕeret be-gū tā
küfr rā terk kuned ve dīn-i Muḥammed iḫtiyār kuned ve illā helāk mi şewed." Bāz na're

[1] bu azucuq A: az D
[2] birine A
[3] Marginalia by later hand, perhaps by a nineteenth-century user-reader, and for the most part illegible, at the bottom of this folio and at the top of the following one:
... göñul .... kağıẕ üç yüz doküz

zed bi-zār şüd.[1] Kelīb eydür: "Ciger küşem nolduñ yine?" Hikāyeti eyitdi
A 143
bunlara bildürdi. Kelīb perişān oldı buyurdı meclis aletin getürdiler.
Tiz ruhbānlar getürdiler ḥikāyeti anlara bildürdiler. İncil getürüp oğla-
nuñ boyununa aşdılar vaftūz eylediler. Yine gice oldı hep gitdiler. Kelīb
yatdı uyadı düş görür. Qarşudan bir nūr peyzā oldı. Qibleden müşk ü
'anber qoqusı cihāna dutdı. Çağırırlar ki "Tarīqū irci'ü budur şadr-ı
bedr-i 'ālem Seyyid-i veled-i adem Seyyid-i kā'ināt ü mefḫar-ı mevcūdat ṣadr-ı şufa-ı şafā
māh-ı qubbe-i vefā[2] Muḥammed-i Muṣṭafā. Yitmiş biñ **D**[73b] firişte yüz biñ yigirmi biñ
peyġamber
livā-yı ḥamd-i[3] Muḥammedüñ şağında şolında yörürler. Resūl ḥaḍreti
şallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem bir aq Burāqa binmiş, ol 'azamet tācı başında
rif'at cübbesi öñinde kemer-i 'ibādet bilinde gelür. Cün bu 'azameti
Kelīb görür, qarşu varur, ayağına düşer, īmān 'arḍa ider. Peyġamber
ḥaḍreti şallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem Kelībi nüvāḫt ider. Adın Ebū Bekir qor eydür: "Yā
Ebū Bekir
tiz var benüm oğlum Seyyid Baṭṭāḫ zindānından çıqar añā yār ol. Anuñ
dīni ḥaqq dindür. Beglerüñi da'vet qıl qamusı **P**[74a] añā mitābe'at qılsun-
lar" **P**$_1$[95b] didi. Şol yıldırım geçer gibi Kelīb uyanur şol ağac yapraġı gibi ditredi
A 144
ve tonların geydi. Vezirlerin ve ḫāṣların ve qulların bir yire cem' eyledi.
Gice gördüġi düşi bunlara eydi virdi bunlar eyitdiler: "Biz daḫı gördük bu düşi"
didiler. Dügelisi īmān 'arḍa qıldılar. Kelīb bunları gördi divāne oldı.
Yirinden durdı yayan zindāna geldi. Qapuyı açdurdı içerü girdi ‡GuWLAaDi‡[4]
Seyyidüñi ayağına düşdi. Eyitdi: "Yā ġāziler sulṭānı bilimedüm benüm sucum çoqdur,
bağışla" didi. Seyyid eyitdi: "Peyġamberi görmeyince aduñı Ebū Bekir qomayınca
uyanmaduñ"
didi. Seyyidüñ elin öpdi yāranlar birle 'özrleşdi.[5] Tiz buyurdı demürlerin
aldılar ḥammāma iletdiler nefis tonlar geyürdiler. Aldılar Seyyidi taḫta geçürdiler.
Ebū Bekir yanında oturdı arqadan yaqından beglerin qıġırdı dine da'vet

[1] dehān ... şud A: ağzın açdı ḥamle qıldı eyitdi "Ey oğlan eyid babañā küfri terk itsün Muḥammed dīnine girsün yoqsa helāk olur" didi. Hemān oğlan yine çağırdı feryād eyledi P: ağzın açup ḥamle ider. Oğlana acheng eydür "Eyit babañā din-i Muḥammed iḫtiyār itsün ve illā itmezse helāk olur" didi. Nāgāh na'ra yine urdı D
[2] ṣadr-ı bedr-i ... vefā A D: om. P: ṣadr-ı ... adem server-i kā'ināt mefḫar-ı ... vefā P$_1$
[3] ḥamd-i: ḥamd A
[4] ‡GuWLAaDi‡ A P: güdi D73b: om P$_1$
[5] 'özrleşdi A: 'özreşdi P

itdi. **D**[74a] Dügelisi eyitdiler: "Biz daḫı düş gördük Resūl ḥaḍreti öñinde
īmān gettürdük" didiler. **P**$_1$[96a] Elli biñ gişi bunca begler ve bunca vilāyetler müslimānlıq
oldı. Qarañulıq gitdi aydınlıq geldi 'ālem münevver oldı. **Meclis-i yāzdehüm**[1]
Rāviler şöyle rivāyet iderler[2] Seyyid ve yāranlar oturmışlardı nāgāh
peyk geldi. Qayşarufi nāmesin Ebū Bekrüfi öñinde qodı. Nāmeyi oqıdı pāre pāre
qıldı eyitdi "Ol tedbīri Kelīb eylediyidi,[3] ben Ebū Bekirem. Ol fāsid-i endişe
A 145
gitdi" **P**[74b] didi. Peyk daḫı eyitdi: "Ben fulān yirde düşümde Muḥammed-i
Muṣṭafāyı gördüm
īmān getürdüm" didi. Eyitdiler: "Qayşar ne düzende?" didiler. Eyitdi: "Gülbādı viribidi
yüz biñ gişiyile Malāṭiyyeye. Şāyed ki vardı ola" didi. **Ez īn cānib**
bu ṭarafdan ḫaber Malāṭiyyeye irişdi ki Seyyid on yānla deyr-i Maşṭıranda
Kelīb bin Ṣabbāḫ dutmış. Uş qayşar yüz biñ erile Gülbādı viribidi kim
gele Malāṭiyyenüñ aşağasın yuqarı döndere diyü. Emīr 'Ömer ve yāranlar işitdiler
feryād itdiler. Tiz buyurdı munādı qıldılar on biñ **P**$_1$[96b] ġāzi cem' oldı. Cevre
illere bitiler şaldılar. İlleri ürkitdiler gendüleri qal'ayı bergidüp oturdılar.
Ez īn cānib cünkim Seyyid Gülbād ḥikāyetin işitdi eydür: "Yā Ebū Bekir
ben giderem bu illeri hep sañā.[4] Eved ne qadar kilisālar[5] varsa **D**[74b] benümdür[6]" didi.
Buyurdı deyr-i Maşṭırāmı yıqdılar. İcinde ne qadar māl ki varıdı ol
altun gümiş qandiller hep Seyyid aldı. Biñ altun but cem' eyledi
Ebū Bekre ışmarladı eyitdi: "Ben te'cil giderem. Sen daḫı benüm ardımca gelesin"
didi. Dün bucuğında atlandı revāne oldı. Bir gün Gülbād leşkerine irişdi.
Gördi leşker qonmış yatur. Aşqan bir yirde qodı piyāde sürdi Gülbād bārgāhına.
A 146
Gördi mest, sarḫoş olmış, yatur. Üstine geldi gördi bir ḫūb ṣuratlu yigit.
Özi köyindi öldürmege qıyamadı,[7] şefqat eyledi. Bir biti **P**[75a] yazdı kim "İy Gülbād
ben ki Baṭṭālam kāfiri[8] qattālam, geldüm ki seni öldürem. Yine qıyamadım gördüm
P$_1$[97a] nev ḫūz yigitcükümişsin.[9] İmdi küfri terk idüp müslimān ol yoḫsa

[1] Meclis-i yāzdehüm A: om P D P$_1$
[2] rāviler ... kim A; **ez īn cānib rāviler böyle rivāyet qıkırlar kim** P P$_1$: <ez īn cānib> D
[3] eylediyidi P: eyledi eyitdi A: eyledi D: eyledi eyitdi P$_1$
[4] sañā A P D: sañā ışmarlaram P$_1$
[5] deyrler D
[6] benümdür A P$_1$: yıq P: gerekdür <kim> yirine mescidler bünyād idesin cümlesi D
[7] qıyamadı P: om. A D P$_1$
[8] kāfire D
[9] nev ḫüz yigitcükümişsin A: nev ḫüz yigit sin P: kim (yigit in margin) imişsin P$_1$: nev biz yigit sin D

gelürem seni depelerem" diyüp başı ucında qodı çıqdı. Şehre irişdi şubḥ
vaqtiyidi Malāṭiyyeye qarşu durdı bañladı. Sunnîler Seyyidüñ avāzın işitdiler
sevinü qarşu vardılar Seyyid birle görişdiler. Seyyid gendü ḥikāyetin ve ser-
güzeştin bunlara eydi virdi bunlar şād oldılar Seyyide çoq du'ālar qıldılar.
Andan şoñra Seyyid eyitdi: "Gülbād yüz biñ gişiyile uş geldi ben anda
giderem ardımca siz daḫı gelüñ" diyüp atına süvār oldı revāne olup
gitdi. **Ez īn cānib** çünkim Gülbād uyandı başı ucında
bir ḫaṭ[1] buldı oqıdı gördi.[2] Beglerin qatına qıgırdı bitiyi görüp ḫayrān oldılar.
Eyitdiler: "Dirigā **D**[75a] Baṭṭāl bendden[3] qurtulmış" diyü perişān oldılar. Leşkerüñ
içine qonqu düşdi. Quşluq vaqtiyidi kim Seyyid bir bütaya[4] irişdi. Üzerinden
P$_1$[97b] aşağa nazar qıldı, bir dem ol küffār leşkerin temāşā qıldı. Andan bir gez
A 147
na'ra vurdı ra'dıvār hayqırdı şanayduñ ki qiyāmet qopdı İsrāfīl şūr urdı.
Käfir çerīsi birbirine doqındı. Üç gez pāyepāy na'ra vurdı eyitdi:
"Benem Baṭṭāl-ı Ğāzī. İy Gülbād gice vardum seni öldürmege qıyamadum zīrā **P**[75b] ki
yigit
ermişsin. Şāyed ki müslimān ola didüm. İmdi gel müslimān ol. Ol
bāṭıl dini terk it Ḥaqq dine gel yoḫsa ne seni qoram ve ne qayṣarı" didi.
Çünkim Gülbād gördi kim çerī durduqları yirde qurudılar[5] bir gez çağırdı ki
"Tiz leşker binsünler" diyü. Gendü silāḥ geydi qılıc quşandı. Leşker
bindi. Gebriyānōs[6] meydāna girdi. Seyyid ol bütadan aşağa indi. Gebriyānōs[7]
beraber geldi, eydür: "Yā Baṭṭāl buğday biti misin? Hālüñ nedür? Öldürürler
yine dirilürsin, dutarlar, zindāna qoyarlar yine çıqarsın. Meger sen ğāyet
ustād cāzūsın ola" didi. **P**$_1$[98a] El süñüye vurdı Seyyide ḥavāle qıldı.
Seyyid men' eyledi. Geldi kim geçe yitdi quşāğında[an] dutdı silkdi cyerden
ayırdı. Quvvet eyledi bir elma gibi getürdi ḥavaya perrān qıldı. İnerken qılıcıla
çaldı iki pāre qıldı. Qardaşı Ebriyānōs[8] girdi helāk oldı. Qālün

1 ḫaṭ AP: biti gördi aldı D
2 gördi A P P$_1$: om. D
3 bendden A P : bundan D: bizden P$_1$
4 depeye P$_1$
5 qurudılar P P$_1$: qırdılar A: quğurdı?D
6 Gebriyānōs A D P$_1$: biri Mahyār biri Mahāyir adlu iki pehlevānlar vardı ikisi daḫı mühlet qarındaşlarıydı. Mabyār P
7 Gebriyānōs A D P$_1$: Mahyāra P
8 Ebriyānōs A D P$_1$: Mihāyir P

girdi helāk oldı[1]. Bir bir yüz yigirmi gişiyi [2] **D**[75b] birer ḍarbıla helāk qıldı.
A 148
Küffār leşkerine bir vehim düşdi. Öyle namāzı vaqtiyidi ki[3] Malāṭiyyeden toz oynadı,
islām sancağı Emir 'Ömer on iki biñ gişiyile çıqa geldi. Seyyid bunlara qarşu
vardı. Bunlar daḫı Seyyidüñ erligin görüp du'ālar itdiler. Öyle namāzın qıldılar.
Seyyid yine meydāna girdi. Gülbād buyurdı on biñ gişi **P**[76a] ḥamle qıldılar. Seyyid
gendüyi on biñ gişiye urdı. Sunnîlerden biñ gişi viribidiler bunlar daḫı
ḥamle qıldılar. Seyyid qalbi qalbe vurdı. On biñ käfiri Gülbāduñ üstine
bıraqdılar. Gendüsi **P**$_1$[98b] ḥamle qıldı. Küffār baç peyker 'ālemi depretdiler bir gezden
ḥamle qıldılar. Bunlar cengdeyiken toz peyzā oldı. Toz içinden yüz biñ er,
käfir-i bi-dīn, Süheyl bin Sünbāṭ, Tağānōş-ı Fireng ve Tāriyūn Hamedān,[4]
Rūm begleri çıqa geldiler. Bir gezden ḥamle qıldılar. Qan sil gibi aqdı yöridi.
Seyyid kī na'ra vurdı käfirleri şol ḫazān yapraġı gibi dökülürdi. Bir demde
elli biñ käfir qılıcdan geçdi. Kafir coğıdı müslimānlar azıdı, qatı buñaldılar.
Nagāh Maşṭirān yolından elli biñ er birle Ebū Bekir ol yeñi müslimān-
lar irişdiler, tekbīr getürüp ḥamle qıldılar. Aḥmed[5]-i Ṭurrān ve Abdu'l-Vahhāb ol
on yüranlar na'ra urup cenge meşğūl oldılar. Sunnîler yüreklendi
A 149
ikiledin ğayret birle savaşdılar. Küffār leşkerin yirindeñ qopardılar
alāyların bozdılar. Şıyacaq vaqtü[6] yüz biñ erile Qostanṭīn qayṣar
yitişdi. Cemī' ahan[7] icinde ğarq **D**[76a] ıdı. **P**$_1$[99a] Hem daḫı gice irişdi ol leşker
arqalandı ṭabl-i[8] asāyiş urıldı tarafeyndeñ döndiler. Eved[9] **P**[76b] ölinüñ ḥaddi
yoğıdı kimse şayamadı. Qostanṭına qarşu geldiler şikāyet itdiler. Tiz ol dem
nāme yazdılar qayṣara gönderdiler ki "Tiz gel iriş yoḫsa 'ālemi Baṭṭāl
ḫarābe virdi" diyü. Ol elli biñ er müslimān olduğın, Seyyid Ebū Bekri
müslimān qılduğın, kilīsālların yıqup ol altun qandili alup gitdüğin
qayṣara ma'lūm itdiler. Çünkim nāme qayṣara geldi oqıdılar tācın yire urdı,
feryād ü fiğān eyledi "İy diriğā, dīn-i 'İsā ve ayīn-i nār-ı nūr rev-

1 helāk ... oldı A P$_1$: mecāl virmedi depeledi. Qālün girdi mecāl virmedi depeledi P; ana daḫı yaqda öldürdi. Qālün ... oldı D
2 depeledi add D
3 namāzı ... ki A P$_1$: vaqtına degin ceng eyledi marg P: namāzı ... kim vaqtiyile D
4 Tāriyūn Hamedān A P$_1$: Tāriyūn-i Hamedānī P: ve Tāriyūn ve Hamedān D
5 Aḥmed P D P$_1$: Aḥmer A
6 vaqti: vaqtü A: vaqt P D
7 ahan A D P$_1$: pūlād-i Çīn P
8 ṭabl-i P: ṭabl u A D
9 eved AD: AWuDa P

naqsuz oldı" didi. Tiz buyurdı iki yüz biñi er bindiler, at sağrısına
qamcı urdılar, gice gündüz yöridiler. Ez īn **cānib**[1] bu ṭarafdan üc gün
leşker binmedi ölülerin P_1^{99b} dişdirdiler meydān yirin açdılar. Dördinci gün
iki ṭarafdan naqāreler dögildi. Leşkerler bindiler meydāni arāste qıldılar.[2]
Aḥmed-i[3] Ṭurrān meydāna girdi er diledi. Bir kāfir girdi 'Aqārib adlu. Aḥmed[4]
A 150
söyleşmedi[5] öldürdi. Elli kāfir depeledi Gülbād anı gördi anı meydāna sürdi.
Ceng eylediler birinirine zafer bulmadılar. Aḫir birbirinüñ kemer bendin ṭutdılar
birbiriyile şarmaşdılar. Nāgāh toz peyzā oldı. 'Aräqil qayşar iki yüz biñi
er dört yüz batrīq[6] ḥac peyker büt peyker 'alemler götürilmiş.[7] Fīl üstinde
taḫtın berkitmişler catr-i hümāyūn[8] dutmışlar. Biñi iki yüz qor[9] D^{76b} eyerlü[10] at
yidek öñince yanınca ardınca yidilür. Çünkim bu 'azametile çıqa geldi Rūm
begleri qarşu varḍılar. Dest-i būs qıldılar qayşar öñinde ağlaşdılar P^{77a}
Seyyidden[11] şikāyet P_1^{100a} itdiler. Qayşar eyitdi: "Qanı şimdi Muḥammediler?" didi.
Eyitdiler:
"İşde qarşu dururlar" didiler. Qayşar baqdı, gördi, eydür: "Ancaq şunlar mıdur?" Eyitdiler:
"Beli bunlardur." Eyitdi: "Daḫı yirde leşkeri var mı yoḫsa bunlar mıdur?" Eyitdiler:
"Bu göziken Kelibile gelen leşkerdür. Yiñile müslimān oldılar yoḫsa Baṭṭāluñ
ne leşkeri olsun" didiler. Qayşar bunlaruñ yüzlerine tükirdi eydür: "Hāy nār-ı nūr
sizleri yaqsun yandursun. Nolduñuz uşbunca leşker ve begler bu qadarca qavmıla
dirişmedüñüz. Bunlaruñ ḥaqqında[12] gelüp ol Baṭṭāli dutup baña viribimedüñüz.
Uş tefennüc idüñ görüñ kim ben bu qavma neler iderem[13]" didi. **Bu yañadın**[12]
Aḥmed[13]
A 151
Gülbādıla birbirin ṭutmışdı. Aḥmed[14] quvvet eyledi Gülbādı alımadı. Gülbād quvvet

[1] ez in cānib A D: om. P
[2] leşkerler ...kāfir A D: bir küffār P
[3] Aḥmed-i D: Aḥmer-i A
[4] Aḥmed P D P_1: Aḥmer A
[5] söyletmedi A: mecāl virmedi P D
[6] dört yüz Batrīq A P: om 219: dört b. D: d. y. baṭrūn P_1
[7] götürülmiş P P_1: görülmis A: getürmişler D
[8] catr-i hümāyūn A: çatr-i gölgelik P: cadr-i hümāyūn D
[9] qul P_1
[10] oyanlu D
[11] iderem did A D: nār-i nūr devletinde ata basdurayım bir yirden qrayın didi P
[12] bu yañadın A: ez in cānib rāviyān-i kehen böyle beyān ider kim P: <ez in cānib> D: ez in cānib P_1
[13] Aḥmed P D P_1: Aḥmer A
[14] Aḥmed P D: Aḥmer A

qıldı Aḥmedi[1] atından qapdı, götürdi, diledi kim ala 'alem dibine çıqara. Aḥmed[2] quşağın
kesdi Gülbād elinden düşdi. Seyyid anı P_1^{100b} gördi bir na'ra vurdı, ta'dıvār ḫayqurdı,[3]
at meydāna sürdi. Gülbād Seyyidi gördi P^{77b} öñinden gidi virdi. İki ṭarafdan
qiyāqı qopdı. Seyyid Aşqara bir gez ḫayqurdı at depdi ıldırım gibi yitişdi. Ardından
quşağın dutdı bir elma gibi götürdi başınuñ üstine çevirdi eyitdi: "Menem Seyyid
Baṭṭāl D^{77b} kāfiri qattāl.[4] İy Gülbād tiz īmān 'arḍa qıl cānuñı qurtar yoḫsa sen
bilürsin" didi. Qayşar eydür: "Hāy bu kimdür? Ne er dür kim bunuñ gibi iş işler?"
Eyitdiler: "Ol Baṭṭāl budur " didiler. Qayşarıñ levni müteğayyir oldı. Mel'ūn
Gülbād eydür: "Yā Baṭṭāl baña ölmek yigdür müslimān olmaqdan[5]" didi. Seyyid
gördi qābil-i şalāḥ degüldür, Gülbādı götürdi ḫavaya atdı, inerken tīğ-ı Ḏaḫḫā-
kile çaldı. İki pāre oldı.[5] Qayşar anı görüp iki bögrin dutdı ağladı. Gendü
eliyle ḥac peyker 'alemi depretdi. P_1^{101a} *Gel imdi gör ki* ol deryā leşker Seyyidüñ
üstine at şaldılar oq sabdılar. Seyyid qalqan yapındı, na'ra urdı, ḫamle
qıldı. Öyle namāzına degin ğāyet ceng oldı, qan gevdeyi göttürdi. Seyyid
A 152
qaṣd-i 'alem qıldı. Qayşar gördi kim Seyyid dīvāne olmış, şaflar söke söke çıqa
geldi. Qayşarı ditreme dutdı eydür: "Bire qomañ" didi. Navāk zenberek oqların Seyyidüñ
üstine yağdurdılar. Seyyid Güştasp qalqanın yapındı süñü qayşaruñ üstine
dutdı. Qayşar gördi kim uş irişdi, götürdi gendüyi taḫtdan aşağa bıraqdı. Tiz P^{78a} at
çekdiler bindi gidi virdi. Seyyid qayşara irişmedi, süñuyi taḫta vurdı götürdi yabāne
atdı. Qılıc eline aldı 'alemi 'ālemdāri iki pāre eyledi. Leşker şındı yüz qaçmağa dutdı.
Üc gün sünniler[6] qırdılar, qovdıların dutdılar. Yine döndiler ol deryā leşkerüñ
mālın D^{77b} bir yire Seyyid öñinde cem' eylediler. Ḫalīfe içün pence yik çıqardılar,
P_1^{101b} bāqısın ğāzīlere baḫş eylediler. Andan şehre geldiler Seyyid buyurdı qayşaruñ
tācın ve taḫtın dört yüz bedevī yedeklerin daḫı bunca māl ḫalīfeye viribidiler.
Ḫalife anları gördi şād oldı 'azīm sevindi. Seyyidüñ fetḥin nāme yazıp Şām
vilāyetine bildürdi, şāzılıqlar eylediler. Ḫalife daḫı Çendüvāl cāzūnuñ
süñusin Seyyide armağān viribidi. Seyyid ve ğāzīler qanın şād oldılar.
Andan Ebū Bekir destūr diledi 'azm-ı Maşṭūrān qıldılar. Andan şoñra cemi' kāfiristānda

[1] Aḥmedi P D: Aḥmeri A
[2] Aḥmed P D: Aḥmer A
[3] ḫayqurdı A P_1: eyle ḫayqurdı kim yirler zelzeleye geldi kāfirler serāsime oldı qayşar eydür ne 'aceḇdür gökde bulut yoq bu yıldırım qandıla şaqurdı didi eyitdiler şāhā yıldırım degüldür yā nedür didi baṭṭāluñ na'rasıdur didiler qayşar ayruq dimedi Gülbād Baṭṭāli göricek P: şöyle bayqurdı kim qayşar serāseme oldı D
[4] kāfiri qattāl A: om P D P_1
[5] oldı A: eyledi P D
[6] bunlar D

işidildi kim qayṣar ṣındı. yās u mātūm oldı. Ve dahı qayṣar ṣınğūn geldi

A 153

meşveret qıldı. Danışıq şuña irgürdiler[1] kim Seyyid birile barışalar. Götürdiler adam
viribidiler barışıqlıq itdiler. Ḫarāc viricek oldı barışdılar. Yıldan yıla
qayṣar ḫarāc viribirdi birlü dürlü tühfeler Seyyide viribirdi.[2] **P78b** Bir gün yāranlar
Seyyid qatında otururlarıdı bir pir qapudan içerü girdi. Seyyid öñinde du'ā
qıldı eyitdi: "Ḫarcaneden[4] gelürem anda bir gebr vardur, Täriyūn adlu. Benüm
bir qullum varıdı dutdılar zindāna qoydılar. Anı görmege vardum. Bir yigiti gördüm
anda baña and virdi eyitdi: "Zinhār zinhār! Eger Malāṭiyyeye varursañ Seyyid
Baṭṭāla eydesin kim Cu'danuñ oğlı Müsāyı gördüm. Täriyūn zindāna qoymış.
Dahı ṭoquz pirler var **D78a** dur. Altmış[5] yıldur kim ol mel'ūnuñ ḥabsinde 'aẕāb
çekerler diyesin" didi. Cu'da çünkim anı işitdi ağladı. Seyyid eydür: "Ağlamağıl,
ümīzüm vardur Ḫaqq Te'ālā ḥaḍretinden ki oğluñı ḫalāṣ idem. Eved siz
beni du'ādan unutmañ" didi. Aḫṣama degin ṣabr eyledi. Aḫṣam olıcaq cāme mubeddel
qıldı 'azm-ı Ḫaracna[6] qıldı. Bir gün irişdi gördi bir qal'a, yüksek, qulesi havā
yüzinde. Ṣabr itdi giceye degin. Çünkim gice irişdi nice ki cehd itdi yol bulmadı
zirā ki her gice üc biñ gişiler pāsubānlıq idüp beklerdi. Qarşu ṭağda

A 154

gündüz olurdı gice aşağa inerdi kim qal'aya bir yol bula. Çāre idemezdi. Bir gün
gördi bir kārbān gelür Çinden. Meger pādişāh-ı Çīn Täriyūn qızın
oğlına almaq isterimiş, geldiler kim **P79a** nişān qoyalar. Ḫayli tühfeler viribimişidi.
Çün Seyyid anları gördi indi urdı. Ademilerin öldürdi mālların aldı ṭağa
çıqdı. Täriyūna ḫaber oldı biñ gişiyile oğlın viribidi. Seyyid anları gördi
pişeden indi na'ra vurdı. Biñ gişiyi şıdı qodı, qırdı. Täriyūnuñ oğlın dutdı
aldı ṭāğa çıqardı. Gendü adın Suhrāb qodı, yolı kesdi. Täriyūna ḫaber qıldılar
oğlı üçün zārıḥlar eylediler. Tiz elli biñ gişi viribidiler Māhiyārile geldi
ṭāğa girdi ṭavşana yayılur gibi Seyyid istediler. Seyyid çıqa geldi na'ra
vurdı "Menem Suhrāb" **D78b** diyü biş biñ gişi tār u mār qıldı. Māhiyārı depeledi
qalanı qaşdılar. Täriyūna ḫaber oldı. Täriyün gendü bindi elli biñ gişiyile
iki yüz fulān fulān şol adı bellü gişiler secdiler bişeye viribidiler.

[1] irgürdiler A: irişdürdiler P: irgürdi D
[2] viribirdi A: gönderirdi. Bir zamān bu arada qaldı. Müsülmānlar Seyyidile yimekde ve içmekde oldılar. P : dāyim eksik gönderürdi D: virdi. Bir zamān böyle qaldı 'ālem münevver oldı P1
[3] **Ez īn cānib rāviler böyle rivāyet iderler kim** meger add P: <ez īn cānib> add D: P1 lacuna until A 314
[4] Ḫaracneden A: Ḫaracnadan P D
[5] yedi D
[6] Ḫaracna A P D

Gendüsi büsıya girdi. Seyyid Täriyūnuñ oğlın mağārada bağlı qodı
gendüsi daşra çıqdı. Abdest aldı namāza ki durdı 'aqdı bağladı. Ol iki
yüz guzīde yigitler Seyyidüñ üstine qoyıldılar. Kemendler atdılar Seyyidi dutdılar

A 155

bağladılar. Dutılmağa rāḍi oldı namāz içinde 'aqdın bozmadı. Täriyūna ḫaber oldı
sürdi Seyyidüñ üstine geldi. Tiz buyurdı elin ayağın demürlediler aldılar. Oğlıyıla ol
māl birile şehre getürdiler. Ḫaber şehre düşdi qarşu çıqdılar Seyyidi gördiler.
Täriyūn **P79b** taḫta gecdi Seyyidi getürdiler ki öldüreler. Bir gişi Seyyidi bildi eydür: "Şāhā
bu Suhrāb degüldür." Cün anı işitdi Seyyide and virdi eyitdi: "Ṭoğru söyle
tā ki seni öldürmeyem" didi, Seyyid eyidi: "Rāst eydür Baṭṭālam" didi. Täriyūn
sevindi tiz buyurdı zindāna qoydılar. Qayṣara nāme viribidi kim "Baṭṭālı dutdum
ne buyurursın?" didi. **Bu yañadan** Seyyidi zindāna iletdiler Mūsā bin Cu'da
cün Seyyidi gördi ah eyledi eyitdi: "İy pehlevān bizüm ümīzümüz senidüñ. Bizüm
şümluğumuzdan sen dahı bu ḫāle uğraduñ. Ya bizüm ḥālümüz nice olısardur?" didi.
Seyyid eyitdi: "Yā Mūsā ben bunuñ gibi işler çoq görmişem hele görelüm **D79a** Ḫaqq
Te'ālā
başumuza ne getürür" didi. Ol pirler geldiler Seyyidüñ ayağına düşdiler
Seyyid anları nüvāḫt qıldı. **Bu ṭarafdan**[1] ḫaber qayṣara yitişdi peyk nāmeyi getürdi.
Oqıdılar qayṣar şād oldı sevindi. Tācın yuqarı döktürdi peyke bi-qiyās
māl virdiler. Şol sā'at buyurdı nāme yazdılar Täriyūna "Çünkim nāme saña

A 156

yitişe[2] Baṭṭālı şehir öñinde çıqar oda yaq. Bir avuc ṭoprağından[3] baña viribi
gözüme çekeyim. Andan şoñra ata binem ne ḫalīfeyi qoyam ve ne cihānda Muḥammedi
qoyayım. **P80a** Bunlaruñ cihānda eserleri qalmasun[3]" didi peyki gönderdi. **Ez īn cānib**
Seyyid Baṭṭāl zindānda oturmışdı, dört yüz gişi muvekkel qomışlandı,
beklerlerdi. Seyyid bu yāranlara dem be-dem eydürdi ki "Hiç üşenmeñ ben
Peyğamberi düşümde görüpdürürem. Baña eydüpdürür[4] kim gerekdür senüñ elüñde bu
Rūm mülki küfr-i ḍelāletden qurtula mescid ve medreseler yapıla' diyüp-
dürür" didi. Andan girü[5] Ḫaqq Te'ālā Seyyide bir avāz viribidi[6] kim ne vaqtī ki[7]

[1] bu ṭarafdan A: Ez īn cānib geldük P: om. D
[2] yitişe ... Baṭṭālı A: degicek sehel dutmayasın Baṭṭālı zindandan çıqarasın P: yetişdi eyitmiş kim Baṭṭālı çıqarsun D
[3] qoyam ... qalmasun A D: ne ḫvār Muḥammedileri cihānda birin qomayam cem'isin qılıçdan geçürem kim bunlaruñ cihānda eseri qalmaya P
[4] eydüpdürür P D: eyitdi dur A
[5] girü A: ki P: soñra D
[6] viribidi A: virüpdürürdi P D
[7] vaqtī ki: vaqti ki A: vaqtekim P: vaqte D

avāz çeke qur'ān oqıya işidenlerüñ ayruq sabrı qarārı qalmazdı[1]
şol qadar ağlarlardı kim gendülerden giderlerdi.[2] Seyyid ağzın açdı
qur'ān oqıdı. Ulu kiçi qalmadı anda dirildi ağlaşmağa başladılar. Ol müvekkel-
ler anı görüp Tāriyūna ḫaber virdiler eyitdi: "Ol gişiniñ ölümden derdi
yoq şi'r eydür[3] her kim işidürse gendüyi D[79b] yavuqolurlar[4]" didiler. Bir hafta bunuñ
üzerine geçdi. Bu Tāriyūnuñ bir qızı varıdı, adına Gül-Endām dirlerdi. 'Aẓīm
ḫūblerdendi ayuñ on dördine befizeridi. Bir gün sarāya çıqdı teferrüc

A 157

iderken Seyyidüñ avāzı bunuñ qulağına yitişdi ğāyet ḫoş geldi
dāyesine şordı. Eyitdi: "Ol Baṭṭāldur kim atañ dutdı zindāna qoydı." Eyitdi:
"İy cānum P[80b] dāye bāri bir gez yüzin görsem nice gişidür" didi. Tiz ṭa'āmlar ḫāḍır
eyledi sürdi zindāna geldi. Zindāncılar qarşu geldiler eyitdi[5]: "Açuñ qapuyı
esirlere ṭa'ām getürdüm ve hem Baṭṭālı bir göreyim nice erdür" didi. Qapuyı
açdılar içerü girdi Seyyidüñ üstine nażar qıldı. Bir ḫūb cemāl gördi ki hiç
görmemişdi. Evvel görmekde şad hezār cān u göñül birle 'āşıq oldı
selām virdi. *Ān ṭa'āmhā-ī ki āvurde est piş-i Seyyid nihāde güft "Bu-ḫ"ur"*
Seyyid ıtz ḫ"urd.[6] Eyitdi: "İy yigit Seyyid Baṭṭāl sen misin?" Eyitdi: "Beli," eyitdi:
"Benüm[7] dinüme gir bu zindāndan ḫalās ol. Atamdan seni dileycyim mabāẕā seni
ala vire öldüreler" didi. Seyyid eyitdi: "Nigār bunuñ gibi sözler söylemegil. Bunuñ
gibi söz benüm qulağıma girmez" didi. Qız durdı gitdi. Sürdi atası qatına geldi
eyitdi: "İy bābā şunuñ gibi yigidi zindāna qoyduñ, necün gendü dīnüñe
da'vet qılmaduñ ki sāña şunuñ gibi behlevān bir arqa yardım ola?" didi.
Atası eyitdi D[80b] "Ciger küşem ol çoq kitāblar oqıyıpdurur bize degme gez boyun
virmez" didi.

A 158

Qız eyitdi: "Ben anı eger yoldan çıqarursam nicedür?" Tāriyūn dahı eyitdi: "Ben de seni
añā virem" didi. Ol gün geçdi irtesi gice qız yine zindāna geldi meclis qurdı.
Seyyid qatında oturdı eyitdi: "Yā Baṭṭāl gel benüm P[81a] dinüme gir seni atamdan
dileyeyim.
Beni al qabūl eyle hem dahı atamuñ serleşkeri ol" didi. Seyyid eyitdi: "Çoq söyleme,

[1] qalmazdı P D: qalmaz didi A
[2] şol ... giderlerdi A D: meger ol zindān içinde bir dem Seyyid coşa geldi P
[3] oqur D
[4] gendüyi yavuqolurlar A: gendüden geçer yavı qılur P
[5] eyitdiler A
[6] bu ṭa'āmdan yiñ didi öñine getwurdi. Seyyid yedi. Ba'de'l-ṭa'ām eyitdi P: bu ta'āmlardan öñlerine qodılar eyitdiler "Yiñ." İmdi qız D
[7] benüm P D: binem A

ol nesne mümkin degüldür. Olmaz, anı söyleme" didi. Qız yirinden durdı
Seyyid qatına vardı. Elin boyuruna bıraqdı Seyyid feryād eyledi qomadı. Eyitdi: "Beni
murdār eyledüñ. Müslimān ol pāk ol andan elüñ boyuruma bıraq" didi.
Qız eyitdi: "Benüm dinüm senuñ dinüñden ḫaqqdur. Benden neçün qaçarsın?" didi.
Seyyid eyitdi: "Dīn Muḥammed dinidür. Anda ki Muḥammed dini ola āyin-i 'Īsā
neye yarar?" didi. Qız eyitdi: "İşbāt it ki senüñ dinüñ ḫaqqdur ben de ina-
nayım" didi. Seyyid eyitdi: "Ne istersin?" Qız eyitdi: "Tengriden nesne dile
ğāyibden[en] safia viribisün tā ben anı görem müslimān olam" didi. Seyyid
yüzin Ḥaḍrete dutdı eyitdi: "İlahi beni şermesār itme bu qız qatında" didi. Ol
dem Ḥaqq Te'ālānuñ qudretinden zindānuñ dīvān yanıdı. Bir sini çıqdı içinden[en]
bir çanaq aş ve bir etmek getürdi[1] Seyyidüñ öñüne şöyle kim ol ṭa'āmuñ

A 159

qoquşından müşk 'anberden[en] ehl-i zindānuñ dimāğları toldı. Seyyid el
şundı yimikden yidi qıza dahı virdi şöyle kim lezzetinden ḫayrān D[80b] oldı[2].
Seyyid zindān ehline heb üleşdürdi. Andan yine sini benhān oldı.
Qız gendüden ḫayrān oldı yöriyi virdi.[3] **Ez īn cānib**[4] rāviler şöyle
rivāyet iderler ki Seyyid naẓar itdi gördi kim bir demür işler.[5] Depredi virdi
bir küllüng çıqdı. Qazdı bir delük qıldı küllünk birle ayağınuñ demürin bozdı. Yāranlara
eyitdi: "Hīç qaydi yimeñ. Ḥaqq Te'ālā uş bize ḫalāşbq rūzı qıldı" didi.
Andan zindānuñ dīvārın qazdı taşra bir muḍbaḥa çıqdı. Dün içinde
gördi bir īb yatur. Aldı andan sarāy tamına geldi kemend atdı. Çıqdı bir pencereye
geldi aşağa baqdı. Gördi qız taḫt üstinde yatur. Kepeñi götürdi aşağa indi quzuñ
qatına geldi. Ber cemāl-i kemāl[6] gördi hiç kimesne görmemişdür. Bir dem teferrüc qıldı.
Qız dahı düşinde peyğamberi gördi. Eydür: "İy Gül-Endām ben seni Baṭṭāla virdüm.
Gerek senden bir oğlı ola adı Beşir olıcaqdur. Tiz indi īmāna gel
işde ol dahı başuñ ucında durur" didi. Nāgāh qız uyandı Seyyidi gördi.
"Şaddaq yā resūla 'llāh" diyüp Seyyidüñ ayağına düşdi īmān 'arda qıldı.[7]

A 160

Eyitdi: "Zindāncı D[81a] qığır gelsün" didi. Qığırdılar geldi diledi kim P[82a] buña

[1] Bir sini ... getürdi A: bir sini çıqdı bir çanaq aşı ve bir etmek çıqa geldi P: bir sini içinde bir çanaq aş ve bir etmek çıqa geldi D
[2] oldı: qıldı D
[3] yöriyi virdi A D: ıurdı gitdi P
[4] Ez īn cānib A D: .Iptidā-yi ğazā-yi ekber qadiyye Tāryūn ve qaysar ve necāt-i Baṭṭāl. Rāviler şöyle rivāyet qılurlar kim P
[5] demür işler A: demür işeler P: yirde demür işler vardı D
[6] ber .. kemāl A: bir cemāl ve bir kemāl P: ber cemāl kemāl D
[7] qıldı: qıldı qıldı A: qıldı melike müsülmān P

altun virip dilin dutaydı, zindancı geldi. Eyitdi "Yā nigār ben bu gice peygamberi düşümde
gördum müslimān oldum" didi. Qız sevindi gendü ḫālin buña 'arḍ eyledi. Çünkim
Seyyidi gördi ‡G[IR]WLA[R]Dİ‡ ayağına düşdi yine imān tāze qıldı. Tiz zindāna geldiler
yāranları çıqardılar. Bir gebr varıdı anda zindānda. Seyyid öldürdi gendü ṭonların
aña geyürdi, gendü şüretinde düzdi külāhin başına urdı gendü demürlerin
anuñ ayağına vurdı. Müsā bin Cu'dayı ol ṭoquz piri aldı anlara and virdi kim
hīç kimseye söylemeyeler. Qız eyitdi: "Bunları saqlañ." Gendü qız qatında qarār qılup[1]
'işe meşġūl oldı. İrtesi oldı qız atasına vardı. Ol dem qayṣardan
nāme geldi oqıdılar kim "Tiz Baṭṭālı şehrüñ öñünde oda yaq külün baña viribi[2]"
diyü. Qız eyitdi: "Ben şöyle sizerem kim Baṭṭāl diri olmaya."[3] Tāriyün eyitdi:
"Nite?" Qız eyitdi: "Ben ol gün vardum ġāyet ḫastayıdı. Şāyed ki ölip ola" didi.
Ol dem[4] zindancı geldi feryād eyledi "Bu gice[5] zindānı deldiler esirler qaçmışlar"
diyü. Tāriyün ah eyledi, tiz buyurdı ki zindāncıyı oġlı qızıyla oda yaqalar.
Gül-Endām ilerü yöridi eyitdi: "Bir dem ṣabur qıl. Ben varayın göreyin nice deldiler
A 161
qaşdılar" didi. Sürdiler zindāna geldiler atası daḫı bile geldi. P[82b] İçerü girdiler
qız gördi ki kāfir yatur qalanı qaçmış. Atasına qarşu yöridi eydür D[81b] "Nār-ı nūr
yine saña yardım itdi Baṭṭāl ölmiş qalanı gitmişler" didi. Tāriyün sevindi
şād oldı eyitdi: "Benüm maqṣūdum Baṭṭālıdı. Qalanına ne ṣümār. Tiz imdi qayṣaruñ
buyruğın yirine getürüñ" didi. Ol dem şehrüñ orta yirinde odun getürdiler
yağdılar. Çıqardılar ol kāfiri Baṭṭāl diyü oda yaqdılar. Külün qayṣara
viribidi. Qayṣar külü yüzine gözine sürdi şāzılıqlar itdiler. Temāmet Rūmda
şāzılıq oldı ki Baṭṭālı oda yaqdılar diyü 'āleme münteşir oldı. Bu ḫaber
Malāṭiyyeye yitişdi yāranlar feryād qıldılar ağlaşdılar. "Nāzenīn Seyyid Baṭṭāl-ı
Ġāzi behlevān diriġā ol ḥilm ol 'ilm diriġā ol seḫā ü kerem"
diyüp nevḥa qılup ağlaşdılar. Yidi gün ta'ziye dutdılar tiz ḫalīfeye
nāme viribidiler. Ḫalife daḫı ta'ziye dutdı. Seyyidüñ yāranları qamu qara geydiler.
Seyyidüñ üki oġlı 'Alī ve Nezīr siyāh-būş şüzend Zeyneb ḫātūn
işitdi, odı şındı, öldi. İşidenler ciger biryān ve dide-giryān qıldılar.
Temāmet diyār-ı islāmiyetde yas u mātām dutdıldı. İşde bunlar bunda qaldı.
A 162

1 qız ... qılup A: Andan qız ve Seyyid sarāya geldiler P: gendü geldi qbz qatına D
2 viribi A: viribiye P
3 ben ... olmaya A: Vardum ammā ol Baṭṭāl ġāyet ḫastayıdı şöyle ... olmaya P: ol gün vardum <....> ḫasta idi. Şāyed ki öle D
4 Tariyün ... dem A: Tariyün eyitdi "Nite dirsin?" Qız eyitdi "Bāşed öldi ola" didi. Ol dem P: om D
5 zindānı A: mecüsler zindānı, in margin P

Ez īb cānib[1] çünkim qayṣar Baṭṭāldan fāriġ oldı yidi iqlime
nāmeler perākende qıldı. Dükelisinüñ beglerin ve leşkerin İstanbula cem'
eyledi. Malāṭiyyeden nāme P[83a] viribidiler ḫalīfeye qayṣaruñ dimegin bildürdiler.
Ḫalife tiz nāmeler perākende qıldı. Qanda ki pādişāh-ı islām behlevān mu'min
varıdı[2] māl dökdi[3] da'vet eyledi.[4] Bağdād öñünde[5] oturdı D[82a] eyitdi: "Görelüm qayṣar
qanqı ṭarafa 'azm iderse biz de arqa birikdürüp[6] Allāha şığınalum yöriyelüm,
din düşmalarıyla bulışalum umşalum düşmandan ṭamar götürelüm" didiler.
Andan nāme viribidiler Ḥicāza ve Yemene ve Tāyife ve Türkistāna ve Çine
ve Māçine ve Bulġāra[7] ve Gürcistāna ve 'Irāqa ve Işfahāna ve Heriye ve Tūsa[8]
ve Ḥadd-i Qırvāna ve Ḫurāsāna[9] ve 'Abdü'l-Mu'min[10] iline ki şimdikiḫālde
aña Diyār-ı Bekr-i ābād[11] dirler. İşde işidenler cem' olmaqda. **Ez īb cānib**
'Araqil qayṣar nāme perākende qıldı Firingistāna Asā Rūsa Ḫıṭāya
Ḫotana Samarqanda ve Cerkese ve Māverā'n-nehre ve Ṭāliqāna[12] İstaḫra ve Ḫaracneye
ve Māzenderāna[13] Ḫalūqa ve Ġarcaya[14] ve Serhenge[15] Bāde ve Cemşidiyye vilāyetine
ve her vilāyetde ki kāfir begleri[16] varıdı. Da'vet eyledi eyitdi: "Gelüñ yir yüzind[en]
A 163
Muḥammedileri götürelüm cihānı bunlaruñ şerrinden emīn idelüm. Yöriyelüm
ne ḫalifeyi ve ne Ḥicāzi ve ne Şām u Şāmātı qoyalum ḫarāb qılalum Ka'be-
lerin oda yaqalum nār-ı nūruñ ve Mesīḥüñ yüzi suyın yirine getürelüm"
diyü. Her iqlimden leşkerler cem' eyledi ki qıyāsın Allāh bilürdi. **Ez īn cānib**
çünkim Seyyid Gül-Endām birle qaldı şöyle P[83b] qavl idipdüriridi ki Gül-
endām destürinsüz qandasneye gitmeye. Hele bir yıl tamām bunuñ üzerine
gecdi. Bir gün Seyyid oturı dururken[17] ağladı gözleri yaş toldı. Gül-Endām
eyitdi[18] D[82b] "Yā behlevān nicün ağlarsın?" Eyitdi: "Nice ağlamayayın ki her yıl

1 ez īn cānib A: ez īn **cānib rāviler şöyle rivāyet iderler kim** P: <ez in cānib> D
2 varıdı: vardur D
3 dökdiler D
4 eylediler D
5 om D
6 birikdürüp A: bir idüp P: ‡ ‡ D
7 ve Kirmāna add P
8 ve Tūsa: om D
9 Ḫurāsāna A: ḪūrasānaP: Ḥūrosāna D
10 Mu'min P D: Mu'minün A
11 ki ... Diyār-i Bekr A: ki **şimdikiḫālde aña ābād dirler** P: ki ... **saña Diyār-i ābād D**
12 Ṭāliqāna A D: Ṭa'ifa P (included also among the Muslim allies)
13 Māzenderāna P: Mezenderān A: Mezendārsu D
14 ve Garcaya om P
15 Serhenge A P: Serhenge-i D
16 begleri A D: pādişāhı P
17 otururken P
18 eydür D

riḍā-yı Allāh ve riḍā-yı resūl ġazālar iderdüm, uş bir yıl oldı kim
evden daşra cıqmadum ve ne oğlancuqlarum ve ne yāranlarum ağdum[1]" didi
yine ağladı. Gül-Endām eyitdi: "Melūl olmagıl. Uş qayşardan atarna
nāme geldi gide yörür. Seni ben daḫı göndürem eved şol şarṭıla ki
beni unutmayasın diyü. Hem daḫı ḥamlum qatı yaqındur" didi. "Mabāẕā beni unıdasın[2]"
didi[3]. Gül-Endām daḫı ağladı. Seyyid and içdi kim "Seni unutmayam" didi.
Bir bāzūbendi varıdı dört gevher birle. Gül-Endāma virdi eyitdi:

A 164

"Eger oğlan doğarsa bāzū-bend idesiz[4] adın Beşir qoyasız. Eger qız toğarsa
boynına aşasız adın ne gerekse qoyasız" didi. İrtesi Tāriyün leşkeri
cem' idüp 'azm-ı qayşar qıldı. Daḫı irtesi Gül-Endām Seyyidüñ atın donın
silāḥın ḥāḍır eyledi vidā'laşup Seyyidi gönderdi. Bir gün ve bir gice
gitdi bir yire irişdi. Gördi leşker qonmış yüz biñ er. P84a Bir gişi gördi andan
şordı ki "Bu çeri ne çeridür ve qanda gider?" didi. Ol gişi eydür: "Qoşṭanṭīn-ı
qayşardur, Malāṭiyyeye gider. Gerekdür tā Ka'be qapusına degin yaqalar yıqalar
Muḥammedileri ortadan götüreler" didi. Andan göcdi Qalūn[5] iqlimine geldi
gördi ki Şāh-ı Qadise[6] Şem'ūndur qayşaruñ oğlı, bi-ḥadd leşkerile qonmış
oturur. Leşker içinde[7] D83a bir gebr buldı, andan sordı kim "Bu ne leşkerdür?" Eyitdi:
"Bu Şem'ūn-i qayşardur qayşaruñ ulu oğlı.[8] Atasına gider Baṭṭāl Ḥaracnede
Tāriyün oda yaqmış. Temāmet Rūm begleri şöyle ittifāqa itdiler kim yöriyeler,
ne qadar müslimānlıq varısa qıralar oda yaqalar, illerin vilāyetin ḫarāb
ideler" didi. Seyyid eyitdi: "Tiz şimdi müslimān ol yoḫsa sen bilürsin" didi.
Bu la'īn herzeye başladı, Seyyid berk dutdı bir bir[9] saqālın yoldı burnın iki

A 165

qulağın kesdi, eyitdi: "Tiz var Şem'ūna eyit ki 'Ya'ni cmīn mi olduñuz Ca'ferūñ
öldügine sevinürsiz.[10] Biz üç yüz altmış gişiyüz, her birimüz bir Baṭṭāldur. Sizüñ qaşdu
ñuza bil bağlayıp dururuz. Ḥāḍır oluñ' digil" didi. Ol gişi Seyyidüñ
elinden çıqdı, cān acısından gidi virdi. Sürdi Şem'ūn qatına geldi

1 ağdum A: gördüm P
2 unıdasın A: unudasın D
3 didi: om D
4 bāzū-bend idesiz: boynına aşasız A: bāzū-bend idesin P D
5 Qalūn A: Qatūt D
6 qadise A: qudsiyye veP D
7 içinde: ucında D
8 Şāh-i ... oğlı A: Şāh-iqudsiyye Şem'ūn ... oğlı D: Şāh-i qudsiyye ve qaysaruñ oglı Şem'ūn P (saut du même ay même)
9 dutdı bir bir A: boğazın judı P: dutdı saçın D
10 sevinürsiz P: om. A D

ḫaber virdi. Şem'ūn beñzinde qan qalmadı. Tiz andan göçdi atası qatına geldi,
ḫaber bildürdi. Qayşar perīşān oldı. Vezirler eyitdiler: "Şāhā senüñ atañ
'Abdü'l-Malik ḫalīfe zamānında diledi kim P84b Muḥammedileri götüre ortadan. Temāmet
rūm begleri ittifāq eylediler üç bu qadar leşker divşürdi, Muḥammedüler birle
başa iletmedi. Sen daḫı bu qadar çeriyile iş başarmazsın" didi. İkiledin qayşar
buyurdı nāmeler perākende qıldılar leşkerler cem' eyledi. Yir gök götürmez
çerī oldı. Tāriyün buyurdı leşkeri yazdılar. Her bir begüñ ne qadar leşkeri
var dur gördiler ḥesāb qıldılar. Yüz gez yüz biñ er 'arḍa qıdılar[1].
D83b Şöyleyidi kim qurq günlik yol leşker qonmuşdı. Ulu kāfir begleri Aqrīṭīs-i[2]
Cāẕū ve Mancāyil-i Maġrib[3] ve Sercāyil[4] ve Mihriyāyil[5] ve 'Aqārib-ı gebr[6]
ve Qārūn-ı Ṭāliqānī[7] ve Süleymān-ı Anṭāqī ve[8] İshāq-ı Kūfī ve Ḫalūq-ı Tātārī[9]

A 166

mürted[10] ve Yalanmān-ı Türki mürted[11] ve Naṣr-ı Ḥamedānī[12] mürted ve Kelīb Rūmī
mürted
ve qalan[13] beglerüñ adı qiyāsa gelmez. Bunlar her biri bir iqlim pādişāhıdur.
Ez īn cānib[14] cünkim Seyyid Qadisden[15] geçdi Aşqarı siyāh zengi[16] qıldı
gendüyi daḫı siyāh Hind er qıldı. Revāne oldı bir yire irişdi. Gördi
leşker qonmış. Geldi bir ağac dibinde qondı anda yatdı. Ṣubḥ-ı vaqtın turı
geldi abdest alup namāz qıldı. Cünkim fāriġ oldı gördi qarşudan Tāriyünüñ
oğlı Qāsūre[17] bir nice qullar birle P85a çıqa geldi. Meger avdaymış, Seyyidüñ
üstine irişdi. Gördi bir Hindū yigit oturur, ammā 'azīm yāl-u-bāl issi.
İlerü yöridi eydür: "Kimsin ve ne gişisin qanda gidersin?" didi. Seyyid hiç
dinmedi ikinci çağırdı: "Hāy tiz söyle kimsin?" didi. Seyyid eyitdi: "Zangilnbārdan
gelürem. İşitdüm kim qayşar leşker cem' itdi dilermiş kim islāmi götüre. Men

1 qıdılar: oldılar D
2 Aqrīṭīs A: adı bellü Aqrāṭis P: Aqrāṭis D
3 Cāẕū ... Maġrib: Cāẕū Mancāyil-i Maġrib A: Cāẕū ve Mancāyid-i Maġribi P: cāzū-yi maġrib D
4 Sercāyil A: Sercāyil-i Rūmī P
5 Mihriyāyil A: Mehrāyil P: Mihrāyil D
6 'Aqārib-i gebr D: 'Aqārib gebr A: 'Uqārib P
7 Qārūn-i Ṭāliqānī P: Qārūn Ṭāliqānī A: Qārūn ve Ṭāliqān
8 ve P D: om. A
9 Tātārī P: Tātāri A
10 mürted A D: mürtetP
11 Yalanmān-i Türki mürted A: Yalmān-i mürtet P: Yalmān-i Türk D
12 Hamedānī mürted A: Hamedānī mürtet P: Hamedān mürted D
13 ve Kelīb ... qalan: ve Kelīb Rūmī ... qalan A: ve Kelīb Rūmi ... qalan P: ve fallū D
14 ez īn cānib A: ez in cānib rāviyān-i kühün ve nāqilān-i sehlin böyle beyān ideler P <ezin cānib> D
15 Qadisden A: Qudsiyyeden P: Şāhi Qarsidan D
16 zengi A: renk P D
17 Qāsūre A D: Qāmūre P

dahı geldüm ki ḫidmet idem beni ḫoş duta. Eger ḫoş dutmazısa bir yire dahı
varuram" didi. Qāsūre[1] eyitdi: "Ben Tāriyūnuñ oğlıyam ki atam Baṭṭālı
oda yaqdı, hem qayṣaruñ dayısıdur. Benüm qatumda dur seni ḫoş dutayım" didi.
Seyyid dun geldi ata bindi. Qāsūrenüñ[2] gürzin eline[3]aldı D[84a] başınuñ[4] üstinde
A 167
qırq gez çevürdi yine virdi. Yayın dileḍi, aldı, çekdi bir qaç gez qatıca, yay iki
pāre oldı.[5] Depdi atın yöri virdi eyitdi: "Bu Rūmda adam yoğımış. Bunda erenlerüñ
qadri bilinmez" didi "Heyf ol kim bunlaruñ gibi ḫabişlerüñ qatında ben duram" didi[6]
yöri virdi. Qāsūre[7] qaqıdı buyurdı: "Bire qomañ dutuñ" didi. Qullar ḫamle qıldılar.
Seyyid döndi, elli qul bir bir lu'bile ṭoprağa bıraqdı. Qalanı tār u mār oldı.
Seyyid İstanbul yolın dutdı revāne oldı. Her yire ki uğradı gördi ki taş u
tağ dereler leşker dutmış.[8] Seyyid 'acāyibe qaldı bir tağ içinde bir mağāra
buldı. Öñünde P[85b] bir bınār, eved[9] şarpıq. Anda geldi atın tonın saqladı. Gendüyi
bir saqā düzdi arqasına bir qırba götürdi. Bu leşkerüñ içine girdi gendüsi şu
üleşdürür. Gözedür nişānlar[10] qanda bir gürbüz behlevān kāfir vardı[11] gice gelür
depelerdi başın keserdi, irte başsuz bulurlardı. Her gice biş altı adı bellü
māliki depelerdi. Qayṣar 'āciz oldı Tāriyün qatına qığırdı eydür: "Yā Tāriyün
nice idelüm henüz dahı diyār-ı islāmiyyete varmadın gendü ilümüz içinde
bizi 'āciz qıldılar. Bunca beglerüm öldürdiler. İşde bilinmez kimdür ne gişidür.
Siz bir çāre idüñ bulayduñuz ola mı" didi. Vardılar ittifāq itdiler bu 'aẓim leşkerde[12]
neqadar
A 168
adam varısa biri birine pāyendāne virdiler. Seyyid qaldı. Seyyidi[13] qayṣar qatına
getürdiler.

1 Qāsūre A D: Qāmūre P
2 Qāsūrenüñ A D: Qāmūrenüñ P
3 eline P D: om A
4 başı D
5 çekdi ... oldı A: bir Fāṭiḥa oqudı çekdi yayı iki pāre eyledi P: bir qaç qatıca çekdi iki pāre eyledi D
6 didi P: om. A: diyü aldı D
7 Qāsūre A D: Qāmūre P
8 taş ... dutmış A: tağlar ovalar dereler depeler leşker toplolu olmış P: tağ taş dere depe tolu çeri olmış D
9 eved şarpıq A: var illā qatı şarplıqda P: evet şarplıqda D
10 gözedür nişānlar A P: ve hem gündüz D
11 vardı A: varısa P D
12 bu 'aẓim leşkerde add P
13 pāyendāne ... Seyyidi A: pāyendān olalar. Çün böyle idiler Seyyidi P: pāyendāne virdiler, qaldı. Seyyidi D

Eyitdiler: "Uşbu gişi hiç kimesne boynına almaz[1]" didiler. D[84b] Qayṣar Seyyidi ilerü
oqıdı,
Seyyid çadır qapusına geldi. Qayṣar nazar qıldı, gördi bir qara siyāh zengi. Nefīs
tonlar geymiş başına bir gilāni [2]sarmış. Saqā[3] aletin üstine şöyle düzmiş kim
şol altun gibi yalabur. Elinde bir taṣ altına behzer. İlerü yöridi du'ā qıldı
beglere su üleşdürdi. Qışın qışın girü durdı ağzın açdı bir qaç
İncil ayetlerinden oqıdı. Neqadar begler varısa ağlaşdılar. Andan şoñra eyitdi:
"Pādişāhum,[4] qırq yıldır kim senüñ leşkerüñ P[86a] içinde nār-ı nür 'işqına saqāllıq iderem.
Qal'a-ı
Maşṭīrāndanam, adum Yahūddur. Benden pāyendān isterler" didi, Qayṣar
eyitdi: "Yöri ben saña pāyendān olayım" didi. Seyyid du'ā qıldı çıqdı gitdi.
Ol gice yüz on gişi başsuz buldılar. İrtesi sulṭān-ı Hindüstān
biş yüz biñ erile irişdi. Büt perestidi. İki qarındaşlarıdı,
birinüñ adı Suhrāb birisinüñ Luhrāsbıdı. Biş yüz mengelüsi fil
çengāli birle[5] getürdiler. Her birinüñ üstinde bir gönden qal'a[6]. Qayṣara ḫaber
oldı gendüsi 'azameti birle beraber[7] çıqdı görüşdi. 'Aẓīm nüvāḫt qıldı getürdi
A 169
qondurdı.[8] Ol gice iki yüz adı bellü gişiyi Seyyid öldürdi. İrte şöyle bi-
ser buldılar yine qayṣara ḫaber virdiler. Ġāyet melūl oldı, beglerin qatına cem'
qıldı eyitdi: "İy ehl-i ṣalīb iy Mesīḥuñ qulları, görür misiz ki ben Muḥammediler elinden[9]
neler çekerem, nicesi cigerüm ḫūn[9] olupdur? D[85a] Uşbu qadar leşker[10] cem' eyledüm
henüz dahı düşmānıla muqābil olmadın şunuñ gibi beglerüm ve mālliklerüm
helāk oldı. Yine gendü ortamızdadur. Bilmezem kim bu işi kim işler. Uş 'āciz
qaldum. 'Acebdür eger imden[11] girü bizüm düzgünümüz bozılmazsa" didi "bu dirimüz
direngümüz bozılmazsa" didi[11] hāy hāy ağladı. Bu oluran begler bir gezden
qayṣaruñ üstine ğulü qıldılar. Eyitdiler: "Şāhā dirşür ögüñ. İmden[11] girü qorquñ
kimdendür? Dükelimiz Baṭṭāldan qorqarduq, P[86b] çünkim Baṭṭāl öldi oda yandı

1 almadı D
2 gilāni A: küllāh gelāni püşi P geyläne püşi D
3 saqā ... behzer: saqā aletin öyle düzmiş güneş gibi yalabur. Elinde bir altına behzer taşı var. P: bir altun behzer l taş D
4 Pādişāhum P: om. A D
5 fil ... birle A: fil-i cengi bilesine P
6 bir ... qal'a A: qal'a eylemişler gönden P:
7 gendüsi ... beraber A P: bindi qarşu vardı D
8 qondurdı P D: qondardı A
9 ḫūn A: āh kim ḫūn P
10 om D
11 didi ... didi A: didi P: tağılmazsa didi D

bizüm hiç qaydumuz yoqdur" didiler "eyü oturduñ[1] buyur leşker göcsün
yöriyelüm cihānı muḥammediletiñ gözine tār idelüm dükelisin qırup qılıcd[an]
geçirelüm" didiler. Eyle olsa qayṣar buyurdı leşker göçdiler. Qayṣarıñ taḫtın
fil üstünde berkitdiler catr-ı ḥumāyūn gölgelik tutdılar. Qayṣar taḫta
geçdi altun taḫta oturdı. Ḥac peyker 'alemler götürdiler yidi yüz ceng-i fil
A 170
cenibinde bile idiler. İşde leşkerüñ öñüne geçdi bu yükler alāy alāy tulb tulb
cavq cavq geçer qayṣarıñ öñünd[en]. Her birine istimālet iderdi. Şöyle
rivāyet iderler ki[2] yidi gün at üstünde[3] durdı bu leşkerler geldiler öñünd[en]
geçdiler. Eydürler ki "Bunuñ gibi ulu dirnek hiç pādişāhlar itmedi
ve nişān daḫı virmediler". Bu resme işde yöridiler. **Ez īn cānib**[4]
Yaḥyā bin Manṣūr mu'minlerüñ cāsūsıyıdı. Geldi bu 'aẓameti gördi tiz D[85b]
müslimānlara
ḫaber qıldı. Emīr 'Ömer ağladı eyitdi: "İy diriğā nā-zenīn Baṭṭāl şimdi ki
vaqtde diri gerekidi. Yalñuz gendüyi leşkere beraber urardı işler işlerdi
kim hiç kimse görmedüñ."[5] Yaḥyā eyitdi: "Yāranlar size bir 'acāyib ḫaber vireyin.
Qayṣarıñ leşkerinde her gice elli altmış adı bellü pādişāhlar P[87a] ve begler
öldürürler, bilmezler ki kimdür. Qayṣar nice kim cehd qıldı, istedi, gördi, birbirine
pāyendāne virdi çāre idemedi. Anuñ heybetind[en] ol leşker qunyup durur.
Gice yaturlar irte qırq elli gişi başsuz bulurlar. Bilmezler ki ḫāl nedür"
didi. Sünniler ḥayrān qaldılar eyitdiler "Meger 'ināyet-i Ḥaqq ola ol kāfirler
belāk ola" didiler. Andan Emīr 'Ömer buyurdı ol iller ol vilāyetler
A 171
göçdiler. Kimi Şāma kimi yüce tağlara qaçdılar. Tiz ḫalīfeye güğercin ucurdılar uş
qayṣar yöridi qaṣd-i islām qıldı ḫādır oldı. Ḫalīfe daḫı bir buçuq yılıdı ki leşker
cem' iderdi. Bin iki yüz pāre şehir bin pāre qal'anuñ ademisin
dirgürmişidi. Ḫaber ki geldi leşkeri 'arḍ eyledi doquz yüz bin er cem'
eyledi. Dükelisine māl virdi ḫil'atlar geyürdi istimālet itdi. "Din ğayretiçün
başuñuziçün oğluñuziçün quzıñuziçün durışuñuz.[6] Ölenüñüz şehīd, öldüre-
müñüz ğāzī[7]" didi. Dükelisi göñül bir idüp yarā D[86a] ğıla göçdiler. Günlerde bir gün

1 hiç ... oturduñ A D: bizüm qaydumuz kimdendür?" didiler "eyü oturduq P
2 Şöyle ... ki A D: Ez īn cānib rivāyet iderler kim qayṣar P
3 at üstünde A : taḫt üzerinde oturdı P: durdı D
4 **ez in cānib A: Ez īn cānib rāvīler bu resme rivāyet iderler kim** P: <ez in cānib> D
5 hiç .. görmedüñ A: adem oğlanınuñ elinden hiç gelmezdi P: hiç kimse görmemişdür D
6 Şākirler olsun Allāha kim add P D
7 ğāzī A: ğazī olavuz P: ğāzī islāmuñ 'aẓim payrāmdur didi ögün D

Malāṭiyyeye irişdiler. Emīr 'Ömer ve Cu'da, ve[1] 'Abdu'l-Vahhāb ve 'Abdü's-Selām
ve Qāsim ve Manşūr ve 'Alī bin Hāşim ve Naṣr-ı Ḥabāb ve Aḥmed-i Ṭurrān ve Yaḥyā
bin Muṭī' ve Muḥammed bin Fellāḥ ve Rebī' bin Qayṣar ve 'Alī bin Ḥüseyn
ve Eflaḫūn ve Tevābil-i Rūmī ve Cu'danuñ dörd oğlı Süleymān Evḥād Mūsā Muḥammed,
Seyyidüñ iki oğlı 'Alī ve Negīr[2] elli biñ sunnī müslimān P[87b] ḫalīfeye qarşu
vardılar. Seyyidüñ yāranları qamusı siyāh-püşlarıdı. Ḫalīfeye beraber[3] geldiler
görişdiler. Çünkim ḫalīfe Seyyidüñ oğlancuqların gördi hāy hāy ağladı.
Ol 'aẓamet deryā leşkerüñ içinde bir zārlıq bir fiğān qopdı kim nicelerüñ
A 172
zehresi çāk oldı. Andan şoñra ḫalīfe dükelin nüvāḫt qıldı. Geldiler qondılar.
Emīr 'Ömer ḫalīfeye ṭoy itdi ḫalīfe daḫı Seyyidüñ oğlanlarına, Emīr 'Ömere ve bāqī
yāranlara ḫil'at virüp yasların çıqardı. Gendü 'imāmesin Emīr 'Ömere
virdi. Emīrü'l-mu'minīn 'Alīniñ sancāğın daḫı Emīr 'Ömere virdi eyitdi:
"Bu diyārı senden yig kimse bilmez. Serleşker-i muqaddem sen ol" didi. Andan
ḫalīfe içün bir aq fil üstinde bir taḫt bağladılar, üstine çatr-ı ḥumāyūn
gölgelik dutdılar. Ḫalīfe eyitdi: "Dīn imdi Allāh Allāh yöriyelüm qayṣarıñ üstüne."
Ez īn cānib[4] Seyyid saqā şüretinde her gice coq adamlar öldürürdi
nice kim cehd idüp isteyüp bilmezleridi. Bir gün qayṣar bezm qurdı. Neqadar begler
ve gebrler varsa ḥāḍır oturmışlarıdı. Dükelisine ḫil'at virdi qamusı D[86b]
laflar vurdılardı, Muḥammedilere böyle idelüm şöyle idelüm diyüp. Nāgāh
ḫaber geldi kim uş Muḥammedilerüñ leşkeri yitişdi diyü. Qayṣar beglerind[en]
biş gişi ilerü oqıdı. Biri Aqraṭīs gebr[5] biri 'Alqān gebr[6] üçüncisi Qālūn
gebr biri Ṭālūq gebr[7] birisi Qoştantīn gebr, gendüniñ oğlıdır. Bunlara iki
yüz biñ er qoşdı eyitdi: "Siz ilerü yörüñ bir görüñ nireye geldi. Yine baña ḫaberüñüz
A 173
eksük olmasun" diyü bunları tiz gönderdi.[8] P[88a] Bir yire geldiler qondılar meşveret
itdiler eyitdiler: "Bir gişi olsa Muḥammedileri cāsūslasa" didiler. Seyyid ilerü

1 ve P D: om. A
2 Qāsim ... Negīr: Qāsim ... dörd oğlı Süleymān ve Mūsā ve Seyyidüñ ... Negīr A: ve Aḥmed-i Turrān ve Qāsim ... Ḥabāb veYaḥyā ... Tevābil Cu'da oğlanları Süleymān ... Negīr P: Qāsim ... Ḥabāb veYaḥyā ... Tevābil ve Aḥmed-i Turrān ve Cu'da'nuñ dörd oğlı ve Seyyidüñ iki oğlı ve Ebū Bekīr D
3 qarşu ... beraber A: om P D
4 Ez in cānib A: **Ez īn cānib böyle rivāyet iderler kim rāvīler bu tarafdan Baṭṭāl Gāzī P: <ez in cānib>** D
5 Aqraṭīs gebr A: Aqrāṭīs P: Aqrāṭīs-i gebr D
6 'Alqān: 'Alqiyān gebr A: Ğalqān P: 'Alqān-i gebr D
7 üçüncisi .. Ṭālūq gebr birisi A: birisi Qālon ve birisi Qālon ve birisiP: ve Ṭālūt-i gebr **üçüncisi** Qālūn-i gebr ve birisi Qālūt-i gebr D
8 görüñ ... gönderi A: görüñ" diyü. Nāgāh ḫaber geldi "Uş Muḥammedilerüñ leşkeri **eriştī" diyü** P: nireye geldilerine baña ḫaber birdirüñ diyü bunları gönderi D

geldi eyitdi: "Buyurursañuz ben varayın anlardan şaḥîḥ ḫaber getüreyim" didi.
Qabûl itdiler. Giceye degin şabr eyledi sürdi dünle çadır qapusına geldi. Gördi
sarḫoş yatur. Qābūs uyandı dileḍi kim feryād ide. Desttürmālın ağzına duḍı
elin bağladı aldı yöri virdi iletdi. Bir derede bir ağaca bağlayu qodı, yine döndi.
Qostanṭînuñ çadırına geldi gördi mest şarāba meşġūl. İleri yöridi eyitdi[1] "Qābūs
eydür[2] 'Ben Muḥammediler bildüm[3] qanda imiş. Tiz şāhzāde binsün irişsün
nār-ı nūr devletinde bir yüz suyın idelüm" didi. Buyurdı dün içinde "Leşker
binsün" dādi. Leşker elādiyile[4] binmege başladı. Şol qarçaşduğı
vaqtin Seyyid bir ṭarafdan gülbang urdı eydür D[87a] "Yā qavm ne ğāfil yatursız ki
uş leşker yitişdi" didi. Allāhu ekber[5] ol çeri birbirine doqındı qarçaşdı. Bir ṭarafdan
yine Seyyid na'ra vurdı "Menem 'Abdu'l-Vahhāb-ı Ğāzī. İy kāfirler elümden
cān qanda qurtarasız" diyüp ḫamle qıldı. Andan bir ṭarafa daḫı vardı, na'ra
vurdı ki "Menem Aḥmed-i[6] Ṭurān" diyü ḫamle qıldı. Andan bir ṭarafa daḫı vardı na'ra
A 174
vurdı ki "Menem 'Abdü's-Selām." Küffār leşkeri anı görüp birbirin qırmağa başladı.
Dün buçuğına degin birbirin qırdılar. Qan gevdeyi götürdi. Dem-be-dem Seyyid
yörürdi pehlevānlaruñ adın añardı. Bir gez çağırırdı "Diriğā nā-zenīn
Qābūs ki öldi" diyü Qālūnuñ P[88b] qatında. Qālūn eydür: "Hāy kim öldürdi Qābūsı?"
Seyyid eyitdi "Şāhā uş gitdi Qābūsı öldüren" didi. Qālūn eydür "Tiz anı
bana bir göstereydüñ ola mı" didi "Qābūsuñ andan ḥaqın alayım" didi
Aldı Qālūnı çeriden daşra çıqardı[7]. Giderken bir ḍarb urdı anın[an]
yıqdı. Bağladı aldı Qābūs qatına geldi. Qābūsı daḫı ağacd[an] şeşdi, eleri
bağlu atlarına berkitdi. Andan yöridi Şemmāsdeyrine geldi. Qapuyı qaqıdı.
Şemmās Seyyidi üninden bildi yügirdi geldi. Qapuyı acdı Seyyid birle görişdi.
Eydür: "Ḫudāvend Tāriyūn sizi oda vurdı didiler. Cemī' yāranlar
siyāh buślar oldılar. El-ḥamdü li-llāh ki selāmet gördük" didi. Seyyid
eyitdi ki"Kay sāqın benüm sırrumı kimseye dimegil" didi. Anda deyrde bir quyı
D[87b] varıdı, ol iki kāfiri ol quyuya qoydılar. Seyyidüñ öñüne yimek getürdi
yidiler. Seyyid yine atına bindi revāne oldı. Sürdi Şem'ūnuñ leşkerine geldi. Gördi
A 175

1 eyitdi P D: om. A
2 Qābūs eydür A: Qāpūs didi kim P: om. D
3 bildüm A: göddüm bildüm P: buldum D
4 elādiyile A: elādöyile P: alāy ile D
5 Allāhu ekber P: om. A D
6 Aḥmed-i P D: Aḥmer-i A
7 Qālūn eydür ... çıqardı A: Qālūn çeriden taşra çıqdı P; Qālūn ... ola mı Qābūsuñ ḥaqqın ... didi aldı. Qālūn çeriden taşra çıqdı bir ḍarbile D

yüz biñ gişiyile qonmış oturur. Çadırına geldi feryād eyledi. Eyitdiler: "Hāy
noldıñ?" Seyyid eyitdi: "Qābūs ve Qālūn leşker icinde[n] belürsüz oldı. Bilmezüz kim
ḥālleri noldı" didi. Şem'ūn anı işitdi çadır öñüne çıqdı. Bir behlevān
vardı, Elmās[1] dirleridi, eyitdi; "Bir ikimiz ne bilelüm? İsteyelüm[2]" didiler. Bindiler aşağa
yuqaru biraz gezdiler. Şem'ūn Elmāsı bir yaña viribidi gendü tenhā qaldı.
Seyyid eyitdi: "Şāhā gel uşbu derecüge girelüm. Şāyed ele getürür Muḥammediler[den]
bir intiqām alayduq ola mı" didi. Aldı P[89a] Şem'ūnı ol dereye girdi gördi ḫalvet
kimse yoq. Atınuñ lecāmın dutdı, "Neylersin?" diyince sögsünine bir bozdoğan urdı
yıqdı. Bağladı aldı Şemmās qatına getürdi. Bunı daḫı ol quyuya buraqdılar. Ez în cânib
bu yañadın Qostanṭîn qayşar ol 'azamet leşker irteye degin birbirin
qırdılar. Coqluq kāfir qırıldı ki ḥaddi yoq. İrte oldı gördiler ki muḥammediler orta-
larında bir kimse yoqdur. Feryād eylediler melūl ve perişān oldılar. Qostanṭîn
oturmışdı Seyyid geldi eydür: "Şāhā qayşar eydür 'Qābūs Şem'ūn bizden yüz dönder-
diler vardılar muḥammediler dinine girmege gitdiler. Zinhār anlardan
ğāfil olmasun' " didi. Qostanṭîn bunı işidicek çoq zārılıqlar eyledi
A 176
tiz at çekdiler bindi. D[88a] Ğalabeyi Seyyid gidertdi.[3] "Ḫaberüm vardur" diyü biş qul aldı
leşkerden biraz ıraq gitdiler. Seyyid geleci ider bigi oldı, gözetdi gördi ki
leşkerden bunlara meded yoq.[4] Qılıc çekdi biş qulı[5] depeledi Qaṣṭanṭını
dutdı bağladı. Aldı Şemmās deyrine getürdi bunı daḫı ol quyuya qoydılar.
Andan girü döndi. **Meclis-i diger**[6] Rāviler şöyle rivāyet iderler ki[7]
Seyyid ki döndi Aqrīṭîsa[8] uğradı. İki yüz biñ er[9] bilesince gelürler. İlerü vardı
eydür: "Şāhā qanda gidersin?" Aqrīṭîs[10] eydür; "Sen kimsin ki P[89b] geldüñ bend[en]
sorarsın?"[11] Seyyid eydür: "Ben qayşarıñ qulıyam, adım Aqūşdur" didi. Aqrīṭîs[12]
eydür: "Leşkerleriñ serverleri belürsüz oldı, bilmezem ki ḥāller nice olda. Ölü midür
diri midür, qayşara ne cevāb viriyem. Şimdi dilerem ki varam şeb-ḫūn qılam

1 Elmās A P: 'Elmās D
2 bir ... isteyelüm A: tiz ikimüz bineleüm isteyü gidelüm P: biz ikimüz bineleüm isteyelüm D
3 gidertdi A D: gördi girü gönderdi P
4 yoq A: irmez P D
5 qulı P: qulañ üçin A D
6 meclis-i diger A: om P D
7 Rāviler ... ki A: **Ez în cânib rāviler böyle rivāyet qılarlar kim Battāl ğāzi** P: <ez în cânib> Rāviler şöyle rivāyet iderler kim Seyyid D
8 Aqrīṭîsa A: Aqrāṭîsa P D
9 er P D: ev/av A
10 Aqrīṭîs A: Aqrāṭîs P D
11 Sen ... sorarsın A: kimsin kim benden geldüñ ḫaber vireyin ve ḫaber şorarsın P: sen kimsin D
12 Aqrīṭîs A: Aqrāṭîs P D

nār-ı nūr devletinde bir yüz şuyın ideydüm ola mı" didi. Seyyid eyitdi[1] "Leşkerüñi iki baḫş
it, andan adamı viribi varsun çāsūslasun. Güzāfe varma
mabādā saña bir elem irişe" didi. Aqrīṭīs[2] eydür: "Şimdi çāsūs kim varsun?"
didi. Seyyid eyitdi: "Ben varayım, anlaruñ ḥāllerin saña bildüreyin. Ben bunuñ
gibi işler çoq görmişem. Qayṣar beni bund[en] öriçin viribimişdür" didi.

A 177

Aqrīṭīs[3] Seyyide du'ā qıldı, Seyyid revāne oldı. Aqrīṭīs[4] ol aracuqda
qondı[5]. Yatsu namāzı geçmişidi ki Seyyid geldi, eydür: "Ne otursuñ? Vardum sünnilerüñ
ḥāllerin bildüm daḫı. Malāṭiyyede otururlar eved,[6] uşbu ṭaġuñ ardında otuz
biñ[7] gişiyile Aḥmed-i[8] Ṭurrān, 'Abdu'l-Vahhāb ve Cu'da, vedaḫı bir qaç pehlevānlar.[9]
Tiz leşkeri iki baḫş eyle üstlerine varalum" D[88b] didi. Aqrīṭīs[10] bindi, iki yüz biñi[11] eri
iki baḫş eyledi. Oldı kim Tāriyūn oġlı Qāsūreyile[12] yitişdiler. Tāriyūna ḥālı
bildürdiler. Tāriyūn eyitdi: "Bir ṭarafdan ben de varayın" didi. P[90a] Seyyid eyitdi:
"Yā Emīr sen benümle gel. Ümīddür kim devletlü yigitsin senüñ elüñden
bu feṭḥ gele" didi. Seyyid eyitdi Aqrīṭīsa[13] "Yā melik sen uşbunda durġıl
Tāriyūnı bekle, biz varalum. Ben yine saña ḫaber getürem" didi. Aldı Tāriyūnı, qırq biñ
yaraqlu leşkerile yöri virdi. Birez gitdiler Seyyid eyitdi: "Ḫüdāvend uş yaqın
geldük. Çeri uşbunda tursun, oğluña sen gel. Biz varalum saña
ol leşkeri göze göz[14] göstereyim. Andan soñra her nicekim buyurursañ
eyle idevüz" didi. Tāriyūn Seyyidüñ sözin begendi, 'aqlına taḥsin qıldı.
Leşkeri anda qodılar üçi ileri vardılar. Qaçankim leşkerd[en] cüdā oldılar

A 178

Seyyid el urdı ikisin daḫı kemer bendinden dutdı. Quvvet eyledi "Hāy neylersin?"
diyince atlarından qapdı yire vurdı. Ellerin qafalarında bağladı, aldı bir şarpıq
dereye iletdi bir ağaca ikisin daḫı bağladı. Tāriyūn gendüzin dirsürdi eydür:
"Kimsin kim bize bunuñ gibi iş işledüñ" didi. Seyyid eyitdi: "Ben olam ki beni Ḥarcanada

1 Seyyid eyitdi D: om. A: Baṭṭāl eyitdi P
2 Aqrīṭīs A: Aqrāṭīs P D
3 Aqrīṭīs A: Aqrāṭīs P D
4 Aqrīṭīs A: Aqrāṭīs P D
5 aracuqda qondı A D: arada oturdı P
6 evde A: eved P: evet D
7 otuz biñ A: biñ P: otürür biñ D
8 Aḥmed-i P D: Aḥmer-i A
9 pehlevānlar A D: pehlevānlar gelmişler ġāfil yatırlar P
10 Aqrīṭīs A: Aqrāṭīs bu tedbürī revā gördi P: Aqrāṭīs D
11 biñ P :om. A D
12 Qāsūreyile yitişdiler A: Qāmūre çıqa geldi P: Tāriyūnuñ oğlı Qāsūre ve Tāriūn yitişdiler D
13 Aqrīṭīsa A: Aqrāṭīsa P D
14 göze göz A: göz be-göz P: om. D

oda yaqduñ külüm qayṣara gönderdüñ. Muḥammeduñ teṭrisi yine beni diri eyledi.
Şol qadar leşkerüñüzde begler ki öldürdi dükelisin ben öldürdüm" didi.
Tāriyūnuñ dili bağlandı 'aqlı başından gitdi.[1] Seyyid andan Aqrīṭīsa[2]
geldi eydür[3] "Tāriyūna meded gerek. Müslimānlar çoqdur[4]. Ortaya alalum kimse
qaçmayaḳ
ola mı" didi. Yüz biñ eri aldı, yüz biñin yirinde qodı D[89a] Seyyid eyitdi P[90b] "Gerekdür
olursañuz
yine ben size gelem. Eved ḥāḍır ṭoruñ atdan inmeñ" didi. Aldı Aqrīṭīsı[5]
Tāriyūnuñ leşkerinüñ öñine çıqa getürdi. Eyitdi: "Yā gördüñ mi? Uş durur" didi
"diñ imdi qomañ" didi. Qılıclar cekdiler at şaldılar. Seyyid Tāriyūn
çerisine geldi eydür: "Ne dursuz? Uş Muḥammediler yitişdi" didi, gendü öñlerind[en]
şavuldı.[6] Dün içinde ol iki leşker birbirin qarışdılar. *Gel imdi gör kim*
nice qırğūn oldı. Seyyid ol qalan yüz biñ ere yitişdi eydür: "Ne ġāfil

A 179

olmuşsız? Aqrīṭīsı[7] ortaya aldılar, tiz irişüñ" didi. Aldı ol leşkeri
getürdi bir ṭarafdan ḥavāle eyledi. Gendü bir qaç gez leşkerüñ şağından
girdi na'ra vurdı kim "Menem Aḥmed-i[8] Ṭurrān, menem Tevābil-i Rūmi, menem 'Abdü's-
Selām"
diyü. Yine[9] ıraq yirden teferrüc iderdi ṭurırdı. Leşker birbirin qırdılar.
Qan gevdeyi götürdi, küşteler püşte püşte oldı yoqıdı. Ol gice yitmiş biñ
kāfir qılıcdan geçdi. İrte ki oldı göz gözi gördi[10] gördiler ki aralarında hiç
bigāne yoq. Gendüler hemān birbirin qırmışlar. Kim atasın öldürmiş kim
kim oğlın öldürmiş. Orta[11] sunnilerden bir kimse yoq, ah eylediler. Tāriyūn
Qāsūreyi[12] istediler bulmadılar. Aqrīṭīs[13] ḥayrān qaldı "Bire tiz Aqūşi isteñ.
Ne[14] itdiyse bize ol itdi" didi. İstediler bulmadılar. P[91a] Tiz qayṣara nāme
yazdı ki "Bilmiş olasın leşkeri içinden Tāriyūn ve Qāsūre[15] ve Şem'ūn

1 başından gitdi A: zā'il oldı P: gitdi D
2 Aqrīṭīsa A: Aqrāṭīsa P D
3 eydür P D: om. A
4 çoqdur A D: çoğunış P
5 Aqrīṭīsı A: Aqrāṭīsı P D
6 savuldı A D: gidivirdi P
7 Aqrīṭīsı A: Aqrāṭīsı P D
8 Aḥmed-i P D: Aḥmer-i A
9 diyü yine A: diyü her ṭarafdan bir pehlevān adın yād qıldı çıqdı bir P: dirdi ıraqdan D
10 göz ... gördi P: göz göndi A: om. D
11 aralarında ... orta A: ortalarında P: aralarında ... ortada D
12 Qāsūreyi A D: Qāmūreyi P
13 Aqrīṭīs A: Aqrāṭīs P D
14 isteñ ne A: bulunı didi ne kim P: bulunı ne D A ≠ P=D
15 Qāsūre A D: Qāmūre P

ve Qoştanţīn ve Qālūn ve Qābūs, bu altı begler güm[1] oldılar. Ölüleri dirileri
belürmez."[2] Her gice dahı nekīm ḥāl vāqi' oldısa[3] qayşara bildürdi, D[89b] eyitdi: "Ben
yalñuz qaldum. Ya yardım viribi veya ḫōd bende senüñ qatuña varayın" didi.
Ez īn cānib[4] Seyyid andan döndi Tāriyūnı oğlıyla aldı Şemmās qatına
A 180
iletdi. Bunları dahı quyuya qoydı[5]. Yine Şemmāsı vedā' qılup revāne oldı. Malātiyyeye
geldi şehre qarşu bir būteye çıqdı durdı. Şubḥ vaqtinde bāng<-i> namāz [6]oqıdı.
Seyyidüñ avāzın işitdiler, şehre gulğule düşdi. Ţevābil Seyyidüñ avāzın
işitdi gendünden gitdi. Yine gendüye geldi, bi-cān segirtdi. Geldi gördi
qarşuda Seyyid durur. Segirdi geldi ayağına düşdi eydür: "İy emirü'l-mu'minīn
qandasın? Bizüm cigerümüzi pāre pāre eyledüñ." Seyyid durur, hīç söylemez, cevāb
virmez. Ţevābil başın qaldurdı Seyyidüñ yüzine baqdı. Gördi bir yigit eved siyāh[7]
ammā şūrat qad ü qāmet çeşm ü ebrū heme[8] *Seyyidest veliken*[9] siyāhdur.
İkiledin gözin ovup yine nazar itdi, hāy hāy ağladı. Seyyid eyitdi: "İy yār
benüm qatuma geldüñ ağladuñ. Ne ma'nısı var bāña de bildür bileyin" didi.
Tevābil eyitdi: "Yār[10] sen **P[91b]** eyitgil ne gişisin?" Seyyid eyitdi: "Ben Cinniyem,
küh-i Qāfdan[11] gelürem. Mu'min müslimānam. İşidüm qaysar-ı mel'ūn yidi iqlimüñ
leşkerin dirşürmiş. Qaṣd itmiş yöriye müslimānları ortadan götüre.
Biz dahı on biñ Cinniyiz geldük kim mu'minlere mutābi'at idevüz, bu ulu
ğazāda bile olavuz. Eved sen beni göricek ağladuñ ve hem qara giyersin. Dahı[12]
A 181
sebeb nedür, eyitgil" didi. Ţevābil **D[90a]** eydür: "İy server bizüm bir soltānumuz
varıdı ğāyet pehlevānıdı. Kāfiristānda dutıldı. Tāriyūn mel'ūn oda yaqdı.
Şekli şimāyili, qadd ü qāmeti, sözi ve şūzi, nāzı niyāzi, hareketi
cünbişi [13] be-'aynihi size benzer. Ammā ol ağıdı siz siyāh çerdesiz" didi.

[1] güm A P: belürsiz D
[2] ölüleri ... belürmez A: ölüleri ... bilinmez P: bilmezüz ne ḥāl oldı D
[3] ne ... oldısa A: ne iş vāqi' olursa cem'işini P: ne ḥāl oldısa D
[4] ez īn cānib A: ez īn cānib bu ţarafdan P: <ez īn cānib> D
[5] quyuya qoydı A D: ol mubārek çāha indürdi P
[6] būteye ... namāz A: yüce yirde oturdı. Şabāh yetişdi turdı başladı bir ḫūb avāzdan ezān marg. P: <būteye çıqdı> durdı subḥ vaqtinde ezān D
[7] yigit eved siyāh A: Hindi siyāh yigit P
[8] şūrat qad ü qāmet çeşm ü ebrū heme A D: şūratı qadi qāmeti çeşmi ebrüsi hemān P
[9] Seyyidest veliken A: Seyyid durur lakin P: Seyyide benzer ve illā siyāhdur D
[10] Yār A: bāri P
[11] Küh-i Qāfdan P D: <..>lūm qandan A
[12] dahı: om D
[13] Şekli ... cünbişi P: Şekli şemāyili şūratı qadd ü qāmet sözi ve hem şüzi ve nāzı niyāzi hareketi ve cünbişi A: şekli şimāyil qadd ü qāmet sözi nāzı niyāzi hareketi cünbişi D

Seyyid eyitdi: "Herki anadan[1] toğar ölse gerek. Ol kim[2] ölmez tağyir olmaz Allāhdur.
Ol nevbetün geçürmiş. İmdi siz dahı merdāne duruñ, din ğayretün yirine
getürüñ. Qqaysaruñ leşkeri bi-ḥisābdur, sizüñ qırıñüz azdur. Qam ḫalifeñüz?"
Ţevābil eyitdi: "Ḫalife dahı gelipdürür. Eved şehre gelemedi" didi. Aldı Seyyidi
şehre getürdi. Her ki iraqdan görürdi, gelürdi Seyyidüñ ayağına düşerdi. Çünkim
yüzine baqardı görürdi ki qaradur, gendüllerden giderdi. Dükeli yāranlar Seyyidüñ
qatında cem' oldılar. Seyyidüñ qadd ü qāmetün gördiler[3] **P[92a]** ḥayrān qaldılar.
Eydürleridi kim: "Cānum, uşbu gişi Seyyiddür!" Yine eydürleridi kim "Allāh Te'ālā
qādirdür. Bir gişi bir gişiye beñzer" dirlerdi. Ol siyāhlığı bunları ḫayāle
burağurdı. Andan Emīr 'Ömer ileri geçdi imāmlıq eyledi. İrte namāzın qıldılar
namāzdan fāriğ olıcaq cāsūs geldi eydür: "Fulān yirde yitmiş biñ er
A 182
qırılmış yatur. Ortasında bir müslümān yoqdur. Bilinmez ki ḫālleri noldı" didi. Seyyid
eyitdi[4] "Anları Cinniler qırdı" didi. Durdı atına bindi revāne oldı. Sünniler sevindiler
yüzlerin
yire vurdılar eyitdiler: "El-ḥamdü li-llāh ki Ḫaqq Te'ālā bize meded viribidi, Cinnileri
yardımcı viribidi" didiler. **D[90b]** Bu ḥikāyetleri dahı ḫalifeye bildürdiler. Andan ata
bindiler ol yire geldiler kim leşker qırılmışdı. Gördiler şād oldılar.
Ez īn cānib bu ţarafdan qayşara Aqītūs[dan5] nāme geldi. Oqıdılar qayşar
perişān oldı beglerin qatına cem' eyledi ḥikāyeti bunlara bildürdi. Şāh-ı
Mezendcerān yirinden duru geldi çoq lāflar vurdı eyitdi: "Şāhā otur sen yirüñde.
Ben quluñ varayım, ol yavu varan[6] begleri dahı bulayım. Malātiyyenüñ altın
üstine döndereyim" didi. Üç yüz biñ er qoşdılar üç yüz adı bellü pehlevānile
gönderdi. **Bu ţarafdan**[7] **P[92b]** sünniler elli biñ gişiyile ol leşker qırıldığı
yirde dururlardı. Gördiler qarşudan toz oynadı, küffār leşkeri çıqa
geldi. Biş yüz biñ er qamusı demür ţona ğarq olmışlar. Gördiler müslimānlar
dahı qarşularına şāflar bağlamışlar alāylar düzmişler dururlar. Bunlar dahı
alāylar bağladılar qarşu qarşu ţurdılar. İki ţarafdan nazar meydāna bıraqdılar.
A 183
Sünnilerden bir yigit meydāna girdi. Aduna İbrahīm dirlerdi. Cevelān qıldı er diledi.

[1] anadan : andan A
[2] ol kim om D
[3] qāmetün gördiler A D: qāmetine P
[4] eyitdi P D: om. A
[5] Aqrūs A: Aqrāţis P: Aqrāţis D
[6] yavu varan A: yaviq olunan P: yadı varan D
[7] Bu ţarafdan A: **ez īn cānib** rāviler şöyle rivāyet qılurlar kim P: <ez īn cānib> D

Küffârdan 'Alqân[1] girdi eydür: "İy dernürden yüreklü qavm, serverüñüzi biz
oda yaqduq. Siz bir başsuz qavmsuz. Ne zehreyile uşbu qadar leşker birle bize qarşu
geldüñüz? Yenilesedüz gerek. Uş qayşar geli yörür, leşkerin yir götürmez yitmiş iki
millet ittifâq itmişlerdür ki sizi ara yirden götüreler" didi. İbrahîm eyitdi:
D91a "La'în siz beglerüñüze inanursañuz biz Allâha şığınuruz. Ḥaqq Te'âlâ bize
yardımcıdur[2]"
didi. Birbirine ḥamle qıldılar. İbrahîm bir qılıc urdı 'Alqânı iki pâre qıldı.
Bir daḫı bir daḫı yidi kâfir depeledi. Aqrîṭîs[3] mel'ûn qaqıdı meydâna girdi.
İbrahîme[4] bir gürz urdı, yavuz mel'ûnidi Aqrîṭîs,[5] İbrahîmüñ qalqanı ṭağıldı,
depesine doqındı, şehîd oldı. Qarındaşı Süheyl girdi amân virmedi anıdaḫı şehîd itdi[6]. Ol
gün meydân dutdı qırq pehlevân
ba'dısın şehîd qıldı ba'dısın mecrûḥ qıldı. Müslimânlaruñ ṭâqatı
ṭâq oldı. Aqrîṭîs[7] bir gez na'ra vurdı çağırdı ki "Menem Aqrîṭîs[8] câzu. Bayda-yı
câzu P93a oğlı. İy Muḥammediler neylersiz? Meydâna gelseñüz ne! Uşbu hünerler uşbu
düzenile qayşara qarşu mı geldüñüz?" didi. Ṭevâbil at meydâna sürdi
Aqrîṭîsa[9] beraber geldi, eydür: "Kimsin saña kim eydürler?" didi. Eyitdi: "Ben
A 184
Ṭevâbil-i Rûmîyam, Baṭṭâluñ lalası" didi. Ceng eylediler on yidi ḥamle or-
talarında ḫatâ geçdi. Aqrîṭîs[10] qaqıdı Ṭevâbilüñ quşağından dutdı quvvet eyledi.
Atından götürdi, diledi kim ala 'alem dibine çıqara. Nâgâh bir na'ra
işitdiler kim asumân ve zemîn ditredi, niçelerüñ zehresi çâk oldı.
Eydür: "Yâ la'în qoğul ol yigidi kim herifüñ benem" didi. Müslimânlar işitdiler
şâd oldılar eyitdiler: "Bu ḫôd Baṭṭâldur" didiler. Ba'ḍılar eyitdiler: "Qanı
Baṭṭâl? Qandağı ölmiş Baṭṭâl[11]" didiler. Emîr 'Ömer eyitdi: "Yâranlar bu Ca'ferdür.
Ol Cinnîdür kim bize gelipdür. Eved şöyle bilesiz kim benüm göñlüm şöyle ṭanuq-
ḥq virür kim uşbu Baṭṭâldur anmâ siyâhdur. Uşbundan gumân D91b ilterem[12]" didi.
Çünkim Aqrîṭîs[13] Seyyidüñ avazın işitdi serâsime oldı, elinden

1 'Alqân A D: Ġalqân P
2 yardımcıdur P: yardımcı A
3 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D
4 İbrahîme P: İbrahîm A
5 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D
6 oldı ... eyledi P D: itdi A
7 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs-i P
8 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D
9 Aqrîṭîsa A: Aqrâṭîsa P D
10 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D
11 qanı .. Baṭṭâl A P: qanda ölmiş Baṭṭâl D
12 ilterem A D: ṭîvet ilterem‡ P
13 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D

Ṭevâbili bıraqdı. Durı geldi segirtdi Seyyidüñ öñüne geldi yüzüne naẓar qıldı.
Gördi kim ol Cinnî yigiddür ki Malâṭiyyede gördiyidi. Eyitdi: "İy pehlevân
râst söyle ki ne yigitsin? Seni göricek derdümüz yiñilenür[1]" didi. Seyyid eyitdi:
"Ben Sâlûk[1]-i Cinniyem. Benüm leşkerüm uşbu ṭağdadur. Ġazâya gelipdürdüz"
didi. Ṭevâbil ah qıldı feryâd fiġân itdi. İslâm cerisine geldi qarnı yâranlar
A 185
eyitdiler ki "Baṭṭâldur. Gendüyi gizleyipdürür" didiler. Ṭevâbil P93b eydür: "Şimdi ben
şordum
Sâlûk-i[2] Cinniyimiş leşkerümüz uşbu ṭağdadur" didi. Bunlar bu sözdeyiken Aqrîṭîs[3]
meydândan çıqmışdı. Hâm adlu bir mel'ûn meydâna girdi. Seyyid muqâbil oldı
bir iki ḥamleden şoñra seyyid Hâmı dutdı quşağından. Quvvet eyledi götürdi hevâ
yüzine atdı inerken tüğ-ı Ḏaḥḥâkile çaldı iki pâre eyledi. Bir daḫı bir daḫı yüz
yigirmi kâfir, her birin bir lu'bile helâk eyledi. İslâm leşkerind[en] şâzılıqlar
itdiler, küffâr cerisinüñ üstine heybet oturdı. Aqrîṭîs[4] eyitdi: "'Aceb uşbu
gişi kim ola kim şol ṭağdan indi Mesîḥ qulların helâk eyledi, Lât ü
Menâtüñ yüzi suyun yire dökdi" didi. Seyyid çağırdı meydâna at şaldı. Er
diledi kimse meydâna girmedi. Seyyid atından aşağa indi atnuñ qolafın cekdi.
Sıçradı atına süvâr oldı gendüyi ol leşkere vurdı. Sağından girürdi
şolından çıqardı her nireye kim uğrarsa bozardı. Müslimânlar D92a anı gördiler tekbîr
getürüp bir gezden elli biñ er ḥamle qıldılar. Giceye degin qan ceng oldı.
Aḫşamın leşker ayırtlaşdılar. Seyyid atın sürdi yine ṭağa gitdi.
Sunnîler görüp şâz oldılar gelüp qondılar. Küffâr leşkeri melûl perîşân
A 186
olup qondılar, qaravula bindiler cerileri saqladılar. Şol dün buçuğında ki
Seyyid ṭağdan indi na'ra vurdı ki: "İy qavm menem Şem'ûn. Müslimân oldum
bizdüm[5] ayîn-i 'Îsâd[an]. Dîn Muḥammed dînidür. Qonṣṭanṭîn-i[6] qayşarı öldürdüm
ayruq hiç kâfirlere yardım qılmazam" didi, P94a ḥamle qıldı. Küffâr leşkeri birbirine
doqındı. Qılıclar çekülp birbirin qırdılar. İrteye degin qan sîl gibi aqdı.
Çünkim şabâḥ oldı müslimânlar ḥamle qıldılar. Seyyid kâfir 'alemin aqdardı leşker
şındı yüz qaçmağa dutdılar. Yaqın elli biñ kâfir qılıcd[an] geçdi. Sunnîler gördiler
şâd oldılar girü döndiler. Leşkerüñ mâlların ġanîmetlerin bir yire cem'

1 Sâlûk A P: Sölük D
2 Sâlûk-i : Sölük-i A D: Sâlik-i P
3 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D
4 Aqrîṭîs A: Aqrâṭîs P D
5 bizdüm: bezdüm D
6 Qonṣṭanṭîn ibn qaysar P

itdiler üleşdiler. Seyyid yine tağa gitdi[1] **Ez în cânib**[2] bu yañadın Qonştanţîn qulları qayşara yitişdi-
ler eyitdiler: "Şāhā Şem'ūn müslimān oldı, oğlufı öldürdi. Leşkerüñi şebbūn
qıldılar qırdılar" didi. Çünkim qayşar anı işitdi feryād itdi götürdi tācın
yire vurdı gendüyi taḫtdan aşağa atdı. 'Aqlı başından gitdi. Begler vezīrler
üstine üştiler yirind**en** göttirdiler taḫt üstine çıqardılar. Coq zamān yatdı **D92b** 'aqlı
başına gelmedi. Nicekim 'ilāclar qıldılar çāre olmadı. Eyitdiler: "Buña ḥakīm
gerekdür ki bunuñ 'aqlın getüre" didiler. Seyyid anda ḫāḍırıdı. Gendüyi ḥakīm
A 187
ṣuratında düzdi geldi. Bārgāh qapusına uğradı. Seyyidi gördiler da'vet qıldılar. Eyitdiler:
"Pādişāhuñ 'aqlını başına getür seni ġanī qılalum" didiler. Aldılar Seyyidi qayşar
qatına geldiler. Seyyid qoynınd**an** bir ḫoqqa çıqardı qapağın **P94b** açdı birez yağ çıqardı
qayşaruñ başına yüzine sürdi. Eyitdi: "Yüzin örtüñ birez yatsun " didi.
Örduler[3] bir zamāndan soñra aḫsurdı durı geldi. Gözin açdı elin yüzine urdı
yüzin gözin ovdı. Saçı saqalı bir gezden dökildi bir cavlaq gibi oldı.
Qayşar çünkim bu ḥāli gördi eyitdi "İy qavm baña ne geldi? Ḥālüm nedür baña bildürüñ"
didi eyitdiler: "Şāh-ı 'ālem qaçankim Qonştanţîn ḫaberin işitdiñ bi-hūş
olduñ. Bir ḥakim getürdük ki 'aqluñ gettüre. Ayruq bilemezüz kim ḥakim saña
neyledi. Her ne kim itdi ḥakim itdi" didiler. Qayşar eyitdi: "Gel diñ ḥakime." Aşağa
yuqaru istediler ḥakimi bulmadılar. Seyyid anda ḫāḍırıdı, yügirdi taşra cıqdı.
Geldi bir mürtedd ḥakimi[4] buldı. Eydür: "Nicedür eger saña bir eylük iderseм?" Eydür:
"Nice"
Seyyid eyitdi: "Bir bad-baḫt geldi qayşara timār eyledi pādişāh ḫoş oldı. Qonış
gitmiş. İsterler ki bi-qiyās māl vireler, bulınmaz. Gel seni ilteyim
'Uş ḥakimdür' diyem. Eved şol şartıla kim her ne virürkerse benden dirīğ
A 188
dutmayasın, bile üleşevüz" didi. Ḥakim mürtedd rāḍı oldı. Seyyid **D93a** ḫāṭırından
geçdügi gibi mürteddi düzdi. Aldı qayşar qatına geldi içerü girdi du'ā qıldı.
Eydür: "Şāhā ḥakimi buldum" didi. İçerü oqıdı qayşaruñ niqābı yüzinde, eydür: "İy ḥakīm
baña sen mi timār itdüñ?" eyitdi: "Bali[5] şāha ben timār eyledüm. " Qayşar buyurdı
eydür **P95a** "Tiz siz daḫı buña eyü timār idüñ" didi. Geldiler Mürteddüñ saqālından
dutdılar çeke çeke daşra çıqardılar. Feryād eyledi: "Häy nār-ı nür ḥaqqiçiñ

1 Seyyid yine tağa gitdi P
2 ez ... yañadın A: ez în cânib rāvîler şöyle rivāyet iderler kim bu tarafdan P: <ez în cânib> D
3 Örtdiler P : örduler A
4 ḥakimi P: ḥakīm A
5 bali şāhaP: bali eyitdi şāhsA: bali D

ben degülem" diyü. Gördi çāre olmadı pāre pāre itdiler. Andan soñra ol yidi
iqlimuñ sulṭānların ve pādişāhların[1] qatına cem'eyledi niqābı yüzinde[2]
bunlara eyitdi: "Begler diñ imdi yaraqlanuñ ire göçelüm Mesihüñ yüzi şuyın
yirine getürelüm" didi.. Her biri bir lāf urdılar yine her birine ḫil'at ve tāclar
bağışladılar.[3] **Ez în cânib** bu tarafd**an**[4] sunniler qondılar ol tağ eteginde.
Emīr 'Ömer eyitdi: "Yāran uşbu feṭḥi bize şol Cünni yigidüñ qademinde ḥāṣıl
oldı" didi. Dükelisi Seyyide du'ā qıldılar. Yine ol tağuñ dibinde ḫandaq
qazdılar, qapular qodılar cıqup savaşmağa. Andan soñra ḫalīfeye tüz adam viri-
bidiler, eyitdiler:"Tiz iriş yoḫsa uş qayşar bizi aldı" didiler. Ḫaber ḫalīfeye irişdi,
A 189
tiz buyurdı göçdiler. İşde gelmek icinde. **Ez în cânib** müslimānlara ḫaber yitişdi kim
uş 'Arāqil qayşar irişdi diyü. Gördiler gök yüzin toz bağladı
naqāre-küslar avazı cihānı dutdı. Küffār leşkeri **P95b** alāy alāy çıqa geldi.
Sunniler elli biñ gişi. Gāziler ṣāflar düzdiler cānların ve başların
din yolına **D93b** fidī eylediler. Gözlediler durdılar. Evvel ki çıqa geldi Sercāyıl-i[5]
Rūmīyidi Tāriyūnuñ qarındaşı. Yüz biñ erile çıqa geldi göm gök demür
ṣāflar bağladı durdı. Ardınca yüz biñ er Ṭarūn bin Mihrān çıqa geldi.
Anuñ ardınca Süleymān-ı Anṭāqī çıqa geldi yüz biñ erile. Ol daḫı
ṣāf bağladı durdı. Ardınca 'Uqqab-ı Maṣṭirānī[6] yüz biñ erile yüz cift
naqāre. Ardınca yüz biñ erile Süheyl bin Şemmān[7] geldi. Andan soñra
bölük bölük begler ṣāf ṣāf çıqdılar, alāylar bağladılar durdılar.
Andan soñra on iki bin cift naqāre qızıl altūnd**an**. Avāzı 'ālemi dutdı.
'Araqīl-i qayşar 'azametile çıqa geldi. 'Ālemi ḥaç peyker but peyker 'alemler üstine
göttürmişler.[8] Öñince biñ[9] iki yüz qızıl altun eyerlü oyanlu yidekler yidilür. Biñ[10]
biş yüz fil-i Mengelüsi, her birisiniñ üstinde birer gönden qal'a, içinde otuz gişi.
A 190
nāvek ve zenberek ve tüfek[11] atıcılar, ol ulu begler sağında şolında

1 pādişāhların A: pādişāhların kim qayşar her birisine kim ta'zimile kim vilāyetlerinden getürmişdi cümlesini P:
2 niqābi yüzinde A: niqābı yüzinden götürdi P: om. D
3 bağışladılar A: bağışladı istimālet virdi kim qıyāsa gelmez P
4 ez ... tarafdan A: Ez în cânib rāvîyān-i kilhān böyle rivāyet iderler kim bu tarafdan P: om. D
5 Sercāyıl-i: Sercāyil A: Sercāyil-i P:
6 Maṣṭirānī A: Maṣṭirān çıqa geldi yüz biñ er P: Maṣṭirān D
7 bin Şemmān A: bin Şibyān P: bin Şibān D
8 'Ālemi ... göttürmişler: 'alemi ... A: 'alemi ...göttürürler P: 'Ālemi ḥaç peyker göttürmişler D
9 biñA: om. P D
10 biñ A D: om. P
11 ve tüfek A: om. P: oqların aradılar D

durmuşlarıdı.[1] Qayşar[2] bir puştenüñ üstine çıqdı, daḫı durdı, islām leşkerinüñ
üzerine naẓar qıldı. Gördi arqaların ṭağa virmişler tekbīr ve tehlīl
idüp dururlar.[3] Qayşar görüp ḫayrān oldı eydür: "İy mālikler bu Muḥammediler
nice cānsuz qorḫusuz qavm. Uşbu qadar leşker birle benüm gibi
sulṭāna qarşu dururlar" didi. Gic vaqtidi qayşar eyitdi: "Vaqt ṭardur
P[96a] yoḫsa şimdi buyururdum şol durduqları ṭağı birle gendüleri didim
didim iderdi."[4] Qondılar ṭağı taşı dutdılar[5]. Qayşar çün taḫt qunıldı geçdi D[94a] oturdı.
Ol gice ineye degin yidiler içdiler. Çünkim ṣabāḥ oldı qayşar buyurdı
ol 'aẓamet leşker bindiler. Demür ṭağ gibi yöridiler ṣāflar alāylar
bağladılar. Bu yañadın islām leşkeri daḫı bindiler tekbīr tehlīl getürüp
ol ḫandaqdan daşra geldiler. Eyitdiler: "Nidelüm Allāh 'işqına Resūl-i
Allāh yolına cānumuz ve başumuz fidā olsun, dīn 'işqına dürişelüm"
didiler. Qayşarıñ taḫtın fīl üstinde berkitdiler, çatr-ı hümāyūn üstinde
dutdılar. Qayşar Tāriyūnı añdı ağladı. Eyitdi: "Şimdi Tāriyūn bunda
A 191
gerekidi. Mesīḫüñ yüzi suyın yirine getüreydi" didi. Aqrīṭīs eyitdi:
"Şāhā sen sağ ol. Ol gitdiyise buyur ben quluña varayın dükelisin dest
be-dest qatuña getüreyin" didi. Bunlar bu lāfdayiken Bağdād ṭarafından
toz belürdi. Yil toza doqındı, toz iki pāre oldı. Yüz biñ sunnī ğāziler, Allāh
'işqına P[96b] quṣaq bağlanmış başların dinleri yolına fidā itmiş,[6] Memlān-ı Ḫurezmī qamusı
qatı
yay çekip uzaq atıcılar şunlar ki üstlerinden quş geçürmezleridi,
çıqa geldiler,[7] yüz cift naqāre yüz 'alemi birle. Memlān çün ol küffār
leşkerin gördi ki ṭağı taşı dutmış. Sunnīler bunlarıñ qatında yirile gök
arasında bir ḫardal dānesi qadar nesneyidi.[8] Beş Memlān gendü qavmına

1 durmuşlarıdı A D: yürürler P
2 qayşar P D: om. A
3 tekbīr ... dururlar A D: tururlar durmayup tekbīr getürürler P
4 iderdi A: iderlerdi dir P: iderlerdi diyü D

Her ki binerse ğurūrıñ atına	qahr ide qayşar gibi öz ẓātına
gişi öz benligi mağbūn ider	baḫtini kim himmetini dün ider
benliginden bulıdı laʿnet ol recīm	raḥmet itmez mağrur olana Kerīm
ger bulam dirseñ murāda dest-i res	meşkenetden ğāfil olma bir nefes

gine sözümüze gelelüm tālīyyā kāfirler add P96a
5 dıştılar A D: evvelā ovayı yazuyı tutdılar P
6 quṣaq ... itmiş: quṣaq bağlanmış başların dinler yolına A: quṣaq quṣanmışlar başların cānların fidā itmişler P: bel bağlayup başların dīn yolına fidā itmişler D
7 qatı ... geldilerA: öz oq atup qatı yay çekiciler şunlardur kim üzerelerinden uçar quş geçürmezlerdi P: ..., atıcılardur D
8 bunlarıñ ... nesneyidi A D: anlareñ qatında ülker befīzer. Gök yılduzları qatında ülker miqdarınca yoğıdı ola P

buyurdı ki "Oq sapuñ uşbu küffār leşkerine" didi. At ṣaldılar oq sapdılar.
Her birisi üçer oq atdı. Yüz biñ kāfir[1] toprağa D[94b] düşdi götürdiler. Kāfir leşkeri
qayşarıñ üstine dökdiler.[2] Qayşarıñ demi[3] nefesi bağlandı feryād eyledi. Eyitdi:
"Hāy Mesīḫüñ qulları noldıñız? Nār-ı nūr sizden dād alsun" didi. Eyitdiler:
"Muḥammedilere bir yardımcı yitişdi" didiler. Bu ṭarafdan Emīr 'Ömer ve bāqı ğāziler
Memlāna
qarşu vardılar görişdiler. Ḫalīfeyi şordılar, eyitdi: "Uş yitişdi" didi. Nāgāh
A 192
toz oynadı. Toz icinden yüz biñ er yüz biñ cift naqāre Nu'mān bin Zeyd, Yemen
ve Ḥicāz pādişāhı, anuñ 'aqabınca elli biñ er birle Ḥabeş[4] pādişāhı 'Abdü'l-lāh-ı
Nacāşī çıqa geldi. Ol daḫı ṣāf bağladı durdı. Anuñ ardınca sulṭān-ı Mıṣır
Qārūn-ı 'Azīz-i Mıṣr yigirmi[5] biñ erilen,[6] göm gök demür pūlāda ğarq olmış,
çıqa geldi. Anuñ ardınca 'Abdü'l-Qādir Çelebi yigirmi biñ erile çıqa geldi ṣāf bağladılar
durdılar.[7] Qayşar qatında bir pehlevān vardı, fireng
beglerinden Rūsīn adlu. Meydāna girdi. Sunnīlerden 'Alī bin Erde-
şīr girdi, Rūsine muqābil oldı. Çoq ceng qıldılar. Soñra bir qılıc urdı
ol la'īn 'Alīyi şehīd qıldı. Qāsım girdi bu da zaḫmdār oldı. Nu'mān
bin[8] P[97a] Zeyd girdi, Qāsıma at irişdürdiler meydāndan çıqardılar. Rūsīn
Nu'mānla ceng eyledi, yigirmi dört ḥamle ortada ḫaṭā geçdi. La'īn qaçıdı
bir gürz urdı Nu'mānuñ qalqanı ṭağıldı, gürz ucı ışığa doqındı. Başı üc
şāḫ yarıldı. Qullar at ṣaldılar Nu'mānı meydāndan aldılar. Ol gün
ol mel'ūn meydānı D[95a] dutdı. Sunnilerden çoqluq adam saqaṭ oldı ekserin
şehīd eyledi. Aḫşam irişdi iki yañadan qondılar. Müslimānlar melūl
perīşān olup şehīd olanlarıñ namāzın qıldılar[9] defn eylediler, zeḫmi-
A 193
lülerüñ zeḫmilerin bağladılar. Bu yañadın qayşar şād ü ḫurrem qondı taḫtına geçdi
otırdı. Begler qatına geldiler. Buyurdı ḫıl'atlar getürdiler, Rūsīni
ḫıl'atladı. Cemī' Rūm begleri Rūsīne taḫsīn qıldılar. Her birisi sarḫoş
olup çoqluq lāflar urdılar. Ṣubḥ vaqtin yine naqāreler dökülüp leşker

1 kāfir P D: om. A
2 dökdiler A: bıraqdılar P D
3 demi P D: dem A
4 Ḥabeş P: Ḥabeşī A: Habes D
5 yigirmi A D: yüz yigirmi P
6 erilen P: er A D
7 olmış ... durdılar: olmış çıqa geldi saflar bağladılar durdılar A: olmış. Anuñ ardınca 'Abdü'l-Qādir yüz yigirmi ...P: olmışlar. ...D
8 bin A: ibn-i P
9 'ilm-i ḥāl kitaplarına göre böyle bir namaz qılınmaz!

biodi meydān arāste oldı. Rūsīn meydāna girdi cevelān qıldı
eyitdi: "İy 'aqılsuz qavm, qayşar-ı Rūm gibi pādişāha düşman olursız
bān kimlüfüze sıvanursız?[1] Buğurda Baṭṭāl diri degül ki gele sizi bizüm elümizden
ḫalāṣ qıla. İmdi qanuñuza girmeñ, gelüñ sizi pādişāha ilteyim. Muḥammed
dinin terk idüñ Mesiḥ dinine girüñ, pādişāh daḫı sucuñuz bağışlasun.
Eger yoq dirseñüz bu gün dükeliñüzi qılıcdan geçürürin" didi. Bu meydānda-
yiken qayşar adam viribidi eyitdi: "Rūsin gelsün, dünki gün ol
nevbetin geçirdi" didi. Süleymān-ı Antāqiyı viribidi. Cevelān qıldı.
Sunnilerden 'Oşmān P[97b] bin Sübeyl girdi ceng qıldılar. 'Oşmān bir gürz
urdı la'ïnüñ qalqanı baqa qılmadı kitfine doqındı. Dirāz be-dirāz[2] yıqıldı. 'Oşmān geçince
atı sürdi yıqıldı Süleymān la'in[3] furṣat buldı, bir qılıc urdı 'Oşmānuñ
A 194
omuzın[4] yardı. Dört barmaq qılıc oturdı. At şaldılar 'Oşmānı aldılar çıqardılar.
Ebū 'Āṣım girdi Süleymānı quşağın[dan] qapdı. La'inüñ quşağı üzildi elinden
düşdi, gidi virdi. 'Uqārıb-ı Mürtedd girdi bir süñü urdı, Ebū 'Āṣım qalqan[5]
beraber qıldı, qalqanı yardı, budına doqındı zaḫmi irişdi. Bu geçince
Ebū 'Āṣım ardından yitdı bir qılıc urdı, qalqanıyıla başın iki pāre
qıldı. İsḥāq-ı Kūfī ḥamle qıldı, mu'minlerden Mūsā Ḥüzemī girdi.
'Āṣım çıqdı zaḫmin bağladılar. İsḥāqa beraber geldi adın şordı "Kūfedenem
adım İsḥāqdur. Atam adı 'Abdü'l-lāh-ı[6] Ziyāddur. Benüm ceddim idi kim Ḥüseyin-i
'Ali Mekkeden ḥileyile çıqardılar illediler deşt-i Kerbelāda şehid
eylediler" didi. Mūsā Ḥüzemī eydür: "İy kelb bin kelb di imdi al hā" didi.
Bir oq pertāb qıldı bu la'in çapuklik idüp atınuñ qarnı altına girdi
Mūsānuñ oqın şavdı. Bir oq daḫı İsḥāq-i Kūfī atdı Mūsāyı urdı. Gögsinden
arqasında çıqdı şehādet kelimesin getürüp cān Ḥaqqa ışmarladı. Emīr
'Ömer temāmet begler zārlıq eylediler. Emīr 'Ömer diledi kim meydāna gireydi Memlān
qomadı "Sen 'alem dibinde ḫalife yirinde dur himmet it" didi. Gendü meydāna
A 195
girdi. Qorbānından yayın çıqardı,[7] eline bir oq aldı, kirişdeP[98a] qodı çeküp ṭoldurdı atdı.
La'in qalqan beraber qıldı qalqanda eglemedi sinesinde doqındı yelebi de[8]

1 sıvanursınız A: sığınırsınız P: savınursınız D
2 dirāz be-dirāz P: om A
3 atı ... la'in A D: Süleymānuñ atı sürdi la'in P
4 omuzım: omzın A
5 qalqan: bia A
6 'Abdü'l-lāh A D: 'Abid ibn-i P
7 qurbānından yayın çıqardı A P: qullarından yayın dildi D
8 yelebi de: yalabadaA: om D

yağrınında çıqdı cān cehenneme ışmarladı. Qayşar āh eyledi bir daḫı bir daḫı
yitmiş kāfir depeledi. Qayşar buyurdı on çengi D[96a] fīl Memlānuñ üstine şaldılar,
Emīr 'Ömer buyurdı[1] Ḥüzemī yigitlerine. Oq sapdılar fīl yine dönderdiler. Qayşar
leşkerinde coq adamlar helāk oldı fīl ayağı altında. Qayşar qaçdı
buyurdı elli biñ kāfir at şaldılar, Memlān na'ra vurdı depindi on
iki biñ Ḥüzemī ḥamle qıldılar. Ceng içinde qadā-yi āsümānī irişdi.
Memlānuñ atı sürçdi gendü yıqıldı. Ortaya aldılar Memlānı dutdılar.
Ḥüzemī leşkerin sıdılar, Emīr 'Ömer üstine buraqdılar. Emīr 'Ömer Memlāndan
ötürü ḫayli melūl oldı. Soqrāṭ mel'ūn meydāna girdi çağırdı
eyitdi: "İy nā-dān qavm daḫı neyleyeviiz dirsiz?[2] İşde Memlān daḫı dutdıldı
kimüñüçün düriişürsiz?" didi. Aḥmed eyitdi: "Ben varayım" didi depindi
Soqrāṭā beraber geldi. Ḫayli ceng itdiler. Aḫir Aḥmed-i Ṭurān Soqrāṭuñ
quşağından dutdı ki ala gide. Bu mel'ūn ḫancer çıqardı quşağından kesdi
A 196
elinden düşdi gidi virdi. Tekfūr-ı Şāh İstanbul māliki ḥamle qıldı.
Cenge meşgūl oldılar. Qayşar Aḥmedi göricek meydāna geldi durdı. Yüz kemend-
endāzlere buyurdı ki "Ḫāḍır duruñ. Ne vaqt ki Aḥmed cenge meşgūl ola
siz at şaluñ kemendler atuñ. Nār-ı nūr devletinde bir elüme gireydi ola mı" didi.
Yine hem eyle qıldılar. Aḥmed ğāfiliken dört yüz çābuk P[98b] gişiler[3] at
buraqdılar kemendler atdılar Aḥmed i dutdılar. Aldılar Memlān qatına iletdiler.
Sunniler ğāyet melūl oldılar. Tevābil meydāna girdi Soqrāṭ birle ceng
eyledi bir qac ḥamle ortadan ḫatā D[96b] geçdi. La'in Soqrāṭ qaqıdı bir gürz urdı.
Qalqanı[4] ṭağıldı Tevābilüñ, gürz yağrınına doqındı, atından mu'allaq yıqıldı. Soqrāṭ
diledi kim qılıc birle çala iki pāre qıla. Bu yañadın bir na'ra ra'dıvār yitişdi,
şankim yir ve gök[5] ṭağlar birbirine doqındı. Emīr 'Ömer eyitdi: "Āh ki ol
Cinni yigiddür. Uş irişdi" didi. Küffār leşkeri gendülerden gitdiler.
Qayşar eydür: "Ne ḥikāyetdür?" Diyince Seyyid irişdi şol yıldırım gibi, elinde
gürz. Soqrāṭa bir ḍarb urdı. Qalqanı ṭağıldı, doqındı depesine, atıyla
gendüyi yire beraber itdi. Rūsīn-ı Bulğarī[6] girdi, Seyyide süñü ḥavāle qıldı.
A 197
Men' eyledi nevbet Seyyide degdi. Bir süñü urdı Rūsine qalqanından ve gebeginden

1 buyurdı P: eyitdi A
2 neyleyeviiz dirsiz A: neylersiz P
3 gişiler A D: suvār P
4 qalqanı P D: qalqan A
5 şankim yir ve gök A: om P, post doqındı add: şanayduñ rcasla ol 'aşurda zelzeleye geldi P
6 Rūsīn-i Bulğarī A: Rūsen-i Bulğar P

yağmına çıqdı. Süñüyiyle götürdi yire vurdı ḫürrd-i ḫām oldı. Deyrāb Saqlāni
girdi, ol dahı mürtedlerdenidi, atından[1] qabdı havāya atdı. Altund[an] qılıcıla
iki pāre qıldı. Qayşaruñ üstine heybet oturdı. Demi nefesi bağlandı,
dili dutdıldı. Çağırdı kim "Hāy nār-ı nūruñ yüzi şuyun yere dökdüñüz" didi. Seyyid
çağırdı[2] er diledi kimseniñ zehresi olmadı kim meydāna gire. Ayruq kimse
gelmedi. Tīg-ı Ḏaḥḥāki çekdi şağ qola ḥamle itdi. Elli altmış gişi toprağa bıraqdı P99a
sol qola ḥamle eyledi yitmiş seksen gişi öldürdi. Birisi Seyyidüñ öñüne
durmadı. Yine döndi meydān yirine geldi. Çağırdı "İy 'āşiler dīn düşmanları
meydāna gelseñüz"[3] didi. Qayşar qaqıdı çağırdı "Hāy nolduñuz ortañuda bir er
yoq mudur ki uşbu nā-bekāri öldüre. D97a Mesiḥüñ yüzi şuyın durqura"[4] diyü. Dururken
nāgāh toz oynadı, gün yüzi dutdıldı. Toz icinden yüz biñ er, yüz 'alem,
yüz cift naqāre, İsmā'īl-i Semerqandi çıqa geldi. Sunniler çarşu vardılar
mu'ānaqa[5] qıldılar ḫalīfeyi şordılar eyitdiler: "Uş irişdi" didiler. Ardınca elli
biñ gişiyile Hüsrev-i şāh-ı Şirvāni geldi şāf bağladı durdı. Anuñ ardınca
Minūcihr-i Gīlāni otuz biñ erile çıqa geldi şāf bağladı durdı. Anuñ ardınca
A 198
elli biñ gişiyile Petveren-i[6] Hindi Lendühü[7] oğlanlarından çıqa geldi. 'Aqabınca
sulṭān-ı Gürgān Behrām[8] çıqa geldi. Anuñ ardınca Şāh-ı Türkistān Erdevān Ḫan geldi üç
yüz biñ erilen. Cem' pādişāhlar añа istiqbāl eyelediler.[9] *Ne qışşa dirāz idelüm* tolp
tolp[10]
müslimānlar geldiler alāylar düzdiler durdılar. Bu yañadın qaysar dahı teferüc
iderdi. [11] nāgāh bir 'acāyıb toz belürdi. Toz icind[en] ḫalifeniñ 'alemi
peydā oldı. Resūlü'l-lāhuñ 'alemi[12] Aḥmed Muḥammed peydā oldı. Bir aq fīl-i[13]
mengelüsi üzerinde taḫt bağlamışlarıdı. Üstinde çatr-ı hümāyūn yeşil aḳlasd[an]
dutılmışıdı. Qubbe içinde ḫalife Ṭevāmuq bin[14] Me'dī, ḫalife-i rūyi zemin otur-

1 Deyrāb Saqlāni ... mürtedlerdenidi atından: Deyrāb Saqlāni ... mürtedleri dutdı atından A: Deyrāb-i Saqlān dirlerdi bir ulu kāfir ol dahı mürtedlerden idi. Meydāna girdi Baṭṭāl fī'l-ḥāl atından P: Deyrāb Saqlāni ... mürtedderidi atındanD
2 çağırdı ... çağırdı P: çağırdı A: Seyyid çağırdı D
3 gelseñüz A: gelseñüz ne P
4 durqura A: durğura P: yirine gelüre D
5 mu'ānaqa A: hurmetile P
6 Petveren-i A: Bitverān-i P: Bitverān-i D
7 LendühüA: Lendehüy PLendühānuñ D
8 sulṭān-i Behrām: Gergān marg. Behrām P: sulṭān Gürgān Behrām A: sulṭān-i Behrām D
9 Anuñ ... eyelediler P: om. A D
10 tolp: tolup?A D: tolp cavq cavq P
11 Ez in cānib ol 'asırda rāviler bu rivāyeti iderler kim add P
12 'alemi A: 'alemi 'aleyhi's-selām P
13 fīl-i P: fīl A
14 bin A: ibn-i P

mışdı. Biñ biş yüz müfti müderris şağında ve solında eşerlerdi. Yidi
yüz ḥāfız-ı kelāmü'llāh ḫoş avāzıla qurān oqurlarıdı *innā feteḥnā* süresin.[1]
Dört yüz ḫoş-avāz[2] muqri mu'ezzin öñince tekbir getürüp *eş-selātu*
ve's-selām 'aleyk yā Resūlü' llāh dirleridi. Dört biñ yigit ḫalq
ve fulān[3] gömgök demür gibi ḫalifeniñ öñince yalın qılıclar idüp[4] D97b yürürledi.
Dört biñ ḫāṣ er şağ yanınca yaylar qabdasın dutup kişler qapaqların
açıp oqlar gezleyüp yörürleridi.[5] Dört biñ pehlevān[6] sol yanında[7] gürzler götürtür
giderlerdi.[8]
Dört biñ gişi 'aqabınca ağır bozdoğanlar ellerinde yörürlerdi.[9] Bu ta'zimile ḫalife
A 199
niqāb yüzinde oturmışdı. Üç yüz altmış fīl-i cengi ardında solında cenbinde[10]
yörirlerdi. Biñ yidi yüz altun eyerlü bedv-i 'arabī ve rūmī atlar öñince
yidirtürdi. Bu heybetile çıqa geldi. Emir 'Ömer ve ğāziler çarşu vardılar piyāde
olup yüz yire urdılar. Ḫalife dükelisin nüvāḫt qıldı. Qaysar anı gördi
ḫūneş ḫūşk şüd lerze der endām uftād.[11] Seyyid dahı meydān içinde
at başın çeküp teferrüc iderdi. Ḫalife taḫtından ol küffār leşkerin
teferrüc qılurken gözi Seyyide doqındı. Eydür: "Şol meydānda duran yigit
ne yigitdür?" didi. Eyitdiler: "Yā Emīrü'l-mu'minīn bir Cinni yigitdür. Erlikler
idüpdür hīç kimesne muqābil olamaz. Bizüm leşkerümüzi ol ṭayadı[12] yoḫsa
qaysar bizüm küllümüz göge şavururdı" eyitdiler "ve hem[13] qadd ü qāmeti, yāl ü
bāli, sözi kelecesi, yüzi P100a gözi, qaşları oturuşı, duruşı urması, dutması
na'rası, dükelisi Baṭṭāla beñzer, ammā Baṭṭāl ağdı bu siyāhdur" didiler. "Şol
bindügi at Aşqara beñzer, ammā ol dahı şaruyıdı bu da qaradur" didiler.
"Şol qarşu ṭağdan iner erlikler gösterür kim ḥezār Rüstem-i[14] Destān
ve Sām-ı Nerimān[15] itmez" didiler. "Gice D98a yine varur şol ṭağa gider" didiler.
A 200

1 qurān oqurlarıdı A: innā feteḥnā süresin oqurlarıdı P
2 ḫoş-avāz A: ḫoş-ḫwān avāzilen P: ḫoş ḫūb avāzilen oqurlarıdı D
3 fulān ve fulān A: fulān adlu fulān P: om. D
4 öñince ... idüp A D: yürürleridi yalın qılıç ellerindeyidi P
5 gezleyüp yörürleridi A: gezleyüp ṭururlarıdı P: gizleyüp ṭururlarıdı D
6 pehlevān D: er P: om. A
7 sol yanında A: sağ yanında sol yanında P
8 giderlerdi A: yörürleridi P
9 ellerinde yörürlerdi A D: götürüp yörürlerdi P
10 cenbinde A: om. P D
11 ḫūneş ... uftād A: qanı qurudı. Ol dem P: qanı quruḍı D
12 ṭayadı P: ṭa'adı A
13 ve hem P D: Ḫüdāvend A
14 bezār Rüstem-i: hezār Rüstem ü A: Rüstem-i P D
15 ve .. Nerimān A P: om. D

Çünkim ḫalîfeye bunları söylediler ḫalîfe elin götürdi Seyyide du'ā qıldı.
Sunnîlerden birisi segirtdi geldi eydür: "İy ğāzi yigit, ḫalîfe senüñ içün
du'ā qıldı" didi. Sıçradı anıdan aşağa indi ḫalîfeye qarşu yüzi yire urdı
yine anına bindi. Bir müddet silihşörlıq gösterdi. Yitmiş iki dürlü lu'biler
gösterdi. İki ṭarafdan müteḥayyir ḫayrān qıldılar. Seyyidüñ yāranları eyitdiler:
"Ḫüzāvend uşbu hünerler ki gösterdi uşbu ḥarcetler ki qıldı, qamusı
Baṭṭāluñdur. İlā ki nidelüm ki bu siyāh *rengīst.*[1]" *Ḥalîfe güft: "Ḥaqq Te'ālā qādir est be-ṣūrat-i Baṭṭāl her ki-rā ki ḫᵛāhed*[2] *bi-firisted islām-rā meded kuned."*[3]
Seyyid yüz qayşardın yaña dutdı[4] meydāna er diledi. Qayşar leşkerinde bir er
varıdı. Gürgin Lāvī dirleridi, Qırvān Pādişāhıydı. Seyyide beraber geldi
sünü ḫavāle qıldı. Seyyid sünüsin men' eyledi, geldi kim geçe, yitdi, quşağından
dutdı. At eyerinden qapdı başınuñ üstinde çevirdi götürdi yire vurdı.
Cān cehenneme ışmarladı. Kenāreng-i[5] Kişmīr girdi. Anı daḫı atından
qabdı bir elma gibi iki elin bağlayup sunnîlerden yaña viribidi. Anuñ ardınca
Qārūn-ı Sistānî girdi. Anı daḫı yıqdı bağladı ḫalîfe'alem dibinde qodılar. Sunnîlerden
A 201
tekbīr avāzı bir nice[6] qat göge yitişdi. Ol gün on P[100b] yidi adı bellu pehlevān
her birin bir dürlü hünerle yıqdı bağladı ḫalîfeye viribidi. Andan ğayrı
yitmiş seksen şan eri qara goñüllü mürtedi bir bir darbıla helāk
eyledi. Ayruq kimse meydāna D[98b] girmedi. Seyyid anıdan inüp atı qolafın berkitdi.
Sıçradı, atına bindi. Tīğ-ı Ḍaḥḥāki eline aldı, bir na'ra vurdı ki ṭağlar
şarşıldı. Gendüyi qayşaruñ leşkerine vurdı. Qalb[7] qalba bıraqdı. Her
nireye uğradı tār u mār qıldı. Adam qanın sil gibi aqıddı. Çünkim aḫşam irişdi
yine çeriden çıqdı, yüz ṭağa dutdı, yöri virdi. Ḫalîfe Seyyidüñ ardınca
du'ālar qıldı. Bu yaña qayşar leşkerine qatı qorqu düşdi. İki leşker
geldiler qondılar Emīr 'Ömer eyitdi: "Yāranlar bir qaç yāranlar şol yigidüñ ardınca
varuñ. Bir anı benüm qatuma getüreydüñüz ola mı? Benüm göñlüm şöyle tanuqlıq
virür kim şol Baṭṭāldur" didi. Yidi server bindi ṭağı ṭaşı istediler

1 rengist A: siyāhdurur P: siyāhdur D
2 ḫᵛāhed: ḫᵛuhed A
3 güft ... kuned A: eyitdi kim Haqq Te'ālā qādirdür kim Baṭṭāl şūratında bu mu'minlere meded erişdüre P: ------kim Seyyid Baṭṭāl şūratında bir qulun göndertür ehl-i İslāma meded yetişdüre D
4 dutdı A D: dönderdi P
5 Kenāreng-i A D: Kennāz-i P
6 bir nice A: yidinci P: yedinci D
7 qalb A: qalbı P

buhmadılar yine döndiler. **Ez īn cānib**[1] Seyyid cevelān *bālā-yi kūh ber amed. Namāz-i ẓīn rā ve namāz-i ḫeftīn rā güzāred. Merkeb der cāyī pinhān kerd silāḥ rā ancā nihād. Ez kūh zīr amed be-leşker-i qayşar der-āmed.*[2] Çünkim qayşaruñ bārgāhına vardı
A 202
gördi taḫt üstinde qayşar otırur, pādişāhlar altın gümiş kürsiler üstinde
otururlar. Siyāset qunılmış, Aḥmed-i Ṭurrān ve Memlān ve Üçtrezm[i] getürmişler
elleri bağlu siyāsetde dururlar. Qayşar dilemiş kim öldüre, qomamışlar. Eyitmişler "Eger
sen bunları öldürürseñ on yidi ulu beglerimiz Muḥammedîlerde esirdür, anlar
daḫı anları[3] öldürürler" dimişler. Eved qayşar söze gelmiş eydür: "İy begler, 'aceb şol
bugün ṭağdan inen ne gişidür kim bize şunuñ gibi işler işledi, Mesīḥüñ yüzi
şuyın yire dökdi? Ben sevinürdüm Baṭṭāl öldi diyü D[99a] bu ḫōd Baṭṭāldan biş[4] biter."
Otıranlar eyitdiler: "Bilmezüz. Hele şol ṭağdan iner girü şol ṭağa gider"
didiler. Qayşar eyitdi: "'Aceb nice bilem kim ol ne gişidür?" didi. Seyyid ilerü geldi
eydür: "Şāhā bu iki gişiler anı bilür. Eger buyurursañ bunları ilteyim şikence
ideyim eyitsünler" didi. Qayşar eyitdi: " İyü söyledüñ. Al bir yire ilet" didi.
"didüreydüñ[5] ola mı" didi. Seyyid ol iki pehlevānı aldı bir ḫalvet yire ütedi.
Çeriden daşra çıqardı ikisinüñ daḫı ellerin şeşdi. Aḥmed-i Ṭurrāna eyitdi[6]:
"İy pehlevān bir benüm yüzüme baq" didi. Çünkim Aḥmed Seyyidüñ yüzine nazar qıldı
bildi. Ah eyledi düşdi 'aqlı başından gitdi. Tiz yine gözin açdı eydür:
A 203
"İy pehlevān uşbu gördügüm düş midür yoḫsa uyanıqlıq mıdur?" didi. Seyyid eyitdi:
"'Aqluñ başuña düşür ki ben Seyyid Baṭṭāl Ğāziyem. Ölmedüm, diriyem. Ol
ṭağdan inüp hünerler gösteren benem" didi. Aḥmad Seyyidüñ ayağına düşdi.
Seyyid Aḥmadı bağalma çekdi görişdiler. P[101b] Memlān eydür: "Bu[7] ne yigitdür ki
bize bunuñ gibi iyilük işledi bizi bendden ḫalāṣ eyledi" didi. Aḥmad eyitdi:
"Bizüm serverümüz sulṭānumuz Seyyid Baṭṭāl budur" didi. Memlān daḫı
Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid Memlānı öpdi qoçdı. Tiz iki at getürdi
bunlara virdi eyitdi: "Diñ imdi siz varuñ yāranlara benüm selāmumı değürüñ, inşā'a

1 ez īn cānib A: **ez īn cānib Baṭṭāl varur Aḥmed-i Ṭurrāni ve Memlāni ḫalas ider ve qayşari helāk ider ‡ ‡ tācın alur.** Râviler eyle rivâyet iderler kim P: <ez in cānib> D
2 bālā ... āmed A: çün ṭağa çıqdı aḫşam namāzın yatsu namāzın anda qıldı. Anı bir yere penhān eyledi silāḥın anda qodı ṭağdan aşağa indi qayşar leşkerine geldi. P: çün ṭağa çıqdı aḫşam namāzın geçdi Anı bir yere penhān eyledi silāḥın anda qodı ṭağdan aşağa indi qayşar leşkerine gelüb D
3 anları superscript A
4 biş A P: yetmiş D
5 didüreydüñ A P: bu ikiyi didüreydüñ D
6 Ṭurrāna eydür P: Ṭurrān eyitdi A
7 bu A: Ya Aḥmer bu P

llāh ki irte ben daḫı meydāna varam gendümi 'ayān qılam. Hele şimdi siz
varuñ" diyüp bunları gönderdi. Bunlar şād u ḫurrem sevinü sevinü gitdiler. [1] Sunnīlere
irişdiler
gördiler neqadar ulular ve pādişāhlar varısa D[99b] ḫalīfe qatında otururlardı,
Seyyidüñ ḥikāyetin söylerleridi. Sunnīlerden bir gişi Aḥmadı gördi geldi ḫalīfeye
ḫaber virdi eyitdi: "Aḥmad-i Turrān ve Memlān esīr olmışlarıdı uş
geldiler" didi. Aḥmad ve Memlān ḫalīfe qatına girdiler yüz yire vurdılar eyitdiler:
"Yā emīrü'l-mu'minīn beşāret olsun kim Seyyid Gāzī diridür, ölmemiş.
A 204
Ol şaḫış kim ṭaġdan inerdi ben Cinniyem dirdi Seyyid Gāziyimiş. Bizi daḫı
bendden ḫalāṣ idüp ol gönderdi.[2] İrte meydāna varam gendümi 'ayān qılam,
ḫalīfeye siz benüm selāmumu degürüñ" "didi. Çünkim Enīr 'Ömer ve ġāzīler ve begler ve
ḫalīfe[3]
işitdiler[4] şād ve ḫürrem oldılar. Tevābül eyitdi: "Yā Aḥmad billāh ki uşbu ḫaber ki getürdüñ
rast mıdur?" didi. Aḥmad and içdi eydür[5] "Bizi Seyyid viribidi. İki at getürdi.
Andan soñra qayṣaruñ leşkerinde ki niçe niçe ulu pādişāhlar ve begler ki
varıdı helāk olurdı gice yatup ölü[6] bulurlardı, P[102a] dükelisin Seyyid öldürürümiş"
didi. ḫalīfe bu sözler işidüp şād u ḫurrem oldı. Ol gice irteye degin
sevinmekden bir gişi uyḫu uyumadı. **Ez īn cānib**[7] Seyyid bunları ki viribidi
gendü sürdi qayṣar çadırına geldi. Gördi 'ālem ağyardan fāriġ.[8] Yardı
bārgāhinüñ ardından içerü girdi. Gördi taḫt üstinde qayṣar yatur.
'Aqlın giderdi götürdi ṭaġa çıqardı, bir ağaca bağlayu qodı. Rüğan-ı bādem
sirkeyile qayṣaruñ burnına urdı. 'Aqlı başına geldi gendüyi gördi ki
bir ağaca bağlamışlar, bir gişi, elinde bir qamçı, qarşusına turur. Hemān kim D[100a] qayṣar
gözin açdı Seyyid bir qaç qamçı bunuñ burnına gözine vurdı. Eydür: "İy mel'ūn aç
A 205
güzüñi" didi. Qayṣar feryād eyledi eydür: "Hāy kimsin beni niçün vurursın
beni? Yidi iqlimuñ pādişāhı, qayṣar-ı[9] Rūmam" didi.

Meclis-i yāzdehüm[10]

[1] sevinü sevinü gitdiler P: sevinü A:
[2] idüp ... gönderdi A: eyledi bunda ḫizmetiñüze viribidi eyitdi kim P
[3] ve ḫalīfe P: om. A
[4] işidiler D: om. A P
[5] eydür P D; kim budur A
[6] ölü A: irte ḫaşsuz P
[7] Ez īn cānib A: **Ez īn cānib rāvī bu vechilen rivāyet iderler kim** P
[8] fāriġ A P: ṭoḍdi‡ D
[9] qayṣar-i P: qayṣar A
[10] Meclis-i yāzdehüm A: om P D

Rāviler şöyle rivāyet iderler kim[1] çünkim qayṣar eyitdi: "Hāy beni niçün
vurursın ve ne gişisin" didi, Seyyid eyitdi: "'İsā rūḥu-'llāham." Qayṣar
eyitdi: "Senüñ quluñam gice gündüz senüñ yoluña cān oynaram. Beni niçün
öldürürsin?" Seyyid eyitdi: "İy seg-i bī-dīn, benümçün neyledüñ? Bunca
adamlarum saña ışmarladum bunca pādişāhları qırdurdum. Benüm bir mudda'amı
ele getürmedüñ" dir, vurur darbı. Qayṣaruñ feryādi göge uğradı. 'Aqibet
Qayṣar eyitdi: "İy rūḥ 'llāh ben şanurdum kim senüñ rıḍāñ içün dürişirem.
İmdi baña bir yol göster kim ben andan daġra çıqmayam." Seyyid eyitdi: "Ben şimdi
seni öldürürdüm, sen ölicek bu ulu dirnek ṭaġılur P[102b] bunca adamlar Muḥammedi-
lerüñ atı ayağı altında helāk olurlar. Diler misin kim senüñ suçuñ bağışlayam?
Şol ṭaġdan inen atlu ki ben Cinniyem dir, ol Cinni degüldür. Bilür misin
kimdür?" Eydür: "Bilmezem." Seyyid eyitdi: "Ol Baṭṭāldur." Qayṣar eyitdi: "Aḫir Tāriyūn
Ḫarcanda oda yaqdı" Seyyid eyitdi: "Yoq. Ol ölmedi diridür. Bu qadar pādişāhlar
A 206
senüñ leşkerüñde öldi, dükelin ol öldürüpdürür.[2] Yine ol saqā ki siyāh çerde
su üleşdürürdi gündüz, gice olıcaq begler D[100b] öldürürdi, Baṭṭāldur. Ve daḫı ol
ḥekīm ki senüñ şaqañı saqāluñ dökdi Baṭṭāldur. Şimdi anuñ ölümi
senüñ elüñdedür. İrte yine meydāna giricekdür, gendüyi bildürecekdür ve seni
meydāna oqıyacaqdur. Sen hiç qorqmağıl, meydāna varğıl, anı öldürgil. Eger ol
seni oqıyup varmazsañ dünyada ve aḫiretde benüm qatumda ve nār-ı nūr qatında şermsār
olursın. Soñra ben bilem[3] ki saña nidecegem" didi. Qayṣar eyitdi: "Her çi sen buyurduñ
anı qılam" didi. Çünkim ve'dālar tamām oldı, qayṣaruñ 'aqlın giderdi. Aldı
yine çadırına getürdi, cāme-ḫābına bıraqdı. Bir zamāndan qayṣaruñ 'aqlı başına
geldi. Gendüyi girü taḫtında gördi ammā gevdesi qan ḫaste döğülmiş. Qullarına çağırdı
geldiler. Gevdesin gösterdi eyitdi: "Görüñ bu gice 'İsā beni neyledi." Eyitdiler: "Noldıñ?"
eyitdi: "Tiz begleri vezirleri dirşürüñ gelsünler" didi. Neqadar ki begler varıdı ḥāḍır
oldılar. Qayṣar baş götürdi eydür: "İy ulular, begler, benüm ḥikāyetüm
işidüñ. Bu gice 'İsā rūḥu 'llāh geldi, beni aldı, dördünci qat göge çıqardı.
Baña çoq çoq 'itāblar itdi," ḥikāyeti bir bir eydi virdi ." İmdi ben gerekdür kim
A 207
irte meydāna girem, Baṭṭālı öldürem 'Īsānuñ ḥükmiyile" didi. İşden begler
ḫayrān P[103a] oldılar. **Ez īn cānib** bu yañadın müslimānlar şāẕılığıla irteyi diri dutdılar.

[1] Rāviler ... kim A: rāviler eyle rivāyet iderler kim ol 'asrda P: <Ez in cānib> Rāviler şöyle rivāyet iderler kim D
[2] diridür ... öldürüpdürür A: diridürür buqadar pādişāhlar kim leşkerinde öldüreridi dükelisin ol öldürürdi P
[3] bilem A: bilürem P

Çünkim şabāḥ oldı iki ṭarafdan küs-i ḥarbi dögildi şāflar düzildi.
Meymene ve meysere arāste **D101a** oldı. Müslimānlar ṭaġdan yaña baqarlardı. Ol dem
server-i ġāzıyān Seyyid Baṭṭāl Ġāzi, ol merd-i Ḥicāz, Aşqara süvār oldı
toġn meydāna geldi. Birez silihşörluq eyledi iki leşker ḥayrān oldılar.
Aḫir sunnīlere ṣarşu durdı. Yüzinden burqa'in götürdi gendüyi gösterdi.
Çağırdı "İy qavm bilüñüz ve agāh oluñuz kim menem Seyyid Baṭṭāl Ġāzi.
Tāriyün beni oda yaqdı Ḥaqq Te'ālā beni öldürmedi ve oda yaqmadı. Bunca biñ
pādişāhlar öldürdüm daḫı niçelerin öldüriserem" didi. Bir qaç adım ilerü yöridi
sunnīlere selām virdi, eyitdi: "Yāranlar ol eksüklü bī-çārecüz uş yine geldi"
didi. Emīr 'Ömer çün anı işitdi qarār qalmadı, Seyyide qarşu vardı. Seyyid
Emīr 'Ömeri gördi piyāde olup qarşu yöridi. Birbiriyile görişdiler. Ardınca Ṭevābil
irişdi ağlayu Seyyidüñ ayağına düşdi. Yāranlar yitişdiler dükelisi Seyyidüñ ayağına
düşdiler görişdiler. Seyyidüñ iki oğlı irişdiler ağlayu Seyyide qarşu vardılar.
A 208
'Aliyi ve Beşīri[1] qucağına aldı, iki gözlerinde öpdi, yine 'alem dibine gönderdi. Emīr
'Ömer eyitdi: "Hüẕāvend gel ḫalifeyile dest-i büs qıl" didi. Seyyid eyitdi:
"Dest-i tihi armağānsuz varımazam" didi. Yāranlar şād ve ḫurrem dönditler ol qara
tonların çıqardılar aq tonlar geydiler. Ḫalife buyurdı beşāret **P103b** naqāresin
dögdiler. Küffār leşkerinüñ içine qorqu düşdi. Qaysar eyitdi: "Hāy nolduñuz?
Qorqmañ, Baṭṭāluñ ölümi bugündür. Ol benüm elümde ölse gerek" didi "'İsā
rūḥu Allāh baña şöyle buyurupdur" didi. Ez īn cānib çünkim yāranlar
döndi Seyyid atı küffār leşkerine dutdı. Qatı avāzıla çağırdı, eyitdi: "Qanı
qayṣar? Gelsün ceng idelüm" didi. Qaysar diledi kim meydāna gireydi, qomadılar.
Eyitdiler: "Begler ve pehlevānlar girsünler, sen yirüñde qarār it. Ya bizi
niderdüñ iller vilāyetler virüp bu gün içüñ şaqlarduñ ki senüñ ileyüñde
baş oynayavuz" didiler. Qaysar eyitdi: "Mümkin degüldür ki benden artuq
kimesne Baṭṭāluñ başın kese" didi. Bes Ṭārün meydāna girdi Seyyide
beraber geldi, eydür: "İy cāzu yine diriledüñ mi? Uşbu dem seni öldüreyin
'ālemi saña güldüreyim" didi. Ḫamle qıldı süñüsin Seyyid men' qıldı. Geldi kim
A 209
geçe quşağından dutup atından qapdı. Çekdi eski biz gibi yırtdı iki nime qıldı.
Götürdi qaysara qarşu atdı. Ardınca Kābüs-i Ṭāliqānī girdi, qılıc ḫavāle qıldı.
Qılıc iki pāre oldı. Seyyid bir qılıc urdı sinesine degin iki pāre eyledi.
Tehemten dirleridi Rüstem oğlanlarındanıdı, ol girdi. Bir qac ḫamle ortada

[1] Beşiri A P D

ḫaṭā geçdi. Seyyid dine da'vet qıldı gördi ki imkān yoqdur. Sāmsüvār[1] gürzin
ḫavāle qıldı. Tehemtenüñ qalqanı pāydār olmadı, depesine doqındı, iki gözi ve beyni
ṭaġıldı[2]. Bir bir yüz yitmiş iki gişi öldürdi. Müslimānlaruñ tekbir avāzı asumāna
yitişdi. Ḫalife du'ālar itdi. **P104a** Qaysar eyitdi: "İy qavm niçün qanuñuza şuşarsız?
Qoñ beni gireyin bunı size öldüri vireyin" didi. **D102a** Sulṭān-ı Hindi Kāhū-yi Hindi
meydāna girdi eydür: "İy Baṭṭāl-ı[3] qatıl bunca pādişāhlar ki öldürdüñ
her birisinüñ qapusında niçe niçe senüñ gibi qulı ola. Eved anlaruñ intiqāmın
senden alayım" didi. Gürz ḫavāle qıldı. İnerken Kāhūnüñ gürzine iki ayasın
qarşu buraqdı. Ḫaqq Te'ālā saqladı, gürzi berk dutdı. Çekdi, Kāhūnüñ
elinden aldı havaya atdı. İnerken medḥ eyitdi Muṣṭafaya, bir gürz urdı. Gendüyi
filiyile[4] yire beraber itdi, çağırdı ki "Yā qaysar qandasın? Gelseñ ne ki senüñle[5]
A 210
ayırd olavuz" didi. Qaysar on iki biñ qul birle dört yüz yidek nice niçe begler
rikābınca meydāna ta'zim birle geldi. Seyyide beraber oldı, eyitdi: "İy Baṭṭāl
senüñ ölmeñ benüm elümdedür. Bu gice 'İsā baña ḫaber virdi. İmdi yigitsin
gel sen daḫı benüm dinüme gir, seni serleşker ideyim" didi. Seyyid eyitdi:
"Çoq söyleme. Eger sen beni zebün iderseñ ben senüñ dinüñe girem. Ve ger ben seni
yıqarsam bes benüm dinüme gire misin?" didi. Qaysar rāḍı oldı. Süñü eline aldı
Seyyide ḫamle qıldı, geldi kim geçe. Seyyid[6] şağ ayağın üzeñüden[7] çıqardı, bir büşt
pāy eyle urdı kim at sağrısına mu'allaq[8] yıqıldı. Sıçradı gögsine
çıqdı, saqālına yapışdı[9], eydür: "Gördüñ mi kim hālāñı[10] ol 'İsā olup
qamçıyıla dögen bendüm. Di imdi īmān 'arḍa qılup müslimān ol kim
girü illüñe sulṭān ol. Her ki saña muṭi' olmazsa ben anuñ başın
alayım" didi. Qaysar **P104b** eyitdi: "Coq söyleme. Ol sen didügüñ ben itmezem"
didi. Seyyid eyitdi **D102b** "Çün müslimān olmazsın cezāñ uşbudur" diyüp
başın gevdesinden cüdā qıldı. Elinde qaysaruñ başı atına bindi. Ḫalifeye
qarşu yöridi. Ḫalāyiq iki yanldı. Seyyid <yaqına> gelicekse piyāde oldı. [11] Ḫalife
A 211

[1] Sāmsüvar: Sām u süvār A: Sām-i süvār P
[2] iki ... bir A: beynisi tār ṭaġān oldı. Bir biri ardınca P
[3] Baṭṭāl-i P: Baṭṭāl A
[4] filiyile: fi'lile D
[5] senüñle A:señüñle birle D
[6] Seyyid P: om. A
[7] üzengüden P
[8] at ... mu'allaq A: atdan diräz be-diräz depesinüñ üzerine P
[9] saqālına yapışdı A: eşek quyruğı gibi saqālın eline toladı P
[10] kim hālüñı A: om. P
[11] ḫalāyiq ... oldı : om D

dahı qarşu yöridi. Götürdi qayşarıñ başın fil ayağı altında[1] yuvalayu virdi,
eyitdi: "Hemişe düşmanlarıñ başı şöyle olsun" didi. Ḫalife dahı atdan
aşağı indi Seyyid birle görişdi henüz dahı görmemişdi. İki gözinde Seyyidi
öpdi du'alar qıldı. Qayşarıñ başın süñüye dikdiler. **Ez în cânib**

Empty space for miniature (nine lines).

Käfir leşkeri birbirine doqındı dağılmaq istediler. Yirin yirin ulu
begler[2] çağırdılar eyitdiler: "Hây nolduñuz, neçün ṭağılursız? Eger qayşar
A 211a
öldiyise bunca sulṭānlar ve pādişāhlar vardur. Biz bunda qayşardan ötürü gelmedük,
dünümüz ğayretiçün geldük." Leşkeri öglendürdiler. Bir ulu gebr vardı
Qinṭār-ı Hindī dirleridi. Eyitdi: "Ben gireyim qayşarıñ dādın alayım" didi.
Meydāna girdi eydür: "İy Baṭṭāl çāzūluğla şunıñ[3] gibi pādişāhı
öldürüñ uş anıñ intiqāmın senden[4] alayın" didi. El gürze vurdı
ḫamle qıldı. Seyyid bunıñ gürzin men'eyledi. Scyyid bir gürz urdı qalqanı ṭağıldı,
başın şavdı, indi file doqındı, fil yıqıldı. Seyyid atından indi, Qinṭār ṭurı
geldi. Bir birinüñ quşağında[an] dutdılar. Seyyid götürdi yire vurdı Qinṭārı bağladı
'alem dibine viribidi. İki pehlevānlar ḫamle itdiler Aqṭā-yi Ḫiṭāyi ve
birisi Mengī-i Zengī.[5] İki yañadın P[105a] yöridiler Seyyidi ortaya aldılar. Bir gürz
ve bir qılıc ḫavāle qıldılar. Syd gördi ki nevbet degürmezler Aşqarı qışı[6] virdi.
Sürdi Aqṭānuñ[7] [D[103a]] quşağından berk dutdı şağ eliyile, sol eliyile
Menginüñ[8] quşağından dutdı. Quvvet ile ol iki ezdehā gibi pehlevānı
atlarında[an] qabdı. Meng-i Zengī 'ayyārıdı, ḫançer çıqardı quşağın kesdi,
Seyyidüñ elinden gidi virdi.[9] Seyyid qaqıdı yitdi götürdi Aqṭāyi Ḫiṭāyiyi
A 211b
şöyle[10] yire vurdı kim ḫürd ü ḫām oldı. Rüm leşkerind[en] feryād qopdı. Yirin yirin
çağırşdılar kim "Mire qomañ, din ğayretün yirine getürüñ" didiler. Ol 'aẓamet

1 fil ... altında A: ḫalife bindüği anıñ ayağı fildñ ayağı altına P: fil ayağı altına D
2 begler A: begler käfir pādişāhları P
3 şunıñ A: qayşar P
4 senden P: SeyyiddenA
5 Aqṭā ... Zengī A: Aqṭā-yi Ḫaṭādan Mengi ve Zengi dirleridi P
6 qışı: qışu D
7 Aqṭānuñ A: Mengüyi P
8 Menginüñ A: Zengüyi P
9 Meng-i ... virdi A: Mengü Zengü 'ayyarlarıdı ḫancer çıqardılar quşaqların kesip Seyyidüñ elinden düşdiler gidi virdiler P
10 götürdi ... şöyle A: Mengüyi quşağından dutdı qaldırup eyle P

deryā leşker Seyyidüñ üstine boşandılar. Seyyid bir gez na'ra-ı ra'dıvār çıqardı,
ḫamle qıldı. Bu yañadın Aḥmed-i Ṭurān ve Memlān-ı Ḫūrezmī ve 'Alī bin Hāşim
ve Cu'da ve Müsā ve Süleymān ve Ṭevābil ve islām leşkeri yir yirin ḫamle
qıldılar. Ol iki leşker bir birine doqındı ve çarçaşdı. Qiyāmet güni ol gün
oldı. At ayağından yirtüñ bir qatı havāya dozdı, güneş baqır tas gibi
toz içinde nā-bedid oldı. Qan gevdeyi göltürdi yöridi. Qanda çuqur varısa qanıla
ṭoldı. Üç gün üç gice ceng oldı. Müslimānlarıñ ṭāqatı ṭāq oldı zirā
käfir qatı ğalabahğıdı. Dükelisi yüzlerin göge dutdılar Muḥammedi şefi' getürdiler.
Ol dem bir yıl çıqdı tozı götürdi küffār leşkeriniñ gözine qoydı. Dükelisi kör oldılar
gözlerin açamadılar. Ayruq ṭurmadılar yüz qaçmağa dutdılar şındılar.
Bir gün bir gice qırdılar qodılar esirler itdiler alup yine döndiler. Ol
ğanimet P[105b] mālların bir yire cem' eylediler penc-yik cıqardılar bāqisın ğāẓīlere
üleşdürdiler. Andan geçdiler Şemmās deyine geldiler. Şemmās[1] qarşu geldi
A 211c
ḫalifeyi ziyāret itdi. Seyyid Şemmāsı ḫalifeye çoq ta'rif qıldı. Ḫalife dahı Şemmāsa
du'alar qıldı. Andan ḫalifenüñ taḫtın arāste itdiler. Ṭevāmiq {D[103b]} bin Ma'dī
ḫalife-i rū-yi-zemin geçdi otırdı. Begler ve pādişāhlar geldiler otur-
dılar. Seyyid cihān pehlevānı[2] kürsīsi üstinde otırdı. Buyurdı vardılar
Qostanṭīn-ı qayşarı Tāriyūn[3] oğlı Qāsūreyi[4] ve Qālūm ve Qābūsı getürdiler.
Ol quyuda saçları saqalları döküImiş yüzleri toprāq olmış.[5] Siyāsete geçüp
otırdılar. Seyyid eyitdi: "Tiz boyunların urıñ" didi. Meger anda bir qāḍī varıdı,
Bağdādıñ qāḍīsıyıdı. Ḫalife qatında ḥürmetlü ğişiyidi ve illā käfiridi.[6]
Yirinden ṭurı geldi Seyyide eyitdi: "Bunları bu gice baña ışmarlañ ben öğüteyim, şāyed ki
müslimān olalar. Yine irte size ışmarlayayım" didi. Seyyid eyitdi: "Ḫoş ola"
didi. Ol biş gebri 'Uqbā-yı qāḍī odasına iletdi ḫalvet qıldı. Öñlerine
ta'ām getürdiler, anlara eyitdi: "Ben dahı Mesīḥiyem zünnār quşanuram" didi.
"Diñ imdi size ne dirsem qabūl idüñ. Qayşar dahı benüm sırrımı bilürdi dāyim
benümle meşveret iderdi. Ol gün kim qayşar öldi benüm cigerüm ḫvān oldı.
İmdi sizi ḫarāca keselüm dükeliñüz Qostanṭīnuñ qatına dirilüñ. Benden yaña
A 211d
göz qulaq duta duruñ, nār-ı nūr devletinde bir iş ide idüm ola mı" didi, P[106a] "Qayşarıñ

1 Şemmās: Şummās D
2 pehlevānı P: pehlevānı A
3 qayşarı Tāriyūnı A: ibn-i qayşarı ve Tāriyūnı P
4 Qāsūreyi: Qāsūrı A D: Qāmūreyi P
5 toprāq olmış A: toza toprağa bulaşmış P
6 käfiridi A: uğurlayın din dutardı P

intiqāmın almayınca qomazam" didi. "Siz daḫı göz qulaq duta duruñ ne vaqtı kim[1]
Baṭṭāla bir vāqi'a irişe siz cem' olup Malāṭiyyenüñ üstine gelüñ, ol
qavmı qılıcdan geçürlü hīç amān virmeñ" didi. Bunları öğüledi, D[104a] aldı Seyyid
qatına vardı eyitdi: "Ḫüẕāvend çoq naṣihat virdüm imkān olmadı. Eved
ḫarāca kesüñ rāḍı oldılar ki sizlüñ qulluñuz olup emrüñüze muṭi' olalar. Ḫarāca kesüñ
azād idüñ sözüñüzden çıqmazlar" didi. Ol sözleri Seyyid işitdi nerm oldı.
'Uqbī qāḍi ol begleri getürdi Seyyidüñ ayağına düşürdi ḫalifenüñ elin
öpdürdi[2]. Qoşanṭına qayşarlıq virdiler ḫarāca kesüp coq esirler varıdı azād
itdiler. Qayşara ışmarladılar daḫı neqadar Rūmda esīr olmış müslimānlar
varısa azād eyleyecek oldı. Ayruq müslimānlara yavuz şanmayacaq oldılar. Bunlar vardılar
mekānlarına gitdiler[3]
Ḫalife daḫı göçdi andan Malāṭiyyeye geldi. Ululara ve beglere destūr virdiler
her biri girü maqāmlu maqāmına gitdiler. Ḫalife ḫalvet qaldı.[4] Bir gün Emīr 'Ömer
ṭoy qıldı ḫalifeyi da'vet itdi. Geldiler mel'ūn 'Uqbī qāḍi Seyyide loqma
şundı. Aldı yidi ḫizmet itdi. Bir loqma daḫı Ṭevābile P[106b] virdi yidi. Ebū Bekir
A 212
oğlanlarından bir yigit varıdı adı 'Abdü'r-Raḥmāndı. Aña daḫı virdi yidi.
Üç servere ol mel'ūn ağu virdi. İki günden şoñra ḫalife Seyyide
coq tevāḍu'lar gösterdi du'alar qıldı daḫı 'azm itdi. Rāviler şöyle rivāyet
iderler ki ağu yidi durlū olur. Birisi bir yıllıq ve biri altı ayḥq ve birisi üç
aqylıq ve birisi D[104b] qırq günlik ve birisi on günlik ve birisi bir haftelik ve birisi
bir demlik. Ol ağu ki Seyyid yidi[5] qırq günlikidi. Bir gün Seyyid ve bāqi
yāranlar oturmışlarıdı Ṭevābil oturu dururken levni teğayyür oldı. Ditredi ditredi
yüzi şapşaru oldı iki ayağı şişdi. Ol dem imān 'arḍa qıldı cām teslīm
qıldı. Yāranlar feryād u fiġān itdiler. Seyyid çoq ağladı namāzın qıldı defn eyledi.
Andan şoñra 'Abdü'r-Raḥmān daḫı ditredi elleri ayaqları şişdi. Ol daḫı imān
getürüp öldi. Anı daḫı defn eyledıler. Yāranlar eyitdiler: "Sunnilere nesne yidürüp
dürürler. 'Aceb kim itdi ola" didiler. Bu ḥālde qamusı ḥayrān qaldılar
ve "Düşmanligi kim itmiş ola" didiler. Bir qaç gün bunuñ üstine geçdi. Bir gün
Seyyid daḫı otururken Seyyidi ditreme dutdı. Seyyid eyitdi: "Āh ki ol dārūd[an]

[1] vaqtü kim: vaqti kim A: vaqt P: vaqtün kim D
[2] öpdürdi P: öpdiler A D
[3] Bunlar ... gitdiler D: gönderdiler A: gönderdiler gitdi P
[4] qaldı A: qaldı Malāṭiyye serverleri ile yimekde içmekde. **Ez in cānib 'Uqbā la'īn Baṭṭālı ve Ṭavābil 'Abdü'r-Raḥmān zehir verdögin bildürür.** Rāviler eyle rivāyet iderler kim P: qaldı <rāviler etc > D
[5] Seyyid yidi A: Seyyide virdi yidi P

baña daḫı virmişler. **Meclis-i şāzdehüm**[1] Rāviler şöyle rivāyet iderler ki
A 213
çünkim Seyyid ol ḥāli gördi ağladı eyitdi: "İy dirīġā kim müslimānlar at
ayağı altında helāk olısarlar" didi. Hemāndem Seyyidüñ iki ayağı şişdi. Düşdi
bī-hūd oldı. Sacı saqalı kerpilgi dökildi. Yāranlardan fiġān qopdı. Emīr 'Ömer
üz ḫalifeye nāme viribidi. Ḥāli i'lām qıldı eyitdi: "*Tiz ez berā-yi* P[107a] *hüẕā* Seyyide
tiryāq virüñ tā kim bunuñ gibi pehlevān ölmeyeydi ola mı" didi. Becid gitdi
ḫalifeye nāme irişdi. Nāmeyi muṭāla'a qıldı, tiz bir şişe tiryāq-ı ekber
çıqardılar ol qula virdiler yine revāne qıldılar. 'Uqbā-yı mel'ūn anı gördi,
tiz gendüñuñ iki qulın düzdi penhān viribidi. Yitdiler ol qulı öldürüp
tiryāqı aldılar 'Uqbāya getürdiler. Ḫalife qatı melūl oldı "'Aceb bu işi kim
itdi" diyu. 'Uqbā eyitdi: "Şāhā ol iş zehir işi degüldür" didi. Ḫalife eyitdi :
"Yā bes nedür?" 'Uqbā eyitdi: "Ol gün Baṭṭāl bir eyü iş işledüm şandı qayşar
gibi pādişāhı bī-meḥābā[2] öldürdi. Anuñ gibi pādişāh öldürmek ez degüldür"
didi. Ulular çün bu sözi işitdiler eyitdiler: "Hāy ne sözdür bu ki dirsin.
Ne pādişāh olsun? Ol bir itdi, bī-dīn" diyüp 'Uqbānuñ üstine ğulü
qıldılar. Mel'ūn gördi kim aġzı bir itdiler ayruq söylemedi, ortaya ayruq söz buraqmadı.
A 214
Zamāndan şoñra evine geldi nāme yazdı Qoşanṭın-ı qayşara[3] ki "Baṭṭāla ağu virdüm,
öldi. Tiz leşker cem' idüp Malāṭiyyeye var, ol qavmumdan intiqām al, qır, amān
virme. Uş bendaḫı bunda furṣat isterem ki ḫalifeye ağu virem. Er gibi
oluñ merdāne dürişüñ" didi nāmeyi viribidi. Çünkim nāme qayşara yitişdi
beglerin qatına cem' eyledi. Ḥikāyeti bunlara 'ard qıldı begler eyitdiler
"Bu iş yavuz işdür. Tāriyün anı gendü eliyile oda yaqdı ölmedi yine
dirileli. Māhāẕā giru dirile 'ālemi bize ṭār ide" didiler. Qayşār eyitdi: "Ya bes nice
idelüm?"
Ekābirler eyitdi: ""Evvel P[107b] çāsūs viribimek gerek tā kim vara ḫikāyeti
bile, göre vāqi' mıdur. Andan şoñra bir tedbir qılavuz" didiler, çāsūs viribidiler.
Vardı yine geldi eyitdi: "Ṭevābil ve 'Abdü'l-lāh ölmişler. Baṭṭāl daḫı yatur,
ḫāli ḫarāb. Şişmiş şarı şuları D[105b] aqar, şimdi öldi ola" didi. Qayşar
çünkim anı işitdi yüz biñ er qatında ḫāḍırıdı bindi, naqāre döğdi. 'Azm-ı
Malāṭiyye qıldı. **Ez in cānib**[4] Seyyid işde ağulu qaldı. Yāranlar feryād içinde

[1] Mecliş-i şāzdehüm A: om. P: <ez incānib> D
[2] meḥābā: muḥābā A
[3] Qoşanṭin-i qayşara: Qoşanṭın qayşar A: Qoşanṭına P
[4] Ez in cānib A: **Ez in cānib tāviler eyle rivāyet iderler kim** bu şaraftan P: <ez in cānib> D

intiqāmın almayınca qomazam" didi. "Siz daḫı göz qulaq duta duruñ ne vaqtū kim[1]
Baṭṭāla bir vāqi'a irişe siz cem' olup Malāṭiyyeñüñ üstine gelüñ, ol
qavmı qılıcdan geçürüñ hiç amān virmeñ" didi. Bunları öğütledi, D[104a] aldı Seyyid
qatına vardı eyitdi: "Ḫüẕāvend çoq naṣīḥat virdüm imkān olmadı. Eved
ḫaraca rāḍı oldılar ki sizüñ quluñuz olup emrüñüze mutī' olalar. Ḫaraca kesüñ
azād idüñ sözüñüzden çıqmazlar" didi. Ol sözleri Seyyid işitdi nerm oldı.
'Uqbī qāḍı ol begleri getürdi Seyyidüñ ayağına düşürdi ḫalifeniñ elin
öpdürdi[2]. Qostanṭına qayṣarlıq virdiler ḫaraca kesüp coq esirler varıdı azād
itdiler. Qayṣara işmarladılar daḫı neqadar Rūmda esir olmış müslimānlar
varısa azād eyleyecek oldı. Ayruq müslimānlara yavuz şanmayacaq oldılar. Bunlar vardılar
mekānlarına gitdiler[3]
Ḫalife daḫı göçdi andan Malāṭiyyeye geldi. Ululara ve beglere destūr virdiler
her biri girü maqāmlu maqāmına gitdiler. Ḫalife ḫalvet qaldı.[4] Bir gün Emir 'Ömer
ṭoy qıldı ḫalifeyi da'vet itdi. Geldiler mel'ūn 'Uqbī qāḍī Seyyide loqma
şundı. Aldı yidi ḫizmet itdi. Bir loqma daḫı Ṭevābīle P[106b] virdi yidi. Ebū Bekir
A 212
oğlanlarından bir yigit varıdı adı 'Abdü'r-Raḥmānıdı. Aña daḫı virdi yidi.
Üç servere ol mel'ūn ağu virdi. İki günden soñra ḫalife Seyyide
çoq tevāḍu' lar gösterdi du'ālar qıldı daḫı 'azm itdi. Rāviler şöyle rivāyet
iderler ki ağu yidi durlü olur. Birisi bir yılıq ve biri alu ayluq ve birisi üç
aqylıq ve birisi D[104b] qırq günlik ve birisi on günlik ve birisi bir haftelik ve birisi
bir demlik. Ol ağu ki Seyyid yidi[5] qırq günlikidi. Bir gün Seyyid ve bāqī
yāranlar oturmuşlarıdı Ṭevābīl oturu dururken levni teğayyür oldı. Ditredi ditredi
yüzi şapsaru oldı iki ayağı şişdi. Ol dem imān 'arḍa qıldı cānı teslim
qıldı. Yāranlar feryād u fiğān itdiler. Seyyid çoq ağladı namāzın qıldı defn eyledi.
Andan soñra 'Abdü'r-Raḥmān daḫı ditredi elleri ayaqları şişdi. Ol daḫı imān
getürüp öldi. Anı daḫı defn eylediler. Yāranlar eyitdiler: "Sunnilere nesne yidürüp
dürürler. 'Aceb kim itdi ola" didiler. Bu ḫālde qamusı ḫayrān qaldılar
ve "Düşmanligi kim itmiş ola" didiler. Bir qaç gün bunuñ üstine geçdi. Bir gün
Seyyid daḫı otururken Seyyidi ditreme dutdı. Seyyid eyitdi: "Āh ki ol dārūdan

1 vaqtü kim: vaqti kim A: vaqt P: vaqtin kim D
2 öpdürdi P: öpdiler A D
3 Bunlar ... gitdiler D: gönderdiler A: gönderdiler gitdi P
4 qaldı A: qaldı Malāṭiyye serverleri ile yimekde içmekde. Ez in cānib 'Uqbā la'īn Baṭṭāl ve Ṭevābili 'Abdü'r-Raḥmān zehir verdügin bildürür. Rāviler eyle rivāyet iderler kim P: qaldı <rāviler eyle> D
5 Seyyid yidi A: Seyyide virdi yidi P

bafia daḫı virmişler. **Meclis-i şāzdehüm**[1] Rāviler şöyle rivāyet iderler ki
A 213
çünkim Seyyid ol ḫāli gördi ağladı eyitdi: "İy dirīğā kim müslimānlar at
ayağı altında helāk olısarlar" didi. Hemāndem Seyyidüñ iki ayağı şişdi. Düşdi
bi-ḫūd oldı. Sacı saqalı kerpügi dökildi. Yāranlardan fiğān qopdı. Emir 'Ömer
tiz ḫalifeye nāme viribidi. Ḫāli i'lām qıldı eyitdi: "*Tiz ez berā-yi* P[107a] *ḫüẕā* Seyyide
tiryāq virüñ tā kim bunuñ gibi pehlevān ölmeyeydi ola mı" didi. Becid gitdi
ḫalifeye nāme irişdi. Nāmeyi muṭāla'a qıldı, tiz bir şişe tiryāq-ı ekber
çıqardılar ol qula virdiler yine revāne qıldılar. 'Uqbā-yı mel'ūn anı gördi,
tiz gendüñüñ iki qulın düzdi penhān viribidi. Yitdiler ol qulı öldürüp
tiryāqı aldılar 'Uqbāya getürdiler. Ḫalife qatı melūl oldı "'Aceb bu işi kim
itdi" diyu. 'Uqbā eyitdi: "Şāhā ol iş zehir işi degüldür" didi. Ḫalife eyitdi:
"Yā bes nedür?" 'Uqbā eyitdi: "Ol gün Baṭṭāl bir eyü iş işledüm şandı qayṣar
gibi pādişāhı bī-meḥābā[2] öldürdi. Anuñ gibi pādişāh öldürmek ez degüldür"
didi. Ulular çün bu sözi işitdiler eyitdiler: "Hāy ne sözdür bu ki dirsin.
Ne pādişāh olsun? Ol bir itdi, bi-dīn" diyüp 'Uqbānuñ üstine ğulū
qıldılar. Mel'ūn gördi kim ağzı bir itdiler ayruq söylemedi, ortaya ayruq söz bıraqmadı.
A 214
Zamāndan soñra evine geldi nāme yazdı Qostanṭīn-ı qayṣara[3] ki "Baṭṭāla ağū virdüm,
öldi. Tiz leşker cem' idüp Malāṭiyyeye var, ol qavmumdaḫ intiqām al, qır, amān
virme. Uş bendaḫı bunda furṣat isterem ki ḫalifeye ağū virem. Er gibi
olup merdāne dürişüñ" didi nāmeyi viribidi. Çünkim nāme qayṣara yitişdi
beglerin qatına cem' eyledi. Ḥikāyeti bunlara 'arḍ qıldı begler eyitdiler
"Bu iş yavuz işdür. Tāriyūn anı gendü eliyile oda yaqdı ölmedi yine
diriledi. Māhāẕā giru dirile 'ālemi bize ṭār ide" didiler. Qayṣār eyitdi: "Ya bes nice
idelüm?"
Ekābirler eyitdi: ""Evvel P[107b] çāsūs viribimek gerek tā kim vara ḥikāyeti
bile, göre vāqi' mıdur. Andan soñra bir tedbir qılavuz" didiler, çāsūs viribidiler.
Vardı yine geldi eyitdi: "Tevābil ve 'Abdü'l-Lāh ölmişler. Baṭṭāl daḫı yatur,
ḫāli ḫarāb. Şişmiş şaru şulan D[105b] aqar, şimdi öldi ola" didi. Qayṣar
çünkim anı işitdi yüz biñ er qatında ḥāḍırdı bindi, naqāre dögdi. 'Azm-ı
Malāṭiyye qıldı. **Ez īn cānib**[4] Seyyid işde ağulu qaldı. Yāranlar feryād içinde

1 Meclis-i şāzdehüm A: om. P: <ez incānib> D
2 meḥābā: muḥābā A
3 Qostanṭīn-i qayṣara: Qostanṭın qayṣar A: Qostanṭına P
4 Ez in cānib A: Ez in cānib rāviler eyle rivāyet iderler kim bu tarafdan P: <ez in cānib> D

eydürler: "'Acaba ḫalîfe neçün üryâḳ viribimedi ki diriğâ nâ-zenîn pehlevân helâk
olur. Nice idelüm ve ne ḳılalum?" diyüp dükeli ulular ağlaşurlarıdı. Bir gün[1] Yaḥyâ bin
A 215
Mutî' gelki, Sunnîlerüñ çâsûsıyıdı,[2] eyitdi: "Ne dursuñ? Ḳayṣar işitmiş Baṭṭâluñ
ḥâkîyetin uş yüz biñ kâfir çerîsiyile irişdi" didi. Müslimânlaruñ başı
ḳayusı oldı. Tiz on iki biñ sunnî müslimân ḥâḍır itdiler şehri berkitdiler.
Gâzîlerden Muḥammed bin Fellâḥ gördi ki ḫâl bunuñ gibi oldı, şehirden
daşra geldi bir ağac dibinde ağladı. Zârıḥlar ḳıldı "Uşbunda durayım. Ne vaḳtî kim[3]
işidem yâranlar ağlaşur Baṭṭâl öldi diyü ben daḫı bunda gendümi[4]helâk idem" diyü.
Yöridi gördi ḳarşudan bir ḳan gelür. Seccâde omuzında na'lîn ayağında
bir elinde 'aṣâ ve bir elinde bir şişe tutmış. Geldi Muḥammede selâm virdi eyitdi:
"Yâ Muḥammed bin Felâḥ ğuṣṣa **P[108a]** yime kim Allâh Te'âlâ Seyyide necât virdi. Yuḳarı
Seyyid ḳatına varalum" didi. Muḥammed şâz oldı. Sürdiler şehre geldiler. Yâran-
lara ḫaber oldı ḳarnısı şevinü geldiler ol ḳarıcuğı ziyâret itdiler. Aldılar Seyyidüñ
ḳatına vardılar. Geldi başı ucında oturdı elin götürdi du'â ḳıldı. Ol dem Seyyid
gözin açdı. Ol şişe kim getürmişdi andan bir ḳaṭre Seyyidüñ ağzına ḳoydı.
Ḳaçankim boğazından aşağa indi Ḥaḳḳ Te'âlânuñ ḳudretinden Seyyid aḳsurdı **D[106a]**
istifrâğ itdi. Ol ağu hep daşra geldi. Seyyid gözin açdı gendüyi dişürdi
A 216 **P**
birez ḫoş oldı durdı oturdı. Yine ol şişeden birez içürdi. Andan şoñra
bevl eyledi bâḳısı daḫı su yolından çıḳdı. Seyyidüñ küll-i vuḳûdı ḫoş oldı
cigeri tâzelendi, hiç zaḥmeti ḳalmadı. Ol şişede ḳalan bâḳîcuğı daḫı yüzine
gözine sürdi hemandem be-ḳudret-i Ḥaḳḳ yüzü gözi girü bayağılayın oldı ve saçı
saḳalı bitdi. Göñli ṭa'âm diledi. Getürdiler yidi. Ḳarınuñ elin ayağın öpdi. Yâran-
lar bir gezden ḳarınuñ ayağına düşdiler eyitdiler: "İy aḫiret ḫâtûnı sen
kimsin kim geldüñ bize bunuñ gibi iyilük itdüñ?" didiler. Eyitdi: "Ben İstâfâ-yi
zâhidenüñ[5] ḳızı Râbi'eyem. Çoḳ zamânıdı kim medînede peyğamber türbesinde
mücavirdüm.
Bir gün[6] şobḥ vaḳtinde türbe içinden bir avâz geldi kim 'Yâ Rabi'e tiz uşbu şişeyi
oğlum Baṭṭâla irişdür. Anuñ ḥulḳından dök ki şifâ ola' didi 've ol

1 nice .. gün A: nice idelüm ne ḳılalum diyüp zâr zâr ağladılar. Eyle *saḥa* (in right margin) diyince nâgâh P
2 çâsûsıyıdı: çâsûsıdı A
3 vaḳtî kim: vaḳti kim A: vaḳt kim P: vaḳt D
4 gendümi P: om. A
5 zâhidenüñ A: zâhidüñ P
6 bir gün P: bügün A

zehirden ḫalâṣ bulup[1] ḳurtla' didi. Şişeyi elüme şındı aldum. Uşbuyıdı kim
irişdüm. Çünkim murâd ḥâṣıl oldı yine **P[108b]** giderem" didi. Seyyid eyitdi; "Nola aḫiret
ḫatun bir iki gün eglenesin tâ kim bir ḫidmet idevüz" diyince ḳarıcuq
nâ-bedîd oldı. Şol ḳadar istediler çâre olmadı. Ol demidi kim nâgâh[2]
şehir içinde ğalabalıḳ oldı birbirine doḳındı. Seyyid eyitdi: "Ḥây ne ḥikâyetdür?"
A 217
Eyitdiler: "Ḳayṣar yitişdi yüz biñ gişiyile" didiler. Hemân kim işitdi bir nîme ḳabayıla
tîğ-ı Ḍaḥḥâki[3] ḳuşandı. Bir ḳarıcı aldı Aşḳara süvâr oldı. Ol leşkere beraber
yitişdi bir bütcenüñ üstine çıḳdı. Bir na'ra ra'dıvâr ḫayḳurdı kim küffâr çerîsi
şandılar kim yirile gök birbirine doḳındı. Def'a bir **D[106b]** na'ra daḫı çağırdı:
"İy mel'ûn Ḳoṣṭanṭîn ya'nî beni öldi diyü yine fitneye mi başladuñ? Uş
senidaḫı atañ ḳatına ilteyim" didi. Küffâr leşkeri anı işitdiler "Âh diriğâ
ne ḳaḍâ-yi asumâñiye uğraduḳ" diyüp birbirine doḳındılar. Zehreleri niçelerüñ
çak oldı Baṭṭâl yine dirildi diyü. Seyyid gendüyi ol leşkere vurdı
'aḳabınca yâranlar iki biñ gişiyile irişdiler ḫamle ḳıldılar. Seyyid irdi
kâfirüñ 'alemin yıḳdı. Leşker sındı. Allâhuñ ḳudretinden ki Ebû Bekir
ki yiñi müslimân olmışıdı elli biñ gişiyile çıḳa geldi. Ardından bunlar
öñinden anlar[4] şöyle ḳurdılar kim iki biñ gişiyile Ḳoṣṭanṭîn
ḳurtuldı. Ḳalanı ḳılıcdan geçdi mâlları dökildi ḳaldı. Seyyid ol mâlı dervişlere
üleşdürdi Ebû Bekir geldi Seyyidüñ elin öpdi eyitdi: "Ḫüzâvend işitdüm mubârek
mizâcüñüza zaḥmet irişmiş, geldüm ki sizi göreydüm. Be[5]-ḥamdi 'llâh ki selâmet
A 218
gördüm" didi. Seyyid bir ez mâl **P[109a]** ve biñ deve Ka'be mucâvirlerine viribidi. Yine
anuñ
gibi ve daḫı ḳanda kim bir 'âbid ve zâhid varıdı anlara ḳoçluḳ mâl virdi. Hemân
gendüye bir at ve bir ḳılıc ḳaldı ancaḳ, bâḳısın üleşdirdi. Ḫaber ḫalîfeye yitişdi kim
Seyyide resûl ḥaḍretinden 'aleyhi es-selâm şifâ irişmiş ḫoş oldı. Bir nîme
ḳabayıla ḳayşaruñ yüz biñ leşkerin sıdı" didiler. İşidenler şâz oldılar.
'Uḳbâ la'înüñ demi nefesi bağlandı. **Ez în cânib**[6] Seyyid Târiyûna nâme yazdı kim
"Tiz ḳızuñ Gül-Endâmı cihiziyile baña viribi" **D[107a]** diyü "yoḫsa 'âlemi gözüñe târ
iderem" didi. Nâme Târiyûna irişdi oḳıdılar. Melûl oldı sürdi 'avratı ḳatına

1 bulup: olup D
2 nâgâh A: nâgâh P D
3 tîğ-ı Ḍaḥḥâki A: tîğ P
4 ardından ... anlar A: ardından bundan bunlar P
5 Be: bi A P
6 ez în cânib A: ez în cânib bu tarafdan Seyyid Baṭṭâl Târiyûna ḫaber göndердi nâme yazdı viribidi P: <ez în cânib> D

geldi ḥāli ma'lūm itdi. 'Avratı eyitdi: "Gül-Endāma diyeyin göreyin" didi.
Gül-Endāmi oqıdılar ḥikāyeti bildürdiler. Eyitdiler: "Eger virmezsevüz bir yavuz gişidür
kin dutar ölürmüzi ḥarāb ider" didiler. Qız eyitdi: "Nola, maṣlaḥatdur.
Virüñ andan kim benüm öçümden size bir ziyān ola. Virüñ dutuñ kim ben öldürmidi.
Eger şol Baṭṭāl od ise odıña yanmağa rāḍıyam, dek size bir ziyān olmasun"
didi. Çünkim Tāriyün anı işitdi qızınun yarağın gördi qullar ve ḫādimler
qaravaşlar düzdi. Bir qaç ulu kāfir begleriyile qızı Gül-Endāmi Seyyide viribidiler.
A 219
Çün ḫaber Malāṭiyyeye inişdi qarşu çıqdılar 'izzetüle. Gül-Endāmi düğünler eyleyüp
Seyyide ışmarladılar. Andan bir oğlı ṭoğdı, adın Beşir[1]qodılar. **Ez īn cānib P[109b]**
ḫalīfe Seyyid ḫoş olduğı[2] şükrāneye ulu qonuqluqlar eyledi, ululara ḫil'at-
lar ve dervişlere māllar ni'metler yidürdi. 'Uqbā kāfir furṣat buldı ḫalīfeye ve
Memlān-ı Ḥürezmiye zehir virdi. Bir zamān bunuñ üzerine geçdi. Ḫalīfe rencür
oldı ol zehirden öldi. Yirine oğlı Müslim ḫalīfe oldı. Dört yaña nāmeler
perākende qıldılar ḥikāyeti bildürdiler. Ḫuṭbeyi Müslim ḫalīfe adına oqıdılar.
Bir nāme dahı Malāṭiyyeye geldi. Ḥikāyeti bildiler yas u mātām dutdılar. Seyyid
şordı ki "Ḫalīfenüñ zaḫmeti neyidi?" didi. Peyki eyitdi: "Aña dahı şerbet
virmişler nice 'ilāc itdiler çāre olmadı" didi. Seyyid eyitdi: "Bizüm aramuzda bir **D[107b]** gişi
vardur işde bilinmez. Hep bu fitneler ol düzer" didi. Du'ā qıldı eyitdi:
"İy ḫaqq sen rüsveyi qılğıl" didi. Bir zamān bunuñ üzerine geçdi. [3] Bir gün
yāranlar oturmışlarıdı 'Abdu'l-Vahhāb yirinden turı geldi eyitdi: "Yāranlar, Cū-yı
Qarāqıb kenārında bir maqām bünyād itdüm. İmdi gerek kim yāranlar anda geleler
mubārek qademlerinde ol yircügümüz muşerref ola" didi. Emīr 'Ömer eyitdi: "Biz dahı
A 220
nesne göndereleüm qutlulayu" didi. İşde qırq qoyun qırq yük buğday ve qırq
batman bal **P[110a]** ve qırq batman yağ" didi. Cu'dā eyitdi: "Ben dahı bu qadar bal
bu qadar yağ ve bu qadar qoyun ve[4] birinc" didi. Fi'l-cümle yāranlar her biri ḫāllü ḫālince
nesne adadı. Seyyid eyitdi: "Yatur de turur de hiç nesnem yoqdur. Bir şikār ideyim
her ne kim elüme girürse 'Abdu'l-Vahhābuñ olsun" didi atına bindi gitdi.
Ol gün eline nesne girmedi. Gitdi bir qaç günden şoñra bir murğızāre yitişdi.
Gördi bir pınār üstinde bir qaba ağac. Atından indi abdest aldı namāzdan
fāriġ olıcaq yatdı uydı. Seyyidüñ qulağına at kişnemesi girdi. Beliñleyü turı

[1] Beşir: Nezir A P D
[2] olduğı A: olduğın P: olduğiçün D
[3] **Ez īn cānib qıssa 'Abdü'l-Vehhāb ‡bī-dānī getürdi ‡ ḫāme** eyle rivāyet qılurlar kim, add P: <ez īn cānib> D
[4] ve P: om. A

geldi. Rāviler şöyle rivāyet iderler ki 'Arāqil qayṣaruñ dört qızı varıdı.
Birin Seyyid alıp durурdı ve birin Faġfūr-ı Şāhuñ oğlına nāmzād idüp durурdı.[1]
Adına Hümāyūn dirleridi. Adam viribidi eyitdi: "Atamı Baṭṭāl öldürdi **D[108a]** bir qız
qarındaşum
dahı uğurladı gendü qatında oldı.[2] İmdi eger beni saña gerekise gelesin alasın
Gice gündüz Baṭṭāl qorqusın[an] yatmazam" didi. Oldı kim[3] Faġfūruñ
oğlı dört biñ gişiyile gelüp Hümāyūm bunca ni'metlerile alup gide durурdı.
Nāgāh[4] qız ıraqdan baqdı Seyyidi bildi. Ditreme dutdı āh eyledi eyitdi:
A 221
"Andan kim qorqardum yine aña uğradum" didi. Ḫüsrev-i Cinniye[5] ḫaber virdi. Ḫüsrev
eyitdi: "Ğam degül, qorqma" didi. Buyurdı[6] Seyyidi ortaya aldılar. Seyyid na'ra vurdı
ḫamle
qıldı. Ḫüsrevi yıqdı leşker qaçdılar. Ḫüsrevi bağladı sürdi qızuñ qatına geldi. Qız eydür:
"Yā Seyyid qanı qavluñ bizümle kim ayruq kimse dutmayasın? Neçün beni **P[110b]**
qomazsın
kim yoluma gidem"? didi. Seyyid eyitdi: "Biz qurduz sizler qoyunsuz. Hiç qurt qoyundan[an]
tama'ın keser mi?" didi, "Ve dahı gişi gendü loqmasın terk ider mi?" didi. Qız
eyitdi: "Gel imdi girdi beni buña şat, her ne dilerseñ vireyim" didi. Seyyid eyitdi:
"Hele bārı sen kimsin, baña eydi vir." Qız eyitdi: "Ben qayşar-ı Rūmuñ qızıyam. Adum
Hümāyūndur. Ol yigid ki bağladuñ Faġfūruñ oğludur" didi. Seyyid eyitdi:
"Siz benüm avumsız. Ben size qomazam" didi. Aldı bunları bunca māl ve ṭavar birle
revāne oldı. Yolda gelürken ağaclara[7] uğradılar, yimişlerinden[en] yidi. Seyyidi uydı[8]
'aqlı gitdi atdan yıqıldı. Qız anı gördi Ḫüsrevi bendden çıqardı. Ḫüsrev diledi kim
Seyyidi öldüre, qız qomadı eyitdi: "Mabāza yoldaşlarından[an] kimse irişe" didi.
Seyyidi ağaca bağladılar, atın tonun aldılar, revāne oldılar. Seyyid anda qaldı.
Birezden gendüye geldi gördi ağaca şara qomışlar. Bildi ol mivenüñ
A 222
fi'lidür. Niçekim cehd itdi gendüyi qurtara, çāre olmadı. Gördi ki bir sürü at[9] geldi iki
at oğlanı bile at güderler. Seyyid qatına geldiler eyitdiler: "Ne gişi sin?

[1] ve ... durурdı A: ve birin Faġfūr-i Çin oğlına nāmzād idüp durурlarıdı (in left margin) P
[2] qatında oldı A: qatına aldı P
[3] Oldı kim A: Ol belüren ğāvğa ol idi kim çıqa geldi P
[4] nāgāh P: çıqa geldi A
[5] Cinniye: Cindiye A: om. P
[6] buyurdı A: yürüyü virdi D
[7] ağaclara A: yemiş ağaçlarına P
[8] Seyyidi uydı A: Meger arasında adam uṭarı varmış. Andan Seyyid yedi P
[9] at A : atlar D

Neçün seni böyle bağladılar?" Seyyid eyitdi: "Geldüm gördüm bir qaç gişiler oturmışlar
şarāb içerler. Geçerken beni daḫı qıġırdılar. Geldüm oturdum mest olmışam.
Her ne kim varsa alurlar beni uşbu ağaca bağlarlar giderler[1]" didi. Gülişdiler.
Seyyidi şeşdiler. Birinüñ bilinde bir qılıc var. Seyyid anı gördi eydür: "Şol
qılıc ağac mıdur yuḫsa demür midür?" didi. Gülişdiler[2] "Sen delüyirmişsin. Seni
anuñçün böyle ağaca şarmışlar[3]" didiler. P111a Seyyid eyitdi[4] "Şanın mı alduñ? Niçeye
alduñ?
Getür göreyim seni aldamasunlar" didi. Yine gülişdiler şemşiri çıqardılar Seyyide
virdiler. Çün Seyyid qılıcı aldı eyitdi: "Tiz şimdi müslimān oluñ yoḫsa öldürdüm"
didi. Bunlar cağırşdılar. Birin iki pāre eyledi biri gidi virdi. Seyyid yitdi
anı daḫı öldürdi. Anlaruñ ṭonların geydi bir at bindi Ḫüsrevüñ ardına
düşdi. Bunlar daḫı geldiler ol buñar üstine qondılar. Yimek yiyi dururlardı Seyyid
yitişdi. Qız āh itdi eydür: "Uş yine geldi" didi. Ḫüsrev dun geldi Seyyide beraber[5]
qılıc ḫamle qıldı. Seyyid men' eyledi atından qapdı yire vurdı. Elin bağladı qızı aldı
A 223
yine döndi. Bu yanadın yāranlar D109a 'Abdu'l-Vahhābuñ evine cem' oldılar. Seyyid
gelmedi çoq istediler bulmadılar. Melūl olup otururlardı. Seyyid çıqa geldi
ol ġanimet mālıla. Yāranlar gördiler ḫayrān qaldılar. Ol mālıuñ qamusın
'Abdu'l-Vahhāba virdi. Qırq adı bellü ġāziler 'Abdu'l-Vahhāb[6]evinde otururlar ḫūn
geldi yidiler. Yimekden soñra dükelisi qıza 'āşıq oldılar. Qalqdılar Seyyid öñinde
dükelisi yükindiler. Ol eydür: "Baña vir" bu eydür: "Baña vir." Seyyid gördi kim birbirine
düşdiler uş iş fesāda varur. Bir gez ḫayqırdı eydür: "Hāy size ne geldi?
Ben bunı size virmezem, ḫalifeye armağān viribirem" didi. Hemāndem gendü
qırnaqlarıla ḫalifeye viribidi.

Meclis-i hefdehüm[7] Şöyle rivāyet iderler kim[8]
qaçan qız ḫalifeye yitişdi gözine 'azīm ḫoş geldi. **Ez īn cānib**[9]
çünkim qayşar qız qarındaşuñı ḫaberin işitdi perişān oldı. Nāme
yazdı Seyyide gönderdi eyitdi: "Tiz qız qarındaşumı P111b ve güyegümi viribi yoḫsa çeri
çekerem

[1] alurlar ... giderler A: aldılar beni uşbu ḥāle qoymışlar P
[2] Gülişdiler ... Gülişdiler A: Gülişdiler P
[3] böyle ağaca şarmışlar A: bağlamışlar P
[4] eyitdi A: eyitdi "Gelüñ şeşüñ beni" didi gördiler bir ġāripdur bendün giderdiler. Çün Seyyid ḥālās oldı birine eydür P
[5] beraber A: muqābil oldılar P
[6] 'Abdu'l-Vahhāb P: 'Abdü'l-Ilāh A
[7] meclis-i hefdehüm A: om. P D
[8] Şöyle ... kim A P: om. D
[9] ez īn cānib A P: <ez īn cānib > D

ve ururam. Ne sizi ve ne ḫalifeyi qoram" didi, "dükeliñüzi qılıcdan geçurürem" didi.
Seyyid bu ḫaberi işitdi güldi eyitdi: "İy gebr, eger erisen ḫareket it.
Ol ki atañ benden aldı sen daḫı ziyādece alasın."[1] Ol cevāb yazdı viribidi
A 224
eyitdi: "Ben qızı ḫalifeye viribidüm sen daḫı tālī'uñ bir şına." Çünkim Qoşançin-ı
qayşarıñ bu nāme geldi beglerin cem' itdi. Tanışıq qılıdlar eyitdiler: "Ḫüzāvend
çoq çoq bu nesneyi atañ şınadı ve siz şınaduñuz imtiḥān itdüğüñ çāre olmadı.
Girü varavuz bir rüsveylıq ḥāṣıl ola Mesīḥüñ yüzi şuyın döke" didiler.
Bunlar bu sözleyken 'Uqbā qāḍıdan ḫaber geldi "Qız qarındaşun uş ḫalife
qatındadur. Ben gice gündüz dirşürem ki qız qarındaşuñı uğurlayam saña viribiyem.
Siz hiç qayd yimeñ uş ben bunda bir fitne bıraġaydum ola mı" didi "ki bunlar bir-
birin düşeler." Çünkim qayşar bunı işitdi şād oldı. Tiz cevāb yazdı kim
"Bugün benüm atam sensin. Ümid-i külli saña dutaram. Şāyed ki bu yanmış cigerüm
şoyundureydüñi[2] ola mı? Ammā her ne idersen becid itgil ki biz qatı ġayrete düşdük,
adam yüzine baqmazuz" didi. Nāmeyi viribidi nāme 'Uqbāya yitişdi işde gice
gündüz fikre düşdi ki "'Aceb ne ṭarīqayıla qızı uğurlayam" diyü. Müslime[3] ḫalife gice
gündüz qızla zevq iderdi. Hiç bir dem ḫālī olmazdı, kimse ḫalifeñüñ
yüzin görmezdi.[4] P112a [5] Bir gün bir gişi geldi eydür: "Fulān yirde çoq av gördüm" didi.

Meger

ḫalifeñüñ avıla başı ḫoşdı. Çünkim bu ḫaberi işitdi şikāra meyl itdi. 'Uqbā la'īn
A 225
emīn-i ū būd. Hümāyūn rā be-'Uqbā süpürd şikār reft.[6] Şikār igen çoq bulındı
üç gün eglendi gelmedi. 'Uqbā mel'ūn furṣat buldı qızı düzdi bir qaç oğlanlarıla
viribidi. Bir iki ḫādimler geldiler qayşara ḫaber virdiler. Qarşu geldüler aldılar
İstanbūla viribidiler. **Ez īn cānib** gel imdi 'Uqbāyı gör kim nider. Çünkim qız gitdi
gendü yaqasın yırtdı feryād fiġān eyledi, eyitdi: "İy müslimānlar göriñ Baṭṭāl-ı
qattāl neyledi. Qızı severdi çünkim ḫalifeye viribidi peşimān oldı. 'Abdu'l-Vahhābı
viribidi qızı uğurladı" diyüp feryād eyledi. Bağdād qavmı dükelisi üstine üşdiler.
Her biri Seyyid ḥaqqına bilmedin bir söz söylediler. 'Uqbā mel'ūn eydürdi "Vāvayki
ḫalifeye ne cevāb virem?" diyü döginürdi. Nāgāh ḫalife geldi. La'īn feryād
ide qarşu vardı eydür: "Yā ḫalife-i rū-yi zemīn qız güm oldı. Uğurladılar,

[1] alasın P: om. A
[2] şoyundureydüñi A D: su viresiz P
[3] Müslime A: cehdde P
[4] kimse ... görmezdi A: kimesne ḫalifeniñ gördüği yoğudı nice ayyām bu düzene geçdi **zindān-i bi-qiyāsda** P
[5] **Ez īn cānib 'Uqbā la'īn qızı uğurlayup qayşara virībidüğin bildürür** add P: <ez īn cānib> D
[6] emīn-i ... reft A: emīn itdi Hümāyūnı 'Uqbaya ısmarladı gendü ava gitdi P: ḫalifeniñ emīniyidi D

Baṭṭāl 'Abdu'l-Vahhābı viribidi qızı uğurladı" didi. Ḫalifenüñ içine **D**[110a] od düşdi
acısı depesine çıqdı gözleri qanın[1] döndi. Tiz Emīr 'Ömere nāme yazdı ki "Biti varıcaq
'Abdu'l-Vahhābı dut, elin ardına bağla, tiz baña viribi diyü. **P**[112b] Nāmeyi peyke
viribidiler. Peyk aldı Emīr 'Ömere getürdi. Oqıdılar Emīr 'Ömerüñ beñzi qızardı. Ḥikāyeti
Seyyide eydürdi Seyyid daḫı 'Abdu'l-Vahhāba eydi virdi. 'Abdu'l-Vahhāb eydür:
A 226
"Fermān ḫalifenüñ. Her ne kim ol buyurur muṭi ve munqādın" didi. Seyyid
eyitdi: "Ben daḫı bile varayın." Tiz yaraq eylediler gitdiler. Günlerde bir gün
Bağdāda geldiler. Doğrı ḫalifenüñ sarāyına geldiler. 'Uqbāya ḫaber oldı kim
uş Baṭṭālıla 'Abdu'l-Vahhāb geldi diyü. Bu ta'ʿīn ḫalife qatına geldi eydür:
"Şāhā uş geldi ol ḫāyinler gendü pādişāhlarınuñ ḫānedānına
qaṣd itdiler. İmdi olmasun ki bunlara söz söylcyesin yüzlerine baqasın.
Şimdi buyur daşra 'Abdu'l-Vahhābı bağlasunlar içerü getürsünler Baṭṭāla
yol virmesünler ki içerü gire" didi. Tiz callādlar taşra çıqdılar Seyyide
eyitdiler P: "Ḫalife şöyle buyurdı kim 'Abdu'l-Vahhābı elin bağlayup içerü iltevüz
eved saña yol yoqdur" didiler. Seyyid qaqıdı gözleri qanın döndi 'Abdu'l-Vahhābuñ
elin eline alup içerü girdi. Gördi ḫalife onıur. Yüzi yire vurdı selām virdi.
Ḫalife iltifāt itmedi yüzine baqmadı. Seyyid eyitdi: "İy ḫalife-i rū-yi zemin
peyğamber yirinde otursun zülm itme. Günāhumuz nedür[2] bildür andan soñra nidersen
it" didi. Ḫalife eyitdi: "Revā mıdur benüm ḫānedānuma ḫiyānatluq idesiz,
qayṣar qızın baña viribiyesiz yine[3] gelüp uğurlayasız baña uşbunnuñ gibi
A 227
oyun oynayasız" didi. Seyyid eyitdi: "Ḫāşā ki **P**[113a] ben nā-maḥmūd iş işleyem.
Bizüm bu işden[4] ḫaberümüz yodur" didi. 'Abdu'l-Vahhāb eyitdi: "Ben peyğamberüñ
yüzin görmişem baña bunuñ nişānların dimişdür. 'Ol benüm oğlumdur' diyüp durur.
Kerem eyle müdde'iler söziyile bu yigidüñ ḫāṭırın yıqma. Ol didüğüñüz
nesneler heb iftirādur. Ve ben daḫı bir bügünlik yarınlık pir gişiyem hiç
'ömrümde kimseye ḫāyınlıq itmedim, itmezem" didi. 'Uqbā eyitdi: "Qızı sen severduñ
geldüñ uğurladuñ" didi. 'Abdu'l-Vahhāb and içdi kim "Bcnüm bu ma'niden
ḫaberüm yoqdur" diyü. 'Uqbā eyitdi: "Böyle şormağıla iş olmaz. Buyur 'Abdu-
'l-Vahhābuñ elin bağlasunlar boynın ursunlar" didi "ki bu nesne aşikāre
ola" didi. Ḫalife buyurdı 'Abdu'l-Vahhābuñ elin bağladılar callād qılıc çekdi
ilerüu yöridi. Seyyid duyamadı sıçradı callāduñ elinden qılıcı aldı eyitdi: " Şāhā

[1] qanın A: qana P D
[2] nedür A: günāhumuzı bil hem nedür bize daḫı P
[3] yine A: gine döne P

anuñ günāhin şābit eyleñ andan öldürüñ" didi. 'Uqbā feryād eyledi
eyitdi "Hā gördüñüz mi? Ḫalife yüzine qılıc çekdüñüz şimdi senüñ qanuñ[1] ḥelāldur
Seyyid eyitdi " Ben kimseye qılıç çekmedüm, qılıcı zālim elinden aldum. Sen
otur aşağa ben isteyem qızuñ aḥvalin hikāyetin bileyin" didi 'Uqbā eyitdi:
A 228
"Sen 'ayyar ḥilemend gişisin çoq meskirler bilürsin. 'Abdu'l-Vahhābı viribidüñ
qızı uğurlatduñ[2] beni bunuñ gibi qaḍāya giriftār eyledüñ" didi. Seyyid eyitdi:
"Sen bilürsin qızuñ hālin.[3] Eved bende isteyim Allāha sığınup qırq gün
baña mühlet virüñ. Eger **D**[111a] bu qırq günden öte geçerse qızı bulmayup gelürsem
sizüñ **P**[113b] qatuñuzda küştenī olam" didi. Dükeli ulular maşlaḥat gördiler işde
'Abdu'l-Vahhābı zindāna qoydılar. Seyyid andan sürdi Malāṭiyeye geldi ḥikāyetleri
bir bir yāranlarına ḫaber virdi. Bunlar melūl oldılar. Seyyid eyitdi: "Hele himmet
yoldaş idüñ Allāh faḍlıyla bu gizlü işi aşikāre ideydüm ola mı?" didi.
Cāme mübeddel qıldı yāranlarıyla vidā'laşdı 'azm-i Rūm qıldı. Bir iki
günden soñra quşluq vaqtiyidi gördi bir gişi gider elinde bir süpürge dutar
ve bir elinde bir qalbur dutar.[4] Giderken yoldan şapdı yöri virdi Seyyid irişdi eydür:
"Hiç degülsen Muḥammedīsin çāsüssün" didi. Ol gişi eydür:"Ḥāşā
ben ol degülem ben uşbu köydenem buğday almağa giderem" didi. Seyyid
eyitdi: "Herze söyleme ṭoğrusın di" diyüp taziyāne çıqardı bir qaç başına
başına[5] urdı. Qaṣd itdi ki öldüre, eydür "İy yigid beni öldurme toğrusın eydi
A 229
vireyim" didi. Seyyid eyitdi: "Di imdi eyitgil" ol gişi eyitdi: "Ben qayṣaruñ çāsüsıyam
'Uqbā qāḍīya nāme ilterem" didi. Seyyid eyitdi: "Yalan söylersin" didi.
Eyitdi: "Gerekise uşde nāmem daḫı" didi çıqardı. Elindeki süpürgeye qoymış
imiş[6] Seyyide virdi. Oqıdı ki "Luṭf itmişsin qız qarındaşum baña virmişsin.
Geldi degdi[7] deñizde bir ev[8] bünyād itdüm anuñ içine qoydum. **D**[111b] Hezār Baṭṭāl
olursa yöresine uğrayamaz şöyle bilesiz" dimiş. Tamām oqıdı eydür:"Daḫı ne
ḫaber bilürsin?" didi. Eyitdi: "Ayruq ḫabertüm yoqdur" **P**[114a] didi. Seyyid qılıc çekdi
eydür:"Ben Baṭṭālam tiz īmān 'arda qıl müslimān ol" didi. Bu feryāda başladı
çaldı iki pāre eyledi. Andan soñra bir gün ṣubḥ vaqti gördi bir gişi elinde

[1] çekdüñüz ...qanuñ A: çekdi şimdi bunuñ qanı P
[2] uğurlatduñ P: uğurladuñ A
[3] bilürsin ... ḫālin A: sen qızuñ ḫālin eyü bilürsin P
[4] qalbur dutar: qalbur A: ğalbir dutar P
[5] başına D: başra A
[6] qoymış imiş A: şarmış P: qoymış D
[7] degdi A D: düñile degdi P
[8] bir ev A: içinde adada bir ulu qa'le P

bir ag[1] götürür gider. Seyyid üstine at şaldı çağırdı ki "Yā ġazi, dur" didi
"qanda gidersin?" Eydür:"Ben 'Arab degülem." Seyyid eyitdi: "Yoq sen Muḥammedīye beñzersin
şāyed ki çāsūs olasın." And içdi ki "Ben sen didüğüñ degülem" Seyyid
eyitdi: "Toğrı söyle yoḫsa çaldum iki pāre itdüm" didi. Ol gişi eydür:"Benüm
adım Şāmildür 'Uqbā qāḍīdan qaysara nāme iltērin" didi. Seyyid eyitdi: "Sen'Uqbānuñ nāmesin
götür göster ben daḫı safa Baṭṭāluñ başın göstereyin" didi.

A 230

Çıqardı nāmeyi gösterdi. Seyyid oqıdı yazmışkim "Zinhār saqınkim Baṭṭāl qızdan
öürü ol ṭarafa 'azm itdi. Bunda şöyle qavl itdi kim eger qırq güne degin qızı
getürmeyecek olursa başın şarṭ qodı ki sāqınāsınki Baṭṭāl nā-bekār
'ayyār gişidür zinhār ḫāḍır olasın" dimiş, alt aye İncil yazmış
eyitmişki "qızuñ boynına bağlayasıñ Baṭṭāluñ şerrinden emin ola" diyü. Çünkim
nāmeyi oqıdı ol gişiye eyitdi: "Var imdi git" didi eyitdi: "Bitüsüz
qanda gideyin hem daḫı Baṭṭāluñ başın göster" didi Baṭṭāl "Hā gör" didi.[2]
Ol gişi eydür "Ol ḫōd senüñ başuñdur" Baṭṭāl eyitdi "İmdi Baṭṭāl
benem tiz imān 'arḍa qıl müslimān ol" didi. Herif sögmege başladı
çaldı iki pāre eyledi nāmeyi biline **P[114b]** bağladı gendüyi anuñ sürertinde düzdi
revāne oldı. Qostanṭinuñ qatına yitişdi nāmeyi virdi. Aldı oqıdı
ḫendīd güft "Dūḫtār-rā Baṭṭāl kucā ḫᵛāhed yāft?[3] *Eger ez īn cānib bi-ayed*
ḫᵛāhed mūrden" güft. Ḫādim-rā "İn merd-rā[4] qızuñ qatına ilet görsün kim nice ṣarp
maqām düzmişem ve hem daḫı ol İncil gendü eliyile boynıma bağlasun" didi.
Seyyid geldi ḫādimile gemiye bindiler. *Der miyān-i āb Seyyid nazar kerd*[5] bir köşk gördi

A 231

dört direk üstinde. Ḫādim geldi demür qapuyı qaqıdı açdılar. Bir gönden
nerdubān almışlardı anı buraqdılar Seyyid birle ḫādim yuqarı çıqdılar. Gördiler
qız taḫt üstinde oturmış başında qimet tācı māh-ı tābāne beñzer on
kenizekler eli bağlu qarşusında dururlar. Seyyid nāmeyi sum virdi aldı oqıdı
ol incili öpdi başında qodı. 'Uqbayı şordı Seyyid eyitdi: "Sizüñ ġuṣṣañuzda
dur" didi. Qız Seyyide biñ altun buyurdı. Seyyid gördi ki ḫalvet ḫādimüñ
boğazın dutdı boğdı qılıc çekdi ol on qaravaşları öldürdi, dāye īmān
getürüp **D[112b]** müslimān oldı. Qızı bağladı her ne kim varıdı altund[an] gümüşd[en] iki

1 ağ A: ağāç P: balıq ağāç D
2 gör didi A: uşte baş didi gendü başın gösterdi P
3 yāft: yāftan A
4 ḫendīd ... görsün A: güldi eydür "Qızı Baṭṭāl qanda isteye kim bula. Eger bu tarafa kim gele ölmek ister" dedi. Döndü bir ḫadime eydür "İlet bu gişiyi görsün P
5 der ... kerd A: revāne oldılar Seyyid nazar eyledi P

şanduqa qoydılar. Gice olıcaq qızuñ ağzına yağlıq duqdı gemiye girüp qaraya çıqdılar[1] bir iki at
getürdi.
Birine dāye bindi birine qumaş urdılar ve birine qız bindi revāne oldılar.
Hiç yola girmediler on iki günde[2] Malāṭīyyeye geldiler[3] yāran görüp şād
oldılar. Seyyid ḥikāyeti bir bir şerḥ eyledi nāmeleri ki 'Uqbānuñ buldı ve qızı
nicesi uğurladı[4]. Emir 'Ömer sevindi yāranlar secde-i şükür qıldılar Seyyidüñ işine
ḥayrān qaldılar. Seyyid eyitdi: "'Acebdür eger ḫalīfeye ve yārenlere zehir ol
virmediyse. Bu fitneler ol mel'ūnuñmış. Siz daḫı göresiz ki ol mel'ūnuñ

A 232

derisine neler idem"[5] didi. *Ez īn cānib*[6] çünkim Seyyid gitdi otuz yidi gün
üstine geçdi **P[115a]** 'Uqbā mel'ūn ḫalīfe qatına geldi eyitdi "İşde otuz yidi gün
oldı Baṭṭāl gelmedi ma'lūmdur kim qaçdı gelmez. İşde bildüñ[7] kim bu işi anlar
itmiş. Buyur 'Abdu'l-Vahhāba şikence virelüm iqrār itsün boğazından aşavuz"
didi. Ḫalīfe "Sen bilürsin" didi, 'Uqbāya[8] buyurdı 'Abdu'l-Vahhābi getürdiler
üç gün şikence virdi söylekim ançe zaḫmından 'Abdu'l-Vahhābuñ vücūdı şerḥa
şerḥa oldı. Andan soñra buyurdı meydān içinde dār ağacın dikdiler
'Abdu'l-Vahhābı dest be-dest ve gerdān-best **D[113a]** ol aq saqallı birle toza
ve qana ğarq olmış dār dibine getürdiler. 'Abdu'l-Vahhāb eyitdi "İy Bağdād
qavmı 'Uqbā baña buhtān qıldı. Seyyid Baṭṭāl qırq güne va'de qıldı ki gele imdi bugün
tamām olur. Bu gişi şabr itsün eger Seyyid ıte gelmezse bu gişiniñ ḫāṭırı nice
dilerse itsün" didi. Ol ḫalāyıq cümle maṣlaḥat gördiler 'Uqbā eyitdi:
"Yoq ol olmaz tiz asuñ" didi. Bunlar bu kelimāt içinde. *Ez īn cānib*
bir gice Seyyid düşinde peyġamber ḥadretin gördi: Seyyid yügürdi vardı resūlüñ
ayağına düşdi. Resūl eydür "İy ciger küşem tiz dur yuqarı Bağdāda iriş kim

A 233

ol 'Uqbā gebr benüm 'alemdārum 'Abdu'l-Vahhābı helāk itmesün" didi. Seyyid
uyandı dun geldi qızı ve dāyeyi aldı yola girdi. Şol gitdügi namāz vaqtiyidi
kim Bağdāda irişdi. Gördi kim ḫalāyıq bir yire cem' olmışlar dār dikilmiş

1 gemiye ... çıqdılar P: indi A: gemiye binüp gitdiler. Gemiden çıqdı D
2 hiç ... geldiler A: on iki günde P: hiç yola girmediler günlerden bir gün D
3 birine ... geldiler A: bindiler revāne oldılar on iki günde Malāṭiyyeye uğradılar P
on iki günde A: gitdiler günlerde bir gün D
4 nāmeleri ... uğurladı A: om. P: nāmeler --- cemi'si 'arḍ qıldı D
5 siz ...didi A: Allāhum irgüre añа neler idem didi P : Siz daḫı göresiz ol mel'ūna neler idem Allāh irgürürse D
6 ez in cānib A: <ez īn cānib> D: om. P
7 çünkim ... bildüñ A: çünkim Seyyid otuz yidi gün oldı gıdı Baṭṭāl I geldi 'Uqbā eydür ma'lūm oldıkim P
8 'Uqbāya A: 'Uqbā P D

'Abdu'l-Vahhābuñ eli bağlu boğazında kemend qızıl qana ğarq olmış sac
saqal toza bulaşmış. Seyyid çünkim bu ḥāli gördi āh itdi eydür "Gördüñ mi
ol mel'ūn ol pīr-i mübāreke ne cezirler itmiş" didi. Ol depeden aşağa
bir ra'dıvār na'ra vurdı. Bağdād qavmınuñ üstine heybet otardı gördiler Seyyid
qızı almış dāyesiyile uş geldi. 'Uqbā Seyyidi gördi qızı gördi segirtdi ḫalīfe
qatına geldi eyitdi "Gördüñ mi kim Baṭṭāl ne işler **D**[113b] işlemiş? İşde qızı getürdi işbāt
oldı kim 'Abdu'l-Vahhāb qızı uğurlamış. İmdi anuñ 'uqūbeti aşılmaqdur. Żihī
'ayyārlar gör ki senüñ gibi pādişāhuñ ḫānedānına[1] qaṣd itdiler" didi. **Ez īn cānib**[2]
Seyyid dār dibine geldi andan aşağa indi 'Abdu'l-Vahhābuñ elin boynın
şeşdi. 'Abdu'l-Vahhāb Seyyidüñ ayağına düşdi ağladı eydür "Ol mel'ūn
gör ki baña neler eyledi 'acebdür eger bu işleri ol işlemediyise" didi. Seyyid
eyitdi: "Ben bildüm ol itmiş, munāfiq mel'ūnmiş, zünnār quşanmış. Göresinkim anuñ
A 234
cānına neler quluram" didi. Tiz buyurdı ki 'Abdu'l-Vahhāba tümār ideler gendü
sürdi ḫalīfe qatına geldi. **Meclis i heştedehüm**.[3] Rāviler şöyle rivāyet ider-
ler kim çün Seyyid ḫalīfeye geldi[4] yüz yire vurup sclām virdi eydür "Yā
ḫalīfe rū-yi zemīn neçün bir gebrüñ söziyile ol pīr-i 'azīze kim Muḥammedüñ
yüzin gördi şunuñ gibi ḫürlıqlar itdüresin? Va'ade henüz tamām olmadın
Allāhu Te'ālā ḥaḍretine nice cevāb viresin? Ḥaq senden şormayacaq mıdur?
Ben gice gündüz dīn yolına baş oynaram cān fidi qıluram bir kāfirüñ
sözine **P**[116a] uyarsın bunuñ gibi şunuñ gibi ḫürlıqlar ideler. İşde vardum
qızı İstanbuldan getürdüm. Ben senüñiçün bunuñ gibi iderem. Sen revā
mıdur kim benüm yarumı şöyle itdüresin?" didi. Bes ḫalīfe şermesār oldı
baş aşağa **D**[114a] bıraqdı. Seyyid eyitdi "Bu işleri bu it itmiş qızı daḫı bu qodı
virmiş senüñ ataña daḫı zehir bu kāfir virmişdür" didi. 'Uqbā
çünkim bu sözleri işitdi feryād ü figān eyledi eyitdi "Müslimānlar görüñ
bunuñ fitnelerin kim bunuñ gibi pādişāhuñ ḫānedānına qaṣd itdi şimdi geldi
bunuñ gibi sözler daḫı söyler. Qızı uğurladı aldı gitdi gördi kim 'Abdu'l-Vahhāb
A 235
helāk olur yine getürdi. Bārī gendü günāhuñ bil istiğfār id yöriyelüm
ḫalīfenüñ ayağına düşelüm sucüñi dileyelüm nesne dimesün. Bunuñ
gibi fuḍullıq idince miskinlik eyle" didi. Seyyid eyitdi "İy seg

[1] ḫānedānına A: evine P
[2] **bu resme rivāyet eyler rāviler kim** add. P
[3] om P: <ez īn cānib> D
[4] rāviler ... geldi A D: om. P

utanmaz mısın kim gizlü dīn dutarsın 'ömrüñi zerqıla nifāqıla geçürdüñ. Ḥaqq Te'ālā
ğayur pādişāhdur diledi kim seni rüsvay qıla ol senüñ nefs-i fi'lüñ
aşikāre qıla seni baña dolaşdurdı. İmdi gör kim bendaḫı senüñ derüñe neler
iderem" didi, "göyle ideyim saña kim tā devr-i qiyāmete degin söylene". 'Uqbā
feryād eyledi Seyyid yirinden turı geldi eydür "İy ehl-i Bağdād bilüñ ve agāh
olun kim uşbu gişi kāfirdür ehl-i zünnārdur. Bu fitneleri hep bu idip dürür.
Diler kim bizüm aramuza fitne bıraqa" didi. 'Uqbā yirinden turı geldi yağlığın
yüzine dutdı hāy hāy ağladı **P**[116b] eyitdi "İy müslimānlar revā mıdur uşbu
gişi benüm ḥaqqıma bunuñ gibi sözler söyleye? Ben iki rik'at namāzda yidi
muṣḥaf ḥatm iderem yidi gez piyāde **D**[114b] hac qılam[1] benüm ḥaqqıma kāfir diye. Qızı
İstanbula sen gönderdüñ diye. Baña ne ta'alluq qayṣara ki ben bunuñ gibi
iş idem? İy ḫalīfe-i rūyi zemīn bu gişiden benüm ḥaqqıma alı vir yoḫsa yarın
A 236
qiyāmet güninde senüñ yaqaña yapışacağam" didi. Oturanlar turanlar 'Uqbanuñ bu sözlerin
işitdiler dükeli yüz Seyyide dutdılar eyitdiler: "İy pehlevān revā degüldür bunuñ gibi
sözler söylemek. Qızı sen ileidüñ yine getürdüñ bārī bir 'özr dilemek lāzımdur.
Bunuñ gibi sözler diyesin dünyede bir bunuñ gibi bir 'ālim gelmedi ola dīn
yolına iki biñ ğütbe taşnīf itmiş ola. Bunca 'ālimler şāgirdi var bunuñ
gibi gişiye iftirā itmek eyü degüldür" didiler. Seyyid eyitdi "Her kim bunuñ ardında
nāmaz qıldıysa dürüst degüldür girü döndermek gerek. Ve daḫı qanqı nikāḥ ki
bu qıldı[2] revā degüldür. Her gişi kim bunuñiçün baña söz ide anuñ ḫaşmı menem"
didi. El urdı ol nāmeleri çıqardı. 'Uqbanuñ nāmesin ḫalīfenüñ eline
şundı eyitdi "'Uqbanuñ ḫōd ḫaṭṭın bilürsiz" didi. Nāmeyi muṭāla'a qıldı
yüzi qızardı yazılmış kim "*Yā qayṣar zinhār zinhār duḫter-nikāḥ*
kün ki Baṭṭāl be-ṭaleb-i duḫter mi-reved. Merd-i nā-bekārest mabaẓā ki duḫter rā
be-dest avüred."[3] Ḫalīfe çünkim bu nāmeyi oqıdı 'Uqbaya eyitdi "Ḫwāce bu ne aḥvāldur
P[117a] bu ḫatt senüñ degül midür? Ben seni müslimān şanurdum sen ḫōd munāfiqmış-
sın" didi. 'Uqba feryād itdi ki "Yā emīre'l-mu'minīn bu gişi 'ayyār gişidür. **D**[115a] Her
A 237
kimüñ ḫaṭṭın dilerse yazar. Ol ḫaṭṭa siz inanmañ." Seyyid qayṣaruñ ḫaṭṭın çıqardı
ḫalīfeye virdi oqıdı "Qızı baña viribimişsin bir yir düzdüm ki hiç aferde-
nüñ aña yolı yoqdur." Ve daḫı çoq 'özürler itmiş ki "baña sen itdügüñ

[1] ehl-i Islāmiçün on iki biñ ḫuṭbe te'lif idem add. P
[2] bu qıldı A: bu qıdı P
[3] duḫter ... avüred A: qızı berk saqlayasın bu Baṭṭāl qızı uğurlamaya. **yavuz nā-bekār dur mabāda bir**
elem irtşdüre ki saqin diyüp P

eylügi meger[1] anı 'İsā yirine getüre 'ıvaḍın ol ide" dimiş.[2] Çünkim ḫalīfe
anıdaḫı oḳıdı gendüden gitdi eyitdi "Ben seni müslimān şanurdum
sen ḫōd bir gebr-i bī-dinimiş sin[3]." Ḫalīfe dükeli aḥvālı ḫalāyıḳa bildürdi
begler ve vezīrler dükeli ḫayrān oldılar. 'Uqba eyitdi "Ḫaşā ki bu didügi
gerçek ola" didi. Ḫalīfe eyitdi "Ḳızı getürün" didi. Getürdiler perde ardında
oturdı ḫalīfe şordı ki "Rāst eyd ki İstanbula kim iletdi seni?" Ḳız eyitdi:
"Beni Baṭṭāl uğurladı. 'Uqbanuñ bu işde suçı yoḳdur. Bu iş 'Uqbaya buhtāndur" didi.
'Uqba eyitdi "İy müslimān hāy gördüñüz mi? Az ḳaldı kim yoḳ yire beni helāk iderlerdi"
didi. Ol ḳavm eyitdiler: "Ne revādur yā Seyyid işbunuñ gibi ḥareketler" didi.Seyyid eyitdi "Tiz
incil getürün" didi. Seyyid incilden sūre-i Meriyemden
biş ayet oḳıdı ḳıza eyitdi "Uşbu ayetler seni dutsun eger rāst söylemez-
señ. Dī imdi eyit kim[4] ben seni ḳanda ele getürdüm." Çün bunı işitdi eyitdi:

A 238

İy ḳavm rāst söyleyeyim Baṭṭāluñ P[117b] ve 'Abdu'l-Vahhābuñ sucları yoḳdur beni
D[115b] İstanbula 'Uqba viribidi Baṭṭāl geldi on ḳaravaşumı[5] öldürdi dāyem
Süleymān öldi ḳurtuldı ben bildügüm uşbudur" didi. 'Uqba feryād eyledi eyitdi:
"Baṭṭāl ḳızı ḳorḳıdı sözin dönderdi" didi. Seyyid eyitdi "Yā emīre'l-mu'minīn
bañā destūr virgil bu gişinüñ evin arayayım" didi. 'Ālimler eyitdiler:
"Revādur" didiler. Ḫalīfe destūr virdi bir ḳaç dānişmend birle Seyyid
durdılar 'Uqbanuñ evine geldiler. Ne ḳadar ki istediler hiç bir dürlü küfür
nişānın bulmadılar ammā rehliyile muṣḥaf dīn nişānlarından çoḳ buldılar.
Seyyid 'āciz oldı eyitdi "İy Ḥaḳḳ sāña ma'lūmdur evvel[6] aḥir ki uşbu gişi
kāfirdür. Evved beni bu ḫālüñ ortasıda şermesār ilme bi-ḥaḳḳ-ı enbiyā
ve evliyā" didi. Seyyid bunı dirken geldiler ki bir ḳapudan[7] çıḳalar. Seyyidüñ gözi
bir ḳapuya tuş oldı gördi ki bağlu. Tiz açdurdı içerī girdiler ṭolu şamān
ammā güönlik ḳoḳusı gelür. Seyyid buyurdı şamanı daşıdılar temiz itdiler süpürdiler
gördiler aḳ mermer döşenmiş eved ḳaraca[8] gönlik ḳoḳusı gelür.
Bir çırāḳ yandurdılar. Seyyid bu mermerler derzin gözetdi gördi bir mermer

A 239

1 meger A D: kimesne eylemez meger P
2 'ıvaḍın ol ide dimiş A D: om. P
3 bir ... sin A: kāfir imiş sin din duşmanıymışsın P
4 Di ... kim A: didi. Anda P: didi. İmdi sen eyitkim D
5 ḳaravaşumu: ḳaravaşum A
6 evvel P: om A
7 ḳapudan P: ḳapu A: om. D
8 ḳaraca A: bocikd P

boş.[1] Ḳaldurdı naẓar ḳıldı gördi bir çāh, nardübān urılmış. Ḳılıç yalın idilip[2] aşağa
indi. Gördi bir deyr ḳandiller aşılmış iki keşişler nāḳūs ellerinde
döñe dururlar.[3] Seyyid ol keşişlerüñ ellerin bağladı. Ol 'ālimler anı
P[118a] gördiler ḥayrān ḳaldılar geldiler ḫalīfeye ḫaber virdiler. Seyyid geldi ol
iki rāhibi getürdi ḫalīfe öñünde du'ā ḳıldı. D[116a] 'Uqba anı gördi ditreme dutdı
hemāndem ḫalīfe buyurdı elin bağladılar ol iki gişinüñ boyunların urdılar.
Ḫalīfe yirinden ṭurı geldi Seyyidüñ boyının ḳulağın öpdi 'özürler dileyüp yanına
geçürdi. Seyyid eyitdi "Şimdi bu mel'ūnı bāña vir bāri bir ḥaḳḳın alayım" didi. Ḫalīfe
eyitdi "Sen bilürsin, nicekim sen bilürsin it" didi. Seyyid dın geldi
gendü eliyle burnın ḳulağın kesdi buyurdı şoydılar saḳālın yuldılar yüzine
ḳara durtdılar eşege bindürüp şehri gezdürdiler. Ḫalīfe 'Uqbanuñ sarāyların
mālların Seyyide virdi Seyyid daḫı hebb üleşdürdi miskinlere dervişlere.
Bes ḫalīfe Seyyide ve 'Abdu'l-Vahhāba ağır bahalu ḫil'atlar geyürdi. Üç gün
'Uqbayı şehirde gezdürdiler görenler yüzine tükürürlerdi be-la'net iderlerdi.
Üç günden şoñra Seyyid destūr diledi ḫalīfeye vidā' idüp 'Uqbayı

A 240

bilesince alup Malāṭiyyeye geldiler. Emīr 'Ömer ve yāranlar ḳarşu gelüp Seyyidile görişdiler
aldılar şehre getürdiler. Seyyid 'Uqbanuñ ḥükāyetlerin şerḥ eyledi işidenler
'acāyibe ḳaldılar. 'Uqbanuñ yüzine la'net oḳıdılar yine şehri gezdürdiler. Seyyid eyitdi:
"Gel īmān 'arḍa ḳıl müslimān ol" didi. 'Uqba eyitdi "Müslimān ḫōd olmazam
ammā bir nāme P[118b] yazayın ḳayşara ki beni şatın ala." Seyyid eyitdi "Yaz." 'Uqba yazdı
kim"*Ez berā-yi Meşīḥ berā-yi şümā rūsvāy şūdem eknūn merā ez dest-i īn merd-i bi-sitūn*
ben senüñ D[116b] havādārıñam[4] size çoḳ vefā ḳılmışam beni esirge şatın al yoḫsa
beni ğazābıla öldürür." Bir gebri bulduılar nāmeyi ele virüp gönderdiler. Çün nāme
ḳayşara irişdi oḳıdı ağladı. Beglerine bildürdi eyitdi "Her birüñüz nesne virüñ
ol bizüm havādārumuzı Baṭṭāluñ elinden alalum" didi. On biñ altun
ḳayşar virdi on eyü ḳılıç ve on eyü at bidevi iki yüz ḳul virdi
gendü vezīrin ḳoşdı gönderdi. Çünkim Malāṭiyyeye geldiler biş ruḥbān
bile geldiler. Seyyid anları Emīr 'Ömere viribidi eyitdi "Ol mālı alsun
ol mel'ūnı ḳoyı virsün" didi. Benümiçün dürlerse[5] ḥasedder digil
zirā ben anı diri ḳomazam hele şimdi siz ḳoyu virüñ" didi. Emīr 'Ömer

1 Seyyid ... boş A D: Çıraḳ uyandırdılar. Seyyid buyurdı bu mermerüñ dizgānı ve derzin götürdiler bir boş mermer. El urdılar P
2 idüp P: om. A itdi D
3 döñe dururlar A P: şarāb döñe dururlar D
4 Be-rā-yi ... size A: 'Īsā ḥaḳḳıçün rūsvāy oldum. Bāña çāre idüñ Baṭṭāluñ elinden alalı. Sizüñ havādārıñızam ve hem atāña ve sañā P
5 dirlerse A: şorarlarsa P

A 241

mālı aldı 'Uqbayı anlara virdi aldılar revāne oldılar. Seyyid bunlarıñ ardlarınca süvār
oldı. İrişdi gördi bir ağac dibinde qonmışlar. Eved ıraqdan bir gişi gelür
Seyyid öñin bağladı eydür "Kimsin?" Eydür "'Uqbanuñ adamıyam, qayşara nāme
aldum ki 'Şāhā senüñ devletüñde hele Baṭṭāluñ elinden ḫalāṣ oldum' diyü.
Qayşar daḫı nāme yazdı kim "Sen benüm babamsın. Eger anda Bağdādda qādīyısañ
bunda ṣadāmet Rūm senüñdür" diyü. Seyyid ol ḫaṭṭı aldı ol gişiyi depeledi
amuñ şuratına girdi 'Uqbanuñ qatına **P119a** geldi. Qayşaruñ nāmesin 'Uqba oqıdı şāẕ
oldı. Ol gice vezir-i qayşarı[1] **D117a** biş ruḥbān depeledi 'Uqbanuñ boğazına ib daqdı
aldı yoru virdi. 'Uqba nice kim söyledi "Beni şatduñuz neçün dutarsın"
diyü gördi çāre olmadı. Seyyid eyitdi "Benüm senüñile işlerüm çoqdur. Hiç
bilür misin kim sen bana neler itdüñ?" didi. Aldı Şemmās deyrine geldi qapuyı
qaqdı Şemmās eydür "Kimsin?" Eyitdi "Baṭṭālam" Şemmās eydür "Pehlevān
yoru ben saña münkir oldum" didi "işitdüm ki 'Uqbayı şatmışsın." Seyyid
eyitdi "Hele qapuyı açğıl" Şemmās qapuyı açdı gördi ki 'Uqbanuñ eli bağlu
boğazında kemend burnu qulağı kesilmiş. Hemāndem yüzine tükürdi efsesine bir qaç

A 242

sile vurdı eydür "İy pehlevān saña qan melūl oldum idi uşbu mel'ūndan
ötürdi. İşitdüm ki şatmışsın" didi. Seyyid eyitdi "Hāy ben bunı şöylemi qoram? Gerek
buña dürlü dürlü cefālar idem" didi. Şemmās eyitdi "Ḫayr bunı diri qoyalar"
didi. Anlar irteye degin şoḥbet qıldılar. İrte olıcaq Şemmāsa vidā' qıldı
aldı şehre geldi coq 'aẕāblar eyledi. Aḫır 'Uqba eyitdi "Yine nāme yazayın qayşar
beni şatun alsun" didi. Seyyid qabūl itdi nāme yazdı viribidi. Qayşara
nāme yitişdi oqıdı. Yazmış kim "Ez berā-yi nār-ı nūr beni bu def'a daḫı şatun
al" diyü. Qayşar beglerin cem' eyledi 'Uqbanuñ ḫaberin bunlara eydi virdi **D117b** bunlar
eyitdiler: "Şāhā bir söz diyelüm eger qabūl iderseñ." Eyitdi "Söyleñ" eyitdiler:
"Eger genc-i 'ālemi dirsürüp virürseñ anı Baṭṭāluñ elinden alımazsın tā Baṭṭāl
anı öldürmeyince çāre yoqdur" didiler. Eyitdi: "Ya bes nice idelüm" eyitdiler: "Cevāb
yaz eyd ki 'Gerekse öldür gerekse qoyı vir ne kim itdiyise saña itdi bafā ta'alluq
degül'" didiler "eger ol bunda gelürse yine bir fitne qopara. Baṭṭālı bilürsin kim
ne qarı dur yine üümüz beglerümüz Baṭṭāl elinde helāk ola" didiler. Qayşar
daḫı nāme yazdı viribidi "Her nicekim ḫāṭruñuzdan geçerse eyle it" didi. Çünkim

A 243

[1] vezir-i qayşarı A: veziri P: qayşaruñ veziri D

nāme Baṭṭāla geldi oqıdı. Gel gör imdi 'Uqbaya neler idecekdür.[1]

Meclis-i heştedehüm[2]

Çünkim qayşaruñ cevābı geldi Seyyid buyurdı 'Uqbayı çārmıḫ itdiler
dirile derisin çıqardılar çağın çağın cān cehenneme ışmarladı.
Derisine şamān doldurdılar şehrüñ qapusında aşa qodılar. Qırq bir yıl anda durdı.
Rūm ehli 'Uqbanuñ ḥikāyetin işitdiler dükelisi yas dutdılar. Ḫalīfe daḫı
işitdi şād oldı. Altı ay bunuñ üzerine geçdi qayşard[an] dāyim armağānlar
ve tuḥfeler ḫalīfeye ve Seyyide gelürdi. Seyyidüñ ḥeybeti yitmiş iki millete yitişdi.

Ez în cānib, Seyyid Hind vilāyetine varup aq fili getürdügin ve Malātiyye Ḫarāb olduğın bildürür. Rāviler şöyle rivāyet iderler kim[3]
Seyyidüñ üç oğlu varıdı, birisi 'Ali ve biri Nezīr ve biri Beşīr.[4] **P120a** Ammā 'Alī
ḫūb yigit qopmışdı oqırdı bir ustāddan. Geldi ḥeddiye istedi **D118a** nesne bulmadı.[5]
Seyyid cübbesin ve destārın geyürdi çıqardı oğlanlarına virdi eyitdi:
"İletüñ ustāẕuñuza virüñ çoq özür dileñ 'in şā'a 'llāh ki ġazādan gelicek
yine ḫidmet idem" didi. Gül-Endām eyitdi "İy pehlevān revā mıdur
bunuñ gibi gişi[6] kim daḫı 'ālemde mānendüñ[7] yoqdur bugün oğlancuqlaruña
heddiye virmege bir puluñ[8] bulınamadı arqañdan qaftānuñ çıqarduñ virdüñ
Bu dünyadur, ölüm ve ḫastalıq var[9] bir meblag nesnecük[10] idinmedüñ bir gerek olaydı."

A 244

Seyyid eyitdi "Yā nigārin meger işitmedüñ benüm Resūlüme her gün bunca altun-
lar gümişler ḫarāc gelürdi kafiristān[dan] qamusın dervişlere faqirlere
meskinlere üleşdürdürdi gendü arqasında geydügünden artuq bir
pulı geceye qomazdı. 'Alī ve Ḥamza daḫı hemçünān şöyle iderler bunlaruñ hiç biri
dünyaya meyl itmedi. Her nekim iderlerdi gendü nefsleriçün degüldi Allāh rıḍā-
sıyiçün[11] iderleridi. İmdi ben daḫı anlaruñ aşlındnam aṣıl[12] ḫōd ḫaṭā
qılmaz ben daḫı nekim idersem Allāh içün iderem. Dünya cem' eylemek benüm eliimd[en]
gelmez" didi. Gül-Endām eyitdi "Ya sen nicedür Emir 'Ömer ki bunca ḫazineler

[1] gel ... idecekdür A: göndi. Temāşā qıl imdi 'Uqbā kāfire neler idecek. Rāviler şöyle rivāyet iderler kim P: gördi, İmdi Baṭṭāl neler idecekdür D
[2] meclis-i heştedehüm A: om P: <ez in cānib> D
[3] Ez ... kim P: om. A: rāviler şöyle rivāyet iderler kim D
[4] Nezīr ve biri Beşīr: Beşīr ve biri Nezīr A P D
[5] geldi ... bulınmadı A: geldiler virecek nesne bulmadılar P
[6] gişi A: er P
[7] mānendüñ A: mişluñ P
[8] puluñ A: nesneñ P
[9] ölüm ... var: ölüm dirim ḫastalıq ḫōd var D
[10] bu ... nesnecük A: bu dünyadur ölüm ve ḫastalıq vardur bir nesnecek P
[11] rıḍasıyiçün A: rıḍasıçün P
[12] aṣıl A: aṣl P

cem' idüpdürür günde bir iki kez ton degşürür ol daḫı senüñ aşluñdan
dur[1]" didi. Seyyid eyitdi "Sen melūl olma ki ben anuñ qızın dileyeyin"
didi. Gül-Endām eyitdi "Neñ var ki andan qız dilersin? Dünya aşlından
bir puluñ yoqdur anuñ qızına D[118b] māl gerekdür" didi. Seyyid eyitdi "Sen hīç
ġuşşa yime ki ben anuñ qızın dilerem" didi. Gül-Endām eyitdi "Dile
eger virürse" Seyyid eyitdi "Şimdi görindi" didi durdı Emīr
'Ömer qatına geldi. Söz açdı keleci itdi P[120b] eşnā-yi kelāmda eyitdi "Yā Emīr 'Ömer

A 245

'Ömer qatına geldi. Söz açdı keleci itdi P[120b] eşnā-yi kelāmda eyitdi "Yā Emīr 'Ömer
işitdüm ki senüñ māluñ bī-ḥad çoğumış. İmdi ol kim ehlü 'llāhdur
dünya sevmez māl cem' itmez" didi. Emīr 'Ömer eyitdi "Eger mālum varısa ne? Olsa
gerek eger[2] qızum var. İrte bir eyü güyegü clüme gire virem. Eger bir eyü güyegü bulursañ
ḫaber it qızum aña vireyin ol māl birile" didi. Seyyid eyitdi "Eyü güyegü
gerek mi?" didi. Eyitdi: "Belī uş baña vir" didi. Emīr 'Ömer eyitdi "Senüñ
vardur Tārīyūn qızı" didi. Seyyid eyitdi "Nola? Benüm Resūlümüñ 'aleyhi 's-selām
toquzıdı eger benüm iki olursa nola?" Emīr 'Ömer eyitdi "Eve varayın meşveret
ideyim" didi. Seyyid eyitdi "Ḫoş ola" didi sürdi. Emīr 'Ömer evine geldi
ḥikāyeti ḫatunına söyledi. Feryad eyledi "Ol qızı nesiyile alur bir pula
güci yitmez" didi. "Bir bu ki qanda yörürse evlenür" didi. Qız daḫı anda ḫādırıdı
eyitdi "Nola anuñ[3] her 'uzvına bir 'avrat gerek" didi. Anası qaqıdı yumrığıla[4]
urdı qızınuñ ağzın burnın qana ğarq eyledi. Eyitdi: "Hiç degül
senüñ anuñla bir bāzāruñ vardur" didi. Emīr 'Ömer araladı eyitdi:
"İşde qızuñ da meyli[5] D[119a] var nice itmek gerek? Eger virmezsem benüm körligüme
birbiriyile buluşurlar." 'Avrat eyitdi "Bāri Baṭṭāldan çoqluq māl istegil.

A 246

Anuñ ḫōd nesnesi yoqdur ki vire biz daḫı qurtulavuz gendü daḫı qurtıla"
didi. Emīr 'Ömer eyitdi "Ne isteyeyim?" 'Avrat eyitdi "Ol aq fīl ki
Hindüstāndadur üstinde qızıl altun çetriyile ayağında altun ḫal
ḫāliyile getürsün. Yüz qızıl qıvırcuq deve yüz P[121a] aq deve ve yüz qara deve
yüz at 'arabī yüz at rūmī yüz bidev-i tātārī at bidev-i hindī
her birisiniñ müraṣa' eyerleriyile üstinde. Yarısı güzel oğlan olsun
ve yarısı bikri qız oğlan olsun" didi. "Uş bunları dile bu ḫōd bir
muḫāl nesnedür ele girmez ferāğat olavuz" didi. Andan Emīr 'Ömer

1 günde ... dur A: ol daḫı aşldur P
2 eger A: con P
3 anuñ A: anuñ gibi pehlevānuñ P
4 başına gözüne add P
5 meyli A: gönli P

Seyyide geldi bu mezkürleri Seyyidden taleb itdi. Yoq dimedi eyitdi:
"Ḫoş ola vireyin eved baña bir yıl va'de idüñ" didi. İşde va'de
itdiler evine geldi ḫatunına ḥāli bildürdi eyitdi "Ben saña dimedüñmidi
ki ol saña qızın virmez" diyü. Yāranlar işitmişler geldiler Emīr 'Ömere.
Melūl olmış Seyyidi öğütlediler eyitdiler: "Pehlevān ol didügi nesne
qanda ele girür gel ferāğat ol" didiler. Seyyid eyitdi "Er
oldur kim qavlından dönmeye. Ben qavl itdüm boynuma aldum elbette Hindüstān

A 247

oldur kim qavlından dönmeye. Ben qavl itdüm boynuma aldum elbette Hindüstān
seferin itsem gerek. Göreyin Ḫaqq Te'ālā başuma ne götürür" didi. Dün buçuğına
degin yāranlarıyıla oturdı işde oğlancuqların ve ḥelālin ve yāranların
vidā' itdi. Yāranlardan D[119b] bir qaç gişiler eyitdiler: "Bāri bizi bile yoldaş
idin yalunuz gitme" didiler çāre olmadı. İşde atına bindi revāne oldı
tağlar saḥralar[1] geçdi şikār iderdi yirdi. Bāri[2] otuz üç gün yordı
deñiz kenārına yüşdi bir buñar öñinde bir murğzār gördi
atından indi. Avı varıdı od yaqdı av etinden bişürdi yidi.
Abdest aldı[3] ikindi namāzın qıldı yüz göğe depe dutdı eyitdi:
"Iy Allāh baña 'ināyet id quvvet ve qudret vir şu bizden istediklerin
P[121b] baña müyesser qıl" didi. Elin yüzine sürdi uyḫusı geldi birez
uydı. Nagāh at kişnedi belīñleyü ṭun geldi. Gördi Ḫıżır nebī 'aleyh
irişdi Seyyide selām virdi. Seyyid Ḫıżırnuñ ayağına düşdi elin öpdi
Ḫıżır eyitdi "Tiz sūvār ol atuña" didi. Bindi ata qamçı vurdı eyitdi "Yum
gözüñ." Yumdı yine açdı gendüyi deñiz kenārında öte yaqasında gördi. Bir şaḥrā
otları za'ferān 'aqāqīr ve qaranfūl ve zencebīl ve dārçın. Aşağa

A 248

otları za'ferān 'aqāqīr ve qaranfūl ve zencebīl ve dārçın. Aşağa
yuqarı gözetdi Ḫıżrı görmedi. Bir[4] avāz geldi kim "Yā Battāl işde Hindüstāndur.
Allāha tevekkül it gerekdür ki bunda çoq işler idesin" didi. Seyyid
yüzin yire vurdı secde-i şükür qıldı. Atına bindi avlayu iki gün gitdi.
Bir şaḥrāya çıqa geldi gördi bir bāğ çār dīvār mu'azzam. Bāğuñ orta yirinde
bir köşk yapılmış. Seyyid anda geldi bāğuñ qapusın sürü götüyile açdı
içerü girdi. Bāğı dolandı hiç aferide bulmadı atından aşağa indi gördi
mīveler çoq. Birez yidi andan qaşra geldi yuqarı çıqdı hiç kimse yoq.
Seyyid ta'acübbe qaldı eydür "Uşbunuñ gibi yirde bir adam bulmadum kim bir ḫaber

1 saḥralar P: om A
2 iderdi yirdi bāri A: ide ide giderdi clüme diyāru seyr ideridi bu düzene P
3 namāz qıldı evvel add P
4 bir şaḥrā ... bir A: bir P

soram" didi. Aşağa indi atın bulmadı. Nice kim cehd itdi çāre olmadı.
Daşra çıqdı yolı dutdı revāne oldı. Aḫşam namāzın vaqtiyidi kim bir şehre[1]
çıqa geldi. Gördi kim[2] bir şehr-i mu'aẓẓam **D[120a]** ici ṭolu banī Adem ğalabası ferseng be-ferseng
gider. Aḫşam namāzı vaqtiyidi kim geldi bir köşede namāz qıldı. Seyyid
ṣubḥ vaqtı durı geldi dest namāz aldı irte namāzın qıldı gördi
bir gişi gelür. Aña şordı kim "Bu ne şehrdür" eyitdi "Buña Tanṭāniyye[3] dirler" didi.[4]
Qapuya geldi ṭurdı gördi kim bağlu. Bir dem durdı qapu açıldı ḫelāyıqlar
A 249
maṣlaḥatına[5] meşğūl oldılar. Bir demden Seyyid gördi şehrüñ pādişāhı
Mihrāsbdur dört yüz quluyla çıqa geldi anmā but perestidi. Çünkim
pādişāh çıqa geldi nażar itdi Seyyidi gördi yal u bāh ḫoş geldi. Bir qula
işāret itdi "Ol gişiyi al odaya ilet uş ben dahı geldüm" didi.
Ġulām Seyyid qatına geldi eydür "Tur yuqarı ki seni pādişāh **P[122a]** gendü maqāmına buyurdı"
didi. Seyyid eyitdi "Pādişāh qanqı meẕhebdendür?" Ġulām eyitdi "But perestdür.
Bir but vardur qızıl altından qırq batmān mücevvef ve murassa'. Hiç
pādişāhuñ bunuñ gibi teñrisi yoqdur" didi. Seyyid eyitdi "Hāy ne herze
söylersin, but ne itdür kim ḫüẓā ola. Anı baltayla paralamaq olur.
Ol nice ḫüẓālığa lāyıqdur? Allāh oldur kim naẓīri yoqdur ḫāliq-ı kāyināt
ve mebde'-i mevcūdātdur *zemīn ü āsumān ve māh ve eftāb ve sitāregān-rā*
aferīde est. Anuñ vaṣfı hiç fehme muṣavver olmaz. Senüñ pādişā-
huñ **D[120b]** ḫōd bir itmiş ben gāvur[6] qapusına varmazam" didi. Ġulām Seyyide
turraḥāta başladı. Seyyid ilerü vardı ġulāmuñ iki qulağın qopardı eline virdi[7] eyitdi "Ol but ki aña
ḫüẓā dirsin
var aña eyt qulağuñı derüst[8] itsün" didi. Ġulām çünkim bu ḥāli
A 250
gördi feryād eyledi. Ḫelāyıq uşdılar ġulūv qıldılar Seyyid bir demde on sekiz
gişi depeledi. Ġulām segirtdi pādişāha irişdi eḥvāli 'arż itdi
vāy ki qaqıldı. Sürdi anda geldi gördi kim her kime yumruq ururşa
ayruq ḳurmaz coqluq adam öldürmiş nicesi dahı mecrūḥ qılmış ḫaste
qılmış. Çağırdı "Bire oq sapuñ" diyü. Tīr ü barān eylediler Seyyide zaḫm irişdi

1 şehre A: şaḥrāya P
2 gördi kim P : om A
3 Tanṭāniyye A: Qanṭāniyye P
4 didi P: om. A
5 maşlaḥatına A maşlaḥat ki maslaḥātına P
6 gāvur A: kāfir P D
7 ġulāmuñ ... qopardı <eline verdi> (cut out in repair?), in margin A
8 derüst A: bütün P

qan çoq aqdı. Aḫşam dahı irişdi qarañulıq oldı düstdan
düşmandan belürmez oldı. Seyyid gendüyi cengden uğurladı çıqdı
yonyı virdi. Bir vīrāneye geldi bir dīvār dibinde düşdi yatdı. Bu yañadın
meş'aleler yaqdılar nice kim Seyyidi istediler bulmadılar. Pādişāh 'acebe qaldı
sürdi sarāyına geldi. **P[122b]** Bir veziri varıdı Behnām adlu eyitdi "Yā vezīr bu nedür,
dīv midür veyā perī[1] midür? Ben her giz buncalayın adamı görmedüm. 'Aceb
şimdi qanda vardı ki bir bilsem görsem ne gişidür. Bu gice sen bir reml ur-
ğıl bulayduñ ola mı" didi. Ol gice vezīr peyğāmberi düşinde gördi. İlerü
vardı öñinde īmān 'arża qıldı müslimān oldı. Resūl **D[121a]** ḥaḍreti
eyitdi "Yā Behnām şol dut ki gün gelüp ceng iden benüm ciger küşemdür
A 251
fulān virānda mecrūḥ ḫaste yatur. Tiz dur oğluñ birle varuñ anı içerü
şehre gettürüñ timār idüñ. Dilersiz kim benüm şefā'atumdan maḥrūm qalmayasız" didi.
Vezīr uyandı evinüñ içi müşk ü 'anber qoquşuyla ṭolmış[2] gendüsüñ dahı
içi pür nūr olmış. Ol demidi kim oğlı qapuya geldi içerü girdi. Adı Marāşıdı.
Eyitdi "İy baba bu gice resūl ḥadretin düşümde gördüm ol yigit kim dün ceng
eyledi benüm oğlumdur" didi. Nice kim atası gördi ḥemān bu dahı eyle ḫaber virdi
vezīr dahı oğlına gendü gördügin bildürdi. İkisi bile durdılar şehrüñ qapusına
geldiler ḥemān kim kilide el urdılar ki baltayla pāreleyciler kilid ellerine geldi.
Qapuyı açdılar taşra çıqdılar Seyyid yatduğı yire geldiler. Gördüler bir daşı
yastuq idinmiş yatur iñiler. İlerü geldiler selām virdiler eyitdiler: "Nicesin
iy Resūla' llāhuñ oğlı?" Seyyid ṭurı geldi eydür "Siz kimlersiz beni ne bildüñüz ki
ben Resūl Allāhuñ oğlıyam?" Peyğāmberi düşinde gördükleri ḥikāyeti Seyyide didiler.
Aldılar Seyyidi şehre gettürdiler zaḫmin ḫoş kemend idüp bağladılar
gül yağı dörtdiler. Seyyid yimek yidi birez yatdı uydı. Çünkim irte oldı
uyandı gördi vucūdi ṣağ esen hiç **D[121b]** ağrıq yiri yoqdur. Şükr itdi durı geldi
A 252
abdest aldı namāz qıldı. Vezīr geldi Seyyidi ṣağ **P[123a]** gördi i'tiqādı dahı
ziyāde oldı eyitdi "Ḫüẓāvend eger buyurursañ pādişāh qatına varayım
şāyed ki ol dahı delāletiyle qurtula Ḥaqq Te'ālā aña dahı toğrı yol göstere"
didi. Sürdi şāh qatına geldi. Mihrāsb eyitdi "Yā vezīr bu gece hiç reml
urduñ mı eḥvālin ol gişiniñ bildüñ mi?" Vezīr eyitdi "Şāhā reml urdum
ol gişiniñ ḥālı'ın ġāyet quvvetlü gördüm ulu zāde gördüm. 'Acebdür eger
peyğāmber oğlanlarından degülise." Mihrāsb eyitdi "Dīn-i Muḥammedi nicedür?" Vezīr eyitdi:

1 perī P D: perri A (unless otherwise indicated, A always spells perī);
2 qoquşıyla ṭolmışA : qoquşından dimāġları germ olur P

"Şāhā bunlar yiri gögi yaradan Allāha ṭaparlar." Şāh eyitdi "Yirleri gökleri benüm
butlarum yaratmadı mı?" didi. Vezīr eyitdi "Şāhā ol butı biregü düzer, Allāh oldur kim
dükeli nesneleri yaradur. Anuñ evveli ve āḫiri yoqdur. Bu butı bir gişi uṣatmaq
elind^en gelür, ḫüẓā oldur kim dükeline eli yitişdür ve kimsenüñ aña eli irmez.
Muḥammed anuñ qulıdur ve hem Resūlidür *qurān-ı 'aẓīm menşūr-i ust.*"[1] Şāh eyitdi:
"Yā vezīr ne 'aceb sözler söyledüñ? Nolaydı ol eri bulaydum anda şoraydum
göreydüm ol daḫı ne keleciler söyler" didi. Vezīr oğlun viribidi Seyyidi aldı
Mihrāsb qatına geldi. Vezīr yirind^en **D**[122a] turı geldi ikrām itdi Seyyid selām virdi yir düzdiler
A 253
oturdı Seyyid baş götürdi eydür "Şāhā gendü elüñile bir qulufı küçücükd^en bileseñ
anuñ ḫaqına çoq māl ḫarc itseñ 'āqibet ol qulufı send^en yüz çevürse
bir pādişāh qatına daḫı **P**[123b] varsa hiç seni añmasa anuñ ḫālı nice olur, elüñe
girse nice ideydüñ?" Eyitdi "Qanın dökerdüm" didi. Seyyid eyitdi "Bes Allāh Tebāreke
ve Te'ālā celle celālühü ki seni ṭopraqd^an yaratdı saña pādişāhlıq virdi şaḥṣ
virdi bunca envā'-ı ni'metler virdi daḫı nice eyül<ü>kler itdi sen anı qoduñ
yüz çevürdüñ hiç bir gün yād itmezsin. Bir nesne kim sen anı elüñile düzesin[2]
girü anı uṣadup şıyı bilürsin şöyle kim aña bir gişi daş atacaq olursa
def' idemez,[3] iletüp bir mezbeleyebuṛağacaq olurlarsa anda qalur çörür ḫarāb
olur, pes ol teñriliğa ne lāyiqdur kim sen aña daparsın?" didi. Mihrāsb
çünkim Seyyidd^en bu sözler işitdi ḫayrān qaldı eydür "İy yigit ne 'aceb sözler
söyledüñ? Gelüñ[4] bān ol butı getürelüm ol daḫı ne keleci söyler" didi. Ḫādimlere emr eyledi
vardılar ol[5]
butı getürdiler, nefis ṭonlar geyürmişler bir but. Qızıl altund^an[6]
üz[7] buğūrlar tutsu virdiler qızıl aṭlasd^an[8] yüzine burqa' dutmışlar. Çünkim
getürdiler qamu begler ve Mihrāsb qarşu yöridiler yüz yire vurdılar. Yüzind^en burqa'ın
getürdiler Seyyid **D**[122b] gördi gözleri gevherden dudaqları la'liden dişleri mürvārid^en
A 254
dizilmiş. Mücevvef itmişler icin müşk ve 'anber birile doldurmuşlar. Mihrāsb ağāz
itdi eyitdi "İy benüm ma'būdum bunca yıllardur kim saña daparın secde iderin
şimdiki ḫālde bir gişi geldi beni men' ider eydür ki 'Bu sizüñ işüñüz küfrdür' dir.

1 *qurān-i 'aẓīm menşūr-i ust* A: qur'ān-i 'aẓīm anuñ menşūridür P D
2 düzesin A: düzersin P
3 daş ... idemez A D: om. P
4 gelüñ P: om A
5 ol butı ... ol P D: om. A
6 altund^an A: om P
7 üz P: <aña> A:
8 aṭlasd^an P D: altund^an aṭlasd^an A

Ne dirsin aña cevāb virelüm?" Hemānkim Mihrāsb **P**[124a] bu ḫaberleri söyledi
but ḫareket itdi qıjıldadı avāz virdi ki "Bu Baṭṭāl-ı[1] qatāl nā-bekār-i
'ayyār Rūm vilāyetin ḫarāb qulduñ bunda geldüñ diler misinkim benidaḫı
ḫarāb idesin" didi. Çünkim Seyyid bunuñ gibi sözler işitdi[2]
ayetü'l-kürsi oqıdı urdı Allāhuñ qudretiyile[3] but söylemez oldı ditredi.
Nāgāh bir ṭarāqa qopdı yüzin düşdi pāre pāre oldı. Her paresinden avāz
geldi kim "*Lā ilaha illā 'llāh Muḥammedün resūlü'llāh*."[4] Mihrāsb çünkim bu ḫāli gördi
vezīre eyitdi "Bu gişi ne didi kim benüm butum şöyle oldı." Vezīr eyitdi:
"Allāhuñ adın oqıdı but bāṭıl oldı" didi. Mihrāsb eyitdi "Bes
ma'lūm oldı kim bu gişi dini ḫaqqdur" didi. Ġulām andayıdı Seyyidüñ
ayağına düşdi eyitdi "Şol buta oqıdığun nesneyi benüm daḫı qulağuma oqıyıvir"
didi. Seyyid ağzın qulağına urdı fātiḥa sūresin oqıdı. Ḫaqquñ qudretiyile
A 255
qulağı ḫoş oldı. Mihrāsbuñ i'tiqādı ziyāde oldı. Ḫelāyıq ve begler ḫayrān
qaldılar. **D**[123a] Seyyid eyitdi "Daḫı ne istersin? İmān 'ardā qılıñ müslimān olıñ"
didi. Mihrāsb eyitdi "Bir müşkilüm daḫı var" Seyyid eyitdi "Müşkil ne?" eyitdi:
"Bir qızum varıdı dīv qapdı esīr qıldı. Eger ol qızumı baña ḫalāṣ idüp
getürürseñ ilüm vilāyetümile müslimān olam, ölince saña qul **P**[124b] olam" didi. Seyyid
eyitdi "Ol dīv qandadur? Baña qulavuz qoşuñ göstersün" didi. Behnām vezīr
eyitdi "Ben seni anda ilteyim ammā yolda iki zengiler vardur birine 'Ancāf
ve birine 'Azrāf[5] eydürler. Ammā ol dīv qatı heybetlüdür" didi. Seyyid eyitdi:
"Benümile bile gel hiç ġam yime" didi.

Meclis-i nühdehüm[6] Vezīr ve Seyyid
ikisi bile yola girdiler dördünci gün bir yire yitişdiler Behnām eyitdi "Ḫüdāvend
uşbu yirdedür ol zengi" didi. Eyitdi "Allāh rāst getüre.?"[7] Ol idi kim bir avāz geldi
"Hāy ne qanın şuṣamış gişilersiz? Bundan quş geçmez benüm qorqumd^an" didi.
Seyyid gördi ki bir qara ḫerīf qıraq arşın qadd ü qāmeti var. Bir ṭağ gibi ṭaş[8] delmiş
bir ağaca gecürmiş 'amūd idinmiş. Seyyid atın vezīre virdi gendü 'Ancāfa
qarşu yöridi. Anda ki dururdı 'amūdın eline aldı Seyyide ḫavāle qıldı. Seyyid

1 Baṭṭāl-i P: Baṭṭāl A
2 Seyyid add A
3 qudretiyile: qudreteyile A: qudretinden P
4 lā ... resūl^ullāh A: eşhedü en lā ilaha illā 'llāh ve eshedü en Muḥammeden 'abdühü ve Resūlühü P
5 'Azrāf P D: Ġazrāf A
6 meclis-i nühdehüm A: rāviler eyle rivāyet ideler kim P: < ez in cānib> D
7 getüre A: getürtürse qorquma P
8 gibi taş P: om. A D

A 256

sıçradı 'aqabına geçdi 'amūd indi yire doqındı yiri ṭulāb çuqurı gibi idi. Vezīr
āh itdi "Nā-zenīn gişi ol 'amūduñ altında qaldı" didi ümid gendū cānındaⁿ
dahı ilzdi. Seyyid ardındaⁿ bir na'ra D[123b] vurdı bu dönüp baqınca bināgūşında bir
yumruq vurdı yidi adım yirde başı üstine mu'allaq yıqıldı. Durınca sıçradı
gögsine çıqdı saqālın eline ṭoladı ḫancer boğazında qodı. 'Ancāf gözin açdı
eydür "Kimsin aduñ nedür kim P[125a] benüm gibi ejderhāyi bir yumruq birile yiqduñ?"
didi. Seyyid gendüyi 'ard eyledi "Müslimān ol" didi. 'Ancāf emān
diledi Seyyid öñünde müslimān oldı. Seyyide qul oldı eyitdi "İi pehlevān
bunda neylersin?" Seyyid Mihrāsbuñ ḥikāyetin söyledi 'Ancāf eyitdi:
"Ḫüdāvend qarı dīv yavuzdur meger kim Ḥaqq 'ināyet ide" didi. Ol gice
anda qaldılar irtesi 'Ancāf eyitdi "Benüm bir qardaşum vardur ilerüde ümid
dür kim ol dahı yola gele" didi. Seyyide yol gösterdi revāne oldılar.
Üç gün yine gitdiler dördünci gün 'Aḍrā'a yitişdiler. Bunuñ ḥikāyeti dahı
hemān 'Ancāf gibi oldı.[1] Bunuñ dahı qulağın[2] deldi ḫalqa geçürdi Seyyide
qul oldı[3] müslimān oldı. Av etlerin getürdi[4] Seyyidi qonuqladı. Seyyid de
A 257
gendü aḥvālin bildürdi. 'Aḍrā' eyitdi "Ḫüzāvend qarı dīv yavuz mel'ūndur" didi
Seyyide yol gösterdi revāne oldılar. Her dem vezīr Seyyide du'ālar oqıdı
āferīn getürdi. Yidi gün gitdiler sekizinci gün bir qal'aya irişdiler. Seyyid
gördi şol aq yumurdaya beñzer. Giceye degin qal'aya geldiler gördiler aq mermerdeⁿ
yapılmış D[124a]qullesi havā yüzinde. Yaqın ki geldi gördi bir qız. Māh-ı tābānaya beñzer bure
başında
oturur. Çünkim Seyyidi gördi eyitdi "Ṣaddaq ya Resūle'llāh ḫoş geldüñ iy
Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāzī" didi "ve iy Behnām" diyüp aşağa indi qapu açdı.
Seyyidüñ ayağına düşdi eyitdi "Pehlevān gerek bu mel'ūnuñ başın kesesin
bunca esīr miskinler vardur ḫalāṣ idesin" didi. Seyyid eyitdi:
"Ne bildüñ sen beni?" P[125b] Qız eyitdi "Ben Qurvān Pādişāhuñ qızıyam. Yidi
yıldur kim bunda esīr oldum iken cānuma geçdi çoq ağladum düşümde Seyyidi
sādāt-i resūli llāhi gördüm baña eyitdi 'Ağlamağıl kim irte benüm oğlum Seyyid-i
Ġāzī bunda gelür aña qarıdivuñ maqāmın göster ki qarıdivi öldürse gerek'"
didi. Seyyid bu ḫaberleri işitdi ḫaytān qaldı. Qız öñine düşdi şehre girdiler

[1] benān ... oldı A: buncılayın P
[2] qulağın A: qulaqların P
[3] oldı A: oldılar P
[4] av etlerin getürdi A: om P

sarāya geldiler. Qırq ayaq nerdübān çaqup yidi perde geçdiler çıqa geldiler.
A 258
Seyyid gördi ki birbirine qarşu dört ṣuffa seddādi taḫt qırılmış Süleymāni.
Şağında ve şolında ḥücreler içi ṭolu altun gümüş. Seyyid eyitdi "Şimdi
qanda dur" qız eyitdi "Uşbu taḫt altında bir quyu vardur. Her dem ol it
gelür bu quyıya iner bilmezem kim anda neyler." Seyyid taḫt altına[1] girdi bir çāh ner-
dübān asılmış qırq ayaq. Seyyid nerdübānı dutdı aşağa indi bir dem oturdı
gördi qarañulıq. Gözin ögertdi naẓar qıldı gördi bir dehliz. Añа yöriyi virdi D[124b]
bir qapuya yitişdi qapuyı açdı naẓar qıldı bir deryā gördi, hiç kenāri ve ucı
kim yoq. Seyyid melūl oldı 'āciz qaldı eydür "Eger yine dönersem eydeler kim qorqdı
dīvden varmadı diyeler" didi. Bir zamān münācāt eyledi. Nāgāh bu deryā
cūşa geldi. Seyyid gördi bir balıq çıqa geldi bir taġa beñzer. Kenāra geldi faṣīḥ
dilile Seyyide selām virdi eyitdi "Yā Seyyid ben ol balığam ki Yūnūs peyġamberi
'aleyhi 's-selām benüm qarnumda qırq gün yatdı. İçüm dobdolu delīl tesbīḥ
oldı. Anuñ berekātında P[126a] cümle balıqlaruñ şeyḫi oldum. Bir gün bir avāz geldi kim
"Seyyid Baṭṭāl Ġāzi sudan geçürgil" didi "qarıdivi ol öldürse
gerek" didi. İmdi gel benüm arqama bingil seni öte yaqaya geçüreyin" didi.
A 259
Seyyid sevindi balığuñ arqasına sıvār oldı revāne oldı gitdi. Seyyid bir
cezīreye irdi yine balıq defüze geldi. Seyyid ol cezīreye revāne oldı
qarşudan bir köşk görindi. Seyyid köşke geldi gördi bir qapu. Ol qapuyı acdı
nerdübānı dutdı yuqarı çıqdı. Gördi bir sarāy on sekiz qız otururlar her biri
dīv qorqusındaⁿ yüzleri şararmış. Çünki qızlar Seyyidi gördiler qarşu geldiler
eyitdiler: "Kimsin bunda neylersin?" Seyyid eyitdi "Geldüm ki qarıdivi öldürem
sizi anuñ zaḫmındaⁿ qurtaram" didi. Bunlar eyitdiler: "Qarıdiv sen taşavvur itdi-
güñleyin degüldür" didiler "hemān kim yüzin görseñ ödüñ şıdar[2]" didiler. Bunlar
bu sözD[125a]deyiken nāgāh ġulġula peydā oldı dīvüñ ayağı avāzı geldi
Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim[3] qacan kim bu qızlar dīv ayağı avāzın
işitdiler yüzleri üzre yıqıldılar. Seyyid gördi kim qarıdiv çaqa geldi başı doñuz
başına beñzer qulaqları fil qulağına beñzer penceleri arslan pencesine
ve ayaqları öküz ayağına beñzer quyruğı ezderhā quyruğına beñzer. İki arslanı

[1] naẓar qıldı add P
[2] ṣıdar A P: ṣınur D
[3] rāvīler ... kim A: om. P D

iki eline almış yitişdi. Qaçan kim nazar qılup Seyyidi gördi[1] bu iki arşlanı birbirine vurdı pāre
pāre
eyledi. Bir gez heybetile çağırdı kim P[126b] " İy Baṭṭāl ya'ni benüm qasdumıma geldüñ
A 260
gör imdi ben dahı saña neler iderem " didi. Bir şanavbar ağacına bir ṭağı delmiş
geçirmiş sındı eline aldı Seyyide ḥavāle qıldı. Seyyid sıcradı bir yaña dahı
indi ol 'aẓamet gürz yire doğındı yire ğarq oldı batdı. "İy Baṭṭāl
imdi hā saña şunu gerek" didi. Seyyid 'aqabında[n] bir na'ra urdı ra'dıvār ḥayqırdı.
"Hāy dahı ölmediñ mi" diyüp dönince Seyyid ṭūğ-ı Ḍaḥḥākile qoltuğı altında şöyle
çaldı kim tāze ḥiyār gibi iki pāre eyledi. Bir avāz geldi kim "Eger erisen
bir dahı çalğıl" didi. Seyyid eyitdi "Yā la'in senüñ[2] ancaqdur" didi. Bir demden
şoñra qızlarıñ 'aqlı geldi gördiler kim qarındıv iki pāre olmış yatur
Seyyidüñ ayağına düşdi. İşde Seyyid divüñ başın derisin yüzdi qızları
müslimān eyledi. Aldı deñiz kenārına geldi qudretile yine ol balıq cıqa geldi
D[125b] Seyyidi ve qızları aldı bayağı yire getürdi. Balıq eyitdi "Yā Seyyid benüm emānetüm
vardur
senüñ qatuñda vaqṭ kim[3] resūl ḥaḍretinüñ türbesine varasın benüm selāmumı
aña degüresenkim beni qiyāmet güninde şefā'atdan unıtmaya" didi. Seyyid
qabūl eyledi māhi revāne oldı. Seyyid ol qara gice yolı dutdı geldi nerdübāndan[4]
daşra[5] cıqdı. Behnām melūl onurmışdı ki 'aceb Seyyidüñ ḥāli noldı diyü. Seyyid
A 261
çıqa geldi on sekiz qızıla divüñ başın derisin bile. Vezīr sevindi, Seyyidüñ
ayağına düşdi görişdiler, eyitdi "Yā pehlevān bu işi kim sen itdüñ dunyada hiç
kimse bunuñ gibi iş itmemişdür. Bu vilāyete sen raḥmet olduñ ol
mel'ūnuñ şūmlığında[n] bu iqlim ḫalās P[127a] oldı senüñ aduñ tā devr-i qiyāmete
degin söyleniserdür" didi "cemī' iqlimlerde işidüp şā'irlar idiserler-
dür" didi. Seyyid eyitdi "Nicc idelüm, bize at gerekidi" didi. Seyyid aşaqa yuqarı
yörürken bir qapu gördi. Açdı içerü girdi bir şaḥra çāyır çaman dört yüz at
yörür ortalarında Aşqar dahı bile, Seyyid sevindi. Aşqar Seyyide qarşu geldi
oqır oqır oqradı Seyyid Aşqarı iki gözinde öpdi vezīr ḥayrān qaldı.
Geldiler ol māldan götürübildükce aldılar on ṭoquz qızları ata bindürüp

1 qaçan ...gördi P: om. A D
2 senüñ A: senüñ ḥaqquñ P: ḥaqquñ D
3 vaqṭü kim: vaqṭi kim A: ol vaqt kim P: ne vaqtikim D
4 nerdübāndan A: bir n. D
5 daşra A: yuqarı P

aldılar 'Aḍrāfa[1] geldiler. 'Aḍrāf[2] dahı Seyyidüñ ayağına düşdi sevindi ol
divüñ başın sünüde gördi ḥayrān qaldı. 'Aẓrāfuñ gözi Şāh-ı Kişmīr qızına ṭoqundı Seyyidden
diledi aldı.[3] Qız dahı meyl[4] itdi. Andan D[126a]
'Ancāfa geldiler ol dahı Qırvān Şāhuñ qızına 'āşq oldı Seyyid
anı dahı aña nāmzād qıldı. Andan veziri ileri viribidi eyitdi "Var sen
bizüm ḫaberümüz Mihrāsba degürgil" didi. Vezīr Tanṭāniyyeye[5] geldi Mihrāsba
A 262
ḫaber virdi şazılıqlar itdiler. Ol gice bay ve yoqsul Seyyide qarşu geldiler Mihrāsb
geldi Seyyidüñ ayağına düşdi eyitdi "Sen idlügüñ eylüklerin 'ıvaḍın Allāh
vire" didi. Aldılar şehre getürdiler divüñ başın burca aşa qodılar. Ol
pādişāhlar ki qızları esir olmışdı ḫaber viribidiler geldiler qızların almağa
ve hem qarındıvüñ başın keferrüc itmege. On sekiz pāre şehriñ begleri geldiler
Seyyid öñünde müslimān oldılar illerile vilāyetlerile. Ol[6] iki qızı
iki[7] pehlevāna virdiler şāzılıqlar itdiler. Vezīr Seyyidüñ qatına geldi eydür:
"İy şir-i[8] Ḥaqq her birinüñ murādı qatuñda ḥāṣıl oldı benüm dahı ḥācetümi
revā eylegil" didi. Seyyid eydür P[127b] "Ḥācetüñ nedür?" Eydür "Oğlum Ma'āş[9]
Mihrāsbuñ qızıyla seviştirler. Nola eger dilek idesin ḥaqq müsteḥaqqına dege"
didi. Seyyid bu ḫaberi Mihrāsba bildürdi oloq sā'at buyurdı Ma'āşa qızın[10] kābin qıydılar.
Yidi gün ṭoy qılup qızı Ma'āşa virdiler. Andan Seyyid eyitdi "Bu iqlima
ol aq fülden ötürü geldüm. İmdi qandadur baña qılavuzuñı virgil" D[126b] didi.
Mihrāsb eyitdi "Ol Haylān sulṭānı qatındadur. Bundan anda yidi günde
varur ve hem but perestdür benüm qatı düşmanumdur" Seyyid eydür "İmdi ben aña
A 263
giderem" didi. Mihrāsb eyitdi "Ben dahı bile varayın leşker cem' ideyim" didi.
Seyyid eyitdi "Yoq ben tenhā yörimegi severem sen baña himmet yoldaş qılğıl" didi.
Bendin yaña göz qılaq duta dur" didi, anı eyerledi bunları vidā' qıldı revāne
oldı. Yidi gün gitdi sekizinci gün bir depeye cıqdı aşağa nazar qıldı. Gördi
iki leşker muqābil olmış birinüñ iki yüz biñ ve birinüñ seksen biñ çerisi vardur.[11]

1 'Aẓrāfa P: Qaḍrāfa A
2 'Aẓrāf P: Qaḍrāf A
3 'Aẓrāfuñ ... aldı P D: om. A
4 qız ... itdi A: qız dahı rāḍı oldı P: qızuñ dahı meyli oldı D
5 Tanṭāniyyeye A: şehre P D
6 ol A: on D
7 iki A: ol iki P: on iki D
8 şir-i: şir A
9 Ma'aṣ D; Ma'āşı A
10 qızın P: om. A
11 çerisi vardur P: gişi A

Bu az leşker cümle müslimānlardur tekbīr avāzı fersaḫ fersaḫ giderdi.
Seyyid gördi bir gişi durur. İlerü vardı selām virdi eyitdi "Bu ne leşkerdür?" Eyitdi:
"Birisi sulṭān-ı Mışrdur, bunda da bir Mışır vardur pādişāhına Qaysar dirler.
Haylān[1] but perestdür qaṣd eyledi kim qaysarı ilden çıqara ol daḫı
leşkerin cem' eyledi işde ceng ide dururlar" didi. Haylāndan bir gebr
girdi on yidi müslimān şehīd P128a qıldı. Bir yigid Ḫālid adlu meydāna
girdi ol la'ini depeledi. Qālūn-ı Hindī meydāna girdi Ḫālidi öldürdi qarnın
yardı cigerin mu'minlere qarşu çıqardı yidi. Seyyidüñ ici yandı meydāna
girdi bir na'ra urdı ḫayqırdı şankim seb'-i semavāt birbirine D127a doqındı. Bu iki
leşker üstüne heybet oturdı "'Aceb bu ne ṣa'ıqadur?" didiler. Qālüna
A 264
beraber geldi eydür "Yā la'in adamuñ yüregünimi yirler?" didi. La'in ilerü geldi kim
ḫamle qıla Seyyid Cendevāluñ süñüsin qarşu dutdı un virdi. İcinden
bir od çıqdı Qālünı bindügi fīlile oda yaqdı. Bir daḫı bir daḫı altmış
gişi oda yaqdı. Meydāna ayruq kimse gelmedi Seyyid gördi kim ayruq adam gelmez
gendüyi ol leşkere vurdı. Ol leşker birbirine vurdı qan seylāb gibi
aqdı. Aḫşam irişdi leşker çıqdı ṭağ yolın dutdı revāne oldı. Ol
iki leşker 'acabe qaldılar "'Acaba bu ne gişi kim bunuñ gibi işler işledi"
didiler. Seyyid ṭağa geldi bir yirde Aşqarı qodı gendü sürdi qaysara geldi.
Gördi begler çevre çevre oturmışlar Seyyidi söylerler "'Aceb şol gişi dīv midür
yā peri midür? Bugün geldi müslimānlara bunuñ gibi yardımlar itdi" dirler. Qaysar
eyitdi "Ol bizüm elümize girse aña qamu taḫtı tācı ışmarladım. Eved ol
adam degüldür yā firişteder veyāḫūd peridür. Haqqdan bize bir meded irişdi."
Andan Haylān çadırına geldi gördi bir 'acāyıp qara uzun[2] başı cādır saqfıyıla
beräber. Haylān oturur qarşusına bir but qomış aña qarşu secde ider. Ağlar
eydür "İy benüm ma'būdum bunca zamāndur ki saña ṭā'at iderem[3] P128b bugün bir gişi
A 265
geldi bunca beglerüm oda yaqdı. Bilmezem dīv midür veyā peri midür? Eger irte yine meydāna
girürse ben aña nice cevāb virem?" dir. Seyyid eydür "İmdi hüner göstermek gerek"
didi. Cendeväl süñüsin eline aldı ici mücevvefidi bir gez ki urdı D127b Haylāna
doqındı tutuşdı. Feryād eyledi tüz geyceklerin çıqardı butuñ üstüne buraqdı.
But tutışdı Seyyid daşra geldi her qanqı çādıra ki geldi od urdı. Üçgez
pāye pāy na'ara vurdı leşker birbirine doqındı irteye degin qılıç yörildi birin

[1] Heylān A: Qālūt D
[2] qara uzun A: Hindū qara berif P
[3] tā'at iderem A: japaram P

birin qırdılar. Çünkim irte oldı gördiler yād kimse yoqdur ata oğlın qardaş
qardaşın öldürmiş. Haylān melūl oldı qaqıdı. Ol 'azamet aq fīli
eyerlediler ceng aletin üzerinde arāste qılup yöridi qaysarıñ üstüne. Qaysar
daḫı şāz u ḫurrem. Bunlarıñ şebḫūnından[en] ḫaberdārıdı illā bilmezlerdi kim ne ġalabadur
ve ne ġavġadur. Haylān 'azm-ı meydān girdi Seyyid *zūd ez kūh zīr āmeẕ*
beraber-i Haylān girdi[1] Qaysar leşkerinden bir gişi Seyyide geldi selām virdi
eyitdi "İy pehlevān dört yüz yıldur kim sunnī müslimānam ol vaqtı kim[2] emire' -
l-mu'minin 'Ali *kerreme 'llāhu vechehū* bu vilāyete geldi qırq toquz gün uşbu
fīlüñ üstinde ceng itdi Qaysaruñ atası 'Anqā-yi Hindiyile. 'Anqā ol
A 266
şīr ḫūzā elinde müslimān oldı bu fīli 'Ali 'Anqā-yi Hindiye bağışladı.[3]
Haylānuñ bir atası varıdı adı Mengüş-i Hindiyidi. Ol but berestidi 'Anqāyı
öldürdi fīli aldı. Ol vaqtid[en] berü Haylāna dedesind[en] mīrās qalupdurur[a] didi.
Seyyid çünkim ol pīr-i Hindiden bu sözleri işitdi yüzin file dutdı P129a eyitdi:[4]
"İy fīl-i D128a cihān-dide ben ol gişiniñ oğlıyam ki qırq toquz gün senüñ arqañda
ġazālar itdi. Eger gircek 'āşıq ve müḫibbiseñ[5] baña yār ol muṭī' ol" didi.
Ol dem icinde Allāhuñ qudretind[en] fīl bir gez ġızğurdı şöyle silkindi ki
götürdi Haylānı yire vurdı. Şundı ḫortumıyıla götürdi yuqarı havāya atdı

Empty space for miniature (seven lines)

A 267
indi yire doqındı pāre pāre oldı. Segirdi vardı üstine çıqdı ayağı altında belürsüz
oldı. Geldi Seyyid öñünde yüz yire vurdı. Seyyid andan indi sıçradı
fīlüñ arqasına bindi. Bir gez na'ra vurdı ra'dıvār çıqardı ḫamle qıldı. Çünkim
Haylānuñ oğlı atasın ḫālin şöyle gördi ayruq leşker ṭurmadı yüz qaçmağa
dutdı. Bir yañadım qaysar daḫı ḫamle qıldı alınuş biñ kāfir qırdılar. Seyyid ceng
içinde Haylānuñ oğlın dutdı bağladı aldı döndi. Qaysar begleriyile Seyyide qarşu
geldi elin ayağın öpdi. Haylān oğlı Hindī gördiler şād oldılar eyitdiler:
"Ḫüẕāvend ne gişi <siz> size kimderler?" Seyyid gendü ḫālin Qaysara ḫaber virdi. Haylān
oğlın müslimān itdiler Qaysar qızın aña virdi. Hindi[6] ol aq fili Seyyide virdi.

[1] zūd ... āmeẕ A: ṭağdan aşağa indi Haylāna berāber geldi P
[2] vaqtii kim: vaqti kim A: vaqt kim P D
[3] ceng ... bağışladı A: ġazā qıldı. Qaysarıñ atası 'Anqā-yi Hindüyi depeledi- bağışladı P
[4] eyitdi A: Hindū dilince söyledi file l eyitdi P
[5] ve müḫibbiseñ A: muḫibbi iseñ P
[6] Hindi; Hind A: Hindū P

Bin yük altun gümiş yüz qul yüz qaravaş ve dahı altında[en] gümişden
atdan qılıcdan mubālağa nesne Qayşar dahı virdi. Seyyid Mihrāsb[1] qatına degin
bile getürdi. Mihrāsb[2] qarşu geldi Seyyide taḥsinler qıldı. Yidi gün[3] toyladı
ol dahı coq māl virdi gemiler ḥāḍır qılup[4] Seyyidi gönderdi. Yidi gün deñiz
içinde gitdiler sekizinci gün qurıya çıqdılar. Seyyid eyitdi "'Aceb bu ne maqāmī ki?"[5]
didi. Gemiden çıqdı bir D[128b] şu kenārında qondılar. Bir gişiyi buldılar P[129b] cift sürerdi
A 268
aña şordılar eyitdi "Anṭāqıyyadur, şol Malāṭiyye yoludur" didi. İşde and[en]
geçürdiler Malāṭiyyeye geldiler. Seyyid ilerü gelmişdi geldi gördi ki şehr[6] yıqılmış
ḫarāb olmış bir taş taş üstinde qalmamış bir adam yoq. Seyyid ḫayrān
qaldı. Bağlar arasında yörürken bir gişi buldı Ebū'l-Fatiḥ Ehenger dirleridi.
Andan ḫaber şordı eyitdi "Siz Hindüstāna gidicek qayşara ḫaber olmış iki yüz
biñ kāfir birle geldi. Yāranlar Emir 'Ömerden yüz dönderdiler eyitdiler: "Sen şunuñ
gibi serverümüzi dünyelikden ötürü avāre qılduñ" diyüp ṭaġıdılar gitdiler
Emīr 'Ömer dahı qarşu turmadı qaşdı qal'a-ı Turmāna girdi. Qayşar şehri söyle
qaldı bulduğun qurdı yaqdı qodı gitdi" didi. Seytyid buyurdı şehr öñinde çādırlar
qurdılar qondılar. Emīr 'Ömere ḫaber gönderdi, geldi, Seyyidüñ ayağına düşdi. İşd[en]
yüranlar geldiler Seyyid birile görişdiler. Ol füli ve ol mubālağa[7] mālı görüp
dükelisi ḫayrān qaldılar. Seyyid gendü sergüdeştin bunlara i'lām qıldı.
Dükelisi yüz yire urdılar Seyyide du'ālar itdiler. Emīr 'Ömer ağladı eyitdi "Yā Seyyid
ol qız[8] kim size nām-zād itdük idi esīr itdiler" didi. Seyyid melūl
oldı eyitdi "Ben Rūma giderem siz işde şol māl kim getürdüm?[9] D[129a] şehri 'imāret
A 269
idüñ. Evvelden dahı gökcek olsun" didi. Cāme mübeddel qıldı atına süvār
olup 'azm-ı Rūm qıldı. Yitmiş iki pāre qal'a ve on altı pāre şehir istedi qızd[an]
hiç bir ḫaber bulınmadı. Şehr-i Lādıqıyyeye geldi gördi ki ġalabalıq. Atın bir yirde qodı gendü
sürdi şehre geldi. Bir gişiye şordı ki "Bu güğā ġalabe nedür?" Eydür "Qayşar varup
P[130a] Malāṭiyyeyi yıqacaq anda Baṭṭāluñ bir 'avretin esīr itmişler, anı gendü veziri
oğlı Behnāma virdi. İşde dügün idüp bu gice gerek ol qızı ala" didi. Seyyid

1 Mihrāsb A: Mihrāsıb P
2 Mihrāsb A: Şehre ḫaber oldı Mihrāsıb P
3 yidi gün: yidi gün Qayşar A: Seyyidi P
4 qılup (in margin) P
5 ne maqāmī ki: ne maqāmı ki A: ne maqāmdur P: ne maqām ve ne yirdür D
6 şehr: şeher A: şehr-i Malāṭiyye P
7 mubālağa A: mebālağı P
8 qız A: qızı P
9 şol māl kim getürdüm A: scol mālıdan P: mālı kime getürdüm D

gördi ki güyegü gelin çala çala aldılar gelürler ya'nī qal'ayı ṭolaşdururlar ki
ilteler girdege qoyalar. Geldiler Seyyidüñ öñinden geçdiler. Quzuñ gözi Seyyide tüş
oldı. Seyyid dişin qışdı eyitdi "Ṣabr it irme" didi. Qız geçdi gitdi
ardınca güyegü. Seyyid ilerü geldi rūmiyāne bir medḥ[1] oqıdı. Behnāma ḫoş geldi
eyitdi "Aluñ şol yigidi qal'aya getürüñ" didi. Seyyide şordı ki "Aduñ nedür?" Seyyid eyitdi
„Adum 'Abdü'l-Mesīḥdür" didi. Gelini aldılar girdege getürdiler ḫāṣ̌kiler
'işe meşġūl oldılar. Birisi eydür "Baṭṭāluñ körliginedür" birisi
eydür "Herze söyleme. Olmaz keleci nedersin söyleyüp" didi.[2] Ve birisi dahı
eydür "Meger sen Baṭṭālsın veyāḫūd anuñ ḫevādārlarındansın ola" didi.
A 270
Ol şaḫṣ eydür "Ben ne Baṭṭāl olayın? Ben D[129b] 'Uqba qādī oğlı Velīdem
ammā kitābda oqıyup dururam qanda kim Baṭṭāl añılsa gerek anda ḥāḍır
ola[3]" didi. Seyyid bu sözleri işitdi. [4] Velīd bunı didi turdı gitdi. Seyyid ardınca
çıqdı. Velīd döndi ardına baqdı Seyyidi gördi bildi. Ayağına düşdi eyitdi:
"İy pehlevān ben müslimānam senuñ quluñam beni al müslimānlığa cıqar" didi.
Seyyid eyitdi "Baña ṭoğrılıq göster send[en] vefā göreyin inanayım" didi.
Velīd eyitdi "Nice?" Eyitdi "Dilerem ki qızı ele getürem ve hem vezīr oğlın
tamām idem" didi. Velīd eyitdi "Ol iş[5] benüm boynuma. Gel berü" didi. Aldı Seyyidi
sarāya iletdi. Seyyidi yolda qodı gendüsi içerü girdi. Gördi vezīr
oğlı yatur. P[130b] Başın kesdi Seyyid qatına getürdi. Seyyid eyitdi "Qız qanı?" Velīd
eyitdi "Anda degül meger baḫçeye çıqdı ola" didi. Bunlar söyleşürken
qız Seyyidi üninden bildi geldi Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid birle görişdi
her ne kim buldılar yararca altundan gümiş[en] dişürdiler. Üç at buldılar
birine qız bindi birine Velīd bindi birine māl yüklediler Malāṭiyyeye
gönildiler. On birinci günde şehre geldiler. Yāranlar qarşu geldiler Seyyid
A 271
birle görişdiler Velīd birle görişdiler. Yidi gün ṭoy itdiler 'aqd idüp Emīr
'Ömer qızın Seyyide virdiler murād ḥāṣ̌ıl itdi. Bir qaç günden soñra
ol aq füli coqlıq D[130a] māl dahı ḫalīfeye armağān viribidi. Ḫalife şāz
oldı yine Seyyide ḫil'atlar ve taḥsīn nāmeler gönderdi. İşde
Malāṭiyye dahı gökcek yapıldı Seyyid qademinde. Ne qadar müslimānlar varsa
Seyyide du'ālar qılurlardı. Bir zamān böyle qaldı.

1 rūmiyāne bir medḥ A: rūmiyāne ṭonlar geyürdi bir medḥ P
2 olmaz keleci nedersin söyleyüp didi A: om P
3 añılsa ... ola A: añılsalar ol anda ḥāḍır olısırdur P
4 çün addP
5 iş P: om. A

Meclis-i bistüm.[1] Râviler

şöyle rivâyet iderler kim bir gün Velîd Seyyidüñ evine girdi gördi
Seyyidüñ ḫatunı Fâṭıme başın ṭarardı bir nazarda 'âşıq oldı ol
seg nijâd mel'ûn. Bunuñ üzerine bir qaç gün geçdi bir gün Seyyid birle bâğa
derlerdi Velîd ṭurı vardı. Seyyid eyitdi "Neye ṭurursın?" Velîd eyitdi:
"Senüñ mihmânıñ evde unıtdum" didi. Seyyid eyitdi "Tiz iriş imdi
getür" didi. Sürdi andan P[131a] eve geldi Fâṭimeye eydür "Seyyid seni ister 'tiz atlansun
bâğa gelsün'" didi. Qızı inandı atlandılar. Aldı şehirden[en] daşra cıqdı bir ḫalvet
yirde atınuñ çilbirin berk dutdı eydür "Hiç bilür misin ki seni bunda niçün
getürdüm?" Qız eydür "Yoq" Velîd eydür "Seni sevdüm 'âşıquñam. Şimdi gerek murâdum
A 272
ḥâṣıl idesin" didi. Qız eydür "Hây it oğlı ḥaramzâde delü misin? Ne herze
söylersin?" didi. Ol mel'ûn "Yoq elbette çâre yoqdur ya benümle bir ol
yaḫûd seni öldürürem" didi becid oldı. Qız atına mehmûz urdı Velîdüñ elinden
çekindi at D[130b] başın çevirdi yöri virdi. Velîd ardına düşdi. Qız qaça geldi
atıla bir dereye ucdı indi doqındı pâre pâre oldı. La'în anı gördi
âh itdi eydür "Eger quş olursam Baṭṭâluñ elinden qurtulamazam" didi.
'Azm-ı Rûm qıldı. Ez în cânib Seyyid ikindi nâmâzına degin muqayyed oldı
gördi kimse gelmez. İçine qorqu düşdi sürdi evine geldi 'avretün bulmadı.
Eyitdi "Qanı?" eyitdiler: "Siz bâğa qığırmışsız Velîd geldi aldı gitdi" didiler.
Seyyid âh itdi "Ol mel'ûn yine aşlına döndi" didi. Anuñ izin
izleyü añа geldi kim atıla qız pâre pâre yatırlar. Şehre ḫaber oldı
Emîr 'Ömer ve ḫatunlar geldiler tâbûta qoyup şehre getürdiler defn itdiler.
Seyyid ol dem câme mübeddel qıldı 'azm-ı Rûm qıldı. Gâyet qışıdı qar yağardı.
Bir köye geldi bir yigid qarşu geldi Seyyidüñ ayağına düşdi eydür "İy şâh sen
P[131b] Baṭṭâl Gâzî degil misin?" didi. Seyyid eydür "Ne bildüñ?" Eydür " Düşümde
A 273
Muḥammed-i Muṣṭafâyı gördüm ol baña didi. Benüm adum Qaysdur Bağdâddan[an] ticârete
geldüm. Bir keşiş vardur anuñ qızın sevdüm altı aydur anuñ qatında
ḳarardım. Bir gün Tânôş-ı keşiş[2] baña eydür 'Altı aydur bunda neylersin
ve ne işüñ vardur? Var git' didi. Ben dahı ḥâlümi añа 'ard itdüm baña eyitdi
'Gel benüm dînime gir D[131a] qızı saña vireyin' dir. Ol qızuñ 'ışqı beni qatı yandurdı[3]

[1] Meclis-i bistüm: Meclis-i bistüm A: Ez în cânib Velîd mel'ûn Fâṭıma ḫatunı helâk idüp Seyyidi Çâh-ı Cehenneme ḳaraqduqları beyân ider P: <Ez în cânib> D
[2] Tânôş-ı keşiş D: Tânôs A: Tâganoş P
[3] yandurdı A: qatı zebûn qıldı P

vardum dilile iqrâr itdüm qızın baña virdi. söyleyü söyleyü qız dahı müslimân
oldı. Andan iki oğlancuğum oldı. Peygamber ḥaḍreti eyitdi 'Seyyid 'Uqbanuñ
oğlı ardınca geli yörir' didi. Velîd bir gice bizde oldı gitdi" didi.
Aldı Seyyidi evine iletdi öñine ṭa'âm getürdi. Ol gice anda yatdı. İrte
oldı ṭonın anda qodı ruhbân ṭonların geydi revâne oldı.
Ol deyre geldi aḫşam vaqti qar yağar dipi diper[4] sovuq. Deyr damından
ruhbân gördi Seyyidi Velîde eydür "Uş Mesîḥ bize qonuq viribidi" didi. Velîd
gördi Seyyidi bildi feryâd eyledi eydür "Baṭṭâldur." Seyyid yaqın geldi ruhbâna
eydür "Neyeṭurursın? Tiz qapuyı aç ki üşüdüm öldüm?" didi. Ruhbân eyitdi "İy
Baṭṭâl saña bunda yol yoqdur" didi. Seyyid eyitdi "Hay benüm Baṭṭâla nem
A 274
beñzer? Bir ruhbân gişiyem miskin dermânde" didi. Ruhbân eyitdi "Irâq git
yoḫsa iş fesâda gider" didi "uş depeñe ṭaş bıraġuram" didi. Seyyid gördi kim
ruhbân P[132a] nerm olmadı ağzın açdı İncîl ayetlerinden bir qaç ayet oqıdı.
Ruhbân işitdi ḫayrân qaldı eydür "Yâ Velîd beni sen günâha qoya yazdıñ
bu ḫôd Mesîḥ gendüsidür" didi. Velîd neçe kim dürişdi "Qapuyı açmağıl"
ruhbân işitmedi tiz aşağa indi qapuyı açdı. Geldi Seyyidüñ ayağına ditşdi D[131b]
'özürler diledi. Aldı içerü girdi od yaqdı ṭa'âm getürdi yidiler. Eyitdi "Ma'zûr ḍutasız ki
Baṭṭâl bizi şöyle mütevehhim qılupdurur kim qanda bir gişiyi görsevüz Baṭṭâl şanırız"
didi. Seyyid birezden quşağın çeşdi ruhbân gördi içerüde müslimân
quşağı var. Âh itdi ḫayâle düşdi eyitdi "İy dirîğâ eger bundan[an] dahı
qurtulursam ayruq bu yaqında ölmezem" didi. Bist devrüm meclis tamâm şüd.[3]
'Uqbanuñ oğlı deyrüñ icinde bir bucâqda gendüyi benhân qıldı. Seyyid ruhbândan[an]
su diledi ruhbân eyitdi "İşde suyumuz deyrüñ qapusı öñündedür. Ben
daşra cıqmağa qorqaram" didi. Seyyid eyitdi "Hem cıqayın daşra abdest alayım
namâz qılayım" didi ve hem şucuğaz iceyim" didi. Durdı ṭaşra geldi, ruhbân
A 275
qapuyı bağladı. Seyyid geldi abdest aldı namâz qıldı su içdi[4] yine döndi ki deyre gire.
Qapuyı bağlu gördi. Ṭonları içerü qaldı[5] bir gönlekle başında bir külâh ancaq.
Qapuyı urdı ruhbân deyr damına geldi eydür "İy Baṭṭâl-ı qatîl 'ayyâr ḥîleyile
geldüñ kim bir iş idesin. Eved baña Mesîḥ yardım itdi senüñ şerrüñden beni
emîn qıldı" didi. Seyyid eyitdi "Hây ben ol sen didüğüñ gişi degülem"

[1] dipi diper soğuk: om P
[2] öldüm A: om P
[3] Bist ... şüd A: Râviler şöyle rivâyet iderler kim P: <Ez în cânib> D
[4] su içdi A: om.P
[5] qaldı P: om. A

diyü, gördi çāre olmadı. Velīd geldi Seyyidüñ üstine P[132b] taşlar pertev qıldı
çoq herze söyledi. Sovuq qar yağmur yağar Seyyid yalıncaq eyitdi "İy bārı
ḫüẕā yā baña senden 'ināyet" didi büyük büyük daşları getürD[132a]di andan aña
andan aña irteye degin segirtdi durmadı çoq zaḥmetler çekdi. Deyr daḫı
hemān bir qal'adur demür qapusı var bağlu. Çünkim irte oldı deyrüñ
dīvār dibine geldi düşdi yatdı. Ruhbān yuqarudan aşağa baqdı gördi Seyyid
yatmış eydür "Hāy Baṭṭāl ölmiş" diyü Velide ḫaber virdi. Velīd geldi gördi
eydür "Mekr ider, bu 'ayyārdur." Ruhbān eyitdi "Hāy delü misin? Sovuqdan
ölüpdürür" didi. Bir taş varıdı ikisin bile dutdı getürdiler Seyyidüñ üstine
pertev qıldılar. Seyyid gördi kim taş gelür Ḫıḍır peyġamber du'āsın oqıdı
A 276
genḍüye urdı. Taş indi Seyyidüñ qarnına doqındı sıcradı aşağa yuvalandı. Seyyid[1] deprenmedi
Ḥaqq Te'ālā saqladı. Velīd eyitdi "Hā gördüñ mi işde ölmiş tiz inelüm başın keselüm
qayşara armağān viribiyelüm" didi. İndiler qapuyı açdılar Seyyid duru geldi
ruhbānuñ saqālına yapışdı. Velīd-i mel'ūn qacdı. Seyyid ruhbānuñ elin
ayağın bağladı içerü girdi. Gördi od yanar ısındı ṭonların geydi. Deyr
icinde Velīdi istedi bulmadı deyr tamına çıqdı. Gördi ıraqdan
Velīd gider çağırdı ki "İy seg nijād mel'ūn benüm elümden qanda varasın kim
qurtılasın?" didi. Andan aşağa indi rāhibi dine da'vet qıldı
çāre idemedi başın kesdi deyrde P[133a] bulduğın dişürdi. Qayş qatına geldi
ruhbān D[132b] ḥikāyetin şerḥ itdi Qayş ḫayrān oldı. Ol mālı Qaysa virdi
andan süvār oldı, Velīdüñ ardınca süvār oldı. Bir çeşmeye yitişdi
gördi bir gişi uyur 'Uqba oğlıymış boğazından dutdı. Velīd gözin açdı Seyyidi[2]
gördi feryād eyledi "Ez berā-yi ḫüẕā yañıldım bir qaḍaya şataşdurn" didi.
Seyyid becid dögerdi berk dutdı bağladı ol ağaca şara qodı. "Gerek ben
seni dirile şehre iltem şol ataña itdügüm işkenceyi sañā daḫı idem" didi.
A 277
Gendü namāza durdı. Namāz qılurken iki arşlan cıqdı ata ḥamle qıldı. At
qaçdı bir dereye girdi. Seyyid ikindü namāzın qıldı atın isteyü ol dereye girdi.
Nāgāh bir süvār çıqa geldi bir arşlanı süksüsünden dutmış sankim bir kedi
dür. Geldi Seyyide bir ḫışmile baqdı geçdi yöriyi virdi. Ez īn cānib[3] kārūbān[4] cıqdı
Velīdi gördiler eyitdiler: "Kimsin?" Velīd eyitdi "Bāzirgānıdurn ḥarāmiler beni dutdılar

[1] Seyyid P: om. A
[2] Seyyid A
[3] Ez īn cānib A: Ez in cānib rāvīler böyle rivāyet ider kim P: <Ez in cānib> D
[4] kārūbān A: kervān P

mālum aldılar beni uşbu hāle qoydılar" didi. Bāzirgānlarnuñ özleri göyindi
pelidi şeşdiler qoyı virdiler qacdı. Seyyid daḫı atın istedi bulmadı yine döndi.
Geldi gördi pelid qaçmış āh itdi aldı yöriyi virdi. Giderken gördi biñ
gişi giderler birine şordı ki "Bu qavm qanda giderler?" P[133b] Eyitdi "Bidrūn-i Şāndur.[1]
Bir beg vardur adına Ḫüsrev[2] dirler bir qızı vardur 'Aden Bānū adlu
şir küşt. Ol qız da'vi ider kim 'Her ki beni yıqarsa benüm helālum D[133a] oldur' diyü.
Bu daḫı anda gider eved[3] bu gice düş görmiş ki Baṭṭāl gelür müslimān
ider 'ammusı[4] buña alt virdi." Seyyid 'acebe qaldı bunlar gitdiler. Seyyid ardlarınca
gitdi çıqa geldi gördi bir qal'a. Aña qarşu yöridi gördi bir süvār yine bir arşlanı
dutmış gelür. Seyyid gördi dünki herīfdür. Seyyid eyitdi "İy yigit gel seni
A 278
göreyin ne çenberde ḥalācsın" didi. Arşlanı qapdı şalı virdi qılıc çekdi Seyyide
ḥamle qıldı. Seyyid eliyle redd eyledi qaqıdı atın Seyyidüñ üstine depdi.
Seyyid bir yumruq urdı atuñ altına yıqıldı. Şaḫş atdan sıçradı indi, atañın
biline şoqdı ilerü yöridi Seyyidi[5] quşağından dutdı ki götüre. Yirinden
depredilmedi. Seyyid quvvet qıldı götürdi yire vurdı başı açıldı. Seyyid naẓar itdi
gördi kim bir maḥbūbe ki 'ālemde bir daḫı olmaya. Seyyid gendüyi girü çekdi. Qız yirinden
durdı Seyyidüñ qademinde baş qodı. Seyyid bildi kim 'Aden[6] Bānūdur. Qız eyitdi:
"Beni qabūl qıl" didi. Ḥamīrānuñ qızıyam çoqları öldürmişem" didi. Seyyid eyitdi:
"Ben seni qabūl itmezem. Eved Bidrūn[7] beni düşinde görmiş seni aña vireyin"
didi. Bunlar bu sözdeyiken Seyyid gördi atı çıqa geldi Seyyid atına muqayyed
oldı. Qız aldı yöriyi virdi Seyyid atın dutdı bindi. Şehre geldi gördi üç bölük
leşker qonmışlar. İrtesi naqāreler dögildi Ḥamīrān elli[8] biñ gişiyile
bindi arqasın şehere virdi durdı meydān P[134a] arāsı oldı. Şehirden D[133b] 'Adan
Bānū daḫı çıqa geldi yüz qız oğlan bilesince dülkelisi zerrīn-püşlar meydāna
geldi. Bu qızlarıla top oynadı at segirtdi qızlar girü cıqdılar gendü meydānda
A 279
qaldı. Ḥamīrān ḫādimler viribidi eyitdi "Ciger küşem işde bilindi kim senüñ miślüñ
behlevān yoqdur gel kerem it şol beg oğlanlarınuñ birin birin
qabūl it beni ğavğādan qurtar" didi. Qız eyitdi "İmkān yoqdur elbetde bir

[1] Bidrūn-i şāh A: Şāh-i Qirvān P
[2] Ḫüsrev A: Hamārān P
[3] bu daḫı anda gider eved A: om D
[4] 'ammusı A: 'adeni P
[5] Seyyid P: Seyyidüñ A
[6] 'Adan A: 'Aden-i P
[7] Bidrūn A: Bedūrin P
[8] elli A: iki ellimarg.P

gişi gerek beni zebūn ide" didi. Cevelān qıldı er diledi Fireng mālikinüñ
oğlı Tōmā meydāna girdi ḥamle qıldı. *Bir ṭa'n-ı süñüyile yıqdı* anıdan indi başın
kesdi. Anuñ ardınca Cānik mālik girdi anıdaḫı öldürdi. Bidrūn anı
gördi 'azm-ı meydān qıldı ilerü geldi qıza selām virdi eyitdi "Ben senüñ 'ammuñ oğlıyam,
mālum mülküm çoq" didi. Qız eyitdi "Baña mülk māl gerekmez baña er gerekdür ki
beni zebūn qıla. Eger erseñ getür hünerüñi göreyin. Şöyle bil ki senidaḫı söyle
iderem nice şol yāranları itdüm" didi. Birbirine ḥamle itdiler Bidrūni
getürdi eyerden qapdı yire vurdı. Seyyid anı gördi bir na'ra vurdı leşker
birbirine doqındı. Seyyid yitişdi bir püştü pāy eyle vurdı kim yidi adım yir
atından mu'allaq yıqıldı. Qız bildi kim dünki herifdür. Bidrūn Seyyid qatına
geldi yüz yire vurdı eyitdi "Kimsin ve ne gişisin?" Seyyid eyitdi "Ol gişiyem
ki senüñ düşüñe girdüm, Seyyid Baṭṭāl Ġāziyem" didi "gel benüm dīnüme girgil
A 280
seni murāduña P[134b] *irişdüreyin*" didi. *Hemānkim Bidrūn bu sözi işitdi küfri terk*
itdi īmān 'arḍa D[134a] qıldı müslimān oldı. Qızı aldılar Bidrūn ḥaymesine geldiler
oturdılar. Seyyid qıza eyitdi "Seni Bidrūna virdüm sendaḫı yoq dime benüm
sözüm qabūl itgil" didi. Qız eyitdi "Sen her ne ki buyurursañ mutī' ve munqād-
arn" didi. Seyyid eyitdi "Var[1] imdi atañuñ[2] qatına var aña daḫı ḥāli i'lām
itgil" didi. 'Adan Bānū atası qatına geldi ḥikāyeti bildürdi. Ḥamirān
çār u nā-çār üz yaraq eyledi Seyyid bārigāhına getürdi yüz yire vurdı Seyyid
birile görişdi. Seyyid oturdı *dīn şerḥin* buña söyledi eyitdi *"Ben her ne kim idersem*
dīn berekātında iderem" didi. Ḥamirān eyitdi "Rāst eydürsin iy behlevān.
Qayşardan qorqaram ki senüñ dīnüñe girem ammā *ġulām-i tuem ve muṭī'-i tuem" güft*
Seyyid eyitdi "İmdi qızuñı Bidrūna virgil" didi eyitdi: "Virdüm." Dügün
itdiler qızı Bidrūna virdiler. Seyyid girdek qapusında oturdı bunlar içerü
ḫalvet qıldılar. Seyyid ağlamağa başladı Bidrūn tuydı qıza eyitdi "Seyyid ağlar
meger ki sende göñli vardur[3] ola" didi. İkisi daḫı daşra geldiler yüz yire vurdılar
eyitdiler: "Ḫüdāvend niçün ağlarsın?" Eydür "Tarīyūnuñ qızın yād itdüm Emīr
A 281
'Ömerüñ qızın añdum bunca[4] belālar zaḥmetler çekdüm henüz toymadın elümden caqdılar"[5]

1 var: vur A
2 atañuñ P: anuñ A
3 vardur A P: vardı D
4 Tarīyūnuñ ... bunca A: Qaysaruñ ... P: Emīr 'Ömerüñ qızın ve qaysaruñ qızın aldum D
5 caqdılar D: çıqdı A P

didi. "Qanqı bir zaḥmet eydeyim[1]" didi "veyā Bayḍayı mı eydeyim yaḫōd Gül-Endāmi mi?"[2]
didi. 'Adan eyitdi "Behlevān hiç ġuṣṣa yime ki Meh-Pīrūzuñ bir qız qardaşı D[134b]
vardur Ketāyūnadlu. Cihānda bir naẓīri daḫı yoqdur, D[134b] Qal'a-ı Kevākib
dirler deñiz içinde dür qayşar senüñ qorqunḍan[3] viribiyip durur. Dört biñ
adam qomışlardur P[135a] anda anı saqlarlar" didi. Seyyid eyitdi " Beni anda ilteñ"
didi. Qız eyitdi "Seni anda ilteyim" didi "şol qadar olsun ki tā sen anḍan
murād ḥāṣıl qılmayınca ben daḫı Bidrūnḍan murād ḥāṣıl itmeyem" didi. Ketayunuñ
vaṣfın söyledi ki Seyyid görmedin nā-dide 'āşıq oldı. Qız eyitdi "Dāyim
bābām beni anda gönderür tūḥfelerle[3] hem ben daḫı anuñ qatında qatı gustāḫam." "Ḫoş
ola" didi.[4] Tiz üci adlandılar revāne oldılar deñiz kenārında bir virān qal'a
varıdı atların anda gizlediler. Bir zevrāq buldılar girdiler gitdiler öyle
namāza vaqtin qal'aya yitişdiler. Seyyid gendüyi bir ruḥbān düzdi 'Adene eyitdi:
"Anda varıcaq aña diyesin kim 'Küh-i Lebānḍan[5] bir müğ-ı ekber geldi. Atam
qatına 'acāyib ġarāyib sözler söyler ḫūb avāzıla İncili oqur ve hem
A 282
tefsir ider. Atam saña viribidi kim göresin birez göñlüñ açıla'[6] diyil. Ümiddür kim
beni oqıda" didi. Qız sürdi Ketayüna geldi. Ketayün qarşu geldi 'Adenile görişdi.
Seyyidüñ ḥaberin virdi şād oldı eyitdi "Ya neye durursın? Tiz getür" didi.
Geldi Seyyidi aldı Bidrūni anda qodı, zevraq qatında. Seyyid geldi gördi dört
biñ gişi qal'ayı saqlarlar Seyyid qorqusından. Seyyid Ketayün qatına geldi
gördi D[135a] taḫt üstinde oturur aya beñzer. Seyyid hiç 'ömründe bunuñ gibi maḥbūbe
irişmemişdi. Şöyle oldı kim gendüden gide ġayret gendüye geldi. Ketāyün
yirinden durı geldi Seyyide qarşu yöridi elin öpdi merḥabā qıldı. Yir itdiler
oturdılar. Seyyid ağzın açdı birez ma'rifet söyledi Ketāyün ḥayrān qaldı. P[135b]
Dizin çökdi bir nice ayet-i İncīl oqıdı maqām-ı Hüseyn avāz-ı Dāvud. *İmdi gör ki*
Ketāyün Seyyidüñ mūḥibbi oldı. 'Adene eyitdi "Dayim gelürdüñi eved hiç
buncılayın tūḥfe baña getürdügüñi yoğıdı" didi. 'Adene aferīnler oqıdı "Nice
ḫūb ṣuretlü yigid olur" didi. "Aferīnler bunı ṭoğuran anaya" didi. Andan
şoñra Seyyide eyitdi "Uşbunca adamlar ki beni saqlar qal'ada benüz Baṭṭāl
qorqusından yatamazam" didi. Seyyid eyitdi "Baṭṭāl nice gişidür?" Ketāyün eyitdi:
A 283

1 bir ... eydeyim A: birün añayım P: cefāyı yād idem D
2 didi ... mi A: Bayḍayı diyeyim yāḫōd Gülendāmi mi eydeyim P: qayşar qızın Bayḍayı Gülendāmi
yā Fāṭıma ḥatunı mı didi D
3 tūḥfelerle A
4 Ḫoş ... didi A D: om. P
5 Lebānḍan A P: Labīlān D
6 birez göñlüñ açıla A P birez baṣeri ve gözi ferāḫ ola D

"Erlikde Rüstem-i Zāldur bir daḫı naẓiri yoqdur, 'ayyārlıqda cihāni fuqā'a
qoyupdur, saḫāvatda Ḥātem-i Ṭaydur. Andan şoñra nesl-i peygāmberdür gāh ruhbān
olur gāh peyk olur. Benüm atamı ol öldürdi. Her kimi kim görsem anuñ qorqu-
sundan Baṭṭāl sanuram" didi. Seyyid eyitdi "Nigārin ol vaṣflar ki anuñ ḥaqqında
söyledüñ ne ḫāṣ adammış. Ḥayf degül mi kim anuñ gibi gişiden qaçalar anı ḫerīf
idinmeyeler?" Eyitdi: "Ol müslimāndur cāzūlar serveridür ve hem düşman-ı
Mesīḥdür. Bir qız qarındaşum alıpdurur birin de ḫalīfeye iletüpdürür. Ben daḫı
anuñ qorqusından uşbunda geldüm vaṭan dutdum." D135b Seyyid eyitdi "Eyü iḫtiyāṭ
itgil. Ol vaṣfı ki anuñ ḥaqqında söyledüñ ol seni qomaz elbetde
ele getürür sen anuñ elinden qurtılmazsın" didi. Ketāyün cünkim
Seyyiddeñ bunuñ gibi sözler işitdi gümāna düşdi eyitdi "'Acebdür eger sen
ol degülseñ" didi. Seyyid eyitdi "Beli benem" didi. Ketāyün serüsime
oldı nuṭqı dutuldı 'Adene eyitdi "Ḥāy benüm senüñile düşmanligüm nedür ki sen
baña bunuñ gibi düşmanı benüm servaqtüme getürdüñ?" didi. 'Aden eyitdi "İy nigārin
neçün melūl olursın? Sen baña dimediñ mi kim eger bir maḥbūb pehlevān
A 284
bilürseñ P136a baña bildürgil didüñ. Bendaḫı bundan gökcek bundan yig pehlevān
bulmadum. Hīç qaqına" didi " bundan yig adam seniñ elüñe girmez" didi. 'Adende
çünkim bu sözleri bu işitdi diledi kim çağıra Seyyid boğazına yapışdı ağzına
dest māl duqdı. İki ḫādimi üç ḫalāyiq öldürdiler dört şanduqa
dür ü cevherler[1] qoydı. Aldılar deryā kenārında Bidrūna geldiler zevraqa
bindiler revāne oldılar. **Ez în cānib**[2] Velid[3] mel'ūn Seyyidüñ Ketāyüna
gitdüginden ḫaberdār olmış sürdi Ḥamirānuñ qatına geldi ḥikāyeti
bildürdi. "Tiz yolları bağla" didi [4] "elbetde ol Ketāyüni ele getürmeyince
olmaz" didi " bir ele getüreydüñ ola mı?" didi. Çünkim Ḥamirān Velidden
bu ḫaberi işitdi cān başına şaçradı tiz qayṣara nāme yazdı aḥvāli
bildürdi. Çünkim qayṣara nāme geldi oqıdılar ağladı feryād itdi. Vezīr
Yamlīḫā eyitdi "Şāhā ğāfil dutmağıl bu iş şarp işdür" didi. İki ulu D136a
baṭrīqlar varıdı birisi İliyūn[5] ve biri Yāmān[6] tiz anlara yüz biñ er qoşdı
gönderdi. İrişdiler Ḥamirāna. Elli biñ er daḫı anuñ var <idi> yolları bağladılar.
Meclis-i bist ü sivvüm.[7] Rāviler şöyle rivāyet iderler ki Seyyid çünkim

[1] dür-i cevheler A
[2] Ez în cānib A: Ez în cānib Rāviler böyle rivāyet iderler kim P: <Ez în cānib> D
[3] Velid P: Pelid A
[4] bağla didi A: bağladı P
[5] İliyūn A: İliyān P
[6] Yāmān A: Ḥamān P
[7] meclis-i bist ü sivvüm: meclis-i bist-i sivvüm A: om. P: <ez în cānib> D

A 285
zevraqdan cıqdılar Ketāyünüñ ağzın açdılar. Seyyid dine da'vet
itdi riḍā virmedi eyitdi "Ben gendü dinümden dönmezem. Eger bu ḥālümile beni
qabūl iderseñ ḫoş ola" didi. Hele ṭa'ām getürdiler yidiler yine söyār
oldılar. P136b Çünkim qal'adan birez ileru vardılar qurq adu görindi.
Bidrūn ileru vardı kim göre kimlerdür aşağa derede gördi kim leşker topdolu
olmışlar tiz döndi Seyyide ḫaber virdi döndiler qal'aya geldiler Ketāyüni
anda qodılar. 'Adeni yanında bekci qodı. Seyyid Ketāyüna eydür "Di imdi sen
tefertüç it gör kim ol din berekātında kāfirlere neler iderem" didi.
Bunlar daḫı bildiler[1] yaraqlanup şaflar bağladılar durdılar. Seyyid aşağa
indi küffāra qarşu bir kez na'ra vurdı eyitdi "Benem Seyyid Baṭṭāl-ı Ğāzī
her kim ölüm arzu qılur meydāna gelsün" didi. Silihşörlqlar
itdi kim görenler mütcḥayyir qaldı. Ketāyün ve 'Aden burc üstinde
temāşā iderler. 'Aden eydür "Gördüñ mi Seyyid nice erdür? Şunuñ gibi gişiye
muṭī' olmazsın" didi. Seyyid meydāna girdi er diledi kimse meydāna gelmedi.
Andan inüp qolañın çekdi atına bindi gendüyi ol leşkere vurdı.
A 286
adam qanın seylāb gibi aqıtdı aḫşāma degin ceng itdi döndi qal'aya
geldi. Bidrūn ve 'Aden Bānū qarşu geldiler yüz yire vurdılar du'ālar itdiler.
Seyyid tonların çıqardı adam qanların yudılar. Abdest aldı üci namāz qıldılar
oturdılar etmek yidiler yüz yire vurup du'ālar itdiler. Seyyid eyitdi "Yā nigārin
gördüñ mi kim bugün bir gişi yalñuz neler itdi? Qamusı 'ināyet-i Ḥaqqdur
ve berekāt-ı Muḥammed-i Muṣṭafādur. Bertü gel biğānligi aradan gider aşinā
olalum birbirümüzi görelüm" didi. Ketāyün eyitdi "Beni eger şöyle qabūl
iderseñ it. Ben gendü dinüm terk itmezem" didi. Seyyid eyitdi "Şimdi sen
murdārsın, ben murdāri qabūl qılmazam. Müslimān ol *pāk şev*" didi.
Ez în cānib bu yañadın Ḥamirān ve İliyūn oturmışlardı eyitdiler: "Bu qadar
leşker Baṭṭāla kār qılmaz" diyüp P137a yine qayṣara nāme yazdılar leşker
istediler. İrtesi naqāreler döğildi Seyyid meydāna girdi İliyūn berāber
geldi Seyyide. Çoq herzeler söyledi aḫir Seyyid quşağından götürdi
havaya atdı inerken tüğ-ı Ḍaḥḥākile iki pāre qıldı. Bir bir yimiş kāfiri her birin
bir dürlü lu'ble[2] depeledi ayruq kimse girmedi. Seyyid D136b gendüyi ol leşkere
A 287

[1] bildiler A: om. P
[2] her ... lu'ble A: om. P D

vurdı. Doquz kez yardı öte geçdi yine berü geçdi. Uş çerī şınacaq vaqti[1] iki yüz
biñ käfir birile Şäh-ı Qırvān çıqa geldi. Şeh hengām irişdi. Seyyid döndi
yine Ketāyūn qatına geldi qarşu geldiler Seyyide taḫsin idüp oturdılar
abdest alup D[137a] namāz qıldılar. Seyyid Ketāyūnı çoq öğütledi çāre olmadı.
İtesi yine nāqāreler dögildi Şäh-ı Qırvān bindi, bilesince Behrām-ı Qırvānī
ve Feridūn-i 'Acemi. Bindiler şaflar[2] bağladılar. Seyyid meydāna girdi cevelān
gösterdi. Behman meydāna girdi Seyyid birle ceng itdiler. Bir gürz urdı
atıyla gendüyi yire berāber qıldı. Otuz toquz gişi depeledi leşker bir uğurdan
ḫamle qıldı. Ceng icinde Firidūn-i 'Acemi Seyyidüñ 'aqabından geldi sünüyile
Seyyidüñ boynına zaḫm urdı. Seyyid döndi irişdi bir ta'n-ı nize eyle urdı kim
atından yıqılup düşdi bir oyluğı şındı. Ol gün igen coq ceng oldı.
Yine döndi. Bidrūn 'Aden qarşu geldiler. Seyyid oturdı namāz qıldılar. Seyyidüñ
zaḫmin bağladılar Seyyid eyitdi "Hāy nigārin revā mıdur ki ḫaqqı terk
idesin göredürücken? Görmez misinkim uşbu qadar leşker birle ne qadar
ceng itdüm? Heb ol dīn berekātıdur. Gel küfri terk it müslimān
A 288
ol" didi. Qız eyitdi "Qorqaram beni alasın yine terk idesin" didi. Seyyid and
içdi ki niçekim sen dirisin senüñ P[137b] üstüñe ayruq kimse almayam" didi.
Qız yalan şehādet getürdi üz bunlar şādkām oldılar. Ketāyūn şanduqlarun[3]
birin açdı bir mücevvef turunc çıqardı Seyyide virdi eyitdi "Ne vaqt ki acığasın
ya şuşayasın bunı burnuña dut" didi. Ol ḫöd dārū-yi hūş-ber
qarışmışdı. Seyyid hemān kim burnına dutdı 'aqlı gitdi. Ketāyūn qapuya
geldi 'Aden ve Bidrūn eydür "Neye geldüñ?" didiler. Ketāyūn
eyitdi "Baṭṭāl[4] 'Var ġusl it andan benüm qatuma gel'" didi. 'Aden aldı ol
çeşmeye getürdi. 'Adene eyitdi "Sen birez traq dur ben ġusl ideyim" didi.
'Aden qapuya geldi Bidrūn eydür "Hāy neçün yalunuz qoduñ qatına var" didi.
'Aden girü döndi Ketāyūn qarşu tağ öteginde gider. Āh itdi döndi
Bidrūna geldi eydür "Ketāyūn ḥile itdi qaçdı" didi. Bidrūn eyitdi:
"İy dirīğā Seyyide ne cevāb virelüm" didi. Durdılar Seyyid qatına geldiler
gördiler yatur. 'Aden Seyyidüñ elin duıdı eydür "Pehlevān yatma gözüñ
açğıl" didi çāre olmadı. Şol qadar cehd itdiler gördiler Seyyid
A 289

1 vaqt A: vaqtin P
2 Qırvān ... şaflar A P: Qırvān Feridūn-i 'Acemi şāf D
3 şanduqlarıñ: in margin by same hand A
4 Baṭṭāl P: om. A

uyanmaz. Eyitdiler ki "Ol burıde gisū bu behlevāna dārū virmiş" didiler. Ez īn cānib
Ketāyūn cān acığıla ṭağdan aşağa indi. Aqrūṣ-ı Mağrib mālikı
ṭalāya[1] çıqmışdı Ketāyūnı gördi bildi eyitdi "İy nigārin nice qurtulduñ?"
Eyitdi "Beni Ḥamīrān qatına iletüñ" didi. Tiz at çekdiler bindi Ḥamīrān qatına
geldi eydür "Neye turusız? Baṭṭāla dārū virdüm 'aqlı gitdi düşdi yatur.
Yidi güne degin 'aqlı gelmez, tiz irişüñ dutuñ" didi. Hamīrān bunı işitdi[2] P[138a] şād
oldı sevindi. Tiz buyurdı leşker bindiler. Ez īn cānib bu yañadın[3]
'Aden Bidrūn niçekim Seyyidüñ qulağına çağırdılar ki "Ḫüzāvend Ketāyūn
qaçdı, dur" diyü çāre olmadı. Gördi kim leşker qapuya geldi. Tiz silāh quşanup
'Aden qapuya geldi çoq ceng eyledi adamlar öldürdi. Bidrūn Seyyid
qatında çağırı gördi ki "Duşman furşat buldı[4] neye yatursın? Dur iy behlevān"
diyü. Başı qaldurdı yine düşer. 'Aden yonldı geldi Seyyid
qatına. Bidrūn cenge vardı 'Aden[5] Seyyidüñ üstine şovuq şular
döke gördi. Başaramadı çare olmadı. İrte oldı Ḥamīrān adam viribidi 'Adene
ki "Ketāyūn Baṭṭāla zehir virdi ol ayruq hāşil olmaz. Siz kimüñiçün
A 290
dürişürsiz? İmdi gel bendaḫı seni Bidrūndan ayırmayam, Baṭṭālı baña
virüñ" diyü. 'Aden ol gişinüñ burnun qulağın kesdi "Yörı var anda eyitki
'Baṭṭāl bunuñ gibi nesneler çoq görmişdür ümīzdür kim yine Ḥaqq Te'ālā 'ināyet qıla.
Ne qadar kim diriyem Baṭṭāluñ bir qılın kimseye virmeyem'" didi. Üç gün
tamām dürişdiler zaḫmiler yidiler qatı fürümānde oldılar. Seyyidüñ qatına
geldiler ağlaşdılar "Seni Allāha ısmarladuq" didiler. Andan qapuya geldiler gendüleri
ol leşkere vurdılar. Ceng ide leşker yörıdiler Malāṭiyye yolın dutdılar
çıqdılar gitdiler. Küffār leşkeri Seyyidüñ qatına geldiler gördiler[6] yatur. Silāhın[7]
tonların Ketāyūn aldı Seyyidi bir qatıra berkitdiler[8] revāne oldılar. Tiz
qayṣara nāme viribidiler. Bunlar Seyyidi bir taḫtaya şardılar gitdiler. Cünkim
peyki qayṣara P[138b] yitişdi ḫaber bildürdi götürdi tācın yuqaru dökdürdi
eyitdi "Yine baña Mesīḥ 'ināyet itdi. Varayım Seyyidi öldüreyim. Çünkim
leşkeri ineyim[9] Muḥammediler qılıcdan geçüreyin Ka'belerin yıqayım ve yaqayım ḫarāb

1 Aqrūṣ-i Mağrib mālikı ṭalāya A: Mağrib mālikı Aqrāṭıs qarāvula P D
2 dutuñ ... işitdi A: didi tiz at ı çekdiler bindi P
3 ez ... yañadın A: bu tarafdan P
4 çağırı ... buldı A: çağırur P
5 geldi ... 'Aden: geldi Bidrūn Seyyid qatına 'Aden cenge vardı Bidrūn A: Bidrūn cenge vardı 'Aden P
6 gördiler P: om. A
7 atın add P
8 berkitdiler A: yükletdiler P
9 ineyim A: ileyim P

ideyim. Ḫalīfelerinüñ boğazına kemend daqup Rūm vilāyetin tamām gezdüreyin" didi.
Ez în cānib yidinci gün quşluq vaqti Seyyidüñ 'aqlı başına geldi.
A 291
Gözin açdı gördi bir taḫt üstinde yatur eli ayağı bağlu[1] ah itdi eyitdi "Dirīğā
kāfir elinde esir olmışın. İy perverdigār-ı 'ālem senden artuq ümīzüm
yoqdur 'İnāyet senden. Her ne kim geldi senden ḫoş geldi" diyü münācāt
itdi. Seyyid gendüye geldi diyü Ketāyüne ḫaber virdiler begler qılıclar
yalın idüp Seyyidüñ qatına segirdişdiler. Ketāyün daḫı geldi
yüzinden burqa'ın götürdi eydür "İy Baṭṭāl-ı 'ayyār nicesin? Gördüñmi?
Zīrek quşı iki ayağından dutılur. Sende 'ilm coq oqumışsın ammā
'avret mekrin bilmezmişsin. Hīç bunuñ gibi nesneler gönlünden geçermedi
ayruqlara işledügüñi senüñ başuña daḫı geldi. Benüm iki qarındaşcuqlarum
aldun buğur baña daḫı qasd itdüñidi. Devletüñ yardım itmedi uş
atam geli yörür. Hemānkim seni görür öldürür. İmdi gel benüm dinümе gir
ḫalāṣ ol qurtul yoḫsa bin başuñ varısa bir qalmaz" didi. Seyyid
bu ḫaberleri işitdi cevāb virmedi. Feridūn-i [2] 'Acemī mel'ūn Seyyide
çoq acı keliceler söyledi, Seyyid taḫta üstinden duru geldi bir kez quvvet eyledi
bendleri kütür kütür üzdi. Firīdūn gidi virdi yumruğıla elli altmış kāfir
A 292
depeledi yalıncağıdı uşdılar ğulū qıldılar zaḫm urdılar kemendler atdılar yine
dutdılar bağladılar. Bunca bin gişiler Seyyidüñ **P**[139a] erligine ḫayrān qaldılar. Qālūn-ı
Aqrītis[3] bunlar eyitdiler: "Öldürelüm." Ḫamīrān qomadı eyitdi "Yoq öldürmeñ. Qayşar
qatına ilelüm öldürürse ol öldürsün her ne iderse ol itsün"
didi. İşde andan göçdiler. Bir qal'a vardı Sülūqiyye dirleridi anda bir ulu
köy vardı. Geldiler anda qondılar. Bir ağac vardı Seyyidi ol ağaca şara qodılar.
Ketāyün bārigāhın ağac yaqınında dutdı taḫt-i ārāste qılup gendüyi
bezedi taḫt üstinde geçdi oturdı. Ketāyün eyitdi "Yā Baṭṭāl gel bizüm dinümüze
girgil qurtul. Ḫeyf ki senüñ gibi yigidi öldüreler. Uş qayşar ḫōd seni
göricek emān virmez öldürür" didi. Seyyid hīç dinmedi eved münācāt
iderdi Ḫaqq Te'ālā dergāhına isti'ānet iderdi. Bes begler anda
gelditer şarābları içdiler Seyyidi teşhīre dutarlar ıdı. Seyyid bunları gördi her
biri mest olup çādırlarına gitdiler. Seyyid ḫaste mecrūḥ ağaca bağlu eydür:
"Dī kim ilāhi benüm ölümden qaydum yoqdur ammā qorqum budur kim müslimānlar

[1] bir ... bağlu A: taḫtaya sara qomışlar P
[2] Feridūn-i P: Firūyudūn-i A
[3] Aqrītis A: Aqrāṭis P

kāfir ayağı altında pāy ü māl olalar" didi. Bunı diyü dururken ağacuñ
A 293
başundan bir ılan indi bir direge befizer. Şem'iler yanardı qazanlar
aş ṭob ṭolu dururdı ol idler mest olup yatarlardı. Seyyid gördi ki ılan
ol qazanlardan birbir yidi[1] başın içine soqdı yine istifrāğ qıldı girü
döndi geldügi yire gitdi. Meğer Qurvān Şāhınuñ oğlı dun geldi qullarına çağırdı
"Tiz bir pāre et getür" diyü bunuñ ğalabesinde[ca] uyandılar. Bir sā'at-i mücūmde bir yire
yine cem' oldılar. Kim aş yidi kim et aldı yimege meşğūl oldılar.
Bir sā'at-i mucūm geçmedin Behrām ditredi düşdi ol dem şişdi çatladı öldi. "Hāy
bu noldı?" **P**[139b] diyü üstine uşdılar. Gülāmdaḫı ditredi düşdi öldi. Rāviler
şöyle rivāyet iderler kim ol gün yitmiş iki adı bellü beglerde[cb] helāk
oldı. Bāqī qavidan quluqcıd[an] ğayrı feryād eyledi. Leşker içinde[cc] Ketāyün
geldi bunlaruñ ḫālin gördi. Meğer Behrāma meyli varıdı. Ah eyledi Seyyidüñ qatına
geldi eydür "Yā Baṭṭāl veyā qatlāi heb uşbu işleri sen itdüñi bunları
cāzūladuñ tiz eyitkim bunlara neyledüñi?" Seyyid eyitdi "Benüm elümden ne gelür?
Eger benüm çārem olsa gendümi uşbu zaḫmidi[cd] qurtaraydum" didi. Ketāyün
qaqıdı qılıc çekdi Seyyid bağlu tururken çaldı. Ḫaqquñ qudretiyile qılıc eli
A 294
bendine uğradı eli şeşildi. Bir kez na'ra vurdı Ketāyün gidi virdi Tārūn-ı
Ṭaliqānī[2] ilerü yöridi kim Seyyidi duta. Seyyid sıçradı boğazı altından bir yumruq
urdı mu'allaq yıqıldı. Seyyid üstine çıqdı ğulūv qıldılar kim taşıla kim ağacıla
Seyyidi vururlarıdı. Seyyid Ṭārūnuñ[3] bir ayağın iki ayağıla basdı bir ayağın
iki eliyile ṭutdı quvvet eyledi şol eski biz gibi iki yırtdı. Bir nīmesiyile
Aqrītisi[4] qarşudan şöyle vurdı kim gögsinüñ taḫtası yuğrıldı içine gitdi
depesi üstine yıqıldı. Seyyid aña daḫı qasd itdi yitdi kim anuñ daḫı
işi bitüre kemendler atdılar yine dutdılar. Bir qac yirde zaḫmidaḫı irişdürdiler
qızıl qana ğarq bağladılar. Ol dem ḫaber oldı kim uş qayşar-ı Rūm geldi diyü.
Begler qarşu vardılar ḥikāyeti qayşara bildürdiler beñzinde qan
qalmadı geldi qondı. Geçdi taḫında oturdı tiz buyurdı kim "Seyyidi getürüñ." Geldiler
Seyyidi aldılar qayşar qatına geldiler. Seyyid gördi siyāset ārāste olmış
çekdi siyāsetde oturdı. Qayşar buyurdı ki "Neye dursuz? Tiz boynın urуñ"

[1] birbir yidi A: birez yedi P
[2] Tārūn-i Taliqāni A: Tārūn-i Taliqāni P: Qārūn-i Talıqāni D
[3] Tārūnuñ A: Qārūnuñ P D
[4] Aqrītisi A: Aqrāṭisi P

didi. Vezir-i Yamlıḫā[1] D[140a] qomadı eyitdi[2] "Şāhā P[140a] bunuñ qanın yire dökme. Tāriyün bunı
oda yaqdı ölmedi dirildi. 'Uqba qāḍi aḡü virdi ölmedi. Sen bunun qanın yire
A 295
dökesin qanı doprağa qarışa topraqd[an] ot biter ol otı qoyun yir her ki
ol qoyun etinden yiye arqasında şehvet ḥāṣıl ola ol şehvetd[en]
yine[3] Baṭṭāl olur" didi. Qayṣar eyitdi "Ya nice idelüm bunuñ gibi duşmanum ele girdi
qoymu vireyin?" didi. Vezir eyitdi "Şāhā neye qoyı virürsin? Eved Kūh-i Ercesde
bir quyu vardur Çāh-ı Cehennem dirler. Senüñ ceddüñ zamānında bir daḫı bunuñ gibi
qopdı yidi niçe öldürdiler yine dirildi vardılar ol quyuya buraqdılar öldi
gitdi 'ālem anuñ fitnesinden qurtuldı. Bunı daḫı eyle it" didi. Dükelisi
maṣlaḥat gördiler. İşde andan göcdiler Ercese ol quyuya geldiler
qondılar oturdılar. **Ez īn cānib** Bidrūn ve 'Aden and[an] sürdiler Malā-
ṭiyyeye geldiler. Emīr 'Ömer ve bāqi yāranlar oturmışlarıdı Seyyidi söylerleridi
kim "'Aceb ḥāl nice oldı" diyü "Velidi ele getürdimi nice itdi?" diyü. Ol iki
server yitişdi ḥikāyeti bunlara şerḥ itdiler yāranlar perişān oldılar.
Tiz ol dem Yaḥyā bin Manṣūr çāsūslığa gönderdiler. Obdı kim yitişdi
gördi niçe biñ biñ adam cem' olmışlar. Seyyid ol quyunuñ üstinde bir taḫta
üstinde oturur. Cellādlar qılıc yalıñ tutmışlar. Yaḥyā uraqd[an] gözedür. Tiz bir
A 296
bir cellād geldi kim Seyyidüñ boynın ura. Ol taḫta üstind[en] elindeki qılıcıla di-
ledi kim çala ya'ni Seyyid qaçındı D[140b] taḫta döndi cellād ve Seyyid ikisidaḫı
gitdiler quyuya. Qayṣar buyurdı tiz üstine aḡır aḡır taşlar dökdiler ki çıyāsa
gelmezdi. Çünkim Yaḥyā bin Manṣūr[4] bu ḥāli P[140b] gördi giryān döndi Malāṭiyyeye ḫaber
getürdi, Yāranlara şöyle ḫaber virdi kim "Ben gözümile gördüm ki Çāh-ı Cehenneme
buraqdılar" didi. Yāranlar feryād u fiġān itdiler ikiledin Seyyidüñ yās u mā-
tāmın dutdılar yine qaralar geydiler. Andan Yaḥyā eyitdi "Ḥāḍır oluñ kim
yolda gördüm iki yüz bin gişiyile Faġfūr-ı Çīn gelü yörür sizüñ qaṣdu-
ñuza" didi. Bunlar perişān oldılar tiz bu ḥikāyeti ḫalifeye bildürdiler.
Ḫalife daḫı yās u matām dutdı yine ḫaber viribidi kim "Zinhār ṣafduruñ ġāfil
olmañ yine her nice ḫaber olursa baña bildürüñ" didi. **Ez īn cānib**
Faġfūr-ı Çīn[5] qayṣara ḫaber viribidi kim "Benüm oğlumı Baṭṭāl öldürüpdürür,"
didi "bunca mālum aldı. Eger benüm düstümisceñ uş ben ikiyüzbiñ leşker

1 Vezir-i Yamlıḫa A P: vezir D
2 vezir ... eyitdi A: vezirleri qomadılar eyitdiler P
3 yine A: hezār P
4 Manṣūr D: Münzer A: om. P
5 Çīn P: ġāfı A

cem' itdüm islām qaṣdına, sen daḫı gel yöriyelüm ne qadar cihānda Muḥammedī
varısa yir yüzinden getürelüm. Şimdi ben Malāṭiyyeye varuram sendaḫı anda gel
A 297
bulışalum Mesīḥüñ devletine ne kim yararsa anı idelüm" didi. Qayṣār cünkim bu ḫaberi
işitdi şād oldı eyitdi "Çīn leşkeri şimşir-zen qavmı olur" didi.
"Er[1] bir idelüm yöriyelüm cihānd[an] düşmanumuz götürelüm. Aynıq kimd[en] qorqum var?" didi.
Qırvān-ı Maġribi[2] pīr gişiyidi 'ömri yüzden geçmişdi, bir ziṣlıqa kireh şüret[3]
köfte-ḫūr, baş getürdi eydür "Şāhā benüm senüñ qatuñda bir murādum vardur
baña vir" didi. Qayṣar eyitdi D[141a] "Nice murāduñ?" Qırvān eyitdi "Ketāyüni baña
vir" didi "iki oğlum senüñ yoluña qurbān oldı bunca biñ leşkerüm qurıldı
qamusı senüñ 'işquña. Eger sen qız qarındaşuñı baña virmeyesin P[141a] bendaḫı
ayruq bunda durmazam saña daḫı emin olmazın ve ṭoğrılıq itmezin" didi.
Qayṣar eyitdi "Ketāyünile söyleşeyin göreyin oldaḫı nedir?" didi. Qayṣar
Ketāyün qatına geldi ḥikāyeti bildürür. Vāyki qaqıdı eyitdi "Ne ṭirildur
Qırvān-ı Maġrib ki benüm adum aña? Benüm atamdan büyükmidür? Ol benüm ne lāyiqumdur?
Benüm şükrānem bunıdur ki Baṭṭāl gibi düşmanı dutdum senuñ elüñe virdüm?"
didi. Qayṣar eyitdi "Yā nigār eger şimdi aña dirsem kim virmezem baña düşman
olur. Bārı bir saqalına güle duralum bir aḥmaq gişidür" didi. Ketāyün eyitdi:
A 298
"Eger Qırvān yüz yıl başın ṭaşa döge ben anı er idinmeyem" didi. Qayṣar eyitdi:
"Hele şimdilik saqālına gülelüm" Qırvān qatına geldi eyitdi "Ketāyün didi kim
ne vaqtin kim islām leşkeri ortadan götürtürile[4] ol vaqtin her ne kim dirlerse
eyle olsun" didi. Qırvān şād oldı. Ol gice Ketāyünüñ göñline Seyyidüñ
ol maḥbūbluġı yāl u bāl qadd ü qāmeti erligi seḫāveti luṭfı keremi[5] döline düşdi beşimān
oldı işine hāy hāy aġladı. Eyitdi "İy duñā gendü elümile ayaġuma
balta vurdum" didi "şunuñ gibi behlevān yoq yire öldürdüm" didi. Ol
gice gözine uyḳu gelmedi ez qaldı kim dīvāne olaydı. Çünkim irte oldı
bunlar daḫı 'azm-ı Malāṭiyye qıldılar. **Ez īn cānib** Yaḥyā bin Manṣūr sunnīlere
ḫaber virdi qayṣaruñ yöridügin bildürdi. Emīr 'Ömer tiz nāme yazdı ḥāli
ḫalifeye bildürdi ol daḫı diyār-ı islāmiyyeye nāmeler perākende qıldı.
Leşker cem' itdi işde gelmek yarağında. **Ez īn cānib**[6] Emīr 'Ömere ḫaber

1 er A: el P
2 Qırvān-i Maġribi: meger bu Qırvān-i MaġribiP: Qırvān-i Maġrib A: Qırvān-i Maġribi D
3 şüret A: sifat P
4 götürüle P: götrile A
5 seḫāveti A: seḫāveti luṭfı keremi P
6 ez in cānib A: bu ṭarafdan P

geldi kim "Uş Çīn P[141b] leşkeri yitişdi" didiler. Bunlar daḫı qarşuladılar qondılar
qırq biñ gişiyile. İrte[1] D[141b] nāqāreler dögildi Çīnīlerden
'Anqās-ı Çīn meydāna girdi er diledi. Gürbüz behlevānıdı. Bu tarafdan
A 299
bir şahsüvār meydāna girdi. 'Anqās eyitdi "Ne gişisin?" didi. Hiç dinmedi, qaqıdı qılıc
ḥavāle qıldı. Qalqanı iki pāre oldı başın çabuklikile şavdı atına doqındı
yıqıldı. Geldi kim geçe atınuñ iki öñ ayaqların çaldı 'Anqās anyla tekerlendi.
Yine durınca bir qılıc urdı iki eli başı havāya perrān oldı. Müslimānlar
tekbīr getürdiler Emīr 'Ömer eydür "Kimdür hiç bilürmisiz?" didi.
Bidrūn ilerü geldi eyitdi "Benüm yārum 'Aden Bānūdur" didi. Tiz atı irişdür-
diler bindi Güreng-i Çīnī 'Anqāsuñ oğlı girdi. Qılıç ḥamle qıldı 'Aden
qalqan berāber qıldı la'īn qılıç dönderdi qolnuğı altında çaldı 'Adenī
şehīd qıldı. Bidrūn meydāna girdi Gürengi depeledi atından aşağa 'Adenuñ
üstine düşdi ol daḫı cān Ḥaqqa ısmarladı. Müslimānlar ağlaşdılar ol
iki 'āşıqı aldılar[2] defn itdiler. İrtesi ḫaber geldi kim "Uş qayşar geldi" diyü
Faġfūr qarşu geldi qayşar birile görişdi. 'Anqās içün Güreng içün bir
zamān ağlaşdılar qayşar eyitdi "Senüñ oğlanlarıñdan ötürü bunca müslimān
öldürsem gerekdür" didi. Faġfūr eyitdi "Ol vaqtin asüde oturamki
Baṭṭāl elüme gire öldürem" didi. Qayşar geldi eyitdi "Nār-ı nūr devletinde ben
A 300
Baṭṭālı öldürüp geldüm" didi D[142a] bir bir ḥikāyeti söyledi. Faġfūr şād P[142a] oldı sevindi.
Amedīm° be-ḥikāyet-i Seyyid. Seyyid rivāyet eyler eydür[3] "Ol gün kim
Çāh-i Cehenneme düşdüm üç yüz kez *qul hüve llāhü eḥed* oqıdum tā ki çāhuñ
dibine indüm. Dizlerüme degin balçığa gömüldüm, kendimi balçıqd[an] qurtardım. Qatı
qarañulıq idi hiç ışıq görilmezdi. Qırq adım yöridüm divār dibine geldüm
oturdum" dir. Nāgāh çāhuñ ağzınd[an] girüldi qopdı. Ol taşlarıdı kim
Seyyidüñ ardınca dökdilerdi.[4] Seyyid eydür "Balçığa doqınurdı vaqtıḥā baña daḫı
sıçrardı[5]. Ben becid qur'ān oqırdum" didi. "Aceb iy bārī ḫüẓāyā ben uşbunda
neylesem gerekdür' diriken qarşudan bir çirāq peydā oldı avāzlar belürdi
ġol quş avāzları gibi. Seyyid nażar itdi gördi ki yılanlardur. Her
birisi bir ‡DwGeRe‡ [6] beñzer. Seyyid ayetü'l-kürsī oqıdı barmağıla cizdi sihir içine

1 irte: meydāna durdı add. A
2 aldılar A: om. P
3 Amedīm ... eydür A: Ez īn cānib qıṣṣa Baṭṭāl ġāzī Çāh-ı Cehenneme girdüğin anda ḫālin şerḥ ider. Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim Seyyid eydür P: [ ] Seyyid rivāyet qılur < > D
4 dökdilerdi A: bıraqmışlarıdı P
5 balçığa ... sıçardı A: ol taş indi balçığa ıqındı. Qırq adım yirde baña balçıq irerdi P
6 DwGeRe A: DWGeRe P: DeReGe D

girdi. Yılanlar gelditler dāyirenüñ çevresinde durdılar. Seyyid yine
nażar itdi gördi kim bir qaç şu'leler çıqdı yılanlar ejdehā gibi. Qayunuñ içi
aydın oldı. Seyyid gördi ki ol taşlar ki Seyyidüñ ardınca yuvdı-
lardı[1] bir tağ gibi yığılmış çoq şükürler eyledi illā ki dāyim qurān oqırdı
A 301
Seyyid gördi bir ejdehā gibi yılan çıqa geldi üzerinde bir küçük yılan alaca[2] başı
yaşıl zümürrde beñzer. Sağında ve şolında yılanlar anı ortaya almışlar
gelürler Seyyid qatına geldiler qarşu alaylar bağladılar durdılar. Ortalarından
seçildi bu küçük yılan ileri geldi Seyyide selām virdi. Seyyid selāmin
aldı eyitdi P[142b] "İy ġāziler D[142b] sultānı Seyyid Baṭṭāl nite oldı kim bunda düşdüñ?
Hiç qayd yimegil Allāhuñ taqdīrinde varıdı kim sen bunda düşesin
bunca 'acāyiblar göresin.[3] Benüm adım Yamlīḫādur baña Şāh-ı Mārān eydürler.
Uşbu gördüklerüñ dükelisi benüm leşkerlerimdür beni Süleymānd[an] şofra
Bulūqıyya ve 'Affān[4] dutdılar ḥabs itdiler. Qırq gün tağda taşda gezdiler
her qanqı ot ḫāṣiyyetlüdür menfa'ati nedür ve neye yarar dükelisi baña
didürdiler keffāretin[5] yazdılar. 'Āqibet Ḥaqq Te'ālā baña ḫalāṣḫq virdi qurtuldum.
Geldüm uşbu quyuya girdüm. Bir kez daḫı daşra çıqdım vardım ol iki
cihān-faḫri Muḥammed-i Muṣṭafāyı ziyāret itdüm. Andan yine bunda geldüm. Buña
Çāh-ı Cehennem eydürler bunuñ bir qapusı küh-i Qāfa açılur" didi. Seyyidüñ
qarnı acdı Yamlīḫā işāret itdi söyledi gendü dilince bir kiçrek ılana.
A 302
Vardı bir taş getürdi Seyyidüñ elinde qodı eyitdi "Qarnuñ acdur al şunı
ağzuña bıraq" didi. Seyyid Allāh adın yād qıldı ol taşı ağzına qoydı şankim
nice dürlü ta'āmlar yidi qarnı ṭoydı gözi açıldı.[6] Ağzından ol taşı
çıqardı yanında qodı. Yamlīḫā aldı girü eline virdi eyitdi "Daḫı sā'at
vardur sā'at yitişecek çıqarasın" didi. Seyyidüñ uyḫusı geldi birezcük
uyur gibi oldı. Tiz yine uyandı gördi ki ne Yamlīḫā vardur ve ne bir ilān
qalmış. Hemān bayaġı gibi qarañulıq yatur. Seyyid ta'accüb qıldı eydür "Yā ilāhā
'aceb benüm ḫālüm ne ola?" diyü dururken gördi qarşudan iki meş'ale
çıqa geldi. Ez īn cānib çünkim Ketāyün gendü işine peşimān oldı
Seyyidüñn firāqı bunı divāne qıldı. Gice ve göndüz gelür ol P[143a] quyı ağzında

1 yuvdılarda A: bıraqmışlar P: bıraqdılar D
2 üzerinde ... alaca A: 'aẓīm 'ifrīt arqasında bir küçük ılan var P
3 bunca ... göresin A: 'acāyibi göresiz P: om. D
4 'Affān A: 'Affāniler P
5 keffāretin P: om. A
6 gözi açıldı A P om. D

geldi kim "Uş Çin P[141b] leşkeri yitişdi" didiler. Bunlar daḫı qarşuladılar qondılar
qırq biñi gişiyile. İrte[1] D[141b] nāḳāreler dögildi Çinlilerden
'Anqās-ı Çīn meydāna girdi er diledi. Gürbüz behlevānıdı. Bu ṭarafdan
A 299
bir şahsüvār meydāna girdi. 'Anqās eyitdi "Ne gişisin?" didi. Hiç dinmedi, qaqıdı qılıc
ḥavāle qıldı. Qalqanı iki pāre oldı başın çabuklikile şavdı atına doqındı
yıqıldı. Geldi kim geçe atınuñ iki öñi ayaqların çaldı 'Anqās anıyla tekerlendi.
Yine durınca bir qılıc urdı iki eli başı havāya perrān oldı. Müslimānlar
tekbür getürdiler Emīr 'Ömer eydür "Kimdür hiç bilürmisiz?" didi.
Bidrūn ilerü geldi eyitdi "Benüm yārum 'Aden Bānūdur" didi. Tiz anı irişdür-
diler bindi Güreng-i Çīnī 'Anqāsuñ oğlı girdi. Qılıç hamle qıldı 'Aden
qalqan berāber qıldı la'în qılıç dönderdi qoltuğı altında çaldı 'Adeni
şehīd qıldı. Bidrūn meydāna girdi Gürengi depeledi anından aşağa 'Adenuñ
üstine düşdi ol daḫı cān Ḥaqqa ısmarladı. Müslimānlar ağlaşdılar ol
iki 'āşıqı aldılar[2] defn itdiler. İrtesi ḫaber geldi kim "Uş qayşar geldi" diyü
Faġfūr qarşu geldi qayşar birile görişdi. 'Anqās içün Güreng içün bir
zamān ağlaşdılar qayşar eyitdi "Senüñ oğlanlarıñdan ötürü bunca müslimān
öldürsem gerekdür" didi. Faġfūr eyitdi "Ol vaqtin asüde oluramki
Baṭṭāl elüme gire öldürem" didi. Qayşar geldi eyitdi "Nār-ı nūr devletinde ben
A 300
Baṭṭāl öldürüp geldüm" didi D[142a] bir bir ḥikāyeti söyledi. Faġfūr şād P[142a] oldı sevindi.
Amedtm[6] *be-ḥikāyet-i Seyyid.* Seyyid rivāyet eyler eydür[3] "Ol gün kim
Çāh-i Cehenneme düşdüm üc yüz kez *qul hüve llāhü eḥed* oqıdum tā ki çāhuñ
dibine indüm. Dizlerüme degin balçığa gömüldüm, kendimi balçıqdan[an] qurtardum. Qatı
qarañulıq idi hiç ışıq göriñmezdi. Qırq adım yöridüm dīvār dibine geldüm
otırdum" dir. Nāgāh çāhuñ ağzında[an] girüldi qopdı. Ol taşlarıdı kim
Seyyidüñ ardınca dökdilerdi.[4] Seyyid eydür "Balçığa doqınurdı vaqtlā baña daḫı
sıçrardı[5]. Ben becid qur'ān oqırdum" didi. "'Aceb iy bārī ḫüẕāyā ben uşbunda
neylesem gerekdür' diriken qarşudan bir çirāq peydā oldı avāzlar belürdi
şol quş avāzları gibi. Seyyid nażar itdi gördi ki yılanlardur. Her
birisi bir ‡DwGeRe‡ [6] beñzer. Seyyid ayetu'l-kürsi oqıdı barmağıla cizdi sihir içine

1 irte: meydāna durdı add. A
2 aldılar A: om. P
3 Amedim ... eydür A: Ez īn cānib qıssa Baṭṭāl ġāzī Çāh-i Cehenneme girdüğün anda ḫālin şerḥ ider. Rāviler şöyle rivāyet iderler kim Seyyid eydür P: [ ] Seyyid rivāyet qılur < > D
4 dökdilerdi A: buraqmışlarıdı P
5 balçığa ... sıçardı A: ol taş indi balçığa toqındı. Qırq adım yirde baña balçıq irerdi P
6 DwGeRe A: DWGeRe P: DeReGe D

girdi. Yılanlar geldiler dāyirenüñ çevresinde durdılar. Seyyid yine
nażar itdi gördi kim bir qaç şu'leler çıqdı yılanlar ejdehā gibi. Quyunuñ içi
aydın oldı. Seyyid gördi ki ol taşlar ki Seyyidüñ ardınca yuvdı-
lardı[1] bir tağ gibi yığılmış çoq şükürler eyledi illā ki dāyim qurān oqırdı
A 301
Seyyid gördi bir ejdehā gibi yılan çıqa geldi üzerinde bir küçük yılan alaca[2] başı
yaşıl zümürrde beñzer. Sağında ve şolında yılanlar anı ortaya alımışlar
geltürler Seyyid qatına geldiler qarşu alaylar bağladılar durdılar. Ortalarından
seçildi bu küçük yılan ilerü geldi Seyyide selām virdi. Seyyid selāmin
aldı eyitdi P[142b] "İy ġāziler D[142b] sulṭānı Seyyid Baṭṭāl nite oldı kim bunda düşdüñ?
Hiç qayd yimegil Allāhuñ taqdīrinde varıdı kim sen bunda düşesin
bunca 'acāyiblar göresin.[3] Benüm adum Yamlīḫādur baña Şāh-ı Mārān eydürler.
Uşbu gördüklerüñ dükelisi benüm leşkerlerimdür beni Süleymān[an] şoñra
Bulūqıyya ve 'Affān[4] dutdılar habs itdiler. Qırq gün ṭağda taşda gezdiler
her qanqı ot ḫāṣiyyetlüdür menfa'atı nedür ve neye yarar dükelisi baña
didürdiler keffāretün[5] yazdılar. 'Āqibet Ḥaqq Te'ālā baña ḫalāṣlıq virdi qurtuldum.
Geldüm uşbu quyuya girdüm. Bir kez daḫı dışra çıqdum vardum ol iki
cihān-faḫri Muḥammed-i Muṣṭafāyı ziyāret itdüm. Andan yine bunda geldüm. Buña
Çāh-ı Cehennem eydürler bunuñ bir qapusı kūh-i Qāfa açılur" didi. Seyyidüñ
qarnı acdı Yamlīḫā işāret itdi söyledi gendü dilince bir kiçrek ılana.
A 302
Vardı bir taş getürdi Seyyidüñ elinde qodı eyitdi "Qarnuñ acdur al şunı
ağzuña bıraq" didi. Seyyid Allāh adın yād qıldı ol taşı ağzına qoydı şankım
nice dürlü ṭa'āmlar yidi qarnı toydı gözi açıldı.[6] Ağzından ol taşı
çıqardı yanında qodı. Yamlīḫā aldı girü eline virdi eyitdi "Daḫı sā'at
vardur sā'at yitişecek çıqarasın" didi. Seyyidüñ uyḫusı geldi birezcük
uyur gibi oldı. Tiz yine uyandı gördi ki ne Yamlīḫā vardur ve ne bir ilān
qalmış. Hemān bayağı gibi qarañuluq yatur. Seyyid ṭa'accüb qıldı eydür "Yā ilāhā
'aceb benüm ḫālüm ne ola?" diyü dururken gördi qarşudan iki meş'ale
çıqa geldi. Ez īn cānib çünkim Ketāyün gendü işine peşimān oldı
Seyyidüñn firāqı bunı dīvāne qıldı. Gice ve gündüz gelür ol P[143a] quyı ağzında

1 yuvdılardı A: buraqmışlar P: buraqdılar D
2 üzerinde ... alaca A: 'azīm 'ifrīt arqasında bir küçük ılan var P
3 bunca ... göresin A: 'acāyibi göresiz P: om. D
4 'Affān A: 'Affāniler P
5 keffāretün P: om. A
6 gözi açıldı A P om. D

ağlardı yine giderdi. Çünkim adam göreydi bir iki kiçrek taşı getürürdi
quyuya buraġurdı ağlayu giderdi. Dāyim işi ağlamaq olmışdı. **Ez īn cānib**
çünkim qayṣar geldi ürtesi nāqāreler dögildi leşker bindi. 'Abdu'l-Vahhāb meydāna
girdi çaġırdı kim "Benem 'Abdu'l-Vahhāb üç yüz on[1] yaşda,[2]
Resūl ḥaḍretinüñ mubārek yüzin görmişem. Her kim ölüm arzu qıldı
A 303
bugün meydāna gelsün" didi. Bir kāfir varıdı Ṭālūt adlu Çind[co]. Meydāna
girdi 'Abdu'l-Vahhāba berāber geldi eydür "İy pīr-i ḫeref[3] bu leşkerde
hiç bir yigit yoq muyıdı ki meydāna geleydi seni viribidiler?" 'Abdu'l-Vahhāb eyitdi
"Eger benüm ḫaqqumdan geli bilürseñ yigitler vardur islām leşkerinde yüz senüñ
gibi gişiye cevāb virürler" didi. Ṭālūt qaqıdı bir sāñüsin 'Abdu'l-Vahhāba
ḫavāle qıldı men' eyledi. 'Abdu'l-Vahhāb bir sāñü urdı qalqandan geçüp sinesine
uğradı eglenmedi arqasında çıqdı cān cehenneme ışmarladı. Şem'ūn girdi
anıdaḫı öldürdi. Faġfūr ḫayrān qaldı eydür "Zehī pīr ne cavānlar öldürdi" didi.[4]
Evreng-i Çīnī girdi bir oq atdı 'Abdu'l-Vahhābuñ
qalqanından geçdi omuzına doqındı yardı çıqdı yire ġarq oldı. 'Abdu'
l-Vahhāb qatı zaḫm yidi Aḥmed-i Ṭurān girdi. Ḫayli ceng itdiler bir gürz
urdı Aḥmede qalqanı taġıldı atına doqındı atı **D**[143b] yıqıldı. 'Alī bin Hāşim
girdi, aqdardı. Bir bir on dört adı bellu behlevān yıqdı. Emīr 'Ömer
işāret itdi 'Alī bin Hüseyin Ṭarsūs mālikine yidi[5] bin sunnī müslimān
ḫamle qıldılar. **P**[143b] Çīn leşkerind[cn] Qāhir-i Çīnī qırq bin gişiyile ḫamle qıldı
iki leşker qarışdı müslimānlar bir deryānuñ[6] icinde belürsüz oldılar
A 304
bir gün ve bir gice ceng itdiler Emīr 'Ömer ve bāqī ġāziler buñaldılar. Ḫaqq Te'ālāya
münācāt qıldılar Muḥammed-i Muṣṭafāyı şefī' getürdiler. Ol dem icinde Bağdād
yolınd[an]
toz qopdı iki yüz bin gişiyile ḫalīfe çıqa geldi. Üstüne beyġamberüñ 'alemi dört
yanuñ 'alemi ṭutılmış.[7] Dört yüz ḥāfız çıqa geldi.[8] Ḫalīfe buyurdı iki yüz bin gişi
küffār

1 üç yüz on A P : üç yüz altmış D
2 yaşda P: yaşayup dirir A: yaş yaşamışam D
3 pīr-i ḫeref A: berīf pīr P
4 Faġfūr ... didi: Faġfūr ... öldürdi P: Faġfūr-i Çīn mütehayyir oldı eydür ... didi D: didi A
5 yidi A: om. P D
6 bir deryānuñ A: ol deryā leşkerüñ P
7 ṭutılmış P: om. A
8 çıqa geldi A: qur'ān oqurlar çıqa geldiler P: kelāmu 'llāhi ḫüb āvāzile öñince *inne feteḥnā* sūresin oqurlar. Ol aq fil üzerinde < şında çatr-ı ḫumāyūn dutılmış. Hemānkim çıqa gekliler D

leşkerine oq sapdılar çoq adam helāk itdiler. Kāfir leşkerin götürdiler
girüsine buraqdılar. Çerī birbirind[en] ayrılaşdılar Emīr 'Ömer ve ġāziler ḫalīfe
qarşu vardılar görişdiler. Seyyid <i>çün ağlaşdılar getürdiler qondurdılar.
Ez īn cānib Seyyid çünkim gördi qarşudan iki meşa'le çıqa geldi
eydür "Hā Ḫaqq Te'ālā baña bir meded viribidi" didi kelürek gördi. Bir ejdehā
dur gözleri yalap yalap yanardı. Seyyid anı gördi mütevehhim oldı qur'ān
oqıdı çep çevre[1] cizdi girdi. Ejdehānuñ nefesi ısından quyunuñ dibi ısı oldı.
Hemān kim yaqın geldi başın qaldurdı quyudan dik yuqaru gitdi.
Seyyid rivāyet ider eydür "Üç bin kez *qul hüve llāhü* **D**[144a] sūresin oqıdum
andan ejdehānuñ quyruġı cekildi, gitdi yuqaru" dir. Bir zamāndan şoñra
yine geldi geldüği yire revāne oldı. Fi'l-cümle yidi gün indi ve cıqdı. Sekizinci
A 305
gün Seyyid fikr eyledi eydür "Ma'lūm oldı kim uşbu ejdehā iner yine **P**[144a] çıqar
eger ben daḫı qurtulursam uşbunun sebebiyile qurtuluram" didi. Gözetdi şol quyruġı
gelicek sıçradı berk dutdı sarmaşdı[2] qısı virdi. Götürdi quyudan yuqaru
gitdi berk dutdı qucaqladı ol cānavarıñ ısılıqından isilikind[en3] ez qaldı kim
Seyyidüñ gögsi ve qarnı yanaydı. Seyyid qatı buñaldı eyitdi "Bāri qoyu vireyim
yine çāhuñ dibine düşeyim." Dirken nāgāh ejdehā quyruğın çekdi
taşra buraqdı. Seyyidün 'aqlı gitdi gendüyi quyudan daşra buldı.
Secde-i şükr qıldı gördi bir dere toptolu olmış bu ejdehā yatur. Oldı ki
başın qaldurdı yine quyunuñ içine gitdi. Seyyid Ḫaqq Te'ālānuñ 'azameti
şun'ın 'acayıbladı. Gördi bir mağāra öñinde bir çeşme vardı. Abdest aldı
namāz qıldı birez qurān oqıdı. Ol gice ırteye degin tā'ata meşġūl
oldı. Çünkim şabāḥ oldı irte namāzın qıldı oturup evrād oquyu
dururdı. Gördi qarşudan bir süri doñuz çıqa geldi. Otlayu otlayu yaqın kim geldi
quyunuñ ağzına geldi çüpān çaġırdı ki "İy Baṭṭāl-ı qatṭāl 'ayyār-ı nā-bekār
ayruqlara şanduğuñ başuña geldimi?" Ḫeyli herze keleciler itdi. Seyyid sürdi
A 306
qatına geldi eydür "Şol quyuda neylerdüñ" didi eydür "Baṭṭāla söğerdüm"
Seyyid eyitdi "Bu doñuz kimdüñdür?" Eyitdi "Ketāyūniyyūndür" didi. Seyyid qayṣar
ḫalinden şordı eyitdi[4] "Qayṣar Malāṭiyye
üzerinde Çīn pādişāhıyıla arqa bir itdiler **D**[144b] qaṣdıları budur kim Muḥammedileri

1 çep çevre P: om. A
2 sarmaşdı P: qucaqladı A
3 ısılıqından: ısılıkind[en] A D: ısısından P
4 Seyyid ... eyitdi P: om. A D

ortadan götüreler" didi. Seyyid adın şordı eyitdi "Adum Levlāndur" didi.
Seyyid eyitdi "Beni bildüñmi?" Eyitdi "Şöyle beñzer ki Baṭṭālsın" Seyyid eyitdi:
"Eyü bildüñ di imdi müslimān **P144b** ol qurtul" didi. Gebr herzeye başladı
Seyyid boğazın dutdı cān cehenneme ışmarladı. Tiz Levlānuñ ṭonların çıqardı
gendü geydi Levlān şeklinde düzdi Levlānı quyuya
bıraqdı. Aḫşama qarşu ṭoñuzları döndürdi şehre revāne oldı. Seyyid
bunlaruñ ardınca gitdi. Seyyidi bu doñuzlar aldı bir[1] ulu ḫayāṭa geldiler[2]
Ketāyūnüñ qaşına qarşu. Girdiler[3] her bir yirlü yirinde qarār itdi. Seyyid
gördi kim bir kiçrek şoffa eskitek bir keçe döşenmiş bir ṣınuq bardaq var.
Seyyid geçdi şoffada otırdı çārüğın çağardı şöyle qodı ve otırdı.
Birezden bir qaravaş geldi bir çanaq aş getürdi içinde bir pāre
qoyun eti ve bir etmek. Seyyid yidi qarnın toyurdı şükr itdi. Birezden=
A 307
Ketāyūn çıqa geldi qara aṭlasdan ṭonlar geymiş şol māh-ı tābāne beñzer.
Qarşu manzarında melūl melūl otırdı Seyyidde[n4] yaña naẓar qıldı. Seyyid
Ketāyūnı gördi bir tāc başında qıymeti.[5] Bir oldı kim gendüden gide
birez gendüyi düşürdi. Ketāyūn yuqarıdan çağırdı ki "Hā Levlān nicesin?"
didi Seyyid durdı ḫidmet itdi. Ketāyūn eyitdi "Levlān bugün hiç
çāhdan yaña vardıñmı?" Seyyid eyitdi "Beli vardum." Eyitdi "Ol saña ışmar-
laduğımı unutmağıl. Eger Baṭṭāldan baña ḫaber getürürseñ seni ġanī
idem" didi. Seyyid eyitdi "Nigārin bugün vardum qulaq vurdum bir
ḫezin iñildi gelür." Ketāyūn çünkim işitdi ağladı eyitdi **D145a** "İy dirīġā gendü
eliimile gendüme neyledüm? Düşman işlemeye elümile işimi ḫarāb itdüm ṣunuñ[6]
gibi server ṭutdum ele virdüm öldürdüm. Andan yig olmaya kim ben dahı varam
gendümi ol çāha bıraġam. Ḫayf ol kim andan artuq gişinüñ yüzine baqam"
didi çoq şi'rler oqıdı āh vāhlar itdi. Seyyid **P145a** bunları dirileldi ḫayrān qaldı
eyitdi "İy bārī ḫüẓāyā bu qızuñ ol taṣd[an] qatı göñli nicesi mūm[7] olmış
qanı ol qatılığı tund üzligi" didi. Seyyid eyitdi "İy nigār eger maṣlahatısa
A 308
irte adanuñ ḫalvetce, bir qac kemendler getürelüm benüm bilime bağlañ aşağa
şarqıduñ gireyim anı size çıqarı vireyin" didi. Ketāyūn eyitdi "İy Levlān

1 Seyyidi ... aldı A D: om. P
2 geldiler D: geldi A P.
3 girdiler: gördiler A: om. P D
4 Seyyidden A: çobandan P
5 qıymeti A: om P D
6 ṣunuñ A: gül P
7 mūm A: nerm P

eger sen benüm ḫaqqumda bunuñ gibi idesin göresin kim bende saña
neler iderem" didi. Seyyid eyitdi "Hiç sen ġuṣṣa yimekim ben senüñ qayduñ
yiyeyim" didi. Ketāyūn ol gice uyḫu uymadı sevindüginden bir qaç kemend-
ler cem' eyledi. Seyyid dahı irte olıcaq doñuzları ḫayqurdı öñine bıraqdı
sürdi çāha. Ketāyūn bir iki qaravaş bir qaç ḫādim[1] uydurdı Seyyide geldi
çağırdı ki "İy Levlān neylersin, giceki qavla rāḍımısın?" didi. Seyyid
eyitdi "Beli eved irte uşbunda quyudan bir gişi başı qaba yalıncaq
çıqdı şol dereye gitdi" didi " buyuruñ ḫizmetkārlar bunda dursunlar
biz ilerü varalum görelüm kim ol gördügüm ne gişidür" didi. Ketāyūn eyitdi:
"Maṣlahatdur" Ḫādimleri ve qaravaşları qodı, Seyyid öñince piyāde gitdiler.
Çünkim ḫalvete geldiler Seyyid döne geldi Ketāyūnüñ aṭı çılburın dutdı.
Eydür "Hā Levlān neylersin?" **D145b** Seyyid eyitdi "Bir baña naẓar qıl gör ki
Levlāna beñzermiyim?" didi. Ketāyūn naẓar qıldı Seyyidi bildi[2] āh itdi götürdi
A 309
gendüyi Seyyidüñ üstine atdı bi-ḫūz düşdi. Seyyid qucaqladı başın dizine
aldı. Birez yatdı gendüye geldi gözin açdı eydür "*Pehlevān der ḫvāb bīnem
veyā ḫud bīẓārī?*" [3] Seyyid eydür "İy nigār gözüñ açğı kim bu gördügüñ
uyḫu degüldür. Allāhu Te'ālā beni saqladı ḫalāṣ buldum. **P145b** Tāriyün oda yaqdı
ölmedüm 'Uqbā zehir virdi kār qılmadı. Muḥammedüñ berekātındadur ve illā adanuñ
elinden ne gelür?" didi. Ketāyūn eyitdi "Ḫüẓāvend yañıldum benüm suçum bağışla
senüñ qadruñ bilmedüm şimdi senüñ bir[4] kemine qaravaşuñam" didi. "Gerek qabūl
it gerekse öldür" didi ağladı. Seyyid kenārına çekdi quçışdılar. Tiz anda
ḫādimler qaravaşlar[5] geldi Seyyidüñ ayağına düşdiler. Ketāyūnile[6] dükelisi şehādet
kelimesin getürüp müslimān oldılar. Tiz Seyyidüñ aṭın ṭonın yaraġın getürdiler
Seyyid ṭonların geydi. Qayṣard[an] aḫbar şordı Ketāyūn eyitdi "Bir ay var
dur ki Malāṭiyyededür. Bilmezem kim ayruq nice ildiler" didi. Seyyid eyitdi "Ben
giderem" didi. Ketāyūn qomadı Seyyidi aldı şehre geldi. Her ne kim yarar nesne varısa
aldılar ṭavarlara yükletdiler qırq qul qırq ḫādim qırq qaravaş bilesince
'azm-ı Malāṭiyye qıldılar. **Ez īn cānib** bu yañadın iki leşker bindiler islām
A 310
leşkerinden 'Alī bin Miḍrāb Ḫüremī meydāna girdi qayṣar leşkerinden

1 bir ... ḫādim P: bir ... ḫādim A: iki ḫādim iki qaravaş D
2 bildi P: gördi A
3 der ... bīzārī A: der ḫābmıyam veyāḫud bīẓār miyem P: düşmidür veyāḫūz bidārı Seyyid nidür D
4 senüñ ... bir A P: qadruñı bildüm ben D
5 qaravaşlar D: om. A P
6 Ketāyūnile P: Ketāyūn A

yitmiş kāfir depeledi. D[146a] Evreng-i Çīn girdi ceng itdiler birin birin alamadı.
Evreng piyāde oldı 'Aliyle güreş dutdılar 'Ali götürdi Evrengi yire vurdı
dine da'vet itdi gelmedi başın kesdi. Firengden Cālūt-ı Fireng meydāna girdi
birez ceng itdiler Cālūt qılıc ḥavāle qıldı 'Ali qalqan qarşu dutdı la'īn
qılıc çevürdi qolnuğı altında çaldı iki pāre eyledi. Müslimānlaruñ yüregi yandı
feryād qıldılar. Ol dem 'Abdu'l-Vahhāb meydāna girdi giriftār oldı. Aḥmed-i Turrān
girdi giriftār oldı. Süleymān ve Cu'da ve Naṣr-ı Ḥabbāb ve 'Alī bin[1] Hāşim
ve 'Abdü's-Selām P[146a] *Ne qıṣṣa dirāz idelüm* qırq yidi behlevān yıqdı bağladılar
'alem dibine çıqardılar. Qayṣar şād oldı ḫalife perişān oldı. Faġfūr-ı
Çīnī buyurdı "Tiz bunları öldürüñ, neler itmişlerdür bunlar baña" didi. Ḫalife yüzin
göge dutdı evliyāyı enbiyāyı şefī' getürdi ağladı. Ol dem Qayṣariyye yolındaⁿ
toz çıqa geldi iki yüz gişi bir şaru 'alem 'alemüñ dibinde Seyyid Baṭṭāl-ı
Gāzi Sāmsūvār[2] gürzi omuzında Aşqar-ı dīv-nijād[3] altında. Emīr 'Ömer
gördügi sā'at bildi eyitdi "Yāranlar şol gelen sulṭān Seyyid Gāzidür."
A 311
Çünkim ḫalife anı işitdi filden indi yüzin yire sürdi eyitdi "İy Ḫüẓāyā
bu def'a daḫı islām leşkerine sen meded qıl" didi. Seyyid Ketāyūnī
qarşuda qodı gendüsi Ḥamzevār[4] na'ra urdı ḫayqırdı eyle şankim
yidi göklerüñ bendleri söküldi.

Meclis-i bist ü heftüm[5] Üç kez pāye pāy
na'ra vurdı D[146b] çağırdı "İy kāfir mel'ūn qayṣar benüm elümden cān qanda
ilesin? Uş yine yitişdürüm bir 'aẕābıla öldürsem gerek seni ki atañ[6] ölümi
senüñ qatuñda ḫelvā ola" didi. Yāranlar anı gördiler segirdişüp qarşu
vardılar Seyyid birle görişdiler. Ḫalife başın secdeden getürdi Seyyid
qatına geldi. Gine Ḥaqq Te'ālānuñ qudretine ḫayrān qaldı buyurdı beşāret
naqāresin çaldılar şāzılıqlar itdiler. Seyyid meydāna geldi çağırdı ki "İy
kāfir ya'nī meydānı ḫālī bulduñ kedi gibi arslanlıq da'visinmi
qılursın? Uş getür neñ var" didi. Cālūt elindeki süñlüyi ḫamle
qıldı süñüsin savdı,[7] Geldi kim geçe bir ḍarb urdı. La'īn qalqan dutdı

[1] bin P D: ve A
[2] sāmsuvār: sām ü süvār A
[3] aijād A: zād P
[4] Ḥamzevār A P: na'dīvār D
[5] Meclis-i bist ü heftüm: Meclis-i bist-i heftüm A: om. P: <ez īn cānib> D
[6] atañ P: anuñ A
[7] savdı A: Seyyid üzüyāneyile çarpı virdi pāre pāre oldı P

qalqanı ṭaġıldı depesine doqındı atıyla gendüyi yire berāber P[146b] itdi.[1] Bir bir on
yidi kāfir depeledi meydāna ayruq kimse girmedi. Sulṭān-ı Çīn eyitdi:
A 312
"Yā qayṣar sen dimedüñmidi[2] kim ben Baṭṭālı öldürdüm?" diyü. Qayṣar ḫacil oldı
eydür "Bu ol degüldür." Seyyid gördi kimse girmez gendüyi küffār leşkerine vurdı.
Qalbi qalba vurdı bir demde kāfir qanın seyl gibi aqıtdı. Gice yitişdi kılıç-i
asāyış dögildi Seyyid döndi. Adam qanından lāle reng pelenge dönmiş.
Yāranlar qarşu vardılar Seyyid ṭoğru ḫalife qatına vardı. Yüz yire vurdı ḫalife
piyāde oldı görişdiler. Seyyide ḫaber sordılar eyitdi "Mubārek himmetüñüzde
Ḥaqq Te'ālā saqladı ḥikāyetüm coqdur inşāllāh ferāġatda eydem" didi.
Seyyid nazar qıldı gördi yāranlardan bir qaçı yoq. Şordı ki "Qanı yāranlar?" Eyitdiler:
"Giriftār oldı" didiler. Bidrūnuñ 'Adanuñ ḥikāyetin eyitdiler Seyyid
çoq ağladı te'essüfler yidi. Qasem yād qıldı eyitdi "Ağzuma loqma qoymayam ve
dilencyem
tā qayṣaruñ işi tamām qılup yāranlarım D[147a] qurtarmayince" didi. Tiz cāme mübeddel
qıldı 'azm-ı leşker qıldı. Ol dem içinde gök gürledi yıldırım şaqıdı
yağmūr oldı. Bir qatı ṭūfān qopdı siller aqdı çoq cādırlar adamlar tavile
birle at suya ġarq oldı.[3] Küffār leşkerindeⁿ ġri qopdı qayṣar
eydür "Gördüñüzmi? Ol cāzū geldi yine bize ne qaḍālar idecekdür" didi.
A 313
Seyyid andan bir çadıra daḫı geldi gördi yāranlar demürlü otururlar. Mülvekkelere
başları qaysı olmuş her biri ṭaġılmış sığınacaq yir isteyü gitmişler.[4] Seyyid
içerü girdi yāranlaruñ bendin götürdi. Dükelisi Seyyidüñ ayağına düşdiler
secde-i şükri yirine getürdiler. Dükelisin bağahna P[147a] çekdi leşkerden
atlar aldılar bindiler. Bunları Seyyid şehre gönderdi gendüsi anda qaldı. Bir yire
geldi gördi ṭaġ dibinde on biñ adam ola yağmurdan qaçmışlar anda durur-
lar. Birinden şordı "Qayṣar qanda?" qaqıdı[5] eydür "Cehennemde." Seyyid eyitdi "Ya
bes
bu ne leşkerdür?" Eyitdi "Şāh-ı Qırvāndur." Seyyid ileri geldi selām qıldı
eydür "Qayṣar sizi oqır eydür 'Bir ḫoş yir elümüze girdi gelsün süden
emin olsun' didi 'mabādā Baṭṭāluñ çengāline düşe'" didi. Aldı Qırvān-ı

[1] atıyla ... eyledi P: atıyla gendüyi berāber itdi A: beyn-i bırmından geläp cāv cehennemne ışmarladı D
[2] dimedüñmidi A: dimedüñmi P
[3] qopdı ... oldı A: qopdı şiller aqdı nice çadırlar yırtıldı tavlaylan atlar qaçdı P: oldı çoq çadırlar adamlar aldı sil ġarq eyledi D
[4] Mülvekkelere ... gitmişler A: Mülvekkelere ... ṭaġılmış gelür P: başları qayusı olmaş D
[5] qanda qaqıdı A: qandadur dir olda P

Mağribîyi çerisinden[en] çıqardı. Aldı bir ağac dibinde bir ḳarbıla yıqdı bağladı bir ağaca
şara qodı. Qırvān Şāh eydür "Neylersin?" Seyyid eyitdi "Sil almasun." Andan
Şem'üne geldi anuñdaḥı başı qayusı[1] olmış bir tağ dibinde ışlanmış durur dı.
Seyyid geldi bir lu'bile anıdaḥı aldı getürdi Qırvān Şāhı qatında bir ağaca
aşa qodı. *Ne qıṣṣa dirāz idelüm* ol gice qayşarı daḥı ele getürdi Faḫfūr-ı
A 314
Çīnī daḥı qırq aḍı bellü sulṭāna ki fulān fulān getürdi şehre qarşu
bir depe üstinde[2] qırq ağaca D[147b] aşa qodı boğazlarından. Ṣabāḥ ki oldı gün[3] açıldı
yağmur ildırım sākin oldı göz gözi gördi. Leşker beglerin isteḍiler
geldiler bir yirde buldılar feryāz ü fiġānlar itdiler. Başları qayusı oldı
yüz qaçmaġa dutdılar. Seyyid na'ra vurdı ḥamle qıldı "Benem Seyyid Baṭṭāl-ı
Ġāzi küşende-i qayşar ü Faġfūr. İy la'inler cān elümde qanda iltesin?" didi.
Ḥamle qıldı şehirden qalan yāranlar cıqdılar ḥamle qıldılar, qırdılar, esir qıldılar.
Ol çoqluḳ leşkerüñ mālın esbābın aldılar yine döndiler. Ḫalife P[147b] çoq
du'ālar eyledi ol mālı sunnīlere ileşdürdi dükelisi ġani oldılar. Ketāyūni
Seyyide virdiler toylar itdiler. İşde ḫalife daḥı bī-qiyās māl birle
'azm-ı Bağdād qıldı. **Ez īn cānib** Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim[4]
çünkim qayşar P$_1$[102a] öldi bir oğlı qaldı Asāṭūr aḍlu. Rūm begleri dirildiler Asāṭūrı
qayṣār atası yirine dikdiler. Pādişāh oldı götürdi Seyyide ilci viribidi eyitdi
"Senüñ quluñam. Nekim itdi atam itdi bilmezliginden itdi ben ol itdüġin
itmeyem" didi. Çünkim Seyyid nāmeyi oqıdı eyitdi "Atası daḥı bu sözi çoq söyledi
A 315
qavl itdi yidi ammā vefā itmedi. Hele bu daḥı iderse bula" didi. İşde ḫarāc
boynına aldı ki dāyim vire.[5] **Ez īn cānib**[6] bir gün ḫalife bir qaç gişiler birle
şikāra çıqmışlardı. Gördiler bir gişi bir ağac dibinde yatur burnı qulaġı
kesilmiş. Çünkim ḫalifeyi gördi aġladı. Sordılar "Kimsin?" Eyitdi "Süheyl-i tāciram
Rūma indümidi Asāṭūr-ı qayşar birle mu'āmele itdüm. Vardum kim qurnāşum
aqçesin dileyem, virmediler. Eyitdüm "Aqçe ḫalifenüñdür" didüm, qaqıdı D[148a]
Ya'nī ben

1 qayusı P: qayu A
2 bir depe üstünde A : bir depede P: ‡ ‡D
3 gün P: om. A
4 ez ... kim A: rāviler şöyle rivāyet iderler çünkim P: < > Rāviler şöyle rivāyet iderler kim P$_1$[101b] (lacuna ends)
5 İşde ... vireA: ulular begler dirildiler ḫarāca kesdiler boyunlarına aldılar kim dāyim vireler. Bir dem böyle qaldı. P
6 Ez īn cānib A: **Ez īn cānib Baṭṭāl Ġāzi varup Asatūr lil fetḥ eyledügin bildürür** P: <Ez īn cānib> D

anı qodum şimdi benden aqçe da'visinni idersin" diyü beni uşbu ḥāle qodı
uş geldüm baña şefā'at eyle benüm dādumı Asāṭūrdan al vir" didi.
Ḫalifenüñ özi güyindi andan döndi şehre geldi. Tiz nāmeler perākende eyledi
neqadar ki diyār-ı P[148a] islāmiyye varıdı dükelisin da'vet itdi. Üç yüz biñ er
cem' eyledi. Andan Malāṭiyyeye geldi Emīr 'Ömer ve Seyyid ve bāqi ġāziler
qarşu vardılar ḫalifeye qarşu yüz yire vurdılar. Aldılar getürdiler qondardılar
ḫalife ḥikāyetin Seyyide şerḥ eyledi. Seyyid eydür "Ḫüdāvend siz zaḥmet[1]
çekmeñ. Ne revādur? Biz qullarıña bildüreseydüñüz qayşarıñ ḥaqqından gelirdüm."
Ḫalife eyitdi "Rāst söylersin eved benüm daḥı göñlüm ġazā ṭaleb itdi"
A 316
didi. İşde Malāṭiyyeden otuz biñ gişi yarar 'arḍ itdiler evvel pişvā otuz
biñ er Malāṭiyye serverleri Emīr 'Ömer ve Seyyid Ġāzi yöridiler. **Ez īn cānib**
qayşara ḫaber oldı ṭoquz yüz biñ er cem' eylemişidi ol daḥı göçdi. Berāber
geldiler Kūh-i Cebelde bir yire qarşu qondılar. Asāṭūrıñ bir veziri varıdı
Dāniyāl aḍlu. Anı ḫalifeye viribidi ki "Baṭṭālı dut bağla baña viribi,
sendaḥı ḫarāc boynuña al. Yoq dirseñ ne anı qoram ve ne seni, tamām islāmı
ḫarāb iderem" diyü. Nāme ḫalife qatında oqındı Seyyid qaqıdı. Buyurdı Dāniyāluñ
burnın qulāġın kesdiler eyitdi "İy seg-i bī-dīn var eyit ki ol ki
atañı benden aldı sendaḥı ziyādece al" didi. İrtesi küs[2]-ı ḥarbī döğüldi
iki leşker süvār oldı. Qaysar leşkerinde[en] Qarṭ-i Fireng meydāna girdi
sunnīlerden Süheyl meydāna girdi. Qarṭ ür-endāzıdı bir oqıla Süheyli urdı
şehīd eyledi. Afşīn girdi şehīd oldı. Qarṭ mel'ūn na'ra vurdı çağırdı ki
"Qanı Baṭṭāl gelsün." Seyyid meydāna girdi la'īn bir oq kirişde qodı.
Toldurınca Seyyid irişdi P[148b] bir süñü vurdı qalqanında eglenmedi sinesinde[en]
bağrına çıqdı quvvet itdi götürdi yire vurdı. Küffār leşkerinde= ğiri qopdı
A 317 D[148b]

Empty space for miniature (eight lines).

Zaryūn[3] meydāna girdi helāk oldı.[4] Asāṭūr qaqıdı dört yüz zerrīn
kemerlü qul ve ḫāc peyker 'alemi birle meydāna girdi. Seyyide berāber geldi
eyitdi "İy Baṭṭāl-ı[5] qatīl bugün ol gündür kim atamuñ dedemüñ send[en]

1 zaḥmet ... gelürdüm: zaḥmete girmeñ ben quluñ varayum baqqından geleyim" didi D
2 küs D: kūh A
3 Zaryūn A: Razyūn P:
4 Zaryūn ... oldı A P: yetmiş er meydāna girdi her birin bir lu'bile öldürdi D
5 Baṭṭāl-ı P: Baṭṭāl A

intiqāmın alam" didi. Seyyid eyitdi "Anlar benden ne ileldiyise sendaḫı anı
iledürsin" didi. Biribirine ḫamle qıldılar. Arslan qatında gürbe neylesün?
Gördi kim zebūn oldı anı dönderdi gidi virdi. Qıyaqı iki leşkerden qopdı.
Küffār leşkeri ser-cümle ḫamle qıldılar Seyyidi ortaya aldılar. Seyyid na'ra vurdı
A 318
ḫamle qıldı ḫalife daḫı gendüsi ḫamle qıldı. İki leşker qarışdı qan gevdeyi
götürdi. Yöridi Asāṭūr gördi ki ḥāl ayruqsıdı[1] tiz bir yügrük[2] bidevi çeki vir-
diler bindi gidi virdi. Seyyid irişdi kāfir 'alemin yıqdı leşker şındı. Müslimān-
lar qırdılar ve qovdılar esīr idüp döndiler. Dükelisi ḫalife qatına cem'
oldı. Ḫalife Seyyide ve ġāzilere du'ālar eyledi ol mālı yāranlara üleşdürdi.[3]
Ḫalife eyitdi "Benüm ḫaṭırum şöyle ister kim tā qayşar bir yaña itmeyince
dönmeyem" didi. Seyyid "Fermān sizündür" didi. Tiz andan naqāreler döğüp
'azım-ı İstanbūl qıldılar. Bu tarafda Asāṭūr İstanbulā geldi ḫazine<yi>
açdı māl dökdi çeri dütürdi. Bir gün bezminde oturu dururken "Elbetde Baṭṭāl
beni qomaz bunda gelür. Benüm ol quvvetüm yoqdur ki aña cevāb virem cāzū-
ḫğıla beni ilden günden[4] çıqardı. İmdi P[149a] şöyle olsa kim bir cāzū bulınsa
getürsevüz aña ḫavāle itsevüz" didi. Bir vezir vardı Hārūn[5] adlu
eyitdi "Sāḥā bir cezire vardur Aqlān[6] dirler anda bir cāzū vardur
Hādūs[7] dirler Şengüli[8] cāzū oğlanlarındandur. Eger ol gelürse bu D[149a] qavmi
helāk ider" didi. Asāṭūr buyurdı nāme yazdılar kim "Ben senün quluñam
A 319
imdi bunda bir gişi qopdı kim Baṭṭāl dirler. Beni diler kim cebāb ü ecdadüm dininden
döndere. Ceddümi öldürdi atamı boğazından aşdı işde benüm qaşdumdadur.
İmdi kerem idesiz gelüp bu quşca cānumuzı bu qavm elinden alasız bendaḫı
niçekim diriyem senüñ ḥükmüñden çıqmayam. Her ḫidmet<i>ki[9] buyurasız yirine
getürem"
diyüp nāmeyi tamām eyledi viribidi. Qırq günden soñra ḫaber geldi kim "Uş
Hādūs-i cāzū geldi" didiler. Qayşar gendü qarşu geldi nāgāh havā yüzinden

1 ayruqsıdı A: ayruqsı oldı P D
2 yügrük A D: yügürük P
3 ileldürdi: -di in margin (same hand) A
4 ilden günden A: ilden P: vilāyetümden D
5 Hārūn A: Hārūz P: Hārün D
6 Aqlān A: om. P: Afān D
7 Hādūs A P: Hārūs D
8 Şengüli ... dur A: şekli cāzū oğlanlarındandur P: om. D
9 ḫidmet<i>ki: ḫidmetki A: ḫizmetler kim P

bir qavm peydā oldı. Ba'ḍı doñuz[1] binmişler ba'ḍı ejdehā[2] binmişler birer yılanı[3]
qamçı idinmişler kimisi küpe binmişler.[4] Her birisi bir şūretde, adam yüzlerine
ḫaqamaz birer 'ifritler geldiler şaḥrā yüzine qondılar. Yiyilerinden[5] adam qatlarına
varımazdı. Asāṭūr anı gördi qorqdı üşendi piyāde oldı qarşu
yöridi görişdi. Aldı çādırına getürdi 'azım qonutluq eyledi. Hādūs sarböş
oldı Seyyidden şordı. Asāṭūr çoq şikāyetler eyledi Hādūs eyitdi
"Ben işitmişem ki ol Baṭṭāl heybetlü behlevāndur hiç kimse aña berāber gelmez.
√Hem daḫı dört kitābi oqumuş[6] yavuz fitne işi gişiyimiş.[7] Ben aña berāber[8]√
olmazın ammā bir cāzū biliirem Ẕū'l-Qarneyn P[149b] daḫmesinde olur Güzendā-yi[9]
cāzū dirler qırq arş qadd ü qāmeti vardur. Eger[10] oi geltirse
A 320
dünyā ṭolu Baṭṭāl olursa ḫaqqından gelür" didi. Asāṭūr buyurdı nāme yazdılar
eyitdi "Bu nāmeyi kim ilede" didi. Hādūs nāmeyi eline aldı havā yüzine D[149b] perrān
oldı gitdi. Nāgāh[11] ḫaber geldi kim "Uş Baṭṭāl geldi" diyü. Asāṭūr melūl
oldı. Evvel ki çıqa geldi Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāziyidi. Ardınca Malāṭiyye serverleri
ṭolp ṭolp cavq cavq. Ardınca ol 'azametile[12] Mu'taṣim ḫalife çıqa geldi dört
yüz qāḍi mufti sağınca dört yüz ḫoş-ḥ^vān[13] ḥāfızlar
şolınca *inne feteḥnā* süresin oqırlar ḫoş-āvāz[14] muqriler tekbir getürürler.
Ol aq fīlüñ üstünde ḫalifetüñ taḫtın bezemişler gendüsi otardı,
Resūl Ḫadretinüñ *'aleyhi 's-selām* livā-yı ḥamd-i Muḥammedī üstünde yazılmış ki
"*Naṣrun min Allāhi ve fetḥüñ qarīb*un *ve beşşir il-mā'minīne yā Muḥammed* [15]"
diyü.[16] Çünkim
Asāṭūr bu ta'zīmile gördi ḫalifeyi āh eyledi, heybeti odı[17] için yaqdı.
Eyitdi "İy nār-ı nūr saña nitdüm ki bu qavmi benüm üstüme müsellaṭ itdüñ?" didi

1 doñuz A: doñuza P
2 ejdehā A: ejdehāya P
3 yılanı P: eli A
4 birer ... binmişler A P: om. D
5 yiyilerinden A P D
6 oqumuş A: bilür P: oqumış D
7 işi gişiyimiş A: issi gişidür P: gişi imiş D
8 hem ... berāber marg. A
9 Güzendü-yi A: Güzende-yi P: Güzende cāzū D
10 egere A
11 nāgāh AD: ez in cānib nāgāh P
12 Ardınca ol 'azametile P: 'azametile A: 'azametile geldiler ardlarınca D
13 ḫoş-ḫ^vān P ; ḫoş-āvāz ḫoş-ḫ^vān A: om. D
14 ḫoş-āvāz A: ḫoş-āvāzıan P: ḫūb āvāzda D
15 yā 'A; add.P
16 öñince yörürdi add P
17 heybeti odı ... yaqdı A: için yaqdı P: qılch D

hāy hāy ağladı. Bu yañadın islām leşkeri geldiler İstanbula qarşu
qondılar. Tiz Seyyid buyurdı Mōşul qādısın Asāṭūra viribidiler ki
"Küfri terk eyle imāna gel yohsa bu kerrāt söyle qasd idüp durursın kim
A 321
temāmet Rūm vilāyetin islāma getürem" didi. Çünkim ḫaber Asāṭūra yitişdi
ağladı eydür "Baña bir on gün mühlet virüñ bendaḫı ruḫbānlarum bir
yire cem' ideyin meşveret qılayın görelüm 'ālimler ne buyururlar. Bir yire sizüñ
ve bizüm danışmalarumuz dirilsünler baḫş itsünler görelüm qanqı
din quvvetlüdür" didi. Mōşul qādısın gönderdi geldi ḫalīfeye ḫaber
qıldı. P150a İşde on gün qayşara mühlet virdiler. Bir gice qayşar ḫalvet
qaldı eyitdi "İy dīnīğā ki bu qavm elinde bu iqlim bu vilāyetler yıqıldı atam
ve dedem bunlarıñ elinde öldi işde ben şöyle miskīn zebūn oldum"
didi yüzi üstine D150a düşdi ağladı. Mel'ūn 'Uqbānuñ oğlı anda ḫāḍırdı
baş qaldurdı eyitdi "Şāhā sen hiç qayd yimegil ki ben Baṭṭāḫı avāre qılayın.
Çünkim Baṭṭāl leşkerden avāre ola qalanınuñ işi scheldür" didi.
Asāṭūr and içdi eyitdi "Eger sen bu işi başaracaq olursañ
qız qarındaşımı sāña virem" didi. Velīdi gönderdi şūfiyāne düzdi
saqālın aq eyeldi tesbīḥ boynına aşdı. Şol şubḥ vaqtin ki sunniler
namāzdan fāriġ olıcaq içerü girdi ḫalife öñinde yüz yire urdı ağladı.
A 322
Bir nāme öñinde qodı aldılar oqıdılar ki evvel nāmede Allāhu Te'ālā adın zikr
itmişler andan Resūl-i kevneyni ögmişler andan ḫalifeyi ögmişler andan Seyyide
du'ā itmişler "Benüm qatumdan ki 'Abd-ül'Mu'minem, Maġrib pādişāhı Sāmūniyye
pādişāhı,[1] işitdüm kim sultān Seyyid Ğāzi İstanbula ğazāya yaraqlandı.
Bendaḫı leşker cem' eyledüm yitmiş biñ gişiyile gemiye bindüm. Giderken bir
cezīreye geldüm adına Qaytāmūniyye dirler bir kāfir varıdı Gön-ı[2] Fireng
dirleridi. Doqsan biñ fireng birle geldi gemilerüm yaqdı uş beni
ḫişār itdi. İimdi bu müslimānlara bir çāre idesin yalufuz Seyyid gelürse kifāyet
ider" dimiş "eger ol gelmeyecek olursa be-küll-i fireng öñinde helāk
oluruz" dimiş. Çünkim ḫalife öñinde nāme oqındı eyitdi "Şimdi nice idelüm?
eger Seyyid gönderürsevüz dükelimizüñ devleti anuñ D150b başındadur bunsuz
bize ne şülmār" didi. Seyyid ol pīri gendü qatına oqıdı eyitdi "Bundan aña
degin neqadar yoldur?" didi. Pīr eyitdi "Deñizdür biş günde varur" didi. Seyyid
eyitdi "Ez yohmış" didi destūr diledi pir birle revāne oldı. Deñiz

[1] Maġrib ... pādişāhı A: Maġribde ve Sāmūniyye şehrine pādişāh P
[2] Gön-i A: 'Avn-i P: Gūl-i D

kenārına geldi P150b zevrāqa bindiler gitdiler. Ol cezīreye irişdiler ki
A 323
ol kāfir ḫaber virdiyidi. Taşra geldiler Seyyid nāmāza durdı Velīd mel'ūn
Seyyidi gördi kim namāza durdı tiz zevrāqı suya yitdi revāne oldı. Çünkim Seyyid
namāzdan fāriġ oldı naẓar eyledi gördi kim ol kāfir zevrāqı aldı qaçdı.
Çağırdı ki "İy gebr qanda gidersin?" didi. La'in eyitdi "Zihi sentüñ ḫaqquñdan
geldüm. Ben 'Uqba qādınuñ oğluyam seni bir yire bıraqdum kim 'ümrüñ olduqca ayruq
adam yüzin görecek degülsin. Uş varayın leşkerüñi birbirine vurayın"
didi revāne oldı. Seyyid anda qaldı ada içinde niçekim aşağa yuqaru gezdi
ki bir adam bula bir ḫaber şora bulmadı. Çoq ağladı nāliş qıldı taḍarru' eyledi
Ḫaqq Te'ālādan meded istedi. Birezden gördi[1] ki bir qancuq çıqa geldi.
Seyyid gördi bildi zīrāki çoq yirlerde gelmişidi. Geldi selām virdi ıun geldi selāmın
aldı. Bir ṭabaq Seyyid öñinde qodı içinde iki etmek.[2] Qarnı ğāyet acıdı yidi qarnın
toyurdı şükr eyledi. Qancuq[3] eyitdi:
"İy ciger küşem necün böyle ğāfil olduñ ol mel'ūnuñ sözine inanduñ?
Eved bu daḫı alnuñda yazılmışıdı.[4] Tur imdi seni Ḫıḍır peyğambere ilteyim" didi.
Aldı Seyyidi gitdi. Birezden bir çeşmesāre yitişdiler yem yeşil çayır
çemen. Gördiler bir boz at elegüm sağmaya beñzer otlar, bir qoca namāz qılur. Çünkim
A 324
namāzdan fāriġ oldı Seyyid ilerü vardı ayağına düşdi. Görişdi aldı Seyyidi bağalına
çekdi iki gözlerinde öpdi. Bir gün bir gice Ḫıḍır birle şoḥbet qıldılar coq
naṣiḥatlar Seyyide itdi. Çıqardı üç oq virdi "Sāña gerek ola" didi. Qarıya[5] eyitdi
"Bunı girü leşkerine ilet" didi. Qancuq birile Ḫıḍır peyğamberi vidā' qıldılar,[6]
Seyyide eyitdi "Gözüñ aç" didi. Gözin yumdı girü açdı gendüyi qurıda buldı.
Ne Ḫıḍır var ne qarı var. Şükürler eyledi. Ez în cānib bu yañadın mel'ūn
Velīd bin 'Uqba çünkim Seyyidi ol cezīrede P151a[lacuna starts] qodı gitdi sergerdān
gendüsi
sürdi Asāṭūr qatına geldi. Ḥikāyeti qayşara bildürdi şād ü ḫürrem oldı.
Bu beşāret içindeyiken Hādüs cāzū geldi. Velīd Seyyidüñ ḫaberin
virdi ol kāfir şād oldı eyitdi "Çünkim Seyyid avāre oldı Güzende[7] cāzūl
gelince ben bu leşkeri bir yaña ideyim" didi. Tiz naqāreler döğildi kāfirler İstanbuld[an]

[1] gördi P D: gördiler A
[2] içinde iki etmek A P: ṭa'ām vārmış D
[3] yidi ... qancuq: yedi ... qancuq P: yidi qarnı toyudı D: om. A
[4] alnuñda yazılmışıdı A P 219 218: yokda idi D
[5] qarıya: qarı A: qancuğa P
[6] qıldılar P: qıldı A
[7] Güzende D: Güzindi A

daşra çıqdılar. Ḫalifeye ḫaber oldı sunnîler daḫı bindiler iki leşker
birbirine muqābil oldılar. Bir cāẕū meydāna girdi sunnîlerden bir gişi girdi.
Cāẕū efsūn oqıdı sunnîler[1] eli bağlu qaldı. Mel'ūn qılıcıla iki pāre idüp
şehīd eyledi. Üç müslimān öldürdi. 'Abdu'l-Vahhāb meydāna girdi cāẕūD[151b]
A 325
sihr[2] oqıdı bir şişeyile atdı. 'Abdu'l-Vahhābuñ dört yanın sil aldı ki
uş ğarq ider. Resūl 'aleyhi 's-selām du'āsın oqıdı cāẕūlıq bāṭıl
oldı ol su nā-pedīd oldı. Bir qılıc urdı cāẕū iki pāre oldı. Qurtās-ı
cāẕū girdi coq cāẕūlıqlar efsūn oqıdı Resūlüñ du'āsı[3] berekātında hīç
kār qılmadı anı daḫı depeledi. Nuqaytā-yı Fireng yidi biñ[4] firengile ḫamle eyledi
'Abdu'l-Vahhābı ortaya aldılar. Ḫalife buyurdı Aḥmed-i Ṭurrān ve Naṣr-ı Habbāb
ve 'Abdü's-Selām ve 'Alī bin[5] Hāşim ve Cu'da ve Muḥammed bin 'Alī bunlar ḫamle
qıldılar.
Biñ[6] fireng qılıcdan geçürdiler baqısın soyup qalbe dögdiler.[7] Asātūr buyurdı
küffār leşkeri yik pāre ki ḫamle qıldılar iki leşkerden ğriv asumāna
yitişdi. Hādüs şundı yirden bir avuc ṭopraq aldı bir efsūn oqıdı sunnîler
üstine sacdı. Bir ẓülmāt qarañulıq qopdı müslimānlaruñ üstine cökdi elleri
bağlandı dilleri ṭutuldı tāqatları ṭāq oldı islām leşkerin şıdılar
ḫalifenüñ üstine buraqdılar. Ḫalife gördi ki islām leşkeri şınur tiz atınd[an]
aşağa indi. 'Alem dibinde başın açdı ol mubārek aq saqālın yire sürdi
nūr-ı Muḥammediyi[8] şefī' getürdi. Ağladı eyitdi "İy bārī ḫüẕāyā bu def'a daḫı islām
A 326
leşkerine qudret quvvet senden olsun bize meded eyle" didi. Andan
şoñra bir na'ra peydā oldı sunnîler Seyyidüñ avāzın işitdiler şād ü ḫurrem oldılar.
Seyyid gördi ki islām leşkeri şınmış yüz qaçmağa ḍutmışlar āh eyledi bir na'ra
daḫı ḫayqırdı. Seyyidüñ na'rasından nice mürdeler zinde oldı ve nice zinde-
ler mürde oldı. Tiz Aşqarı irüşdürdiler bindi ḫamle qıldı. Meger Hādüs
mel'ūn bir yirde ṭonların çıqarmış yalıncaq olmış efsūnler oqur tobrağ
alur sunnîlerdin yaña saçar. Seyyid üstine yitişdi na'ra vurdı Hādüs diledi kim
qaça nice kim efsūn oqıdı cāẕūlığı kār qılmadı Seyyide. Seyyid yitişdi bir qılıc

1 sunnîler A: müslimān P
2 sihr: cāẕū sihr A
3 du'āsın oqıdı ... du'ās A: du'āsın oqıdı D
4 biñ A: om. D
5 bin P D: A
6 biñ A: yedi D
7 baqısın ... dögdiler A: om D
8 Muḥammediyi: Muḥammediyi A

urdı boynına başı günbed gibi öñine düşdi. Çünkim Hādüs öldi 'ālem mülevver
oldı ẓulmāt götürildi. Yine her biri bir ejdehā oldı döndiler küffār leşkeri
basdılar qanların sil-āb gibi aqıddılar. Ayruq cāẕūlar Seyyidi göricek ṭurmadı-
lar şındılar. Küffār leşkeri şehre düşdiler sunnîler şehri ortaya alıp
qondılar. Seyyid ḫalife qatına geldi yüz yire sürdi mu'ānaqa qılup görişdiler. Gendü
sergüzeştin[1] bir bir ḫalifeye 'arḍ eyledi. Dükeli yārānlar ḫayrān qaldılar Seyyid
eyitdi "Niçekim Velīd mel'ūn bunda diridür bunuñ zaḥmetleri eksük degüldür"
A 327
didi. İşde sunnîler şād ü ḫurrem Seyyidün şoḥbetinde. Ez în cānib bu yañadın
ol gice ḫaber geldi Asāṭīra ki "İrte Güzendi Cādū gelür" diyi. Qayşar şād oldı
sevindi. İrte istiqbāle qarşu vardı. Rāvīler şöyle ḥikāyet iderler kim
çünkim cādū leşkere yitişdi [P151a(lacuna ends)] bir 'azametile geldi. Ol mel'ūnlarla ki geldi
görenlerüñ
zehresi çāk oldı. Her birisi bir şekilde sihrile ağızlarından od
saçarlar.[2] Çünkim Güzendi Cāẕū qayşara qarşı geldi yiyinden[3] adam qatına gelmezdi.
Çār u nā-çār Asāṭūr piyāde olup cāẕūyla görişdi. Alup getürdi gendü
sarāyında qondardı.[4] Ni'metler yidiler şarāblar içdiler cāẕū sarḫoş oldı
eydür "Yā qayşar sen hiç melūl olma kim temāmet küh-i Qāf benüm ḥükmümdedür"
diyü "ve peri benüm qorqumd[an] D[152b] yatmazlar. Baṭṭāl kimdür kim qayd yirsin? Ne Baṭṭālı
qoyayım ve ne ḫalifeyi qoyayım Ka'belerin oda yaqayın rübi' meskūni daḫı
benüm idineyim" didi. Çünkim qayşar bu ḫaberleri işitdi içi yandı āh eyledi
eyitdi "İy diriğā ki gendü eltümile ayağıma balta vurdum bu gişi ne Baṭṭālı
qor ve ne beni qor. Baṭṭāla ḫod bir çāre dermān itmek olurdı buña
ne çāre idem?" didi. İçine qorqu düşdi dili dutıldı. Çünkim irte oldı
A 328
Seyyid şehri yörenürdi[5] bir nāme atdılar oqıla. Seyyid aldı nazar eyledi evvelinde yazılmış kim[6]
nam-ı Ḫüẕā andan şoñra nām-ı Resūl 'aleyhi 's-selām andan Seyyide du'ā itmişler,
"Benkim Şemmās-ı pirem senüñ muḥiblerüñden bilesin agāh olasın kim
Velīd mel'ūn benüm surum duydı ki müslimānam beni qayşara ğammāzladı. Asāṭūr
beni dutdı zindāna buraqdı. Üç biñ sunnī müslimānlar birle uş ḥabs çekerem.
İmdi bilürem kim Allāhuñ 'ināyeti ve Resūlüñ mu'cizātı senüñ birledür. İn

1 sergüdeştin A
2 saçarlar A: saçılur P
3 yiyinden A: yiyisinden P
4 qondardı A:qondılar D
5 yörenürdi A: yörendi P D
6 yazılmış kim: yazılmışkim in margin A

şi'a illāh ki bizi unutmayasız. Üç biñi sunniler birle devām-ı devletün du'āsına
meşgūlem." Çünkim nāmeyi oqıdı gözleri yaş doldı çoq ağladı. Yāranlara ḫaber
virdi dükelisi perişān oldılar. İşde Seyyid 'Abdu'l-Vahhābı qırq biñ gişiyile[1]
ve Ḫürezmī[2] leşkeri bile pusūda qodı. İrtesi leşker bindiler şehirden taşra
geldiler qayşaruñ P151b şağ yanında Güzendü-yi[3] Cāẕū iki oğlıyıla durdılar.
'İfrīt şūretle bāqi cāẕū leşkeri her biri bir dürlü sihre meşgūl
oldılar. Güzendü-yi[4] Cāẕū ol jişt kāfir[5] meydāna girdi. Qırq D153a eriş
qadd ü qāmetile[6] bir gergedān[7] binmiş bir qara pelās geyür. Dört yüz gendül gibi
kāfir cāẕūlar bilesince dükelisi 'ifrīdler odlar saçarlar. Sunniler anı
A 329
görüp qorqdılar. Seyyid ḫalife öñinde du'ā qıldı 'azm-ı meydān qıldı. Güzendü-yi[8]
Cāẕūya berāber geldi. Çünkim Güzend-i Cāẕū[9] Seyyidi gördi eydür "Kimsin?" Seyyid
eydür "Kimi istersin?" Cāẕū eydür "Baṭṭāḫ isterem." Eydür "Ol istedügüñ
uş benem" didi. Cāẕū eydür "Uşbu Baṭṭāl[10] cihānı birbirine uran
bu Rūm evine fitne burağan senmisin?" didi. Eyitdi "Belī." Ol mel'ūnüñ
gözleri qanın doldı el urdı qoynından bir ṭaş çıqardı, yanar od,[11] efsūn oqıdı
Seyyidüñ üstine atdı. Seyyidi od qapladı[12] od içinden ezdehālar peydā
oldı Seyyide ḫamle qıldı. Seyyid Ḫıdır peyğamber du'āsın oqıdı cāẕūlıq
bāṭıl oldı. Ol demidi kim ol qarıcuq çıqa geldi. Dāyim Seyyide gelürdi
şol fürūmānde qalduğı vaqtde[13] meded iderdi. Eydür "Yā Seyyid qanı Ḫıdır
virdügi ol üç oqlar" Seyyid eyitdi "Uş durur" didi 'Birin mel'ūna
ḫavāle qıl" didi. Tiz Seyyid bir oq çıqardı yayın eline aldı bir oq pertāv
qıldı. Taqdīr-i illāhī oq yitişdi Güzendüñ[14] sağ gözine doqındı qafasından
öte çıqdı. La'in feryād eyledi irdi ki Seyyidüñ quşağında götüre. Bir oq
daḫı urdı sol gözinde öte yanına geçdi cāẕū āh eyledi eydür "İy Baṭṭāl[15]
A 330

1 biñ gişiyile A D: pehlevānları P
2 Ḫürezmi A: Ḫürezm P D
3 Güzendü-yi A: Güzende-yi P D
4 Güzendü-yi A: Güzende-yi P D
5 ol jişt kāfir A D: om. P
6 qāmetile: qāmeteile A
7 gergedān A: gergedāna P D
8 Güzendü-yi A: Güzende-yi P D
9 Güzend-i cāẕū A: Güzende P: cāẕū
10 Baṭṭāl: bis A
11 yanar od A: yanar oda beñzer P: yanardı D
12 qapladı: qam(ḥ?)ladı A
13 Dāyim ... vaqtde A: kim dāyim Seyyide buñı deminde P: ki ... D
14 Güzendüñ A: Güzendenüñ P: cāẕūnuñ D
15 Baṭṭāl A D: Baṭṭāl-i P

qatāl 'ayyārlığıla beni helāk itdüñ" didi. Seyyid Aşqarı depdi ileri geldi
tiğ-ı Ḏaḥḥākile çaldı iki pāre eyledi. Girī[1] cāẕū leşkerinden qopdı
P152a islām leşkeri tekbir getürüp at şaldılar. Seyyid na'ra vurdı D153b ḫamle
eyledi. Cāẕūlar ayruq durmadılar Güzendüñ[2] gevdesin aldılar qaçdılar. Seyyid[3]
'alemi aqdardı. Asāṭūr döndi şehre qaşdı. Gelürken 'Abdu'l-Vahhāba şadaşdı
Asāṭūrı esir eylediler zīrāki 'Abdu'l-Vahhāb[4] Ḫürezm leşkeriyile busūya
girmişleridi kāfirleri qırdılar, qurtılan nicesi[5] şehre girdiler. Ḫalife Seyyide çoq
du'ālar eyledi geldiler qondılar. Aşāṭūrı dest be-dest ve gerden beste Seyyid
qatına getürdiler. Seyyid eyitdi "İy la'in tiz müslimān ol yoḫsa şimdi boyurdum
pāre pāre eyledile" didi. Asāṭūr eydür "İi pehlevān şimdi kiḥālde baña
ta'lluq iki[6] pāre şehir var ve heft bezār pāre qal'a vardur. Eger ben müslimān
olursam dükelisi elden gider ḫāṣi olurlar. Gelüñ bu def'a daḫı baña amān
virüñ beni azād eyleñ ḫarāca kesüñ. And içeyim kim ayruq islāma qaṣd
itmeyem" didi. Ḫalife ve Seyyid ve qalan ulular meşveret qıldılar eyitdiler: "Şimdi
biz bunı öldürürsevüz şehrüñ qavmı oğlın yirine qayşar dikerler. Şehir şarp qatı
A 331
mühkem üç yanı defīze savaşıla alınmaz. Meger kim illik[7] ola bizüm leşker[8]
içinde daḫı qızlıq var çāresi barışmaqdur" didiler. İttifāqları şuña yitişdi kim
barışalar. Döndi Seyyid eyitdi "Yā Asāṭūr gel imdi baña bu şehirde bir gön
qadarı yir vir bir nişān yapayım" didi. Asāṭūr eyitdi "Vireyin." Andlaşdılar ḫarāc
boynına aldı. Seyyid bir su şığır gönin biçāğıla incecük dildi[9] uzını
dört biñ P152b erşūnidi girdi[10] şehrüñ içine bir yir dutdı. Buyurdı qazdılar nice kilīsālar
ve niçe dükkānlar ḫarāb eyledi. Asāṭūr çünkim anı gördi sürdi ḫalife qatına
geldi şikāyet eyledi eyitdi "Benden bir gön qadar yir istedi şimdi şehrüñ
yarısın dutdı ḫarāb eyledi" ağladı. Ḫalife Seyyide eyitdi "Neçün böyle
itdüñ?" didi. Seyyid ğaḍaba geldi bir ḫışmile qayşardan yaña baqdı
qayşaruñ içine od düşdi qorqdı. Geldi Seyyidüñ ayağına düşdi eyitdi:
"Ḫüzāvend her nekim ḫaṭıruñdan geçerse eyle itgil" didi. Seyyid eyitdi:

1 Girī A D: girīv P
2 Güzendüñ A: Güzendenüñ P: cāẕūnuñ D
3 Seyyidi A
4 'Abdu'l-Vahhābı A:
5 şadaşdı ... nicesi A: 'Abdu'l-Vahhāba uğradılar Ḫürezm leşkeri ilen anda busıya girmişleridi er ‡QWRİYDaN‡ qılıç qoydılar qırdılar kimi tutdılar Asāṭūrı esir qıldılar qalanı P
6 iki A: iki biñ P D
7 illik: eglik A D: ellik P
8 leşker A D: leşkeri P
9 biçāğıla ... dildi A: gerdi birez depdi inecük tutdı dildi kim P
10 girdi A: gerdi P

"Di imdi Şemmās ḥabs içindeyimiş, çıqar" didi. İşde vardı Şemmāsı üç
biñ sunnī müslimānlar birle ḥabisden çıqardılar. Nefīs ṭonlar geyüp Seyyid qatına
getürdiler. Seyyid ve ḫalīfe qarşu vardılar Şemmāsıla görişüp getürdiler. İşde
A 332
niçe sarāylar ve kilisālar yıqup bir mescid-i āẕine[1] ve ḫānqāh yapdılar.[2] Bir ḫūb
mināre yapdılar[3] cum'a namāzın qıldılar. Yidi günden şoñra Şemmās vefāt eyledi.
Şemmāsı ve niçe müslimānları ki öldi anda defn eylediler ḫeyli güristānlar
daḫı oldı. İşde qayşaruñ yidi yıllıq ḫarācın aldılar qayşar birle vidā'-
laşdılar göç qılup Malāṭiyyeye geldiler. Emīr 'Ömer toy eyledi ḫalifeyi qonuqladı.
Yidi günden şoñra vidā' itdiler ḫalifeyi gönderdiler. P153a Bir zamān geçdi.[4] Onıncı ayda
kim Muḥarrem ayıyıdı[5] eẕine gün Malāṭiyyeye ḫaber geldi kim "Mu'taṣım ḫalīfe vefāt
itdi, oğlını taḫta geçürdiler, Me'mūn-i ḫalīfe" diyü. Emīr 'Ömer ve Seyyid ve bāqī yāranlar
ümerālar yidi gün yas dutdılar. Andan itifāq şöyle itdiler kim varalar Me'mūn-i
ḫalīfeyile bi'at ideler. Yaraq itdiler şehri 'Abdu'l-Vahhāba ışmarladılar gendüler
revāne oldılar. Seyyidüñ üc oğlı varıdı 'Alī ve Neẕīr ve Beşīr[6] ikisi
küçücükidi ve *illā ki 'Alī nevḫat cüvān büd.* 'Alīyi bile aldı gitdi ikisin 'Abdü-
l-Vahhāba ışmarladı. Beşīr ve Neẕīr D154b şikārdayiken güm oldılar. Niçekim istediler
bulınmadılar. 'Abdu'l-Vahhāb 'aẓīm perişān oldı. Tiz adam viribidiler Bağdāda
kim meger atası ardınca gitdiler ola diyü. Çāsūs ḫaber getürdi kim anda
A 333
degül diyü. 'Abdu'l-Vahhāb eyitdi "Gördüñmi nice işe şadaşdum? Seyyid oğlanların
bāña ışmarladı benüm qatumda yavu vardılar. İrte gelicek 'aceb ne cevāb virem?" diyü
çoq ağladı. Tiz Rūmdan yañā adamlar şaldılar yine geldiler eyitdiler "Niçekim cehd
eyledük ḫaberin bilmedük" didiler "eved şöyle işitdük qayşaruñ daḫı oğlı
belürsüz olmış, adı Tekfūr-ı şāhdur. Her gice beglerüñ qızları ve oğlanları güm olur,
hiç bilmezler kim qancaru varur. Eved şöyle ḫayāl ideler kim bu işleri Baṭṭāl
ider dirler, qayşaruñ daḫı tāqatı tāq olup durur dirler." P153b 'Abdu'l-Vahhāb
ḫayrān oldı eydür kim[7] "Çāresi oldur kim 'azm-ı Rūm qılam in şā'allāh ki oğlan-
lardan bir ḫaber bilem" didi. Tiz cāme mübeddel qılup 'azm-ı Rūm qıldı. **Ez īn cānib**

1 āẕine: eẕine A
2 sarāylar ... yapdılar A: deyirler sarāylar ve kāfir 'imāretin yıqdılar ḫarāb itdiler. Bir cu'ma mescidi P
3 yapdılar A: yapdılar ve daḫı nice mescid ve ḫānqāh yapdılar tamām 'imāret oldı P
4 ḫalifeyi ... geçdi A D: ḫalīfelerin Bağdāda gönderdiler bāqi yāranları Malāṭiyyede bir zamān yimekde ve içmekde qaldılar 'azim zindigāni sürdüler 'ibādete meşġūl oldılar. Ez īn cānib 'Abdu'l-Vahhāb Baṭṭāl gözinüñ oğlanlarını Rūma gitdüğin dir. Şöyle rivāyet ideler kim P
5 onıncı ... ayıyıdı A D: Muḥarrem ayınuñ onıncı gününde P
6 Neẕīr ve Beşīr: Beşīr ve Neẕīr A P D
7 eydür kim P: om. A

rāviler şöyle rivāyet ideler kim 'Abdu'l-Vahhāb kim Rūma 'azm eyledi
çāsūs Asāṭūr-ı qayşara geldi. Şöyle ḫaber virdi kim Mu'taṣım ḫalīfe öldi
yirine oğlı Ma'mūn ḫalīfe oldı Seyyid daḫı Bağdāda vardı. Şöyle beñzer kim
işbu işler kim olur dükelisin Baṭṭāl ider. Andan girü bu iqlīmler dükelisi
Baṭṭāla yüz dutup dur ‡hemḫvāh‡[1] Baṭṭāldur ve daḫı anuñ qorqusından
Rūmda neqadar rühbānlar varısa her yik adam başına biş batmān mūm
A 334
viribirmiş Ka'beye" didiler. Asāṭūr bu sözleri işitdi içine od düşdi peri-
şān oldı. Bir ulu beg varıdı Aqrinōs[2] dirleridi D155a Ol gice anuñ daḫı
bir qızı ğāyıb oldı. Geldi Asāṭūr qatında ağladı eyitdi "İy melik-i zamān
şimdi zamānuñda senüñgibi ulu sulṭān olmaya, revā mıdur kim ğayret yire
bıraqasın bir uğrı 'ayyārdan girü qalıp añā ḫarāc viresin?" didi
başına dopraq qoydı. Seyyidden çoq şikāyetler itdi "geldi bu gice benümdaḫı qızım
uğurladı" didi. Qayşār anı işitdi gendüden gitdi. Tiz yine yidi iqlīme
nāmeler perākende qıldı biş yüz biñ er cem' eyledi ikiyüz biñ er İstanbulda
qodı derelerin derbendlerin berkitdi şāyed ki Baṭṭāl ele gire diyü. Gendü
iki yüz biñ gişiyile Ma'mūriyyeye geldi. **Ez īn cānib** 'Abdu'l-Vahhāb günlerde
bir gün Rūma yitişdi. P154a Bir çeşmesāre irişüp abdest aldı namāz qıldı.
Birez yatdı uyudı. Düş gördi bir[3] qara balçıqdan ṭonlar geymiş bir būta secde ider.
İsti'ānet ister Seyyid gelür 'Abdu'l-Vahhābuñ baḫçaḫu ṭonın çıqarur aq
ṭonlar geyürür gevdesin yur. Uyanu geldi iştiğfār eyledi ikiledin
abdest aldı namāz qıldı. Çoq ağladı eyitdi "Uşbu gördüğüm düşden bāña
A 335
ḫayir gelmez" didi. Namāza durdı ol demidi kim Asāṭūr begleriyile çıqa geldi.
Gördiler 'Abdu'l-Vahhāb namāz qılur üstine ğulū qıldılar. Tiz 'Abdu'l-Vahhāb
turı geldi qılıc eline aldı qayşar beglerinden Nuqayṭā-yı[4] Fireng dirleridi ilerü
yöridi eydür "İy Baṭṭāl-ı[5] qattāl bu fitneler ki idersin yañında[6] qalamı şanurduñ?
Qanı anduñ 'ahduñ? Bu Rūma gelemeyecekdüñ and içip durурduñ, eylemi?" diyüp
ilerü yöridi. D155b 'Abdu'l-Vahhāb sıçradı bir qılıc urdı iki pāre eyledi. Asāṭūr
feryād eyledi buyurdı ki tiri bārān[7] ideler. Anlardaḫı oq sapdılar. Asāṭūr
eyitdi "İy Baṭṭāl qanı oğlumTekfūr, qanı benümle qavluñ? Ayruq Rūma qaṣd

1 ḫemḫvāh: ‡Seṯḫvāḫū A: om P: ‡ ‡ D
2 Aqrinōs A D: Aqrānūs P
3 bir A D: kim P
4 Nuqayṭā-yı: Nuqṭā-yı A D: Naqīā-yi P
5 Baṭṭāl-i P: Baṭṭāl A
6 yañında A: yanında P: sañā D
7 tiri bārān A: tir ü bārān P: tir bārān D

itmeyecekdüñ? Qanı bunca qızlar ve oğlanlar? Nicedür şimdi dükelisinüñ intiqāmın
uş nār-ı nūr senden aldı" didi. Oq sapdılar savaş eylediler. 'Abdu-
'l-Vahhāb yaraqsuzıdı zaḫmilü oldı. Ǧulū itdiler bağladılar aldılar qayşaruñ
qatına getürdiler. Naẓar itdi gördi bir aq saqāllu pīr. Asāṭūr eydür "Hāy ne
gişisin?" didi. Eyitdi "*'Abdu'l-Vahhābam men ān pīrem ki Muṣṭafā-rā dīdem.*
'Ömr-i sīṣad sāl peyrest, heftād bār ḥacc ve 'ümer kerde-ām, ḥezār dīvīst
bār be-ġazā der āmedīm. Eger ḫvāhī kūş ve eger ḫvāhī be-gudār ma-rā ki meng zi şeker
A 336 P154b
şīrīner şīde est"[1] Çün Asāṭūr bu sözleri işitdi vezīrlerine eyitdi:
"Ne dirsin bunı nice ideyim?" didi eyitdiler: "Şahā gel bunı öldürmegil.
Ḫoş dutalum, ola kim dönümüze dönderevüz. Eger bu bizüm dönümüze dönerse şöyle
bilgil kim bizüm dönümüz revnaq dutar. Anlar ki vardılar Mesīḥ dinin[2] terk itdiler
Muḥammed dīnine girdiler yine dönerler Mesīḥe yüz ṭutarlar. Baṭṭāluñ dahı erligi
varlığı bunuñladur, bu olmaya Baṭṭāluñ elinden iş gelmez" didiler. Tiz qayşar
buyurdı 'Abdu'l-Vahhābı İstanbula gönderdiler. Buyurdı ki bir ḫūb sarāya
qondaralar. Qızına didi ki "Hā ciger küşem neylerseñ eyleye sin 'Abdu'l-Vahhābı
yoldan[3] çıqarayduñ ola mı?" didi. Ez īn **cānib** qayşaruñ bir qızı varıdı adına
Ḫürimeng dirleridi, ǧāyetde ḫūblerdenidi. Dahı bir kimse gendü 'aşında añа
beñzer yoğıdı. Dün buçuğında gendüyi bezeyüp sarḫoş[4] 'Abdu'l-Vahhābuñ
qatına geldi. Selām virdi eyitdi "Nitesin iy şīr-i nerr? Ehvāl-i 'ālem
şöyle dür, gāh ḫoş gāh nā-ḫoş. Şöyle itmek gerek gişi dünyād[an]
bir lezzet ḥāṣıl ide" diyüp bir qadeḥ ṭoldurup şunı virüp eyitdi "Mā uşbunı
nūş qıl. Gönlüñi ḫoş qıl ki bu 'ālem bir qarāra qalmaz, benüm gibi maḥbūbe
A 337
birle zevq it. D156a Ḥabs içinde bī-murād qalma" didi. Elindeki şarābı 'Abdü-
'l-Vahhāba qarşu içdi oturdı. Meclis aletin getürdi bir qaç çengilerin
getürdi. 'Abdu'l-Vahhāba qarşu sinesin ve boynın açdı. Şīveler itdi bir qac
qadeḥ içdi mest oldı. Dizi[5] üstine geldi 'Abdu'l-Vahhābuñ elin boynına
şaldı. Yüzin yüzine sürdi eyitdi "Uşbu bir qadeḥ benüm elümden içgil luṭfuñı
P155a qahra şatmagıl"[6] didi. Qız dahı 'aẓīm maḥbūblardanıdı şol qadar şive-

[1] 'Abdu'l-Vahhābam ... est A: ol pīrem kim Muḥammedi gördüm 'ömrüm üç yüz yıldur yetmiş gez ḥacc eyledüm bin yigirmi ġazāya girdüm. Eger dilerseñ öldür ve eger dilerseñ | qoyı vir kim ölümüm çekerden ladudur P: 'Abdu'l-Vahhābam Muḥammed-i Muṣṭafāyı gördüm, üç yüz yaşumdayın. Yetmiş <gez> ḥacc ü 'ümer itdüm bin iki yüz ġazā eyledüm. Dilerseñ qayu vir D
[2] dinin P D: om. A
[3] yoldan A P D
[4] Dün ... sarḫoş A : Dün ... bezeyüp P: gendüyi bezeyüp D
[5] dizi P: tiz A: ‡ ‡ D
[6] Uşbu ... şatmagıl A P: elümden içgil D

ler[1] qıldı kim 'Abdu'l-Vahhāb elden vardı. Niçekim cehd itdi göñlini
virmemeye[2] miskin pīr çāre idemedi rübūde[3] oldı. 'Işq oqına sinesin
qalqan eyledi muḥabbet oqı geldi ṭoqındı ṭarpide[4] içerü geçdi ammā ṣabr eyledi.
Fī'l-cümle qırq gice geldi bunuñ gibi sıḥırlar işledi. 'Abdu'l-Vahhāb be-külli
gendüden iletdi 'işq dīvānesi eyledi. Eved ṣabr eyledi dem be-dem 'aqlı
başına geşürdi ṣabr şuyın 'işq odı üzere dökerdi. Asāṭūr bir gün çıqa gekli
qızı qatına oqıdı eyitdi "Ciger küşem nice itdüñ?" Eyitdi "Cān-ı peẕer
çāre idemedüm döndiremedüm" didi. Hemāndem qayşār buyurdı vardılar 'Abdu-
'l-Vahhābı bağladılar,[5] keşān ber-keşān qayşār qatına getürdiler. Siyāsete çökertüp[6]
A 338
gözin bağladılar. Qayşar eyitdi "Ben benüm dīnüme gire diyüp öldürmedümidi. Çünkim
bu Mesīḥe qul olmaz tiz boynın uruñ" didi. Cellādlar qılıc çekdüp 'Abdu'l-Vahhābuñ[7]
üstine yöridiler. Oldem içinde qız qapudan içerü girdi şefā'at itdi. Diledi
aldı 'Abdu'l-Vahhābı gendü odasına iletdi. Eyitdi "İy 'Abdu'l-Vahhāb ölümden
dirilik yigdür. D156b Ḫāşa kim benüm gibi bir maḥbūbe bağaluña çekesin bāqī 'ömrümüzi
biri birümüzle[8] geçürelüm" diyüp şol qadar şīveler luṭflar eyledi kim 'Abdu'l-Vahhāb
gendüden vardı. Gendü göñli içinde eyitdi "Bāri göñlüde dīn mühkem[9]
dilümile iqrār ideyim bunları aldayayım[10] bunuñ gibi maḥbūbeyi bağaluma çekeyim murādıma[11]
yitişeyin. Eger iqrār itmeyecek olursam ḥaqīqat ḫōd beni öldürürler. Ölümden
dirilik yigdür" didi. Uşbu ma'niyile göñlin şeri'et üzre berkitdi diliyile
qıza eyitdi "Yā nigārīn P155b sen didügüñ olsun" didi "senüñ ḥükmüñ
başum üzerine muṭī' ve munqādam" didi.[12] Qız anı işitdi şād oldı qolın
'Abdu'l-Vahhābuñ boynına şaldı bir qaç şeftalu-kārluq eyledi. Bir qadeḥ
ṭoldurup şunı virdi miskīn pīr eline aldı, iki bir dimedin nūş
qıldı. Hemānkim ol şarāb içdi tiz segirdi vardılar qayşāra muştuladılar ki
A 339

[1] şiveler P: 'işvāler A: ‡ ‡ D
[2] virmemeye: virmeye A P D
[3] rübūde A: alūde P: zebūn D
[4] turpide A: tarpadek içine P: tarafdan D
[5] bağladılar A: om P
[6] çökertüp A: çökerdiler P: çektüp D
[7] 'Abdu'l-Vahhābuñ: in margin A
[8] biri birümüzle A D: senüñilen P
[9] gendüden ... mühkem A: gördi kim ḥāl böyle old eyitdi "Göñlüm içinde dīn dutayum mühkem ideyin P
[10] diyüp ... aldayayım A: om. D
[11] murāduma: +ma in margin A
[12] senüñ ... didi A: om. P

"'Abdu'l-Vahhāb dininden[1] döndi" diyü. Ol kāfir sevindi segirdi 'Abdu'l-Vahhāb
qatına geldi. Ol daḫı bir qadeḥ şarı virdi anıdaḫı içdi şāzılıġıla. Bir qadeḥ
qız virür ve bir qadeḥ qayṣar virür 'Abdu'l-Vahhābuñ kellesi germ oldı
gendüyi unutdı. Qayṣār tiz buyurdı şehri donatdılar şāzılıqlar eyledüler temāmet
şehri gezdürdüler kilīsālara iletdiler. Keşişler qarşu geldüler ziyāret
eyledüler āb-ı ma'mūdiyye suyıyıla 'Abdu'l-Vahhābı yudılar. Pilün geyürdüler
burnus[2] başına urdılar zünnār biline bağladılar büt ḫānede secde itdürdüler
ṭoḳuz etin yidürdüler. Aldılar qayṣār qatına geldiler. Qayṣār gendü qarşu yöridi
üstine niṣārlar saçdı neqadar ki ṭonlar geyürdi 'Abdu'l-Vahhāba geyürdi.
Tiz ruhbānlar getürdüler nikāḥ idüp qızın 'Abdu'l-Vahhāba virdi.
Andan girü biñ qul ve biñi qaravaş dört ulu şehristān otuz pāre
qal'a ve by-nihāyet māl virdi. Yidi gün ṭoylar eyledi.
Hürimengile 'Abdu'l-Vahhābı[3] girdege qoydılar. 'Abdu'l-Vahhāb qatı
sarḫoşidi düşdi yatdı. Qız oturu qaldı başı ucında yüzin temāşā
iderdi görür ki 'Abdu'l-Vahhābuñ ağzından bir kiçrek aq quş uçar
A 340
gider ardınca **D**[157a] bir qara jişt quş gelür ağzına girü. Hemāndem ol
nūrānī pīr ol ḫūb ṣūret qabqara oldı nūrı gitdi qabqara
bi-revnaq oldı. Yine uyandı ṭurdı oturdı eydür "Tiz şarāb **P**[156a] getürüñ maḫmūr
oldum" dir. Qız şarāb getürdi bir qaç qadeḥ içdiler. Qız ḥikāyeti eydi
virdi bir bir 'Abdu'l-Vahhāba. 'Abdu'l-Vahhāb ağladı eyitdi "Ol aq
quş benüm īmānumdur ve ol qara quş küfrdür ki īmān yirin aldı.
Dirīġā ki bunca yıllar ki ṭā'atlar ve ḥaclar ve ġazālar kim itdüm qamusı
hebā-yi menṯūr oldı, müslimānlıġum yirine küfr ü ḍelālet mübeddel oldı[4]"
didi hāy hāy ağladı. Qız eyitdi "Hele ol gitdi, me uşbu qadeḥi nūş qıl[5]" diyüp
eline şunınca bir ṭarāqa qopdı. Bir kesük baş revzenden aşağa düşdi
tam tāze henüz qanı aqadurur. Qız feryād eyledi, 'Abdu'l-Vahhāb eyitdi:
"Hāy çağırma bir ben göreyin" didi eline qılıc alup yügirü ṭama çıqdı.
Dört yaña gezdi kimse görmedi yine aşağa indi eydür "Hiç kimse bulımadum" didi.
Hemānkim oturdı yine bir ġavġa qopdı evvelkiden daḫı heybetlü. Bir ṭirāqa
qopdı bir tāze adam başı yine manzarından aşağa düşdi. 'Abdu'l-Vahhāb
A 341

1 dininden A
2 burnus: burnūs A: bürnūs P
3 Hürimengile 'Abdu'l-Vahhābı P: Hürimengi | 'Abdu'l-Vahhāba virdi ikisin bile A
4 müslimānlıġum ... oldı A P: om. D
5 nūş qıl P: om. A

qaçıdı qılıc alup yügirdi ṭama çıqdı hiç bir eḥed bulmadı. Ta'cccübe qaldı geldi aşağa
indi. Qızı bulmayup feryād eyledi tiz qayṣara ḫaber itdiler ol tāze başları
gördi qanı qurıdı. İnte oldı çoq istediler hiç bir eşer bulmadılar dükelisi
eyitdiler ki "Baṭṭāl idüp durur" didiler. Bunuñ üzerine qırq gün geçdi.
Ez īn cānib Emīr 'Ömer ve Seyyid Bağdādda qırq **D**[157b] gün ḫalife qatında
durdılar dükelisin ḫil'atladı yine Malāṭiyyeye gönderdi. Gurūlerde bir gün
şehre geldiler dükeli ḫalāyıq qarşu çıqdılar. Seyyid iki oğlın ve 'Abdu-
'l-Vahhābı görmedi, bunlardan ḫaber şordı. Eydi virdiler ayrıq tāqatı qalmadı
tiz andan cāme mübeddel qılup 'azm-ı Rūm eyledi. Mūsā bin Cu'da bilesince ,
P[156b] Çünkim Rūma irişdiler ḫalāyıq birbirine söylerler ki "Ol pīr ki
'Abdu'l-Vahhābdur payġāmber yüzin gördi, Rūma geldi qayṣarıñ qızına
'āşıq oldı dininden döndi mürtted oldı. Qayṣar qızı Hürimengi
aña virdi girdek gicesi Baṭṭāl gelür qızı uğurlar alur gider. Ol
bi-çāre söyle mağbūn qaldı" dirler "küfr icinde.[1]" Seyyid çünkim bu
ḫaberleri işitdi ah eyledi eyitdi "Miskīn pīr bi-çāre gör ki ne vāqı'aya
A 342
uğramış" didi. Ol aracuqda Mūsāyı qodı eyitdi "Ben gelince sen qandesneye
gitmegil" diyü gendüsi qayṣar qatına geldi. Qayṣār daḫı taḫtı arāste idüp
neqadar ki ulu begler varısa cem' idüp otumışıdı ṣoḥbet iderdi hemdaḫı
meşveret ide dururlarıdı ki "'Aceb nice ideviz Baṭṭāldan öcümüz alavuz" diyüp.
'Abdu'l-Vahhāb bir qızıl alun kürsi üzerinde otururdı tāc başında bir qaç
qadeḥ urup mest olmışdı. Nāgāh bir pīr içerü girdi qayṣara selām virdi
yöri virdi 'Abdu'l-Vahhāba bir yumruq urdı. Ağzı burnun qana ġarq oldı
üç dişi boğazına gitdi kürsiden yıqıldı. Örselenü ṭurı geldi yöri
virdi söz keleci itmedi. **D**[158a] Pīr geçdi 'Abdu'l-Vahhābuñ yirinde oturdı hiç kimsenüñ
zehresi olmadı kim söz keleci ide. Dükelisi dembeste qaldılar baş aşağa
eylediler. Qayṣar melūl oldı baş götürüp eyitdi "Hey sen kimsin ki bunuñ
gibi benüm qatumda geldüñ ḥareketler eyledüñ?" didi. Pīr eyitdi "Beni Faġfūr-ı Çīn
viribidi Şāh-ı Çīnüñ ilçisiyem. İşitdi ki quzuñı bir ayrıq gişiye virmişsin
melūl oldı. Ben geldüm ki anuñ gendüliġin[2] bildürem. İşde gördüñüz kim
ḫālin neyledüm" didi. Qayṣar ah eyledi "Şimdi fayda ne? Qanı qızum? **P**[157a] Beklürsüz
A 343
oldı bilmezem ki nicesi oldı. Qanı oğlum Tekfūr? Daḫı niçe oğlanlar ve niçe quzlar
dükelisin Baṭṭāl aldı" didi ağladı. Pīr yirinden ṭurı geldi "Uş yine geldüm" didi.

1 küfr icinde A D: om. P
2 gendüliġin A: gendiliġin P: geldiġin D

çıqdı yöri virdi. Hemāndem 'Abdu'l-Vahhāb içerü girdi. Qayşār eydür "Hā saña[1]
ne geldi kim şol gişi senüñ bunca ulu begler qatında yüzüñ suyın
yire dökdi sen añа bir cift keleci itmedüñ?" didi. Tiz qaysāra böyle cevāb
virdi kim "Şükr eyle kim saña qasd eylemedi, nekim itdise baña itdi" didi.
Qayşār eyitdi "Kimdür ol gişi bilürmisin?" Eyitdi "Bilürem." Eyitdi "Bes kimdür?"
Eyitdi "Baṭṭāldur" didi. Tiz qayşār buyurdı bindiler Seyyidüñ ardınca sürdiler.
Ez īn cānib[2] Seyyid andan Mūsā qatına geldi 'Abdu'l-Vahhābuñ ḥikāyetin
şerḥ eyledi ikisidaḫı ağlaşdılar. Andan sürdiler bir deyre vardılar
qapuyı qaqıdılar. Ruhbān taşra çıqdı eydür "Kimsin?" Eyitdi "Ben Baṭṭālam uşbu benüm[3]
qulumdur. Senüñ qatuñda emānet qoram. Eger gelürsem ḫoş ve ger gelmezsem
bu senüñ olsun bu deyrde ḫidmet **D**[158b] eylesün" didi. Ruhbān
qorqusından rādī oldı. Seyyid Mūsāyı anda qodı gendü cıqdı
gitdi. Hemāndem toz oynadı qayşar yitişdi geldi Seyyidi ortaya aldılar. Falaqrāt-ı
A 344
Fireng yavuz mel'ūnidi Seyyide[4] qarşu yöridi. Türi[5] bārān eyledüler Seyyid na'ra vurdı
ḫamle qıldı. Şeb-hengāmı vaqtine degin çoq ceng eyledi. Qarañulıq[6] olıcaq
leşkerüñ[7] bir yanın yardı çıqdı gitdi. İrteye degin deñiz kenārına geldi. Gördi iki gişiler.
Seyyide şordılar "Ne gişisin?" eyitdi "Qayşār qullarındanam aduma Mehrüz dirler"
didi "Baṭṭālı isteyü geldüm. Geldi qayşar qatında bed-nefeslik eyledi 'Abdu'l-Vahhāba
bir yumruq urdı üç dişin çıqardı. Qayşar daḫı **P**[157b] qova getürdi. Bir gün bizümile
ceng eyledi gice olıcaq belürsüz oldı. Anı isteyü uşbunda geldüm. Eger
bilürseñüz qanda gitdi baña eydi virüñ atın tonın size vireyin gendüyi
qayşār qatına iledeyim" didi. Anlar daḫı eyitdiler: "Bizde anı isterüz. Bir gice
geldi bizüm qız qarındaşumuz uğurladı" didiler. Emek çıqardılar Seyyid birle
yidiler durdılar gitdiler. Seyyid anda qaldı uyqusı ğālib oldı birez yatdı
uydı. Falaqrāt-ı la'īn birez adamıla Seyyidüñ üstine irişü geldi. Gördi uyur
tiz buyurdı üstine üştiler depretmediler bağladılar. Seyyid gördi ki gendüyi
dutdılar Falaqrāt üstünde durur eyitdi "Beni niçün dutarsın?" Falaqrāt
eydür "Sen Baṭṭālsın. Ben seni isterdüm nār-ı nür furşat virdi tutdum"
A 345
didi. Seyyid eyitdi "Ben sen taşavvur itdüğüñ degülem. Ben qaysaruñ qulıyam

1 **saña**: bis A
2 om. P
3 **benüm** P: binüm A
4 **Seyyide** P D: Seyyid A
5 **Türi** A: Tir P D
6 **qarañulıq**: qarañulıcaq A
7 **leşkerüñ** P: om. A

adum Mehrüzdür" La'īn eyitdi "Senüñ mekrüñ ḥileñ çoqdur. Aynıq ben
senüñ ḥileñe **D**[159a] aldanmazın" didi. Hemāndem ol iki yigitler çıqa geldiler gördüler
ki Seyyidi dutmışlar bağlamışlar eyitdiler: "Hāy bu qayşaruñ qulı Mehrüzdür necün
tutduñ" didiler. Falaqrāt eyitdi "Bu Baṭṭāldur," bunlar eyitdiler: "Baṭṭāl degüldür."
Söz uzadı[1] araya çıhc düşdi ol iki yigidi öldürdiler. Seyyidi aldı bir köye
geldi qondı. Seyyidi ortaya getürdiler eydür "İy Baṭṭāl-ı qatıl qanı qız qarındaşum?
Neyledüñ? Qanı bunca māl ki bu Rūmdan alduñ? Eyt qandadur seni azād
qılayım" dir urur ağacı, 'azāb ider ol mel'ūn. Seyyid eydür "Ben senüñ[2]
qız qarındaşuñ görmedüm, bilmezem. Eger māl dirseñ 'ömrüm içinde ben māl
dişürmedüm. Her ne kim ğazādan eline girdi dervişlere miskinlere[3] üleşdürdüm. Benüm **P**[158a] aşlum her giz māl qabūl itmedi ben daḫı qabūl itmedüm" didi. La'īn
inanmazıdı dāyim bir adam qomışdı bir mühkem ağacıla Seyyidi dögerdi. Ol köyde
bir yağ degirmeni[4] vardı Seyyidi getürdi anuñ taşına bağladı bir qulın qodı.
Üç gün dögdi 'azāb eyledi. Bir qulın qayşāra viribidi kim "Baṭṭālı dutdum
A 346
ne buyurursın?" diyü. Gendüsi sürdi ḫalvet Seyyidüñ qatına geldi eyitdi "Yā Baṭṭāl
qız qarındaşum vir bunca mālkim alduñ eyd qanda defn eyledüñ. Hem Muḥammed dīnin
terk it Mesīḥ dinine gir yoḫsa şimdi qayşar gelür ḫaber viribidüm amān virmez
öldürür" didi. Seyyid eyitdi "Dīvid qalem kāğid getür yazayım ki mālum qandadur
saña ışmarlayayın. Hem senüñ dinüñe gireyim ammā şol şart birle kim
qız **D**[159b] qarındaşuñı baña viresin" didi. Falaqrāt eydür "Eger sen didüğüñ gercekise bende seni qayşara virmeyem" didi. Seyyid eyitdi "Eger sen
beni qayşara virmeycek olursañ bendaḫı seni temāmet Rūma pādişāh
qılam qayşar yirine taḫına seni geçürem, ḫalifeyi dutam elüñe virem nice iderseñ
idesin" didi. Ol aḥmaq mel'ūn inanup şād oldı sevindi. Tiz
buyurdı kāğid qalem getürdiler. Seyyid eyitdi "Ḫalvet eyle çünkim bunuñ gibi
iş dutduq kimesne bizüm sırrumuzdan agāh olmasun" didi. Falaqrāt
degirmen qapusın bağladı. Seyyid eyitdi "Şimdi benüm bir elüm bağını
şeşgü tā kim biti yazam qalem dutam" didi. La'īn-i bī-'aql elin şeşdi
yanında oturdı. **Ez īn cānib** Seyyid desti dirāz idüp Falaqrāṭuñ
A 347
boğazın dutdı. Şöyle qısı virdi kim gendüden gitdi düşdi bi-ḫōd oldı.

1 uzadı: uradı A
2 'azāb ... senüñ A D: Ol mel'ūn 'aġāhlar ider kim qiyāsa gelmez cān 'azīz diş ilen cezā eşitler eyitdi "Beli Baṭṭālam veli P
3 dervişlere miskinlere A: om. P: faqirlere D
4 yağ değirmeni A P : bir qaç degirmeni (!) D

Seyyid quvvet itdi bir elüñin daḫı bendin üzdi ḫalāṣ oldı.
Falaqrāṭuñ ṭonların **P**[158b] çıqardı gendü geydi ve gendü ṭonların añа geyürdi
gendü şekiin söyle düzdi kim her qanqı qulı kim gördi hiç biri dimedi kim
"Efendümüz bu degüldür." Gendü taqyesin Falaqrāṭ başına vurdı şol gendüyi
bağladuqları yirde la'ïni bağlayu qodı. Şol qadar yumruq yüzine urdı kim
yüzi gözi belürsüz oldı. Gendüye geldi gözin açdı gendüyi degirmen ṭaşına
bağlu gördi çağırdı ki "Hāy şu beni kim bağladı?" didi. Seyyid eyitdi:
"İy Baṭṭāl-ı qatāl 'ayyār ayruq ḥileyile benüm elümden qurtılacaq degülsin.
Tiz eyitkim qız qarındaşumı nitdüñ? Qayşaruñ oğlı Tekfür qanı? Māluñ qandadur,
eyit" didi. Falaqrāṭ eydür "Hāy men Falaqrātam sen Baṭṭālsın. Budem
sen bağluyduñ. **D**[160a] Ne efsün oqıduñ kim senüñ yirüñe beni bağladuñ?" didi.
Seyyid ilerü yöridi yumruğın dögdi eydür "Mire[1] 'ayyār nā-bekār ne herze söyler-
sin?" diyüp ağzına vurdı. Şöyle urdı kim dişleri boğazına gitdi yüzi gözi belürsüz
oldı. Seyyid Falaqrāṭuñ qullarına çağırdı kim "Mire gelüñ" diyü qapuyı açdı
A 348
içerü girdiler. Birinüñ eline bir mühkem ağaç virdi eyitdi "Söyledükce ur" didi.
Ol çağırur kim "Hāy mire ben Falaqrātam Baṭṭāl oldur" dir. Qul işitmez
urur ağacıla"İy Baṭṭāl-ı 'ayyār ayruq senüñ ḥilеñe kimesne inanmaz" dirdi, yüzin
gözin başın dögerdi. Ḫurd u ḫām eyledi. Ol demidi kim qayşar irişi geldi.
Seyyid qarşu vardı yüz yire vurdı eyitdi "Şāhā ol oğrı 'ayyārı devletüñde
dutdum. Uş üc gündür ki işkence iderem ne oğluña ve ne qızuña[2]
iqrār ider" didi. Qayşār şād oldı sevindi neqadar ki ṭonlar geyürdi çıqardı
Seyyide virdi, sürdi degirmene geldi. Falaqrāṭ qayşarı gördi feryād eyledi
eyitdi "Şāhā be-ḥaqq-ı nār-ı nūr baña meded eyle. Ben Falaqrāṭam **P**[159a] ol Baṭṭāldur"
didi. Qayşar geldi eydür "İy Baṭṭāl-ı 'ayyār hiç bilürmisinkim neler eyledüñ?
Qanı dedem qanı atam qanı qız qarındaşum ve qanı oğlum Tekfür-şāh? Qanı
bunca beglerüm?[3] *Ben seni ayruq dirimi qoram ya ol senüñ dürlü dürlü ḥileñ mi*
inanuram?. Ol çağırır kim "'İsā ḥaqqıçün ben Falaqrāṭam, Baṭṭāl oldur" dir.
Seyyid eyitdi ol qula kim "Qoma bu 'ayyārı ğalaba itmege. Ur, söyletme" didi. Şol
qadar urdı kim başından qan revāne oldı. Seyyid eydür "Şāhā görürmisin
A 349
nice oğrı 'ayyārdur?" diyüp ileri vardı. Tāziyāne çekdi bir qaç 'āṣıqāne **D**[160b] qamçı

[1] Mire A: Mere P
[2] qızuña D: qız qarındaşumaqarındaşuma A P
[3] Qanı dedem ... beglerüm A P: Qanı dedem ve atam ve qız qarındaşlarım, qanı Tekfür ve qızum ve qanı beglerüm D

vurdı eydür ki "Şimdi seni öldürem tiz iqrār itki Baṭṭāl olduğuña.[1] Falaqrāṭ
gördi ki kimsene sözin işitmez eyitdi "Beli Baṭṭālam" diyüp iqrār eyledi. Seyyid
eline bir qamçı aldı ileri yöridi eyitdi "Di imdi pādişāhuñ oğlı ve qızı noldı,
neyledüñ? Bunca mālikim bu iqlimden ḥāṣıl eyledüñ qanda defn itdüñ?
Tiz bize eydi vir." Falaqrāṭ eydür "Şāhā şu ben Falaqrāṭam ol Baṭṭāldur
'ayyārlığıla beni uşbu ḥāle qoydı. Kimse ḥālüm bilmez senüñ oğluñ quzuñ ol
bilür, ben neyleyem?" didi. Qayşar güldi eydür "Yā Baṭṭāl ḥileler igen çoq işleyüp
dursun. İrnden girü saña çāre yoqdur yavuz gişiniñ çengāline düşdüñ"
didi. Seyyid eyitdi "Şāhā sözi igen çoq eyledük furṣat fevt itmeyeltim.
İcāzetüñile buyur bunuñ işin ben tamām ideyim" didi. Qayşar eyitdi "Sen bilürsin"
didi çıqdı gitdi. Seyyid buyurdı odunlasr getürdiler yağdılar od urdılar. Mel'ün
Falaqrāṭ çağırı çağırı cān cehenneme ışmarladı yandı kül oldı. Seyyid geldi
qayşara du'ā qıldı ikiledin tācın Seyyide virdi ḫil'atladı. Yine 'ālem-i
eṭrāfa avāze düşdi ki " Seyyidi fulān yirde oda yaqdılar" diyü. Malāʿiyyeye
A 351
şikence ideyin elḥvālin bileyin" didi "siz gidüñüz" didi aldı Müsāyı yöri virdi.
Müsā nazar eyledi Seyyidi gördi ayağına düşdi. Seyyid Müsānuñ elin şeşdi görişdi-
ler. Sürüp yine deyre geldiler qapuyı qaqıdılar. Ruhbān tiz ṭaşra geldi Seyyid
eyitdi "Qanı qulum ki saña ışmarladum?" Ruhbān eyitdi "Falaqrāṭ aldı uşbu dem
gitdi" didi. Seyyid eyitdi "Ben saña emānet qodum, niçün virdüñ?"
didi. Eyitdi "Sentüñiçün 'öldürdüm oda yaqdım'" didi. Seyyid qaqıdı indi
aşağa dine da'vet qıldı. Çāre olmadı deyr qapusında qınq keşişle
boğazlarından aşa qodı. Andan daḫı gitdiler Seyyid eyitdi "Yā Müsā ben bir
derde şataşupdururumkim hiç çāre idemezem. İki oğlum belürsüz oldılar
ve bunca beglerüñ oğlanları ve qızları güm oldı, hiç birin bilemedüm ki **D**[161b] nice
oldılar. Uş Rūm temāmet geşt itdüm istedüm, bir ucın bucāğın bulmadum.
Cemi' ḫalāyıq dirler ki 'Uşbu işi Baṭṭāl ider' dirler ben ḫoz uş
'āciz bi-çāre qalmışam. Eved daḫı şöyle bilürin kim bu iş adam işi degül
div işidür" didi. Müsā eyitdi "İnşā'allāh kim Ḥaqq Te'ālā 'ināyet qıla
bulayduq olamı?" didi. Andan gitdiler deñiz kenārına geldiler bir çeşme-
A 352
sāre kenārında qondılar. Abdest alup namāz qıldılar. Gördiler ki bir sürü doñuz çıqa geldi.
Bir ḫūb yigit ardlarınca toñuz güder ve ağlar şağı şağar eydür "Āh dirīğā
ne bi-çāre qalduq nā-zenīn Seyyid Baṭṭāl ki öldürmişler. Bizüm ümizümüz olıdı kim

[1] iüki Baṭṭāl olduğuña A: it P: qılkim Baṭṭālam di D

gele bunda bizi ḫalāṣ ide. Āh ki ayruq qurtulışumuz yoqdur" dir gögsin döger.
Baqdı P160b Seyyidi gördi ilerü gelüp selām[1] virdi eyitdi "Hāy bi-çāreler ne oturmışsız? Tiz duruñ gidüñ ki bu oturacaq yir degüldür, belā yirdür" Seyyid eyitdi "Sen ne gişi sin, bunda neylersin?" didi. Eyitdi "Benüm adum İbrahīm bin Ebū Sa'iddür Bağdād şehrindenem. Çoqluq mālum vardı qırq tācir bāzirgānlarduq
geldük uşbu buñar üstinde qonduq. Bir cāzū qarı geldi bizi efsūn
birle dutdı bağladı. Yāranlarum öldürdi uş qırq yıldur ki bunda giriftārem
bir qarınuñ elinde. Güzend-i[2] Cāzūnuñ 'avretüyimiş erin Baṭṭāl öldürmiş.
İki oğlı vardur birisi bunda olur ve birisi Żü'l-Qarneyn daḫmesinde[3]
olur. Bunda olan oğlına Hilāl dirler. Her qanda bir mahbūb-ı bikr qız işitse
D162a qapar götürür. Kimin biryān ider yir ve kimin ḫabse bıraġur. Tiz turuñ qaçuñ
ki bu turacaq yir degüldür" didi ağladı. Nāgāh ol zişt qarı çıqa geldi
A 353
yigit āh eyledi eyitdi "Uş geldi" didi. Seyyid naẓar itdi gördi bir 'ifrit
zişt div. Çib yalıncaq emcekleri aşılmış her biri bir tuluma benzer.
Çünkim Seyyidi gördi qahqahāyıla güldi eydür "İy Baṭṭāl-ı qattāl bunda neylersin?
Vāyki seni buldum. Qanı Güzendü-yi Cāzū ki benüm ermümidi? Öldürdüñ
oğlancuqlarum esir itdüñ zihī ki elüme girdüñ. Bugün seni öldürüp
cihāndan şerrüñi götüreyin" didi bir efsūn oqıdı. Bulutlar[4] peyzā oldı
'ālem ẓulmāt qarañulıq oldı. Seyyidüñ üstüne od yağdı. Seyyid Ḫıdır
peyġamber du'āsın oqıdı urdı cāzūlıq bāṭıl oldı. La'īn qaqıdı
bir ṭāġ gibi taş götürdi Seyyidüñ üstüne pertāb qıldı. Seyyid turduġı yirden sıçradı bir yire dahı vardı. Qarı bir taşa dahı yabışınca Seyyid
Ḫıdır peyġamberüñ P161a bir oqın toldurup atdı. Oq gözine uğradı qafasından
daşra çıqdı. Cāzū düşdi cān cehenneme ışmarladı. Ol yigit
yügirdi Seyyidüñ ayaġına düşdi du'ālar eyledi. Ol demidi kim yuqarı
ṭaġdan bir gulġule peyzā oldı. Avāz geldi kim "İy Baṭṭāl-ı qattāl
atamı öldürdüñ anamı öldürdüñ ben dahı senüñ iki oğluñu biryān
A 354

Empty space for miniature (ten lines)

1 selām: silām A
2 Güzend-i A: Güzende-yi P D
3 dahmesinde A P: zahmesinde marg.2dahmesinde D
4 Bulutlar P: buklılar A

idüp yidüm. İmdi sendahı qanda varasın?" didi. Seyyid çünkim bu avāzı
işitdi ṭaġdın yaña yöridi D162b Mūsāyı ol yigit qatında qodı. Çünkim ṭaġ etegine
geldi ġāyet qarañulıq oldı. Bir yol buldı gitdi qarañulıq içinde.
Yuqarı kim çıqdı gördi ki 'ālem münevver olmış bir ulu meydān ortasında
bir göl şu ortasında bir taş yanından tütün çıqar. Seyyid eyitdi "Ne varsa
A 355
şol taşdadur" didi. Ol göli qılıç yalmānıyla yir yir yarı virdi aşağa dereye
şu gitdi. Seyyid[1] ilerü vardı el urdı taşı qobardı. Görür bir çāh qarañulıq ḫām gönden nerdübān aşılmış. Tiġ-ı Dahḥāki çekdi ol üç
gevherler meşa'le eyledi[2] rüşenlıq oldı. Qarq ayaq nerdübān aşağa indi
quyu dibinde birez otурdı. Gözi öġrendi gördi bir dehliz biñ adım qadar. Gitdi
bir qapuya irişdi, bağlu. El urdı qapuyı açdı bir şehr-i mühkem. Evler köşkler
bāzārlar geçdi bir sarāya yitişdi.[3] Gördi perdeler aşılmış. Perdeyi qaldurdı içeri
girdi. Gördi dört şoffa şeddādi birbirine qarşu ortada taḫt-i Süleymāni. Cemi'
sarāyuñ P161b içi münaqqaş halile düzilmiş. Her şoffada qırqar hücre içleri altun
gümüş tolu ve illā ki deyyār yoq. Gördi bir qapu içerü girdi gördi üç şoffa. Her
şoffada bir zerrin taḫt qurılmış her birinde birer qız yatırlar örtülü. Seyyid
ilerü vardı örtülerin giderdi ölmişler örtüleri hep çürümiş. Sarāyuñ
ortasında bir mermer direk bir qac saṭır yazılmış. *Nām-i ḫāliq-i kā'ināt ki vācibi 'l-vücūd est.* Andan şoñra "Benki Żü'l-Qarneyn şāhanı ki yidi iqlimi
temāmet gendüme müsaḫḫar eyledüm. Bu maqāmı ben düzdüm. Bu üç D163a qız benümdür.
Bunlaruñ
A 356
anaları ġāyetde ḫūbıdı ve hem ṣāliḥalardanıdı. Analarınuñ dahı bir qız qarındaşı vardı
beni severdi, ol sebebden varur qızlarum başdan[4] çıqarur eydür 'Anañuz
sizi ere virmekde ḫāṭırı yoqdur şöyle evde qarıyup qalasız' didi.
'İmdi dünyānuñ lezeti criledür oğlancuğıladur ersüz oğlansız dünyānuñ
ṣebātı yoqdur'[5]dir 'imdi diñ anañuza dāru virüñ ki öle ben oğlumı idinem
anañuzdan sizi yig dutam' dir. Bu bi-'aqıllar dahı inanurlar analarına zeP1 128b hir
virürler helāk olur. Yine baña eydi virdiler bendahı vardum bu şehri ve bu
maqāmı düzdüm. Her birine ḫizmet-kārlar ḫūb kenīzekler[6] virdüm elli

1 ol ... Seyyid P: ol ... yālmāmıyla yırı ... Seyyid A: om. D
2 ol ... eyledi A: içine aldı. Ol qaysar virdüği gevherleri çıqardı şu'le virdi P
3 evler ... yitişdi A: ulu köşkler sarāylar geçdi bir sarāya irişdi P
4 başdan A P D: yoldan 218
5 ersüz ... yoqdur A P: om. D
6 ḫizmet-kārlar ḫūb kenīzekler A P: ḫizmetkār D

yıllıq nafaqa qodum. Bu maqāmı penhān[1] eyledüm ṭılsımile berkitdüm. Arastaṭālīs ḥakīm-i Yūnān benüm vezīrimdi andan şordum kim 'Hiç uşbu maqāma adam oğlınd[an] kimse yol bulısarmı?' didüm. Ṭaleb qıldı istedi[2] uşturlāb eline aldı eyitdi 'Beli bir gişi geliser dür ez nesl-i sādāt resūl-i ahir zamān Muḥammed-i Muṣṭafā *ṣallā 'llāhu 'aleyhi ve sellem* pehlevānı[3] ve ġāzi ve 'ālim ve 'āqıl nāmdārı. Dīvler ve cāzūlar anuñ elinde helāk olsa gerek. Anuñ iki oğlı güm olup oğlanların isteyü bunda gelse gerek. Bunda

A 357

bir dīv yirlenecekdür. Ta'āmı pādişāhlarıñ qızları olsa gerek. Ol gelüp dīvi helāk idüp bu maqāmı anuñ şerrinden emīn itse gerek" didi.[4] İmdi iy yigit çünkim bu maqāma gelesin benüm selāmumı P[5]ḥaḍret-i nübüvvet ḫātime[6] 'n-nabiyīn Muḥammed-i 'arabiyye irişdüresin. P_1^{129a} Eydesin kim Ẕū'l-Qarneyn Qāf ber Qāf ḥükm itdi saña şalavāt getürdi seni yigledi senüñ ümmetüñden oldı. Diyesin tā kim yarın qiyāmet D^{163b} güninde beni şefā'atdan maḥrūm qılmaya. İmdi iy cüvān zīnhār zinhār sendaḫı zūr-ı bāzūña mağrūr olmağıl, nefsiñe yol virmegil kim bu nefsi niceleri azdırdı fesāde virdi." Daḫı niçe naṣīḥatlar itmiş. Seyyid oqıdı çoq ağladı. Andan ḥücrelere girdi gördi ki dür-i cevherler ve qīmetler ki hiç nihāyeti yoqdur. Bir qapu daḫı gördi. Açdı içerü girdi. Gördi bir sarāy-ı munaqqaş. Qırq maḥbūbe qız oğlanlar otururlar. Seyyidüñ ayağı ünin işitdiler qorqdılar. Çünkim yüzin gördiler ayağına düşdiler "*Ṣaddaq yā Reṣūla' llāhi*" didiler "İy ciger küşe-i Muḥammed-i Muṣṭafā şād geldüñ qadem getürdüñ iy Baṭṭāl Ġāzi" didiler. Seyyid eyitdi "Beni ne bildüñüz?" Qızlar eyitdi "Gice iken coq ağladuq

A 358

zārılıq itdük düşümüzde Fāṭımatu-l' Zehrāyı gördük *radıya 'llāhu 'anhā*.[7] Varduq ayağına düşdük 'Bize bir meded it uşbu P_1^{129b} mel'ūn dīvüñ ḥabsinden qurtar' didük. Eyitdi 'Hiç ġussa yimeñ kim irte Seyyid Baṭṭāl Ġāzi gelür sizi ol ḫalāṣ ider" didi. Ol mel'ūn div günde gelür ortamuzdan ikimizi alur varur kebāb idüp yir" didiler. Seyyid eyitdi "Qayşar qızı qanqıñuzdur?" didi. Yirinden ṭurı geldi Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid eyitdi "Ol dīvüñ maqāmı qanqıdur?

[1] maqāmu pehhān A P: maqāru D
[2] Ṭaleb qıldı istedi A: ṭaleb itdüm P: om. D
[3] pehlevāni A: bir pehlevān P
[4] Bunda ... didi A: didi P
[5] P lacuna starts (end: A 404)
[6] ḫātime P_1: ḫāteme A
[7] 'anhā P_1: 'anhumā A

Gösterüñ" didi. Bir qapu gösterdiler Seyyid andan daşra geldi. Gördi bir şaḥra ortasında bir bāğ ve bir köşk qullesi hava yüzinde. Seyyid sürdi ol bāğa geldi teferrüc ide. Ol köşke geldi içerü girdi. Gördi bir 'ifrīt mel'ūn altmış arşūn D^{164a} qadd ü qāmet. Bezemiş öründe bir büyük od yaqmış bir uhı şöle yanında. İki maḥbūbeler māh-ı tābāne beñzer elleri bağlu yatırlar. Seyyid tīġ-ı Ḏaḥḥāka el urdı eydür "Yā mel'ūn niçe niçe bunuñ gibi işler idesin. Vaqt oldı kim şerrüñi müslimānlar def' idem" didi. Dīv başın yuqaru qaldurdı eydür: "İy Baṭṭāl qattāl, 'ayyār ṭarrār, P_1^{130a} cān eltümden qanda iltesin? Ben seni isteyü gitsem gerekidi senüñ ḫoẓ ecelüñ seni bunda benüm ayağuma getürdi" didi.

A 359

'Amūdı şöyle durur eline aldı Seyyidüñ üstine havāle qıldı. Seyyid sıçradı 'amūd indi yire doqındı, yire ġarq oldı. Yine 'amūdın eline alınca bir qılıç qolluğı altında şöyle çaldı kim bir eli başı havāya perrān oldı. La'īn düşdi cān cehenneme ısmarladı. Ol iki qızuñ ellerin şeşdi. Seyyidüñ ayağına düşdiler. Andan qayşar qızı ve bāqi qızlar gelüp Seyyide du'ālar itdiler. Seyyid dīvüñ başın kesdi.[1] Neqadar ki māl buldılar aldılar dört yüz at

Empty space for miniature (nine lines)

A 360

buldılar. Ol genc ḫazīneyi yükletdiler ol qızları bindürdi aldı Mūsā ve Sa'īd qatına geldi. Bunlar Seyyidi görüp şād oldılar. İstanbūl yolın dutup revāne oldılar. Yolda giderken bir keşiş çıqa geldi Seyyidi gördi eydür "Kimsin aduñ nedür?" Seyyid eydür "Beni kimseye beñzetdüñ?" Eyitdi "Beli, Baṭṭāla beñzetdüm." Seyyid eydür "Ḫoş bildüñ"[2] didi. Ruhbān P_1^{130b} eydür "'Aceb işdür seni D^{164b} niçe niçe oda yaqdılar bunca gez öldürdiler yine dirildüñ" didi. Seyyid eyitdi "Ḥaqq Te'ālā beni bir işiçün yaradıp durur. Tā ol iş tamām olmayınca ben ölmezem" didi. Ruhbān anı işitdi müslimān oldı. Seyyid qayşard[an] ḫaber şordı eyitdi "Leşker cem' idüp Malāṭiyye'dcn yaña gitdi ammā 'Abdu'l-Vahhāb gitmedi, bundadur" didi. "Her gün gelür ol sizi oda yaqduqları yirde ağlar zārılıqlar eyler yine gider." Bu sözdeyiken nāgāh bir qaç şāh süvārlar çıqa geldi, Ruhbān eyitdi "Uşbu gelenler 'Abdu'-l-Vahhābdur" dir, Ez în cānib meger 'Abdu'l-Vahhāb şikār iderdi öñinden bir gügercin çıqa geldi. Elindeki ṭoğanın qoyu virdi

[1] Seyyid ... kesdi A P_1: om. D
[2] Baṭṭāların add D

qovalayu Seyyidüñ üstine bıraqdı. Seyyid oqıla doğaru vurdı düşürdi. 'Abdu'l-Vahhāb
A 361
yitişdi gördi ki ṭoğan düşmiş. Seyyidüñ üstine at sürdi eydür "Hāy ṭoğanum
neçün öldürdüñ?" didi. Seyyid eyitdi "Sen dinüñ neyçün terk itdüñ?" didi.
'Abdu'l-Vahhāb eyitdi "Qadā-yi asumānī yitdi ki uğradum." Seyyid eyitdi:
"İmdi P_1[131a] ṭoğanuñ dahı qadā-yi asumānī uğradı" didi. Seyyid ağāz idüp ḫūb
avāzıla sūre-i'r-Raḥman oqıdı. Çünki 'Abdu'l-Vahhāb Seyyidüñ avāzın işitdi
gendüyi atdan aşağa bıraqdı gendüden bi-ḫōd oldı. Seyyid
atından aşağa indi 'Abdu'l-Vahhābuñ başın dizine aldı. 'Aqlı başına geldi
gözin açdı eydür "Pehlevān mubārek yüziñi gördügüm düşümmidür yoḫsa ögümidür" didi.
Seyyid eyitdi "Yā 'Abdu'l-Vahhāb gözüñ ac D[165a] 'aqluñı başuña cem' itki düşüñ
degüldür" didi. Hemāndem 'Abdu'l-Vahhāb dırı geldi ḫancer çıqardı zünnārın
kesdi īmān tāze eyledi. Qullar dahı īmān getürdiler. Seyyidüñ 'aqabınca
qızlar irişdiler. Ortalarında qayṣaruñ qızın 'Abdu'l-Vahhāb gördi şād oldı.
Biri biriyile görişdiler qızlar ḥikāyetin ve div ḥikāyetin 'Abdu'l-Vahhāba bildürdi.
Şād olup Seyyide coq du'ālar eyledi. Andan sürdiler şehre geldiler.
Qızuñ her nesikim varısa cem' eyledi altund[an] ve gümişden. Avāze[1] bıraqdı kim "Atama
A 362
giderem" diyü. Çıqdılar gitdiler. Seyyid qayṣārdan ḫaber P_1[131b] sordı 'Abdu'l-Vahhāb eyitdi;
"Dört yüz biñ er cem' eyledi Malāṭiyye üzerine gitdi" didi. Seyyid eyitdi:
"Ben dahı oğlanlarum ḫaberin bildüm. Küh-i Qāfdayımış Güzend-i[2] Cāẕūnuñ oğlı qatında
esīrimiş. İnşā'allāhu Te'ālā ki 'azm-ı Qāf qılam. Eved şimdikivaqıde müslimān-
ları qoyup anda varmaq olmaz" didi. **Ez īn cānib** Asāṭūr-ı qayṣar Malāṭiyye-
nüñ üzerine çıqa geldi. Ḫaber yāranlara yitişdi Emīr 'Ömer tiz ḫalīfeye peyk
viribidi ḥikāyeti bildürdi. Nāmeler perākende qıldı,[3] otuz biñ atlu altı biñ
yaya dişürdi. Andan Ma'mūn ḫalīfeye peyk irişdi qayṣaruñ ḫaberin bildürdi.
ḫalīfe işidüp perişān oldı. Seyyidüñ öldügine coq ağladı. Qatında yüz
biñ er ḫāḍırdı. İki pehlevānı varıdı[4] birinüñ adı Hāşim ve birinüñ Ḥamididi. Bunlar muqaddem
idüp 'azm-ı Malāṭiyye qıldı. **Ez īn cānib** Malāṭiyye leşkeri bindiler yetmiş P_1[132a] mil
şehirden daşra çıqdılar bu gelen küffār leşkerini qarşuladılar. Nāgāh *gerd*
peydā şüd. Leşker-i qayṣar būd resīden. Asāṭūr-i qayṣar āmed düvīst pīl der
piş mī-güşend ve heft sulṭān der ḫidmeteş be-hem amedend.[5] Biri birine qarşu ṣaf

[1] Avāze A: āvāz D P_1
[2] Güzend-i A: Güzende-yi D P_1
[3] nāmeler ... qıldı A : Emīr 'Ömer D
[4] pehlevānı varıdı P_1: pehlevān A
[5] gerd ... amedend A: toz oldı leşker-i qaysar yetişdi Asāṭūr qaysar geldi P_1

bağladılar. Aḫşām irişdi qondılar iki ṭarafdan qaravula bindiler. İrteye degin
A 363
iki çerī bekledīler. Çünkim ṣabāḥ oldı iki ṭarafdan küs-i ḥarb D[165b] dögildi.
Leşker süvār olup biri birine qarşu ṣaflar çekdiler muntaẓir olup durdılar.
Gözetdiler ki meydāna kim gire erlik kim göstere. Nāgāh Rūm ṭarafından toz peydā
oldı. Toz icind[en] bir şaru 'alem çıqa geldi dibinde server-i ġāzīyān Seyyid-i
Baṭṭāl Gāzi. Aşqara süvār olmış Sāmüsüvār görz omuzında 'Abdu'l-Vahhāb
bilesince. Hemānkim sunnīler arqadan gördiler ġriv qopardılar eyitdiler: "Ol pehlevān-ı
ġāzi uş geldi" diyüp şāẕılıqlar idüp qarşu vardılar. Dükelisi piyāde
olup baş yire qoyup görişdiler. Birez ağlaşdılar andan şoñra şāẕılıqlar
itdiler. P_1[132b] Çünkim Asāṭūr-ı qayṣar Seyyidi gördi serāsime oldı eyitdi
"Dirīğā nice ideyim? Yine geldi bu 'ayyār." Dirken bir gişi geldi ḫaber virdi kim "Baṭṭāl
geldi qızuñ getürdi, 'Abdu'l-Vahhāb yine müslimān oldı. İstanbūl içinde neqadar
yarar nesneñ varısa qızuñ diştürdi 'Bābāma giderem' diyü gitdi. Uş budur ki
geldiler" didi. Qayṣar bu ḫaberi işitdi āh idüp içine od düşdi çoq nāliş
eyledi. Ol gün ceng olmadı iki çerī döndüler qondılar. Seyyid gendü ser-güzeştin
yāranlara bildürdi dükelisi du'ā eyledīler. Emīr 'Ömer eyitdi "Ḫalīfeye nāme viribidilk
A 364
ol dahı gelicekdür" didi. Seyyid ikiledin nāme yazdı gendü vaṣf-ı ḥālin
i'lām idüp ḫalīfeye bildürdi eyitdi "Hiç siz qadem rence qılup zaḥmet
çeküp gelmeñ ḥācet degüldür. Andan bize himmet yoldaş idüñ ancaq ki
bunda qayṣaruñ ḥaqqından gelürem" didi. Nāmeyi tamām idüp gönderdiler nāme
ḫalīfeye yitişdi 'azīm şād olup P_1[133a] sevindi. Şāẕılıqlar eyledīler. **Ez īn cānib**
Asāṭūr çünkim qondı perişān ġamkin otardı eyitdi "Dirīğā nice ideyim?
Baṭṭāluñ elinden cigerüm ḫūn oldı cāh-ı cehenneme bıraqdum ölmedi, Tāriyūn
oda yaqdı ölmedi, ikinci Falaqrāṭ oda vurdı yine dirildi" didi yağlığın boğazına
dutdı hāy hāy ağladı. Bir veziri varıdı P_1[166a] mürtedd-i Yūsuf Ḥaccāc oğlanlarındın
idi adı Ḥanṭalayıdı. Yirinden dırı geldi eyitdi "*Şāhā ġam me-ḫür men emşeb sar-i*[1]
Baṭṭāl-rā be-berem ve be-ḫizmet-i tu āvürem" Asāṭūr güft "Eger tu īn kār-rā ez dest-i
tu ber āyed nīme mūlkem-rā be-tu dehem kār-i Muḥammedīān-rā be yek su künem taḫt ve
memleket-i ḫalīfe-rā
be-tu dehem." Ḥanṭala -yi mürteddi la'īn cāme mūbeddel kerd revāne şüd.[2] **Ez īn cānib**[3] ol gice
yüz

[1] sar-i: ‡sir?/be-sir?‡: başın D P_1
[2] Şāhā ... şüd A: Şāhā nevba qılma bu gice varayım Baṭṭāluñ başın kesüp saña götüreyim" didi. <>
"Eger bu iş sonūñ elinden gelürse bendaḫı ‡begleridüñi‡ saña vireyim" didi "ḫalīfe dutup Muḥammedīleri

biñ er birle Ḥamid ve Ḥāşim ḫalifeden gelmişleridi. Emīr 'Ömer bunlara qonuqluq eyledi.
Ḥāşim qaravūla çıqmışıdı. Qayşar ṭarafından Qanāṭūr ṭalāya binmişidi. Ḫanṭala
A 365
mel'ūn geldi Seyyidüñ bārigāhına yaqın yirde oturdı bir elmās teşne ḫāḍır eyledi ki
Seyyid daşra çıqacaq vura. Çünkim ḤāP_1^{133b}şim qaravula cıqdı sunniler perākende oldılar
odalu odasına gitdiler. Seyyid durdı daşra cıqdı, ol mel'ūn bir qara-
ñuda otururdı, geldi kim gece gözi ol kāfire ṭūş oldı. Mel'ūn dir dir ditredi
elinden ḫanceri düşdi. Seyyid anı gördi ḫanceri götürdi Ḫanṭala mel'ūnuñ saqālında[an]
dutdı aldı içerü aydınlığa getürdi. Elḥāli şordı toş toğrı eydi virdi. La'īni
Seyyid mühkem bağladı "İrte ḫaqqından gelem" didi. **Ez īn cānib** Ḥāşim on
biñ gişiyile ṭalādayiken Qanāṭūra berāber geldi bir ḍarbıla Qanātūrı iki
pāre eyledi. Otuz biñ kāfir şıdı qayşar leşkerine bıraqdı. Ol 'azamet
leşker ğāfiliken beliñleyü ṭurdılar el qılıca vurup biri birin qırdılar. İrteye
degin yigirmi biñ kāfir qılıced[an] geçdi. Şubḥ vaqti olıcaq iki ṭarafdan
bindiler şāflar bağlayup durdılar. Seyyid buyurdı meydān ortasında
bir dār ağacın P_1^{134a} dikdiler Ḫanṭalayı berdār eylediler. Qayşar anı görüp coq
nāliş eyledi Ḥürimeng[1] ki qayşarıñ qızıdur D^{166b} sürdi Seyyid qatına geldi.
Eyitdi "Destūr vir atama bir qac ḫaberüm vardur bir kāğıda yazayım. Uşbu benüm
A 366
ḥikāyetlerüm ki qanda düşdüm Seyyid beni nice ḫalāş eyledi eydi vireyin
ola kim ol dahı yola gele" didi. Seyyid dahı destūr virdi qız gendü
vāqi'asın bir bir yād qıldı. Andan eyitdi ki "Dīn-i ḥaqq Muḥammed dīnidür.[2]
Bu gişi her ne kim iderse ol Muḥammedüñ mu'cizātı berekātında ider. İmdi
sendaḫı gel müslimān ol yaḫūd ḫarāc boynuña al. Bu gişiyile
barış yoḫsa sen dahı helāk olursın. 'Aqluñı başuña cem' eyle yoq yire
gendüñi helāk itme" didi.. Bir esīr buldılar nāmeyi aña virdiler. Aldı
qayşara getürdi. Çünkim nāmeyi oqıdı pāre pāre eyledi. Yanlıḫā dirleridi bir
gebr varıdı P_1^{134b} güreşcilerdenidi, meydāna girdi. Sunnilerden Muḥsin meydāna
girüp muqābil oldı, bir ḍarbıla Yamlıḫāyı helāk eyledi. Yūnin dirleridi
bir mürtedd Dimişq sancağınuñ[3] oğhıyıdı, Muḥsine berāber geldi. Muḥsin eydür:

qurup seno ḫalife qılam" didi. Mel'ūn mürtedd Ḫanṭala cāme mübeddel qılup 'azm-i leşker qıldı D: Şāhā *ğam me-ḫār* men Baṭṭāl başın getüreyim ve ḫizmet ideyim." Asāṭūr "Sen bu işi başaracaq olursañ tācim taḫtum sāña vireyim" didi. Ḫanṭala la'īn cāme mübeddel oldı P_1

3 om. P_1

1 Hürimeng: Ḫürimengi A

2 dīnidür P_1: dīndür A

3 sancağınuñ A P_1: Şām nāyibinün D

"İy kāfir varduñ dīnüñ terk itdüñ. Tiz yine müslimān ol yoḫsa
sen bilürsin" didi. Biri birine ḫamle itdiler. Muḥsin bir qılıc urdı iki pāre
eyledi. Bir daḫı girdi, öldürdi. Nesṭūr girdi bir ḍarbıla Muḥsini yıqdı.
Seyyid ḫamze-vār bir na'ra vurdı Nesṭūra muqābil oldı. Eydür "İy Baṭṭāl-ı
A 367
qatāl yine qandayduñ? Buğdāy bitümisin degirmen taşı alund[an] diri çıqarsın?
Uş göresin neylerem" diyüp, qılıc elinde[i] ḫavāle qıldı. Seyyid men' eyledi.
Nevbet Seyyide degdi. Aşqarı sürdi yitdi Nesṭūrı quşağından dutdı götürdi
yire vurdı, İndi bağladı aldı meydān kenārına çıqardı. Tiz buyurdı bir P_1^{135a} ağac dikdiler
Nesṭūrı başı aşağa aşa qodılar dirile derisin yüzdiler çaqırdılar. Çağırı çağırı[2]
cān cehenneme ışmarladı. Ḫanṭala mel'ūn derisine ot qoyup aşa qodılar.[3]
Küffār leşkeri anı D^{167a} görüp üstlerine heybet ourdı, ayruq kimse meydāna girmedi.
Asāṭūr buyurdı bir gezden ḫamle qıldılar Seyyidi ortaya aldılar. Sunniler
daḫı tekbir getürüp ḫamle itdiler. Sunniler her biri bir ejdehā oldı kāfir
qanın seylāb gibi aqıtdılar. Ol gün giceye degin ceng oldı. Varduqca
ceng germ oldı, irteye degin ceng oldı. Muslimānlar azacuğıdı
ḫayli buñaldılar. Nāgāh ṣubḥ vaqti olıcaq Bağdād yolından toz qopdı
ḫalife yüz biñ erile ḥürezmi sunnī müslimānlar çıqa geldi. Gendüleri kāfir
leşkerine vurdılar. Seyyid çünkim gördi ḫalife geldi ğayret eyledi qayşarıñ sancağın
gözledi irişdi. Niçekim oq dökdiler savaş ide gördiler[4] çāre olmadı. İrdi
A 368
qayşarıñ taḫtına süñü vurdı. Asāṭür gendüyi taḫtdan P_1^{135b} aşağa atdı
tiz yidek çekdiler bindi qaçdı. Seyyid 'alemi aqdardı kāfir şındı. Sunniler birer
ejdehā oldılar qırdılar esir eylediler yağma idüp dutdılar. Ḫalife qatına cem'
oldılar, Seyyid gelmedi. Üc güñi istediler ölüsin dirisin bilmediler.
Ez īn cānib qayşar üc gün qaçdı tenhā bir çeşme-sāre yitişdi. Yaqınında
bir deyr varıdı gördi ki bir ruhbān gelür. Qayşarıñ öñine geldi du'ālar eyledi
eyitdi "İy Şāh kerem it deyre varalum bir dem dinleniñ bir qac qadeḥ nūş
idüñ" didi. Asāṭür naẓar eyledi gördi kim Baṭṭāldır. Diledi kim qaça eteging[en]
dutdı elin qafasında berk bağladı. **Meclis-i diger.**[5] *Sunnīler ez berāy- Seyyid*
perişān būd. Nāgāh Seyyid çıqa geldi Asāṭür bağlu bilesince. Toğrı ḫalife
qatına geldi. Ma'mūn ḫalife Seyyidi iki gözlerinde öpdi. Seyyid tiz buyurdı

1 qılıc elinde A; elindeki qılıç D: qılıç eline aldı P_1

2 çağırı P_1: om A

3 dirile ... qodıla A P_1: om. D

4 ide gördiler A D: itdiler P_1

5 Meclis-i diger A: om D P_1.

Asāṭūn getürdiler ulu begler ḫalīfe qatında P_1^{136a} otururlarıdı. Siyāset arāste
qılup heybetile cellādlar ḥāḍır durdılar. Seyyid başın getürdi eydür:
"Yā qaysar aḫir qızuñ ḥikāyetin işitdüñ ol işleri gendü gözüñile
gördüñ ki ben D^{167b} işledüm dükelisi Muḥammedüñ nūr-ı berekātındadur. Müslimān ol
A 369

Empty space for miniature (ten lines)

gendü maqāmuña viribiyeyim" didi. Qayṣar eyitdi "Pehlevān her ne kim söyledüñ
rāst söyledüñ, ammā ben müslimān olıcaq dükeli millet benden yüz dönde-
rürler ayruq benüm düriligüm olmaz" didi. Seyyid eyitdi "Her kim senüñ emrüñe
muṭī' olmaya baña bildür ben anuñ ḥaqqından geleyin" didi. Asāṭūr eydür:
"Ben bir qavl daḫı ideyin. Eger oğlum Tekfūri ele getürürseñ ayruq ḥüccet
A 370
itmeyem müslimān olam" didi. Seyyid eyitdi "Dest-i ḫaṭ vir eger müslimān
olmayasın bendaḫı amān virmeyem öldürem" didi. Qayṣar dest-i ḫaṭ
virdi ki "Oğlum yüzin görem müslimān olam" didi. Hemāndem P_1^{136b} Seyyid qayṣarıñ
elin şeṣdi aġır bahalu[1] ḫil'atlar geyürdi. On biñ esīr azād qıldı
qayṣara ışmarladı sancaqlar ve 'alemler virdiler. Ḫalīfe yine 'azm-ı Bağdād
qıldı. Seyyid eyitdi "Ben giderem oğlum isteyü küh-i Qāfa. Ümiżdür ki yine gelem
in şā'allāh." Serverler dükelisi du'ā qıldılar. Seyyid yāranları vidā' eyledi
bilesince Asāṭūr qal'a-ı Sünbāṭiyyeye geldiler. Deñiz kenārında bir iki
gün anda qarār itdiler. Andan Seyyid eyitdi "Yā Asāṭūr bir ustād gemici
gerekdür yaḫşi bile deñiz hālin, benümle yoldaş ola, beni küh-i Qāf etegine ilte"
didi. Qayṣarıñ bir ustād gemicisi varıdı Qınṭār dirleridi anı qıġırdı.
İstimālet virdi iki yıllıq nafaqa düzdürdi gemiye bindi tevekkül Allāha
P_1^{137a} eyledi revāne oldı. Her qanda kim bir qal'a ve bir cezire ki gördi gemiyi anda
sürerdi oğlanlarından ḫaber isterdi. Çāre idemedi, tamām altı ay
bu nev'e yöridi. Bir gün bir ulu ṭağ gözükdi gemiciye eyitdi "Gemiyi şol ṭağā sür"
A 371
didi gemiyi anda sürdi. D^{168a} Çünkim kenāra yitişdiler Seyyid daşra geldi gördi bir çeşmesār.
Anda abdest alup namāz qıldı gece anda qaldılar. Şol qatı qarañu olıcaq
qarşudan bir ulu od şu'lesi peydā oldı. Seyyid yoldaşlarına eyitdi "Siz gemiye
girüñ ben varayın göreyin şol od ne oddur" didi revāne oldı. Çünkim

[1] bahalu P_1: om. A D

yaqın geldi gördi bir mağāra, bu şu'le andan gelür. İlerü yöridi gördi qırq 'ifrīt
zengi oturmışlar bir ulu od yaqmışlar ḫoñuz etin bişüri yörirler içerler sar-ḫoş
olmışlar ortalarında bir ululan. Eydür "Yāranlar hiç sizler bilür misiz kim ben
uşbunda neçün geldüm?" eyitdiler P_1^{137b} "Yoq." Eyitdi "Uşbu ṭağuñ ardında bir şehir
vardur adına Seylāf dirler bir pādişāhı vardur 'Asced eydürler. Otuz
biñ yaraqlu eri vardur anuñ bir qızı vardur adı Hümā-yi Dil-Efrūz dirler
bunca yıldur 'āşıqıdum[1]" didi. Ol oturanlar her biri da'vi qıldılar ki "Varalum
getürelüm" diyü. Gendüsi eyitdi "Ol iş benümdür" didi "siz oturuñ uş ben geldüm"
didi qalqdı yöriyi virdi. Bir zamāndan yine geldi. Bir qız aya beñzer qoltuğına
almış getürdi yanında oturdı qodı. Şarāb virdi qız almadı ol 'ifrīleri
gördi gendüden gitdi. Ol mel'ūn eli ardıyıla ağzına vurdı qızıñ
A 372
ağzı burnı qana yundı tüz elin bağladı yanında bıraqdı. İçdiler mest olup düşdiler.
Seyyid içerü girdi ḫancer elinde qızıñ elin şeṣdi qırqınuñda P_1^{138a} başın kesdi.
Qız Seyyidüñ ayağına düşdi eydür "Kimsinkim geldüñ beni bu käfir elinden
azād qılduñ?" Seyyid eyitdi "Hele bir yol göstereşin maqāmuña iledeyim" didi.
İkisi bile yola girdiler ol ṭağı aşdılar Seylāfa yitişdiler. Gelüp burca
kemend D^{168b} atdı yuqaru çıqdı qızı daḫı yuqaru çekdi. Aldı sarāyına getürdi
revzenden içerü qoydı gendü revāne oldı. Şehirden daşra geldi
bir çeşme-sārda abdest alup namāz qıldı. Uyquşı geldi yatdı uydı.
Nāgāh uyandı gözin açdı gördi qırq derviş burqa'-büş ortaya almışlar
otururlar. Seyyid duru geldi oturdı *dervişān hem ber-ḫāstend selām dādend*
ve ḫidmet kerdend. Güftend "Şād āmeżī sipehdār-i dīn ve ey pehlevān-i rū-yi zemīn[2]" Seyyid
eyitdi "İy dervişler ben kimem?" Eyitdiler: "Sen Baṭṭāl-i Gāzi sin biz bu şehrüñ
dervişleriyüz. Bu gice Resūl ḥaḍretin 'aleyhi selām düşümüzde gördük bize
bu maqāmı şalı virdi "Baṭṭāl anda yatur, varuñ" P_1^{138b} didi. Biz Resūl işāretiyile
geldük tur imdi seni gendü maqāmumuza iledelum" didiler. Seyyid turu geldi bunlarıñla
A 373
şehre girdi. Yidi gün oturdılar şoḥbet eylediler. Andan şoñra Seyyid eyitdi "Yāranlar
benüm deñiz kenārında yāranlarum vardur, şimdi anlar baña muntaẓirdür" didi. Bunlar
eyitdiler: "Resūl şöyle buyurmışdur kim qırq gün bunda bizümle durasın"
didiler. Seyyid eyitdi "İmdi bunda bunlara bir ḫidmet ideyin" didi çıqardı
bāzū bendinden bunlara bir gevher virdi, "Satuñ ḫarc eyleñ" diyü. Seyyid bile

[1] 'āşıqıdum A: kim 'āşıqam P_1

[2] dervişān ... zemīn A: dervişler hep dun gekiler selām virdiler ḫizmet eylediler didiler "Şāz geldüñ ey pehlevān Seyyid Baṭṭāl Gāzī P_1

gevher ḥurūşa geldiler. Otırdılar ki şatalar nāgāh iki ḫādim geldi Seyyid
öñinde du'ā eyledi eydür "İy pehlevān qandasın? Qırq gündür seni isterem.
Kerem idüp ṭuruñ sizi Hümā-yi Dil-Efrūz oqur" didiler. Seyyid eydür "Fulān
zaviyede[1] dervişler qatında oluram" didi. Bunlar çünkim Seyyidüñ maqāmın
bildiler geldiler qıza ḫaber virdiler. Ol dem Hümā buyurdı ulu mu'teber qoP_1^{139a}nuqluq itdiler.
Ol qırq derviş Seyyidüñ qatına geldiler da'vet idüp aldılar Hümānuñ
odasına getürdiler. Qırq qaz bişürdiler D^{169a} içlerine birez gevher qoydılar her birinüñ
öñlerine qodılar eyitdiler: "Bunlar nüvālüñüzdür odañuza iltesiz" didiler. Andan şoñra
yidiler içdiler. Qız cıqdı Seyyidüñ ayağına düşdi elin ayağın öpdi biñ qızıl
öñinde qodı çoq 'özürler dileyüp maqāmına gönderdi. Andan şoñra ol
A 374
dervişler geldiler qazı yardılar ki yiyeler gördiler birer gevher sevindiler.
Seyyid daḫı biñ altun aldı geldi dervişlere virdi. Bir derviş
gevheri aldı bāzāra getürdi ki şata. Şarrāf gevheri gördi eydür "Bir dem otur varayın
evden altun getüreyim" didi. Sürdi toğrı pādişāhuñ qatına geldi ḥikāyeti
bildürdi. 'Ascad qaqıdı tiz qullar viribidi ki "Ol şūfiyi benüm qatuma getürün kim
benüm ḫazinem gevheri anda neyler?" diyü. Gelditler P_1^{139b} şūfiyi aldılar pādişāh qatına getürdiler.
Pādişāh eydür "Derviş bu gevheri qanda bulduñ?" Dervīş eyitdi "Bizüm bir ulumuz
vardur baña ol virdi. Yine ḫikāyetin andan şoruñ" didi. Tiz adamlar
geldiler Seyyid ve bāqī dervişleri aldılar gitdiler. 'Ascad şordı kim
"Uşbu gevheri qanda bulduñ qandan uğurladuñ?" Seyyid eyitdi "Şāhā oğrı degülem,
ḫāşā. Ben nesl-i peygamberem yüz biñ bunuñ gibi baḫşiş itdüm ola. Cemī'-i 'ālem
genci benüm qatımda bir pūl qadarı yoqdur" didi. Tiz 'Ascad adam şaldı şehrüñ
bāzirgānların dişürdi eydür "Hiç uşbu gişiyi bilür misiz?" Ortalarınd[an] biri
naẓar eyledi Seyyidi bildi eydür "Şāhā senüñ devletüñ bunı bunda getürdi
esir eyledi. Bunuñ oğrılığı ve fitnesi meşhūrdur. Benüm adum Saṭḥadur
A 375
'Uqbi qāḍınuñ ben qardaşıyam. Bu benüm D^{169b} qanlumdur, niçe niçe pādişāhlar öldürüp
durur ki qıyāsa gelmez. Eved senüñ devletüñ bunı ayağına getürdi. P_1^{140a} Neye durusın?
Tiz buyur ki öldüreler" didi. 'Ascad cānına od düşdi işāret eyledi
aldılar bunları daşra iletdiler. Tiz qırq dār ağacın dikdiler geldiler ki bu der-
vişlerüñ ellerin bağlayalar. Seyyid hiç dinmedi bağladılar. Nevbet Seyyide degdi
bir cellād ilerü geldi bağlamağa. Eli ardıyla şöyle urdı kim çeñesi uvandı
depesi üstine mu'allaq yıqıldı ğalaba oldı. Bir şaḫne[2] qamcı urdı Seyyid döndi

[1] zaviyede A: yirde P_1
[2] şaḫne A D: şaḥa P_1

bir muşt urdı depesi üstüne yıqılup beynisi ṭağıldı yir yir.[1] Seyyidüñ üstüne
ğulū qıldılar, yidi sekiz gişi depeledi. Meger Hümānuñ ḫādimi andayıdı ḥālī gördi
geldi ḫaber virdi. Tiz atlandı Seyyidüñ qatına geldi ḫalāyıq yardı, anından aşağa
indi geldi Seyyidüñ qademinde baş qodı. "Ma'zūr dut pehlevān bilmedüm" didi
tiz ol qırq şūfiñüñ ellerin şeşdürdi. 'Ascada ḫaber oldı ol daḫı
binüp qızına beräber geldi eydür "Hāy saña ne oldı kim buncılayın P_1^{140b} işde bulunduñ?"
Qız eyitdi "Bir dem sākin ol ḫabertim algıl" didi gendü vaṣfın atasına şerḥ
eyledi eyitdi "Bunlar oğrı degüldür ol gevher ben virdüm" didi. 'Ascad
A 376
gendüyi dişürdi tiz adamlar şaldılar varup ol mağārada ol kāfir ölülerin=
buldılar, her birisi bir tulum[2] gibi şişmişler. Gelüp 'Ascada ḫaber virdiler
cānına od düşdi. Piyāde olup gelüp Seyyidüñ ayağına düşdi aldılar qırq
şūfiyile sarāya geldiler. Seyyidi taḫta geçürdi qonuqluq eyledi. Seyyid gendü vaṣfın
bu vilāyete neçün geldügin bir bir şerḥ eyledi. İşde 'Ascad D^{170a} qızın Seyyide virdi.
On biñ gişi Seyyidile bile qoşdı kim yaraqladılar bindiler revāne oldılar.
Bir ay tamām gitdiler yıl qatı oldı gemiler perākende oldı. Seyyid zevraqa
bindi bir pīr gişi bilesince bir ṭağa yitişdiler. Pīr eyitdi "Ḫüẕāvend sen gemide
dur ben göreyin bu ne yirdür" didi gemiden daşra çıqdı. Birez P_1^{141b} gitdi bir qal'aya
çıqa geldi. Çünkim yaqın geldi gördi qapusında üç zengi otırur. Biri göricek qarşu
geldi ṭutdı eyitdi "Kimsin?" Eydür "Baṭṭāluñ gemicisiyem" Eyitdi "Baṭṭāl kimdür?" Eyitdi:
"Şol gişidür ki cihāna 'ayyārlığıla dutdı uş Seylāfa geldi 'Ascaduñ
qızın aldı" didi. Bunlar eyitdiler: "Bizüm serverümüz anı severdi anı avlayu gitdi
hiç andan ḫaber bilmez misin?" didiler. Şaṭḥā mel'ūn eyitdi "Ol qırq zengiyile
Baṭṭāl anları öldürdi. Benüm daḫı qanlumdur qarındaşum öldürüp durur bir furṣat
A 377
isterem. İmdi işde defiz kenārına getürdüm siz gizlenüñ ben varayın anı bunda
getüreyin, şol yatup uyıyacak gelesiz başın kesesiz[3]" didi. Anlarıñla şöyle
qavl itdi gendü Seyyidüñ qatına geldi eydür "Ḫüẕāvend birez ilerü vardum bir qal'a
gördüm qorqdum ilerü varmağa" didi. Seyyid eyitdi P_1^{141b} "Sen bunda dur ben varayın
göreyin" didi. Vardı aşağa yuqarı gezdi kimse bulmadı zengiler gelditler gemiyi alup
penhān itdiler. Seyyid geldi eydür "Qanı zevraq?" Pīr eyitdi "Bir qaçı gelditler baña
qaṣd eylediler qodum[4] qaçdum. Zevraqı anlar aldılar gitdiler" didi. Seyyid melūl

[1] yir yir A: birbirin D: bir bir P_1
[2] tulum D: tuluvv/tuluq? A P_1
[3] kesesiz: kesem siz A
[4] qodum A: qorqdum D P_1

oldı uyqusı geldi yatdı uydı. Mel'ūn tiz turı geldi zengilere ḫaber eyledi
qılıclar çekūp Seyyidüñ üstine yöridiler. Seyyid düşinde emire'l-mu'minine
'Aliyi D[170b] gördi eydür "Yā ciger küşem dur yuqarı ki saña qaṣd eylediler" didi.
Seyyid bir na'ra ra'dıvār ḫayqırdı turı geldi. Ol üc kāfirler Seyyidüñ heybe-
tinden 'aqılları gitdi ellerinden qılıclar gitdi. Seyyid üçinüñ daḫı boyunların
vurdı eydür "Yā pir nedür uşbunlar neçün baña ḫaber itmedüñ?" Mel'ūn eydür:
"Hemānkim bunları gördüm 'aqlum gitdi gendümi yavuqoldum[1]" didi. Bunlar bu sözdeyiken
deñizden bir ṣanduq çıqa P_1[142a] geldi gāh batar geh girü çıqar.[2] Seyyid zevraqa bindi
A 378
el urup ṣanduqı kenāra çıqardı. Qapağın götürdiler gördiler bir ḫūb şüretlü
yigit mulūkāne ṭonlar geyür tiz yüzine su sepdiler 'aqlı başına geldi ṭurdı oturdı. Seyyid
buña ḫaber şordı ki "Ne gişisin ḫālüñ nedür?" diyü. **Meclis-i diger**[3] Cüvān
eyitdi "Müslimānam güyende-i lā illāha illā 'llāham, şehir 'unṣurdanam atam adı
Recāşdur. Kāfirdür oğlı qızı olmazımış niçe niçe qurbānlar ve ṣadaqalar
virdi. Bir gün anem baña ḫāmile olur beni vücūda getürür bir işkembe gibi
baş ayaq belüsüz ammā iki delük birinden nefes gelür ve birinden çirk
gelür qorqarlar ki bu şikenbeyi yaralar. Ḥakimān cerrāḥān cem' olurlar
birisi rāḥ olmaz ki yaralar. Böyle geçer. Bir gün atam şikārdayikcn
dört derviş bulur biri Mūsā ve biri 'Īsā ve biri Dāvūd ve biri Muḥammed
ṣallā 'llāhu 'aleyhi P_1[142b] ve sellem bunları odaya getürür qondadur yidürür içirür. Bunlara
şorar ki "Qanqı dīn gökcekdür?" Her biri dinlerin ögerler atam eydür "Her biriñüz
du'ā idüñ uşbu benüm oğlancuğum uşbu ḫabsden qurtulaydı ola mı" dir. Eved
her qanqınız du'āsında benüm bu müşkilüm ḥāl olursa bendaḫı anuñ dinine
girem" dir. Her biri du'ā eylediler çāre olmadı. 'Āqibet Muḥammed üç gün oruc dutar
A 379
namāz qılur du'ā ider, bu şikenbe yarılur ben daşra çıqaram. Atam beni görür sevinür
īmān gettürüp ili vilāyetiyile D[171a] müslimān olur benüm adum Mu'īn qorlar. Çünkim
büyidüm atam vefāt itdi ben taḫta geçdüm. Atamuñ bir qarındaşı vardı, Yehūdiyidi.
İşitmiş ki atam öldi sürdi baña ġazāya geldi. Gāfiliken beni dutdı diledi kim
öldüre anam feryād eyledi qomadı. Vardılar beni bu ṣanduğa qoydılar deñize bıraq-
dılar ayruq bilmezem" didi Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid P_1[143a] aldı gemiye qoydı revāne
oldılar. Bir ṭağ görindi Mu'īn eydür "Şol gözüken iller bizümdür" didi.
Gemi aña sürdiler taşra cıqdılar. Seyyid ol yigidi gemide qodı gendüsi sürdi

[1] gendümi yavuqoldum A: gendümi yavu qıldum P_1 D
[2] gāh ... çıqar A P_1 : om. D
[3] Meclis-i diger A: < ez in cānib> D: om. P_1

şehre geldi ṣubḥ namāzı vaqtiyidi bir yüce yirden bülend avāzıla ezān oqıdı
dört yüz müslimān vardı Seyyidüñ qatına cem' oldılar. Birisi Seyyidi bildi
dükelisine Seyyidi bildürdi, Seyyidüñ ayağına düşdiler. Seyyid Mu'īn ḥikāyetin
bunlara bildürdi dükelisinüñ özleri göyendi. Namāzı Seyyid birle qıldılar. Seyyid
ol cemā'atı alup şehre girdi toğrı sarāya geldi. O kāfirüñ adı Gögildi[1]
şordı ki "Hāy ne gişisin?" Eyitdi "Ḫaberüm vardur." Göñül eyitdi "Söyle işidelüm."
Seyyid eyitdi "Ḫalvet itdür ki ḫaberüm eydi virem." Tiz ḫalvet qılup Seyyid qatına
A 380
oqıdı eydür "Söyle ḫabertüñ işideyim" P_1[143b] Seyyid eydür "Tiz müslimān ol benüm
elümden ḫalāṣ ol, menem Baṭṭāl-ı Gāzi, işitdigüñ var ola. Ol yigit
ki qarındaşuñ oğludur neçün dutup deñize bıraqduñ?" didi. Gebr diledi kim
çağıra Seyyid sıçradı boğazına yapışdı berk dutdı cān cehenneme ışmarladı.
Seyyid daşra geldi "Gel bire seni pādişāh oqır" diyü bir ulu beg qığırdı içerü
qoydı "Tiz müslimān ol" didi Gügli gösterdi. Bu çağırmaq istedi anı
depeledi bir bir yitmiş adı bellu gişi da'vet qıldı yine gelmediler depeledi. D[171b] Andan
Gögilüñ[2] başın eline alup daşra geldi bir na'ra vurdı gendüyi bildürdi.
Ol şehrüñ içinden ğriv qopdı ol dört yüz sunnīler ğazāya meşğūl
oldılar. Seyyid coq adamlar qılıcdan geçürdi. Amān dilediler. Oldı kim
'Asḥad on biñ gişiyile çıqa geldi Seyyidüñ bu fetḥine şād oldılar. P_1[144a]
İşde işiden yaraq idüp gemiye binüp revāne oldılar. Yidi gün gitdiler
'Asḥad eyitdi "Ḫüzāvend bundan böyle ayruq adam-zād yoqdur yavuz ḫāṭarlu[3]
yirlerdür" didi. Seyyid eyitdi "Yā 'Asḥad eger zaḫmet sizürseñ kerem eyle
sen döñ[4] ben Allāha ṣığınup elbette varsam gerekdür" didi. 'Asḥad "Niçekim
A 381
cānum gevdemdedür sentüñ ḫizmetiñden ayrılışum yoqdur. Her çe bād bād send[en]
ayrılmazum" didi. Nāgāh bir aq tağa yitişdiler ol tağa çıqmaq istediler
yol bulmadılar. Bir zevraqa 'Asḥad bindi ve birine Seyyid bindi revāne oldılar.
'Asḥad yol buldı geldi çeriyi ol tağa çıqardı qondardı. Gördiler ol
tağ düpdüz yimişlerdür ki ḥadd-i pāyānı yoqdur. Aq çadırlar qurdılar otırdılar
odlar yaqdılar. 'Asḥad naẓar eyledi gördi bir qaç cānevarlar geldiler şol it P_1[144b]
gibi olmışlar. Tağ ve taş toptolu avāz oldı bir şundan biş şundan =
yigirmi şundan elli şundan yüz şundan çıqa geldiler. 'Asḥad bunları gördi

[1] Gügil (KWKIL) A D P_1
[2] Gügilün A : om D
[3] ḫāṭarlu A D: ḫāṭırlu P_1
[4] döñ: dön A

ah itdi ṭiz buyurdı çerī yaraqlandılar. Ez în cānib Seyyid dahı ṭağa yol
isterdi uyţusı ġalabe oldı zevraqdan daşra geldi uydı. Düşinde şāh-ı
merdān-ı Emīre'l-mu'minīn 'Aliyi gördi –*kereme 'llāhu vechehū*– gelür eydür "Behlevān
bu seferde çoq 'acāyıblar göreceksin D[172a] bunca maḥlūqāt teferrüc ideceksin.
İrte kim ola uyanasın[1] bir elma gele, anı al yi kim dükeli diller öğrenesin" didi.
Seyyid uyandı gördi bir büyük elma çıqa geldi. Ol qudret elmasın yidi
dükeli diller Seyyide ma'lūm oldı. Hele bu dahı bir yol buldı çıqdı gördi kim
A 382
'Ascad ve dükeli leşker çıqmışlar qonmışlar dükelisi qoruyup dururlar ol itler ġalabe
iderler. Çünkim 'Ascad Seyyidi gördi eydür "Yā pehlevān ejdehā P$_1$[145a] ağzına düşdüñ"
didi Seyyid eyitdi "Siz duruñ ben varayın göreyin ki ne qavmdür" diyüp ilerü vardı
bunlaruñ dilince bunlara çağırdı kim "Hāy bizden ne istersiz?" Bunlar gendülerüñ
dilince avāz işitdiler çağırışdılar "Siz kimlersiz kim bu maqāma adamlardan
hiç kimse uğraduğı yoqdur?" didiler. Seyyid eyitdi "Beni pādişāhuñuz qatına
iletüñüz kim benüm aña ḫabertüm vardur" didi. Meger beglerine Ḫarsān[2] dirleridi
anda bāḏırıdı aldılar Seyyidi anuñ qatına geldiler. Gelüp ḫidmet eyledi du'ā
itdi Ḫarsān eyitdi "Hāy sen adamī bu bizüm dilimiz[3] qanda ögrendüñ?" didi. Seyyid
eyitdi "Ben dahı sizdenem küçükden beni almışlar, adamlar içinde büyidüm, bunlaruñ
rengine döndüm" didi. Eyitdi "Bu gelen pādişāh<-ı> Seylāf bunda neyler, neye
geldi?" didi. Eyitdi "Bunuñ iki oğlı vardı Qıl Baraqlar qatında esīr oldı.
Bir maḥbūb[4] qızı vardur size virse gerek ḫātūnlığa eved şol P$_1$[145b] şartıla
kim buña yardım idesin ol oğlanların ḫalās ide" didi. Ḫarsān
çünkim qız ḫaberin işitdi şād oldı sevindi eydür "Qıl Baraqlar ne
A 383
itlerdür. Ḫoş ola varayın alı vireyin" didi. Bes qırq seg-sār viribidi kim
"Varuñ gelini görüñ" diyü. Seyyid 'Ascad qatına geldi ḥikāyetin bildürdi tiz qır-
naqı donatdılar bu gelenlere gösterdiler. Geldiler Ḫarsāna ḫaber virdiler sevindi
ginden derisine sığmaz oldı. Andan durdı 'Ascad qatına geldi Seyyid
qarşu geldi aldılar Ḫarsānı bārgāha qondardılar yidürdiler içürdüler
kenīzek ṭonadup qatına D[172b] getürdiler. Ḫarsān mest oldı[5] Seyyid qalanına destūr virdi
Ḫarsānu alı qodı ḫalvet qalıcaq içerü girdi ilerü yöridi boğazına yapışdı.
Şehādet kelimesin buña 'arḍ eyledi la'in feryād itmek istedi boğazın

1 ideceksin ... uyanasın A P$_1$: idesin anınā uyanacaq D
2 Ḫarsān A: Ḫurasān D P$_1$
3 bizüm ... öğrendüñ A: benüm dilüm ne bilürsin D
4 maḥbūb A D: maḥbūbe P$_1$
5 Ḫarsān mest oldı D: mest A: mest oldı P$_1$

berk dutdı cān cehenneme ısmarladı. Tiz derisin yüzdi gendü eliyile
düzledi[1] tabāğlıq eyeldi irteye degin P$_1$[146a] qurıtdı. Şabāh seg-sārlar geldiler
Seyyid Ḫarsānuñ derisin geydi daşra çıqdı bunlara yüz gösterdi.
Dükelisi yüz yire sürdiler Seyyid eyitdi "Bu 'Ascad geldi qızın buña virdi
buña dahı vācib oldı kim bunuñ oğlın Qıl Baraqlardan alam ḫalāş
idem" didi " Di imdi on biñ er on gemi ḫalāş idüñ varayım bunuñ
oğlın ele getüreyin. Eved ben bunlaruñ qatında yiyüp içerem tüz siz varuñ
A 384
yaraq idüñ" didi. Vardılar on gemi ve on biñ seg-sār ḫāḏır itdiler. İşde
andan gemiye girüp revāne oldılar. Dem be-dem Seyyid Ḫarsān derisin geyüp
çıqardı bunlara istimālet iderdi yine 'Ascad qatına gelürdi. Qırq günden şoñra
Qıl-Baraqlara yitişdiler gemilerden daşra çıqup qondılar. Seyyid Ḫarsānuñ
derisin geyüp daşra cıqdı seg-sārları nüvāḫt itdi qırq yarar seg-sār
aldı sürdi Qıl-Baraqlar qatına geldi. P$_1$[146b] Ḫaber Qıl-Baraqlara degdi pādişāhları
adı 'Unuqıdı. Qarşu geldi görişdi eyitdi "Qarındaş nite oldı kim qadem rence qılup
bunda geldünüz?" didi. Seyyid eyitdi "Bu gelen Seylāf pādişāhıdur, 'Ascad
dirler. Ulu melikdür, oğlı esir olmış Kilim-güşler qatına sürdi
benüm qatuma geldi qızın buña virdi. Bir qızı dahı vardur kim 'ālem-i eṭrāfta olmaya
anı saña virür. İkimüz el bir idelüm bunuñ oğlın ḫalās idelüm" didi. 'Unuq
sevindi şād oldı. D[173a] Seyyid aldı 'Unuqı 'Ascad qatına getürdi. Tiz bir ḫaymeye qondar-
dılar yine ol ḫalāyıqı düzdiler buña 'arḍ eylediler. Ol gice bunuñ dahı derisin
çıqardı tabbāğlıq eyledi irtesi geydi daşra cıqdı. Begleri geldiler du'ā
qıldılar Seyyid eyitdi "Begler tiz imdi on gemi on biñ er ḫāḏır idüñ 'Ascad
A 385
qızın buña virdi. Ben bu beg gişi qatında qarındaşum Ḫarsānıla şohbet iderem P$_1$[147a]
tiz siz yaraq idüñ" diyüp bunları gönderdi. İşde bunlar dahı on biñ er
on gemi ḫāḏır itdiler. Otuz biñ er oldı otuz gemi oldı. Bindiler gitdiler
Kilim-güşlere. *Ne qıṣṣa dirāz idelüm* uşbu nev'ile yitmiş iki tāyifeyi gendüye
musaḫḫar eyledi. Her gün bir qac dürlü şūretile çıqardı bunlara istimālet iderdi.
Bir gün bunlar bir cezireye irişdiler suları dükenmişidi, sevinişdiler şāzlıqlar
eylediler. Gemilerden ṭaşra cıqdılar Seyyid gördi kim bir ḫoş murġızārimiş
yimişler çoq şikārları bi-ḥadd olları sünbül qarañlu ve za'ferler.
Ol aç qavım şikār itdiler geyikleri hep müşk. Seyyid anlara şükr[2] eyledi
eyitdi "Bir dem teferrüc ideyim" didi. Bir bütaya cıqa geldi naẓar eyledi gördi bir ḫūb

1 düzledi A: tuzladı D: tavuzladı? P$_1$
2 anlara şükr A: şükr D: anlara şükürler P$_1$

şahrā ortasında bir ulu aġac budaqları asumāna irişmiş. Aġacuñ altında
bir qubbe qızıl altundan bir qubbe zümürrütden bir qubbe aq ma'cūndan. Seyyid
bunları gördi ta'accub eyledi. Sürdi aşağa indi gördi bir ḫoş bulaḳ. P_1^{147b} Abdest
aldı namāz qıldı ḫūb avāzıla qurān oqıdı. Nāgāh ol qubbeler şikāfı
oldı üç pir-i nūrānı çıqa geldiler Seyyide selām virdiler. 'Aleyk aldı
A 386

Empty space for miniature (ten lines)

geldiler Seyyidüñ qatında oturdılar. **Meclis-i diger**[1] Seyyid naẓar eyledi gördi yüzlerinden
nūr hevā yüzinde direk olmış. Eyitdiler: "Şād geldüñ iy sülāle-i Resūlü'llāh
muştāqıduq mubārek yüzüñ görmeglige bi-ḥamdi-llāh ki gördük" didiler.
Nāgāh havā yüzinden üc ḫvünçe geldi bunlaruñ ortalarında. El urdılar
yidiler yine du'ā itdiler ḫvünçeler yine havāya gitdi. Seyyid bunlara su'āl
A 387
eyledi eyitdi "Bu ne maqāmdur ve ne yirdür?" didi. Bunlar D^{173b} eyitdiler: "Buña Ḫürrem-Ābād
eydürler kūh-i Qāf etegidür Ẕū'l-Qarneyn daḫmesi[2] bundadur. Biz Ẕū'l-Qarneyn
yāranlarındanuz. Yüz evidük bir gün periler geldiler cemā'atümüzi qırdılar biz
qaçduq mağāraya girdük. Bir gün bir avāz işitdük ki 'Taşra cıquñ ki Ḥaqq
Te'ālā sizi sitr ider' didiler. Daşra geldük bir bir getürdiler uşbu qubbelere qoydılar.
Bizüm P_1^{148a} zamānumuzdan tā şimdiye degin biş biñ yıldur. Bu gice Resūl ḥaḳretün
düşümüzde gördük sen gelecegüñ bize ḫaber virdi, eyitdi 'Ol ne dirse
anuñ emrine mutī' ve munqād oluñ. Oğlanların isteyü gelür. Bu maliki dīv-
ler elinden alup göñul murādıla girü döncecekdür añā[3] diyesiz kim becid ola
eglenmeye kim bir kāfir peyẓā oldı sunniler icinde benüm dinüme qaṣd
idüpdür kim bāṭıl ola toğrı yolı örte'" didiler. Seyyid adların şordı
birinüñ adı Kāmilidi birisi Hābil ve birisi eyitdi "Benüm Māyildür" didi. Yine Seyyid
oğlanların şordı bunlar eyitdiler: "Bunda getürdi eved bilmezüz ki nitdi?" didiler. Andan
Seyyid bunları anda qodı gendüsi leşkere geldi. Her bir tāyifeniñ pādişāhları
şüretinde çıqdı istimālet virdi ki "Hā ḫāḍır oluñ irte ceng yarağın
A 388
idüñ her gişi kim uşbu ṭaġdan gele amān virmeñ." Her bir maḥlūqāt gendü
beglerin şanurlardı. Çünkim şabāḥ oldı P_1^{148b} ol 'azamet leşker

[1] **Meclis-i diger** A: <ez in cānib> D: om. P_1
[2] **daḫmesi** D P_1: daḫmesiyidi A
[3] **añā** A D: ammā P_1

ṭaġa qarşu şāflar bağladılar ṭurdılar. Seyyid sürdi ol pīrlere geldi
selāmlaşdılar. Ol leşkeri görüp ḫayrān qaldılar. Seyyid gördi qarşudan
tütünler odlar oynadı qıyaqiler qopdı. Ol pīrler eyitdiler: "Hilāl-i Cāẕū siz
geldügüñüzden ḫaber-dār oldı bu ġavġā[1] anlarıñdur" didiler. Seyyid eyitdi:
"Dilerem kim sizlerden birüñüzi Hilāle gönderem oğlumı bañā vire." Māyil
pīr eyitdi "Ḫüẕāvend uş bi-çāre varayın" didi "bilürem kim ölürem. D^{174a} Başum
qanqı ṭarafdan inerse siz daḫı ol yoldan yürüñ" didi. Ol pīrler
görişdiler birez ağlaşdılar Māyil eyitdi "Yā Seyyid cānumı senüñ yoluña
qurbān iderem. Dilerem beni gendü elüñile defn idesin ve vaqtī ki[2] be-revdā-yı
türbe-i seyyidü'l-evvelin ve'l-aḫirin Muḥammed-i Muṣṭafāya irişesin selāmumı
ḫadret-i nübüvete irişdüresin qiyāmet güninde beni şefā'at dan maḥrūm
itmeye" didi revāne P_1^{149a} oldı. Birezden gördi pīrüñ başı ġaḫān olup
geldi indi Seyyidüñ öñüne. Şehādet kelimesin getüri getüri Seyyid ilerü geldi başı
A 389
eliyile defn eyledi. Baş indügi yirden ol leşker yöridiler. Çünkim taguñ
üstüne çıqdılar qarañulıq gitdi rūşenlıq oldı. Seyyid naẓar itdi gördi kim
bir şahrā ortasında bir ḫūb aq mermerden şehr-i mu'teber qulesi evci
asumāna cıqmış. Şehrüñ öñünde Hilāl-i Cāẕū qırq biñ 'ifrīt-i dīv-
ler cāẕūlar bilesince gendüsi taḫt üstinde oturmış. Çünkim Seyyidi gördi
qahqahāyıla geldi çağırdı kim "İy Baṭṭāl ben seni isteyü gide yörürdüm senüñ
ölümüñ benüm elümdedür devletüm seni ayaġuma getürdi" didi. Seyyid işde buyurdı seg-
sārlara kim "Qomañ uşde düşmanı bulduq." Hamle itdiler ardlarınca Qıl-Baraqları
ḫavāle eyledi. Yöridi bu ṭāyifelerüñ begleri şüretinde her birisine istimālet virdi
bunlar dükelisi gendü beglerin şanurlarıdı. Yik bār ki[3] P_1^{149b} ḫamle qıldılar dīvler
cāẕūlar qarışdılar Seyyid 'Asḥad qatına geldi gördi ṭāqatı tāq olmış. Seyyidi
gördi ditredi. Eyitdi "Yā 'Asḥad hiç qorqmañ ki Ḥaqq Te'ālā bize yardım ider" didi.
Du'ā-yı Ḫıḍır peyġamber du'āsı[4] oqıdı on biñ erüñ üstine urdı, eyitdi "Siz
hiç durduğuñuz yirden depremeñ" didi. Gendüsi cenge meşġūl
oldı. Qatı ceng oldı qan gevdeyi götürdi yörudi.[5] Hilāl buyurdı taḫt getürdiler
A 390
ḫavāya D^{174b} çıqardılar. Bu la'in ḫavā yüzinden teferrüc iderdi. Seyyid Hilāli gördi
ḫavā yüzine çıqmış cāẕūlığıla meşġūldür. Seyyid Allāha sığınup Ḫıḍır

[1] **ġavġā**: ġuġā A
[2] **vaqtī ki**: vaqti ki A: vaqtekim D
[3] **yik bār ki** A: om. D: ‡be-yik‡ bār ki P_1
[4] **du'ā-yı Ḫıḍır** D: Ḫıḍır peyġamberüñ du'āsın P_1
[5] **yörudi** A P_1: om. D

peygāmber du'āsın oqıdı[1] oq eline aldı yāy girişde qodı pertāb qıldı.
Oq irdi taḫta doqındı geçdi ayasına[2] doqındı çıqdı bir qulağın[3] yırdı gitdi.
La'în andan ‡gurrişile‡[4] indi kim Seyyidi qapa. Seyyid Allāhuñ zikrin P_1^{150a} diline
getürdi qılıc birle şol sağ omuzından çaldı bir eli havāya perrān oldı.
Mel'ūn söyle çağırdı kim şankim gökler yire doqındı elin qapdı qaçdı şehre
düşdi. Dīv cāzūl leşkeri anı gördiler münhazim oldılar. Seyyid yine yöridi
bu leşkere her bir ṭāyifeyi nāvāḫt qıldı. Her birisi gendül pādişāhın
şanurlarıdı, gönüllerin arām iderdi. Seyyid ol gice gezdi her yire ki geldi gördi ki cāzūlar dīvler yol
beklerler yol isteyüp bulmadı yüzin yire sürdi zārı-
lıq eyledi münācāt itdi. Ol dem Ḫıdır peygamber irişdi selām virdi
eyitdi "İy Baṭṭāl melūl olmañ kim gerek bu vilāyetler senüñ elüñde açıla
bu maqām müşerref ola." Atından aşağa indi Seyyidi ata bindürdi eyitdi "Atuñ
başın şehre toğru dut" didi. Hem eyle itdi. At pervāz urdı[5] şehrüñ
A 391
ortasında qondı. Seyyid atından indi sarāya qarşu yöridi. Qapudan içerü girdi yidi
perdeden P_1^{150b} geçdi çıqa geldi. Gördi dört ṣufa-ı şeddādi taḫt orta yirde
Süleymāni qızıl altundan taḫt üstinde Hilāl cāzū arqası üstine
yatmış, ol kesük elin gögsi üstinde qomış iñiler. Seyyid yālñ qılıc
elinde ṭurduğı yirden sıçradı Hilāl Cāzū durınca boğazından berk dutdı
elin qafasında bağladı. Du'ā-yı Ḫıdır oqıdı urdı niçekim Hilāl Cāzūlıq
itmege qasd itdi öñine gelmedi, eyitdi "İy Baṭṭāl atam öldürdüñ anam
öldürdüñ qız qarındaşum öldürdüñ benüm canumdan ne istersin?" didi.
Seyyid eyitdi "Mel'ūn qanı oğlanlarum nitdüñ?" didi. Eyitdi "Getürdüm uşbunda
periler geldiler elümden qapdılar" didi "Eved işde qayşaruñ oğlı durur."
Seyyid gördi bir yigit taḫt ayağında bağlu. İlerü geldi elin şeydi eyitdi:
"Tekfūr senmisin?" eyitdi "Beli" durdı Seyyidüñ ayağına düşdi. Tiz Seyyid
İshaq peygamberüñ kemerin çıqardı Hilāluñ boğazına daqdı Tekfūrüñ
eline virdi. Gendü ardınca yöridi P_1^{151a} aldılar şehrüñ qapusına geldiler. Ḫıdır
qamçısın qapuya beräber dutdı, qapu açıldı çıqdılar, yöriyi virdiler, 'Ascad qatına geldiler.
A 392
Seyyid buyurdı Hilālı getürdiler eyitdi "Yā mel'ūn D^{175a} qanı oğlum neyledüñ?" Hilāl
eyitdi "Oğluñı periler aldı ayruq benüm ḫaberüm yoqdur" didi. Seyyid gördi ki bundan ḫayir

[1] Ḫıdır ... oqıdı A P_1: Ḫıdır virdügi D
[2] ayasına A D P_1
[3] qulağın A Đ P_1
[4] gurrişile A: gurişile D: ‡guşigurdı kim şöyle indi — ‡P_1
[5] Hem ... urdı A: at pervāz urdı D: Hem eyle pervāz eyledi P_1

gelmez üğ-ı Ḍaḥḥāk birile çaldı kim iki pāre eyledi. Bir gez çağırdı ki
ne qadar cāzūlar varısa dükelisi bildiler kim Hilāl öldi tar tağan olup
qaçdılar. Seyyid buyurdı bu on biñ gişi girdiler şehre götüribüdükleri qadan māl
aldılar cümlesi ğani oldılar ki qiyāsa gelmez. Andan şehir icinde bir qubbe
gördi öñinde bir gişi oturmuş. Seyyid selām virdi 'aleyk aldı "Ḫoş geldüñ
yā Seyyid vāyki bu iqlīm bu mel'ūnuñ şerrinden ḫalās itdüñ" didi.
Seyyid eyitdi "Bu qapuyı açğıl girelüm teferrüc qılalum" didi. Pīr eyitdi "Üc
biñ yıldur kim ben bunuñ içine girmedüm qapusın açmadum" didi. Oldı kim
Ḫıdır peygamber çıqa geldi. Seyyid gördi P_1^{151b} ayağına düşdi. "Gazāñ mubārek olsun"
didi, "yā pehlevān bu vilāyeti ol kāfirüñ şerrinden emin eyledüñ"
diyüp qapuyı açdı, eyitdi "Gir imdi destürdür şāh-ı Ẕūl-Qarneyni
ziyāret it" didi. Seyyid içerü girdi bir bāğce gördi büyük envā' yimişler
uçmağa benzer. Ortasında bir qubbe ma'cūndan, bir qapusı var la'liden.
A 393

Empty space for miniature (ten lines)

Seyyid içerü girdi gördi[1] bir saḥn[2] üc biñ adım ini uzunı[3] farş ki döşenmiş
altundan D^{175b} gümişden dört şoffa biri birine qarşu. Her birinde birer taḫt
qurılmış İskender taḫt üstinde oturmuş Arastatālis ḥakimiki veziri-
yidi yanında, şankim biri biriyile keleci ider Seyyid heybbetden gendüden
gide yazdı. Girü gendüye geldi ilerü yöridi gördi öñinde bir levḥ yazılmış kim
A 394
İycavān kim bunda gelesin Muḥammed-i Muṣṭafā oğlanlarından olasın
benki İskender şāham temāmet yidi iqlīmi tutdum dīvi perīyi gendüme
musaḫḫar itdüm P_1^{152a} eved bu benüm 'āriye şüretümdür. İçerü gir göresin kim benüm ḫālümi"
dimiş. Seyyid andan nazar eyledi gördi bir tābūt qızıl altundan,
bir eli tābūtdan daşra bir yeşil levḥ dutar. Levḥa nazar qıldı yazılmış evvel
"nām-ı Ḫüdā" andan "Yā Baṭṭāl bunda ki gelesin benüm ḫālümi göresin benden
qiyās idesinkim bu dünyānüñ şebāti yoqdur eger varmışsaydı[4] baña ola
ki üçgez[5] dünyāyi tamām gezdüm, Yācūca ve Mācūca seddi ben çekdüm,
deryā-yı Sikenderiyyeyi ben kesdüm, aḫirü'l-amr ecel yitişdi. Ecele çāre ide-

[1] gördi D P_1: om. A
[2] saḥn A: şaḥrā D
[3] ini uzunı A: uzunı D
[4] varmışsaydı A: varmışsa D: olsaydı P_1
[5] üçgez A: om. D

medüm, uş dünyadan eli boş gitdüm cemi' mâl ṭavar yirinde qaldı. İmdi
sendaḫı yigidligüñe pehlevānlıġıña mağrūr olma her nekim iderseñ Ḥaqqiçün
it dünyāya gönül virme kim her ki dünyāya gönül virdi mağbūn oldı.
İmdi her qaçankim ḥaḍret-i nübüvvete irişesin benüm selāmumı degüresin yarın
qiyāmet güninde benidaḫı şefā'atdan unutmaya. Eved başum ucında P_1^{152b}
bir gevher vardur senüñiçün qodum alasın bāzū-bend idesin beni du'āyıla
A 395
yād idesin" dimiş çoq nasiḫadar D^{176a} itmiş. Seyyid birez ağladı andan el vurdı
ol gevheri aldı bāzū-bend idindi. Gördi daşra cıqdı qapu girü yapıldı. Seyyid
gendü qavmına geldi melūl ki oğlanlarından ḫaber bilmedi. Tekfūra geldi
eydür "Yā Tekfür uşbu sizüñ ḥalüñüz noldı?" Eyitdi "Bizi qapdılar uşbu maqāma
getürdiler senüñ oğlanlarıñ bile. Bir quyu qazdılar şol tennur resminde
oda[1] yaqdılar ki bizi anda biryān ideler yiyeler. Elümüz ayağumuz bağladılar nāgāh
havā yüzinden bir ğavğā oldı ṭarāqlar çatladı qılıclar oynadı. Bizi qapdılar birezden
bir dīv yitişdi qapan periyi öldürdi beni yine aldı döndi. Ayruq bilmezem ki ḥāl
nice oldı" didi. Seyyid eyitdi "Gel ol quyuyı[2] göster" didi. Aldı Seyyidi anda
geldi gördi bir buñar. Abdest aldı namāz qıldı iki rek'at ağladı Resūl
Allāhi P_1^{153a} şefi' getürdi. Gördi bir sebze-püş qarı çıqa geldi çimeti ṭonlar geyür.
Seyyide selām virdi eyitdi "Niçe ağlarsın pehlevān? Eger oğlanlarıñıçün
ağlarsañ ḫoş sağ asandur her biri bir pādişāhdur." Seyyid eyitdi "Qandadur?"
Qarı eyitdi "Ṭāmus-ı Perī qatındadur ki qamu perilerüñ sulṭānıdur. Güyegü idindi
qızın virdi. Şimdikiḫālde yüz biñ perī senüñ oğlanlarıñ ḥükmindedür.
A 396
Ben ol qızlarıñ dāyesiyem. Çünkim sen geldüñ Hilāli öldürdüñ bu vilāyeti
anuñ şerrinden emin qılduñ uş varayın Ṭamusı getüreyin ki Ṭamus-ı
Perī sunnī müslimāndur İbrahīm el-Ḫalīl yüzin görmişdür. Hilāl ğadabıla bu iqlīmi
andan almışdır. Çünkim sen bunuñ gibi erlik eyledüñ uş varayın
Ṭamusı getüreyin" didi ‡ğirride‡[3] havāya döñdi gitdi. Birezden Seyyid[4] gördi
ki güni yüzi dutıldı havā yüzinden naqāreler bürilar avāzı geldi.
Meclis-i sī ve pencüm[5] D^{176b}

leşker-i perī çıqa geldi P_1^{153b} dükelisinüñ öñince bir
uzun boylu uzun saqālu pīr gişi geldi. Yeşil ṭonlar geyür bir perī atına

[1] oda A: od D
[2] quyuyı D P_1: qapuyı A
[3] ‡ğirride‡: om. D: gırğurdı P_1
[4] Seyyid D P_1: Seyyidi A
[5] Meclis-i sī ve pencüm A: <ez in cānib> D: ez in cānib P_1

binmiş. Ardınca bī-ḥadd leşker geldiler qondılar sāyebānlar çadırlar
qurdılar. Ol pīr sürdi Seyyid qatına geldi zemīn-büs eyledi selām
virdi eyitdi "Yā pehlevān zaḥmetlerden nitesin? El-ḥamdü li-llāh ki iqlīmi ol
kāfirüñ elinden ḫalās eyledüñ. Ben çoq dürişdüm çare idemedüm. Allāhu
Te'ālā fethi size virmiş" didi geldi Seyyid birle görişdi. Nāgāh ol
qarıcuq geldi eydür "Pehlevān, bu Ṭāmūs-ı Perīdür, bu vilāyetüñ pādişāhıdur,
oğlanlarıñ qayın atasıdur" didi. Seyyid şundı[1] Ṭāmūsuñ elin dutdı eyitdi:
A 397
"Revā mıdur benüm oğlanlarum senün qatuñda ola baña ḫaber itmeyesin bu qadar
zaḥmetler çekem, oğlanlarum baña getürmeyesin?" didi. Ṭāmūs eydür "Gendü qızlarını
virdüm güyegü idindüm bile getürmedügüme sebeb oldur, oğlanlarıñ atasın
gidesin beni P_1^{154a} miskīn bī-çāre qoyasın" didi. Seyyid eyitdi "Sen perī[2]
ben ademi ne cins ola ortamuzda" didi "siz oğlanlarum getür çoq söyleme"
didi. Bunlar bu sözdeyiken Ḫıḍır 'aleyhi selām[3] çıqa geldi. Ṭāmūs-ı Perī Ḫıḍırıñ ayağına
düşdi eydür "Ḫüzāvend uşbunuñ oğlanların Hilāluñ siyāsetinden alı
qodum getürdüm qızum virdüm pādişāh eyledüm bu gişi oğlanların alup
gitmek ister. Benüm oğlancuqlarum bunlarıñla üns dutup ögrendiler.
Eger anlar giderse benüm oğlancuqlarum fırāqa doymazlar helāk olurlar"
didi "Ben qoyu virmezem bunuñ oğlanların" didi. Ḫayli söz oldı ortada
hele Ḫıḍır peyğamber yine barışdırdı eyitdi "Pehlevān vaqt ṭardur
islām üzerine düşman belürüpdür, yine senden olur çāre. Bu leşkeri
qoyu vir gitsünler" didi. İşde 'Ascada destür D^{177a} virdiler gemisi ḫāḍır idi gendü maqāmına
gitdi. Seg-sarlara Qıl-Baraqlara destür virdiler[4] P_1^{154b} maqāmlu maqāmına
gitdiler. Seyyid eyitdi "Qanı oğlanlarum?" Dirken yüz periyile naqārelar şancāqlar
A 398
birle çıqa geldiler Seyyidüñ ayağına düşdiler. Seyyid oğlanların görüp şād
oldı sevindi. Oğlanların bağalına çekdi görişdi. Yidi gün yidiler içdiler sekizinci
gün yaraq itdiler taḫta bağlayup aldılar Seyyidi[5] toğrı İstanbūla getürdiler.
Seyyid Ṭāmūsıla görişdi anlar döndiler. Seyyid deñiz kenārında dururdı namāz
vaqtiyidi, namāz qıldı, dun yöridi qarşudan baqdı[6] gendü qulı Mübeşşiri gördi.
Geldi Seyyidüñ ayağına düşdi. Seyyid eydür " Neylersin?" Eyitdi "Ticārete geldümidi

[1] sundı A P_1: sevindi D
[2] perī A
[3] selām: om A
[4] gemisi ... virdiler P: om A: revāne oldı. Andan şoñra Seg-sarlara ve Qıl Baraqlara destür virdi. D
[5] Seyidi: Seyyid A
[6] vaqtiyidi ... baqdı A: qıldı namāzdan fāriġ bıcaq baqdı D: vaqtiyidi dardı baqdı qarşu P_1

yol bağlandı bunda qaldum" didi. Mübeşşir Seyyidüñ oğlanları birle görişdi,
Malāṭiyyeden ve yāranlardan ḫaber şordılar. Mübeşşir eyitdi "İşitdüm ki müdda'ī
belürdi ḫayli islām leşkerine zaḫmet itdi dirler" didi. Seyyid anı işitdi
'azīm perişān oldı. Mübeşşiri qayşara gönderdi geldi muṣṭafādı "Uş Seyyid
ve oğluñ P_1^{155a} Tekfür gelди" didi. Asāṭūr qatı ḫasteyidi, buyurdı neqadar begler varısa
qarşu geldiler, Seyyid ve Tekfür birle görişdiler, alup Asāṭūr qatına getürdiler.
Asāṭūr döşek içinde yatardı. Seyyid geldi başı ucında eyitdi "İy şāh
nitesin uş oğluñ getürdüm" didi. Asāṭūr eyitdi "Qanı göreyim dahı müslimān
olayın" didi. Tekfür geldi atasınuñ ayağına düşdi elin ayağın öpdi. Çünkim
A 399
oğlı yüzin gördi 'aqlı başından gitdi. Yine 'aqlı geldi oğlın iki gözinde
öpdi ṭurı geldi barmaq getürdi imān 'rḍa qıldı müslimān oldı. Qırq yidi
ulu begler müslimān oldı. Tekfür Seyyidüñ ḥikāyetlerin erliklerin
bir bir şerḥ eyledi. Yidi gün qayşar diri oldı andan vefāt itdi. Seyyid
qayşarı gendü eliyile yudı namāzın qıldı müslimānlar sinlesinde[1] Şemmās qatında
defn itdiler. Yidi gün 'azasın P_1^{155b} ṭutdılar D^{177b} sekizinci gün Tekfūri qayşar
eylediler, begleri heb geldiler biy'at qıldılar. Dükelisi and virdiler. Seyyid gitmek
istedi Tekfür ağladı eyitdi "Yalunuz bunda qonqaram" didi. Seyyid ortancı
oğlın ki Beşirdür Tekfürüñ qatında qodı eyitdi "Her vaqtiki[2] düşman[3]
belüre baña ḫaber eyleñ" didi. Beşiri anda qodı Neẓīri aldı revāne oldı.
'Ascad qızı Hümā-yi Dil-Efrūz bilesinde Malāṭiyycye yaqın bir bıñarda qondılar
oturdılar. Nāgāh kārvān geldi anlar daḫı geldiler ol bıñarda qondılar.
Seyyid kārvānuñ bir ulucasın oqıdı ḫaber şordı. O eyitdi "Ma'mūn ḫalīfe
dünyādan naql eyledi Mu'taṣım yirine oğlı ḫalīfe oldı.
Ḥikāyet-i Bābek la'īn. Rāviler şöyle rivāyet iderler kim ol kervān ulusı eyitdi[4]
"Eved bir gişi çıqdı
peyğamberlıq da'vesin qılur, oq batmaz, gürz qılıc kesmes, od yaqmaz, ṭoñuz etine
A 400
ve şarāba ḫelāldür dir, adamlaruñ adın bilür atası P_1^{156a} anası adın söyler, yirden
māl çıqarur. Her nekim dirse ol olur, qız atasına qardaşı qardaşına ḫelāl-

1 sinsinde P_1: < >D
2 her vaqtiki: her vaqtkim A: her vaqkim D
3 düşman A: düşman müdda'ī D
4 Ḥikāyet-i ... eyitdi P1: add P_1

dür dir. İki def'a Şārnı vurdı yıqdı ḫarāb eyledi, dükelisi aña yüz dutdılar hiç kimse muqābil
olmadı. Çoq qal'aları yıqdı ḫarāb"[1] didi. "Seyyid Baṭṭāl belürsüz
oldı hiç kimsene ölüsin dirisin bilmez.[2] Ol mel'ūnuñ adı Bābekdür, Tebriz
vilāyetin ḫarāb eyledi 'acem mülkin tamām dutdı" didi. Seyyid eyitdi "Aṣlı
nesebi qandadur?" Eyitdi "Ḫalife zamānında atası Bağdādda olurmış ġāyet
oğnaymış. Gelürler şikāyet iderler ḫalife buyurur şehirden qovarlar çıqar
bir köye varur anda ṣığır güder. Meger bu köyüñ issinüñ bir ḫalāyıqı varmış
bir gözlü anuñla baş ḫoş eyler. Köy issi ṭuyar görür ki ḫalāyıq
hāmile olur varur 'avratlığa ol gişiye virür. Dörd aydan soñra
bir oğlı ṭoğar, bislerler. Atası anası ölür yidi yaşında[3] P_1^{156b} olıcaq köyüñ
ṣığrın aña ışmarlar. Bir zamān böyle qalur 'azīm merdāne qopar. D^{178a} Ne qadar
sāzlar varısa öğrenür. Gelür Memlān-ı Tebrīziyile buḫşur gecil gündüz
şarāb içer, coq müfsidlik ider Memlānı dutar iki yüz ağaç[4] vurur qovar.
Bir gün avda[5] Memlānı avlar ḫalvet bulur[6] öldürür, bir qac devletsüzlere uyar ḫarāmılıq
A 401
ider her qanda bir sa'ādetsüz varısa qatına gelür müfsidler qan idenler dirilür
dört yüz[7] gişi qatında cem' olur. Bir gün ḫalvet otururken bir pīr gelür Bābek
şorar ki "Ne gişisin?" Eydür "Ben Cebrāyilam sen peyğambersin, saña geldüm" dir.
Meclis-i sī ve şeşüm[8] Eger benüm sözüm işüdürseñ tamām dünyāyı dutarsın" dir.
Bābek mel'ūn eydür "Ben niçe peyğamber olam? Eger mu'cizāt isterlise
nice ideyim?" didi. Eyitdi "Qılıc kesmeye gürz süñü batmaya daḫı od yaqmaya" dir azdurur.
Eydür "İşde fulān taş altında bir genc-ḫāne vardur," anı gösterdi, "Ḫanc
idüñ[9]" dir. Varur ol dört yüz gişi cem' ider, gendüyi bunlara bildürür,
ol mālı anlara göstertür, P_1^{157a} açarlar tüleşdürür. Adı çevlendi geldiler uydılar, biş on
biñ devletsüz dirildi. Ḫalifeye ḫaber oldı Esed-i Kāfiyi gönderdi üçilige.
Azdurdı kāfir eyledi yanına geçürdi vezīr idindi. Anuñ ardınca Nuqaylā-yı
Türki viribidi yigirmi biñ gişiyile. Çıpyalıncaq Nuqaytüya qarşu geldi. Nuqaytāy
eydür "Kimsin?" Eyitdi "Bābek." Eyitdi "Ben peyğamberem gerek dükeliñüz benümle beyʿat

1 dükelisi ... ḫarāb P_1: om. A: dükeli aña yüz dutdı çoq vilāyetleri ḫarāb qıldı öñüne kimse gelmez turmaz D
2 Seyyid ... bilmez A P_1: om. D
3 ölür yidi yaşında A: om. P_1
4 iki yüz ağaç A: iki yüz ağaç çomaq D: om. P_1
5 Memlānı ... avda A: om P_1 D
6 bulur P_1 D: om. A
7 dört yüz: D: yüz A P_1
8 Meclis-i si ve şeşüm A: <ez in cānib> D: om. P_1
9 idüñ: idin A P_1: barcayın D

idesiz" didi. Nuqaytā eydür "Peyġamberdhġa mu'cizāt gerekdür senüñ mu'cizātuñ
nedür?" Bābek eyitdi "Çıqar şol qılıcıla beni bir qaç çal. Eger keserise ḫoş
A 402
eger kesmezse baña döne misin?" didi. Qavl itdiler şol elmās qılıcıla boynına
bir iki çaldı gördi ki kesmez. Atından aşaġa indi Bābek D[178b] ayaġına düşdi.
Ol yigirmi biñ gişiyile Nuqaytāyı gendüye dönderdi, Nuqaytāyı ser-heng
idindi. Şimdi qatında yüz biñ er ḫāḍırdur. 'Uqbā qaḍi oğlı Velid ḫāP$_1$[157b]cibidür
Şatḥa ki 'Uqbā qarındaşıdur nāyibidür. Andan sürdi Bağdāda vardı ḫalifeyi
qovdı Şāma buraqdı."Baṭṭāluñ oğlı 'Ali bin Baṭṭāl qırq dört yāranlarıyla
şimdi esirdür" didi.[1] Çünkim Seyyid bu ḫaberleri işitdi cānına od düşdi[2]
kiçi oğlı Nezīri Malāṭiyyeye gönderdi Hümā-yi Dil-Efrūzile gendüsi 'azm-ı
Bağdād qıldı. Ağlayu zārlıq ide giderdi. Gördi qarşudan bir süvār geldi.
Yaqın gelicek atından aşaġa indi geldi Seyyidüñ ayaġına düşdi. Seyyid naẓar
itdi gördi kim Muḥammed bin Fellāḥdür. Seyyid bağalına çekdi görişdi ağlaşdılar
Seyyid ḫaber şordı ol bāzırgān her ne kim ḫaber virdise Muḥammed de hemān
ol ḫaber virdi. Eyitdi "Mu'taṣım ḫalife Dimişqda beni viribidi kim Emīr 'Ömer
leşker diştire. Geldüm bir çeşme-sārde yatdum düşümde Resūl Allāhı gördüm
eyitdi 'Yā Muḥammed melūl olma kim uş Seyyid Baṭṭāl gelür P$_1$[158a] Bābek la'ünüñ
A 403
ölümi anuñ elindedür' dir. Uyanu geldüm uş buydı kim ayaġuñ toprağına yitişdüm"
didi. Seyyid eyitdi "Girü dön var ḫalifeye ben geldügüm ḫaber vir hiç melūl
olmasunkim ümīzdür kim ol kāfirüñ ḥaqqından gelem." Muḥammed girü döndi
Seyyid Bağdāda[3] revāne oldı. Ez īn cānib Bābek biş yüz biñ er
birle oturmışıdı, dört[4] malik şağında ve solında oturmışlarıdı, qahqahāyıla
güldi eyitdiler "Ḥüẕāvend ne sebebden güldüñüz" ol kāfir eydür "İrte
Baṭṭāl gelür irişür" didi. Eyitdiler: "Ol ölüp durur" eyitdi "Yoq, Ẕü'l-Qarneyn
daḫmesine varıp durur, niçe maḫlūqāt D[179a] musaḫḫar[5] idüp durur, çoq dīvler de-
peleyip durur, oğlanların anda bulupdur irte gelür. Eger gelüp baña muti'
olursa cihān pehlevānlıq virem. Eger itmez olursa başın kesem" didi.
Ez īn cānib Seyyid ol gice bir çeşmeye irişdi anda yatdı. İrte ṣubḥ vaqtın
durdı namāz qıldı taḍarru' itdi. Atına süvār olup sürdi bir būteye çıqdı P$_1$[158b]
aşaġa naẓar eyledi gördi leşker qonmış ki qiyāsa gelmez. Seyyid diler ki

1 didi A D: om. P$_1$
2 düşdi: -şdi in margin A
3 Bağdādda A
4 dört yüz D
5 musaḫḫir D

uğurladın Bābek qatına varaydı şeytān geldi ḫaber virdi, eydür "Neye durursuz?
Uş Baṭṭāl geldi. Tiz biñ qarşula" didi. Bābek mel'ūn buyurdı leşker
A 404
bindiler şāflar bezendi. Seyyid atından aşaġa indi qolaġın berkitdi depdi
atın meydāna girdi. Cevelān eyledi bir kez çağırdı eyitdi "İy 'aqılsuz qavm Muḥammed
dininde ne gördüñüz ki yüz dönderdüñüz şeytāna pāymāl olduñuz? Yarın
Allāhu Te'ālā ḥaḍretinde ne cevāb viresiz? Menem Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāzi vardum
kūh-i Qāfa temāşā eyledüm Hilāl divi öldürdüm uş yine geldüm. Qanı ol kāfir-i
mürdār, sizi daḫı mürdār eyledi, eydüñ gelsün" didi. Bābek dilerdi kim
meydāna gireydi Qanātūr[1] meydāna girdi. Seyyide berāber geldi eydür "İy Baṭṭāl
neçün peyġambere muti' olmazsın? Gel berü mu'cizātlar göstersün"
didi. Seyyid depdi atın irişdi Qanātūn[2] quşaġından qapdı P$_1$[159a](lacuna ends) götürdi havāya
atdı inerken çaldı iki pāre eyledi. Haytāl girdi Seyyide düşnām[3] ḫaberler
söyledi anıdaḫı atından qapdı eski biz gibi iki yırtdı götürdi P[162a] atdı.[4] Bir bir
ardınca yüz gişi depeledi ayruq meydāna kimse girmedi.[5] Bābek 'azm-ı meydān qıldı. Seyyid
gördi bir gebrdür
uzun boylu qara yağız yeşil gözlü iri saqāllu kerihḥqa ammā yāl ü bāl issi.[6]
Seyyide berāber geldi eydür "Yā Baṭṭāl niçün bu günāhsuzları helāk
idersin? D[179b] Ben peyġamberem neçün munṣıf olmazsın Ḥaqq yolından yüz dönerürsin?
A 405
Aḫir peşimān olacaġuñ şan.[7] Eger mu'cize istersin çıqar qılıcuñ uş boynum
dutayım çal. Eger helāk olursam ḫoş, eger senüñ qılıcuñ kesmeyecek
olursa baña inana mısın?" didi. Seyyid eydür "İy mel'ūn eger yüz biñ
bunuñ gibi şeytāni nesneler gösterürseñ i'tiqād itmezem. Sen bir oğrı başken
saña bunuñ gibi işler ne lāyıqdur?" didi. Bābek eyitdi "Muḥammed daḫı yetirmidi
çünkim 'ināyet irişdi P$_1$[159b] peyġamber oldı. Sen daḫı bir yetimidüñ Allāhuñ 'ināyeti
yitişdi uşbunuñ gibi mansıba irişdüñ söyle ki aduñ cihāna ṭolı div
peri saña musaḫḫar eyledi. Maña daḫı bu manṣıbı Allāh virdi sen beni ayruqlar
gibi taşavvur itme. Eger baña uyarsañ şöyle kim Muḥammed qatında Aliyidi benüm qatumda
sen daḫı söyle olasıñ. Añā niçekim Muḥammed aḫir zamān dirler baña daḫı peyġamber-i

1 Qanaṭūr A D: Qanātür qomadı gendüsi P$_1$
2 Qanātūr D: Qintāri A P$_1$
3 düşnām A P$_1$: yaramaz D
4 atından ... atdı A: depeledi D
5 ayruq ... girmedi D: om. A P$_1$
6 iri ... issi A P$_1$: om D
7 olacaġuñ şan A: olursın D: olacaqsın P$_1$

ḫurrem-kiş dirler" didi. Seyyid eyitdi "İy mel'ūn bizüm Resūlümüze gökden
qur'ān indi. Eger sen peyġambersin qanı kitābūñ?" Bābek eyitdi "Ol zerrāqıdı
ne gerekse söyleridi" didi. Seyyid qaqıdı sūñü eline aldı ḫamle qıldı.
La'īn göġsini berāber getürdi Seyyidüñ sūñüsi hiç eşer eylemedi Seyyid
ḫayrān oldı tiz tüğ-i Ḍaḥḥāki çekdi ḫavāle eyledi la'īn boynını qarşu dutdı
A 406
bir qılın kesmedi. Yidi kez Seyyid qılıc çekdi hiç eşer itmedi. Sāmūsüvār gürzin ḫavāle **P$_1$**[160a]
eyledi la'īn eyitdi "Yā Baṭṭāl inṣāfuñ **P**[162b] yoqmıdur? Qac qılıc sūñü vurduñ?" didi.
Seyyid ol kāfiriüñ depesine şöyle vurdı kim eger kūh-i Qāfa vursa ḫaşḫaş
ideydi, bir zerr elem gelmedi ol kāfire. Seyyid dembeste qaldı, eydür "İy kāfir
gettür neñ var senüñdaḫı göreyim" didi. Mel'ūn sūñü ḫavāle eyledi tāziyāneyile **D**[180a] qaqdı
gendüden mey eyledi, qılıc ḫavāle qıldı Seyyid gürz berāber dutdı redd eyledi.
Tā giceye degin ceng itdiler Seyyid döndi ol geldügi yire revāne oldı. Bābek
döndi gendü qavmına geldi. Ol gice Seyyidüñ çoq erligin söylediler. **Ez īn cānib**[1]
Seyyid bir çeşme-sāre gelüb abdest aldı irteye degin tā'ata meşġūl
oldı. **Ez īn cānib**[2] Muḥammed bin Fellāḥ Dimişqa ḫalīfe qatına yitişdi.
Ḫalīfe eydür "Neçün döndüñ yā Muḥammed?" didi. Muḥammed Seyyidüñ geldügin ḫalīfeye
muṣṭuladı **P$_1$**[160b] ḫalīfe ġāyet şād oldı eyitdi "İşde Seyyid Bağdāda vardı
sizlüñçün, varanlar daḫı çeriyile gelsünler" didi. İşde biş yüz biñ
sunnī müslimān birle göçdi 'azm-ı Bağdād qıldı. **Ez īn cānib** Seyyid irte
namāzın qıldı yine aşağa indi na'ra vurdı çağırdı "Qanı ol kāfir gelsün?" didi.
A 407
Bābek süvār olup Seyyide berāber geldi öyleye degin ceng eylediler. Bābek
ber dem eydürdi kim "Yā Baṭṭāl bu iş[3] ime kim şoñra utanacaqsın. Bir gişiye[4] kim qılıc
sūñü gürz oq eşer eylemeye daḫı bundan ulu nice mu'cizāt gerekdür?[5]" didi.
Seyyid eyitdi "Mel'ūn bu raḥmānī degül **P**[163a] şeytānidur hele qanda varasıñ
benüm elümden? Senüñ deriñe işler idem kim qiyāmete degin söylene" didi.
Bābek eyitdi "Yā Baṭṭāl oquñ yayuñ çıqar ṭoptolu eyle ben alınını qarşu ṭuta-
yın. Eger eşer iderse ḫoş, yoq eger baña bir ziyān olmazısa benüm dīnüme
gire misin, baña imān getüre misin?" didi. Seyyid bir oq çıqardı ṭoptolu eyledi
atdı alnıyı qarşu dutdı oq doqındı demreni bükildi ülük pāre pāre oldı.
La'īn eyitdi "Yā Baṭṭāl daḫı mu'cizāt nice olur? Di imdi imān getür." Seyyid

[1] ez īn cānib A D: om. P$_1$
[2] ez īn cānib A P$_1$: om. D
[3] bu iş D: om. A P$_1$
[4] gişiye A D: gişi P$_1$
[5] gerekdür D: göstere A P$_1$

eyitdi "Ben imān getürmişem Allāh Resūline eved sañā i'tiqādum yoqdur. Bir
şeytān kāfirsin benüm peyġamberüm buyurup durur kim 'Benden şoñra
peyġamber gelmeyiserdür' deyipdür." **D**[180b] La'īn eyitdi "Ol bencilidi, dilerdi ki
adı cihānda qala" didi. Seyyid eyitdi "Sen nekim söylersin herze hezyān
söylersin" didi ve illā bu kāfiriüñ işinde 'āciz qaldı tāqatı tāq oldı.
A 408
La'īn eyitdi "Yā Baṭṭāl ḫaqqsuza uymazsın eydürsin kim benüm dīnüm
ḫaqqdur. Uşbunuñ gibi mu'cizeler gösterdüm inanmazsın. Eger senüñ
dīnüñ ḫaqqdur imdi mendaḫı seni oqıla qılıcıla sūñdüyile vurayın, eger
oqum qılıcum **P$_1$**[161b] kesemeyecek olursa ben daḫı bilem ki senüñ daḫı yoluñ ṭoġrı dur
sözüñ rāstdür" didi. Böyle diyecek Seyyid şol ağac yapraġı gibi dir dir
ditredi. Yine göñline ilhām düşdi eyitdi "Allāh Allāh Ḫaqq Te'ālānuñ vaḥdāniyetine
sığınuram her çe bāde bād." Resūl Allāhuñ du'āsın oqıdı "Di imdi kāfir
ne dir sin?[1] Gel berü" didi. La'īn tüğ-i elmāsı[2] eline aldı Seyyide ḫavāle
eyledi. Seyyid bāzūsın yalıncaq idüp qarşın dutdı **P**[163b] bir qılı[3] ḫaṭā gelmedi.
Peyġamberüñ bir qac mubārek qılları varıdı bāzūbend idinip dururdı. La'īn
gürz eline aldı eyitdi "Aç başıñı" diyüp üç gez[4] vurdı Seyyidüñ
başına bir zerre qoparmadı.[5] La'īn sūñü eline aldı Seyyide ḫamle qıldı
göġsin sūñüye berāber qıldı bir qılına[6] ḫaṭā gelmedi.[7] Kāfir serāsime
oldı tāqatı tāq oldı. Bunlar ceng icindeyiken Dimişq **P$_1$**[162a] yolında[8] toz
oynadı[9] biş yüz biñ gişiyile ḫalīfe çıqa geldi. Gördi meydān içinde Seyyid
A 409
Bābek mel'ūnile ceng iderler. Dükelisi Seyyide du'ā aferīn qıldılar. Ḫalīfe Seyyidüñ
gördügi yoğıdı qarşı[9] geldi ḫalīfeyile görişdi Seyyid ḫalīfeyi nüvāḫt qıldı
şāz ü ḫurrem oldı. Ol gice Seyyidüñ dizārıyla ḫurrem oldılar sevindiler.[10]
Ol gün ayruq ceng[11] olmadı leşkerler qondılar. Ḫalīfe taḫta geçdi
oturdı Seyyid geldi qarşu qını yirde oturdı. Niçe kim ḫalīfe "Ṭopraqda oturma"

[1] ne dirsin A P: ne eydürseñ eyt D
[2] tüğ-i elmāsı A P: om. D
[3] qılı A: qılına P D P$_1$
[4] üç gez: A P P$_1$: om. D
[5] qoparmadı A: qayurmadı P$_1$
[6] qılına A: zerre P
[7] Seyyidüñ ... gelmedi A P$_1$: Allāhuñ 'ināyetinde ı başına hiç kār qılmadı. Çoq ḫamlelcr qıldı çāre idemedi D
[8] oynadı A: qopdı D: oyandı P$_1$
[9] ḫalīfe ... qarşu A P P$_1$: Seyyid ḫalīfeyi gördi ‡.....‡ qarşu D
[10] Seyyid ... sevindiler A P$_1$: om D
[11] ceng A P: ḫuşūmet D

diyü gördi çāre olmadı. Seyyid eyitdi "Benüm yirüm budur şunuñ gibi kāfir geldi
Muḥammed dinin bulaşdurdı baña ne asāyış gerek? Ölüm yigdür baña bu dir-
likden" didi. Ol gice geçdi irte naqāreler dögildi çerīler[1] bindiler şāflar
çekildi. Bābek mel'ün[2] bir göñlek geymiş meydāna girdi çağırdı **D[181a]** "Yā
Baṭṭāl qanısın? Gel berü. Eved benüm gibi yalıncaq gel" didi "biri biri**P$_1$[162b]**müz görelüm"
didi. Çünkim ḫalife Bābeki gördi biñ tirāndāz qula buyurdı tür ü bārān **P[164a]**
eylediler. Oq doqınurdı sıçrayup yine yabāna düşerdi la'ine hiç eşer itmezdi.
Dükeli ḫayrān qaldılar Bābek çağırdı kim "Yā Baṭṭāl qorqdıñ ola mı?[3] Benüm bunuñ gibi
işlerden[4] qaydum yoqdur.[5] Qanı senüñ ol dilāverliğiñ? Şimdi zebün
olduñ. Di imdi mu'cizeler gördüñ inkāri qoğıl. Devr-i Muṣṭafā geçdi
A 410
şimdi devr benümdür. Eger ersin daḫı benüm gibi gel." Seyyid hemāndem atd[an]
aşağa indi sāz ü selebin çıqardı. Ḫalife çoq söyledi kim "İy pehlevān böyle
itme[6]" çāre olmadı. Bir göñlek cek qaldı tiğ-ı Ḍaḥḥāk elinde Bābege berāber
geldi. Kāfir anı gördi ḫayrān qaldı eydür "İy Baṭṭāl neçüñ söyle dürişürsin?
Ben dilmezem kim seni tizcek helāk qılarn, dilerem kim Ḥaqq yola giresin saña
cihān pehlevānlıq **P$_1$[163a]** virem" didi. Seyyid eyitdi " Coq söyleme iy mel'ün. Allāhu Te'ālā
'ināyetinde[7] niçe senüñ gibi itleri baña zafer bulmadı[8] 'āqibet ḫaqlarından geldüm. Saña
daḫı zafer bulam işler idem saña ki 'ālemlerde söylene. Eger ben ölürsem
behişte[9] varam, sen ölürseñ cān cehenneme iledürsin" didi. Biri birine qılıc ḫamle
itdiler giceye degin dürişdiler alışmadılar döndiler. Ḫalife qarşu geldi Seyyide
du'ālar eyledi. Naqibler çavuşlar çağırşup du'ālar itdiler. Seyyidüñ[10] tonın
getürdiler geydi, çerīden çıqdı tağa gitdi. Bir çeşme-sār buldı indi
abdest aldı namāz qıldı. Evliyāyı enbiyāyı şefi' **P[164b]** getürdi eyitdi "Hüzāyā revā
görme kim *seg-i bi-dīn pāk-i Muḥammedi-rā aläze kardānd. Eger çünīn ḫvāhed şüden
be-men merg deh tā men īn ḫvārī-rā na-bīnem." Dar īn güft būd*[11] nāgāh gözine uyqu geldi

[1] çerīler A P: iki leşker D
[2] şāflar ... mel'ün A: şāflar bağladılar Bābek-i la'in P: mel'ün Bābek D
[3] ola mı P: om. A D P$_1$
[4] işlerden P: işlerimden A D P$_1$
[5] qaydum yoqdur:A P P$_1$: om D
[6] İy ... itme A P P$_1$: ‡....‡ yā pehlevān D
[7] 'ināyetinde P$_1$: om A
[8] itler ..zafer bulmadı A P$_1$: itler yaradup lurdı zafer bulmadılar P: segleri baña musaḫḫar qıldı D
[9] behişte A P$_1$: cennete P: uçmağa D
[10] Naqibler ... Seyyidüñ A P P$_1$: om D
[11] seg-i ... būd A: ol dinsüz it Muḥammed dinin bulaşdurdı. Eger şöyle iderseñ baña ölüm vir tā
kim ben bu dīrliği görmeyim didi P: bir seg-i bi-din Muḥammed dinin aläde eyleye didi D: seg-i bi-din
pāk-i Muḥammed bulaşdurdı]ıdāyā sen ol tefīri sinkim Nemrūd bigi kāfiri bir cīcek sinek bigi öldürdüñ,
bunı daḫı baña qolay getür didi P$_1$

A 411
uydı **P$_1$[163b]** düşinde Muḥammed-i Muṣṭafāyı gördi. Seyyid vardı ayağına düşdi. Seyyidi iki
gözinde
öpdi eydür "Ciger küşem ğuşşa yimegil ki anuñ ölümi senüñ elüñdedür. Şeyṭān-ı
racīm yoldan çıqardı gendü gibi kāfir eyledi.[1] Vaqtī ki[2] ol meydāna gire
'Azāzīl mel'ün bile gelür. Sen qaçarkim qılıç vurursın la'īn gendüyi
berāber dutar qılıcuñ anı kesmez. İmdi ṭur sendaḫı silāḥlaruña yaz ki *lā ḥavle
ve lā quvvete illā bi-llāhi 'l-'aliyi 'l-'aẓīmi.* Daḫı dilüñde[3]oqu ki şeyṭān qaça
sen la'īne zafer bulasın" didi. Seyyid uyandı, **D[181b]** yüzin dopraġa vurdı, tiz dīvit
qalem çıqardı yazdı. Andan atına bindi aşağa indi. Ez īn cānib[4] ol gice
ḫalife irteye degin melūl oldı Seyyid qatına gelmedigine. Sabāḥ iki leşker
bindiler şāflar bağladılar. Ḫalife perīşānıdı kim "'Aceb Seyyid qanda vardı kim
bu gice[5] hiç belürmedi?" Dirken Seyyid at meydāna sürdi şāz ü ḫurrem. İslām
leşkeri Seyyidi gördiler **P$_1$[164a]** sevindiler ferağ oldılar. Seyyid bir gez çağırdı kim
"İy gebr-i dün qanısın? Gel berü meydāna.[6]" Bābek la'īn şeyṭān gelmedügine **P[165a]**
çuqāl geydi meydāna girdi.[7] Seyyid eyitdi "İy gebr neyçün her günki gibi
gelmedüñ?"[8] didi. Eyitdi "Bugün Cebrāyīl gelmedi, anuñiçün" didi. Seyyid eyitdi "La'īn
A 412
o raḥmānī degüldür, şeyṭāndur. Tiz imdi ḫamle eyle"[9] didi. La'īn süññi ḫamle
qıldı süññüsin şavdı bir püşt ü pāy eyle urdı kim at şağrısından yidi

Empty space for miniature (eight lines)

adım yir mu'allaq yıqıldı. Sunnīler anı gördi tekbīr getürdiler āsumāna yitişdi.
Leşker-i Bābek ḫamle qıldılar la'īni qapdılar. Mel'ün gördi şeyṭān gelmez,
buña görinmez oldı. Ayruq qarār qılmadı yüz dönderdi qaçdı Zengāne gitdi.
Ol leşkerüñ bungāhların yağmaladılar, Seyyid ḫalife qatına geldi. Ḫalife piyāde
A 413

[1] şeyṭān-ı ... eyledi A P: om D
[2] vaqtī ki: vaqti ki A: imdi ol vaqt kim P: vaqti D
[3] dilüñde A P: om. D: dilüñde Qur'ān P$_1$
[4] ez īn cānib A P D: om. P$_1$
[5] gice A P P$_1$: gün D
[6] İy ... meydānaA P P$_1$: İy kāfir meydāna gel D
[7] Bābek ... girdi A P$_1$: Bābel la'īn baqdı Cebrāyili görmedi meydāna girmedi qorqdı 'Azāzīl
gelmedüğine ġāyet melūl oldı utanduğından çuqāl geydi meydāna girdi P
[8] neyçün ... gelmedüñ A: her gün geldügüñ gibi neçün gelmedüñ P: om.D: neçün her gün gibi
gelmedüñ P$_1$
[9] Bābek ... eyle A P P$_1$: Bābek la'īn ol şeyṭāndur Cebrā'īl degüldür. İmdi ḫamle qıl D

oldı Seyyidi iki gözinde öpdi. Andan Seyyid ol leşkeri aldı, Bābek mel'ūn
ol köyde bir qal'a yapmışıdı P_1[164b] ġāyet şarbıdı, geldiler, üç gün ḥışār itdiler.
Bir gice Seyyid furṣat buldı kemend itdi burca cıqdı bir bir yigirmi gişiyi çıqardı,
içerüden qapuya geldiler, qapuda duranları qırdılar, qapuyı şıdılar, qal'ayı aldılar.
Şatha mel'ūn qal'adayıdı ḫaber duydı Bābekūñ oğlın qızın aldı bir qapudan
çıqdı qaçdı. İrte oldı göz gözi gördi Bābekileri her kim buldıysa Seyyid[1] amān virmedi
öldürdi. 'Ali bin Baṭṭāl qırq dört yāranlarıyla ḥapsden çıqardı, gelüp
atasıyla görişdi. Yāranlar Seyyidüñ elin öpdiler görişdiler dükelisi Bābekden
şikāyet itdiler. Seyyid eyitdi "El-ḥamdü li-llāh ki P^{165b} ulsımın bozduq ayruq hiç
qayid yimeñ" didi. Qal'ayı ve ol köyi yıqdılar ḫarāb itdiler. Andan bunlar daḫı
'azm-ı Zengān qıldılar. Evvel la'īn yitişdi. As'ad D^{182a} bin Sa'd Zengānıñ
mālikiyidi qapuyı yapdı. Geldiler qal'ayı dilediler. Esed-i Kūfī eyitdi "Yā Sa'd peyġambere
qarşu qılıcını çekersin? Şimdi devr-i P_1[165a] Bābekdür Muḥammed devri geçdi" diyüp coq herze-
ler söyledi. Sa'd[2] buyurdı oq dökdiler üstine qovdılar. Mel'ūn yidi gün ḥışār
itdiler ġāyet buñaldılar zārılıq itdiler. Uş qal'ayı alacaq vaqtin toz oynadı

A 414

Seyyid çıqa geldi ḫamle eyledi. 'Aqabınca Ma'ād qırq biñ erile ḫamle itdi.
Lāvbin-i Güngüre[3] dirleridi mürted olmışıdı Seyyid uğradı bir qılıc vurdı iki
pāre eyledi. Leşker şındı qaşdılar. Meger Bābek la'īn şehr üstünde degülidi,
bu gelen Lāvbin-i Güngüreyidi. Sınqın leşker Bābege yitişdi eyitdiler: "Qal'ayı
aldığıdı nāgāh qırq biñ qadar gişi geldi Lāvı[4] öldürdi biz qaşduq" didiler.
Bābek qaqıdı andan geçdi yine Zengāne geldi. Seyyide ḫaber oldı "Uş Bābek geldi"
didiler. Seyyid eyitdi "Yā Sa'd benüm geldügüm bildürmeñ şāyez ol mel'ūn
bir ele getüreydüm ola mı?" didi "Sız qayırmañ himmet yoldaş idün" didi
yöri virdi. İrtesi Bābek geldi şehrüñ qarşusına şāflar bağladı durdı.
Şehr qavmı daḫı qarşu durmışlarıdı. Seyyid P_1[165b] bir 'acāyıb süretile tağdan
indi meydāna girdi her ki gördi ta'accübe qaldı "'Aceb nice maḫlūq ola?" diyü.
Meydān içinde çağırdı eyitdi "Ben Kūh-i Qāfdan gelürem işitdüm rub'-ı
meskūnde bir peyġāmber qopmış. İmdi biz yüz biñ evüz geldüm ki eger ol
rāst peyġāmberise biz P^{166a} daḫı aña yār olavuz çeri olavuz dōstına
dōst düşmanına düşman olavuz." La'īn hemān meydāna girdi Seyyide

A 415

1 Seyyid P: om. A D
2 Sa'd A P: Sa'id: D
3 Lāvbin-i Güngüre A: Lāvin-i Güngür P: Lāvin bin Güngür D
4 Lāvı A P: Lāvini D

berāber geldi eyitdi "İstedügüñüz gişi uş benem" didi. Seyyid eyitdi "Mu'cize göster
göreyin." Bābek baqdı[1] şeytānı göremedi, eyitdi[2] "İşitdüñ ola beni qılıc kesmez od yaqmaz daḫı
bundan
yig ne mu'cize ola" didi. Seyyid eyitdi "Di imdi benüm adum D^{182b} atam adın eyt" didi.
Gebr 'āciz qaldı eyitdi "İrte eydem" didi. Seyyid eyitdi "İy Ḥaram-zāde işitdüm
Seyyid senün sifeñ[3] bozmış ben anuñ yāranlarındanam işler ideyim saña
ki 'ālemlerde söylene" didi. Meger bir gebr daḫı bile gelmişidi Ḫurrem[4]-zād dirleridi,
qaqıdı eydür P_1[166a] "Hāy delü mi olduñ? Kimdür söyledügüñ?" diyüp elinde bir elmās
Seyyide ḫavāle eyledi. Qılıc inerken şol qoltuğı altında çaldı iki pāre
eyledi. Esed-i Kūfiyi daḫı bir püşt ü pāyile yaqdı. Gebr-i Bābek 'āciz qaldı eydür "İy
yigit şabr it irte buluşavuz." Seyyid eyitdi "Yoq ben seni qomazam" didi. Bābek
eydür "Meger sen Baṭṭāl olasın" didi. Seyyid eydür "Beli la'īn, ḫoş
bilduñ." Eydür "Şabr tonlarını geyeyim." Seyyid Aşqarı qısı virdi at sıçradı, Bābegi
quşağından dutdı, getürdi yine virdi. Andan indi sinesine çıqdı eşek
quyruğı gibi saqālın eline ṭoldı ḫancer boğazında qodı. Bābek eydür "Yā Baṭṭāl
öldürme beni ḫalīfe qatına ilet anda müslimān olayım." Seyyid iki elin

A 416

qafası üzerinde bağladı, Ma'āda ışmarladı. Gendü atına binüp na'ra vurup leşkere
ḫamle qıldı. Leşker durmadı şehr-i P^{166b} Pilādāne qaçdı. Ez ün cānib[5] hemān Seyyid
döndi, yāranlar gördi, P_1[166b] du'ā qıldılar, indiler, görişdiler. Ma'ād geldi eydür "Qanı
ol mel'ūni getür beri" didi. Ma'ād geldi gördi kim müvekkeller başı kesilmiş la'īn
qaçmış. Seyyide ḫaber virdi, eyitdi "Benüm elümden qanda vara?" didi. Atlandı ardınca
gitdi. Bābek daḫı leşkerine geldi şehr öñünde onurdı şol dün
yarısında Seyyid irişdi na'ra vurdı, eydür "İy Ḥaram-zāde uş irdüm. Benüm elümden
qanca varasın?" didi ḫamle itdi. Leşker biri birin D^{183a} qırmağa başladı irteye degin
qırışdılar. Şol şubḥ vaqtinde Ma'ād qırq biñ erile irişdi ḫamle itdiler,
coq kāfir qırdılar şıdılar şehre buraqdılar. Bābek şehre düşdi, şehri ortaya
aldılar. Yidi gün ḥışār itdiler sekizinci gün Seyyid yöridi qapuya gürz vurdı
şehri aldı. Mel'ūn gendü ḫādimleri bile,[6] bir laqmı varıdı, girdi qaçdı. Şehr ḫalqı[7]
amān diledi ki müslimānlar oldılar. Seyyid Bābegi istedi bulmadı laqmı gösterdiler
Seyyid Aşqarıñ lacāmın dutdı aldı laqma girdi. P_1[167a] Birezden bir şaḥrāya çıqa geldi.

1 Bābek baqdı P: om. A: Bābek D
2 eyitdi P:om. A: eydür D
3 sifeñ A P: düzenüñ D
4 Ḫurrem A D: Ḫaram P:
5 ez in cānib A: om. P D P_1
6 ḫādimleri bile A P: om. D
7 ḫalqı P D: om. A

gördi bir çübān qoyın güder. Qatına geldi Bābegüñ ḫaberin şordı
A 417
"Uş gitdi" diyü ḫaber virdi. **Ez în cānib**[1] mel'ün çünkim laqımdan daşra çıqdı[2]
bir çeşme-sāre yitişdi qondılar oturdılar. Ol dem şeytān la'în ol ite
yüz gösterdi eyitdi "Senüñ devletüñ benem. Dur qaçkim uş Baṭṭāl yitişdi." La'în
durup sāz ü seleb geyince Seyyid irişti geldi. **P**[167a] Tiz süvār oldı Seyyide qarşu geldi.
Seyyid eydür "Mel'ün cān elümden qanda iltesin?" didi. Bunlar yüz yigirmi
gişiyidi ortaya aldılar. Seyyid ohdı kim Ma'ād ve 'Abdu'l-Vahhāb Seyyidüñ yāranları
irişdiler qırq biñ erile. Bābek qavmında[an] qırqı qaçdı qırqı ölüdi, qırqın bağladılar.
Bābek çoq ceng eyledi Seyyid bir qılıc vurdı la'ïnüñ qalqanı iki pāre oldı,
at boynına doqındı, la'în ser-nügün yıqıldı. Seyyid atından sıçradı ki duta bir ağaca
arqasın virdi, eydür "İy Baṭṭāl uşbu benden ne istersin? Baña
amān vir ayruq ata binmeyem ne virdi **P**$_1$[167b] almazsın[3]" didi. Seyyid eyitdi "Çāre yoqdur
ya müslimān olsañ gerek yoḫsa öldürürem amān virmeyüp" didi. Nāgāh
bir ağlamaq nālış avāzı Seyyidüñ qulağına doqındı. Naẓar eyledi gördi bir pir, eydür "
"Yā pehlevān **D**[183b] zinhār amān virmekim Ḥasanı Ḥüseyni bunlar şehīd itdiler."
Çünkim evlādı yād eyledi Seyyid gözlerinden qan yaş revāne oldı. Seyyid
A 418
gözi yaşın silince Bābegi ve ne pîri[4] görmedi ah eyledi, eyitdi "Ol pîr şeytānıdı
geldi la'ini aldı" didi. Bābegüñ oğlanların anda buldı. Qız gelin gibi
'Abdu'l-Vahhāb geldi aña ışmarladı, eyitdi "Sen al bunları leşkere ilet" didi,
"Ben Bābegi bir yaña itmeyince dönmezem" didi. Süvār oldı yöriyi virdi. **Ez în cānib**
Bābek mel'ün yidi gün ḫaste ü mecrūḥ gitdi bir köye irişdi. Anda bir deyr
varıdı anda geldi düşdi yatdı. Birezden ruhbān geldi, eydür "Kimsin?" Eyitdi "Bir ġarib
dervişem" didi. Bir qaç gün anda qaldı . **Ez în cānib** Seyyid bir gün[5] **P**[167b] bir buñara
geldi abdest aldı, namāz qıldı, oturdı. Meger Memlānuñ oğlı **P**$_1$[168a] Nu'mān[6] ava
çıqmışdı, anda çeşmede Seyyidi gördi, geldi ayağına düşdi, aldı şehre iletdi. Seyyid
Bābek ḥikāyetin bir bir şerḥ eyledi eyitdi "Qorqaram kim yine vara bir fitne qopara"
didi. Nu'mān dört yaña cāsūslar gönderdi ki ḫaber bileler. **Ez în cānib**
Bābek mel'ün çünkim ḫoş oldı nāgāh şeytān geldi eydür "Nitesin?"

1 Ez in cānib A: Ez in cānib Rāviler böyle rivāyet iderler kim P: <ez in cānib> D: om. P$_1$
2 çıqdı P D P$_1$: om. A
3 virdi almazsınA: virdüñ almazsın ḫaña P D: virdüñ almazsın P$_1$
4 gözi ... pîri A P$_1$: gözi yaşın silince baqdı Bābegi gördi yerinde yoqdur görmedi P: gözin gördi be Bābek var ve ne pir var D
5 bir gün A D: yedi gün gitdi P
6 Nu'mān P D: Na'mān A

Bābek ağladı eydür "Beni qadāya giriftār eyledüñ başuma dürlü zevāller getürdüñ,
qandasın?" didi ayağına düşdi. Eyitdi "İnden girü qorqmaki Baṭṭāloñ ölümi senüñ
elüñdedür bu cihānda ol ad eylükin sen qazan" didi. Yine bir genc[1] gösterdi
A 419
dur gendüñi bildür ben ayruq senüñ qatuñdan gitmezem" didi ğāyıb oldı.
Nāgāh ruhbān geldi Bābek qatına oqıdı, gendüyi 'arḍ eyledi, **D**[184a] ruhbānı azdurdı.
Geldi köye ḫaber eyledi köy qavmın uydurdı.[2] Bu mel'ün ol genc ḫāneyi gösterdi
açdılar tüleşdürdiler. Yitmiş seksen biñ sa'ādetsüz kāfir qatında cem' oldı.
Bir gün bir gişi **P**$_1$[168b] geldi Bābege eydür "Ḫüzāvend uşbu tağda bir 'acāyıb gördüm,
hiç gördüğümüz yoğdı. Bir cānavar bir yüzi it ve bir yüzi adam gevdesi heb qıl durmış" didi.
Bābek eyitdi "Avlayalum ele getüreydük ola mı" didi. Ol tağı avladılar avcı
tağıldı,[3] Seyyid Bābegüñ[4] üsüne çıqa geldi. Bir kez na'ra vurdı eydür "İy kāfir cān
elümden qanda iltesin? Uş irişdüm" diyüp Bābegüñ öñün bağladı. Kāfir qaçamadı
nā-çār Seyyide berāber geldi. Ceng eylediler, şöyle kim la'în zebūn oldı leşkerine
ḫaber oldı yüz biñ er yitişdiler **P**[168a] Seyyidi ortaya aldılar. Seyyid qılıc çekdi ḫamle
qıldı. İkindüye degin ġāyet ceng eylediler. Sunnilerden Memlān-i Tebrīzi on
biñ gişiyile yitişdi. Çünkim kāfirler anı gördiler şındılar. Seyyid niçekim Bābegi istedi
bulımadı. Memlāni yine Tebrīze gönderdi gendüsi Bābek ardınca revāne oldı. Her qanda
varurdı Bābegi **P**$_1$[169a] isterdi. Bir gün bir çeşmeye geldi abdest aldı namāza durdı. Meger
A 420
Bābek la'în yitüşü geldi, gördi Seyyid namāza durmış müstağraq. Allāhdan artuq
nesne göñülden geçmez. Eydür "Hā buldum uş furṣatın Baṭṭāluñ" diyüp
qılıc elinde geldi. Seyyidi yidi gez çaldı niçe kim cehd eyledi bir qılın kesdü-
rmedi. Resūl Allāhuñ ol mubārek başı qılıcı Seyyid bāzıbend göürürdi
anuñ berekātında kesmedi. Gördi kesdürmez qaçdı tağ arasına yöriyi virdi.
Seyyid tiz namāzın qıldı atına süvār oldı la'înüñ 'aqabınca gitdi. Ol mel'ün
defüz yaqınıdı defüzden yaña gitdi. Geldi gördi gemiler ṭolmış lengerin çeke yörirler
ki gideler. Feryād eyledi eydür "Bir düşmanüm varıdı **D**[184b] mālum aldı beni şöyle eyledi
beni gemiye qoyuñ" didi. Aldılar gemiye qoydılar. Meger ol gemide 'Uqbānüñ qarındaşı
Şaṭḥa mel'ün andayıdı, Bābegi gizlediler. Oldem Seyyid irişdi Bābegi sordı
"Hiç bunuñ gibi adam **P**$_1$[169b] görmedüñüz mi?" didi. Şaṭḥa la'în eydür "Gördük eved
şol gemidedür kim işde gideyörir bunlar dükelisi Çīne giderler[5]" didi. Seyyid

1 gencA: genchāne P: māl bahanesi D
2 uydurdı A: döndürdi P
3 avcı tağıldı: üçi tağıldı A
4 Babek ... Bābegüñ A: Bābek atlandı tağa çıqdı şikār iderken nāgāh Bābegüñ Seyyid P
5 bunlar ... giderler A: om. P D

daḫı geldi ol gemiye girdi lengerin çekdi revāne oldılar. Giderken
Saṭha mel'ūn Seyyide bir baksumāṭ virdi dārū-yi ḫuşberile amilḫte olmışdı,
Seyyid aldı yidi 'aqlı başından zāyil oldı gitdi. Bābek la'ın gemiden daşra
A 421
çıqdı **P$_{169b}$** şol qadar çaldı qılıcıla kim bir qılın kestürmedi. Tiz boynına lenger
bağlayup defīze bıraqdılar. Ol dem yil muḫalif esdi gemiyi getürdi bir qayaya vurdı,
pāre pāre oldı. Bābek Saṭha ikisi bir taḫta üstinde qurtuldı bāqısı defīze ğarq
oldı. Seyyid defīz dibine ğarq oldı.

Meclis-i diger. Ez īn cānib[1] Bābek çünkim Şaḫayıla
kenara çıqdılar qarınları acdı[2] meyve buldılar yidiler. Andan bir köye geldiler şordılar ki
"Bu şehir ne şehirdür?" Eyitdiler "Buña Dilçin dirler, vilāyet-i Çindür, taḫtgāhı
budur" didiler. La'ın gördi şehr öñünde **P$_1$**^{170a} elli biñ qadarı leşker qonmış.
Ol dem şeyṭān yitişdi Bābek göricek ağladı Seyyidden şikāyet eyledi. İblīs
eyitdi "Senüñ devletüñ benem. Tiz imdi yörü uşbu şehrüñ pādişāhın da'vet it
atasın adın ve gendü adın eyit. Eger daḫı mu'cize isterlerise işde
fulān yirde qırq küp ḫüsrevānī māl var ve taqyanūsī eyit açsun-
lar[3] dükeli saña muṭī' olurlar" didi. La'ın durdı pādişāhuñ qatına geldi
qapuda duranlara eyitdi "İy qavm, varuñ pādişāha eydüñ ki daşra peyğamber
geldi destūr ister içerü girmege" didi. Vardılar eyitdiler Sulṭān buyurdı[4] içerü
girdi pādişāhuñ adın ve atası adın eyitdi "Gice düş görmişsin[5] şöyle
A 422
gördüñ böyle gördüñ imdi ta'bīri budur" **D^{185a}** didi. Qılıcıla vurdılar niçe gez kesmedi oq
batmadı od yaqdılar qoydılar yanmadı eyitdi "İy qavm daḫı mu'cize isterseñüz
işde fulān yirde qırq **P^{169a}** küp ḫüsrevānī māl taqyānūsı açuq maşlaḥatuñuza
sürüñ" didi. Açdılar çıqardılar dükelsi mel'ūnūñ ayağına **P$_1$**^{170b} düşdi be-külli uydılar
her ne dirse muṭī' ve munqād oldılar. **Ez īn cānib** Seyyid eydür "Çünkim
'aqlum başuma geldi gördüm başum aşağa giderem, nāgāh gördüm
bir gişi geldi beni dutdı elüm şeşdi, lengeri boynumda= giderdi aldı beni defīzüñ
dibine indürdi. Şol qadar indük kim defīz üstümüze şöyle mu'allaq qaldı gök
gibi. Naẓar itdüm gördüm ol beni indüren bir qızıl yüzlü gişi bir qılıc boynına

[1] Meclis-i diger ... cānib A: rāvīler söyle rivāyet iderler kim P: <ez in cānib> D: om. P$_1$
[2] qarınları acdı mive A: qurtuldılar acıdılar yemiş P: qarınları aç idi mive D
[3] küp ... açsunlar A: ḫüsrevānī küp vardur taqyānūsı māli aç göster alsunlar P: ḫüsrevānī küp vardur taqyānūsı alsunlar D
[4] destūr ... buyurdı P$_1$: destūr ister içerü girmege" didi eyitdi Sulṭān buyurdı A: destūr istedi" didi. Girdiler didiler da'vet itdiler P: destūr dilerü içerü gire" didiler pādişāh buyurdı D
[5] eyitdi ... görmişsin A: ve gice luş gördüğim kim P: ḫaber virdi daḫı eydür "Düş görmiş sin D: eyitdi gördüğüñ düş P$_1$

ḫamāyil eyledi destār-ı 'arabī boynına aşınış. Andan aşağa indügi[1] beni qoydı eydür:
"Yā Seyyid ğuşşā yimekim er olan gişilerüñ başına bunuñ gibi nesneler çoq gelür.
Daḫı 'acāyiblar çoq göreceksin" didi.[2] Andan gitdiler bir şehr peyzā oldı
mu'teber yidi qat burc çekilmiş. Yaqın gelicek şehr qavmı qarşu geldiler Seyyidi
ziyāret itdiler mühteşem lebāslu görklü gişiler Seyyidi aldılar şehre iletdiler.
Şehrüñ ortasında bir meydān orta yirde buğday dökilmiş. Ḫalāyıq tişmişler
A 423
çuvāl çuvāl alurlar aldılar sarāya iletdiler. Seyyid gördi bir taḫt qurılmış bir
pir sebze-büş tāc başında taḫt üzre oturur begler şağında solında
otururlar. Hemānkim Seyyidi gördi taḫtdan aşağa indi geldi görişdi 'aẓīm
nüvāḫt itdi, eyitdi "Ḫüzāvend ben müslümānam. Emīre'l-mu'minīn 'Alī elinde
müslümān oldum. Bu maqāma Taḫte'ş-Şerā[3] **P^{169b}** dirler niçekim asumān yidi ṭabaqadur
yir daḫı yidi ṭabaqadur. **D^{185b}** Evvelinde adamlar olur, ikinci ṭabaqada bizler
ve cinler olur, üçünci ṭabaqada kimse olmaz, dördüncide cānavarlar olurlar,
bişincide divler olurlar, altıncıda ẓülmāt qarañulıqdur, yidincide deñizdür.
Yidi gün Seyyidi anda qodılar sekizinci gün Seyyidi aldılar deñizden
daşra geldiler. Seyyid eydür "Buña eyitdiler 'Gözüñ yum,' yumdum. Gözüm ki açdum gendürmi
defīz kenārında gördüm Aşqar qarşuma otlar." Hemānki Seyyidi gördi qarşu geldi
Seyyid yarağın aldı Aşqara[4] sürdi bir kilisāya geldi. Bir ruḫbān
daşra selām eyledi eyitdi "Ḫoş geldüñ yā Seyyid Baṭṭāl şāflar getürdüñ bu gice
düşümde Muṣṭafāyı **P$_1$**^{171b} gördüm senüñ gelecegüñ ol buña didi" diyüp barmaq
getürüp muslimān oldı. Seyyidi aldı içerü girdi yimek getürdi yidiler. Seyyid Bā-
A 424
bekden ḫaber şordı. Ruḫbān eyitdi "Uş bunda bir şehir vardur Dilçin dirler.
Pādişāhı[5] Vaqqāṣdur Bābek anda geldi çoq fesādlar eyledi ol illeri qatı ḫarāb
eyledi. İşler itdi kim hiç meẕhebde revā degüldür" didi ağladı. Seyyid daḫı ağladı
zārılıq qıldılar. Andan Seyyid eyitdi "İmdi gerekdür kim nāme virem iltesin" didi.
Tiz bir nāme yazdı ruḫbāna virdi. Aldı Vaqqāṣ qatına geldi. Oturmış Bābek la'ïnile
şarāb içer. Ruḫbān nāmeyi şundı **P^{170a}** Vaqqāṣ aldı muṭāla'a eyledi. Yazmış kim

[1] andan ... indügi: andan aşağa indük A: andan aşağa indi P: om. D
[2] ez in ... didi A P P$_1$
[3] Serā P D: serā A
[4] Yidi ... Aşqara: Seyyid anda yedi gün yedi içdi sekizinci gün Seyyid yuqaru dünyāya çıqmaq istedi talep eyledi eyitdiler "Yum gözüñi" didiler yumdı gözüni açdı gendüllyi deñiz kenārında buldı. Seyyid eydür "Gördüm 'Aşqan qarşumda odarmış. Budur kim Seyyidi gördi oqur oqur oqındı Seyyidi gördi qarşu geldi Seyyid 'Aşqan tutdı gözinde öpdi şāḫın gendüzüne sürüste qıldı 'Aşqara P: yidi ... geldiler buña eyitdiler 'Gözüñ yum' yumdum girü açdum gendüzni ... Aşqan D
[5] Pādişāhı A: begine P

evvel ser-nāme be-nām-ı Ḫilzā benüm qatumd[an] ki Baṭṭāl Ġāziyam ma'lūm ola kim
Bābek mel'ūn qılıcum qorqusınd[an] qaşdı gitdi senüñ qatuña vardı seni
azdurdı ḫarāb eyledi. Bitiyi oqıyacaq mel'ūni dest be-dest ve gerdān best
qılasın benüm elüme viresin. Eger yoq dirseñ uş geldüm **P$_1$**[172a] ḫāḍır ol
göresin kim saña neler idem" dimiş. Çünkim Vaqqāş nāmeyi oqıdı qaqıyup[1] buyurdı ki ruhbānı
öldüreler Bābek qomadı eyitdi "İlçi ölmek iyü degüldür" didi qomadı[2] Vaqqāş nāme
yazdı ki "Iy Baṭṭāl-ı qatāl ben gece ve gündüz seni isterdüm ki atam ve qarındaşum[3]
qanın D[186a] alam seni ḫōd bunda benüm devletüm getürdi[4]" didi. Ruhbāna bitiyi virdi aldı
Seyyide gettürdi. Oqıdı dinmedi ol gice şubḥi vaqtin durdı süvār oldı
A 425
şehirden yaña yöridi. **Ez īn cānib**[5] Bābek dört yüz biñ gendü gibi kāfirlerle[6]
bindiler şāflar bağladılar. Seyyid sürdi şehre geldi gördi ki ol deryā leşker binmişler
alāylar düzüp dururlar. Seyyid ol leşkere qarşu geldi bir na'ra vurdı ra'di-
vār çünkim Seyyid na'rasın işitdiler şandılar ki gökler yıqıldı. Vaqqāş Bābege
şordı ki "Ne ḥikāyetdür?" Bābek eyitdi "Baṭṭāldur ki çağırur." Vaqqāş ḫayrān oldı
eydür "Zehī er kim uşbunuñ gibi avāzıla çağırur" didi. Bābek eyitdi:
"Bir daḫı naẓīri yoqdur ammā bu nöwbet benüm elümde helāk olsa gerekdür" **P$_1$**[172b] didi.[7]
Ol dem Seyyid ṭaġdan indi meydāna girdi yitmiş iki dürlü le'b gösterdi Vaqqāş
Seyyidüñ **P**[170b] yāl ü bālına bu hünerlerile ḫayrān qaldı. Seyyid çağırdı ki "Yā Vaqqāş
menem Baṭṭāl-ı Ġāzi bir ol kāfiri dut benüm elüme vir sendaḫı kefen
boynuña ṭaq benüm qatuma gel yoḫsa cihānda görmedügüñ görürsin[8]"
didi. Hāmān adlu bir pehlevān vardı meydāna girdi bi-maḥābā Seyyide
süñü ḫamle eyledi. Süñüsin men' eyledi quşağından qapdı götürdi havāya atdı,
inerken çaldı iki pāre eyledi. Bir bir yitmiş kāfir depeledi, ol qavm qatı
vehme düşdiler. Bābek çağırdı kim "Hāy nolduñuz? Uş ben bunuñ ḫaqqından
A 426
geleyim" didi yüz biñ[9] gişiyi Seyyidüñ üstine ḫavāle eyledi. Seyyidi ortaya aldılar öyleye
degin ceng itdiler. Bābek gördi kim yüz biñ gişi yorıldı yüz biñ dinc[10] alu

1 qaqıyup P: om. A
2 Çünkim ... qomadı A P: om. D
3 qarındaşum: +ıçun: in margin A
4 seni ... gettürdi A P: om D
5 ez in cānib A P: <ez in cānib> D: om. P$_1$
6 dört ... kāfirlerle A P P$_1$: kāfir ve qanu leşkeri D
7 Bābek ... didi A P P$_1$: om. D
8 görmedügüñ görürsin A P: qaḍāyı saña iderem D
9 biñ A P: om. D
10 dinc A P$_1$: ardınca P

daḫı qoyu virdi.[1] Uşbu nev'ile[2] üç gün dünin günin ceng eylediler. Seyyid 'āciz
qaldı bir qac yirde zaḫm vurdılar qan çoq aqdı sılst oldı yüzin Allāhu Te'ālā
ḥaḍretine dutdı[3] **P$_1$**[173a] Resūl Allāhi şefī' getürdi medcd istedi. Ol dem **havā yüzinden**
gulğula qopdı Ṭāmūs-ı Perī yliz biñ perī leşkeri bilesince yitişdi.
Qıbc gözükür adamısı görinmez, niçe paşlar perrān olur. Bir demde iki yüz biñ
kafir helāk oldı küffār leşkeri şındılar qaçdılar. Çünkim Seyyid
ol hāli gördi şükr eyledi süñüsin yire şandı yüzin sünüye
vurdı[4] qaldı. Üç gün dünin **P**[171a] günin savaş itmiş gişiyidi yorıldı. **D**[186b] **Ṭāmūs-ı Perī geldi**
Seyyidi dutdı kenāra çekdi. Seyyid gözin açdı Ṭāmūsı gördi şād oldı.
Aldı Seyyidi bārgāhına vardı sülāḫın çıqardı şerbetler eyledi içürdi zaḫmlerin
ḫoş kemend idüp bağladı. Seyyid eyitdi "Qanı Bābek?" Eyitdi "Şeyṭān mel'ūn
anı zürriyetile aldılar Bābek Rūma gitdiler, coq ceng eyledük ele getürmedük"
didi. Seyyid şād ü ḫurrem oldı. Andan yöridiler şehrüñ üstine 'alem sancaq naqāre
A 427
döğüp Seyyid Aşqara süvār olup ilerü yöridi, Ṭāmūs-ı perī şağ yanında. Vaqqāş
bu ḫāli gördi bir 'acāyib qavmdur hiç gördügi yoq Bābegi istedi görmedi
ah eyledi. **P$_1$**[173b] Perī leşkeri yitişdi[5] tāqatı tāq oldı. Andan Seyyid na'ra
vurdı çağırdı ki "Yā Vaqqāş gel küfri terk it müslimān ol yoḫsa
şimdi buyururam dīve perīye şehrüñ aşağasın yuqaru döndürürler" didi. Vaqqāş
tiz qapuyı açdurdı çıqdı Seyyidüñ ayağına düşdi eyitdi "Pehlevān yañıldum
bir kāfir geldi beni azdurdı" didi barmaq getürüp muslimān oldı.
Yigirmi dört pāre şehr yitmiş pāre qal'a[6] dükelisi muslimān oldılar. Bir ay
Seyyid anda durdı bunlara dīn erkānin fardü sünnet öğretdi. Andan Ṭāmūsi
gendü vilāyetine gönderdi Vaqqāṣa eyitdi "Gemi ḫāḍır it girem[7]" didi. **Vaqqāş P**[171b]
eyitdi "Ben daḫı bile giderem" didi "senden ayırılmazam" didi. Seyyid qomadı **gemiye**
qırq gişiyile bindiler Vaqqāṣı vidā' qılup revāne oldılar. **Ez īn cānib**
Bābek mel'ūn çünkim ol heybeti gördi[8] qaçdı defüz kenārına geldi. Nāgāh
'Azāzīl geldi. Bābek göricek ağladı eyitdi "Qandasın? Ben<i> uşbunuñ gibi
belālara uğratduñ **P$_1$**[174a] dāyım qatuñdan eksük olmayam didüñ. Gör kim Baṭṭāl
A 428

1 Seyyidi ... virdi A P: om. D
2 nev'ile A: 'ilāclen P
3 üç ... dutdı A P: üç gün dün gün ceng oldı yüzin ḫaqq dergāhına dutdı D
4 yüzin ... vurdı A: sülüye tayandı P: süñüye dutdı D
5 Seyidi ... yitişdi: Andan yöridiler şehrüñ üstine gekdiler Vaqqās perri leşkerin gördi D
6 qal'a A: qal'a ḫalq P
7 Gemi ... girem A: İndi birümiçün gemi ḫāḍır it gidelüm P: baña gemi hāḍır idüñ gidereem D
8 ol .. gördiA P: şındı D

baña neler eyledi" didi. Mel'ün şeytān eyitdi "Yörī çoq söyleme. Ben seni gözeduram
imden girti işüñ oñar" didi. Aldı mel'üni defüz geçürdi eydür[1] "Yörī İstanbūla ki Baṭṭāluñ
yüregine ṭağ qoyasın" D[187a] diyüp la'ini şalı virdi. Bābek yidi gün miskin yayan
aç gitdi. Bir gün gördi qurq keşişler çaqa geldiler yaqın gelicek Bābege selām
virdiler eyitdiler "Kimsin ne gişisin aduñ nedür?" didiler. Bābek eyitdi "Sizler
qandan gelürsiz qancaru gidersiz?" didi. Eyitdiler: "Biz Rūmd[an] gelürüz" didiler.
Mel'ün eyitdi "Rūmda pādişāh kim?" Eyitdiler: "Asāṭūr oğlı Tekfürdür.
Eved sunni müslimān dur, Baṭṭāluñ ortancı oğlı biledür. Rūmda pādişāh
anlardur" didiler. Bābek eyitdi "Sizler qanda gidersiz?" Anlar eyitdiler: "Bābegi isterüz"
eyitdi "Nedersiz?" Eyitdiler: "İstanbūl nāyibi Nesṭūr uğurladın dīn[2] dutar
qaṣd eyledi kim Tekfūri götüre. Butlarumuz P_1[174b] ḫaber virdiler kim 'Uş Bābek gelür
Baṭṭāl öldürdi tüz qarşu varuñ' P[172a] didi, uş bizleri gönderdi bir boğça ṭon
virdi ki añа virevüz" didiler. Bābek bu ḫaberi işitdi şād oldı eyitdi "Uş
Bābek benem, Baṭṭāl Çinde öldürdüm" didi. Bunlar eyitdiler "Ac gevdeñi[3] görelüm"
didiler. La'in açdı şol pūl pūl ablaq ablaq olmışdı. Hemānkim anı
A 429
gördiler ayağına düşdiler ol ṭonları geydürüp aldılar İstanbūla getür-
diler. Nesṭūr qarşu geldi Bābekile görişdi. Aldılar şehre getürdiler penhān itdiler,
el altından ulu begler düzildüler. Bir gün şikārda furṣat buldılar Tekfūri
ve Beşiri şehīd itdiler. Ol demidi kim Nesṭūr geldi Bābegi çıqardı Bābek
na'ra vurdı eyitdi "Benem Bābek-i ḫurrem-kiş[4] Çinde Baṭṭāl öldürdüm, uş geldüm
Tekfūri Baṭṭāluñ oğlın daḫı öldürdüm. Ben ol gişiyem ki qılıc beni kesmez,
oq süñü baña eşer eylemez, od yaqmaz. İy qavm her kim baña uydı qurtuldı" P_1[175a] didi.
Yörīdiler Beşire D[187b] ve Tekfüre ta'alluq neqadar müslimānlar varısa qırdılar coqları
girti döndi kāfir oldı. İşde la'ini taḫta geçürdiler dört yaña
nāmeler perākende eyleyediler, dört yüz biñ er cem' eyledi. Otuz altı adı bellü
kāfir begleri gendüyile bey'et itdiler. Bir Nuqayṭā-yı Fireng bir Kābūs-i
Fireng bir Ṭārūn-ı Fireng bir 'Abdü'ṣ-Ṣalīb. Andan la'in leşker
çekdi Malāṭiyye üstine geldi. Seyyidüñ yāranları ğāfiliken qırq dört
adı bellü serverleri şehīd eyilediler. Aḥmed-i Turrān gibi P[172b] ve 'Abdü's-Selām bigi
ve Cu'da ve Qāsım ve Manṣūr ve Naṣr-ı Ḥabbāb ve Eflaḫūn ve'Abdu'l-Vahhāb gibi
A 430

[1] açürdi eydür P: geçdi A
[2] dīn: dinle D
[3] gevdeñi A P: gözüñi D
[4] kiş: gişi D

sekiz adı bellü yāranları birle[1] Seyyidüñ oğlı Nezīr savaşı savaşı[2] geldi, bir
qal'a varıdı Lārıncān adlu, vardı añа düşdi. Bābek la'in buyurdı Malāṭiyyeyi
yıqdılar. Ol mel'ün gendü gendüye eyitdi "Hāy sen bir iş işledüñ
Baṭṭāla ayruq seni Baṭṭāl qomaz. Eger ökūz boynuzına girlirsen P_1[175b]
elinden qurulmazsın" didi. Ol mel'ünüñ qıbṭīlar dinine mūḥibleri coğudı
göçdi ol ṭarafa 'azm eyledi. Ez'in cānib Seyyid[3] günlerde bir gün 'Ali
bin Zerṭaq[4] qatına geldi.[5] Ḫaber gelmişdi[6] "Uş Seyyid irişdi[7] diyü." Tiz
neqadar begler varısa dişürdi Seyyide qarşu vardı. Görişdi aldı şehre getürdi
yidürdi içürdi.[8] Süheyl bin Şünbāluñ müslimān olduğın Qıbṭiyānlar
şehriyile[9] bir bir Seyyide ḥikāyet eyledi Seyyid şād oldı.[10] Bir qaç günden
şoñra bir peyk geldi, Seyyide bir nāme şundı. Seyyid nāmeyi aldı oqıdı yağlığın
yüzine tutdı ağladı, çekdi yaqasın yırtdı. Meger nāme Emīr 'Ömerden gelmişidi.
Yazılmış kim "Bābek geldi oğluñ qırq dört yāranlarıyıla şehīd eyledi,
şehri ḫarāb itdi iller yıqdı. Bir senūñ oğluñ 'Abdu'l-Vahhāb Eflaḫūn
Cu'danuñ dört oğlı qaldı biz qaçduq qal'aya düşdük, bāqısın şehīd
A 431
itdiler." Andan şoñra Seyyid maṭām donların geydi. Ez'in cānib
Emīr 'Ömer P_1[176a] 'Abdu'l-Vahhābıla bir nāme daḫı ḫalīfeye yazdılar 'Abdu'l-Vahhāb
gönderdi. Ḫalīfeye irişdi bu daḫı yās u maṭām dutdı 'Abdu'l-Vahhāba P[173a]
şordı ki "Şimdi Seyyidi qanda işidürsin?[11]" eyitdi "Qıbṭī vilāyetünde Gürcistānda
ol vilāyeti işlāma döndermiş eved Bābek daḫı ol yaña gitmiş
dirler[12]" didi. Qırq biñ gişiyile iki pehlevānı Ma'ādı ve Hāşimi ve 'Abdu'l-Vahhābı
gönderdi Seyyide yardıma. Günlerde bir gün yitişdiler ḫaber Seyyide degdi qarşu
geldi bir zamān oğlancuqlanyiçün ve yāranlanyiçün ağlaşdılar. 'Abdu
'l-Vahhāb eyitdi "Ḫüzāvend 'ömerden[13] üç yüzden artuq geçdi ola.[14] Bu cihāta

[1] Aḥmed-i ... birle A D: Aḥmed-i Turrān ve 'Abdu'l-Vahhāb ve 'Abdü's-Selām ve Cu'da ve Qāsım ve Manṣūr ve Naṣr-ı Ḥabbāb ve Eflaḫūn sekiz adı bellü pehlevān birle P
[2] Seyyidüñ ... savaşı: ceng ile D
[3] Seyyid A P: om. D
[4] Zertaq A P: Zernaq D
[5] qatına geldi P: birle ['birle'circled with similar note in margin (later hand); "diger yazmasında < > yoqdur] otumışıdı A: otumışıdı D
[6] gelmişidi P: yitişdi A D
[7] irişdi A D: geldi P
[8] getürdi ... içürdi A P: geldiler D
[9] Qıbṭiyānlar şehriyile A: om. D
[10] Süheyl ... oldı A D: om. P
[11] işidürsin A: om. P
[12] Seyyidi ... dirler A: Bābek qandadur?" Eydür "Qıbṭīlar vilāyetine gitdi dirler." Ḫalīfe eydür "Seyyid qandadur?" "Gürcistānı ol vilāyetleri İslāma döndermiş. Eved Bābek daḫı ol yaña gitdi dirler P
[13] 'ömerden A: 'ömrün P
[14] ola A: om. P

coq teferrüc qıldum ve illā ki Bābek gibi yavuz bi-dīn bī-raḥm kimseye
uğramadum. Zinhār ol kāfiri sehel görmeñki" *didi. Seyyid eyitdi "Hele nidelüm?*
Her çi bāde bād. Görelüm Allāh Te'ālā başumuza ne getürür" didi. Bir qaç gün
bunuñ üzerine geçdi Seyyid 'Abdu'l-Vahhābı ser-leşker idindi Naḫçüvāna yöridi.
Ḫaber Bābege degdi budaḫı biş yüz biñ er cem' idüp dururdı
Seyyidi qarşuladı. Merzubān-ı Küşen-giri[1] muqaddem P_1^{176b} idüp yöridi yüz biñi
A 432
erile. 'Abdu'l-Vahhāba qarşu uğradı. İkisi ṭurışdılar[2] 'Abdu'l-Vahhāb bir ḍarbıla yıqdı
diledi kim başın kese, amān diledi "Beni Seyyid qatına ilet müslimān olayım"
didi. Leşker qarışdı[3] ḫaber Seyyide degdi. Bu yañadın Bābek çıqdı 'Abdu'l-Vahhāb
ortaya aldılar Merzubānı bendden aldılar. 'Abdu'l-Vahhāb gördi ki ḥāl
ayruqsıyıdı ṭāqatı ṭāq oldı. Nāgāh Seyyid irişdi na'ra vurdı "İy kāfir-i
ḥaram-zāde cān elümden qanda iltesin? Uş geldüm" diyüp ḥamle eyledi.
'Alī bin Zertaq[4] yitişdi ḥamle eyledi, islām leşkeri P^{173b} yitişdi ḥamle eyledi[5]
bir gün bir gice ceng D^{188b} oldı. Seyyid ceng icinde 'Abdü'
ṣ-Ṣalībe uğradı. Gürbüz[6] kāfirdi, Seyyidi gördi eydür "Yā Baṭṭāl qandasın?
Seni isterdüm aḫir nār-ı nūr uş elüme virdi[7]" diyüp süñü ḥavāle qıldı. Seyyid[8] mey'
eyledi, gürzin qılıcın redd eyledi. Nevbet Seyyide degdi bir gürz vurdı elinde
qalqanı ṭağıldı doqındı sügsünine, bindügi atdan yıqıldı. Seyyid atından
indi bu durınca P_1^{177a} şāhīn gibi gögsine cıqdı gözin açdurmadı saqāllın eşek
quyruğı gibi eline ṭoladı "Ayruq Bābekilere amān yoqdur" diyüp başın gevde-
sinden cüdā qıldı, mel'ün cān cehenneme ışmarladı. Yine Seyyid atına bindi
A 433
na'ra vurdı Bābek qalbine uğradı. Bābek gördi kim devleti döndi ayruq qarār idemedi
qaçmağa yüz dutdı. *Gel imdi gör ki* nice qurar[9] ki qiyāsa gelmez. Bābek andan
kim üc gün qacdı bir yire geldi qondı. Bileşinde ol Fireng begler. Otardılar
meşveret eylediler yine leşker dişürelüm böyle idelüm eyle idelüm, fulānı da'vet
idelüm fulān pehlevānı qığıralum diyü bu tanışığı itdiler mel'ün ḫalvetinde

[1] Merzubān-i Küşen-giri A: Merzubāt-i Kişgir dürleridi P: < > küşü D: Merzubān-i ‡Keşkidi‡ P_1
[2] turışdılar A: tuṭuşdılar P
[3] qarışdı A: qarşu çaqdı P
[4] Zertaq A P: Zernaq D
[5] yitişdi ḥamle eyledi: yitişdi ḥamle eyledi islām leşkeri A: irişdi P: <yitişdi > D
[6] gürbüz P D: gördi bir A
[7] aḫir ... virdi A: aḫir be-devlet-i nār-i nūr uş elüme girdüñi P: nār-i nūr baña fursat virdi D
[8] Seyyid P D: om. A
[9] Gel ... qurar A: Gel imdi gör ki nice qurarlar P: şol qadar qırdılar kāfiri D

danışdılar.[1] Bir qal'a varıdı Qanda-bād dirleridi mālikı Süheyl bin Sünbāṭıdı
aña bitü yazdı ki "Kerem it qal'ada baña yir vir varayım anda şığınayım" diyü.
Ḫaber geldi nāmesin oqıdı eyitdi "Benüm qal'am ṭardur yalñuz gendü gelürse
gelsün" didi ğulāmı yine viribidi. Bābek sekiz adı bellü begile ol gice çerīden
cıqdı qaçdı, Qandābād qal'asına Süheyl qatına geldi. Qarşuladı aldı sarayına
getürdi. P_1^{177b} Seyyide ḫaber oldı ol gice çeriye eyitdi "Siz suyı berü P^{174a} geçtiñüz qulaq
dutuñ tā kim benüm na'ramı işidicek gelesiz." didi "Ola kim ol kāfiri ele
gettireydüm olamı?" didi revāne oldı. Dün içinde sürdi burca geldi
atın D^{189a} bir yirde penhān eyledi, kemend eline aldı burca atdı yuqaru cıqdı. Ṭoğrı
sarāya ṭarnına geldi pencereden naẓar itdi gördi kim Bābek la'īn oturmış
A 434
Süheyl yanında. Velid bin 'Uqbā Şaṭḥa la'īn bile oturmışlar şarāb içerler
mest olmışlar. Arquncaq aşağa indi bir qarañu bucāqda qarşularında durdı.
Bābek baş getürdi ki "Yā Süheyl-i Ḫürezmī bilürem kim bu nevbet Baṭṭāl ölür[2]."
Mel'ün Velid Bağdādı istedi virdi Şaṭḥayı vezīr idindi.[3] Sekiz gişi
otururdı her birine bir iqlīm virdi. Seyyid ilerü geldi eydür "Baña ne virürsin?"
didi. Seyyidi çünkim Bābek gördi ah eyledi diledi kim qaça. Bir muşt urdı
depesi üstüne mu'allaq yıqıldı, iki elin berk bağladı. Velid Şaṭḥa dilediler kim
qaçalar birer qılıc vurdı ikişer pāre eyledi[4] bir qaç begler daḫı varıdı öldürdi. P_1^{178a}
Süheyl bin Sünbāṭ Seyyidüñ ayağına düşdi barmaq getürdi müslimān oldı.
Tiz qapu açdılar Seyyid na'ra vurdı leşker ḥāḍır durmışlardı yitişdiler. İr-
teye degin neqadar Bābekiler varısa qırdılar. Şöyle oldı kim Bābekilerden
bir kimse qurtulmadı. Üç günlik yol qırılmış adamıdı işde[5] Bābegi demürledi
Süheyle ışmarladı. Andan 'azm-ı Bağdād qıldı. Yolda giderken Bābek Süheyle
eydür "Yā Süheyl gel benüm demürüm al ki peyğāmberem, Bābek-i ḫürrem-kişem[6]"
didi. Süheyl Seyyid qatına geldi eydür "Ḫüdāvend P^{174b} Bābek baña eydür 'Gel beni
A 435
şeş' dir, efsün oqır." Seyyid sürdi Bābek qatına geldi eydür "İy seg henüz daḫı
yola gelmez misin? Tiz imān getür müslimān ol ki benüm elümden başuñu qurtar
ve hem cānuñı āḫiret odından qurtar" didi. Bābek eydür "Yā Baṭṭāl ben peyğamberem

[1] fulānı ... danışdılar A: fulānı ... ḫalvetinde diyü tanışdılar P: fulān begi fulān pehlevānı da'vet idelüm" didi. Yaqında D
[2] Yā ...ölür: A P_1: Yā Süheyl bilürem kim bu kerre Ḫürezmi alurem saña tāmār virem P: Yā Süheyl Ḫürezm<i> saña virdüm Velide Bağdādı virdüm Saṭḥāya vezīr idindüm D
[3] Mel'ün ... idindi A P P_1: om. D
[4] Velid ... eyledi A P P_1: Velid ve Saṭḥayı ikişer pāre eyledi D
[5] Üç ... işde A P P_1: om D
[6] ḫürrem-kişem A P P_1

şimdiki vaqt benüm vaqtumdur. Muḥammed devri geçdi ol āyin erkāni
qo gel benümle mutābba'at it kim yarın qiyāmet gününde benden utanmayasın"
didi. Seyyid qaqıdı tiz buyurdı bir çengel getürdiler, ağzına bıraġup P_1^{178b} dilin
çıqartdı dibinden kesdürdi, D^{189b} eydür "İy kāfir hā saña şunı gerek"
didi. Bir qaç gün yine gitdiler, Bābek eliyle işāret eyledi Süheyle
ki "Beni şeş." Ol dahı geldi Seyyide ḫaber virdi yine Bābek qatına geldi
çoq naṣīḥatlar itdi "Gel müslimān ol, Allāhdan dileyeyim yine dilüñ
sağ olsun" didi, herzeye başladı. Seyyid buyurdı iki ellerin kesdiler. And[an]
şofra iki gözlerin çıqartdı. Tiz nāme yazdı ki ḫalifeye "Bābek la'īn elüme
girdi nedirsin? Öldüreyim mi yoḫsa anda ḫadretüñe iledeyin mi?" diyü, peyk viribidi.
Andan girü Seyyid her nireye uğradıysa geldiler şikāyet itdiler ki qızlarumuz
evümüzden alurlar bilmezüz kim ḥāl nedür" dirler. Her yire kim uğradı şöyle
A 436
didiler. Andan ḫalifeye peyk geldi muştuladı ḫalīfe sevindi şād oldı buyurdı
şehri donatdılar şāzlıqlar eylediler. Seyyid geldi ḫalife qarşu vardı, P^{175a}
Seyyid birle görişdi aldı şehre getürdi toyladı. Buyurdı Bābegi getürdiler
şehir öñinde bir 'azīm od yaqdılar ol kāfiri P_1^{179a} oda yaqdılar külin
yile şavurdılar. İşde bu ḫaberler 'ālleme çalındı[1] yidi gün Seyyid ḫalife
qatında oldı.[2]

Qıṣṣa oldur kim Ra'd Cādüyi Baṭṭāl Gāzi öldürdügin deryā-yi heftin öte 'Ayne'l-Qıtırda bildürür.

Rāvīler eyle rivāyet iderler kim[3]

Bir gün ḫalifeye eyitdiler "Qızuñ Ṣafiyye dahı belürsüz oldı" didiler, ḫalife 'azīm perişān oldı, düşdi bī-ḫōd oldı, üç gün söz
söylemedi. Ḫātūm Sa'ide Bānū bir gice zārılıq iderdi bāğçe içinde
nāgāh şöyle yatdı. Henüz dahı uymadıydı gördi iki yeşil quşlar geldiler yatduq ağaca qondılar. Biri birine eydür "Ḫalifenüñ ḫātūnı neyiçün ağlar?"
dir, ol biri eydür "Qızın aldılar anuñiçin ağlar" dir. Eydür: "Kim aldı?" dir, eydür
"Ra'd cāzu aldı" dir. Eydür "Ol qandadur?" Eydür "Yidi deñiz geçer andan
öte 'Aynü'l-D^{190a} Qıtır[4] dirler anda olur. Bu diyārdan yüz qırq qız oğlan
bikrī alupdurur" didiler uçdılar. Sa'ide sürdi ḫalife qatına geldi bunları
bildürdi. Ḫalife dahı Seyyide didi, Seyyid eydür "Yine baña iş düşdi

1 'ālleme çalındı: 'ālleme çalında cümle dārü'l-islāmda şādılıqlar itdiler. Yedi gün Seyyid anda turdı P
'ālemlere çāq oldı D
2 Bir zamān böyle qaldı 'ālem mütenevver oldı add P_1
3 qıṣṣa ... kim P: om. A D: Ḥikāyet-i Ra'd Cāzū. Rāvīler şöyle rivāyet iderler kim (in margin) P_1
4 Qıtır A P_1: Qıtr P: Qıtrı D

A 437
baña himmet P_1^{179b} yoldaş idüñ inşā'allāh ki ol kāfiri bulam P^{175b} bu işidaḫı tamām
ola" didi. Ol gice Seyyid süvār oldı revāne oldı. Üç günden ṣoñra
'Ummāna geldi gördi bir şehr-i mu'azzam. Bir pīr[1] büt götürmiş çağırur kim "Bumuñ gibi
but kimse düzmez, eyü teñridür. Men ḥüzā yonmaqda ustādam benüm gibi bir daḫı
teñri düzici[2] yoqdur, men ustāẕıyam qanu teñri düzicilerüñ. Her ki bunı ala
cümle belādan emīn ola, rızqı ve rūzı acuq ola." Seyyid cünkim
bunı işitdi ġaḍaba geldi, eydür "Hey ne küfrdür bu ki söylersin? Bir nesne kim
senüñ gibi 'āciz yonmış ola ol nice teñrilıġa lāyıqdur? Teñri[3] oldur kim
on iki[4] biñ 'ālem yaratdı kimse anı yaratmadı 'ālerne rızqı verür"
didi, Pīr-i nā-ḫalaf Seyyide sökdi herzeler söyledi, Seyyid urdı
düşürdi. Adamlar ġalabe itdiler Seyyidi ortaya aldılar Seyyid her kimikim vurur
düşürür on biş gişi<yi> depeledi. Şehr begine ḫaber oldı tiz bindi Seyyide
qarşu geldi. Andan indi Seyyide selām virdi yüz yire sürdi. Üstinden
ḫalāyıq P_1^{180a} tağıldı, aldı sarāya iletdi yimek yidürdi taḫta geçürdi eydür "İy
behlevān nite oldı kim bunda geldüñüz?" didi. Seyyide ḫalifeniñ qızı güm

Lacuna A $P^{175b\text{-}177b}$ $D^{190a\text{-}191b}$ $P_1^{180a\text{-}182a}$

olduğın Ra'ad cāzū alduğın bir bir ḥikāyet eyledi Tağānōş ağladı daḫı eyitdi "Benüm qızum
daḫı belürsüz oldı bilmezem qancaru vardı. Eger şöyle olursa kim benüm qızum eliüne
girürse püt perestlikten dönem P^{176a} D^{190b} mu'min olam didi. Ol idi kim şehirde ġavġa
qopdı Seyyid eyitdi "Ḥikāyet nedür?" Tağānōs du'ā qıldı eydür "İy şir-i Ḥaqq[5] emīrü'l-mu'minīn 'Ali *radiya 'llāhu 'anhu* bunda gelmiş bu şehrüñ yarusın müsülmān eylemiş ve
yarusın ḫaraca kesmiş bir sebelce nesneden ötüri ceng iderler" didi. Seyyid eydür "Ümiz
vardur kim qızufu alam gelem senidaḫı şehrüñü müsülmān eyleyem eyle eyle pehlevān" didi.
Tağānōş emr eyledi ı vardılar ġavġayı tağıtdılar. Yedi güne dek toy eyledi bir gei ḫāḍır
qıldb qırq gişiyilen Seyyidi gönderdiler. Üç gün gitdiler bir muḫālif yil qaḍı getürdi gemiyi
tasca çaldı pāre pāre eyledi. Seyyid sıçradı 'Aşqara P_1^{180b} süvār oldı. 'Aşqar şu cānavarı
gibi yüzüp yörürken nāgāh bir ulu gemi çıqa geldi. 'Aşqar aldı Seyyidi ol gemiye iletdi tiz
gemiye aldılar[6] eyitdiler "Ne gişisin? Bumuñ gibi vāqı'aya neden uğraduñ?" didiler. Seyyid

1 pir P D: om A, later hand in top margin 'bir qoca'.
2 teñri düzici A: ḫudā yonmacı P: bunculayın ḫuda düzücı D
3 ol ... Teñri A: ḫüzā mı olur ḫüzā D ol nice ḫudāluğa lāyıqdur teñri P
4 iki A: sekiz P D P_1
5 şir-i Ḥaqq: ḫodāvend P: şir ü Ḥaqq D
6 Aşqar ... aldılar P: Seyyid Aşqarla aldılar gemiye qoydılar D

eyitdi "Rūmdan Şām ḥaddine degin[1] bir düşmānum vardıdı benümle ceng eyledi[2] ʿāqibet zebūn qıldum qova getürdüm defüze[3] bıraqdum ben dahı ardınca giderken gemim[4] ġarq oldı uşbu at baña sebeb oldı quruldum. Uş buyıdı kim size yitişdüm" didi. Eyitdiler "Aduñ nedür?" Eyitdi "Hābildür."[5] Ol beg[6] eydür "Benüm adum Qinṭārdur[7] Qoştanṭīn qayṣaruñ qarındaşı oğlıyam,[8] atama ʿAraqıl qayṣar dirlerdi.[9] Ol vaqıkim Baṭṭāl atamı öldürdi ben Çin vilāyetine düştüm. Bir begi vardı adına Qayṭūr dirlerdi anuñ qatındayıdum. **P176b** Bu gişi atamuñ **D191a** vezīriyidi şimdi geldi beni buldı haber geldi kim Bābek Tekfūri öldürdi taḫt-i Rūm issüz qaldı[10]" didiler. "Ben dahı anda giderem" didi. Seyyid eyitdi "Nicekim Baṭṭāl andadur sen anda varmazsın" didi. Gitdiler bir tağa yitişdiler gemiyi bir qayaya bağladılar taşra çıqdılar ḫoş murġızār **P1 181a** çayır çimen. Od yaqdılar taʿām bişürdiler yidiler. Birezden gördiler bir ʿifrīt[11] gelür, qırq arış qadd ü qāmet dīv şekli zişt şūrat quyruğından od saçar. Bu turanlar gördi kim ṭāqatı ṭāq oldı. Bir gez naʿra urdı eydür "Benem Raʿd-ı Cāzū iy nā-pekārlar benüm bu şikārgāhumdur, niçün geldüñüz?" didi.[12] Nuqaylā-yı vezīri[13] quşağından qapdı iki pāre eyledi. Bir daḫasını dutdı eydür "Neçün benüm şikārgāhuma geldüñüz? Benüm şikārgāhimdügin bilmez midüñüz?" didi.[14] Seyyid eyitdi "Mire[15] oq sapuñ." Oq sapdılar melʿūn elindeki helāk itdi[16] sihir eyledi[17] beş yüz gişiden dört[18] yüzi oda yandı. Seyyid yayın çıqardı bir oq kezledi cāzūyı gözledi doldurdı atdı.[19] Şağ gözinde urdı qafasından çıqdı bir ṭīrāqa çatladı[20] Raʿd cāzū ayruq[21] belürsüz oldı. Çünkim cāzū gitdi yüz gişi qalmışdı Seyyidi bildiler önünde parmaq getürdiler imān getürdiler müsülmān oldılar. Andan gemiye bindiler revāne oldılar. Bir ay

1 Rūmdan ... degin P P1: Rūmda Şām vilāyetinde D
2 benümle ceng P: çoq ḫuşūmet D
3 defüze P: deryāya D
4 gemim P: gemüm D
5 Hābildür P: Cābildür D
6 ol beg P: oi gemi D
7 Qinṭārdur D P1: Qanṭārı dur P
8 qarındaşı oğlıyam P D: qarındaşıyam P1
9 atama ... dirlerdi D: ʿAraqıl qayṣar dedemdür P
10 qaldı D: om. P
11 ʿifrīt P: adam D P1
12 geldüñüz didi P: diyüp ilerü yörüdi P1: geldüñüz eyle mi didi D
13 Nuqaylā-yı vezīri: Nuqṭā-yı vezīri P: Nuqaylā kim vezir idi D: Nuqṭāy ki vezīridi P1
14 Bir ... didi P1:bir daḫı helāk itdi P: om D
15 mire P1: bire P: om D
16 elindeki ... itdi P1: om P D
17 eyledi D: oqıdı P P1
18 dört P D: om P1
19 kezledi ... atdı P P1: doldurdı cāzuya atdı D
20 çatladı D P1: qopdı P
21 ayruq P: om. D

gitdiler Sind memleketine irişdiler, gördiler kim bu Sind bir muʿazzam şehir.[1] Seyyid sordı kim "Bu ne şehirdür?" Eyitdiler "Sindübār milkidür bu şehr taḫtıdur"[2] didiler toğrı **P1 181b** limāna geldiler. Şehir qavmı üstlerine dirildi ġalabalıq eylediler. Seyyidi gördüler **P177a** kim bir ġarīb ḫūb şekl-i pehlevāndur kim Rüstem yüzin görürse odı şıdaydı. Vardılar pādişāhlarına ḫaber virdiler. Bir sulṭānları vardı adına[3] Qamer Şāh dirlerdi. Tiz adamlar şaldılar "Varuñ ol pehlevānı getürüñ" didiler. Geldiler yetmiş muʿtebber gişiler[4] Seyyidi **D191b** aldılar Qamer Şāh qatına getürdüler. Seyyid geldi selām virdi yir gösterdiler otırdı. Eyitdiler "Ḫabertüñüz nedür? Qandan gelürsiz ve qanda gidersiz" didi.[5] Seyyid eydür "Bağdāddan gelürem ḫalifenüñ qızın Raʿd cāzū aldı eger maqāmun bilürseñüz baña ḫaber virüñ" didi. Eyitdiler "Aduñ nedür?" Seyyid gendüyi eydi virdi. Meger Seyyidüñ hünerlerin çāvin[6] işitmişleridi. Qamer Şāh tüz taḫtından aşağa indi Seyyid ile görişdi merḥabā qıldı.[7] Eyitdi "Ḫüzāvend benüm daḫı bir qızım vardurur Genc Bānū[8] dirler güm oldı müneccimlerimüz eydürler[9] Raʿd cāzū aldı. Baṭṭāl anı öldürür dirler[10] imdi şükr[11] kim mubārek yüzüñi gördüm." Tiz yemek getürdiler Seyyid yimedi Qamer Şāh eydür "Niçün yimezsin?" Seyyid eyitdi "Ne mezhebdensiz?" Qamer eydür "Pūt perestem." Seyyid eyitdi [12]"Müslimān **P1 182a** ol yiyeyin" didi. Qamer Şāh eydür "Qavl idelüm,[13] eger qızum Genc Bānūyi görürsem müslimān olam pūt perestlikden dönem" didi. Bu şartı itdiler andan daḫı taʿāmdan yidiler. Bir qaç günden şoñra şikāra vardılar bir yire gelidler bir ḫoş murġızar, çayır çimen. Qamer eyitdi "Pehlevān qızum uşbu aradan qapdılar ayruq ḫali bilmezdüm niçe oldı" diyü dururken[14] bir geyik[15] çıqa geldi, münaqqaş hezār dürlü naqşile.[16] Ortaya aldılar kemend atdılar paydār olmadı **P177b** silkindi çıqdı yörüyü virdi. Seyyid ardına düşdi qova gitdi bir iki menzil qovdı hemān kim Seyyid[17]

1 bu Sind ... şehir P: bir muʿazzam şehir D: Sindübār yetişdiler bir muʿazzam ḫoş şehir göründi P1
2 Sindübār ... taḫtıdur P: Caʿdı melek taḫıdur D: Sindübār milkidürler P1
3 eylediler ... adına P: oldı. Bir sulṭānı vardı D P1
4 tiz ... gişiler P: Ademiler viribidi "Varuñ getürüñ ne qavmdur" didi geldiler sordılar <"Ki>nsiz?" Seyyid eyitdi "Elçiyiz ḫalifeden geldük" didi geldiler ḫaber virdiler <yitmiş> muʿteber gişi viribidi geldiler D
5 eyitdiler ... didi P: Qamer şāh eyitdi "Diġil ḫaberüñi nedür?" D: Qamer şāh eyitdi tiz eydāñ ḫaberüñüz P1
6 çāvenī D : çāvin P
7 qıldı P: eyledi ağladı çoq zārlıq eyledi D
8 Genc Bānū P P1: om D
9 eydürler P: dāyim dirlerdi D : eydürler kim P1
10 Raʿd ... dirler P: Raʿd cāzū Baṭṭāh öldürür D : Raʿd cāzū yi Baṭṭāl öldürür dirler P1
11 şükr P: el-ḥamdü li-llāh D P1
12 ne ... eyitdi D: om. P
13 qavl idelüm D: om. P
14 bali ... dururken P : bilinmedi ḫalı niçe olduğı ... dururkca P1 : ahvalin<?> dirken nāgāh D
15 geyik P: ahū D P1
16 naqşile P D: naqşı var üstünde P1
17 Seyyid ... qovar D : Seyyid qova getürdi bir iki menzil getdi hemān Seyyid P1 : bir iki menzil gitdi hemānkim Seyyid baqup P

A 438

durur ahū dahı durur Seyyid[1] qovar şöyle qaçar kim quş yitmez. Uş uş yitişür kemend atar boynına geçer Seyyid ṭutdum şanur, yaqın gelicek sülker kemend yabāne atar, çuqar gider. Altmış farsang qovdı aḫşām irişdi ahū belürsüz oldı Seyyid dahı bir ḫoş D[192a] çeşme-sāre yitişdi abdest aldı namāz qıldı birez oturdı yatsuyı dahı qıldı namāzdan fārıġ olıcaq qatılamışdı[2] eyitdi: "Uşbu suya gireyim" didi. Ol buñara girdi yundı yine cıqdı ki ṭonların giye bulmadı. Birez yatdı uydı tiz uyandı, silāḥın anı bulmadı ṭāqatı ṭāq oldı aşağa yuqaru gözetdi kimse göremedi. Neqadar du'ālar varısa ġaybetinde bile gitdi hemān peyġamberüñ mubārek saçları hāzūsında berkitmişdi.[3] Oturdı ağladı pürlik ḫālinde "Yā ilāhā baña meded it. Yalıñuz qaldum, münisimden ayrıldum, çoq müşkil yirlerde baña meded eyledüñ, bunda dahı maḥrūm itmegil" didi yüzin ṭoprağa sürdi ağladı. Nūr-ı enbiyāyi evliyāyi muqaribāt-ı ḥadreti şefi' getürdi. Ol dem Ḫıdır peyġamber cıqa geldi, Seyyid berāber vardı, selām virdi, ayağına düşdi ağladı. Selāmın aldı eydür "Nitesin iy ciger küşem? Dünya zaḥmetlerinden neçün uşbunuñ gibi yirde ġāfil yatursın?

A 439

Ra'd-ı Cāẕūnuñ qızıyıdı ahū şüretinde P[178a] sen[4] aldadı furṣat buldı atuñ ṭonuñ aldı. Safia ziyān degürmedi Resūlüñ mubārek saçlarından qoruçı qatuña gelmedi" didi. Seyyid eyitdi "Ya bes nice ideyimki atum silāḥum ala gire?[5]" Eyitdi: "Benüm şimdi Serendilde işüm vardur anda giderem, gel seni dahı anda ilteyim" didi. Seyyide eyitdi "Yum gözüñi," yumdı yine açdı gendüyi Adem peyġamber *'aleyhi es-selām* türbesinde gördi. Eyitdi "Ben varayın saña Ṭāmūs-ı Peri[6] viribiyeyin" didi ġayıb oldı. Seyyid Adem peyġamberi ziyāret eyledi üç gün anda durdı D[192b] teferrücler eyledi. Nāgāh Ṭāmūs-ı Peri[7] yitişdi Seyyidle görişdi, eyitdi "Hā pehlevān nitesin, ḫālüñ nedür?" Seyyid gendü qıssāsın bir bir eydi virdi eyitdi "Baña bu def'a dahı cāre it beni Ra'düñ maqāmına ilet kerem eyle" didi. Ṭāmūs-ı Peri[8] eyitdi "İy ḫüẕāvend ol la'inüñ yiri şarpdur. Heft deryā geçmek gerek yolda bunca zaḥmetler

1 durur ... Seyyid A D P1: görür geygi P
2 qatılamışdı A D 218: derlemişidi P
3 ol qalmış add. P: ol qaldı D : om P1
4 dünyā ... seni A : neçün ġāfil olursın dünyā zaḥmetlerinden ançılayin ol geyik şüretinde safia görünen Ra'd cāduanuñ qızı durur seni P
5 ala gire A: elüme nice girür P
6 perri A
7 perri A
8 perri A

vardur" didi. Seyyid eyitdi "Yoq elbetde baña bu def'a dahı meded eyle" didi. Ṭamūs gördi ki çāre yoqdur çerisine desẗūr virdi biñ yarar perī[1] aldı Seyyidi aldılar dökdiler havā yüzine, heft deryāyı geçdiler.

A 440

Çoq dürlü 'acāyıblar gördiler, andan bir şaḥraya indiler qondılar. *Murġuẕār<-i> ḫūb be-cāygāh-i sünbül ve za'ferān reste dereḫtā-yi 'üd ve ṣandal-i bi-ḥadd. Murġuẕār-i gündāgün pervāz-i şafīr mi künend, ḫākeş mişk ve 'anber sanghāy la'l ve 'aqīq ve yāqūt. Ṭāmūs-iPerī[2] güft: "'Aynü'l-Quṭr inest* P[178b] *maqām-i Ra'd cāẕū." Seyyid ancā der ceşme-sārī vuḍā sāḫt namāz güzārdend*[3] Seyyid gördi bir[4]şehr[5] aq mermerden Ṭāmūs eydür "Hādır bāş ki şimdi Ra'd Cāẕū yitişür" didi. Seyyid eyitdi "Baña bir qaç oqıla bir yāy getürüñ" didi. Getürdi[6] Seyyidüñ öñinde qodı Seyyid aldı[7] ol oqları heft nām yazdı qatında qodı. Ol dem qal'anuñ qapusı açıldı Ra'd Cāẕū daşra geldi elinde bir elmās qılıc. Seyyide berāber geldi bir kez çağırdı "İy Ṭāmūs eylemi ya'nī benüm düşmanümi alup üstümemi getürürsin? Hele evvel bunuñ ḥaqqından gelcyim şoñra seni bulam" didi. Ra'd ağzın açdı ki sıḥra başlaya Seyyid ism-i a'zam oqıdı bir oq doldurdı çekdi aldı. Be-hükm-i ḫüẕāyi *lem yezel* oq geldi Ra'düñ alnına doqındı D[193a] (lacuna starts) alnından cıqdı yire ġarq oldı. Hemān la'in bindügi atından yıqıldı Seyyid yitişdi, ol la'inüñ elindeki

A 441

qılıc düşmişdi, aldı başın kesdi. Qan revāne oldı şankim yüz deve boğazladılar. Ṭamūs-ı Peri[8] anı gördi yatdı secde-i şükr eyledi. Geldi Seyyidüñ öñünde du'ā eyledi iki gözinde öpdi. Andan yöridiler şehre girdiler ṭoğrı sarāya geldiler. Seyyid sarāya girdi gördi bir taḫt üstünde bir maḥbūbe qız oğlan oturmış ağlar. Seyyid selām virdi qız P[179a] selāmın aldı ḫidmet eyledi. Eydür "İy yigit ne gişi sin ki bunda ademī-zād geldügi yoqdur." Seyyid eyitdi "Ben Baṭṭālam," qız eyitdi: "Ṣaddaq yā 'Āyişe ḫātūn bu gice coq ağladum zārılıq itdüm ben eyitdüm 'Yā illāhī, ya canum al ya xōd bu kāfiriñ elinden beni ḫalāṣ it' didüm,

1 perri A
2 perri A
3 murġuẕār ... güzārend A: ḫūb caygāhlar ḫoş murġuẕārlar sünbül ve za'ferān ve 'üd ve ṣandal pāyāsı yoq. Esvā' dürlü quşlar öter pervāz urur. Toprağı müşk 'anber taşı la'l-i yāqūt 'aqīq. Ṭāmūs-i Perī eydür "Ḫüdāvend, 'Ayn el-Quṭr bu maqāmdur" didi. Ṭāmūs aldı Seyyid bir çeşme-sāre vardı abdest aldı namāz qıldılar P
4 mu'aẓẓam : add P
5 bir şehr A: bir mu'aẓẓam şehr P: bir qal'a D
6 getürdiler P
7 eyitdi ... aldı A P: <qobūrdan> bir qaç oq çıqardı D
8 perri A

gözüme uyḫu geldi 'Āyişe ḫātūnı gördüm. Baña eydür 'Aġlama ki irte Baṭṭāl-ı
Gāzi gelür Ra'dı öldürür sizi ḫalāṣ ider' dir. Uyandum uş irteden
aġlardım, bi-ḥamdi 'llāh ki mubārek yüzin gördüm" didi. Bunlar bu sözdeyiken
ol qızlar yügüriş geldiler Seyyid ayaġına döküldiler aġlaşdılar. Seyyid
bunlara istimālet virdi eyitdi "Qayd yimeñ imden girü cāzūyı öldürdüm
uş sizi daḫı ilüñüze ilteyim" didi. Bunlar şād oldılar Seyyide
du'ālar itdiler Ṭāmūs-ı Perī bir perī viribidi leşkerin getürdi P_1^{184b} geldiler
A 442
Seyyid öñünde du'ālar itdiler. Seyyid buyurdı ol mālı[1] cem' itdiler. Birezin
Seyyid gendü içüñ seçdi qalanı Ṭāmūsa ve perilere baḫş eyledi, dükelisi
ġanī oldılar. Ol qal'ayı yıqdılar yir eylediler ol mālı alup perilere yükledüp
revāne oldılar, geldiler Sinde yaqın bir yirde qondılar. Bir adam buldı cift
sürer anı Qamar Şāḥ viribidi muştalayu geldi ḫaber virdi ki "Uş Baṭṭāl
fulān yire geldi" diyü. Qamar Şāḥ beglerin cem' eyledi Seyyide qarşu geldi.
Gördi ki bir 'azamet leşker qonmuş ol perileri gördiler üstlerine heybet
oturdı. Seyyid qorqmasun diyü bunlara Ṭāmūs-ı Perīile qarşu geldi görişdi.
Seyyid buyurdı qızın getürdiler hemānkim P^{179b} qızın gördi müslimān oldı ol ili
ol vilāyetiyile. Seyyid buyurdı deyrleri yıqdılar yirlerine mescidler bünyād eylediler.
Andan Qamar Şāḥı vidā' idüp 'Ummāna geldiler, Tağanōşa qızın ışmarladı
ol daḫı ili vilāyetiyile müslimān oldı. Andan Mışra geldiler Qārūna
qızın ışmarladı P_1^{185a} *ma'a 'l-qışşa* ol qızları yirlü yirine viribidi. Andan Mekkeye geldi
ziyāret eyledi biş yüz yük māl üleşdürdi. Andan Medineye geldi Resūlüñ
türbesin ziyāret eyledi biş yüz yük māl anda daḫı üleşdürdi yüzin
A 443
Resūl Allāhuñ türbesine vurdı çoq şükürler eyledi isti'ānet diledi coq
aġladı. Ol dem gözine uyḫu geldi düşinde Ḥadret-i risāleti 'aleyhi <'s-selām> gördi geldi
Seyyidi iki gözinde öpdi eyitdi "Ciger küşem bu işleri ki sen işledüñ gerek
tā qiyāmete degin eyü aduñ cihān icinde söylene. Ben senden ḫoşnūdam.
Şimdikiḫālde tiz dut eglenme kim Bağdāda yitüş gör ḫalīfenüñ üstine
ḫavāric hücüm eyledi" didi. Seyyid uyandı düşi ḥikāyetin Tāmūsa eydi virdi
işde andan göçdiler 'azm-ı Bağdād qıldılar.

Meclis-i diger Rāviler[2] D^{193a} (lacuna ends)

[1] **ol malı** A: ol la'ınüñ ne qadar kim ḫazinesi bir yire P
[2] **Meclis-i diger** rāviler A: **Qıṣṣa inest ki der ḥurūc-i ḫavārīç Ḥākem la'īn** böyle rivāyet iderler kim P: rāviler P_1

şöyle rivāyet iderler kim Ebü'l-Muslim Ḫuraşānī *raḥmetü 'llāhi 'aleyhi* ol vaqtikim[1] ḫavārici
qurdı Yezīd soyından meger bir ḥarrām-zāde qalmışdı, anuñ oğlanlarından Ḥakem
dirleridi bir la'īn sağışa gelmezdi devletsüz[2] ḫeyli zamān dört yaña şunda şunda ḥarūmılıq iderdi.
Bir yirde qarār P^{180a} itmezdi, şundan bundan devletsüz dirildi qanına, otuz biñ
er cem' oldı. Andan sürdi Ḫaybere vardı 'Antar la'īn bunı ḫoş gördi
ṭoyladı eyitdi "Yā Ḥakem otuz biñ er senüñ var yigirmi biñ er benüm var gel
el bir idelüm uşbundan ḫalīfeyi başalum öldürelüm sen ḫalīfe olasın[3] yanuñda[4]
ben vezīr olayın" didi. Ol iki me'lūn el bir eylediler. Bir gice ḫalīfe
A 444
Bağdād öñünde yatırken şeb-ḫūn eylediler ḫalīfe qacdı Bağdāda girdi
leşker tār ü mār oldı. İrte oldı ol iki gebe şehri ortaya aldılar
ḥışār eylediler. Ol gün ḫalīfe dört yaña nāmeler perākende qıldı. Yidi
gün Ḥakem savaş itdi sekizinci gün furṣat buldı nerdübānlar vurdılar şehri
aldılar. Mu'taṣım ḫalīfe tam üstine cıqdı başın acdı qıbleye qarşu yüzin
ṭoprağa vurdı nālış eyledi Muḥammediñ nūrın şefī' getürdi. Ol dem Seyyid
çıqa geldi Tāmūs-ı Perī bilesinde. Gördi ki ḫāl ayruqsı şehre qarşu bir
na'ra vurdı "İy kāfirler meydānı ḫāli bulduñuz bunuñ gibi iş mi idersiz?
Uş irişdüm" diyüp depindi. Ardınca perīler[5] leşkeri ḫamle itdiler qılıç
çalımur başlar kesilür, çalan görinmez. Gevdeyi biri birinüñ üstine yığdılar
qan revān oldı. Ceng icinde Ḥakeme şataşdı, bir gişi eydür "Ḫüzā-
vend Ḥakem la'īn budur, leşkeri bu getürdi" didi. Seyyid eydür "Hā ḫavāric
ḫaremzāde senmi D^{193b} qılduñdı kim taḫta qaşd idesin?" Ḥakem eyitdi "İy Baṭṭāl
eger qaşd itdümise gendü milküme ṭaleb itdüm. P^{180b} Taḫt bizümidi Ebū 'l-Muslim
ğaḍabıla aldı eger sen müslimānsın ḥaqqı mustaḥaqquna vir." Seyyid eyitdi:
A 445
"İy sülāle-i seg[6], senüñ ceddüñ ḫanedān-ı Muḥammediye ne ihānetler eyledi, evladuñ qanın
yire dökdi. Ḥaq ġayret itdi bir civān cıqdı yalnuñuz zālimlerüñ qanın dökdi
milki aldı evlāda virdi." Eyle dise Ḥakem süññi ḫavāle qıldı geldi kim geçe
süññisin şavdı quşağından berk dutdı iki elin qafasında bağladı, qafadā-
rına ışmarladı. Andan geçdi bir ḍarbile 'Antarı yıqdı bağladı. Şöyle oldı kim
ol elli biñ ḫavāricden bir gişi qurtulmadı qırıldı. Seyyid ṭoğru ḫalīfe

[1] vaqtikim: vaqtikim A: vaqt kim P: vaqtcim D
[2] sa'ğışa .. devletsüz P: om. A
[3] olasınP: ol A
[4] Strange marginalia: numbers?
[5] perriler A
[6] İy sülāle-yi seg P: seg A

qatına geldi ḫalîfe piyâde olup qarşu vardı, Seyyidi bağalına çekdi
görişdi. Andan Ṭāmūs-ı Perī[1] geldi ḫalîfeyile görişdi Seyyid ta'rîf
eyledi. Ol yüz biñ perrī bu ḫalâyıqa görindiler şehirden daşra ḫeyme qurdılar
ta'zîmile qondılar görenler ḫeybet aldılar. Ḫalife qızın gördi şâzûnam oldı
Seyyidüñ ḥikâyetlerin Ṭāmūs-ı Perī[2] söyledi eydi virdi dükelisi Seyyide
du'âlar itdiler. Üç gün ṭoyladı Seyyidi ve Ṭāmūsı. Seyyid buyurdı ol iki
mel'ûnı Ḥakemi 'Anları getürdiler, şol dirile derilerin yüzdiler. Andan şoñra
Ṭāmūs-ı Perîyi gönderdiler. Andan şoñra Malâṭiyyeden ḫaber geldi kim Emir
vefât itdi diyü, Ḥümâ-yi Dil-Efrûz vefât itdi diyü. Seyyid melûl oldı
A 446
yidi **D**[194a] gün yaş dutdı. Andan şoñra şöyle maşlahat gördiler kim **P**[181a] ḫalîfenüñ qızın
Seyyide vireler, ḥem eyle itdiler. Seyyidüñ oğlanları geldiler ataların gördiler
birez qulluğında oldılar. Andan işde Malâṭiyyeyi bunlara virdi gönderdi. 'Abdü
'l-Vehhâbı ser-leşker-i ketḫüdâ eyledi, eyitdi "Ben ayruq anda neyleyeyin bi-ḥamdi 'llâh[3]
ayruq islâmuñ düşmanı qalmadı" didi. Asaṭûruñ bir oğlı varıdı Qanâṭôs[4]
dirleridi, geldi Seyyidüñ ayağına düşdi eyitdi "Ḫüdâvend Rûmı baña vir buncadur kim
intüzârven. Ḫarâc boynuma bıraq her yıl gelem mübârek yüzin görem
ve hem Rûmuñ ḫarâcın getürem. Rûmda şimdi kimse yoqdur senüñ yetümüñ-
vem ben quluña vir" didi. Seyyid eyitdi "Müslimân ol vireyin" didi eyitdi:
"Dînümi severem ḫarâca kesgil" didi. İşde Rûmda Qanâṭôsı qayşar dikdi
eyitdi ki "Saqın kim bir yaramaz iş itmeyesin. Beni bilürsin kim nice gişiyem" didi.
Du'â qıldı eyitdi "Ḫâşâ ve kellâ ki ḫizmetden yüz çevürem" didi, gönderdi.
Bir qaç günden şoñra ḫalifenüñ qızı vefât itdi Seyyid yaluñuz qaldı. Ḥac
vaqti oldı Seyyid Ka'beye vardı ṭavâf itdi. Andan Medîneye geldi oturdı, ḥac
vaqtinde Ka'beye varurdı ṭavâf iderdi yine Medîneye gelürdi otururdı. Yidi yıl
A 447
mücâvir oldı şöyle ma'mûr oldı kim Resûl Allâh zamânındağı gibi oldı.
Dört yañadan kâfir beglerinden[5] armağanlar ve tühfeler ḫaraçlar gelürdi, **D**[194b] dükelisin
Seyyid üleşdürürdi, gendü gice ve gündüz namâza 'ibâdete tilâvete meşgûlidi. **P**[181b]
Ez în cânib[6] Bir gün Seyyid oturmışıdı bir yigit 'Oşmân adlu Rûmdan
geldi, Seyyid öñünde du'â qıldı, selâm virüp oturdı. Seyyid eyitdi "Gelişüñ qand[an]?"

1 perrī A
2 perrī A
3 'llâh A: billâh P
4 Qanâṭôs A D: Qanâṭôş P:
5 yañadan ... beglerinden P: yaña pâdişâhlar A
6 Qıssa-yi Battâl ğâzî 'azm be-Rûm karde ve şehîd şüden Ca'fer Ğâzî P

Eyitdi "Rûmdan" Seyyid ḫaber şordı 'Oşmân ağladı eyitdi "Hây ḫaber ne,
neçün ağlarsın?" 'Oşmân eyitdi "Qanâṭôs-ı qayşar yağı oldı 'Üc-ı Firenge ḫaber
viribidi dört yaña nâmeler viribidi kâfir beglerin cem' eyledi altı yüz biñ
er dişürdi. Şimdi islâm firûmânde olupdur. Qayşariyye ve Ma'mûriyye ḥışâr
içindedür gendüsi Malâṭiyyeye vardıdı[1] ayruq bilmezem ki ḫâl nedür" didi.
Seyyid ğâyet perîşân oldı. O gice Resûl ḫadretin *'aleyhi 's-selâm*
düşinde gördi eydür "Yâ Seyyid tiz ṭur Rûma[2] irişkim müslimânlar 'azîm
qatılıq icindedür[3] tiz mu'minlere meded iriş." Seyyid uyandı abdest aldı
irte nâmâzın qıldı yüzin yire vurdı eyitdi "İlâhî kerîm ü raḥîm, ben umardum
kim buyurğum bunda ola. Nideliim[4] ber ne kim senden geldi ḫoş geldi" didi.
A 448
Andan revda-ı muqaddes ve muṭahhar nebevî 'aleyhi efḍâlü 's-salavât ve ekmelü 't-taḥiyât
*âvaz âmed ki "Ey Battâl her câ ki hesti ez mâ cüdâ nisti. Mâ bâ tuyim mâ ez tu ḫoşnûd
der râh-i dîn bâ sa'ihâ-yi cemîl ve şavâbhâ-yi cezîl kerd. În nevbet nîz sa't kün
ba'd ez ân be-mâ dershâ mâ ervâh-i pâkün hame muştar-i tuyim."*[5] **P**[182a] Bunı ki işitdi yüzin
yire vurdı secde-i şükr itdi tiz atın eyerledi silâh olup **D**[195a] revâne oldı.
Yolda giderken eyitdi ki "İlâhî pîr oldum ḍa'îf-ı bî-çâre imdi cümle
dermândelerüñ destigîri sensin. Saña sığındum püşt ü penâhım sensin"
didi revâne oldı. **Ez în cânib** Bir gün Seyyidüñ oğlanları ve 'Abdu'l-Vahhâb
oturmışlarıdı ḫaber getürdiler kim uş Qanâṭôs-ı[6] qayşar 'Üc-ı Firengile altı
yüz biñ kâfirle geldiler fulân yirde qondılar diyü. Müslimânlar qarcaşdılar
tiz qırq biñ sunnî ğâziler cem' itdiler. 'Abdu'l-Vahhâb eyitdi "Ḫalîfeye bitî
yazuñ ḫâli i'lâm idüñ" didi. Bitî yazdılar ol vaqtîkim[7] Mu'taṣım ölmişidi
oğlı Baḫtiyâr baḫt ḫalife olmışıdı, aña bitî yazdılar peyk viribidiler.
Cünkim kâfir leşkeri yaqın geldi 'Alî ve Nedîr[8] meşveret eyledîler qırq biñ er<i>
dört baḫş idüp şeb-hûn eyledîler çoqluq kâfir[9] qırdılar. 'Abdu'l-Vahhâb

1 gendüsi .... vardıdı A: qaṣd Malâṭiye idi P
2 ṭur rûma A; ṭuma var P
3 müslimânlar ... içindedür A; müsülmânıdı 'aẓım yaramaz hâli vardur P
4 niledelüm A
5 Andan ... tuyim A: Andan ravda-yi muqaddes ve mutahhar enbûy 'aleyhi efḍâlü 's-selavât ve ekmelü 't-tahiyât avâz geldi kim "Ben senden ḫoşnûdam ki dîn yolında sen bunca sa'y-i cemîller ve şevâb-i cezîller kim idüp turursın bu del'a daḫı sa' it andan şoñra Ḥaq Ta'âlâdan can va'de gelince derse ve tilâvete ve qurâna meşgûl olasın" didi P: bcnân ervâh-i <muqaddes> ve muṭahhardan .... "Her ne yire vurursın benden ayru degülsin ben senden ḫoşnûdam kim dîn <....> sa'y idüp ve şevâb cezâl qazandın bu kıssa daḫı nevbet şenüñdür <.....> ervâh-i pâkün şuhadâ ve evliyâ ve aṣfiyâ saña muntazırdur D
6 Qanaṭôs-ı D: Qanâṭûr-ı A: Qanâṭôş-ı P
7 vaqtîkim: vaqtîkim A: vaqt P D
8 'Alî ve Nedîr P: 'Alî ve Beşir A: Seyyidüñ oğlanları ve 'Abdu'l-Vehhâb D
9 kâfir: kâfer A

A 449

na'ra vurur kim "Menem 'Abdu'l-Vahhāb Resūlūñ yüzin göreñ" dir käfirler biri birine
vurur. Nägāh qaḍāyı asumānī ve tqqdīr-ı yezdānī yitişdi 'Üc-ı Fireng mel'ün
qafasından geldi 'Abdu'l-Vahhābı şehid eyledi. At boynına düşdi, at
aldı daşra çıqardı bir büteye düşdi imān 'arḍa qılup cān teslīm itdi.
Şabāḥ oldı islām leşkerin şıdılar ṭağa bıraqdılar ṭağı P[182b] girde-pīç
idüp qondılar. 'Abdu'l-Vahhābuñ gevdesin anda buldılar anda defn itdiler.
On yidi gün ṭağı ḥışār itdiler qırq biñ erden altı biñ gişi qaldı
bāqısı şehid oldılar. Malāṭiyyeyi ḫarāb itdiler D[195b] bir taş bir taş üstünde
qomadılar. **Ez în cānib** Ol gice Seyyid gördi irişdi[1] mu'minler ṭağılmış bāqısı ṭağı
penāh idinmişler meş'eler yaqmışlar hāy hüy ceng iderler 'aẓīm
fırlımānde qalmışlar. Seyyid bir şu buldı abdest aldı iki rek'at namāz qıldı
'aybbesi ortaya getürdi sāz u şilāḥ geydi Aşqara süvār oldı. Yüzin gök
depe dutdı eyitdi "Ḥüẓāyā aḫir-ı 'ömrümdür sen ol pādişāḥsın kim
Nemrūd gibi käfiri ḍa'ifce sinege öldürtdüñ eger 'ināyet-i luṭf qılursañ
bu bi-çāreye ki bu senuñ qahruñdan yaradılmış qavma furṣat bulam, nola?" didi.

A 450

Üç kez payāpay na'ra vurdı ki "Iy 'Üc-ı Fireng uş yitişdüm ḥādır bāş"
dédi tüñ-ı Ḍaḥḥāki çekdi ol leşkerüñ içine girdi. Vāy ol gişiye kim
Seyyidüñ öñine geleydi iki pāre iderdi. Andan şoñra Cendüvāl-i Cāẕūnuñ
sünüsin eline aldı her bār ki käfire qarşu dutardı içinden od
çıqardı otuz qırq gişi yandurırdı. 'Ali ve Nezīr Seyyidüñ avāzın işitdiler
şādumān oldılar anlar daḫı ḥamle itdiler. İnte şol quşluğun toz
oynadı Baḫtiyār üc yüz biñ sunnī müslimān birle çıqa geldi. Seyyid anı
gördi gendüyi 'alem dibine vurdı şaflar söküp P[183a] qalbler yara qayşarıñ
öñüne cıqdı. Qanātös[2] Seyyidi gördi āh eyledi 'Üc-ı Firenge bağdı. 'Üc
Seyyidüñ üstüne depindi qılıc ḥavāle eyledi. Seyyid men' eyledi geldi kim geçe
bir qılıc D[196a] urdı 'Üc qalqan berāber getürdi iki pāre eyledi, geçdi ışığın
depesin eyer qaşına degin iki pāre eyledi. Qayşar anı gördi at başın
çevürdi gidi virdi 'alemi aqdardı.[3] Hemāndem havā yüzinden yüz biñ perīyile
Tālmūs irişdi şöyle qırdılar ol altı yüz biñ käfirden biñ
gişi qurtulmadı. Seyyid kafir şancaq ḫalife qatına geldi ikisi daḫı piyāde olup

A 451

[1] gördi irişdi A P: irişdi gördi D
[2] Qanātös A D: Qanātoş P
[3] virdi .. aqdardı A: vardı Seyyid irişdi 'alem-i 'alemdān iki pāre eyledi P

görişdiler.[1] 'Ali Nezīr geldi Seyyid öñinde yir öpdiler Seyyid oğlanların bağalına
cekdi görişdi. Ṭāmūs-ı Perī[2] geldi Seyyidile ḫalifeyile görişdi. Andan şoñra
Seyyid buyurdı qayşarıñ 'Üc-ı Firengüñ mālların cem' itdiler ol mālıla
yine Malāṭiyyeyi 'imāret eyledi. 'Abdu'l-Vahhāb içün Seyyid 'aẓīm te'essüf
yidi. Andan şoñra yiñi mescid-i cāmi' yapdılar. Cum'a güni oldı Seyyid ḫuṭbeyi
gendü oqıdı namāz qıldılar. Andan şoñra yine minbere cıqdı va'ẓ oqıdı
bunlara naṣīḥat itdi. Ğrīv ḫalāyıqdan qopdı andan şoñra eyitdi "Biş
ḫalife ḫizmet itdüm Allāh yolında olqadar ki elümden geldi dürişdüm
dīn düşmanlarıñ başların aşağa eyledüm şimdi uş pīr oldum 'ömrüm aḫiri
irişdi imden girü P[183b] gitmek gerek. Eger gevdem giderse cānum bāqi bu cümle
ki itdüm Ḥaqq rıḍāsıyiçün itdüm. Şimdiden girü aḫir yarağın itmek
gerek ol yaña taşınmaq gerek. İm<di> çoq ṭuz etmek yidük, uluñuz
kiçiñüz baña ḥelāl idüñ ben ḥelāl itdüm" didi. Cümle ḫürd ü büzürg
ağlaşdı qatı riqqat itdiler. Andan şoñra oğlanların ḫalifeye ışmarladı D[196b]
eyitdi "Dilerm kim oglancuqlarumuñ üstünd[cn] eyü naẓaruñ eksük olmaya"

A 452

didi. Andan şoñra Ṭamūs-ı Periden ḥelāḥ diledi "Beni boynuña coq götürdüñ
heft deryāyı geçürdüñ şol buñ yirlerde baña coq yārlıq itdüñ dilerem
kim aḫiret ḥaqın ḥelāl idesin" didi. Ṭāmūsdaḫı çoq ağladı andan şoñra
oğlanlarına eyitdi "İy qurretü'l-'uyün, benkim sizüñ atañuzven benden sabaq iltüñ
benden ögüt dutuñ. Şol qadar vusu' ṭāqatım yiterdi dīn yolında dürişdüm
gāh quruda ve gāh deñizde. Nekim itdüm Ḥaqq yolına itdüm, nefs havāsıyiçün
itmedüm. Siz daḫı Allāhuñ rıḍāsın isteñüz ne iderseñüz nefsüñüziçün
itmeñüz ve daḫı ğazāyı sehel görmeñ, altına gümişe aldanmañ" didi.
Andan şoñra du'ā qıldı indi yidi gün daḫı sohbet itdiler. Ṭāmūsı
vidā' idüp gönderdi ḫalife daḫı Bağdāda gitdi gendü Malāṭiyyede qaldı.
Şordı kim "Şimdi qayşar qandadur?" Eyitdiler: "Uş adam geldi qal'a-ı Mesīḥededür"[3]
didiler. Seyyid eyitdi "Varayın anıdaḫı bir yaña P[184a] ideyin and[an] şoñra gelem 'ömrüm
olduqça Medīnede 'ömrüm aḫirine intiẓār olam" didi. Anına süvār oldı
gitdi. Üc günden şoñra Mesīḥeye[4] yitişdi. Qayşar şunqun biñ biş yüz
gişiyile anda gelmişidi. Qayşar qal'ada bu bin biş yüz gişi qal'a öñünde

A 453

[1] şancaq ... görişdiler A: sancağın ḫalifeye gönderdi P
[2] perri A
[3] Mesīḥededür A: Mesīḥdedür P: Misāḥdedür D
[4] Mesīḥeye A: Mesīḥiyyeye P: ol qal'aya D

oturmışlarıdı. Seyyid irişdi üç kez pāye pāy na'ra vurdı kim "Yā qayşar
qanı benümle qavluñ qarārıñ ayruq islām leşkerine yavuz sanmayacağıduñ?
'Abdüñi şıduñ **D**[197a] işler idem sāña kim ataña dedeñe itdügüm sāña
itdügüm qatında ḫalvā ola" didi. Ol leşkere ḫamle itdi qaysar āh itdi
"Ne miskīn oldum bu Baṭṭāluñ elinden" didi. Seyyid ol qavmı tār u mār
itdi birezin qırdı birez qal'aya girdi birez qaçdı. Qayşar buyurdı qapuyı mühkem
yapdılar yuqarudan daşlar yuvdılar. Qal'a de qatı şarp qal'ayıdı qayşaruñ
bir qızı anda olurdı. Seyyid üç gün qal'ayı ḥiṣār itdi, bir gün bir büyük
delükdü taş buldı İsḥaq peyġāmberüñ ol zincir ki bilinde idi çözdi
ol taşa geçtirdi taşı götürdi qal'aya yaqın getürdi. Ol taşı bir elma
gibi götürdi ḥiṣāruñ içine atdı. Eve doqundısa yıqdı adama doqundısa
öldürdi. Andan yine çekdi yine atdı, burca uğradı yıqdı. Ol gün iş idindi
coq evler yıqdı adamlar öldürdi burclar ḫarāb eyledi. Qayşar qatı ğurūrānde
oldı. Öyle vaqti yitişdi döndi geldi abdest aldı namāz qıldı çoq dürüşmişidi
bires ḫoş olmadı, eyitdi "Birez yatayın diñleneyin and[an] **P**[184b] duram bu zencīr
A 454
birle giceye degin burcı yire ḫōd berāber iderem" diyüp başı altına bir taş
qodı, uydı. Meğer qayşaruñ qızı anda burcı dolaşurken Seyyide gözi düş
oldı gördi qarşu bir yirde yatmış uyur. Ah eyledi eyitdi "İy dirīğā benüm sulṭānum
ma'şūqum yol üstinde[1] yatmış şimdi yidi biñi gişiyile Sercāyil
gelecekdür, yolda uyur bulurlar öldürürler. Nice ideyim? Eger çağırursam işidürler
rüsvāy oluram. Bir taş eline aldı **D**[197b] yazdı kim "İy pehlevān coq uyduñ. Dur ki
üstüñe leşker gelür mabāẓā sāña ziyān ideler. Evvel qal'anuñ işin tamām
it andan soñra beni iste ki senüñ 'āşıquñ qayşaruñ qızıyam, hem sāña
hem dinüñe 'āşıqam" didi, taşı perrān eyledi. Taqdīr-i yezdāni şöyle yazmış kim
Seyyidüñ ölümine ol taş sebeb olaydı. Yil ol taşı getürdi Seyyidüñ
sinesine doqundı. Seyyid ki[2] lenger boynına bağladılar deñize bıraqdılar
selāmet yine cıqdı, qayşar Çāh-ı Cehenneme bıraqdı bunca ılanlar
ejdehālar icindeyiken ğuṣṣa yimedi qurtuldı, 'Uqbā qādi ağū virdi ölmedi,
çunkim va'de tamām oldı bir pāre taşdan geldi sinesine doqındı bir gez
ḫareket eyledi *reḥmetü 'llāhi 'aleyhi* [3]*qālū 'innā li-llāhi ve 'innā ileyhi rāci'ūna.*
A 455

[1] yol üstinde: bis A
[2] Bābek la'în add P
[3] reḥmetü 'llāhi 'aleyhi P: raḥimehü 'llāhu 'aleyh A

Qız gördi ki Seyyid bir gez ḫareket itdi ayruq deprenmedi eyitdi **P**[185a] "Uyqusı qatıyımış[1]" tiz
atası qatına geldi eydür "Yā bābā baña destür vir taşra çıqayım Baṭṭāl
uyur yatur, başın keseyim qatuña getüreyim" didi. Qayşar eydür "Ciger kūşem
saqın kim Baṭṭāl 'ayyār gişidür sāña ziyānı degmesün." Eyitdi "Nār-ı nūr devletinde
göresenkim neylerem" didi. Qapuyı açdılar cıqdı Seyyid qatına geldi gördi cān teslīm
itmiş. Ah eyledi eyitdi "Bu dünyāda **D**[198a] bundan bi-naṣīb oldumısa āḫiretde olmayım"
didi. "Bunsuz baña dünyāyı gerekmez" diyüp tiz ḫancer çıqardı şapın Seyyid
gögsinde qodı ucın gögsine ṭayadı şehādet kelimesin getürdi ḫancer
üstine düşdi. İndi Seyyidüñ üstine yatıverdi cān Ḥaqqa üleşdürdi.[2] Andan bir
bulut qopdı bir yil oldı yağmur yağdı ıldırım şaqıdı ol iki vücūd
örtüldi ayruq bilmediler ki ne oldı. Qayşar dağı bu araḥıda cānın
qurtardı cıqdı İstanbūla qaçdı. Ol leşker ki qız gördiyidi Seyyidüñ
oğlanlarıymış altı biñi gişiyile Seyyid isteyü gelürlermiş 'Alī ve Nezīr.
Anda geldiler cünkim gördiler yil oldı barq oldı 'ālemi zulmāt ṭutdı birez
ṣabr itdiler. Yağmur ıldırım diñdi qal'aya geldiler gördiler qal'a issüz,[3]
A 456
hergiz adam yoq. Seyyidi istediler nām nişānın bulmadılar. Ol gice anda qaldılar
gice düşlerinde 'Alī Nezīr Seyyidi gördiler ki bir Buraqa binmiş geldi bir
tāc başında bir ḫulle eñinde, temāmet şehidler rikābince. Seyyid
ilerü geldi eydür "İy cānum oğlanlarum **P**[185b] beni imden girü dünyāda istemeñ ki
Ḥaqq ḫadretine vāṣıl oldum. Ammā benüm ḫimmetüm sizüñledür. İmdi siz dağı
din yolında berk ṭuruñ dāyım ğazāyı pişe idinüñ dāyım Allāhuñ rı-
ḍāsın isteñ tefsīrüñüze mutābe'at itmeñ, yigitligüñüze ve pehlevānlığuñuza
mağrūr olmañ. Her ne kim işlerseñiz Allāhicün işleñüz dağı dünyāyı
dōst idinmeñüz hiç yaradılışa ḫaqāretile nażar itmeñ. Her yıl
Mekke ve Medineye tüḥfeler armağānlar göndersüñ. Ża'ifāra yardım idüñ
öksüzleri esirgeñ pirlere ḥürmet idüñ. Bi-meşveret iş işlemeñ ki
şofra pişmān olmayasız. Her işde isti'ānet Allāhdan isteñ
yavuzlarla ṣoḥbet itmeñüz ki anlarıñ ṣoḥbeti göñül qarardur. Dāyım ḫayr ü
iḥsāndan ḫālī olmañuz. Hiç bir gişi ḫabse bırağup intiẓār it<meñ>
süz. Dünyā ḫayāldur ḫayāla mağrūr olmağıl. Eger bu vasiyyetlerüm dutarsañuz
A 457
yarın qiyāmet güninde yüzlüñüz aq olur" didi şol ıldırım gibi geçdi. İrte

[1] qatıyımış A: qatı gelmiş P
[2] üleşdürdi A: ışmarladı P
[3] issüz P: istüz A

oldı 'Ali ağlayu Nezīr qatına geldi, gördi oldaḫı ağlar. Ḥikāyetün eydi virdi
Nezīr eyitdi "Nicekim sen gördüñ bendaḫı şöyle gördüm" didi. Bir zamān ağlaşdılar
andan geçdiler Malāṭiyyeye geldiler Seyyidüñ yasın dutdılar. Andan ḫalifeye
peyk gönderdiler Seyyidüñ vefātın bildürdiler. Ḫalife perişān oldı
islām içinde dükeli Seyyidüñ 'azāsın yirine getürdiler. Her iqlimde P[186a] ḫatimler[1]
itdiler cāniçün du'ālar qıldılar. İşde Seyyid Baṭṭāl-ı Ġāzīnüñ *raḥima 'llāhu 'aleyh*
ḥikāyeti tamām oldı vallāhu a'lamu bi'ṣ-ṣevāb ve ileyhi yerci'ü 'ma'āb[2]
Qad vaqi'a 'l-firāġ min taḥrīri hāẕa 'l-qıṣṣa 'l-şerīfe 'l-mubāreke
'l-mevsūqa fi yevmi 'l-erbi'ā' fi evāyili rebi'i' l-āḫiri
sene erba'in ve şemānimi'e 'alā yadi 'l-'abdi 'l-ḍa<'>īfi 'l-nahīfi
<sc. 'l-maḥcūb> ila rabbihi 'l-laṭif Ḥācī Seyyid b. Emīr
el-Güşehri. Ġafara llāhu 'l-ġānī cemi'e 'l-muslimin
ve 'l-muslimāt ve 'l-mu'minin ve 'l-mu'mināt.
Āmin.

[1] ḫatimler A: ḫatemeler oqudılar P

[2] İşde ... ma'āb A: Her hünerlerin rāviler yazup kitāb idindiler bu nüsḫayi yādigār qodılar her qanda eksik rahmetü llāhi vasi'a dizilürdi P

Commentary to the text

P2[b]

dört kitābı yād qıla: the Psalms, the Torah, the Christian Bible and the Koran (Ethé 1871: 221). The four books correspond to the revelations to the four prophets, David, Moses, Jesus and Muhammad, and make up the "the scriptures of all Abrahamic religions" (Kafadar 1995: 170).

P 3[a]

Andan şoñra āl-i Yezīd ḫurūc qıldı ḫilāfeti ġaḍabıla dutdı. Yetmiş dört yıl ehānet itdiler: There are clear pro-Ali sentiments expressed here. However, there are no further indications of any possible pro-Ali or Shiite coloring in the *Battalname* beyond the expression of devotion to Ali and his family. Of course, the genealogy of Husayn Ghazi and Battal is derived from Ali (see Ethé 1871, 1:218-9), and there are several the inscriptions at the tomb complex of Battal at Seyyit Gazi mentioning the famous "trinity" of the Bektashis, Allah, Muhammad and Ali ; see Menzel 1928: 114-6. There can be little doubt about the pro-Ali inclinations of the abdals and dervishes at Seyyit Gazi from the fifteenth century onwards (see for instance Ocak 1992, Karamustafa 1994), but very little of them is reflected in the *Battalname*. In fact the (scribe of the) oldest manuscript (A) makes a persistent point of referring to Muslims as 'Sunnis' or at least of using the qualification 'sunnī' in almost every occurrence of the word 'müslimān'. Such an excessively Sunni attitude might betray anxiety on behalf of the scribe-performer, however, whereby the scribe was overzealously trying to appease a Sunni audience, whether listeners or reciters. It is not at all clear, however, that we would be justified in considering that the term *sunnī* was used, in a text of the early fifteenth century, to distinguish Sunni from Shiite Muslims. Such a distinction could in fact hardly have existed in the mind of an Ottoman scribe of the period. Therefore, not too much religious, let alone political, significance should be attached to the frequent use of the word. The question remains, however, why did the later manuscripts refrain from using the term as frequently. For the general problem of Shi'ism in Anatolia, see Imber 1977-7, Mélikoff 1975, 1982b and Kafadar 1995: 75-6.

A 1

Adın Emīr 'Ömer qodılar: Amir Umar is the son of al-Nu'man. Grégoire (1936) suggests that the ruler's name should have been Amr b. Ubayd Allah, as he appears in the

Sirat Delhemma. Instead, he is called Umar b. Nu'man because of a complicated double epic transfer. First of all, the historical Battal of the 8th century has become a figure of the 9th through a substitution. According to the Greek historian Theophanes, Battal's historical companion during the fatal campaign of 740, when he died at Akroinos, was a certain Ghamr (Γάμερ), the son of Yazid. Grégoire claims that instead of being associated with the historical Ghamr of the 8th century, Battal eventually was associated with the famous Amr, the governor of Malatya of the 9th century. The association of Battal with Amr and Malatya was facilitated by the fact that another companion of Battal at the Akroinos expedition was a certain Malik, governor of Malatya. Now according to Grégoire, Amr became the son of Nu'man -rather than of Ubayd Allah- because Ghamr, the historical companion of Battal, had a brother called Nu'man (1936: 574).

Moreover, in the Arabian Nights story of Umar al-Nu'man, the genealogy of Umar is the same as that of Umar in the Battalname: Nu'man is the son of Ziyad. (Cf. Paret 1927: 22, Christides 1962.)

It should also be noted that another *amir* of Malatya and a grandson of the same (historical) *amir* Amr b. Ubayd Allah of Malatya, joined the other side during the Byzantine *reconquista* of the early 10th century led by the Armenian general John Kourkouas (Arm. Gurgen). Scholars are agreed upon the interpretation that it is this historical event which is celebrated in the first part of the poem of *Digenes Akrites*. In this part (The *Lay of the Emir*, Ricks 1990: 17-19), historical echoes may be heard throughout, but the main theme is one of victorious love (*amor vincit omnia*) as an Arab *amir* (modeled on the grandson of Amr b. Ubayd Allah of Malatya) converts to Christianity in order to marry the daughter of a Byzantine general. The *Lay of the Emir* ends with the birth of a son, rightly called *Digenes*, "Twy-Born", who is the hero and protagonistof only the second part of the poem, if indeed the poem was originally a unitary composition. *Digenes Akrites* has traditionally given his name to the whole poem; see Beaton 1981, 1993.

Amir Umar's life, like Battal's, spans the whole *Battalname*. Several caliphs and Byzantine emperors and their sons rule and pass away but he remains the *amir* of Malatya till the very end. Battal is his faithful servant throughout.

Bir gün Hüseyn Şām taglarında avlarıdı: There are a series of such indications of a Syrian orientation of the story. The general area of Syria itself (*Şām*, or *Şām u Şāmāt*) is mentioned a few times, but more importantly, whenever there are news of triumphs

to be broadcast in the world of Islam, they are reported to the caliph and he immediately sends out the message to the province of Syria/Damascus (*Şām vilâyeti*).

A4

Hüseyn dahı tuhfalar ve armağānlar virbirdi: Interesting that only A has this sentence. Perhaps the storyteller is getting carried away by parallelism and reciprocal niceties.

Bu şehir ḫod Ma'mūriyyeyimiş: "This city was (M)Amuriyya itself." The insertion of 'ḫod' in A allows a clue as to the fame of the city among Muslims. Ma'mūriyye is the Byzantine Amorion (Belke 1984: 122-125). The Arabic rendition is 'Amūriyya, but the city's popular name was transformed to Ma'mūriyya because of the visual similarity of initial 'ayn and mim. (For the similar transformation of Çanqiriyya (Byzantine Gangra, modern day Çankırı) into Manquriya in the *Danishmendame*, see Mélikoff 1960, I: 154.) In the *Danishmendname* Ma'mūriyya is identified by the compiler-scribe as *Engüriyye* or Ankara (Mélikoff 1960, I: 154), and in fact 'Amūriyye is also identified as Ankara in the Ottoman dictionaries (see Redhouse 1890: 1322).

Amorion was the capital of the Anatolikon theme. It was attacked by Arabs from 644 onwards. Its claim to fame -and perhaps what impressed the Muslims most- was that it was the native town of Michael II, the founder of the Amorian dynasty of emperors. The sack of Amorion in 838 by the forces of the caliph Mu'tasim was a memorable event for both sides. The Arabs took several high-ranking prisoners after the sack, some of whom were executed in 846, several years after the sack and several miles away from Amorion, on the banks of the Euphrates at the caliph's capital of Samara. The executed Byzantines who paid with their lives for the refusal to convert, became renowned as the Forty (or Forty-Two) Martyrs (saints) of Amorion in Byzantine hagiography. Echoes of this event are to be found later on in the *Battalname*, when Ja'far will kill sixteen Byzantine *begs*. All of them refused to convert, except one, who became Battal's faithful companion in arms.

Regarding the sack of Amorion in 838, it should be noted as a point of interest that the Muslim army, at least according to the plan, was to be divided into two parts. The smaller contingent was led by the commander Afshin (an important commander who played a crucial role in the defeat of Babak's rebellion, another incident reflected in the last part of the *Battalaname*), who joined forces with Umar of Malatya (the Amir Umar of the *Battalname*), and included 10,000 Turkish

fighters. The other contingent was led by a certain Ashinās, another commander quite possibly of Turkish origin (see Treadgold 1988: 299f).

A6

Malāṭiyye ġāzilerine: The caliph writes letters to the governor and the ghazis sanctioning their ghazas. Throughout the *Battalname* the caliph is portrayed as having a direct and trouble-free relationship with Amir Umar and the ghazis of Malatya, even though the latter do not play an active role in the story.

Hem daḫı şol adı bellü gişilere eyü ḫil'atlar viribidi istimālet virdi "Hiç qorqmañ allāha şığınuñ" didi: The context of *istimalet* here is 'friendly': the treatment and the good words are given by the caliph to his own men. The term *istimalet* is of some historical importance for the conquest of Rūm, particularly of the Balkans, however. The policy of *istimalet* (conciliatory tactics) as applied against the Byzantines (but not mentioned here or elsewhere in the work), was an important component of Ottoman conquest policies in the Balkans; see İnalcık 1954.

P 8b

Rūmiler şivesinde (donına D) gendüyi arāste qıldı: The motif of disguise is one of the most popular of the narrative.

A 8

Rūmuñ ḥikāyetlerin ve Mihriyāyīlüñ qıṣṣaların: See A 90

A10

teferrüc-gāh: An entertainment pavilion. Compare (and sharply contrast)with the sumptuous castle-garden palace the Byzantine hero *Digenes Akrites* had built on the banks of the Euphrates in order to retire from the world alone (with only his beloved that is) while still in his youth. It is perhaps one of the best illustrations of the stylistic differences between the two texts which share a general heroic ambiance of life on the frontier: The Turkish work almost never engages in any description of any kind, whereas the Byzantine poem frequently avails itself of the opportunity to indulge in a rhetorical set piece (ἔκφρασις), betraying both its learned character, and the author's 'debt' to the Hellenistic romances (Beaton 1989:42).

A8

P 9b

Rūmuñ ḥikāyetlerinden ve Mihrayayīlüñ qıṣṣalarından söyledi: Note the synonymous use of *hikaya* and *qisssa* within the narration: even though most manuscripts usually stay short of referring to their own component stories with these technical terms, they are used as part of everyday speech.

A8

Chîn: There is a definite association of skillfulness in martial arts and Chîn. Note that Chîn is not necessarily to be identified with far away China, but refers to an area in Transoxiana much closer to Iran.

Qanatos-i Zerkera: Could Qanatos be a rendition of Pogonatos, the nickname of emperor Constans II (r. 641-688), a grandon of Herakleios? Cf. Qanatos, the last emperor mentioned in the *Battalname*, whose name Grégoire (1934b: 461) believes is a rendition of Botaneiates.

maḥbūb-i 'ālem: The fact that the scribe of D added ğulām over it might indicate that the unarked meaning of the expression was a beautiful maiden.

Rūm and Şam: Even if the Turcoman dynasties of Anatolia and Syria did not always share their political orentation (Cahen 1988: 171), the two places were closely connected in the narrator's mind because the work reflects the realities of the earlier period of Arab-Byzantine confrontations.

A9

süñü oyunı: A rare reference to jousting as a military game (*oyun*), rather than as part of actual battle or duel. As such this is a reference to the introduction of jousting in the Levant by the Crusaders. Ibn Bibi provides some information on the spreading of Frankish contests like jousting in Anatolia.

A10

Şāmı Şāmān: Syrian orientation.

A14

iki ulu meliki qığırdı: On the title *melik*, see Oikonomides 1983.

Fi'l-cümle on dörd adı bellü lbegleri öldürdi: Battal's first campaign to avenge his father's death has been interpreted as an echo of the Arab sack of Amorion in 838 (Grégoire 1931: 469) on the basis of the identification of Mihriyayil with Mihayil (Michael) or Michael III, the son of Theophilos (himself the Son of Michael II, the founder of

the Amorian dynasty), and of the parallelism between the killing of the lords in the story and the historical legend of the so-called forty martyrs of Amorion. As already mentioned (A 1), several Byzantine officials were captured at Amorion by the Arabs and were executed several years later, at 845, on the banks of the Euphrates at Samarra when they refused to convert to Islam. In Byzantine hagiography they became known as the Forty (or Forty Two) martyrs of Amorion -they became martyrs because of their refusal to convert. Even though they are not represented in art (ODB, 801), the Fall of Amorion is mentioned under different names in various folk songs, especially from Cappadocia (See Spyridakes 1962: 10-28).

A16

on beş başı ve allarıyıla ; on beş A P: on altı D: on dört P_1: With Mihriyayil and Shamasp there should have been 16 heads altogether at this stage, and D is correct.

A18

Gibriyānos birisi Abriyānōsidi: While both names have the "authentic' Byzantine ending in '+anos', only Gibriyanos or Kipriyanos seems to make sense and be a true Byzantine name with the meaning 'Cypriot'. Abriyanos then is a *Doppelgänger* calqued on the first name, according to well known narrative technique of reduplication, employed not only for the infidels but for Muslims and place names as well. See A 147 on Gebriyanos, a possible further variation on Kipriyanos.

A 18

daḫı yidi yıllıq ḫarāc viresin: It is probably not accidental that seven years are specified, but I could not find an explanation for it. Might there be a connection with the seven services required as part of the Ottoman aynī tax? Note also the 'seven miles' long defense built by the caesar because of his fear of Husayn Ghazi (P 3b).

A19

Keyavūs: This is the vernacular form of Kaykawus of the written language. It is the result of the same transformation that gives us kāhya out of kethüdā and bayam out of bādem.

A20

Qapucıya İbrahīm libn-i Mes'ūd dirleridi: Gateman (qapucı) mentioned by name. A detail of possible interest only to a limited audience of "locals," but also a good illustration of the obsession of narratives like the *Battalname* with names and name giving. By contrast, in quite a few places we find the neutral expression "so and so" (*fulān*), especially where toponyms are concerned.

A 21

Eger şehīd olam ldevlet benüm: A straightforward statement that leaves no doubt that the ghazis were aware of what they were doing. But to which century should one date such statements of ghazi self-consciousness? While the safe answer would be to the period of recording in the fifteenth century, it is hard to imagine the preoccupation with ghazis missing in earlier performances or versions. Even if indeed the ghazi ideology took solid roots in the fourteenth century, it is hard to imagine what non-ghazi form the *Battalname* might have circulated in during the earlier period.

A 26

ayaqları üstine ldurı geldiler: "Ayaqa üstine dur-" or "ayaq üstine durı gel-" must be a translation of the Arabic 'qāma'. Compare the Karakhanid Koranic translation of qā'im: "ayaqın turğan" (Sağol 1995: 247).

A 27

Qaçan kim yutdı yitmiş liki dürlü dili on iki 'ilmi ḥāsil eyledi: The blessed saliva of the prophet has several miraculous effects in popular texts. Compare the role of Muhammad's saliva in the reconstruction of Aya Sofya. Muhammad agrees to help the Byzantine emperor Heraklios to rebuild the church which had collapsed the night of his birth, because "one day the Muslims shall pray in it" and he sends some earth mixed with his saliva to cement the dome together (Yerasimos 1990: 161).

A 28

Çün feth nāme ḫalīfeye irişdi oqıdılar şād oldılar temāmet Şām vilāyetine adamlar şaldılar bu ḫaberi bildürdiler: As already mentioned (A 1) the news is first announced to Baghdad (*fethname*) from where it is broadcast in the province of Syria.

A 30

Cū-yı Qarāqib: Even though all manuscripts consistently write *Qarāqib* this is undoubtedly the river called *Quḥāqib* by medieval Arab geographers. This river is called today Tohma Çayı and is a tributary of the Euphrates. It flows into the Euphrates 12 km northeast of Malatya (Honigman 1935: 137, 152-5; Hild 1981: 265).

TIB

A 31

Nār-ı nūr: "The Fire of Light." The Christians, or rather the infidels look to the nār-i nūr for support and treat it as their deity. One has the feeling that it has substituted the Holy Spirit(see A 66 where Sayyid is likened to the nār-ı nūr as he preaches in Aya Sofya), but there is no actual proof that such is the case. The nār-i nūr appears in other Turkish religious-heroic popular narratives. In the *Qahramanname* the race of Adam fights against the demons of the race of Nār-i Nūr led by their king, Şeyṭān (Mélikoff 1960: 198 for manuscript references). In the *Saltuqname* the nār-ı nūr has a lesser role and is mentioned in relation to a funerary service whereby the wife of the deceased is burned in sacrifice to the Nār-i nūr (Mélikoff 1960: 198). The theme of fire would suggest an Iranian origin, but none has been located so far.

A34

qaysar du'a qıldı: The religious terminoloy is not denied to the Byzantines of cource.

A 35

Emīr 'Ömer ne aḥmer ḥerīfdür: Clearly 'aḥmer' has a derogatory meaning, so this must be the case too with Ahmar Tarran.

A 36

Allāhu Te'ālā ṣaqladı Muḥammediñ mu'cizāti berekātında bir qılına lḥaṭā gelmedi: The protection of God and the 'the blessing of Muhammad's miracle" are Battal's constant companions.

A 38

Yā Aḥmer sen çoq dürişdiñ lyoḫsa ol qandan sen qandan" didi: Note the colloquial expression "ol qandan sen qandan".

A 38

Bu ṭarafdan mu'minler abdest lalup namāz qıldılar. Aḫşam Ca'fer imāmlıq eyledi. Ba'd aṣ-ṣalāt ṭa'ām lgetürdiler yidiler. Andan Ca'fer gendü bārgāhına geldi rūmī lṭonların geydi atına bindi küffār leşkerine gitdi: A typical day's work for Ja'far: warrior by day, imam by evening, trickster by night.

A 38

Hele allāh allāh varuram Ḥaqq Te'ālā başıma ne yazdısa görsem gerek ldür" didi: Above all there is respect for Fate, but with a sense of humility. Battal nevers braggs with self confidence, but is curious and feels compelled to challenge to find out what is in stock for him.

A 40

Bezm aleti qurılmış şarāb dökülmiş, nuqullar ārāste, altun şam'idānlar yanar (şam'idānlarda mumlar P P1): Description of feast is in almost positive terms - at least not in condescending ones. Note also how the later manuscripts "correct" the metonymy (*şam'idānlar yanar*) found in A.

P 25a

Beni her yirde || *kim añsalar ben anda ḫāḍıram*: This was Battal's reputation in the Arabic tradition as well; Cf. the 'boogey man' anecdotes about Battal in the Arabic sources (Canard, EI2). See also A 270.

Tız bir qadeḥ ṭoldurdı Ca'fere şunı virdi "Mā al içgil" didi. Ca'fer eydür; "Bizüm dinde sücü içilmez ḥarāmdur" didi: As soon as Ahmar is converted he wants to celebrate with a toast but Jafar points out that in "our religion wine drinking is forbidden." One has to wonder what the effect of this scene would have been on the audience. Would they all have reacted negatively to Ahmar's impulsiveness?

Ca'fere Aḥmer eyitdi "Dilerem kim || *ben saña bir laqab qoyam baña ḫāṣıruñ qalmasun*: Ahmar initiates and suggests the naming, "hatırun qalmasun diye'. The role and influence of converts was (and had to be) quite extensive among the Turks of Anatolia. Here the convert, who will become *the most* faithful companion of the hero (consider the Ancient Greek epic parallel of a hero's *therapon*), gives the Muslim hero his *laqab* (*nom de guere* as it were). Name-giving is an important matter in the Turkish epic tradition. In the *Book of Dede Korkut* it is reserved for the respected figure of Dede Korkut himself. I have not been able to determine whether it is a convert who is responsible for Battal's name in the *Sirat Delhemma*.

As far as the semantics of the name are concerned, it is perhaps significant to mention that the name chosen, Baṭṭāl, is an intensive form of the root *bṭl* whose semantic range varies from nullness to vainglory and heroism, so that *baṭṭāl* may mean both 'hero, champion' and 'idle, out of work, good-for-nothing buffoon'. In the Turkish

work, much more so than in the Arabic *sirat*, Battal certainly lived up to both meanings of his name.

There is no mention of how or when Battal earned his nickname in any of the Arabic sources, but in the *Sirat Delhemma* he is definitely more of lazy trickster than a valiant hero. In that sense he represents the type of the anti-hero, like Shaybub in the *Sirat Antar*, Dandan in the Umar an-Nu'man story or Shiha in the *Sirat Baybars*; see Steinbach 1972: 98-100.

Regarding the convert companion in arms, it should be noted that his role is even more prominent in the *Danishmendname*, where Artukhi is seeking to win the hand of a Byzantine princess, Efromiya.

As for Battal's reciprocation in the name-giving, he merely 'corrects' the Byzantine and derogatory Ahmar to Ahmad - even though the manuscripts, and especially A, still continue to sporadically refer to him as Ahmar.

Finally it is worth pointing out that it is never publicly announced that Ja'far has been named Battal by Ahmar. A switches to referring to him mainly as Sayyid, whereas the other manuscripts use Battal or Battal Ghazi instead.

P 27a

Gelgil ki seni keliseye iledem vaftiz itdürem: First mention of a characteristic Christian technical term (*vaftiz*), which is introduced in a sentence of almost comical undertones. Contrary to what one might expect, given the proximity of Christians and Muslims in Anatolia and Syria, the *Battalname* contains only a few references to the daily practices of the Christians that might betray a close familiarity of such practices by the story-tellers (and their audience). See A 66, A 85 (sinōd), A 143 (another occurrence of *vaftiz*), and A 339 (*pilūn* and *burnūs* two items of dressing). The situation is entirely different in the *Sirat Delhemma* where there is an abundance of detail and terminology regarding Christian practices, feasts and titulature; for an excellent survey, see Steinbach 1972: 78-82. Also, given the different narrative technique of the *Sirat Delhemma*, there are several elaborate descriptions of churches and especially of Uqba's underground secret chapel (Steinbach 1972: 79). Clearly the Arabic work would seem to reflect a closer intimacy with daily Christian practice than does the *Battalname*. This is difficult to explain since there can be no doubt that the Turkish newcomers to Anatolia entered from the start into the closest possible collaborations and alliances with the Byzantines: Consider for instance, regarding the pre-Ottoman period, the Turcoman dynasties and their coinage (Sayles 1995, Oikonomides 1983),

and architecture (Ettinghausen1987: 312-27), the Seljuk Byzantine political alliances of the twelfth century (Lilie 1981 [1993]) and their intermarriages, not to mention the evidence of the survival of Byzantine Greek and Armenian toponyms (TIB, Wittek 1935) and other customs (Vryonis 1971: 444-97). There can be no doubt that by the fifteenth century, the time of the earliest known recording of the *Battalname*, contacts and cohabitation with former Byzantine subjects were not limited to restricted circles and groups of people. Could it be then that the *Battalname* was put together by the story-tellers of Turkish frontier warriors who had only recently arrived in Anatolia and therefore had little time to develop strong cross-border ties, or who were constantly in action and migrating following the movement of the frontier of confrontation and therefore also without strong local ties? If such was the case, then the *Battalname* would have to be considered a very early work. However, such a line of inquiry seems entirely misplaced since cross-border ties etc. take only a short time to develop and may in fact be the first to develop because of the necessities of proximity and conversion, as the examples mentioned above amply demonstrate. Moreover, the *Battalanme* seems to reflect a re-working of a local Arabic tradition and is centered, however loosely, around a given location, Malatya, and does not, itself reflect the elastic movements of the Byzantine-Turkish frontiers. So the key to the paucity of material and inadvertent information on Christian practices lies elsewhere.

A 42

Şemmāsuñ ḫeymesin ve çādırların Aḥmed-i Ṭurṭūna virdi: Here is direct evidence of the preferential treatment of new converts. The fact that Battal showered them with gifts, keeping nothing for himself may have more to do with the way Battal's utmost generosity is depicted in the narrative, but at the same time it hints at the precedence given to recent converts as part of their welcome to their new religion. That seven thousand captives also converted thanks to God's will, and were assigned to their old leader, another recent convert, Rabi' b. Qaysar, may have no identifiable connection with a known historical event, but it should not be dismissed as nothing more than Muslim wishful thinking of the type that we find in the love-at-first-sight scenes involving Muslim ghazis and Byzantine princesses. Such conversions which assured a modicum of continuity with the past inasmuch as the leaders remained the same played a crucial role in the transformation of Anatolia. The hints at the preferential treatment of the converts are reinforced by similar statements in the religious catechisms (*'ilm-i ḥāl*) of the

period, where it is claimed that recent converts are rewarded in Paradise before the other, normal Muslims (Tekin 1989). On conversion in Anatolia, see Ménage 1974.

Üç günden soñra: This must refer to the three days of looting allowed after conquest.

A 43

The pavilion in the middle of an orchard is a narrative cliché.

A 47

The Byzantines are routed by Aḥmad Turran, Shammas, their leader, gets furious and upset at Milad, but after scolding him they sit and drink wine and get drunk (germ). This is a standard depiction of Byzantine reactions to defeat.

A 47

qırq keşiş: Forty monks are sent as envoys to Battal and are decapitated after they refuse to convert. This is perhaps another echo of the Forty Martyrs of Amorion incident of 838. The number forty of course is a significant formulaic number, sanctioned by its occurrences in the Koran, as well as its symbolic importance in Sufi literature and traditions. It is also found in both epic and folk-tale Turkish literature of a non-mystical content. As Köksal points out (1984: 194-6), the formulaic number forty in the *Book of Dede Korkut* is used mostly to refer to humans, warriors and companions of the hero, whereas in the folk-tales it is used mostly to indicate time periods (forty days, forty years etc.). Köksal notes that use of number forty in the *Battalname* is also mostly restricted to time periods, including the use of the motif of a forty days long deadline period for the accomplishment of some task. There are indeed several such time indications (e.g.. A 15 qırq gün yas mātām oldı.; A 44 qırq gün geçdi; A 89 qırq gün qara geydi; A 165 qırq günlik yol; A 168 qırq yıldur; and A 116,228 qırq gün baña mühlet virdiñ etc.). Köksal further notes that in the *Battalname* we do not come across the motif of the 'forty companions' or 'forty warriors' that is so common in epic literature, and that the ghazis are usually referred to as "all the other famous ghazis." While Köksal is right that there are no references to 'forty ghazis' or 'forty warriors,' especially not to forty significant warriors close to Battal's heart, there are nonetheless several occurrences of the number forty with humans. What is interesting is that they refer to infidels (e.g. A 41, 51 qırq kāfir depeledi; A 47 qırq keşiş getürdiler; A 73 qırq ruhbāmla etc.) more frequently than they refer to Muslims (e.g. A 33 qırq sunnı müslimān zebūn itdi; A 59 Bu qırq sunnileri; A 80 qırq yigide etc.).

Finally there are the uses of the number forty to refer to religious matters, fasting and mourning in particular. Sayyid fasts for forty days before learning the prayer that brings the dead back to life (e.g.. A 115-6) and the Christians mourn their losses for forty days (e.g.. A 15 Tamām rūmda qırq gün yas mātām oldı; A 89 qırq gün qara geydi).

A 48

Mīlāduñ: Milad had not been mentioned as part of the mission.

A 49

Yavuz adıla dünyāda ldiri olmakdan eyü adıla ölmek yigdür: The only proverbial expression stressing the heroic predicament of the ghazis.

A 50

Sunbat and the Byzantines are also up to tricks but unlike Battal, engage in pompous and cowardly bragging. Sunbat feigns conversion twice.

A 53

Baṭṭālam kāfiri qattālam: 'kāfiri (or kāfire) qattāl' is a formulaic adjective of Battal, made up of another Arabic intensive noun (qattāl) rhyming with his name. Together with *'ayyār*, another Arabic intensive noun, they form a set of adjectives which describe Battal from the point of view of the fear he instills in his opponents.

A 54

Tekfūr Şāh: Takfur is one of the Turkish words used to denote the Byzantine emperor, so it is not surprising to see the connection between Istanbul and Takfur Shah. 'Tekfür' or 'tekvur' is an Armenian loan word, tagavor, derived from t'agadir, 'coronant' (ODB, Bagratids, 244).

A 56

The extremely rapid conclusion of the story in A is indicative of how little attention is paid to the parts of the narrative that do not contain 'action'.

A 56

Şemmās la'īn ol gice A; meger bir gice Şemmās mel'ūn P: bir gice Şemmās D: A is the only to maintain the quick narrative speed whereby the action takes place the same night.

A 58

Varaquñ içinde Seyyid yāranlarınuñ işārat yazluyıdı: The drawing of Seyyid's portrait reminds one of the portraits of the famous Muslims which, according to Mas'udi, were hanging in Greek churches (Lunde 1989: 319). Note that there is no special word used to denote drawing or painting and a nominal derivation of the verb yaz- is used.

A 61-2

Bir ac qurt ibir bölük qoyuna nice girüp tār u mār qılursa ol leşkeri Seyyid birbirine şöyle lurdı qan stl mānında aqdı yöridi: One of the very few similes used in the text. Still, the description is kept to the essential minimum.

A 62

Ol vaqt Tarsūs müslimānlıqıdı: This of course means that at the time of narration Tarsus was not under Muslim control. Nikephoros II Phokas reclaimed the city in 965 during the 10th-century Byzantine reconquista, and it remained under Byzantine control until 1085. After the arrival of the Turks and the Armenians, the city was contested among Byzantines, Seljuks, Armenians and Crusaders (ODB, 2013). However, it remained in Christian hands, Greek, Crusader and Armenian until the Mamluk takeover in 1275 (Bosworth 1992: 278). This would place the narration after 965 and presumably before 1275, a dating which agrees with the overall dating of the Arabic *Sirat Delhemma*.

The simpler and straightforward thing to assume is that the reference 'ol vaqt' comes from the voice of the narrator within the text who is relating what the Arab storytellers (*rāvīler*) were reporting about Battal, and is not a comment of the Turkish scribe. Since there is nothing that allows us to differentiate between the voice of the Arab narrator from that of the Turkish 'translator-narrator', we can not, with any confidence, use reference 'ol vaqt' to date the Turkish version. On the other hand, if 'ol vaqt' were to have come from the Turkish narrator, then it would make sense only before 1275 AD, a fact which would ascribe a very early date to the Turkish version.

Of course the fact that the Turkish 'author' is reproducing the interjection is in itself important inasmuch as it indicates that the Turkish 'author' is actually 'translating' an earlier version in Arabic without interfering. In other words the Turkish storyteller narrates the story as if he were *the* Arabic storyteller. And the main reason why the Turkish storyteller would have done this is that he was translating something in writing. Otherwise, if he were re-telling what the Arabic storytellers had told before him, he would have been much less likely to preserve their point of view and chronological framework. Always assuming of course that the interjection does not belong to a Turkish storyteller who told his story while Tarsus was still under non-Muslim control.

Tarsus: Tarsus was one of the more important cities on the frontier (*thughur*), being both a trade entrepot and a strategic military center. It was certainly one of the more famous places on the Byzantine frontier, and it served as an ideal place where legal theorists of jihad and *siyār* (in the sense of rules for the conduct of warfare) could put their efforts where their mouth was (Bonner 1992). For the best account of the social conditions of life on a frontier outpost populated by ghazis, *'uzzāb* (= *lit.* bachelors), see Bosworth 1992 and 1993 (includes extensive translations of the relevant passages of the extremely informative work entitled *Siyār al-ghuğūr* and written by a native of Tarsus, Abū 'Amr 'Uθmān al-Ṭarsūsī; this important source was first 'discovered' by Canard 1957).

Muḥammed ibn-i Hüseyn anda pādişāhıdı on bin qadarı leşkeri varıdı: Note the usage of the term 'padishah' for a city's governor. Also worthy of note is perhaps the fact that the number of soldiers mentioned sounds reasonably 'historical', which would reinforce the argument that this passage more or less faithfully reflects an actual historical event.

A 63

Bir gice qaṣd eyledi || *puydılar, dutdılar, qayṣara getürdiler*: Another good example of the rapid narrative pace.

A 65

bir deyr kiltsā bir qal'aya benzer. Dört yüz ulu keşişler her biri bir işlumdan |*gelmişler 'ibādet qılurlardı dīnlerince*: A church that looks like a castle with four hundred

monks praying according to their religions: this must be a description of Aya Sofya judging from the impression this church seems to have had. However, Aya Sofya is mentioned later without much ado, so if this were to be Aya Sofya, the narrator would have indicated so. Note that such awe inspiring albeit extremely brief descriptions are reserved only for Byzantine churches and citadels, never for Muslim monuments.

A 65

Maftul-i Mugh and Shamil-i Mugh: Another case of parallelism and reduplication in names.

A 66

Şöyledür ki hemān nār-i nūr gendüsidür: Obviously *nar-i nur* was respected by Christians - a sort of Holy Spirit? See A 31.

Aya Sofya: Mentioned without much introduction or comments. For the ghazis, whether Arabs or Turks, Aya Sofya and the imperial monuments of Byzantium were not all that important.

Elin virmedi ki öpmege: One of the characteristic daily Christian customs, the kissing of a priest's hand, is referred to as perfectly familiar. It can be implied from Battal's refusal to offer his hand to be kissed even though he was disguised as a church dignitary, that, at the time, the custom was considered odious by the Muslims.

İncīl āyātlarından oqıdı yine tefsīr qıldı: Here Muslim terms are used to refer to Christian practices. Both 'ayat' and 'tafsir' are terms strongly associated with the Koran and applied to the Christian scripture.

Seyyidi minbere da'vet qıldılar: Seyyid's preaching in Aya Sofya attests to his half-dervish qualities. His predominantly military descendant Melik Danishmend does not repeat Battal's daring act, but Sarı Saltuq, an even more pronounced dervish ghazi, does so even more elaborately.

A 71

The Navruz Banu story is a off-shoot of the Abd al-Salam story.

A 72

didi P P1: *didüm A*: A switches to first person narration.

rūmiyāne ṭonlar geydi keşiş sūratında: The disguise of a Muslim hero as a monk or priest is a motif which appears in the literature of the other side: in several folk songs from the Greek speaking world a citadel frequently 'falls' because of the treachery of a Muslim disguised as a monk who has asked for the hand of the castle's maiden to be his prize for delivering the castle. The maiden is responsible for the defense of the castle. She defended it valiantly for twelve years and when she finds out it has been captured by a ruse, she throws herself off the tower and dies. Several Greek scholars have argued that this story must have been based on a story much like the story of Battal and Nawruz Banu; see Spyridakes 1962: 8-13. It is perhaps worth noting that in the Cappadocian variants of the folk song there is no disguise and the hero, a Christian, merely asks for hospitality as a stranger (in most variants he is a "Turkish renegade" (τουρκάκι ραμπογήρισμα) disguised as a pregnant woman or a monk.

A 76

The second Tarsus story starts with Nasr Habbab complaining that "these days" there is no hero like Battal. Battal of course is still extremely young and one could make the point that this story should be placed at some later stage within the Battalname.

This story starts as an an inversion of the Abd as-Salam one: someone volunteers to do something for Battal rather than trying to rival and spite him.

A 77

Bunda çoq ḳızlar vardur" didi "pādişāhlar qızlarıdur. Maryam yolına girmişlerdür.. Kimesneye ỿüz göstermez üstlerine irkek siñek qondurmazlar: A good chance for a snide remark is not passed up.

A 79

La'în eydür: "Al imdi ol yidüği armāğāndan sen daḫı" diyüp: Colloquial and comical language.

A 80

Hüseyin: This is Husayn b. Ali, the governor of Tarsus. The setting at the beginning of this story is still Tarsus. The situation described would have been historically entirely plausible in the 9th-10th centuries: a Byzantine, Armenian by name, Sunbat, rebuilds an abandoned castle close to Tarsus. He also gets control of the passes and restricts access, while at times he raids the neighboring provinces. In fact

Kyriakides (1936: 565-6) points out that the description of Sunbat building a castle and then making sorties has a historical parallel in the founding of the citadel of Lykandos in 908 by the Armenian general Melias mentioned by Constantine Porphyrogenitos in his work entitled *De Thematibus*.

Lykandos is located just west of Elbistan, not far west of Malatya on the Malatya-Kayseri route of the time. It is probably to be identified with modern Turkish Kızlar Kalesi (Hild 1981: 224).

The Armenian general Melias (Ar. Malih al-Armanī, Arm. Mleh-mec (Melias the great)), assumed control of the border zone (*tourmarchia*) of "Euphratia" and founded the *kleisoura* of Lykandos. Melias had found the existing castle there in ruins as a result of the Arab invasions, so in this respect the *Battalname* has it right. By 916 the *kleisoura* of Lykandos had been upgraded to a *theme*. Both young men (ἄγουροι, cf. Tr. yigit) from Lykandos and perhaps even Melias (as Melementzes, head of the irregulars or *apelatai*) himself appear in the poem *Digenes Akrites* (ODB: 1258, 1334, Hild 1981: 224-5 with detailed references).

The mention of Franks (A 81) places this story within the Crusades period.

A 82

bir qarı suya geldi ağlayuraq: The scene with the old woman is not there to advance the action plot. The attention paid to the details of the dialogue and the efforts of the old woman who is evidently poor suggest some sort of realism of poor household life 'catering' to the audience, but it should not be taken for granted that the audience was therefore composed of members of similarly poor households.

Nevzer: If a proper name, this would be the Persian Nawdar (son of Minuchihr). It could however be simply an expression of endearment 'my beloved son'.

A 85

Anda üç gün sinōd iderler qāmu yirlerden gelürler: Synod (an *hapax legomenon* for the text) is one of few more intricate Christian technical terms mentioned in the *Battalname*.

A 87

This is Battal's first attempt at this trick that will be repeated several times.

Ol gice Ćadbānu aldı ol yitmiş iki gişinüñ qatına liletdi bıraqdı: If there is no reason to delay, narrative speed can be accelerated.

A 88

Mubālağa māl alup döndiler gitdiler: There is no question in the narrator's mind but that each victorious campaign ends with plenty of booty. For the recent view that many of these ghaza campaigns were in fact undertaken in order for the local rulers and the caliph to maintain their Islamic prestige since they did not bring any considerable booty, see Haldon and Kennedy 1980. At least part of the reason why booty was not always collected must have had to do with the fact that the extensive no-man's border zone was precisely that: devastated or desert land without much to be looted.

A 89

The caliph, even upon receiving good news is cautious and ever cautioning.

Aqratis: The emperor's vizier has for a long time been partially identified with the Byzantine hero Digenes Akrites (eg. Grégoire 1931: 473-477). His daughter, however, has not been identified with any Byzantine figure. It is perhaps ironic that if indeed this is Aqritis, on the other side of the frontier he is turned into the exact opposite of what he stood for, namely a vizier of the emperor. This might indicate that even though Digenes Akrites was famous enough across the border for his name to be preserved in the Muslim frontier literature, not much of the traditions associated with him on the Byzantine side was preserved on the Arabic one.

Furthermore, it should be noted that neither in the *Sirat Delhemma* nor in the *Battalname* do we find any trace of the name Digenes. Therefore the identification of the Aqratis or Aqritis (or Aqritish) of the Muslim works with Digenes Akrites rests on the assumption that Digenes Akrites was the *akrites* (bordeser) par excellence. It is entirely possible, however, that Aqratis is merely the collective echo of the Byzantine *akrites* rather than of any one in particular.

A 89

bir Cuhūd varıdı Yamliḫā dirleridi anı qiğırdılar dūzdiler tācir resmine: This illustrates a stereotype: a Jew (Yamliḫā, Gr. Iamblukhos 'Ιάμβλυχος) is chosen to act as a go-between, and he has to be presented as a merchant.

A 90

Bir gice yarında yaturken Seyyide qaṣd eyledi ḫancer |çeküp üstine geldi.: Considering that there is not much sorcery required for this plan, it is quite likely that this is just a part of another, longer story that would include acts of sorcery that might justify Bayda's nickname. Hüsing (1913: 8) suggests the *Susannāma*, the story of a Turanian princess-singer who overpowers several Iranian heroes and brings them to Afrasiyab. Hüsing also suggests the story of Kamar, daughter of the Jew Azarjā from the *Arabian Nights* (Henning XII: 122f =N 716).

In the *Battalname* the story is quite abrupt indeed. Battal's reaction to Bayda's move is justifiable in self-defense, but it must have been judged excessive by the audience. Also, the maiden's conversion is a little too quick, but there is nothing wrong with that from the point of view of the story. It would not be unfair to say that the narrator's interest here was not for a good story. The story does, however, shed some light on the lighter, less militant side of the ghazis who profit from 'booty' without actually having to fight.

A 90

Birisinüñ adı 'Ali, Zeyneb ḫanından oldı, ve birisinüñ adı Nezīrdür, qayṣar qızı Meh-Pīrūzdan oldı: The names of the sons of Battal pose some problems in the sequence the manuscripts have handed them down. This is one of the better illustrations of the limited usefulness of the manuscripts in determining the 'original' text. The manuscripts(A P P_1 and D) all agree fully on their readings whenever the sons of Battal are mentioned, but their sequence does not make sense. According to them, Battal had his second son from Mah-Piruz (A 90), and he was called Bashir. Only the Prophet announced to Gul-Andam (A 159) that she would give birth to a son of Battal's –his third– who would be called Bashir also. Next Battal's sons are mentioned as Ali , the elder, and Nazir (A 161). Following that Battal himself expresses the wish for his third son from Gul-Andam to be named Bashir (A 164). Then Ali and Nazir are again mentioned as the two sons of Battal who come out to greet the caliph (A 171), but when Gul-Andam's son is born, he is mentioned, against the Prophet's and Battal wishes, as Nazir (A 219). Finally when the three sons of Battal are mentioned together (A 243 and 332), the sequence is Ali, Bashir and Nazir.

Assuming this last sequence, Ali, Bashir and Nazir is correct then we would have to make four changes to restore logical sequence in the early occurrences: Gul-Andam's son would have to be called Nazir, so A 219 would be taken as correct, but Gul-Andam's dream (A 159) and Battal's farewell wish when parting with

Gul-Andam (A 164) would have to be changed. Also, in A 161 and A 171 Bashir should be substituted for Nazir; partial evidence for this is provided by the reading of a later manuscript, Leipzig 218, which mentions Bashir in the equivalent spot to A 161 (Ethé 1871: 262n407; Ethé (1871: 272n549) also claims that Dresden 104 has Bashir rather than Nazir in the equivalent spot to A 171, but Dresden 104 (D 86^a) does not mention Battal's sons by name but merely has "Seyyidüñ iki oğh".

If we changed the sequence of Battal's sons into Ali, Nazir and Bashir, we would need to make two textual emendations only, as well as assumed that the order in which the three sons are mentioned in A 243 and A 332 does not reflect a sequence from oldest to youngest. The two changes would have as follows: In A 90, Nazir should be substituted as Battal's second son from Mah-Piruz, in A 219 the name of Gul-Andam's son should be restored to Bashir, and finally the sequence should be changed in A 243 and A 332. Supporting evidence for this is also meager: Dresden 123 has Nazir in the passage corresponding to A 90 (Ethé 1871:243n165). I have opted for this series of changes, considering that the emendations to A 243 and A 332 are minor.

A 90

Bizüm qıṣṣamuz geldi Seyyid ġāziye: This is the first self-reference by the narrator-storyteller to his narration. It will also be used in the standard stereotypical expressions *Ne qıṣṣa dirāz idelüm* A 198, *Ne qıṣṣa dirāz idelüm* A 310, *Ne qıṣṣa dirāz idelüm* A 314. More significantly, it will also be used in the colophon (*hāẕa 'l-qıṣṣa* A 457) to refer to the whole work, thereby confirming that the term *qissa* was the storyteller's own designation of his composition, and allowing us to use it to describe the genre. This is not to say that the term *qissa* was not used more casually, as we find it in an expression early on in the work *Rāmuñ ḥikāyetlerin ve Mihriyārlüñ qıṣṣaların* A 8. Here it is used as a synonym of *hikaya* and as part of everyday speech rather than as a technical term.

A 94

Ol ağaclardan başları indirdiler namāzların |qılup *defn idiler*: It is not clear what the meaning of "namāzların lqılup" is if we are to understand namāz+lar+ı+n (possessive and accusative suffixes), in which case the meaning is 'said their prayers" (i.e the prayers of (or for) the dead ones). One could possibly read namāz+lar+ın (only accusative suffix), but in that case the plural suffix (which clearly refers to 'başlar' and the many dead Muslims) does not make good sense.

A 94

Ben göçkinciyem ḫargāh nişīnem: The narrator puts a self-description in a nomad's mouth. Considering that further down we have talk of a mountain yayla (*Ol ṭağ üstinde yaylada*), it is quite possible that we are dealing here with Turcoman nomads on the Taurus mountains rather than Arab Bedouin nomads of the desert. The name of the nomad leader in question, Yuhanna b. Afshin may partly support this inasmuch as Afshin may be taken to be a Turkish name, as in the case of the general Afshin campaigning in Asia Minor and against Babak (Treadgold 1988: 299-302). If indeed we are dealing with Turcomans here, and if the period described is that of the Arab-Byzantine confrontations, then we may have an instance of the Turcomans in Arab service here. And in this case it is clearly stated that we are dealing with Sunni Muslims, but for those Turcomans who entered Byzantine service conversion to Christianity would have probably ensued. Oikonomides (1983: 195) quite rightly draws attention to such a case of Christian Turcomans that may have found its way in *Battalname*'s sequel, the *Danishmendname*. He discusses the figure of Artukbi, the son of a Turcoman beg (benüm atam göçkünci, ṭağ ḫalayıqındandur, Mélikoff 1960, II: 22), whose name evokes that of Artuq, the 'founder' of the eponymous Turcoman dynasty in southeastern Anatolia and northern Syria. He was in charge of twelve thousand tents, and before his conversion to Islam from Christianity he had been hoping to get the hand of the daughter of the *strategos* of the Castle of Charsianon (Oikonomides 1983: 195, Mélikoff 1960, I: 214).

The presence of Turkish nomads on the frontier and their religious situation are poorly documented but may go a long way in explaining phenomena that are usually dated to later periods like the appearance of the so-called *Karamanlıs*, Turkish speaking Christians; on the Karamanlıs, see Vryonis 1971: 453-63. and Beldiceanu 1988:28. This is an area where more research would be particularly desirable.

A 96

Standard introductory setting: Battal and the companions are sitting around when a messenger/petitioner enters, gives a report/petition and sets Battal on another task.

A 96

Seyyidlīñ özi köyindi: This is the standard expression of compassionate grief, no matter how strong or trivial the cause.

A 97

bir kāfir şehri varıdı adına Qilṭmiyā dirlerdi |pādişāhına Qaṭaylān ib-i Sāsān dirlerdi: Qilimiya,a city close to Sikenderiyye, so probably of a non fictitious name, but non-identifiable so far. If it is indeed a fictitious name, one might wonder why a local town was not used. A possible explanation could be that by the time of its recording, the audience of the *Battalname* was no longer made up of locals who might have objected to the use of fictitious names to refer to their region.

A 97

Bir gün Qaṭlıyūruñ qızı zindāna geldi |teferrüclenmege. Qāsını gördi 'āşiq oldı. Dīnine da'vet eyledi çoq şiveler |qıldı Qāsını azdurdı: This is the first instance of a common motif, a princess/maiden falling in love with prisoners of the enemy religion. Here the maiden takes advantage of her position. Note that the conversion of the two brothers is described in essentially the same terms used for the conversions of infidels to Islam.

A 98

Gördüñüz mi? Ol iki gebr beni bunda getürdi ḥlleyile" diyince: Battal is now himself the victim of trickery (*ḥille*), and he certainly complains about it. This leaves little doubt that the meaning of the word *ḥille* did have a negative connotation. This of course is in considerable contrast to Battal's later apophthegm that 'erlik on ise, doquza hille'.

A 99

This pattern will repeat itself frequently:once Battal is arrested a vizier will insist that he has to be sent to the qaysar, thereby prolonging giving Battal the needed extra time.

A 98

Küffārlar oq sapdılar ḫayli zaḫm urdılar. Qan çoq çıqdı aqdı. |Seyyid süst oldı. Kemendler atdılar Seyyidi dutdılar: Occasionaly Battal is overwhelmed and even captured- he is not always invincible after all, but his capacity to singlehandedly take on whole armies is by no means daunted.

A 99

ve hem bunuñ yaranları çoqdur. |Hep 'ayyarlar dur mābāḇā sāña bir ziyān değüreler: Ham refers to Battal's companions as *ayyars* and is afraid of their revenge. The

term *ayyar* historically carried negative connotations, but in legendary and popular literature the ayyars were portrayed in much better light. The ayyars were a significant 'military' force during internal strife (such as the civil war in Baghdad between the brothers Amin and Ma'mun; see Cahen 1958) and provincial border politics (such as the policies of the governors of Sistan in the ninth and tenth centuries), but their owe their bad reputation as vagabonds and rogues in the historical sources mostly because of their thieving activities in times of peace (Gaillard 1987: 34, with references). In Persian popular literature, one finds a fusion between the characters of an *ayyar* and a *jawanmard*, the latter representing the self-effacing, never lying and always altruist brave hero, so that Samak-i Ayyar, the hero of the eponymous Persian popular romance, is the best representative of the perfect type of the honorable trickster hero (Gaillard 1987: 53). Battal of course falls squarely within that category, and is in fact referred to several as *Baṭṭāl-i 'ayyār*.

In the *Battalname* a text which actually celebrates an *ayyar* figure, the word is without exception put in the mouth of Battal's opponents (e.g. A 111 Eyitdiler "Baṭṭāl 'ayyār gişidür. Gör ki bize ne qıldı" didiler; A 112 Hārūt yitişdi "Mire 'ayyār Rūmda adam yoğımış ...; A 138 "İy Baṭṭāl-ı qattāl 'ayyār ḫileyile geldüñ kim bir iş idesin ; A 282 Ketāyūn eyitdi: "Erlikde Rüstem-i Zāldur bir daḫı naẓiri yoqdur, 'ayyārlıqda cihāni fuqā'a qoyupdur ...; A 334 bir uğrı 'ayyārdan girü qalıp aña ḫarāc viresin?). So while there is the feeling that the word is used in a slightly negative sense, this may be so only because Battal as a good *ayyar* has the proper fearful effect on his opponents.

A 101

The story of the love struck Jewish merchant seeking Battal's help starts with a variation of the opening formula of a petitioner coming to a gathering: Battal is at home and busy eating, or at least trying to.

A 101

bir cuhūd gişiyem. Yitmiş yıldur ki ticāret iderem Icihānı *teferrüc iderem*: Here we have a full expression of the stereotype of the Jewish merchant. Note also the use, quite frequent in the text, of the expression teferrüc it-, a term one usually associates with urban settings.

A 101

Sāmiliyye A: Sāmāniyye P ; Sāminiyye P₃ : An unidentifiable city obviously named after its founder, Samsuwar. Geographically we are in the Maghrib, but linguistically -and mythologically- we are in the Persian world. See Hüsing 1913: 44 for the identification of Sām-suvār with Rustam, who is himself identified with Battal.

A 101

ehl-i Naṣārānuñ: Presumably Christians in general are meant here, but perhaps the narrator distinguishes the Nestorians among Christians. Christians are usually referred to simply as infidels.

A 102

ben daḫı müslimān olayım: Motivation for Battal: the Jewish merchant promises to convert when he bring the maiden.

A 103

Seyyid I*'Ömer birle yidiler*: Umar is the name of the Jewish mechant; see A 105 'Ömer-i tüccār. We have a pattern of not introducing the characters by name at their first appearance in the story but later on, without any further "introductions".

A 104

Sen daḫı yine dön ol saña bedel er degüldür. Yüz senüñ gibi laña ḥerīf olmaz. Ben ḥerīf olmadum, sen ḫod qanda qalduñ" didi Sancār güldi: Seyyid's speech is extremely colloquial and has a comical effect within the narrative.

A 105

Seyyid Sancāruñ donlarıñ geydi anuñ şuratına girdi andan gitdiler: One of Battal's many transformations, this time a little more vicious.

A 107

Digil daḫı alğıl gelgil: Colloquial alliteration.

A 110

Ebū 'l-Muḫōif Şāmī rivāyet qılur eydür: First and only rawi mentioned in A and mentioned by name only in A. Other manuscripts substitute generic formula. The fact that he came from Syria leaves little doubt that, being an Arab, he was responsible for a version of the *Sirat Delhemma* rather than a version of the ***Battalname***.

Furthermoer, if we assume that it would be unlikely for a storyteller to mention an Arabic stoyteller as his authority during his own performance, then we may argue that the scribe was not so much recording a performance (or taking down the text in dictation) but was consulting earlier, Arabic manuscripts. Unfortunately his name does not match any of the *rawis* listed by Ahlwardt in the Berlin manuscripts of the *Sirat Delhemma*. Considering how faithful the other manuscripts are to the version contained in A, it would not be an exaggeration to consider him the 'author' and main storyteller of the *Battalname*. However, even in A his name is recorded only once, so he can not be considered responsible for the other stories. On the other hand, no other rawi is mentioned by name. Everywhere else we find the generic expression 'rāviler şöyle rivāyet qılurlar ki ...'. Might it be that in the Turkish context, and as far as the Turkish scribe-translator was concerned, the chain of authority of Arabic rawis had lost any significance it might have previously had for the Arab audiences, and was therefore systematically purged from the Turkish version? Except for this case, where the name of the rawi slipped in.

As to why the other manuscripts, which quite certainly were at least partly dependent on A, do not record his name, one can only invoke the weak argument that the purged his name out the same way A might have purged the names of all the other rawis before them.

A 111

Çünkim irte oldı gördiler kim hīç bīgāne yoq, gendüler lhemān birbirin qırmışlar: Another favorite practice of Battal that confirms his *ayyar*-trickster quality, and was perceived as such by his opponents: "Eyildiler "Baṭṭāl 'ayyār gişidür. Gör ki bize ne qıldı" didiler."

A 112

Hārūnuñ ţonlarına girdi gendü bindügi at boyunına Hārūt başın aşa qodı. *Şol qadar yire dökdi Hārūnuñ başını lki kimse görüp bilmeye diyü*: By now Battal is an old hand at this. But this time the trick becomes more sinister.

Müslimānlar gördiler kim Hārūt lgeldi, Seyyidüñ atını yeder başın kesmiş. Feryād qıldılar eyitdiler "ly dirīğā lmüzenin Baṭṭāl" diyü ağlaşdılar: This variation, namely spreading the rumor that Battal has been killed, will become a favorite device of the narrator.

A 114

Seyyid leyitdi "Erlik ondur toquzı ḫlledür" didi: Perhaps Battal's most apt self-statement. He is speaking more as an *ayyar* than as a typical ghazi.

Gemileri deñiz kenārında ḫaḍırdı gemilerine geldiler kim gireler lqaçalar. Nāgāh Ḫıdır peyğamberi çıqa geldi: The first appearance of Khidir is sudden and not occasioned by a sharp crisis. Also, it will serve a somewhat un-Islamic cause.

A 115

'Īsā ölüyi diri qılurdı Musā bunca mu'cizeler gösterdi biz aña iqrār lgetürdük: The inevitable and irresistible popular competition between religions.

İmdi benüm daḫı ölülerüm var varayın meşveret ideyim: Spontaneous and almost comical statement by Seyyid.

Hīç adam var mıdur kim ölüyi diri qılur?: It is hard to explain why Battal would have to ask Asim to find out about Ilyas.

'Āṣım eyitdi "Şol ḫağ ki deñiz ortasında görinür, maqām-i İlyās ve Ḫıdır peyğamberi andadur: The association of Khidr and Ilyas together and with water is well known. This is one of the earlier references in Ottoman Turkish literature showing the close association between Ilyas and Khidr. As Ocak points out (1985: 188), it is worth noticing that whereas Khidr is always instantly available to offer his help when needed, Battal has to go to considerable trouble to find Ilyas. For the best survey account of the cult of Khidr and Ilyas in the Turkish sources, see Ocak 1985.

A 116

allāhuma yalvarayın benüm daḫı ḥācetüm revā eylesün: After Asim has told him what he needs to do, Battal presents the issue slightly differently.

A 119

Battal's conclusion and undoing of his miracle is very much in keeping with Islamic norms.

Şimdiki zamānda daḫı ol ziyāretgāhdur: One of the few statements of the narrator referring to his own time frame. However, it is difficult to determine whether this is a formulaic statement or an actual indication of a place of pilgrimage. There are no other such statements in the text (only the compound verb ziyaret it- is ued quite a

few times A 62, 139, 211c, 215, 301, 339, 392, 422, 439, 442), and no mention of any other *ziyāretgāh*, except for the tomb of Dhulqarnayn and Mekka, both mentioned within the narration. It is interesting to note that not even Battal's tomb is mentioned after his death, even though by the time of the recension of the earliest manuscript (A), it seems that there already was quite an important complex built in the location now known as Seyyit Gazi (Yenişehirlioğlu 1984).

A 120

Bunlaruñ işi tamām olıcaq Seyyid ol Cuhūd tācirini tmāna da'vet qıldı: Considering the kind of action undertaken against the Jews, it is a little surprising that Umar was by Battal's side all along without having first converted, but it would constitute an interesting parallel with the perhaps equally legendary case of the Ottoman Köse Mikhal as described in Ashiqpashazade. For the best extraction of historical juice and symbolism out of this case of non-Muslim recruit, see Lindner 1983: 24-5, 34-5; for the view that the juice to be extracted has no history content but is of the same recipe as that of the *Battalname*, see Imber's writings, e.g., Imber 1995: 142-3.

bu ilde ḫalīfe ola: Clearly *ḫalīfe* here means simply successor (to Firdaws), as later in the sentence the expression "padishah qo-" is used.

A 121

bir ṭoñuz cūbānı: Presumably a particularly unappealing and odious profession for Muslims. It is less clear whether one should also superimpose an 'urban' perspective onto the text,whereby a shepherd would be low on the social prestige scale. This would prepare the ground for stressing Battal's humility as he will soon disguise himself as a pig herder.

Cūbānuñ ṭonların geydi ṭoñuzı sürdi qal'aya çıqardı: In addition to showing the extent of Battal's humility, there might well have been a comic effect of having Battal act as a pig herder.

Seyyid gördi bir mel'ūn sarḫōş oturur: Another narrative topos (narrative motif indicating content; Noth 1994:109) whereby the wine-drinking Byzantine notables are invariably in a state of inebriation.

A 122

Bir pehlevān varıdı Şāmasb adlu. Yüz biñ er qoşdı Sercāylı: This is a new set of characters whose names have already appeared once. Shamasp here is simply a warrior of the caesar, whereas he had been introduced as a brother of Mihriyayil and an in-law of the caesar in A 9. In other words there is no compelling reason to assume we are dealing with two separate persons, except for the detail that the first Shamasp was quickly killed by Battal. But his death is indeed just a detail in terms of the narration.

Sarjayil had been introduced (A 29) as one of the great viziers (*ulu vezir*) of Shamun, the caesar's son.

There are several such double pairs in the work: Faridun the Persian, Sumbat son of Ilyun, Kipriyanos and Abriyanos, etc. For the mythologically common phenomenon of *Doppelformen*, see Hüsing 1913: 10.

Yörüñ islāmı ḫarāb idüñ kimseye amān virmeñ: There is a metonymy used here here (the whole for the component parts, i.e. islam for its buildings and people etc.), it is noteworthy that the abstract term *islām* is used as a self description -put in the mouth of the enemy by the narrator.

Maṣlaḥat oldur kim bundan göçevüz: Once again the Byzantines are on the attack and the Malatians have to move (göç-) to a defensible place. (On the seasonal migrations of the people of Malatya, see Faroqhi, EI, Malatya.) Of course Battal's absence is critical since he will arrive just in time for a rescue operation.

A 123

ḫāç peykar l'alemler birle geldiler qondılar: The banners with the cross is certainly a reference to the Crusader armies even though the Byzantines made use of the sign of the cross at the tip of their flag posts of the army in the tenth century; see G. Dennis, "Byzantine Battle Flags," *Byzantinische Forschungen* 8 (1982) 51-59, quoted in Kolia 1991: 261n120. The Crusader armies made full use of the symbolic powers of the cross and during the First Crusade each crusader was asked to have one sewn on his right shoulder; see Kolia 1991: 51-2.

Midrāb-i Ḫorezminüñ oğlı 'Alī ibn-i Ḫorezmī anda ḥāḍırdı. Ebū'l-Muslimüñ qız qarındaşınuñ oğluydı: On the connection of the *Battalname* with the romance of Abu Muslim, see Mélikoff 1962. Ali and his Khwarazmian troops were stationed in Baghdad.

A 126

Seyyid daḫı bunları gördi ve kāfir l-'alemin gördi. Eydür: "Bu qadar küffār bunda neyler ola?" diyüp ta'accüb eyledi: Battal on his way back from the Maghrib while Mantinos was on his way over to the Caesar, so Battal must have caught up wth them.

A 128

İlyās peyğamber du'āsın oqıdı: Battal is quick to put his new knowledge at work.

'Aṣıma l-ve Ṭāhire ve 'Avfa çoq ḫidmetler qıldılar: See A 110.

A 129

İy dirīğā 'acebdür eger bu Baṭṭāl peyğamberlıq da'vesin qılmazsa: Given that this is an infidel speaking, it is hard to see what would have bothered them all that much about a claim to prophethood by Battal. On the other hand, such a claim would have been a considerable hubris on Battal's part and something the Muslims would have found blasphemous. Even we assume that the narrator projects a reaction of the Muslims onto the infidels, it is still not clear what the intended meaning is. Cf. the angry reaction of Battal and the Muslims at Babak's claim to prophethood. However, even in that case Babak is sometimes depicted in an almost sympathetic way; pace Mélikoff, El Baṭṭāl.

Saña ta'alluq ne qadar il varısa dükelisi derbendleri bağlasunlar: The guarding of the passes (derbend bağla-) amounting to the 'closing of the border' (*yasaq eyle-*) suggested by the emperor's advisor (Mancayil or Mihayil) in response to Battal's successes reflects the well known Byzantine system of defense based on guarding key strategic passes (*kleisourai, derbend*). Kyriakides (1936: 567-570) was the first to point out that this passage reflects the military institution of the *kleisourarchiai*, smaller units of defense centered around key strategic passes. The *kleisourarchiai* were the smaller units of larger territorial units, called *themes*, under the command, both civil and military, of a general. The system of themes with their subdivisions, was the backbone of the Byzantine empire's defense from the 7th until the late 11th century, and it replaced the earlier system of *comitatenses*, regular troops assembled in provincial centers who could not do much to prevent the Arab intrusions and the fluidity of the borderzone. Even under the new system, however, a considerable amount of fluidity was maintained since the allegiance of the local rulers (*toparchs*) on either side of the (for the better part imaginary) frontier to the Byzantine emperor

could never be assumed and had to be won. Nonetheless, in theory, as well as in popular belief if our text and its predecessors are anything to go by, it was possible to 'close the border' and even have some sort of border control, killing the new trespassers and arresting the familiar ones and Battal in particular. For an overview of the issues involved in frontier defense, see especially Pertusi 1970, Oikonomides 1972, Ahrweiler 1974, Pertusi 1974 and Ševčenko 1979-80.

Ferīdūn-i 'Acem: Kyriakides (1936: 568-9) draws a connection between Faridun the Persian and the Persians in Byzantine service, especially those under Theophobos, a Persian or Kurdish military commander in the service of emperor Theophilos (r. 829-42). Theophobos fled to Byzantium in 834 following Mu'taṣim's defeat of the Khurramites. He took part in Theophilos' campaign and victory against the Arabs in 837 which provoked the famous Arab sack of Amorion in 838 (ODB, 2066-67).

A 130

Qatı yasaq eyleḍiler ki quş geçmeye: Such proverbial expressions regarding the closing (yasaq eyle-) of the frontier are popular in both the *Danishmendname* and the *Saltuqname*.

Her derede iki bīñ biş bīñ leşker lqodılar. Yir oldı kim on bīñ yigirmi bīñ er durdı. Uşlu nev'a şaqladılar.: As Kyriakides rightly points out (1936: 569) it is remarkable that in this passage even the numbers seem to reflect historical reality rather faithfully.

A 130

Emīr 'Ömer eyitdi: "Qanı ol kāğıḍ ki Tarsūsdan geldi? Getürüñ" dedi: One of the more unusual openings.

A 135

Qapuyı açdı iceri girdi emek balıq buldı, yidi, qarnı ṭoydı: Could it be that this passage suggests a Mediterranean rather than an Anatolian setting, or would fish be available from the rivers and lakes of Anatolia as well? The Mediterranean-Syrian setting fits well with the other Arabic elements.

A 137

Ben kile itdüm dönine girdüm: Battal does not have the monopoly of using tricks.

A 138

'ayyārlıq: This probably translates the Persian abstract noun 'ayyārī and is a term that probably does not come from the mouth of the Arab storytellers. On its content and the fact that it describes Battal negatively from the point of view of the infidels, see above A 99.

A 143

İncil getürüp oğlanuñ boynına aşdılar vaftiz eylediler: Two consecutive actions should be understood here for 'vaftüz' to make sense. This is the third and last time *vaftiz*, one of the characteristically Christian terms, is encountered in the text; the other two were A 41 and 53.

A 146

Gördi mest, sarhoş olmuş, yatur: Once again, the typical way of depicting Byzantine leaders.

A 147

Gebriyanos: If this is not a reappearance of Kipriyanos (A 18; literally *the Cypriot*) who was quickly killed (A 23), then it is a successfully coined term combining *gebr* (infidel) and the Byzantine name suffix *-yanos* indicating place of provenance or origin.

A 150

batrīq: Patrician and not patriarch. *Patrikios* was a high-ranking dignity in Byzantium, which from the eighth to the tenth century was granted to the more important governors and general, but depreciated thereafter within the general inflation dignities in the eleventh century (cf J. C. Cheynet, "Dévaluation de dignités et dévaluation monétaire dans la seconde moitié du XIe siècle," *Byzantion* 53 (1983) 453-77), until it disappeared in the twelfth (ODB: 1600). Consequently the picture of the *Battalname* with its multitude of patricians corresponds well to the political realities of the tenth-eleventh centuries.

A 153

Bir gün yāranlar Seyyid qatında otururlarıdı bir pīr qapudan içerü girdi: Once again story starts with the petition of an old man and therefore hard to refuse.

Harcane: This is the Byzantine citadel of Charsianon (Χαρσιανόν), exact site not located, and the capital of the theme (and *kleisoura*) of the same name (the ground-breaking study of Charsianon Castron is Honigmann 1935). It is situated west of the Pass of Melitene, north of Cappadocia, east of the theme of Boukellariiōn and south of the Armeniakon theme. First captured by the Arabs in 730, it served as an important stage for many acts of the Arab Byantine confrontation, especially invlving the amirs of Malatya. It became a *kleisoura* in the early 9th century and a *theme* after Petronas' defeat of the Amir of Malatya in 863. (Hild 1981: 163-5; ODB, 415.) Charsianon plays an extremely prominent role in the *Saltugname*.

Tāriyān: This name is probably derived from Tarōn (Ταρών), a toponym referring to a district of southwest Armenia. In the eighth century the principality of Taron recognized the overlordship of the caliphate but maintained close relations with Byzantium, which conferred titles such a *magistros*, *patrikios* and *strategos* to its princes. After 966 AD, and as part of the Byzantine reconquista of the tenth century, Taron was incorporated into a Byzantine theme and Taronite princes excelled within Byzantine administration (ODB: 2012). It would stand to reason then that Taryun is such a Taronite prince in Byzantine service.

A 154

Abdest aldı namāza ki durdı 'aqdı bağladı. Ol iki lyüz guzīde yigitler Seyyidüñ üstüne goyıldılar. Kemendler atdılar Seyyidi dudılar bağladılar. Dunılmağa rāğıt oldı namāz içinde 'aqdın bozmadı: Pious Battal refuses to break his prayer even if it means falling captive. This way of course he finds a way to communicate with Musa, the Muslim prisoner he must liberate.

A 155

Seyyid eyitdi: "Yā Mūsā ben bunuñ gibi işler çoq görmişem hele görelüm D[79a] haqq te'ālā başumuza ne getürür" didi: It is always God and fate who are responsible, never the heroes themselves.

A 158

Qız eyitdi: "İ͡hbāt it ki senüñ dīnüñ ḥaqqdur ben de ina- lınayın" didi: In popular perceptions there is an on-going competition between religions and in this regard miracles are the yardstick.

A 161

Çıqardılar ol kāfiri Baṭṭāl diyü oda yaqdılar: The first of many times when the rumour spreads that Battal has been burned to the stake.

Qayṣar küli yüzine gözine sürdi ṣāḥıllıqlar itdiler: According to the Muslim perception, the Byzantines rubbed dust or ashes on their face for good luck. In the *Sīra Delhemma* (III, 70/3) we find the storytellers comically exaggerating the case when they depict the Byzantines fumigating their faces with the dried faeces of the patriarch for good luck (Steinbach 1972: 82). Such scenes or motifs are not found in the Turkish tradition. For a discussion of such descriptions as part of religious apologetic polemics reflected in the poem of *Digenes Akrites*, the *Sirat Delhemma*, and the story of *Umar al-Nu'man* from the *Arabian Nights*, see Argyriou 1991, esp. 14-6.

Ḫalīfe daḫı ta'ziye dutdı: Here *ta'ziye* must refer to plain mourning. Even though all the occurences of the word seem to have a neutral meaning in the *Battalname*, it seems that by the fifteenth century *maqtels* were narrated dramatically in the Muharram gatherings by *meddahs*, the same type of storytellers performing works like the *Battalname*. There were never any *ta'ziye* plays to be enacted among Anatolian Turks, but the *meddahs* must have been aware of the connotations of the term within the Persian tradition. See I. Mélikoff, "Le Drame de Kerbelâ dans la literature épique turque." *Révue des Études Islamiques* 34 (1966) 133-48, and M. And, "The Muharram Observances in Anatolian Turkey," in P. J. Chelkowski, ed., *Ta'ziyeh: Ritual and Drama in Iran*, New York (1979) 238-54.

Seyyidlüñ yāranları qamu qara geydiler: Is black as the color of mourning the influence of Christians?

A 163

Eyitdi: "Nice aglamayayın ki her yıl ṭriḍā-yi Allāh ve riḍā-yi Resūl ġazālar iderdüm, uş bir yıl oldı kim levden daşra cıqmadum ve ne oğlancuqlarum ve ne yāranlarum añdum: Ghaza was a yearly activity and part of the routine of daily life.

A 173

Bir yire geldiler qondılar meşveret itdiler eyitdiler: "Bir gişi olsa muḥammedileri cāsūslasa" didiler. Seyyid ilerü ıgeldi eyitdi: "Buyurursañuz ben varayın anlardan ṣaḥīḥ ḫaber getüreyim" didi: Frequently there is an element of irony in the action, a sort of 'comic irony' as the characters are unaware of Battal's tricks while the audience can foresee what will happen.

A 174

Leşker eldiyile binmege başlad: This is the only Greek expression found in the text and is more accurately written in P: elādōyile, whereas D completely misunderstands it: alāy ile. There are no other Greek sounding expressions of the type we find in the *Danishmendname*, like *titi miti sunb-i ḫar-i 'Isa* (BN 317:128r, 164r, 170) Mélikoff 1960, I: 184-5. As Mélikoff rightly points out, this is merely a Greek sounding utterance, employed for comical effect.

A 184

Seyyid eyitdi: "Ben Sālāk-i Cinnīyem. Benüm leşkerüm uşbu ṭağdadur. Ğazāya gelipdürürüz: Nothing unusual in coming for ghaza all the way from Chīn.

A 187

Geldi bir mürtedd ḥakāmi buldı: It is important for the storyteller to introduce the doctor as a renegade (*mürtedd*) in light of the cruel treatment that is awaiting him as a result of Battal's merciless trick.

A 194

Mūsā Ḫūrezmi eydür: "İy kelb bin kelb di imdi al hā" didi: Muslims who participated in the defeat or killing of Ali are on the Byzantine side and are not heavily insulted.

A 196

Tekfūr-i Şāh İstanbul mālikı: There is perhaps an inflation of titles here, Armenian, Persian and Arabic. 'Mālik' itself is not a title, but it is frequently meant as 'malik' which was a common title of the Danishmendid Turks. Even though it would seem, on the evidence of popular texts not unlike ours, that the title was loosely used, it was properly bestowed by the caliph. More importantly it appeared on the bilingual bronze coins of the Danishmendids, e.g. 'Malik of All Romania and Anatolia' (Ο ΜΕΛΗΚΙC ΠΑΣΗΣ ΡΩΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΗΣ) (Vryonis 1971: 473 ;

Whelan 1980: 139), or on lead seals, e.g. 'Great malik" (ΜΕΓΑC ΜΕΑΗΚΙC) μέγας μελήκις ἀμηρᾶς) (Oikonomides 1983: 192-3). On the title *melik*, see Oikonomides 1983: 200-203.

A 199

erlikler gösterür kim hezār Rüstem-i Destān Ive *Sam-i Nerimān itmez:* This is one of the more characteristic formulaic clichès used by the *meddahs* and *qissakhwans*, so much so that they were identified by them. For instance, when describing the wrestling bravery of Sultan Murad IV, Evliya writes: "... böyle Rüstemāne itdügi işleri ne Sām ü Zāl ve ne Nerimān ne Afrāsiyab ve Küstehem itmemiştür anlar meddāḥlar dilinde memdūhdur ..." (Evliya 1989: 147, line 21).

Rüstem-i Destān: Zal, Rustam's father, was also called Dastan, hence the expression Rüstem-Destān, common in Old Ottoman Literature; see Alpay-Tekin 1992: 436.

A 20

quşağından dutup aundan qapdı. Çekdi eski biz gibi yırtdı iki nīme qıldı: A rare variation of the formula of spliting the adversary into two.

A 209

Tehemten dirleridi Rüstem oğlanlarındanıdı, ol girdi: Note that Tahamtan, the son of Rustam in the *Shahnama* is fighting with the armies of Rūm!

A 211b

One of the bloodier battle and massacre scenes, illustrating the irresistible attraction of violence.

Dügelisi yüzlerin göge dutdılar Muḥammedi şefī' getürdiler: For all the presence of Battal and the heroism of the ghazis, victory comes through a 'miracle' of God requested from Muhammad.

A 211c

Seyyid eyitdi: "Tiz boyunların uruñ" didi. Meger anda bir qādī varıdı, Bağdāduñ qādīsıyıdı. Ḫalīfe qatında ḥürmetlü gişiyidi ve illā kāfiridi: Typical construction of plot: the reason Battal took captives who did not convert is so that the anti-hero Uqba will have a chance to apply his machinations to liberate them.

A 212

Seyyid çoq ağladı namāzın qıldı defn eyledi. See above, A 94.

A 214

nāme yazdı Qostanṭīn-i qayṣara ki "Baṭṭāla ağū virdüm, ḳaldı. Tiz leşker cem' idüp Malāṭiyyeye var: This is a standard topos of Byzantine reaction: Battal is dead, so attack Malatya.

A 215

gendüni helāk idem: A ghazi considers suicide.

A 220

Yatur de turur de hīç nesnem yoqdur: in other words nothing animate or inanimate. Cf. "Yatur da turur da neñ var, anı söyle" *Hamzaname*, quoted in Tarama Sözlüğü, 6: 4397.

Hümāyūn: Hüsing (1913:21) suggests two parallels for the Humayun story. The first is the story of Susana from the *Barzunama* and the second the story of the mother of Siyawus from the *Shahnama*.

A 221

Seyyid na'ra vurdı ḥamle ḳıldı. Ḫüsrevi yıqdı leşker qaçdılar. Ḫüsrevi bağladı sürdi qızuñ qatına geldi: Narrative pace is extremely fast.

A 221

Seyyid eyitdi: "Biz qurduz sizler qoyunsuz. Hīç qurt qoyundan= ḳama'un keser mi" didi, "Ve daḫı gişi gendü loqmasın terk ider mi?" didi: A proverbial simile.

A 222

yimişlerinden= yidi. Seyyidi tutdı 'aqlı gitdi andan yıqıldı: Battal is knocked unconscious by a poisonous fruit, a mythological motif, even though in our case it is not Humayun who is credited with the poisoning. Battal ends up tied to a tree and the treatment of that scene provides comic relief.

Bunlar cağırşdılar. Birin iki pāre eyledi biri gidi virdi. Seyyid yitdı ḳanı daḫı öldürdi: Note the narrator's insistence on seemingly inconsequential detail

A 229

Seyyid üstüne at şaldı çağırdı ki "Yā ğazī, dur" didi \"qanda gidersin?" Eydür:"Ben 'Arab degülem." Seyyid eyitdi: "Yoq sen Muḥammedīye beñzersin \şāyed ki çāsūs olasın: Note the use of the term ghazi as a means of addressing someone. Note also the connection perceived between ghazi and Arab or at least, as Battal explains, Muslim.

A 237

sūre-yi Meriyemden= \bir ayet oqıdı: It is not clear whether something specific is meant here or whether this is just a generic reference to reciting Christian scripture.

Uşbu ayetler seni dutsun: This 'binding' surely reflects Christian practices, even though not necessarily exclusively Christian of course. For a discussion of Christian and Muslim shared religious practices, see Balivet 1987, 1991.

A 239

iki keşişler nāqūs ellerinde \döñe dururlar: Whirling monks!

A 243

Seyyid buyurdı 'Uqbayı çārmıḫ itdiler \dirile derisin çıqardılar çağırı çağırı cān cehenneme ışmarladı. \Derisine şamān doldurdılar şehrüñ qapusında aşa qodılar: Uqba's punishment was severe, in proportion to the callousness of his slander: crucifixion and flaying.

A 245

Feryad eyledi "Ol qızı nesiyile alur bir pula \güci yitmez" didi. "Bir bu ki qanda yörürse evlenür" didi. Qız dahı anda ḫāḍırıdı \eyitdi "Nola anuñ her 'uzvına bir 'avrat gerek" didi.: Mother and daughter protesting Battal's marriage offer.

A 249

ğāvur: First and only use of *gāvur* rather than *kāfir*, and only in A.

A 249

but ne idür kim ḫūbā ola: Storyteller at ease using strong and direct language.

A 249

Seyyid ilerü vardı ğulāmuñ iki qulağın qopardı eline virdi: As always, rival religions are put to the test, however brutal. This time it is Battal who initiates it.

A 255

Bir qızum varıdı dīv qapdı estr qıldı. Eger ol qızumı baña ḫalāṣ idüp gettürürseñ ilüm vilāyetümile müslimān olam: This is the first of three "missing children" stories. In this one the unnamed daughter of King Mihrasp of Tantaniya, a city in India, has been abducted by Qarı (Qara) Div (A 256). In the second, Battal's own children go missing (A 332), and he reclaims them (A 398) from the wizard Hilal and the Pari Tamus after a long adventure in the land of dog-headed and other half-animal half-human creatures. In the third, Safiya, the daughter of the caliph goes missing (A 436) and Battal has to slay the wizard Rad to reclaim her after going to the land of Sind and Ceylon and crossing the seven seas on the back of the Pari Tamus. Hüsing (1913: 38-55) believes these stories are variations of one core, and draws attention (1913: 54) to the parallel of Rustam's rescue of the Shah Kaykawus from the White Div in Mazandaran.

A 257

şol aq yumurdaya beñzer: A citadel of white marble which looks like a white egg: another of the few similes.

A 257

aña qarıdıvuñ maqāmın göster ki qarıdıvı öldürse gerek: As always there is little suspense created as to the outcome, frequently revealed in advance, in a dream.

A 257

Qırq ayaq nerdübān çıqup yidi perde geçdiler çıqa geldiler: The motif of the seven backdrops.

A 258

taḫt qırılmış Süleymānī: For a full description of the throne of Sulayman in the fifteenth-century *Sulaymanname* of Uzun Firdawsi of Bursa, see Bağcı 1992. Note here the door opening into the wide sea.

A 259

Seyyid gördi kim qarıdıv çıqa geldi başı doñuz başına beñzer qulaqları fil qulağına beñzer penceleri arslan pencesine ive ayaqları öküz ayağına beñzer quyruğı ezderhā quyruğına beñzer: A detailed anatomical description of the Qarı Div that owes everything to the Persian secondary prose epic tradition; Mélikoff 1962: 37-8.

İki arslanı liki eline almış yitişdi. Qaçan kim nazar qılup Seyyidi gördi bu iki arslanı birbirine vurdı pāre pāre leyledi: The lion motif is not easy to interpret. It is obviously an indication of the div's amazing power that it can hold a lion in each hand and smash them at will, but the similarity of the scene with the Amazon Aden Banu indicates that there is more to it than that.

A 260

çaldı kim tāze ḫiyār gibi iki pāre eyledi: A variation on the well known formulaic clichè, this variation is the preferred one of the *Abu Muslimnama*.

A 262

benüm dahı ḫācetümi revā eylegil: Bahnam gives Battal another task, to join his son Ma'as with the padishah's daughter. Even though this would have been enough to get a much longer story started, the request is immediately realized. After all Battal is pressed for time.

A 263

Birisi sulṭān-i Mışrdur, bunda da bir Mışır vardur pādişāhına Qayşar dirler: Egypt-in -India; its emperor is also called Qaysar.

A 266

Battal summons the white elephant over by shouting that he is a descendant of Ali who rode to victory on him: Battal's success depends on Ali, a reminder of the latter's important role in the story of Battal.

A 267

Yidi gün deñiz içinde gitdiler sekizinci gün qurıya çıqdılar: Once white elephant is found, the mission is quickly accomplished.

A 268

ol qız kim size nām-zād itdük idi esīr itdiler: Battal has yet more obstacles to overcome as the story is now prolonged.

şehr yıqılmış ḫarāb olmış bir taş taş üstinde qalmamış bir adam yoq: Malatya has been destroyed and its people dispersed during Battal's absence and is now rebuilt thanks to the goods he has brought back. Yet Battal has more pressing business, namely to rescue Amir's daughter who has fallen captive and is about to be married off. Once again the main story is a rescue mission of a captive wife-to-be rather than the Byzantine Muslim confrontation.

A 269

Meger sen Baṭṭālsın veyāḫād anuñ hevādārlarındansın ola: A Christian is talking so the use of 'hevādārlar' (A) is not as surprising. The point intended here must be that if this person is not Battal himself he is someone very much like him, with the same qualities, just as Jesus' disciples are taken to have been like Jesus. Alternatively, one of Battal's companions could be meant, but none of them have been presented as causing so much trouble and grief to the Byzantines.

A 270

Ben 'Uqba qāḍī oğlı Velīdem: The son is almost as tenacious and elusive as the father and the story will be prolonged considerably. The narrative technique here has changed: the storyteller introduces towards the end of a story one of the protagonists of the following story thereby creating a sort of relay-link.

A 270

kitābda oqıyup: This is the only reference n the *Battalname* to another written source and is therefore significant. The reference may well be to the Arabic written sources which report Battal's capability to be present wherever his name is mentioned (Canard EI, al-Baṭṭāl), rather than a mere generic reference to books as a more reliable source of information. If we assume that it is more likely for an Arab "author' to have made this claim than a Turk (referring to Turkish books), then it would appear that this sentence increases the possibility that the *Battalname* is a translation of an Arabic written work. It is entirely possible, however, that it is the Turkish narrator who made this comment, referring either to Arabic sources directly, or their Turkish translations. Of the latter, the only possible candidate would have to be the Turkish translation of the Persian version of Tabari.

İy pehlevān ben müslimānam senuñ quluñam beni al müslimānlığa cıqar: Walid is trying to play the game on Battal's terms.

A 272

La'ın anı gördi ıdh itdi eydür "Eger quş olursam Battāluñ elinden qurtılamazam" didi: Walid's exclamation must have had a comic effect.

A 273

Benüm adum Qaysdur Bağdāddan= ticārete geldüm. Bir keşiş vardur anuñ qızın sevdüm: The story of Qays exhibits another typical feature of the narrative technique of the *Battalname*. Little snippets of interesting love stories are introduced without the audience knowing whether they will be developed or not. The protagonists of these short stories, sometimes as short as only a couple of lines, always do help the forward movement of the plot, but their stories are not essential to the plot. In other words they are a kind of digression.

A 274

Āh itdi ḫayāle düşdi eyitdi "İy dirīğā eger bundan= daḫı ıqurtılursam ayruq bu yaqında ölmezem" didi: Once again Walid's self-pitying comments have a sure comic effect.

A 275

Through an incredible turn of event Battal ends up being fairly easily fooled and locked out of the monastery in the snowy winter, the situation instantly changes from comic to dramatic. This is also a fairly typical narrative technique used to surprise and reawaken interest.

A 277

Namāz qılurken iki arşlan cıqdı ata hamle qıldı: The lion motif once again.

Bir beg vardur adına Ḫüsrev dirler bir qızı vardur 'Aden Bānū adlu şīr küşt: Aden Banu displays the lion-slaying- Amazon motif in the *Battalname*. Parallels include Parichihra and Tahmina from the *Shahnama*, Parizad from the *Samnama*, as well as Abriza from the Umar al-nu'man story of the *Arabian Nights*; see Hülsing 1913: 27 and Kruk 1993 on warrior women in Arabic literature.

A 278

göreyin ne çenberde ḫalāc̣sın: This is neither a Persian nor an Arabic expression.

A 281

Meḫtīrūzuñ bir qız qardaşı vardur Ketāyūn adlu: Katayun is the name of a daughter of the Qaysar-i Rûm in the *Shahnama*; see Hülsing 1913: 37 and Levy 1967: 186-188.

A 282

uşbunda geldüm vaṭan dutdum: Note the use of the expression *vaṭan dut-*

A 288

mücevvef turunc çıqardı Seyyide virdi eyitdi "Ne vaqt ki acığasın ıya şuşayasın bunı burnuña dut" didi. Ol ḫod dārū-yi hüş-ber ıqarışmışıdı: Katayun feigned conversion, poisoned Battal and escaped. More and more characters are getting good at Battal's game.

A 289

Aqrītıs-i Mağrib māliki: This is how Aqritis (Aqrītiş) appears in the *Sirat Delhemma*, as a king of the island of the coastal provinces (*Sawāhil*) in the Maghrib (Canard 1935: 298). In the *Sirat Delhemma* Aqritish is an ally of the Jewish king Yahuda. When the emperor captures Delhemma, he sents her to Aqritish. The Muslims set out to rescue her, win Yahuda on their side and liberate delhemma after Yahuda kills Aqritish.

A 291

Zīrek quşı iki ayağından dutılur:: "You have to grasp a clever bird by both its legs" (?). I have not been able to determine the meaning of this obviously proverbial expression. A later manuscript, (Bibliothèque Nationale, Paris, Ancien Fonds Turc 339, fol. 130[a]) has *qamu quşlar ṭutılur, bağlu bağından* (Mélikoff 1960, I: 184)

A 292

Sülūqiyye: Quite possibly this is Seleucia (mod. Silifke)

A 293

Seyyid eyitdi "Benüm elümden ne gelür? Eger benüm çārem olsa kendümi uşbu zaḫmiden= qurtaraydum" didi: Battal's words are marked with comical irony as he knows what has happened but is speaking in half-truths.

Ḥaqqun qudretiyile qılıc eli bendine uğradı eli şeşildi: Another incredible turn of event through divine favour: Katayun's blow is conveniently diverted. See Hüsing 1913: 26 for this motif in Russian folklore.

A 294

Seyyid Ṭūrūnuñ bir ayağın iki ayağıla basdı bir ayağın iki eliyile ṭutdı quvvet eyledi şol eski biz gibi iki yırtdı: Not the first time for Battal, but one of the most graphically described. Once again, a fascination with the details of dismemberment.

A 294

Uncharacteristically, but through yet another surprising twist, Battal fell captive again.

A 295

Kūh-i Erces: Erces (Mod. Erciyes) is the rendering of Greek Argaios (Ἀργαῖος βουνός), and there are two localities in Cappadocia bearing that name (Hild 1981: 149). The locality called Erciyes Dağı still today is the one that appears here. For a discussion of the connections of the other one, called Hasan Dağı today and named after its Turkish ruler (archsatrap) during the First Crusade called Hasan (Ἀσάν), with Sultan Turasan, a descendant of Battal who appears in the *Danishmendname*, see Mélikoff 1960,I: 120-124.

A 295 l

Sen bunun qanın yire ldökesin qanı doprağa qarışa topraqdan= ot biter ol otı qoyun yir her ki iol qoyun etinden yiye arqasında şehvet ḥāṣıl ola ol şehvetden= iyine Baṭṭāl olur: Battal is presented as having terrified the Byzantines out of their wits. The particular image used here is strikingly similar with the imagery employed by a Byzantine writer of the eleventh century, Eustathios of Thessalonike who complained in one of his letters that the Turks were like one of those plants that always sprout back after having been hit and cut, even fiercer and stronger than before (Oikonomides 1983: 207).

A 297

Qirwān-i Maġribī pīr gişiyidi 'ömri yüzden geçmişdi, bir ziştlıqa kireh şūret köfte-ḫūr: This description of exaggerated ugliness justifies Kutayun's abomination for the old man.

Qayṣar eyitdi "Ketāyūnile söyleşeyin göreyin oldaḫı nedir?" dīdi: It is likely that the respect shown to Katayun and her opinions on the matter has more to do with provoking her predictable and justifiable enraged reaction than with the social mores of the times.

A 298

diyār-i islāmiyyeye: the plural of dār al-Islām.

A 300

Amedīm° be-ḥikāyet-i Seyyid. Seyyid rivāyet eyler eydür "Ol gün kim: This is the first time that the narration briefly shifts to the first person and we hear Battal speaking. See also A 304: *Seyyid rivāyet ider eydür*.

A 310

güreş dutdılar: Surprisingly, this is the first reference to wrestling.

A 314

Ḥamle qıldı şehirden qalan yāranlar cıqdılar ḥamle qıldılar, qırdılar, estr qıldılar. lOl çoqluq leşkerüñ mālın esbābın aldılar yine döndiler. Ḫalīfe çoq ldu'ālar eyledi ol mālı sunnīlere üleşdürdi dükelisi ğanī oldılar. Ketāyūnī lSeyyide virdiler ṭoylar itdiler. İşde ḫalīfe daḫı bī-qiyās māl birle l'azm-i Bağdād qıldı: Note the incredibly fast final sprint at the end of a very long story. The storytellers avoid any situation that might call for lengthy descriptions.

A 314

Asāṭūr: An Armenian name, a rendering of Khaçatur according to Grégoire (1934-459-463). Khaçatur (Χατατούριος, Χατατούρης in Greek sources) was an Armenian Byzantine general appointed *doux* or *katepano* in Antioch in 1069 (ODB, 1126).

A 315

This story opens with the grievance of a merchant.

A 315

gönlüm ğazā ṭaleb itdi: "I am longing for ghaza". The expressions used with *ghaza* are always of a voluntary and aggressive (or at least non defensive) nature.

A 317

Arşlan qatında gürbe neylesün?: Another proverbial statement of the vernacular.

A 318

Şengül: Shangul is mentioned as an Indian King during the period Afrasiyab and also during the period of Bahram Gur in the *Shahnama*.

A 322

Sulṭān Seyyid Ġāzī İstanbula ġazāya yaraqlandı: The compound *ġazāya yaraqlan-*, 'to be armed for a ghaza' appears only once.

A 323

Çoq ağladı nāliş qıldı taḍarru' eyledi lḥaqq te'ālādan meded istedi: Battal's behavior is perfectly human, but not entirely heroic.

A 323

Birezden gördi ki bir qarıcuq çıqa geldi: The helping figure of the old woman who rescues the hero from tight spots is a motif shared with the *menaqıbname* literature. Cf. A 329 *Dāyim Seyyide gelürdi şol fürümānde qalduġı vaqtde meded iderdi.*

A 324

sihr oqıdı bir şişeyile atdı. 'Abdu'l-Vahhābuñ dört yanın sil aldı ki uş ġarq ider: During the battle the wizard literaly create a storm out of a bottle!

A 328

İy dirīġā ki gendü elümile ayağıma balta vurdum: proverbial expression.

A 331

Döndi Seyyid eyitdi "Yā Asāṭūr gel imdi baña bu şehirde bir gün lqadarı yir vir bir nişān yapayım" didi: For a good brief survey of the oxen skin legend, see Yerasimos 1992: 181-2. This scheme was apparently first used by Dido, the Queen of Carthage (Mordumann 1892) and is mentioned in the *Aenead*. While it is mentioned in the *Tarikh-i Guzida* of Hamdullah Mustawfi, it is also included in the *Sirat Delhemma*, where it is attributed to Sahsah (Canard 1926: 119). It is this story that is repeated briefly in the *Battalname*, where it is of course attributed to

Battal. According to Canard in any event the figure of Sahsah in the *Sirat Delhemma* is really an 'epic transfer' of Battal, transposed for reasons of Arab tribal politics. Battal is also responsible for this trick in the anonymous Ottoman chronicles, where he is mentioned simply as Sayyid Ja'far. According to Qaramani it was also used by Mehmed the Conqueror during the building of the castle at Rumeli Hisarı (Canard 1926: 104). Finally Evliya mentions the cowhide legend as having takenplace during the first of the two sieges of Istanbul by Harun al-Rashid. (Here Evliya clearly has Maslama's siege in mind, but he attributes it to Harun al-Rashid, and he makes Ja'far Ghazi or Sayyid Battal a contemporary of his (Evliya 1989: 48).)

While the building of a Friday mosque and the burial of Muslims in their own cemetery are mentioned in the *Battalname*, not much attention is given to the incident. For the history of the mosque in Istanbul, attested in Constantine Porphyrogenetos' work as the μασγίδιον, see Canard 1926: 95.

A 331

Seyyid ġadaba geldi bir ḫişmile qayşardan yaña baqdı lqayşarıñ içine od düşdi qoreqdı: Comic element subtly introduced.

A 339

Pīlān geylürdiler lburnūs başına urdılar zünnār biline bağladılar būt öñinde secde itdürdiler | toñuz etin yidürdiler: Christian terminology, but again, fairly standard.

A 339

'Abdu'l-Vahhābuñ ağzından bir kiçrek aq quş uçar |A 340| gider ardınca bir qara ḫışt quş gelür ağzına girü. Hemāndem ol lnūrānī ptr ol ḫūb şūret qabqara olıb nūri gitdi qabqara lbi-revnaq oldı: The ominous visions of the maiden will only get even more frightful with the rolling in of the skull (*kesük baş*).

A 340

Yine uyandı ṭurdı oturdı eydür "Tiz şarāb getürüñ maḥmār loldum" dir: The interruption of the ominous events with the standard wine drinking seems out of place but serves to demonstrate Vahhab's lamentable state, and quite possibly aims at bringing comic relief for the audience.

A 345

dir urur ağacı, 'abāb ider ol mel'ūn. Seyyid eydür: Battal talks to Falaqrat after a brief torture session and it might seem as if Battal did not take too well to torturing, but it is equally possible that what lead him to speak was his honor: he just could not stand being accused that he had hidden wealth.

A 346

Ol aḥmaq mel'ūn inanup şād oldı sevindi: Being his usual self, Battal makes false promises and the 'ahmaq' Falaqrat believes him.

A 347

With the libeartion of Battal and the reversal of fortunes there is plenty of comic relief and the style becomes extremely colloquial.

A 349

The burning of Falaqrat by the Byzantines themselves is of course a double victory for Battal: he not only takes his revenge on Falaqrat the most painful way, he also manages to confuse the Byzantines into believing that they have succeeded in killing Battal so that his reappearance will all the more terrorizing.

A 351

Battal has the monks 'coming and going' as he appears both as Falaqrat and as Battal. In fact this passage is quite difficult for a reader to follow and illustrates well the kind of skills the performer would need to bring it to life without confusing the listeners.

A 355

A palace in an underwater city below a volcanic island. Within it, a hall with three golden thrones and three maidens sleeping on them covered with bedspreads. Battal pulls them and sees that the covers are rotted and the maidens are dead. A marble inscription written by Alexander tells their story. He had this palace built and the three maidens are his daughters. Their mother was beautiful but extremely pious. Their mother's sister however was in love with him and she turned the maidens against their mother. She convinced them to poison after having scared the that she would never marry them off. They would grow old in their own house even though life is tasty only with men. The maidens were persuaded and they poisoned their mother. They informed Alexander and he founded the city and had this secluded palace with all services provided built for them.

A 356

Arastaṭālīs ḥaḳīm-i Yūnān benüm vezīrümidi: Aristotle prophesied the coming of Battal, and once again, the success Battal will have in his mission against the divs.

A 357

Qāf ber Qāf: "from Qaf to Qaf", i.e. from one end of the world to the other.

A 359

Seyyid dīvüñ başın kesdi: This would have been unnecessary if not impossible as Battal had just sent the div's head flying in the air.

A 362

Eved şimdikivaqtde müslimīnları qoyup anda varmaq olmaz: Battal has to divide his attention between his private adventures and his duties towards the Muslims.

A 365

Ḥanṭalayı berdār eyledi: Battal had caught him captive the previous day. The hanging, an unusual procedure for Battal, must have been prefered for public display and consumption. The only other hanging mentioned in the text is in A 84.

A 366

Yūnīn dirleridi bir mürtedd Dimişq Şām nāyibinüñ (D: sancağınuñ A 338) oğluydı: Another indication that the Syrian scene was the local and well familiar one for the storyteller.

A 367

Nesṭūr killed Muhsin with one blow and then shouted a fairly comical line to Battal, but brought on the wrath of Battal who caught him and had him hanged and flayed. He died screaming his heart out. This is a typical scene of excessive violence used to terrify and send away the enemy.

A 369

düşeli millet benden yüz döndürürler ayruq benüm diriligüm olmaz didi: The notion of millet is of considerable political importance for the caesar. The word 'millet' should not be considered technical term in this context.

A 370

Seyyid eyitdi "Her kim senüñ emrüñe muṭī' olmaya baña bildür ben anuñ ḥaqqından geleyin" didi: Ironically this is the kind of position the Turks found themselves in the two decades following the battle of Manṭzikert.

A 377

Seyyid zevraqa bindi: Another of these minor narrative inconsistencies to which it is hard to ascribe any particular significance, especially as far as manuscript copying and textual tradition are concerned. Battal should have had to find the boat first because it was hidden.

A 377

deñizden bir ṣanduq çıqa geldi gāh batar geh girü çıqar: The story of the man in a bier washed out by the sea is of Persian provenance and appears in the *Shahnama* as well.

A 379

Atamuñ bir qarındaşı varıdı, Yehüdiyidi. İşitmiş ki atam öldi sürdi baña ġazāya geldi.: This is an extremely important passage because in this context the expression *baña ġāzāya geldi* is used for private quarrels that have nothing to do with the religious connotations of *ghaza*. It still, of course, indicates the aggressive party.

A 381

bir elma gele, anı al yi kim dükeli diller ögrenesin: Battal already 'knew' the seventy two languages of the humans thanks to the investiture of the Prophet's saliva, now he would learn the languages of non or only partly human creatures.

A 385

Battal subdued seventy-two tribes of dog-headed people.

A 387

Buña Ḫürrem-Ābād eydürler kūh-i Qāf etegidür ḏū'l-Qarneyn daḫmesi bundadur. Biz ḏū'l-Qarneyn yāranlarındanuz: The Qil Baraqlar were the people of Dhu'l-Qarnayn.

Bābek:: Babak was the leader of the Khurramite rebellion that left him in control of Azarbayjan for a while. Enemies of the caliphate, the Khurramites were allies of the emperor Theophilos against the caliph Mu'tasim. For a detailed examination of the Byzantine involvement in the Babak affair, see Treagold 1988, passim. For an analysis of the story of Babak within the *Battalname* see Mélikoff 1962b.

A 414

Lāvbin-i Güngüre: Cf. Lāwī of the Tübingen manuscript of the Umar al-Nu'man romance, where Lawi is the Byzantine emperor -the other manuscripts name him Afridūn (Paret 1927: 23). Paret believes Lāwī is a rendition of Leo (III, the Isaurian), usually rendered Iliyūn in Arabic, the Byzantine emperor during Maslama's siege of 716. (In the romance it is Dhu'l-Makān rather than Maslama who is the commander in charge).

A 423

Taḥte'ṣ-Ṣerā: Literally "underneath the moist earth" in light of the Koranic passage (Koran 20: 6) and the spelling of the manuscripts (*taḥt* and not *taḫt*). Ethé (1871, II: 200) translates "Thron des feuchten Nasses."

A 424

Vaqqāṣ: Cf. Rustam's letter to Sa'd son of Waqqas (Levy 1967: 414-5).

A 429

İşde la'ʿnı taḥta geçürdiler: Babak mounts the Byzantine throne. This may be an echo of the career of the Khurramite leader Nasr who converted to Christianity along with 14,000 troops after the Khurramite defeat by Mu'tasim in 833. He was well received in the capital: he was adopted by the emperor (cf. miniature of the illustrated Skylitzes manuscript (Grabar 1979: no. 127) where he is depicted seating on the emperor's knee, ODB, 2607) and assumed the name Theophobos ("God-fearing") by analogy to Theophilos ("God-loving") (Treadgold 1988: 282. Babak was captured by the caliph's troops led by Afshin, a Turkish commander, in 837.

A 430

Qıbṭlyānlar: The Georgians.

A 446

Qanatos: Canard (1926: 116-7) suggested a possible derivation from Constantine IV Pogonatos (r. 668-85), but Grégoire (1934b: 461) believes Qanatus (son of Asatur) should be identified with Nikephoros III Botaneiates, a general from a noble lineage which became prominent in the 10th century. Born in 1001/2, Botaneiates became emperor an elderly man for a brief period (1078-1081) with Turkish aid. During his rule he had to deal with several rebellions while the Turks were free to operate in the Asian suburbs of the city. Furthermore, Grégoire believes that it is this period of 'cooperation' which lies behind the early phase of Qanatos as an emperor in the *Battalname*. During the second phase of his reign, Qanatus turned against the Muslims with the help of Uj the frank, and together they razed Malatya to the ground. Grégoire suggests that this corresponds to the rule of Alexios I Komnenos who reclaimed several lands from the Turks with the help of the Crusaders.

A 447

'Üc-i Fireng: Grégoire identified him as Hugh of Vermandois, brother of king Philip I of France and one of the participants in the First Crusade. Hughes is rendered Ouvos (Οὔβος) in the Greek sources (ODB, 955).

A 452

qal'a-ı Mesiḥ: "The Castle of the Mesiah." According to one of the manuscripts of the *Battalname* and to local legend, this castle is to be located across the hill from the tomb of Battal at Seyyit Gazi. On the legend regarding Battals' tomb and the castle of the Messiah included in Dresden 123 (translated by Ethé 1871, I: 213-217), see *Introduction* above. Marble capitals and panels as well as columns from the Roman period, some of them with demonstrably Byzantine ornamentation, still survive at the tekke of Battal, either as part of the construction or as separate items (Yenişehirlioğlu 1984: 5-6). Besides these sparse archaeological remains that point to the existence of a building on the site, there are the local legends which speak of a Byzantine monastery known as *Kızlar Manastırı*. Bearing in mind how ubiquitous monasteries in the *Battalname* are, it is not perhaps difficult to see why one was assumed to have existed here as well. However, as Yenişehirlioğlu points out, it is not at all clear that there are sufficient reasons for identifying what is actually a madrasa bulding right next to the tomb of Ummuhan Hatun, with a monastery, as both the local legends (Aslanbay 1953: 119-23) and European travellers (Hasluck 1927: 705-6) would have it. In any event, Yenişehirlioğlu who has conducted the most recent and proper authoritative architectural study, has confirmed that no Byzantine buillings have been repossessed either in the Seljuk or the Ottoman period.

Now if there is little doubt that there was a Byzantine settlement in the place of the actual tomb complex, there is no documentation from either the Byzantine or the Seljuk period for any buildings or castle on the spot where the Castle of the Messiah should have been. What we do find nearby is the village of Seyyit Gazi which is documented for the Ottoman period. However there are no ruins today that might help identify the Castle of the Messiah, despite the brief testimonies of European travellers of the nineteenth century and the mention of Aslanbay (1953: 122) of wall ruins next to the madrasa of the tomb complex which are not observable today (Yenişehirlioğlu 1984:7).

The most compelling evidence for the existence of the Castle of the Messiah comes from an Ottoman topographical miniature by the well known historiographical miniaturist of the sixteenth century, Matrakçı Nasuh. He actually visited the tomb complex in 1535 during the campaign of Sulayman the Magnificent against Iran. He has left us with a miniature of Seyyit gazi where a good size castle is depicted on a hill opposite the tomb complex. (H. Yurdaydın, *Nasuhu's-Silahi (Matrâkçı) Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i 'Irakeyn-i Sulṭân Süleymân Ḫân*, Türk Tarih Kurumu, Ankara (1976), fig. 109a; Yenişehirlioğlu 1984:7). Considering that most of the buildings in Matrakçı's more famous miniatures can be identified or accounted for, it is indeed possible that he is depicting reality, in which case we undoubtedly have a pictorial representation of the Castle of the Maiden of the *Battalname* (and, as Yenişehirlioğlu suggests, evidence that the castle enclosed the Seljuk period settlement as the surviving village was settled by the Ottomans).

Further evidence, textual this time, about the existence of castle ruins is provided by Evliya who also visited the *tekke* around 1648. Towards the end of his account of the Bektashi convent (*āsitāne*), Evliya writes about the lead covered domes of the convent which look like a wavy blue sea from afar, and continues "but the castle of the town stands in ruins on a nearby hill" (*ammā qaṣabanuñ qal'esi bir puṣte üzerinde olup ḫarābdur*) (Evliya 1314/1896-7, III: 14).

A 453

Qal'a de qatı ṣarp qal'ayıdı qayṣaruñ lbir qızı anda olurdı: This is part of the legend of Aydos. For an analysis and discussion of this famous ghazi legend, see Wittek 1965 and Hickman 1979. For a comparative discussion see also Özdemir 1975: 290-310.

A 455

ol iki vücûd örtildi ayruq bilmediler ki ne oldı: The account of Battal's death here owes little if anything to the accounts in the historical sources or in the *Sirat Delhemma*. According to Greek (Theophanes), Syriac (Pseudo-Dionysius of Tel Mahré) and Arabic sources (Tabari), Battal died on the battlefield during an Arab campaign which is dated to 740. The Arabs attacked deep into Anatolia under Sulayman b. Hisham, and Battal's detachment, led by the governor of Malatya, Malik b. Shabib (or Shu'ayb), was defeated by the Byzantine emperor Leo III (r. 717-741) and his son Constantine at Akroinon, now Afyon Karahisar (ODB, 48; for a survey of the sources and references, see Grégoire 1936: 572-3 and Canard, EI al-Baṭṭāl, p.1103). Ibn Kathir gives a more anecdotal version (going back to Ibn Asakir (Canard, EI: 1103) and 'repeated' in the Turkish translation of Tabari and in Münecimbaşı (Boratav, İA, p. 346)), whereby Malik the governor of Malatya opted to fight against Battal's suggestion to take refuge in the castle of Aqran (or Ḥarrān) in order to wait for Sulayman b. Hisham to arrive. In the heavy fighting that ensued the Muslims were instructed not to call out Battal's name lest the enemy identify him. When someone did call out Battal's name, the Byzantines wounded him mortally and the Muslims had to retreat. The following day Leo entered the battlefield as Battal was about to die and asked him for his last wish. Muslim captives washed his corpse and burried him. The Turkish translation of Tabari adds the detail that Leo brought doctors to try and save Battal's life, but in vain.

According to Canard (EI,Dhāt al-Himma, p. 236) the *Sirat Delhemma* also draws to a close with Battal's death following the deaths of Delhemma and Abdu'l-Wahhab. Battal withdrew to Anqūriya in fond memory of Mu'tasim's victorious campaign; therefore, as Canard points out, it is quite possible that the Arab storytellers meant 'Amūriya (Amorion) rather than Anqūriya. He died there, saddened by the news of the Byzantine counter-attack during the reign of the caliph Wathiq. His companions burried at the mosque there, but were careful to conceal his tomb so that it escaped destruction by the victorious Byzantines. Islamic rule was reestablished only by the arrival of the Turks (some manuscripts speak of Circassians, hence the Mamluks must have been meant), and Battal's tomb was rediscovered by their King Aq Sunqur who recaptured and rebuilt Ankara (Canard 1935: 299).

In the *Battalname*, Battal dies, according to Fate, from the warning stone thrown by the Byzantine princess of the Castle of the Messiah who then commits suicide on his dead body pronouncing the words of faith. Battal remained invincible and did not die from the hand of another warrior. Then all traces of their bodies disappear in a lightning storm. This version owes nothing to the historical or anecdotal Arabic version of

Battal's death by mortal wounding in the hands of the Byzantine emperor. Rather, the ending in the Battalname sounds much like a folk-tale, motifs of which (the castle maiden throwing a warning from the castle walls) are found in the Ottoman chronicles. The only points of similarity with the Arabic tradition regards the fate of Battal's body. In the *Battalname* the bodies are swept away by the storm and in the *Sirat Delhemma* the companions conceal his tomb. However, in the Arabic *Sirat* the tomb is rediscovered centuries after, whereas in the *Battalname* there is no burial, let alone tomb. Now the *Battalname* may mention no burrial and tomb, but as we have seen (see A 452), an appended account in one of the manuscripts of the *Battalname* provides a continuation of the story whereby Battal, centuries later, when the area is back in Muslim hands, appears to the mother of the Sultan of the Seljuks of Rum and kindly requests to have a proper tomb at the site across from the Castle of the Messiah. Since his wish was promptly granted, the site of his tomb and of th Castle of the Messiah is, interestingly enough, only about seventy kilometers far from Akroinon. The proximity of the actual tomb to Akroinon, if it is not entirely coincidental, may have as much to do with the fact that by the early thirteenth century the site of the Castle of the Maiden was virtually on the Turkish-Byzantine frontier and on an important route passing through Eskiscehir/Doryiaeon and connecting Konya to Constantinople, as with the survival of the historical accounts about the location of Battal's death. That Battal as a famous ghazi was closely associated with the very concept and notioin of a frontier we also know thanks to the toponymic evidence from another Turkish-Byzantine frontier of more or less the same period. Wittek drew attention to the following passage in Abu'l-Fida (d. 1331), based on Ibn Sa'id (d. 1274 or 1286) which talks about the frontier between the Turcomans of the Menderes valley in Caria:

> "a large and deep river flows into that bay. It is said that is known as the river of battal who, it is said, made may *ghazas* against Rûm in the time of the Umayyads. There is a bridge over this river which is lowered whenever there is peace and is pulled away at times of warfare since this is the frontier (hadd) between the Muslims and the Christians. In the north of Antalya there is the mountain *Ṭağurla* and there are as many as two hundred thousand tents of Turcomans in the mountain and its vicinicty which is called the *uj*" (Wittek 1944: 2)

This is an extremely illustrative passage because it graphically describes the operation of a frontier and because it connects Battal with it. Such a connection might well have been in operation behind the building of Battal's türbe, especially if we bear in mind that the appendix of the Dresden manuscript seems to be an after the fact

'explanation' of events. Mainly because the site of the Castle of the Messiah (which according to the appendix determined the location of Battal's death) is otherwise entirely unknown and undocumented, it seems more likely that the site for Battal's türbe was, for whatever reason, chosen before there developed the miracle spot and dream story to back it up, rather than the other way around.

Perhaps further confirmation of the connection between Battal and the frontier comes from the earliest known testimony about Battal's tomb from the *Kitab al-Ziyārat* of al-Harawi (d. 1215); see *Introduction* above. Harawi explicitly mentions that Battal's tomb is on a hill at the frontier of the land of Rûm, whereby the Seljuks of Rûm are meant, thereby raising the possibility that even the site was chosen because of Battal's strong link with the idea of a frontier.

The version of Battal's death contained in the *Battalname* whereby the Byzantine princess collapsed dead over Battal's lifeless body survived in local legends around the tomb complex of Battal at Seyyit Gazi and is actually reflected in the türbe of Battal there. Inside the türbe, next to Battal's five meter long sarcophagus there is another sarcophagus attributed to the princess. The earlier testimony about it is Evliya's statement "kendüsine ta'aşşuq eden qrāl qızınuñ dahı qabri ma'lūmdur" (1314/1896-7, III: 13; see also Aslanbay 1954: 114). Of course

Given that there can be no doubt that the türbe of Battal, not of course in its actual state, can be dated to the Seljuk period, there remains the question of why there is only one known manuscript which refers to its existence, and even that does so in an appendix to the main story. Considering the fame of the cult of Sayyid battal reflected in other works of the fifteenth century like the *Vilayetname* of Hajji Bektash, it is unlikely that the storytellers of the fifteenth century did not know about it. One explanation as to why they did not incorporate it in their story is that they did not want to break the flow of the story. This looks like a feeble excuse, however, because at worst, all they would have had to omit is the reference that the bodies disappeared with the storm. At best, they could have appended the story about the shepherd and the sultan's mother as we find it in the seventeenth century manuscript. And if the storytellers for some reason did not include it, then the scribes could have added a comment of the sort that we find in A 119: "şimdiki zamānda dahı ol ziyaretgāhdur." Of course the fact that they didn't strengthens the argument that the comment on A 119 was not made by the scribe. Might the silence of the scribes (and/or of the storytellers) indicate that they were slavishly copying a manuscript that predated the building of the türbe? Such a situation seems unlikely and what we may simply have here, is the common case when the myth and the cult of a hero do not overlap and are independent of each other.

INDEX OF PERSONAL AND PLACE NAMES FOUND IN THE *BATTALNAME*

(references are to manuscript pages)

Abad
- Sarbang-Abad A 162
- Khurram-Abad A 387
- Qamā-Abad A 433
- *see* Qaytur-Abad

Abdu'l-Malik (caliph) A 165

Abdu'l-Masih A 269

Abdu'l-Mu'min A 120, A 162, A 322

Abdu'l-Qadir A 192

Abdu'l-Salam P 2[a], P 6[b], P 7[b-a], A 16, A 18-21, P 17[a-b], A 27-8, A 33, A 35, A 41, A 62-5, A 67-71, A 74-5, A 81, A 88, A 132, A 171, A 173, A 179, A 310, A 429

Abdu'l-Salib (infidel) A 429, 432

Abdu'l-Wahhab P 2[a-3a], P 6[a], A 24, P 17[a-b], A 25, A 27, A 31, A 34-5, A 37, A 41, A 46, A 51, A 62, A 81, A 88, A 122-3, A 148, A 171, A 173, A 177, A 219-20, A 223, A 225-8, A 232-5, A 238-9, A 302-3, A 310, A 324-5, A 328, A 330, A 332-44, A 360-3, A 417-8, A 429-32, A 446, A 448-9, A 451
- Abdu'r-Rahman A 90, A 211-12, A 214

Abdullah
- Abdullah P 3[a]
- Abdullah Najashi (Padishah of the Ethiopians) A 19, A 192
- Abdullah Ziyad (father of Ishaq of Kufa) A 194

Abriyanos (brother of Kipriyanos) A 18, A 23-4, A 147 (brother of Gebriyanos)

Abu
- Abu Bakr (caliph) P 3[a], A 102, A 110, A 120, A 212
- Abu Bakr b. Aziz (famous Muslim beg) A 62
- Abu Bakr (Muslim name of converted Kalib) A 143-5, A 148-9, A 217
- Abu'l-Fath Ahangar A 268
- Abu'l-Muhdhif Shami A 110
- Abu Muslim A 144, A 443-4
- Abu Tahir A 110, A 128

Adan Banu A 277-8, A 280, A 299
- Adan A 277, A 281-90, A 295, A 299, A 312

Afan A 301

Aflabun (servant of Mihriyayil) A 14-6, P 17[b], P 18[a], A 47, A 54, A 132, A 171, A 429, A 430,

Afruz
- Huma Dil-Afruz A 371, A 373, A 404, A 445
- Dil-Afruz (Asjad's daughter) A 399

Afshin A 316
- *see* Yuhanna b. Afshin

Afw A 110, A 128

Ahangar
- *see* Abu'l-Fath Ahangar

Ahmad
- Ahmad Muhammad (the Prophet) A 198
- Ahmad Turran P 26[a], P 26[b], A 42, A 46, A 47, A 51, A 52, A 81, A 123, A 132, A 148, A 149, A 171, A 173, A 177, A 179 (Sayyid shouting as) A 195,

A202, A 203, A 211[b], A 303, A 310, A 325, A 429
Ahmad P 25[b], P 26[a], P 26[b], P 27[a], A 42, A 46-7, A 50, A 52-3, A 123, A 126, A 134, A 150, A 195-6, A 202-4, A 303
Ahmad (Yamliha renamed) A 137, 138
Ahmar
Ahmar Tarran A29, A 33, A 45
Ahmar A 29, 33-41, P 25[a]-26[b]
Ali
Ali (caliph) P3[a], A 1, P9a, A 172, A 194, A 243, A 265, A 266, A 378, A 405, A 423, P 176a
Ali, son of Abdullah A 1
Ali b. Zayd Rabi' P3
Ali b. Hashim A 46, A 93, A 132, A 171, A 211[b], A 303, A 310, A 325, A 364-5
Ali b. Sa'id A 33
Muhammad b. Ali A 50
Husayn b. Ali A 80
Ali (son of Sayyid) A 90, A 161, A 171, A 243, A 332, A 402 A 413, A 448, A 450, A 455, A 456, A 457
Ali b. Khwarazmi A 124
Ali b. Mizrab A 124-6, A 129, A 310
Ali b. Ardashir A 192
Ali b. Husayn (ruler of Tarsus) A 303
Ali b. Zartaq A 430f
Almas (warrior of Shamun) A 175
Alqan A 172, A 183
Amuriyan *see* Mansuriya
Andam
see Gul-Andam
Anjaf A 255-6, A 261
Anqa (the Indian) A 265-6
Anqas (from Chin) A 298-9
Antar (infidel) A 443, A 445
Antioch A 269
see Sulayman of Antioch A 165, A 193
see Tahir of Antioch A 51
Aqanosh (son of priest Boraz) A 74,
Aqarib (infidel) A 149, A 165
Aqlan (island) A 318
Aqqush (cesar's servant) A 176, A 179
Aqratis A 89, A 172, A
Aqrinos A 334
Aqritis A 176, A 177, A 178, A 179, A 182, A 183, A 184, A 185, A 191, A 289, A 292, A 294
Aqritis the wizard A 183
Aqta A 211[a]
Aqta from Khitay A 211[a]
Araqil A 15, A 66, A 150, A 162, A 189
caesar Araqil A 220
Padishah Araqil P 176[a]
Arbuz
see Abu Bakr b. Arbuz A 62
Ardashir cf. Ali b. Ardashir
Arjas
mountain A 295
cave at A 295
As the land of A 162
As'ad b. Sa'd or Sa'd (ruler of Zangan) A 413-4
Asad
Asad of Kufa (envoy of the caliph) A 401, A 413, A 415
Asatur
son of the caesar A 314-21, A 324-5, A 327-8, A 330-1, A 333-5, A 337, A 362, A 364, A 367-8, A 370, A 398
see Qanatos, son of Asatur A 446
see Takfur, son of Asatur A 428
Ashqar A 1, A 19, A 22, A 24, A 34, A 79, A 85, A 86, A 92, A 97, A 98, A 103, A 120, A 145, A 151, A 166, A 199, A 207, A 211[a], A 217, A 261, A 264, A 310, A 326, A 330, A 363, A 367, A 415, A 416, A 423, A 427, P 175[b], P 176[a], A 449
Asim
Asim (prisoner for seventy years) A 119, A 111, A 114-5, A 120, A 128
Abu Asim (infidel warrior) A 194
Asjad Padishah of Saylaf A 371, A 374-5, A 376 (daughter of) A 380-4, A 389, A 391, A 397, A 399.
Astafa (the hermit *zahide*) *see* Rabia, daughter of Astafa A 216
Awhad
Awrang (from Chin, on caesar's camp) A 303, A 310
Aya Sofia A 66
Aynu'l-Qitir (land of Ra'd Jazu) A 436, A 440
Aysha (Hatun, mother of the Prophet) A 441
Azazil A 411, A 427
Aziz *see* Qarun Aziz (sultan of Egypt) A 192
Azraf A 255-7, A 261
Babak A 400-7, A 409-21, A 424-36
Bahram (sultan of Gurgan) A 198
Bakhtyar
Padishah of the castle of Balang (infidel) A 12-2
son of caliph Mutasim A 448, A 450
Bakr
see Abu Bakr (caliph)
see Abu Bakr b. Aziz (famous Muslim beg)
see Abu Bakr (Muslim name of converted Kalib)
see Diyar-Bakr-Abad
Balang (Fortress of) A 121
Banu
see Nawruz Banu
see Adan Banu
see Sa'ida Banu
see Ganj Banu
Baraqlar
see Qil-Baraqlar
Bashir (Sayyid's son from Gul-Andam) A 159, A 164, A 219, A 243, A 332, A 399, A 429
Bayda, (daughter of Aqratis) A 89, A 183, A 281
Bahnam (vizier of Mihrasp) A 250, A 255, A 257, A 260, A 269
Bahram (Sultan of Gurgan) A 198
Baheam of Qirwan (son of the Shah of Qirwan) A 287, A 293
Bidrun
Shah Bidrun A 277
Bidrun A 277-280, A 282, A 284-90, A 295, A 299, A 312
Boraz (priest) A 73
Bulghar A 162, A 196
Bulqas (Envoy of Shamun) A 31
Bulqiya A 301
Buraq A 143, A 456
caesar A 28-9, A 31, A 34, A 45, A 52, A 54, A 57-8, A 60-1, A 63, A 66-7, A 71, A 84, A 89-91, A 95-6, A 99-100, A 104, A 106, A 124-5, A 127, A 129-34, A 141, A 144-5, A 147, A 149-53, A 155, A 160-72, A 175-6, A 178-83, A 186-93, A 195-9, A 201-2, A 204-6, A 208-11[a], A 211[d], A 213-5, A 217-8, A 220, A 223-6, A 229-30, A 235, A 237, A 240-3, A 265, A 267-81, A 284, A 286, A 290, A 292, A 294-9, A 302, A 306, A 309-16, A 319, A 321,

A 324, A 327-8, A 330-9, A 341-6, A 348-50, A 358-68, A 370, A 391, A 398-9, A 446, A 450-5.
Caesar of Rūm P 3b, P 7b, P 8b, A 12, A 15, A 17-8, A 21-3, P 17b, p 18a, A 31-2, A 57, A 122, A 193, A 205, A 221, A 294
see Rabi' the son of Caesar
see Shammas the son of Caesar
Chīn A 8, A 12, A 154, A 162, A 180, A182, A 184-5, A 188, A 196, A 199, A 204-5, A 221, A 296-9, A 303, A 306, A 310-1, A 313, A 342, A 420-1, A 428-9, P 176a
see Faghfur of Chīn
Circassia A 162
Danyal (vizier of Asatur) A 316
Daryab
Daryab of Saqlan A 197
Dhu'l-Qarnayn A 319, A 355, A 357
tomb of A 352, A 387, A 392, A 403
Dihyan A 92-3, A 95
Dil
Dil-Afruz (Asjad's daughter) A 399
see Huma Dil-Afruz
Dilchin A 421, A 424
Diyar-Bakr-Abad A 162
Faghfur
Faghfur of Chīn A 296, A 303, A 310, A 313, A 342
Faghfur A 220-1, A 299-300, A 303, A 310, A 31-4
Faghfur Shah A 220
Falah *see* Muhammad b. Falah
Falaqrat
Falaqrat the Frank A 343
Falaqrat A 344-49, A 351, A 364
Farhdan
Faridun the Persian A 33, A 129, A 287, A 291
Faridun (vizier of Shammas) A 29, a 33,
Fath
Fath Jabal (Mount Conquest) A 122
Abu'l-Fath Ahangar A 259
Fatima
Fatima (Sayyid's wife) A 271
Fatima al-zahrā A 358
Firdaws
Firdaws Shah A 101, A 104, A 105, A 106, A 107, A 108, A 110, A 111, A 118, A 120
Fire of Light (nār-i nūr) A 31, A 47, A 50, A 52, A 57, A 66-7, A 112, A 139, A 149-50, A 161, A 163, A 168, A 173, A 176, A 191, A 196, A 206, A 211d, A 242, A 299, A 320, A 335, A 344, A 348, A 350, A 432, A 455
Franks
begs of the Franks A 192, A 433
Falaqrat the Frank A 344
Franks A 81, A 84, A 310, A 322, A 325
Ghun the Frank A 322
Jalut the Frank A 310
Kabus the Frank A 429
king of the Franks (Fireng māliki) A 279
Kingdom of the Franks (Frengistān) A 162
Nuqayta the Frank A 325, A 335, A 429
Padishah of the Franks A 52
Qart the Frank A 316
Taghanos the Frank A 148
Tarun the Frank A 429
Uj the Frank A 447, A 448, A 449, A 450, A 451

Gabriel P 2a-3a, A 25-6, A 401, A 411-2
Ganj Banu (daughter of Qamar Shah) A 437
Garja A 162
Gazban
Gazban(*silihshor*) P 6b
Gazban (son of Shamun) A 85-8, A 91
Gebriyanos A 147
ghazi
ghazi P 17a, A 28, A 30, A 84, A 88, A 145, A 171, A 200, A 356, A 363
ghazis P 6a, A 25-6, A 84, A 96, A 122-3, A 128, A 152, A 191, A 199, A 204, A 207, A 211b, A 223, A 304, A 315, A 318, A 448
Battal Ghazi P 26a, P 27a, A 70, A 106, A 108-9, A 112-3, A 136, A 147, A 272, A 357, A 372, A 380, A 404, A 424-5, A 441, A 457
Sayyid Battal Ghazi P 1b, P 25b, A 44, A 79, A 83, A 88, A 100, A 102, A 105, A 108, A 111, A 122, A 127, A 161, A 203, A 207, A 257-8, A 279, A 285, A 310, A 314, A 320, A 358, A 363
Sayyid Ghazi A 90, A 203-4, A 257, A 310, A 316, A 322
sultan of ghazis (Battal) A 70, A 101, A 144, A 301
server-i ġāziyān (Battal) A 207, A 363
see Abdu'l-Wahhab Ghazi A 34, P 27a, A 88, A 173
see Husayn Ghazi
see Ja'far Ghazi
Ghun the Frank A 322
Gilan
Manuchihr from Gilan A 198
Gog A 394
Gugil A 379-80
Gul
Gul-Andam (daughter of Taryun) A 156, A 159, A 160, A 163-4, A 218, A 243-4, A 281
Gulbad A 130, A 145-8, A 150-1
Gungara *see* Lawin-Gungara
Gurang (from Chīn, son of Anqas) A 299
Gurgan *see* Bahram, Sultan of Gurgan
Gurgin Lawi (Padishah of Qirwan) A 200
Gushtasp
shield of A 23, A 152
Guzandu Jazu (in cave of Dhu'l-Qarnayn) A 319, A324, A 327-330, A 352-3, A 362
Habbab *see* Nasr Habbab
Habil
Habil (believer in tomb of Dhu'l-Qarnayn) A 387, P 176
Habil P 176a
Hadus (jazu son of Guzandu) A 318-320, A 324-6
Hajjaj *see* Yusuf Hajjaj
Hakam (son of Yazid) A 443-5
Haluq A 162
Haluq the Tatar the renegade, A 165
Hamadan
Nasr of Hamadan the renegade A 166
Taryun of Hamadan A 148
Haman A 425
Hamid
Yahya b. Hamid A 62
Hamid (Caliph's warrior) A 362, A 364
Hamirna (father of Adan-Banu) A 278, A 279, A 280, A 284, A 286, A 289, A 292
Hamza P 2a, A 2, A 19, A 24, A 344, A 311, A 366
Hanifa *see* Muhammad Hanifa
Hanzala (renegade) A 364-5

Harjana A 57, A 63, A 153, A 164, A 178, A 205
Harun (vizier of Asatur) A 318
Harut (son-in-law of Firdaws) A 110, A 111-4, A 120
Hasan P 3[a], A 417
Hasan (son of Zayd Rabi') P 3[b]
Hasan (uncle of Battal) A 44
Hashim A 431
see Ali b. Hashim
Hatim Tay A 283
Hattab (Commander of the Faithful) A 28
Ummar b. Hattab A 30
Hatun *see* Zaynab Hatun, Sa'ida Hatun, Aysha Hatun
Haylan (Sultan of) A 262
Haylan (idolater) A 266, A 264-7
Haytal A 404
Herat A 162
Hijaz A 87, A 162-3, A 192, A 207
Hilal
Hilal Jazu (one of the sons of Gezandu Jazu, living in the cave of Dhu'l-Qarnayn) A 352, A 388, A 389, A 390-2, A 396-7, A 404
Khitay
Aqta from Khitay A 211[a]
Huma
Huma Dil-Afruz A 371, A 373, A 402, A 445
Huma A 375
Humayun (middle daughter of Caesar Araqil) A 57, A 58 , A 220-1, A 225, A
Hurimang A 336, A 339, A 341, A 365
Husayn
Husayn (son of Zayd Rabi') P 3[b], A 1-6, A 31
Husayn b. Ali A 80-1, A 84, A 93, A 303 (Ali b. Husayn)
Husayn Ghazi A 3, A 10, A 14- 15, A 17-18, A 21-22
Husayn P 3[a], A 28, A 194, A 417
see Muhammad b. Husayn
Iblis A 421,
Ibrahim
Ibrahim A 45-6
Ibrahim A 183
Ibrahim b. Abu Sa'id A 352
Ibrahim Khalil A 396
Ibrahim b. Masud A 19
Ibrahim A 20
Iliad A 66
Ilyas (Prophet) A 115, A 117-8, A 128
Ilyas b. Sunbat A 32-3
Ilyun
Ilyun (son of Mihran) A 80, A 91
Ilyun (father of Dihyan) A 92, A 95
Ilyun A 284, A 286
see Sunbat b. Ilyun
see Mihran b. Ilyun
Isfahan A 162
Ishaq
Ishaq of Kufa A 165, A 194
Ishaq (Prophet) A 2, A 391, A 453
Iskandar A 393-4
Iskandariya A 395
Ismail
Ismail A 137
Ismail of Samarkand A 197
Jabal (Mount Jabal) A 316
Ja'far P 2[b], P 3[b], A 2-4, P 6[b]-10[a], A 8-17, A 19-32, A 34-p 26[b], A 141, A 165, A 184
Ja'far Ghazi P 17[b]
Jalut
Jalut (son of Firdaws) A 110-11, A 120,
Jalut the Frank A 310
Jalut A 311
Jamshidiya A 162
Janduwal
the wizard Janduwal A 152, A 450
lance of (sent to Battal by the caliph) A 152, A 264-5, A 450
Janik A 279
jazu
Aqritis the Wizard (*jazu*) A 165, A 183
Bayda the witch (*jazu*) A 183
commander of the wizards A 283
Guzandu Jazu (lives in the cave of Dhu'l-Qarnayn) A 319, A 327-9, A 352, A 362
Hadas Jazu A 318
Hilal Jazu A 388-9
Janduwal Jazu A 450
jazu A 318-9, A 324-330, A 352, A 356, A 389-90, A 439, A 441
Qirtas Jazu. A 325
Ra'd Jazu A 436, P 175[b], P 176[b], P 177[a], A 439-40
Shangul Jazu A 318
that wizard (ie Battal) A 312
Juda P 6[a], A 21, A 24, P 17[b], A 25, A 28, A 30, A 32, A 42-3, A 46, A 47, A 49, A 49, A 81, A 123, A 131, A 153, A 155, A 160, A 171, A 177, A 211[b], A 220, A 310, A 325, A 341, A 429, A 430
Junbur (infidel) A 23
Junayd b. Sa'id A 81
Kaaba A 10, A 18, A 31, A 58, A 67, A 120, A 128, A 163-4, A 218, A 290, A 327, A 333, A 446
Kabus
Kabus the Frank A 429
Kabus of Taliqan A 209
Kahu (the Indian, Sultan of India) A 209
Kalb
Kalb b. Kalb (commander-in-chief of Kalib b. Sabbah) A 133
Kalb A 133-4, A 136-7
Kalb of Rûm the renegade A 166
Kalib
Kalib b. Sabbah A 129, A 133-4, A 138, A 145
Kalib A 133-4, A 136-8, A 140-4, A 150
Kamil A 387
Karbala A 194
Katayun (daughter of the Ceasar) A 281-9, A 290-4, A 297-8, A 302, A 306-9, A 311, A 314
Kaykawus (the lance of) A 2, A 19, A 53
Kawakib (Castle of the Shining Stars) A 281
Khalid A 263
Khalil *see* Ibrahim Halil
khaljiles A 443, A 445
Kharsan A 382-5
Khaybar A 443
Khidr A 114, A 247-8, A 275, A 323-4, A 329, A 353, A 389-92, A 397, A 438, A 499
Khitay A 162
Khurasan A 162, A 443
Khwarazm
Khwarazm A 127, A 195, A 328, A 330
Khwarazmians A 195, 367
see Ali b. Khwarazmi
see Maulan of Khwarazm
see Mirrab Khwarazmi
see Musa of Khwarazm
see Suhayl of Khwarazm
Khotan A 162
Khurram
Khurram-Abad A 387
Khurram-zad A 415
Khusraw
Khusraw (Shah of Shirwan) A 197

Khusraw of Chin A 221
Khosraw A 272
Khusraw (father of Adan-Banu) A 277
Kilim-Gush A 384, A 385
Kipriyanos A 18, A 23
Kufa *see* Asad of Kufa, Ishaq of Kufa
Kushan
see Marzuban Kushan A 431
Landahu A 198
Landuh (mace of) A 28
Larinjan (fortress) A 430
Lat P 17[a], A 185
Lataqiya A 269
Lawi
see Gurgin-Lawi
Lawin-Gungara (renegade) A 414
Lawlan (infidel) A 306-8
Lubrasb (brother of Suhrab and idolater Sultan of India) A 168
Ma'ad *see* Tawamiq b. Ma'ad
Ma'as A 262
Ma'd A 414, A 416-7, A 431
Ma'mun (caliph) A 352-3, A 362, A 368, A 399
Madbur A 76
Maftul Mugh A 65, A 69
Maghrib A 65, A 101, A 104, A 112, A 124, A 129, A 289, A 297, A 313, A 322
Magian A 281
Magog A 394
Mah-Piruz (daughter of the Caesar) A 57-62, A 89, A 281
Mahak (the Indian) A 64-5, A 67-9, A 71
Mahruz (Caesar's servant) A 344-5
Mahyar (infidel) A 154
Malatya P 2[b]-3[a], A 1, P 6a-b, A 14-5, A 23, A 26-7, A 29, A 42, A61, A 64, A 75, A 80, A 84, A 88-9, A 94-5, A 97, A 100, A 102, A 104, A 122, A 124, A 126, A 145-6, A 153, A 161-2, A 164, A 171, A 177, A 181, A 182, A 184, A 211, A 215, A 219, A 228, A 231, A 240, A 268-71, A 290, A 95-6, A 298, A 306, A 309, A 315-6, A 320, A 332, A 341, A 350, A 360, A 362, A 398-9, A 402, A 429-30, A 445-7, A 449, A 451-2, A 457
Mamlan
Mamlan of Khwarazm A 191, A 202, A 211[b], A 219
Mamlan A 191, A 194-6, A 203
Mamlan of Tabriz A 400, A 419
Mamlan (father of Nu'man) A 418
Mamuriya A 4, P 6[a], A 10, A 45-6, A 556-8, A 76, A 334, A 447
Manas A 251
Manat P 17[a], A 185
Mangi (from Zanzibar) A 211[a]
Mangush the Indian A 266
Manjayil (vizier) A 129, A 165
Mansur
Mansur (in prison) A 97, A 99, A 100, A 132, A 171, A 429
see Yahya b. Mansur
Mantinos A A 124-6
Marzuban Kushan A 431
Marzuban A 432
Mashtiran (castle, monastery) A 85, A 133, A 145, A 148, A 152, A 168, A 189
Masih *see* Abdu'l-Masih
see Messiah
Masihiya A 452; *see also* Messiah castle of.
Masud *see* Ibrahim b. Masud
Matran P 27[a], A 66
Mayil A 387-8
Mazandaran A 162, A 182
Medina P 3[a], A 216, A 442, A 446-7, A 452, A 456
Messiah A 129, A 139, A 211[c], A 240, A 273-5, A 283, A 290, A 297, A 336, A 338, A 346
castle of the, A 452
house of A 67, A 91, A 163, A 169, A 191, A 197, A 202, A 224
servants of A 67, A 169, A 185, A 191
Mihran
Mihran A 4, A 45, A 76-80
Mihran b. Ilyun A 29
see Tarun b. Mihran
Mihrasp A 249, A 252-6, A 261-3, A 267
Mihribanos (son of Taghanus) A 73-6
Mihriyayil (governor of Manuriya) A 4-P 6[a], P 8[a-b], A 8-14, A 16-7, A 21-2, A 29, A 36, A 76-7, A 94, A 165
Milad (warrior of Shammas) A 46-8, A 66
Minuchihr from Gilan A 197
Mizrab
Mizrab Khwarazmi A 124
see Ali b. Mizrab
Mosul A 320-1
Mu'in A 379
Mu'min *see* Abdu'l-Mu'min
Mu'tasim (Caliph) A 332, A399, A 402, A 444, A 448
Mubashir (servant of Battal) A 398
Mugh *see* Maftul Mugh
Muhammad
Muhammad P 1[b], P 2[b], A 23, A 25, A 31, A 34, P 25[b], P26[b], A 59, A 67, A 119, A 123, A 129, A 135, A 142-3, A 145, A 150, A 158, A 163, A 165, A 169, A 172-3, A 175, A 178, A 183, A 186, A 191, A 193, A 198, A 202, A 205, A 211[b], A 228-9, A 286, A 296, A 306, A 320, A 325, A 336, A 346, A 356-8, A 364, A 366, A 368, A 378, A 388, A 394, A 404-5, A 419-11, A 413, A 435, A 444-5
Muhammad Mustafa A 23, A 25, A 59, A 143, A 145, A 209, A 272, A 286, A 301, A 304, A 335, A 357, A 388, A 394, A 409, A 411, A 423
Muhammad (brother of Sa'id) A A 84, A 88
Muhammad b. Ali (uncle of Musa) A 50-1, A 325
Muhammad b. Fallah (ghazi) A 76-80, A 92-5, A 171, A 215, A 402, A 406
Muhammad b. Husayn (padishah of Tarsus) A 62
Muhammad b. Juda A 21
Muhammad Hanifa A 28
Muhammadb. Zayd A 132
Muhdhif *see* Abu'l-Muhdhif Shami A 110
Muksin A 366
Munidhar (Muslim spy) A 45, 56
Munzir *see* Yahya b. Munzir A 130
Musa
Musa of Khwarazm A 194
Musa A 194
Musa b. Juda A 21, A 341, A 49, A 131, A 153, A 155, A 160, A 341
Musa A 24, A 33, A 46, A 49, A 50, A 171, A 211[b], A 343, A 350-1, A 354, A 360
Mustafa *see* Muhammad Mustafa
Muti *see* Yahya b. Muti'
Na'im A 46
Najashi *see* Abdullah Najashi

Nakhjiwan A 431
Nariman A 199
Nasr Habbab A 46, A 62-3, A 76, A 18, A 39, A 132, A 171, A 310, A 325, A 492
Nawdar (son of an old woman at the castle of Sunbat) A 82
Nawruz Banu (daughter of Sarabil) A 72, A 74-5
Nazir (son of Sayyid and Mah-Piruz) A 90, A 161, A 171, A 243, A 332, A 399, A 402, A 429, A 448, A 450, A 455-7
Namrud (infidel) A 49, A 53, A 449
nār-i nūr *see* Fire of Light
Nestor
Nestor (infidel) A 366-7
Nestor (vice-regent of Istanbul) A 428-9
Nu'man
Nu'man b. Mamlan A 418
Nu'man b. Zayd (Padishah of Yemen) A 192
Nu'man, son of Ziyad P 3[b], A 1, A 3
Nuqayta
Nuqayta the Turk A 401
Nuqayta A 401, A 402
Nuqayta the Frank A 325, A 335, A 429
Nuqayta the vizier P 176b
Onaman A 442
Oranqu (yigit) A 447
Patwaran from India A 198
Piladan (city) A 416
Qabus
Qabus A 173-6, A 179, A 211[c]
Qadir *see* Abdu'l-Qadir
Qaf (mountain) A 180, A 301, A 327, A 357, A 362, A 387, A 404, A 406, A 414
Qahir of Chin A 303
Qalun
Qalun (infidel) A 172, A 174-5, A 179, A 211[c], A 292
Qalun of Jerusalem A 129
Qalun A 147
land of Qalun A 164
Qalun the Indian A 263-4
Qamar Shah P 177[a], A 442
Qanatos
Qanatos Zarkara A 8
Qanatos (Caesar, son of Asatur) A 446-8, A 450
Qanatur
Qanatur (warrior of the Caesar) A 364-5
Qanatur (warror of Babak) A 404
Qand-Abad A 433
Qaraqib A 30, A 100, A 219
Qari Div A 257-60
Qart
Qart the Frank A 316
Qarun
Qarun of Taliqan A 165, A 294
Qarun Aziz (Sultanof Egypt) A 192, A 442
Qarun from Sitan (infidel) A 200
Qasim A 97, A 132, A 171, A 192, A 430
Qasure (son of Taryun) A 166-7, A 177, A 179, A 211[c]
Qays (merchant from Baghdad) A 273, A 276
Qaysar
Padishah Qaysar A 263-5, A 267
see caesar
see Rabi' the son of Caesar
see Shammas the son of Caesar
Qaysariya A 310
Qaytamuniya A 322
Qaytur
Qaytur b. Sasan (Padishah of Qilimiya) A 97-100
Qaytur-Abad A 100
Qil
Qil-Baraqlar (dog-headed tribe) A 382-4, A 389, A 397
Qilimiya A 97

Qintar
Qintar the Indian A 211[a]
Qintar the captain A 370, P 176[a]
Qirtas
Qirtas Jazu A 325
Qirwan A 162, A 287
Padishah of Qirwan (Gurgin Lawi, infidel) A 200
Padishah of Qirwan A 257
Shah of Qirwan A 261, A 287, A 293, A 313
Qirwan of the Maghrib A 297
Qirwan A 297-8, A 313
see Bahram of Qirwan
Qonstantin (son of Araqil) A 17, A 61, A 149, A 164, A 172-3, A 175-6, A 179, A 186-7, A 211[c-d], A 213, A 217, A 224, A 230, P 176[a]
Ra'd Jazu A 436, P 175[b], P 176[b], P 177[a], A 439-41
Rabi'
Rabi' A 17, A 19, A 22, P 17a, P 17b, P 18a, A 25, A 28,
Rabi' the son of Caesar A 19, P 17[b], A 50, A 171
Rabia, daughter of Astafa A 216
Ramin A 61-2
Rus A 162
Rusin A 192-3
Rusin the Bulghar A 196
Rustam A 199, A 209, A 283, P 177[a]
Rûm P 2[2-b], A 2, A 4, P 6[a], P 7[b], P 8[b], A 8-9, A 12, A 15-8, A 21-3, P 17[b]-18[a], A 25-6, A 31-2, A 39, A 47-8, A 52, A 56-7, A 63, A 69, A 71, A 80, A 84-5, A 91-2, A 95, A 98-100, A 112, A 122, A 130-1, A 148, A 150, A 156, A 161, A 164-7, A 171, A 179, A 193, A 205, A 211[b], A 211[d], A 221, A 228, A 241, A 243, A 254, A 268-9, A 272, A 290, A 294, A 314-5, A 321, A 329, A 33-5, A 341, A 345-6, A 351, A 363, A 426, A 428, P 176[a-b], A 446-7
see Caesar of Rûm
see Ilyun of Rûm
see Tawabil of Rûm
Sa'd *see* As'ad b. Sa'd
Sa'id
Sa'id (brother of Muhammad) A 84, A 88
Sa'id (from Baghdad) A 105-7
Sa'id A 360
see Ali b. Sa'id
see Ibrahim b. Abu Sa'id
see Junayd b. Sa"id
Sa'ida
Sa'ida Banu (wife of caliph) A 436
Sa'ida Hanm (mother of Battal) P 7[a]
Sabbah
see Kalib b. Sabbah
Sabuh (leader (vizier) of forty monks) A 47
Saffiya (daughter of the Caliph) A 436
Sahlas (vizier of Shamen) P 26[b]
Salam *see* Abdu'l-Salam
Salib *see* Abdu'l-Salib
Saluk from Chin A 184-5
Salwan (Mountain) A 137-8
Samarkand A 162, A 197
see Ismail of Samarkand
Samiliya (city in the Maghrib) A 101
Sam A 199
Samsuvar A 101
mace of A 310, A 363, A 406
Samuniya A 105, A 322
Sanjar (warrior of Firdaws) A 104-7
Saqlan A 197
see Daryab from Saqlan
Sarjayil
Sarjayil from Chin (persecuted by Ja'far in disguise as his father) A 12

Sarjayil A 29, A49, A 52-3, A 122, A 165, A 455
Sarjayil the Greek (brother of Taryun) A 189
Sasan *see* Qaytur b. Sasan
Satha (brother of Uqba) A 374, A 376, A 402, A 413, A 420-1, A 434
Saylaf A 371-2, A 376
Padishah of Saylaf A 382, A 384
Sayyid A 7, A 31, P 26[a], A 42-4, A 46, A 50, A 53-71, A 74-101, A 103-22, A 124-8, A 130-41, A 144-8, A 150-9, A 161, A 163-9, A 171-182, A 184-8, A 196-7, A 199-205, A 207-23, A 225-96, A 298, A 300-2, A 304-9, A 311-8, A 320-4, A 326, A 328-34, A 341, A 343-55, A 357-400, A 402-427, A 429-51, A 453-7
Sarabil
Sarabil the priest A 63, A 67, A 69-71
Sarabil (brother of Maftul Mugh) A 65
Sarabil (father of Nawruz-Banu) A 72-3
Sarandil A 439
Sarhang-Abad A 162
Shah
Shah of Jerusalem A 164
Shah of Mazandaran A 182
Shah of Shirwan A 197
Shah of Cashmere A 261
Shah of Qirwan A 261, A 287, A 293, A 313
Shah of Chin A 342,
Shamasp
Shamasp (brother of Mihriyayil and Mihran) AA 4, A 9, A 14, A 16, A 36, A
Shamasp (warrior of the Caesar) A 122-9
Shamil
Shamil Mugh A 65
Shamil A 229
Shammas
Shammas A 399
the monk A 8, A 21, A 23, A 64, A 85, A 92, A 130, A 131, A 174, A175, A 176, A 179, A 180, A 211[b], A 211[c], A 241, A 242,
the old man A 328, A 331, A 332
the son of the Caesar of Rûm A 17, A 29, A 37, A 38, A39, A 40, A 42, A 46, A 47, A 48, A 49, A 50, A 51, A 52, A 53, A 54, A 55, A 56, A 57, A 58, A 60, A 61, A 66, A 66, A 87, A 88, A 91
Shamun
father of Gazban A 85
infidel killed by Abdu'l-Wahhab, A 303
see Gazban son of Shamun
Scyyid shouting as A 186
Shah of Jerusalem, caesar's elder son A 164-5
Shamun A 313
son of Kalib, A 135
son of the Caesar of Rûm A 17, A 29, A 31, A 32, A 34, A 37, A 40, A 41, A 45, A 47, A 48, A 49, A 52, A 54, A 66, A 129, A 164-5 (Shah of Jerusalem) A 174, A 175, A 179, A 186
Shangul Jazu A 318, A
Shayban *see* Suhayl b. Shayban
Shirwan *see* Shah of Shirwan
Shami *see* Abu'l-Muhdhif Shami
Sind P 176[b], A 442
Sindubar P 176[b]
Sitan *see* Qarun from Sitan
Soqrat (infidel) A 195-6
Suhayl
Suhayl of Khwarazm A 434
Suhayl (brother of Ibrahim) A 183, A 316
Suhayl the merchant A 315
Suhayl b. Shayban A 189
Suhayl b. Sunbat A 148
Suhayl b. Sunbat A 430
Suhayl b. Sunbat (beg of Qand-Abad) A 433, A 434
Suhayl A 435
see Uthman b. Suhayl A 193
Suhrab
Suhrab A 154-5
Suhrab (brother of Lohrasp and the Sultan of India) A 168
Sulayman
Sulayman (dson of Juda) A 21, A 24-5, A 32-3, A 171, A 211[b], A 310, A 325
Sulayman of Antioch A 166, A 189, A 193
Sulayman A 194
Sulayman A 301
throne of A 355
Sulqiya A 292
Sunbat
Ilyas b. Sunbat A 32
Sunbat the infidel A 49, A 50, A 51
Sunbat the infidel (restorer) A 80, A 81, A 82, A 83, A 84
palace (sacly) of A 82
Sunbat b. Ilyun A 129
see Suhayl b. Sunbat A 148
see Suhayl b. Sunbat A 430
see Suhayl b. Sunbat (beg of Qandabad) A 433, A 434
Sunbatiya
castle (*qal'a*) of A 370
Syria A 1, A 9-10, A 12, A 28, A 43, A 87-8, A 102, A 106, A 113, A 152, A 163, A 171, A 366, A 400, P 176[a]
Tabriz A 400-1, A 419
see Mamlan of Tabriz
Taghanos
Taghanos P 175[b], P 176[a], A 442
Taghanos the Frank A 148
Tahamtan A 209
Tahir
see Abu Tahir
Tahir A 128
Tahir of Antioch (infidel) A 51
Taht al-Thara A 423
Takfur
Takfur Shah (*beg* of Istanbul) A 54, A 129, A 196 (*malik*)
Takfur Shah (son of the Caesar) A 333
Takfur A 335, A 347-8, A 368, A 391, A 395, A 398-9, A 428-9, P 176[b]
Taliqan A 162
see Kabus of Taliqan
see Qarun of Taliqan
Taluq A 172
Talut
Talut (brother of Harut) A 113-4
Talut from Chin A 303
Tamus the Pari A 395-8, A 426-7, A 439-42, A 44-5, A 450-2
Tanos
Tanos the Greek A 22
Tanos the priest A 273
Tantaniya A 248, A 261
Tarsus *see* Ahmar Tarsus
Tarun
Tarun b. Mihran A 189
Tarun A 208
Tarun the Frank A 429

Taryun
Taryun of Hamadan A 148
Taryun A 51, A 74, A 86, A 91, A 93
taryun A 153-6, A 158, A 160-1, A 164-7, A 174, A 177-9, A 181, A 189-91, A 205, A 207, A 211[c], A 214, A 218, A 245, A 280, A 294, A 309, A 364
Tatar A 246
see Haluq the Tatar
Tawamiq b. Ma'ad (caliph) P 6[a], A 198, A 211[c]
Tayf A 162
Tawabil A 3, P 8[a-b], A 15-6, A 20-1, A 23-4, P 17[b], A 30, A 39, A 47, A 53, A 81, A 90, A 101, A 132, A 171, A 179-80-1, A 183-5, A 196, A 204, A 207, A 211[b], A 211[d]-12, A 214
Toma (son of the king of the Franks) A 279
Transoxiana A 162
Tughanos (vizier of Sarabil father of Mihribanos) A 73
Turk
see Nuqayta the Turk
see Yalaman the Turk A 166
Turkestan A 162
Turman castle of A 268
Turran *see* Ahmad Turran
Tus A 162
Uj the Frank A 447, A 448, A 449, A 450, A 451
Umar
Umar b. Umayya P 2[b], A 6
Umar (Caliph) P 3[a], A 102, A 110
see Amir Umar A 1, A 3, P 7[b], A 15-8, A 20, A 24, P 17[a-b], A 25-6, A 28-31, A 35, A 42-4, A 46-7, A 50, A 64, A 81, A 90, A 122, A 124-5, A 127, A 130, A 145, A 148, A 152, A 170-2, A 181, A 184, A 188, A 191, A 194-6, A 199, A 201, A 204, A 207-8, A 211[d], A 213, A 219, A 225, A 231, A 240, A 244-6, A 268, A 271-2, A 281, A 295, A 298-9, A 303-4, A 310, A 315-6, A 332, A 341, A 362-4, A 402, A 430-1
Umar (the merchant) A 103-5
Umayya *see* Umar b. Umayya
Unuq A 384
Uqarib the renegade A 194
Uqba A 221[c-d], A 212-3, A 218-9, A 224-9, A 231-43, A 270, a 273-4, A 276, A 294, A 309, A 321, A 323-4, A 375, A 402, A 420, A 434, A 454
Uqqab of Mashtiran A 189
Uthman
Uthman P 3[a], A 26
Uthman b. Suhayl A 193-4
see Osman
Walid (son of Uqba) A 270-7, A 284, A 2395, A 321, A 323-4, A 326, A 328, A 402, A 434
Waqqas (Padishah of Dilchin) A 424-5, A 426-7
Yahud A 168
Yahya
Yahya b. Hamid A 62
Yahya b. Mansur (Muslim spy) P 6[a], A 29, A 170, A 295, A 298
Yahya A 296
Yahya b. Munzir A 130
Yahya b. Muti' A 171, A 214
Yalaman the Turk (renegade) A 166
Yaman (parician) A 284
Yamliha
Yamliha (infidel) A 366
Yamliha (King of snakes) A 301-2
Yamliha (the Jew) A 89-90, A 137
Yamliha (vizier of the Caesar) A 284, A 294
Yazid P 3[a], A 443
Yemen A 162, A 192
Yuhanna b. Afshin A 94, A 132
Yuhanna A 95
Yunin (renegade; son of the regent of Syria) A 366
Yusuf
Yusuf (and Zulaykha) A 43
Yusuf Hajjaj A 364
Zahhak A 19, A 22, A 93, A 151, A 185, A 197, A 201, A 217, A 260, A 286, A 330, A 355, A 358, A 392, A 405, A 410, A 450, A
Zal A 283
Zangan A 412-4
Zartaq *see* Ali b. Zartaq
Zaryun (infidel) A 317
Zayd
Zayd Rabi' (son of Ali) P 3[b]
see Muhammad b. Zayd
see Nu'man b. Zayd
Zaynab A 44, A 46, A 55-9, A 60-1
Zaynab Hatun A 44, A 58, A 90, A 161,
Zaynu'l-Abidin 338
Zerkera cf. Qanatos Zerkera
Ziyad
Ziyad P 3[a-b]
Zulaykha
Zulaykha (and Yusuf) A 43

BIBLIOGRAPHY

Ahlwardt, W., 1896. *Die Handschrifte-Verzeichnisse der königlichen Bibliothek zu Berlin, Vol. 20. Verzeichnis der arabischen Handschriften*, Vol. 8. Berlin.

Alangu, Tahir, 1952-53. "Bizans ve Türk Kahramanlık Eposların Çıkışı Üzerine." *Türk Dili*, II:541-557. Ankara.

Albright, Charlotte, 1976. "The Azerbaijani 'Āşiq and his Performance of a Dāstān." *Iranian Studies* 9: 220-247.

Alexiou, 1985. 'Αλεξίου, Σ. *Βασίλειος Διγενής 'Ακρίτης καί τό δομα τοῦ 'Αμμοίρη: Κριτική 'Εκδοση*. 'Ερμῆς. Athens.

And, Metin, 1987. *Culture, Performance and Communication in Turkey*. Tokyo.

Argyriou, Astérios, 1991. "L'épopé de Digénis Akritas et la littérature de polémique et d'apologétique islamo-chrétienne." *Byzantina*, 16: 7-34.

Aslanbay, Muhiddin, 1954. *Seyyid Battal Gazi'nin Hayatı ve Bazı Menkibeleri*. Eskişehir.

Atti, 1970. *Atti del Convegno Internazionale sul Tema: La Poesia Epica e la sua Formazione*. Accademia Nazionale dei Lincei, Quaderno 139. Rome.

Ayalon, D., 1988. *Outsiders in the Lands of Islam: Mamluks, Mongols and Eunuchs*. Variorum, London.

Baer, Eva, 1977. "A Brass Vessel from the Tomb of Sayyid Battāl Ghāzi." *Artibus Asiae*, 39: 299-335.

Barthold, W., 1928. *Turkestan down to the Mongol Invasion*. London.

Bartikian, H. 1974. "Sur quelques questions relatives à l'épopée byzantine de Digenis Akritas," in M. Canard, *L'Expansion arabo-islamique et ses répercussions*. Variorum Reprints: London.

Başgöz, İlhan, 1970. "Turkish Hikaye-Telling Tradition in Azerbaijan, Iran." *Journal of American Folklore* 83:391-405.

Başgöz, İlhan, 1986. "Köroğlu's Tekgözler (Cyclops) Story." *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 76: 49-56.

Battal Seminar I, 1977. *I. Seyyit Battal Gazi Semineri Bildirileri*. Eskişehir.

Battal Symposium I, 1987. *II Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu: Tebliğler*. İnönü Üniversitesi: Malatya.

Battal Symposium II. 1988. *II Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu: Tebliğler*. İnönü Üniversitesi: Malatya.

Battal Symposium III, 1989. İnönü Üniversitesi. III Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu. *Tebliğler*. Malatya.

Bayram, Mikail, 1991. *Ahi Evren ve Ahi Teşkilât'nın Kuruluşu*. Konya.

Bausani, Alessandro, 1970. "Elementi Epiche nelle Leteratnre Islamiche." In: Atti 1970: 759-769.

Bausani, A., 1975. "Muhammad or Darius? The Elements and the Basis of Iranian Culture." In: Speros Vryonis, Jr., ed., Islam and Cultural Change in the Middle Ages. Wiesbaden. Pp. 43-57.

Beaton, Roderick and David Ricks, 1993. *Digenes Akrites. New Approaches to Byzantine Heroic Poetry*. Variorum, London.

Beaton, Roderick, 1989. *The Medieval Greek Romance*. Cambridge.

Belke, Klaus, 1984. *Galatien und Lykaonien*. Tabula Imperii Byzantini, pub. by Herbert Hunger, Vol. 4. Österreichische Akademie der Wissenschaften:Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, 172 Band. Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften. Vienna.

Bertrandon de la Brocquière. *The Voyage d'outremer by Bertrandon de la Brocquière*. Trs. Galen R. Kline. American University Studies, Series II, Romance Languages and Literature. New York, 1988.

Björkman, W. "Kafir", EI

Boratav, P.N. 1988 [1946]. *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Istanbul.

Boratav, Pertev N. "Battal." *İA*

Bosworth, C. E., 1991. "Byzantium and the Syrian Frontier in the Early Abbasid Period." In: Muhammad Adnan Bakhit and Robert Schick, edd., *Bilād al-Shām During the Abbasid Period (132A.H./750 A.D.-451 A.H./1059 A.D.)*. Proceedings of the Fifth International Conference on the History of Bilād al-Shām, 4-8 March, 1990. English and French Section. University of Jordan: Amman, pp. 54-61.

Bosworth, C. E., 1993. "Abū 'Amr 'Uthmān Al-Tarsūsi's *Siyar al-Thughūr* and the Last Years of Arab Rule in Tarsus (Fourth/Tenth Century)." *Graeco-Arabica*, 5: 183-95.

Bosworth, C., E., 1992. "The City of Tarsus and the Arab-Byzantine Frontiers." *Oriens*. 33: 268-86.

Bosworth, E. C., 1976. *The Medieval Islamic Underworld: the Banū Sāsān in Arabic Society and Literature*. 2 vols. Leiden.

Boyce, Mary. 1957. "The Parthian gōsān and Iranian Minstrel Tradition." *Journal of the Royal Asiatic Society* 18: 10-45.

Cahen , C., 1959. *Mouvements populaires et autonomisme urbain dans l'Asie musulmane du moyen âge*. [= *Arabica* 5 (1958):225-250, 6 (1959):25-56, 233-265] Leiden.

Cahen, Claude., 1988. *La Turquie pré-ottomane*. Istanbul.

Canard, Marius, 1926. "Les expéditions des Arabes contre Constantinople dans l'histoire et dans la légende." *Journal Asiatique*, 253: 61-121.

Canard, M., 1932. "Un personnage de roman arabo-byzantin." *Revue Africaine*, 1-14. [= Canard 1973: II.]

Canard, M., 1935. "Delhemma, épopé arabe des guerres arabo-byzatines." *Byzantion*, 10: 283-300. [=Canard 1973: III].

Canard, M., 1937, "Delhemma Sayyid Battâl et 'Omar al-No'mân." *Byzantion*, 12:183-188.

Canard, M., 1936. "La guerre sainte dans le monde islamique et dans le monde chrétien." *Revue Africaine*, 605-623. [=Canard 1973: VIII].

Canard, M., 1961. "Les principaux personnages du roan de chevalerie arabe Dhât al-Himma wa-l-Baṭṭāl." Arabica, 8: 153-178. [=Canard 1973b: XIII].

Canard, M., 1973. *Byzance et les musulmanes du Proche Orient*. Variorum: London.

Canard, M., 1973b. *Miscellanea Orientalia*. Variorum: London.

Canard, M. 1974. *L'Expansion arabo-islamique et ses répercussions*. Variorum: London.

Canard, M. "Al-Baṭṭāl." *EI*

Canard, M. "Dhu'l Himma". *EI*

Canova, G. 1977. "Gli studi sull'epica popolare arabe." *Oriente Moderno*, 57:211-226.

Çağlar, Behçet Kemal, 1952-53. "Battal Bizans Yolunda." *Türk Dili*, II:518-522. Ankara.

Cheynet, J. C., 1980. "Mantzikert: un désastre militaire?" *Byzantion* 50:410-438.

Christides, Vassilios, 1962 "An Arabo-byzantine novel 'Umar b. Al-Nu'mān compared with Digenes Akritas." *Byzantion* 32:549-604.

Christides V., 1979. "Arabic Influence on the Akritic Cycle." *Byzantion* 49: 94-109.

Connelly, Bridget, 1986. *Arab Folk Epic and Identity*. University of California Press: Berkeley.

Davidson, Olga, 1994. *Poet and Hero in the Persian Book of Kings*. Ithaca.

De Bruijn, J. T. P., 1987. "Poets and Minstrels in Early Persian Literature." In: *Transition Periods in Iranian History: Actes du Symposium de Fribourg-en-Brisgau (22-24 mai 1985)*, Instituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente. Studia Iranica, Cahier 5, Leuven, pp 15-23.

De Bruijn, J. T.P., 1990. "Die persische Volksliteratur im Mittelalter und ihr Verhältnis zur klassischen Literatur." In: Heinrichs 1990: 465-474.

Déroche, François, ed., 1989. *Les Manuscrits du Moyen Orient. Essais de Codicologie at de Paleeographie.* Actes du Colloque d'Istanbul (26-29 Mais 1986). Varia Turcica VIII. Istanbul, Paris.

Doerfer, G., 1990. Die Stellung des Osmanischen im Kreise des Oghusischen und seine Vorgeschichte." In: György Hazai, ed., *Handbuch der tuurkischen Sprachwissenschaft*, Budapest. Pp. 13-34.

Elisséeff, Nikita, 1952-4. "La titulature de Nūr ad-Dīn d'après ses inscriptions." *Bulletin d'Études Orientales*, 16: 155-96.

Endress, G., 1982. "Handschriftenkunde." In: W. Fischer, ed. *Grundriss der arabischen Philologie*, Band I, Sprachwissenschaft. Wiesbaden.

Ethé, Hermann, 1871. *Die Fahrten des Sajjid Battḥâl: Ein alttürkischer Volks- und Sittenroman.* Leipzig.

Ettinghausen, Richard and Oleg Grabar, 1994 [1987]. *The Art and Architecture of Islam 650-1250.* New Haven.

Faroqhi, Suraiya, 1981. "Seyyid Cazi Revisited: The Foundation as Seen Through Sixteenth and Seventeenth-Century Documents." *Turcica*, 13:90-122.

Faroqhi, S., 1995. *Kultur und Altag im Osmanischen Reich. Vom Mittelalter bis zum Anfang des 20. Jahrhunderts.* Munich.

Finn, Robert P., 1977. "Epic Elements in *Dedem Korkudun Kitabı.*" Edebiyat, 2:173-189.

Fisher, A. and C.G. 1985 [1987]. "Topkapı Sarayı in the Mid-Seventeenth Century: Bobovi's Description." *Archivum Ottomanicum*, X: 5-81.

Fleischer, H. L. 1848. *"Über den türkischen Volksroman Sireti Seijid Battâl."* In H.L. Fleischer, *Kleinere Schriften.* Vol. III:226-254. Leipzig.

Flemming, B., 1990. "Das Verhältnis von Hoch-und Volksliteratur im Türkischen." In: Heinrichs 1990: 475-481.

Flemming, Barbara, 1988. "From Archetype to Oral tradition: Editing Persian and Turkish Literary Texts." *Manuscripts of the Middle East* 3: 7-11.

Foley, John Miles, 1986. Ed., *Oral Tradition in Literature: Interpretation in Context.* Columbia: University of Misouri Press.

Foley, John Miles, 1988. *The Theory of Oral Composition. History and Methodology.* Bloomington and Indianapolis.

Gaillard, Marina, 1987. *Le Livre de Samak-e 'Ayyâr: Structure et Idéologie du Roman Persan Médiéval.* Travaux de l'Institut d'Études Iraniennes de l'Université de la Sorbonne Nouvelle, 12. Paris.

Geiger, W., and E. Kühn, eds., 1904. *Grundriss der Iranischen Philologie.* Strassbourg.

Goossens, R. 1932. "Autour de Digénis Akritas:La "Geste d'Omar" dans les Mille et Une Nuits." *Byzantion* 7:303-316.

Goossens, R. 1934. "Comptes Rendus: L'épopé byzantine-Eléments iraniens et folkloriques dans le conte d''Omar Al No'mān." *Byzantion* 9: 409-428.

Grabar, A., Manoussacas, M., 1979. *L'illustration du Manuscript de Skylitzès de la Bibliothèque Nationale de Madrid.* Venice.

Grégoire, Henri, 1931. "L'épopée byzantine et ses rapports avec l'épopée turque et l'épopée romane." *Bulletin de la Classe des Letters at des Sciences morales et politiques de l'Académie Royale de Belgique*, 17: 463-493. [Grégoire 1975: III].

Grégoire, H., 1932. "Echanges eepiques arabo-grecs. Sharkan-Charzais." *Byzantion*, 7: 371-382. [Grégoire 1975: V].

Grégoire, H., 1934. "Byzantinisches Epos und arabischer Ritterroman." *Zeitschrift der Deutschen morgenlandischen Gesellschaft*, 88 [13 NF]: 213-232.

Grégoire, H., 1934b. "Héros épiques méconnues: 1, Ṣārkân et Rumzân, 2. Katchatour -Asator." *Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire orientales II* (=Mélanges Bidez I), Brussels. Pp. 451-463. [=Grégoire 1975: XI].

Grégoire, H., 1936. "Comment Sayyid Baṭṭâl, martyr musulman du VIIIe siècle, est-il devenu, dans la leegende, le contemporain d' Amer (‡863)?" *Byzantion*, 11: 571-575. [Grégoire 1975: XV].

Grégoire, H., 1942-43. "The Historical element in Western andd Eastern Epics. Digenis-Sayyid Battal-Dat-el-Hemma-Antar-Chanson de Roland." *Byzantion*, 16: 5-22.

Grégoire, H., 1975. *Autour de l'épopée byzantine.* Variorum Reprints: London.

Gürtunca, M. Faruk, 1966. *Seyyid Battal Gazi.* Istanbul.

Haldon, J. F. and Kennedy, H., 1980. "The Arab-Byzantine Frontier in the Eighth and Ninth Centuries: Military Organization and Society in the Borderlands." *Zbornik Radova Vizantinoloshkog Instituta*, 19: 79-116.

Hanaway, William, L., Jr., 1971. "Formal Elements in the Persian Popular Romances." *Review of National Literatures*, 2: 139-160.

Hanaway, W., L., Jr. 1978. "The Iranian Epics" in *Heroic Epic and Saga*, ed. F. Oinas. Indiana.

Hanaway, W., L., Jr. 1988. "Epic Poetry." In *Persian Literature*, ed. Ehsan Yarshater. New York.

Hanaway, W., L., 1991. "Amīr Arsalān and the Question of Genre." *Iranian Studies*, 24: 55-60.

Hartmann, Martin, 1899. *Orientalische Literaturzeitung*, p. 103.

Hasluck, F. W., 1929. *Christianity and Islam Under the Sultans.* 2 vols. Oxford

Heath, Peter, 1981. "The Thirsty Sword: Structure and Composition in *Sirat 'Antar ibn Shaddād*." Ph. D diss., Harvard University.

Heath, Peter, 1990. "Arabische Volksliteratur im Mittelalter." In: Heirichs 1990: 423-439.

Heath, Peter. "A Critical Review of Modern Scholarship on Sirat 'Antar ibn Shaddād and the Popular Sira." *Journal of Arabic Literature*, 15 (1984): 19-44.

Heath, Peter. "Romance as Genre in the 'Thousand and One Nights'." Part I *J.A.L.* 28 (1987): 1-21. Part II *Journal of Arabic Literature*, 22 (1988): 1-26.

Heinrichs, Wolfhart, ed., 1990. *Orientalisches Mittelalter*. Neues Handbuch der Literatur-Wissnschaft, 5. Wiesbaden.

Heller, Bernhard. "Sīrat 'Antar." EI

Herzfeld, Michael, 1980. "Social Borderers:Themes of Conflict and Ambiguity in Greek Folk-Song." *Byzantine and Modern Greek Studies* 6: 61-80.

Heywood, Colin, 1988. "Between Historical Myth and 'Mythohistory': the Limits of Ottoman History." *Byzantine and Modern Greek Studies*, 2: 315-345.

Heywood, C., 1988a. "Wittek and the Austrian Tradition." *Journal of the Royal Asiatic Society*, 7-25

Heywood, C. 1989. "'Boundless Dreams of the Levant': Paul Wittek, The George-*Kreis*, and the Writing of Ottoman History." *Journal of the Royal Asiatic Society*, 32-50.

Hickman, William, 1979. "The taking of Aydos Castle:Further Considerations on a Chapter from Aşıkpaşazade." *Journal of the American Oriental Society*, 99:399-407.

Hickman, William, 1988. "'Basat and Tepegöz': A Reappraisal." *Edebiyat*, NS, 2: 167-189.

Hild, Friedrich and Restle, Marcell, 1981. *Kappadokien (Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos)*. Tabula Imperii Byzantini, pub. by Herbert Hunger, Vol. 2. Österreichische Akademie der Wissenschaften:Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, 149 Band. Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften. Vienna.

Hillenbrand, Carole, 1981. "The Career of Najm al-Dīn Il Ghazi." *Der Islam*, 58/2: 289-290.

Hillenbrand,Carolle, 1985. "The History of the Jazira, 1100-1250: A Short Introduction." In: Raby 1985: 9-20.

Honigmann, E., 1935. "Charsianon Castron." *Byzantion* 10: 131-160

Hüsing, Georg, 1913. *Beiträge zur Rostahmsage (Sajjid Baṭṭāl)*. Mythologische Bibliothek, V.3. Leipzig.

Imber, Colin, 1979. "The Persecution of the Ottoman Shī'ites According to the Mühimme Defterleri, 1565-1585." *Der Islam* 56: 245-273.

Imber, Colin, 1986. "Paul Wittek's "De la défaite d'Ankara à la prise de Constantinople"." *Osmanlı Araştırmaları*, 5: 65-79.

Imber, Colin, nd. "The Wandering Dervishes." *Mashriq*. Proceedings of the Eastern Mediterranean Seminar, University of Manchester, 1977-78. Offprint.

Irwin, Robert, 1994. *The Arabian Nights: A Companion*. London.

İnalcık, Halil, 1954. "Ottoman Methods of Conquest." *Studia Islamica*, 2: 104-29

İnalcık, H., 1968-70. "Islam in the Ottoman Empire." *Cultura Turcica*, 5-7: 19-29.

İnalcık, H., 1983. "The Question of the Emergence of the Ottoman State." *International Journal of Turkish Studies* 4: 71-79.

İnalcık, H., 1993. *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire. Essays on Economy and Society*. Bloomington, Indiana 1993.

İz, Fahir, 1974-1984. *Saltuk-nāme. The Legend of Sarı Saltuk Collected from Oral Tradition by Ebū'l-Ḫayr Rūmī*. Sources of Oriental Languages and Literatures, Turkic Sources IV, Parts 1-7. Harvard University.

Jakob, G., 1904. *Vorträge türkischer Meddāh's (mimischer Erzählkünstler)*. Berlin.

Jennings, R., C., 1986. "Some Thoughts on the Gazi-Thesis." *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 76: 151-161.

Johnstone, T., M. "Ghaza", EI

Kafadar, Cemal, 1995. *Between Two Worlds. The Construction of the Ottoman State*. Berkeley.

Karamustafa, Ahmet, T., 1994. *God's Unruly Friends. Dervish Groups in the Middle Islamic Period 1200-1550*. Salt Lake City.

Kaymaz, Zeki, 1989. "Mensur Battalnâmeler Üzerine Yapılan İncelemeler." In: Battal Symposium III: 161-4.

Kelsay, John and James Turner Johnson, edd., 1991. *Just War and Jihad. Historical and Theoretical Perspectives on War and Peace in Western and Islamic Traditions*. New York.

Kennedy, H., 1986. "The Melkite Church from the Islamic Conquest to the Crusades: Continuity and Adaptation in the Byzantine Legacy." *17 Congrès international des Études Byzantines: Actes*. Washington. Pp. 325-43.

Khānları, P, N.,ed., 1968-1974. Farāmarz ebn-e Khodādād ebn-e'Abd Allāh al-Kātib al-Arrajānī, *Samak-e 'Ayyār*, 5 vol. Tehran, 1347-1353/1968-1974. [Entesharāt-e Bonyād-e Farhang-e Irān 52, 70, 79, 126, 177.]

Kocatürk, V. M., 1970. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara.

Köksal, Hasan. *Battalnâmelerde Tip ve Motif Yapısı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 59, Halk Edebiyat Dizisi: 10. Ankara, 1984.

Köprülü, Fuad, 1934. *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar.* Istanbul.

Köprülü, Fuad, 1935. *Türk Halkedebiyatı Ansiklopedisi, Ortaccağ ve Yeniçağ Türklerinin Halk Kültürü üzerine Coğrafya, Etnoğrafya, Etnoloji, Tarih ve Edebiyat Lügatı.* Fasc.I Aba- Abdal Musa. Istanbul. pp32-33 on Seyyit Gazi

Köprülü, Fuat, 1966 [1919]. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar.* Istanbul

Köprülü, M. F., 1993 [1922-24]. Islam in Anatolia After the Turkish Invasion. (Prolegomena). trns. by Gary Leiser. Salt Lake City.

nouvelle série I. Istanbul.

Köprülü, Fuat, 1992 [1943]. The Seljuks of Anatolia. Their History and Culture According to Muslim Sources. [="Anadolu Selçukları tarihi'nin yerli kaynakları." Belleten 7:379-522. Ankara 1943.] Trnsl. by Gary Leiser. Salt Lake City.

Kruk, Remke, 1993. Warrior Women in Arabic popular Romance: Qannâṣa Bint MuzÁHi and Other Valiant Ladies." *Journal of Arabic Literature*, 24: 213-230.

Kyriakides, Stilpon, 1936. "Éléments historiques byzantins dans le roman épique turque de Sayyid Baṭṭâl." *Byzantion*, 11: 563-570.

Kyriakides, Stilpon, 1962. Κυριακίδης, Στύλπων. "Τό ἔπος τοῦ Διγενῆ καί τό τουρκικόν λαικόν μυθιστόρημα τοῦ Κιόρογλου." Ἑλληνικά 17: 252-262.

Kyriakidou-Nestoros, 1978. Κυριακίδου-Νέστορος, "Αλκη. *Ἡ θεωρία τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας.* Athens.

Leroux, E., ed. 1896. *Theodore Spandouyn Cantacasin, Petit Traicte de l'Origine des Turcqz.* Paris. (incl. Nicolas de Nicolay. Voyages et Peregrinations.)

Lescot, R., 1977. "Littérature Kurde." in *Histoire des Littératures*, 1, Encyclopédie de la Pléiade, pp. 795-805.

Levy, Reuben, 1951. *A Mirror for Princes.* London.

Lewis, Bernard and Friedrich Niewöhner, edd., 1992. *Religions-gespräche im Mittelalter.* Wolfenbütteler Mittelater-Studien, 4. Wiesbaden.

Lewis, Bernard, 1956. "1641-42'de Bir Karayit'in Türlkiye Seyahatnamesi." *Vakıflar Dergisi* 3: 97-106.

Lindner, Rudi Paul, 1983 *Nomads and Ottomans inMedieval Anatolia.* Bloomington.

Lord, A. B., 1967. "The Influence of a Fixed Text." Reprinted in Lord, 1991: 170-185.

Lord, A. B., 1976. "The Traditional Song." In Benjamin Stolz and Richard S. Shannon, eds. *Oral Literature and the Formula.* Center for Coordination of Ancient and Modern Studies. Ann Arbor, 1976: 1-15.

Lord, A. B., 1986. "The Merging of two Worlds: Oral and Written Poetry as Carriers of Ancient Values." In Foley 1986: 19-64.

Lord, A. B., 1991. *Epic Singers and Oral Tradition.* Ithaca and London.

Lord, A. B., 1993. "Oral Poetry." In: Preminger 1993: 863-66.

Lowick, Nicholas, 1985. "The Religious, the Royal and the Popular in the Figural Coinage of the Jazira." In: Raby 1985: 159-174.

Mas'udi, 1989. *The Meadows of Gold. The Abassids.* Trns.and ed. by Paul Lunde and Caroline Stone. London.

Mavrogordato, John, 1956. *Digenes Akrites: Edited, with an Introduction, Translation and Commentary.* Oxford.

Meisami, Julie Scott, 1987. *Medieval Persian Court Poetry.* Princeton.

Mélikoff, I. "Al-Baṭṭāl." EI

Mélikoff, Irène, 1960. *La Geste de Melik Dānişmend: Étude critique du Dānişmendnāme.* 2 Vols. Paris.

Mélikoff, I., 1961. "Géorgiens et Arméniens dans la Litćrature Épique des Turcs d' Anatolie." *Bedi Karthlisa, Revue de Kartvélologie, 11-12: 27-35*

Mélikoff, I., 1962. *Abū Muslim; Le "porte-hache" du Khorassan dans la tradition épique turco-iranienne.* Paris.

Mélikoff, I., 1962a. "Nombres symboliques dans la litćrature épico-religieuse des Turcs d'Anatolie." *JA*, 250: 435-443.

Mélikoff, I., 1962b. "Notes Turco-Caucasiennes: Babek le Ḫurramī et Seyyid Baṭṭāl." *Bedi Karthlisa, Revue de Kartvélologie*, 13-14: 72-81.

Mélikoff, I., 1964. "Géorgiens, Turcomans et Trébizonde: Notes sur le "Livre de Dede Korkut"." *Bedi Karthlisa, Revue de Kartvélologie*, 17-18: 18-27.

Mélikoff, I., 1975. "Le problème Kızılbaş." *Turcica*, 6: 49-67.

Mélikoff, I., 1980. "Un ordre de derviches colonisateurs: Les Bektachis. Leurs rôle social et leurs rapports avec les premiers sultans ottomans." In *Mémorial Ömer Lütfi Barkan.* Bibliothèque de l'Institut Français d'Études Anatoliennes d'Istanbul. Paris.

Mélikoff, I., 1982a. "L'Islam Hétérodoxe en Anatolie." *Turcica* 14: 142-154. 20 (1988)

Mélikoff, I., 1982b. "Recherches sur les composantes du syncrétisme Bektachi-Alevi." In *Studia Turcologica Memoriae Alexii Bombaci Dicata.* Naples.

Mélikoff, I., 1983. "L'ordre des *Bektaşi* après 1826." Turcica, 15: 155-178.

Mélikoff, I., 1988. "Les origines centre-asiatiques du soufisme anatolien." *Turcica*, 20: 7-18.

Menzel, Theodor, 1925. "Das Bektâši-Kloster Sejjid-i Ghâzi." *Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen an der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin.*

Menzel, Theodor, 1942. *Meddâh, Schattentheater und Orta Oyunu.* Monographien des Archiv Orientální, Band X. Prague.

Mitchell Brown, Helen, 1974. "Some Reflections on the Figured Coinage of the Artuqids and Zengids." *Near Eastern Numismatics, Iconography, Epigraphy and History, Studies in Honor of George C. Miles.* Beirut.

Molé, M., 1953. "L'épopée iranienne après Firdôsi." *La Nouvelle Clio,* 5: 377-393.

Molé, Marian, 1951. "Garshâsp et les Sagsâr." *La Nouvelle Clio,* 3: 128-138.

Mordtmann, A. D., 1860. "Seidi Ghazi." *Gelehrte Anzeigen der Königlichen Bayerischen Akademie,* pp. 260ff.

Mordtmann, A. D., 1922. "Die Didosage in Orient" *Der Islam,* 12: 194-197, 256; 13:104-5; 15:160.

Nafisi, Sa'id, 1963. *Kitâb-i Nasîhatnâma Ma'rûf bi-Qâbâsnâma az rû-yi Nusha'-i Mu'arrah 750...* Kitâbfurûshi Furûghi, Tehran.

Nasratinoğlu, İ. Ü. 1991. "Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Seyyit Battal Gazi." *Sesler* (Skopje), 254/255: 41-48.

Nasratinoğlu, İrfan Ünver, 1973. *Afyonkarahisar Efsaneleri.* Ankara.

Noth Albrecht, 1994. *The Early Arabic Historical Tradition: A Source-Critical Study.* Tr. Michael Bonner. Darwin Press, Princeton.

Nutku, Ö., 1976. *Meddâhlık ve Meddâh Hikâyeleri.* Ankara.

Ocak, A. Y., 1992a. *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler (XIV-XVII Yüzyıllar).* Ankara.

Ocak, A. Y., 1992b. *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler. (Metolojik Bir Yaklaşım).* Ankara.

Ocak, A. Y., nd. "Battâlnâme." *İslamiyet Ansiklopedisi,* Specimen Copy: 105-106.

Oikonomides, N., 1990. "La brebis égarée et retrouvée: l'apostat et son retour." In *Religiöse Devianz, Untersuchungen zu sozialen, rechtlichen und theologischen Reaktionen auf religiöse Abweichung im westlichen und östlichen Mittelalter,* ed. Dieter Simon, Ius Commune, Studien zur Europäischen Rechtsgeschichte 48, Frankfurt a. M.

Oikonomides, Nicolas, 1983. "Les Danishmendides entre Byzance, Bagdad et le Sultanat d'Iconium." *Revue Numismatique,* 25: 189-207.

Özdemir, H., 1975. *Die altosmanischen Chroniken als Quelle zur türkischen Volkskunde.* Freiburg. 290-310: Aydos and Seyyid Battal

Özkırımlı, Atilâ, 1974. *İlyâsoğlu Mercimek Ahmed, Kabusname..* Istanbul. OL 37106

Page, Mary Ellen, 1979. "Professional Story Telling in Iran: Transmission and Practice." *Iranian Studies* 12: 195-215.

Paret, 1981. *Schriften zum Islam. Volksroman-Frauenfrage-Bilderverbot.* ed. Josef van Ess. Kohlhammer: Stuttgart [Berlin Köln Mainz]

Paret, Rudi, 1927. *Die Geschichte des Islams im Spiegel der arabischen Volksliteratur.* Tübingen: Mohr-Siebeck. [Reprinted in Paret, 1981.]

Paret, R., 1927. *Der Ritter-Roman von 'Umar an-Nu'mân und seine Stellung zur Sammlung von Tausendundeine Nacht. Eine Beitrag zur arabischen Literaturgeschichte.* Tübingen: Mohr-Siebeck. [Reprinted in Paret, 1981.]

Paret, Rudi, 1930. *Die Legendäre Maghâzi-Literatur. Arabische Dichtungen über die muslimischen Kriegszüge zu Mohammeds Zeit.* Tübingen: Mohr-Siebeck. [Reprinted in Paret, 1981.]

Paret, Rudi, 1970. "Die legendäre Futûh-Literatur, ein arabisches Volksepos?" In: Atti, 1970: 735-747.

Pérès, Henri, 1957. "Le roman historique dans la litérature arabe." *Annales de l'Institut des études orientales,* 15: 5-39.

Pérès, Henri, 1958. "Le roman dans la littérature arabe des origines à la fin du Moyen Age." *Annales de l'Institut des études orientales,* 16: 5-40.

Perlmann, Moshe, 1992. "Samau'al al-Maghribi (XII century)." In: Lewis 1992: 351-356.

Pertusi, A., 1974. "Tra Storia e Leggenda: Akritai e Ghâzi sulla Frontiera Oriental di Bizansio." In: Berza 1974: 237-283.

Preminger, Alex, and T. V.F. Brogan, edd., 1993. *The New Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics.* Princeton.

Prince, Gerald, 19987. *Dictionary of Narratology.* University of Nebraska Press: Lincoln, Nebraska.

Pritsak, Omeljan, 1952. "The Decline of the Empire of the Oghuz Yabghu." *The Annuals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.* 2: 279-292.

Qaramânî, Ahmad b. Yûsuf, *Akhbar al-Duwal wa Âthâr al-Awal fi Ta'rîh.* Ed.by Ahmad Hatît and Fahmi Sa'd. 3 vols. Beirut, 1992.

Rabbat,Nasser, O., 1995. "The Ideological Significance of the Dâr al-Adl in the Medieval Islamic Orient." *IJMES,* 27: 3-28.

Raby, Julian, ed., 1985. *The Art of Syria and the Jazira, 1100-1250.* Oxford Studies in Islamic Art, 1. Oxford.

Ramsay, William Mitchell, 1915-1916. "The Intermixture of Races in Asia Minor: Some of its Causes and Effects." *Proceedings of the British Academy.* Pp. 359-422.

Razavi, F. transl., 1972. *Faramarz fils de Khodadad, Samak-e Ayyar.* Paris, 1972. [vol. 1, coll. UNESCO d'Oeuvres représentatives, Séric persane.]

Renard, John, 1993. *Islam and the Heroic Image. Themes in literature and the Visual Arts.* University of South Carolina Press: Columbia, South Carolina.

Reynolds, Fletcher Dwight, 1995. *Heroic Poets, Poetic Heroes. The Ethnograpy of Performance in an Arabic Oral Epic Tradition.* Ithaca.

Roemer, Hans Robert, 1981-2. "Zur historischen Volkskunde der islamischen Welt." *Materialia Turcica* (=Byzantino-Altaica, Festschrift Haussig) 7-8: 306-322.

Rosenthal, Franz, 1968. *A History of Muslim Historiography*. Leiden.

Rossi, Ettore, 1952. *Il "Kitab-ı Dede Qorqut." Raconti Epico-Cavallereschi dei Turchi Oğuz Tradotti e Annotati con "Facsimile" del MS. VAt. Turco 102.* Rome.

Rypka, Jan, 1968. *History of Iranian Literature*. Dordrecht.

Russell, James, R., 1994. "Me'orav be-Pita: Iran and Israel in the Armenian Epic of Sasun." *Irano-Judaica Conference IV*, The Hebrew University, Jerusalem, Israel, July 3-6, 1994.

Russell, J. R., 1995a. "The Ancient Sources of the Epic of Sasun." Lecture at the Armenian Library & Museum of America, Watertown, MA, January 24, 1995.

Russell, J. R., 1995b. "Revelations of Darkness: Medieval Armenian Apocalyptic in the Epic of Sasun and the Visions of Yohvannēs Kozern." Journal of Armenian Studies, forthcoming.

Şafā, Dh., 1944 [1333]. *Hamāsa sarā'i dar irān*. Tehran

Sathas, C. and Legrand, E., 1875. *Les Exploits de Digénis Akritas:épopé byzantine du dixième siècle publiée pour la première fois d'après le manuscrit unique de Trébizonde*. Paris.

Saunier, Guy, 1972. "Le combat avec Charos dans les chansons populaires grecques." *JEllinikav*, 25Ú119-152, 335-370.

Ševčenko, Ihor, 1979-80. "Constantinople Viewed from the Eastern provinces in the Middle Byzantine Period." *Harvard Ukrainian Studies*, 3-4: 712-747.

Schoeler, Gregor, 1981. "Die Anwendung der oral-poetry-Theorie auf die arabische Literatur." *Der Islam*, 58: 205-236.

Schoeler, G., 1985. "Die frage der schriftlichen oder mündlichen Überlieferng derWissenschaften im frühen Islam." *Der Islam*, 62: 201-230.

Schoeler, G., 1992. "Schreiben und Verüoffentlichen. Zu Verwendung und Funktion der Schrift in der ersten islamischen Jahrhunderten." *Der Islam*, 69: 1-43.

Schreiner, Martin, 1898. "Samau'al b. Jahjâ al-Maġribî und seine Schrift "Ifhâm al-Jahûd"." *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums*, 42: 123-133, 170-180, 214-223, 253-161, 407-418, 457-465.

Sertoğlu, Murat, 1967. *Battal Gazi*. Istanbul.

Sezen, Lütfi, 1991. *Halk Edebiyatında Hamzanâmeler*. Kültür Bakanlığı Yayınları 1287; Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi 59. Ankara.

Shoshan, Boaz, 1991. "High Culture and Popular Culture in Medieval Islam." *Studia Islamica* 73: 67-107.

Shoshan, B., 1993. *Popular Culture in Medieval Cairo*. Cambridge.

Sifakis, 1988. Σηφάκης, Γ.Μ. *Γιά μιά ποιητική τοῦ ἑλληνικοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ*. Heraklion.

Sivan, E., 1992. "Islam and the Crusades: Antagonism, Polemics, Diaogue." In: Lewis 1992: 207-216.

Sivan, Emmanuel, 1968. *L'Islam et la Croisade. Idéologie et Propagande dans les Reeactions Musulmanes aux Croisades*. Paris.

Smith, Grace, 1982. "Some Türbes/Maqāms of Sarı Saltuq, An Early Anatolian Turkish Gāzi-Saint." *Turcica*, 14: 216-225.

Sourdel-Thomine, J., transl. 1957. *Al-Harawī. Guide des lieux de pèlerinage*. Damascus.

Southgate, Minoo, trns., 1978. *Iskandarnamah. A Persian Medieval Alexander-Romance*. New York.

Spengler, William and Wayne Sayles, 1992. *Turkoman Figural Bronze Coins and their Iconography*. Lodi, Wisconsin.

Spyridakes, 1962. Σπυριδάκης, Γεώργιος Κ. "Τό δημώδες ἄσμα "Τοῦ Κάστρου τῆς 'Ωριᾶς". Σχέσις αὐτοῦ πρός τήν ἅλωσιν τοῦ 'Αμορίου τω 838 ὑπό τῶν 'Αράβων." *'Επετηρίς τοῦ Λαογραφικοῦ 'Αρχείου*, 14-15: 3-34.

Steinbach, Udo, 1972. *Dāt al-Himma. Kulturgeschichtliche Untersuchungen zu einem arabischen Volksroman*. Freiburger Islamstudien, Band IV. Franz Steiner. Wiesbaden.

Taeschner, Franz, 1929. *Al-Umarī's Bericht über Anatolien* in seinem Werke Masālik al-abṣār fi amālik al-amṣār. Leipzig.

Tekin, Şinasi, 1989. "Gazâ/Cihâd Kavramları Hakkında." *Journal of Turkish Studies*, 13: 139-204.

Tezcan, Mahmut, 1989. *Sosyal Değişme Sürecinde Çankırı Yârân Sohbetleri. Kültürel Antropolojik Yaklaşım*. Kültür Bakanlığı, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, Vol. 103, Gelenek-Görenek ve İnançlar Dizisi, Vol. 6. Ankara.

Thackston, Wheeler, M., Jr., 1990. "Islamische Mythologie, Schöpfungslegenden, Prophetengeschichte, Eschatologie." In: Heinrichs 1990: 186-201.

Tolassa, Harun, 1977. "Battal Gazi Destanî Geleneğinin Türk Halkı Arasında Doğuşu, Gelişmesi Üzerine Düşünceler ve Bu Gelenekle İlgili Bibliyografik bir Döküm." In: Battal Symposium I: 103-15.

Tulum, Mertol A., 1971. *Sinan Paşa, Tazarru'nâme*. Istanbul. 78-9

Turan, Osman, 1951. "Selcuklular Zamanında Sivas Şehri." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi*, 9: 447-457.

Uplegger, Helga, 1964. "Das Volksschauspiel," in Deny et al., *Philologiae Turcicae Fundamenta*, II: 147-170.

Uraz, M., 1979. "Kıssahanlar, Şeyhlar, Meddahlar." *Türk Folklor Araştırmaları*, 354

Van Berchem, M., 1893. "Eine arabische Inschrift aus dem Ostjordanlande mit historischen Erläuterungen." *Zeitschrift des deutschen Palaestina-Vereins*, 16: 84-105.

Van Berchem, M., 1912. "Epigraphie des Danishmendids." *Zeitschrift für Assyriologie* 27: 87f

Van Berchem, Max, 1978. *Opera minora.* Introd. et bibliographie par Anouar Louca ; index etabli par Charles Genequand. Geneva.

Van Wiggen, W., 1987. Review of Pedersen 1984. *Manuscripts of the Middle East* 2: 151-2.

Vasiliev, A. A., et al., 1933. *Byzance et les Arabes. Vol. I. La dynastie d'Amorium.* Brussels.

Von Grunebaum, Gustave E., 1942. "Greek Form Elements in the Arabian Nights." *JAOS*, 62:277-292.

von Grunebaum, G. E., 1975. "The Hero in Medieval Arabic Prose." In: *Concepts of the Hero in the Middle Ages and the Renaissance*, ed. Norman T. Burns and Christopher J. Reagan. Albany.

Waardenburg, Jacques, 1978. "Official and Popular Religion in Islam." *Social Compass*, 25:316-18. [=Waardenburg, Jacques D. J., 1979. "Official and Popular Religion as a Problem in Islamic Studies." In: P. H. Vrijhof and J. Waardenburg, *Official and Popular Religion. Analysis of a Theme for Religious Syudies*. Religion and Society 19: 340-386. The Hague.]

Whelan, Estelle, J., 1980. "A Contribution to Danishmendid History: the Figured Copper Coins." *Museum Notes*, 25: 133-166.

Witkam, Jan Just, 1988. "Establishing the Stemma: Fact or Fiction?" *Manuscripts of the Middle East*, 3: 88-101.

Wittek, 1935. "Von der Byzantinischen zur Türkischen Toponymie." *Byzantion* 10:11-64.

Wittek, 1938. "Le Sultan de Roum." *Annuaire de l'Institut d'Histoire et de Philologie orientale et slave* (Mélanges Emile Boisacq) 6: 361-390.

Wittek, 1965. "The Taking of Aydos Castle." In: George Makdisi, ed., *Arabic and Islamic Studies in Honor of Hamilton A. R. Gibb*. Cambridge, MA.

Woodhead, Christine, 1983. "An Experiment in Official Historiography: The Post of Şehnâmeci in the Ottoman Empire, c. 1555-1605." *WZKM*, 75: 157-182.

Wülzinger, C., 1913. *Drei Bektaschiklöster Phrygiens.* Berlin

Yazıcıoğulları, Ahmet, 1958. *Hakîkî Seyyid Battal Gâzi Hikâyesi.* Istanbul.

Yenişehirlioğlu, Filiz, 1984. "The tekke of Seyyit Battal Gazi." Unpublished typescript of talk presented to the Berkeley conference on*The Dervish Lodge in Ottoman Turkey.*

Yerasimos, Stephane, 1990. *Légendes d'empire. La fondation de Constantinople et de Sainte-Sophie dans les traditions turques.* Paris.

Yûsufî, Ğ., H., ed., 1992. *Qâbûsnâma* Tehran.

Zachariadou, E., 1993 "The Oğuz tribes" The Silence of the Byzantine Sources." In *Res Orientales VI, Itinéraires d'Orient, Hommages à Claude Cahen.* Paris.

Zwettler, Michael, 1978. *The Oral Tradition of Classical Arabic Poetry: Its Character and Implications.* Columbus, Ohio.

SOURCES OF ORIENTAL LANGUAGES & LITERATURES

Edited by Şinasi Tekin & Gönül Alpay Tekin

Published at Harvard University
Department of Near Eastern Languages and Civilizations

1. **The Uighur** *Translation of Sthiramati's Commentary* by Şinasi TEKİN (231 pages, 1970)
2. **Menâhicü'l-inşâ**, *The Earliest Ottoman Chancery Manual* by Şinasi TEKİN (158 pages, 1971)
3. **Aḥmed-i Dâ'î** *and His Çengnâme* by Gönül Alpay TEKİN (58 pages, 1973)
4. **Şaltuḳ-nâme**, *The Legend of Şarı Saltuḳ*, Facsimile with critical Analysis and Index by F. İZ & Gönül A. TEKİN (7 parts, 1287 pages, 1973-84)
5. **Heşt Bihişt**, *The Tezkire by Sehî Beg*, by Günay KUT (423 pages, 1978)
6. **The Book of Advice**, *The Earliest Ottoman Version of Kâbûsnâme*; text in facsimile from the unique 14th Century Ms. by Eleazar BIRNBAUM (264 pages, 1981)
7. **Maḥmûd el-Kâşgarî**, *Compendium of the Turkic Dialects (Divanü Lügât-it-Türk)*. Edited and translated with Introduction and Indices by Robert DANKOFF in coll. with James KELLY. **Part I:** xxii+416 pages, 1982. **Part II:** iv+381 pages, 1984. **Part III:** 337 pages, 1985
8. **Shaikh Jamâlî Dihlavî**, *Maşnawî Mir'atul Ma'ânî (Persian text)* by Hameed-ud Din [Edition has been prepared by Gönül Alpay TEKİN, 30, lxxvix pages, 1984]
9. **Kanûn-nâme-i** *Sultânî li-'Azîz Efendi* by Rhoads MURPHEY (x+82 pages, 1985)
10. **'Alâuddawla Simnânî**, *Opera Minora (Persian & Arabic texts)* by W. M. THACKSTON, Jr. (xxxi+263 pages, 1988)
11. **The Seyahatname** *of Evliya Çelebi*, Facsimile of TS Bağdat 304: **Part 1 [1a-106b]** by Fahir İZ (14+215 pages, 1989)
12. **The Seyahatname** *of Evliya Çelebi*, Index (**Part 1:** by Şinasi TEKİN and Gönül Alpay TEKİN, 241 pages, 1989)
13. **Muṣṭafâ'l-ghuzât**, *A 14th Century Mamluk-Kiptchak Military Treatise* by Kurtuluş ÖZTOPÇU (iv+223 pages, 1989)
14. **An Evliya** *Çelebi Glossary*, Unusual, Dialectal and Foreign Words in the Seyahatname by Robert DANKOFF (131 pages, 1991)
15. **Şem' ü Pervâne**, *Feyzî Çelebi*, A Seventeenth Century Ottoman Mesnevi in Syllabic Meter; Text, Interpretation and Facsimile by Gönül Alpay TEKİN (157 pages, 1991)
16. **Çengnâme**, *Aḥmed-i Dâ'î*, Critical Edition and Textual Analysis by Gönül Alpay TEKİN (502 pages, 1992)
17. **Vâḥidî's** *Menâḳıb-i Ḫvoca-i Cihân ve Neticе-i Cân*, Critical Edition and Analysis by Ahmet T. KARAMUSTAFA (293 pages, 1993)
18. **Zahîrudîn** *Muhammad Babur Mirza, Bâburnâma*, Chaghatay Turkish Text with Abdul-Rahim Khankhanan's Persian Translation; Turkish Transcription, Persian Edition and English Translation by W. M. THACKSTON, Jr. (Along with Maps, Charts, Annotations and Indices) **Part I:** 1-245, **Part II:** 246-537, **Part III:** 538-904 (1993)

19. **The Seyahatname** *of Evliya Çelebi*, Facsimile, **Part 2**: 106b-217b by F. İZ (p.216-438, 1994)
20. **Ottoman** *Dervish Costume*, by Nurhan ATASOY (ca. 500 pages, 1996)
21. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations I:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part I**: Introduction and Text) by Gülden SAĞOL (410 pages, 1993)
22. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations II:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part I**: Introduction and Text) by Esra KARABACAK (396 pages, 1994)
23. **Cemâlî**. Hayatı, Eserleri ve Dîvânı. Critical Edition with Facsimile by İ. Çetin DERDİYOK (170 pages, 1994)
24. **Khwandamir**. Habibu's-Siyar, Tome Three. Translated and Edited by W. M. THACKSTON. *Part One:* Genghis Khan - Amir Temür, p. xxx, 1-306. *Part Two:* Shahrukh Mirza - Shah Ismail, p. 307-697 (1994).
25. **Sources** and Studies on The Ottoman Black Sea, I. The Customs Register of Caffa, 1487-1490, by Halil INALCIK. [Osmanlı Karadeniz'i Üzerinde Kaynaklar ve Araştırmalar, I. Kefe Gümrük Bekâyâ Defteri, 1487-1490], p. vii, 1-203 + maps and documents (1995).
26. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations III:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part II**: Glossary) by Gülden SAĞOL (310 pages, 1995)
27. **Recognition** *of the Armenian Catholic Community and the Church in the Reign of Mahmud II, (1830)* by Kemal BEYDİLLİ (298 pages, 1995)
28. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations IV:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part II**: Glossary: *Section One*, p. 1-384. *Section Two*, p. 385-786) by Esra KARABACAK (1995).
29. **Firdevsî-i Ṭavîl and His Da'vet-Nâme**. *Interpretation, Transcription, Index, Facsimile and Microfiche* by Fatma BÜYÜKKARCI (277 pages, 1995)
30. **Tabibzâde Derviş Mehmed Şükri ibn İsmâil**, Sheikhs of the Istanbul Chapter Houses, by Turgut KUT (156 pages, 1995)
31. **Nevres-i Ḳadîm and his Turkish Dîvân**, (**Part 1**: Textual Analysis) by Hüseyin AKKAYA (169 pages, 1995)
32. **The Wedding Ceremony of Saliha Sultan: 1834** (**Part 1**: Textual Analysis and Critical Edition) by Hatice AYNUR (204 pages, 1995)
33. **Battalname** (**Part 1**:Introduction and English Translation) by Yorgos DEDES (1-334 pages, 1996)
34. **Battalname** (**Part 2**:Turkish Transcription and Commentary) by Yorgos DEDES (335-697 pages, 1996)
35. **Nevres-i Ḳadîm and his Turkish Dîvân** (**Part 2**: Critical Edition and Index) by Hüseyin AKKAYA (380 pages, 1996)
36. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations V:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish* by Gülden SAĞOL (**Part III**:Facsimile 1b-300b, 1996)

19. **The Seyahatname** *of Evliya Çelebi*, Facsimile, **Part 2**: 106b-217b by F. İZ (p.216-438, 1994)
20. **Ottoman** *Dervish Costume*, by Nurhan ATASOY (ca. 500 pages, 1996)
21. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations I:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part I**: Introduction and Text) by Gülden SAĞOL (410 pages, 1993)
22. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations II:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part I**: Introduction and Text) by Esra KARABACAK (396 pages, 1994)
23. **Cemâlî.** Hayatı, Eserleri ve Dîvânı. Critical Edition with Facsimile by İ. Çetin DERDİYOK (170 pages, 1994)
24. **Khwandamir.** Habibu's-Siyar, Tome Three. Translated and Edited by W. M. THACKSTON. *Part One:* Genghis Khan - Amir Temür, p. xxx, 1-306. *Part Two:* Shahrukh Mirza - Shah Ismail, p. 307-697 (1994).
25. **Sources** and Studies on The Ottoman Black Sea, I. The Customs Register of Caffa, 1487-1490, by Halil INALCIK. [Osmanlı Karadeniz'i Üzerinde Kaynaklar ve Araştırmalar, I. Kefe Gümrük Bekâyâ Defteri, 1487-1490], p. vii, 1-203 + maps and documents (1995).
26. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations III:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part II**: Glossary) by Gülden SAĞOL (310 pages, 1995)
27. **Recognition** *of the Armenian Catholic Community and the Church in the Reign of Mahmud II. (1830)* by Kemal BEYDİLLİ (298 pages, 1995)
28. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations IV:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Old Anatolian Turkish*, Introduction, Text, Glossary and Facsimile (**Part II**: Glossary: *Section One*, p. 1-384. *Section Two*, p. 385-786) by Esra KARABACAK (1995).
29. **Firdevsî-i Ṭavîl and His Da'vet-Nâme.** *Interpretation, Transcription, Index, Facsimile and Microfiche* by Fatma BÜYÜKKARCI (277 pages, 1995)
30. **Tabîbzâde Derviş Mehmed Şükri ibn İsmâil,** Sheikhs of the Istanbul Chapter Houses, by Turgut KUT (156 pages, 1995)
31. **Nevres-i Ḳadîm and his Turkish Dîvân,** (**Part I**: Textual Analysis) by Hüseyin AKKAYA (169 pages, 1995)
32. **The Wedding Ceremony of Saliha Sultan: 1834** (**Part I**: Textual Analysis and Critical Edition) by Hatice AYNUR (204 pages, 1995)
33. **Battalname** (**Part 1**:Introduction and English Translation) by Yorgos DEDES (1-334 pages, 1996)
34. **Battalname** (**Part 2**:Turkish Transcription and Commentary) by Yorgos DEDES (335-697 pages, 1996)
35. **Nevres-i Ḳadîm and his Turkish Dîvân** (**Part 2**: Critical Edition and Index) by Hüseyin AKKAYA (380 pages, 1996)
36. **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations V:** *An Inter-linear Translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish* by Gülden SAĞOL (**Part III**:Facsimile 1b-300b, 1996)

37. Mirza Haydar Dughlat's Tarikh-i-Rashidi, A History of the Khans of Moghulistan (Persian Text) by W. M. Thackston (xiii, 407 pages, 1996)
38. Mirza Haydar Dughlat's Tarikh-i-Rashidi, A History of the Khans of Moghulistan (English Translation & Annotation) by W. M. Thackston (xvi, 307 pages, 1996)

Back issues of the Sources of Oriental Languages & Literatures and the Journal of Turkish Studies are available from

Journal of Turkish Studies P.O.Box 1447 Duxbury, MA 02331/USA
Tel & Fax: (617) 585 8796

YOU CAN ORDER NOW ALL OF THEM!
Journal of Turkish Studies has already (20) twenty volumes